شاهڪار لکڻين جي چونڊ
ماهوار
ڪرشما
ڊائجسٽ
"چتي ڪتي جو موت"
امر جليل جي ڦوهه جوانيءَ واري دور ۾ لکيل علامتي ڪهاڻي
"الفريڊ نوبل"
عالمي نوبل انعام جي بانيءَ جي زندگيءَ جو
ٻيون ۽ آخري حصو
"هڪ گڏهه جي ڪهاڻي"
عظيم ليکڪ ڪرشن چندر جي بهترين ناول جو ترجمو

ماهوار

ڪرزما

جلد پهريون، شمارو پهريون، آگسٽ 2006ع

چيف ايڊيٽر (اعزازي) : ڊاڪٽر خالد نوراني

سب ايڊيٽرز : مقصود قاضي

ڊاڪٽر عبدالرزاق ميمڻ

ٽائيٽل ڊزائين : علي اڪبر چنو

ڪمپيوٽر لي آئوٽ : فيصل ميمڻ

صدرالدين گرافڪس اينڊ پرنٽرز ڪراچي.

فون: 2214834-021 موبائيل: 2800427-0300

قيمت في پرچو : 35 رپيا

ساليانو في : 300 رپيا

مواد موڪلڻ لاءِ پتو:

پوسٽ باڪس نمبر 2810 جنرل پوسٽ آفيس (جي پي او)، ڪراچي

سول ڊسٽريبيوٽرس: (1) عرفان علي نوراني (ڪراچي کان وٺي نواب شاهه تائين)
موبائيل: 2745033-0333
(2) اختيار علي سولنگي (موري کان وٺي جيڪب آباد تائين)
موبائيل: 7594472-0333.

اشتهارن لاءِ ايڊريس:

عرفان علي نوراني
بنگلو نمبر D-121/B بلاڪ پنجون،
ڪلفٽن ڪراچي
موبائيل: 2745033-0333
موبائيل: 9223834-0300

E-mail: krizmadigest@yahoo.com

هيءَ ڊائجسٽ پبلشر مير محمد نورانيءَ القادر پرنٽنگ پريس ڪراچيءَ مان ڇپائي پڌرو ڪيو

16
كرزما پوسٽ
كرزما

22
سنڌيڪار: ماستر عبدالرزاق ميمڻ
عظيم سائنسدان

66
امر جليل
چتي ڪتي جو موت

74
ريٽا شهاڻي
ماءُ جي پيرن هيٺان....

77
حسن منصور
پرنسپل پڪيءَ جي اڏام

82
امر لغاري
پوئتي قدم

103
مير حسن مري
سنڌوءَ جي خوشبوءِ، سنڌوءَ جو پيار

90
نرتن نوشاد
اسسٽنٽ آفيسر

125
ايشور چندر
نه مرڻ جو ڏک

110
الطاف شيخ
دهليءَ جو درشن

97
استاد لغاري
اُنون آسمان

134
اناطول فرانس
سنڌيڪار: ڊاڪٽر منظور ميمڻ
ڪاريون مانيون

162
منشي پريم چند
سنڌيڪار: ذيشان
ڪفارو

140
نور علي بوزدار
ميري ويلوسڪي پپولين

229
نجيب محفوظ
گلزار ولياڻي
قيريءَ وارو

174
سڪندر ابو جعفر
سنڌيڪاره: افروز سيده
اصولن خاطر

223
انتون چيخوف
سنڌيڪار: مسڪين سمون
شيمپيئن

187
عزيز نيسن
سنڌيڪار: امر اياز مهر
مانيءَ جي ٻن گرهن خاطر

155
البرٽ موراويا
طفيل مگسي
پوڙهائپ

234
ڊاڪٽر خالد نوراني
مرڻ ڪانپوءِ جا عجب اسرار

198
سڊني شيلڊن / محمد ميمڻ
محشر

193
زڪريا تامر
افضل هزاري
ذهن ڏينهن جو شينهن

181
او هينري
سنڌيڪاره: فرزانا ميمڻ
قرض

262
متفرق
شاعري

276
ڪرشن چندر
سنڌيڪار: يوسف سنڌي
هڪ گڏهه جي ڪمائي

249
محبوب علي سمون
حضرت ذوالڪفل عليه السلام

274
☆☆☆
ٺهڪ ٽائم

درخواست

سنڌي ڪتاب تمام ٿورا ڇپجن ٿا. سنڌي رسالا ته بنهه گهٽ آهن. جيڪي ڇپجن ٿا، اهي به اهڙو مواد نه ٿا ڏين، جنهن سان پڙهندڙن ۾ هر مهيني رسالو وٺڻ جو چاهه پيدا ٿئي. جيترو گهڻا ماڻهو رسالن کي پڙهندا، اوترا وڌيڪ رسالا ڇپبا ۽ اوترا وڌيڪ سنڌي ٻوليءَ جا لکندڙ پيدا ٿيندا ۽ اسان جو ادب ترقي ڪندو.

هر سنڌي ماڻهوءَ کي ان ڏس ۾ سوچڻ گهرجي.

هر سنڌي ماڻهو پنهنجي وس آهر ڪوشش ڪري ته سنڌي ادب جو واڌارو ٿي سگهي ٿو. اسان پڙهندڙن کي اڳ به هڪ عرض ڪيو هو ته هو ان ڳالهه جو پڪو پهه ڪن ته هو هر مهيني هڪ اهڙي سنڌيءَ کي ڪرزما وٺرائيندا، جنهن پهرين هي ڊائجيسٽ نه ورتو هجي. انهيءَ تي عمل ڪرڻ سان ٿوري عرصي ۾ هن ڊائجيسٽ جي وڪري ۾ هزارن ۾ لکن جي واڌ اچي سگهي ٿي، جنهن ڪري مختلف ڪمپنيون به اشتهار ڏيئي سگهن ٿيون ۽ ٻيا ماڻهو به سنڌي ڪتابن جي ڇپائيءَ کي فائديمند سمجهي، هن ڪيتر ۾ اچي سگهن ٿا. اميد ته اسان جي هن وينتيءَ تي ٿورو سوچيندا ۽ ان کي هيئنئن سان هنڊائيندا.

پوسٽ باڪس نمبر 2810 جنرل پوسٽ آفيس (جي پي او) ڪراچي

ع

ڊاڪٽر خالد نوراني بنگلو نمبر D,121/B بلاڪ پنجون، ڪلفٽن ڪراچي. 0300-9223834

عرفان علي نوراني 0333-2745033

پنهنجي پاران

اسان جي پوري ڪوشش آهي ته اسان ڪرزما ڊائجسٽ ۾ اهو مواد ڇاپيون، جيڪو وقت جي ضرورت هجي. ان ڪوشش ۾ اسان ڪيترو ڪامياب ٿيا آهيون، ان جو فيصلو اوهان پاڻ ڪندا.

اسان سمجهون ٿا ته سنڌيءَ ۾ اڃا تائين ڪو اهڙو رسالو يا ڊائجسٽ نه ڇپيو آهي، جيڪو هر مهيني ٽي سو ڇوڏنهن صفحن جو مواد ڇاپي. مواد به اهڙو جنهن ۾ دنيا جي مشهور مفڪرن، شاعرن، بزرگن، فاتحن ۽ مشهور شخصيتن جون مڪمل سوانح حيات به شامل هجن ته هر مهيني هڪ مڪمل ناول به. ڪرزما ۾ نه صرف اهي به سلسلا نه آهن، پر ٻيا به سلسلا جهڙوڪ نوبل انعام، تاريخي ڪردار، نئون ليڪ، مذهبي مضمون، سنڌي ڪلاسڪ آهن، جنهن ذريعي اسان دنيا جي بهترين لکڻين کي پيش ڪري رهيا آهيون. ان ڏس ۾ پڙهندڙن جيڪو اسان جو ساٿ ڏنو آهي، تنهن جا لک احسان، نه ته هيءَ ڊائجسٽ سنڌي ادبي ڪيتر ۾ ايڏي ڪاميابي نه ماڻي سگهي ها. پڙهندڙن جو ساٿ شامل رهيو ته ڪرزما اڃا به وڌيڪ ترقي ڪندو.

ماهوار سنڌي ڪتاب ڪڍڻ نهايت ڏکي ڳالهه آهي، ڇو ته گهڻو ڪري اشتهاري ڪمپنيون سنڌي رسالن کي اشتهار نه ٿيون ڏين. جيڪر ڪرزما کي ڪجهه اشتهار نه ملن ها ته هُوند ڪرزما جي قيمت نهايت ڳري هجي ها. ظلم وري اهو آهي ته ڪتابن جي سلسلي ۾ ڪو معتبر ڊسٽريبيوٽر به نه آهي. ماڻهو پيسا ڪائي پچي وڃن ٿا. جيڪي آهن اهي پنجاهه سيڪڙو ڪميشن کان گهٽ ڪو نه گهرن ٿا. هڪ پاسي پني ۽ ڇپائيءَ جا ڳرا خرچ آهن ته ٻئي پاسي پنجاهه سيڪڙو ڪميشن. باقي اداري کي ڇا بچندو هوندو، ان جو اوهان ڪاٿو ڪري سگهو ٿا. اهو ئي سبب آهي ته هيستائين سواءِ ٻن اخباري ادارن جي، ٻيو ڪو به ادارو يا ماڻهو ماهوار ڊائجسٽ ڪڍي نه سگهيو آهي. انهن ٻنهي اخباري ادارن کي به اخباري ڪاغذ ڪوٽا تي ملي ٿو ۽ ڪين پريسون به پنهنجون آهن، جنهن جي ڪري اهي پنهنجا رسالا ڪڍي سگهن ٿا. جيڪي مشڪلاتون اسان کي پيش اچي رهيون آهي، تنهن مان اندازو لڳائي سگهجي ٿو ته ويجهڙ ۾ ڪو ماڻهو يا ادارو شايد ڪا سٺي ڊائجسٽ ڪڍي سگهي. اسان جي خيال موجب ڪو ماهوار سنڌي رسالو صرف ان صورت ۾ نڪري سگهي ٿو، جڏهن ان جا هزار کان وڌيڪ مستقل ميمبر هجن ۽ ڊسٽيبيوٽر پندرنهن کان ويهه سيڪڙو تائين ڪميشن وٺن ۽ انهن وٽ ڪجهه نه ڪجهه اشتهار ضرور هجن... ان ڳالهين سان ڪيئن منهن ڏجي ان بابت اوهان کي سوچڻ جي دعوت ڏيون ٿا.

اسان جو ان ڳالهه ۾ ايمان آهي ته جيڪڏهن هر ماڻهو پنهنجي وس آهر سنڌي ٻولي، سنڌي ڪلچر، سنڌي ماڻهو، سنڌ جي شهرن ۽ ڳوٺن جي سياسي، سماجي انتظامي مامرن ۾ پنهنجو ڪجهه نه مثبت ڪردار ادا ڪري ته هوند سنڌ اها ساڳي ٻنجي ويندي جيڪا ڪنهن وقت دنيا ۾ مشهور هئي. اسان پاران ڪرزما کي ڇپائڻ به ان ڏس ۾ ساڳي ڪوشش آهي.

کرزما پوسٽ

هنن صفحن تي اسان پنهنجي پڙهندڙن جا رايا ۽ تنقيدون ڏيندا آهيون. ڪجهه دوستن اها شڪايت ڪئي آهي تہ پوسٽ باڪس لاءِ رجسٽرڊ ڊاڪ يا ڪوريئر سروس وارا خط نہ ٿا وٺن. چيف ايڊيٽر ڪرزما ڊائجسٽ، هائوس نمبر B/121-D، بلاڪ 5، ڪلفٽن، ڪراچي تي بہ موڪلي سگهن ٿا. دوستن کي درخواست ڪجي ٿي تہ پنهنجا رايا ۽ تنقيدون اسان کي هر مهيني پندرهين تاريخ کان پهرين موڪلين ڇو تہ ان کان پوءِ پرچو پريس ۾ هليو ويندو آهي. دوستن کي اهو بہ عرض آهي تہ پنهنجي ائڊريس سان گڏ جيڪڏهن پنهنجو فون نمبر يا پرپاسي جو فون نمبر رابطي لاءِ موڪليندا تہ مهرباني ٿيندي. ڇو تہ ان صورت ۾ ادارو ساڻن مواد لاءِ ترت رابطو بہ ڪري گهي ٿو.

(ادارو)

سپ کان پهرين عرض آهي تہ دوست پنهنجو مواد پني جي هڪڙي پاسي تي صاف اکرن ۾لکي موڪلين.ڪافي دوستن جو مواد چڱو هوندو آهي پر انهيءَ جي پڙهڻ ۾ ڏکيائي ڪري ان کي شايع ڪرڻ کان لاچار هوندا آهيون.اهڙو هڪ دوست فياض علي ناريجو بہ آهي جنهن جي شاعري سٺي تي نظر اچي پر سندس تحرير صاف نہ هئڻ ڪري ان کان ڇاپڻ کان قاصر آهيون. هن صفحن وسيلي سائين طفيل مگسي کي عرض آهي هي پنهنجو ٽيليفون نمبر ۽ ايبريس کان اسان کي ضرور واقف ڪري.اسان سندس ڪافي لکڻيون ڪرزما ۾ شايع ڪري چڪا آهيون، اجا تائين ذاتي طور ڪائنس بلڪل اڻ واقف آهيون.(**ادارو**)

جولاءِ 2006ع جو ڪرزما خوبصورت ٽائيٽل سان مليو.اسان کي پهرين ڪرزما نہ ملندو هو پر ٿوري ڪوشش ڪئي تہ هاڻ ٽن مهينن کان مسلسل هر مهيني ملي رهيو آهي.هي منهنجو پهريون خط آهي.هن دفعي جي شماري ۾ عظيم سائنسدان، گل جي اڪيلائي ،جذبن جي وهڪري ۾ ،مرڻ کان پوءِ جا اسرار،سيلاب زندگيءَ جو ۽ محشر تمام گهڻو وڻيا. شاعري بہ سٺي هئي. **ساجن ايم راجہ،ٽنڊو محمد خان۔**

ادا اسان پڙهندڙن جي سهولت لاءِ هر شماري جي پويان نمائندن جي لسٽ ۽ سندن ٽيليفون نمبر ڏيندا آهيون. جنهن دوست کي ڪو شمارو نہ ٿو ملي انهي پنهنجي ضلعي/تعلقي نمائندن کي فون ڪري سندن شهر يا ڳوٺ ۾ ڪرزما کي موڪلڻ لاءِ چئي سگهن ٿا.(**ادارو**)

جولائي جو شمارو مليو ،اوهان کي جس هجي جو، 314 صفحن وارو ڊائجيسٽ مهيني سر ڇپايو ٿا.۽ اهو بہ معياري ادب سان.هن پيري گهڻو ڪري هر لکڻي بهترين هئي پر گهڻو متاثر عظيم سائنسدان، نئين موسم، جذبن جي وهڪري ۾،رئيساڻو پار،گل جي اڪيلائي، چيني مجسمو،سيمسن ۽ڊيلائلا، مذهبي

مضمون،حضرت حزقيل عليہ السلام ڪيو. پوپٽي رام چند هيرانندائيءَ جو ناول پنهنجو مٽ پاڻ هو.محشر بہ خوبصورت سلسلو آهي. مهرباني ڪري ان کي بند نہ ڪندا.الطاف شيخ جي لکڻين کان ڪير واقف نہ آهي. جس هجيس،هڪڙو ماڻهو ٿي ڪري ڪنهن اداري جيترو ڪم ڪيو اٿس.

جاويد سمون حيدرآباد

ڪرزما ڊائجيسٽ جو پرچو نخرن نيڻن واري ڇوڪريءَ جي ٽائيٽل سان اسان جي هٿ ۾ آهي.هن ڀيري عظيم سائنسدان،رئيساڻو ٻار،نئين موسم،موڙ، ۽ مني ڪهاڻيون، دوزخ ڏانهن وينڊر لفٽ،ڪرمان واري، صديءَ جو سپ کان وڏو ماڻهو ۽ پوپٽي جو ناول سيلاب زندگيءَ جو نهايت پسند آيا. شاعريءَ ۾ صادق علي لاشاري ،علي چنيسر،علي عاجز شر،ذوالفقار ٽالپر،مايا ساگر،فراق هاليپوٽو،منور ملاح خوب نڀايو.امر جليل جي لکڻيءَ جي ڪمي بيحد محسوس ٿي.

جانوري ساگر سانگهڙائي

ڪجھ ڪچو ڦڪو مواد موڪلي ڪرزما جي محفل ۾ شريڪ ٿيڻ جا خواهشمند آهيون. ڪرزما جو سالگره نمبر تہ هڪ ڏينهن ۾ ختم ٿي ويو. جگديش آهوجا جو ترجمو ڪيل "ڪيمياگر" ۽ امر جليل جي ڪهاڻي "ڪينسر" سالگرھ نمبر جي سونهن هئا. جولاءِ جو پرچو بہ هٿن ۾ آهي.ڪرزما جي هر وک ڪاميابيءَ طرف وڌي رهي آهي. توهان منهنجي ڪهاڻي "عشق جو چڪر ناهي" ڇاپي مون کي عزت ڏني آهي.ڪجھ مواد موڪلي رهيو آهيان، اميد تہ شايع ڪندا.

صادق لاشاري،ڳوٺ سجاول فقير

ادا، توهان سر اکين تي. توهان جو مواد زير غور آهي. جيڪڏهن اڳي جي معيار جو هوندو تہ ضرور شايع ڪنداسين.**(ادارو)**

مان هڪ پراڻي ليکڪ آهيان. ڪرزما پڙهيم تہ تمام سٺو لڳو ۽ شوق بہ ٿيو تہ مان بہ توهان ۽ اسان جي ڪرزما سٿ ۾ شامل ٿيان. مان توهان ڏانهن ڪجھ مواد موڪلي رهي آهيان. پنهنجي ڀيڻ کي مايوس نہ ڪندا. توهان کي عرض آهي تہ ڪرزما جي هر شماري ۾ امر جليل جي ڪهاڻيون ضرور پڙهائيندا ڪريو تہ جيئن اسان نوان ليکڪ بہ ڪجھ سکي سگهون.

صائمہ شاھ، ڪرن شريف.

ادي توهان جي مهرباني جو اسان جي سٿ ۾ شامل ٿيا. توهان کي ٿوري محنت ڪرڻ جي ضرورت آهي. مواد هميشہ پني جي هڪ پاسي صاف لفظن ۾ لکندا ڪريو. پڙهڻ ۾ آساني ٿئي ٿي. سٺن اديبن جي لکڻين کي پڙهي انهن وانگر لکڻ جي ڪوشش ڪريو. اميد تہ هڪ ڏينهن توهان جي هرلکڻي شايع ڪئي ويندي. **(ادارو)**

ماهوار ڪرزما جو سالگرھ نمبر پهتو. پهرين شاعري وارو حصو پڙهيم، جنهن ۾ ساحر راهو جي شاعري وڻي. واقعي ساحر غزل جو نمائنده شاعر آهي. ان سان گڏ مير محمد نوتڪاڻي،موسيٰ ڏيٿو ۽ مجيب سنڌي جي بہ شاعري سٺي لڳي. پير پيران دستگير حضرت عبدالقادر جيلاني جي باري ۾ ڊاڪٽر نور ناز جهتيال جي خوبصورت

تحرير پسند آئي. امر جليل، منور سراج، امر لغاري ۽ الطاف شيخ جون لکڻيون ڏاڍيون وڻيون. **خان محمد کيريو، چوڏگي شاهپور چاڪر**

مان ڪرزما کي تمام دلچسپي سان پڙهندو آهيان. مون وٽ منهنجيون لکيل ڪي ڪهاڻيون پيل آهن، منهنجي خواهش آهي ته توهان جي محفل ۾ شريڪ ٿيان. مون کي تاريخي ڪهاڻيون لکڻ جو ڏاڍو شوق آهي. **پنهون پيل، نظرپور.**

ته۾هان پنهنجيون لکڻيون صاف لفظن ۾، پني جي هڪ پاسي لکي اسان ڏانهن اماڻي ڏيو. شايع ڪرڻ جهڙيون هونديون ته ضرور شايع ڪندا سين. **(ادارو)**

اسان کي جون جو شمارو ڪونه مليو. مهيني اندر ويهه چڪر اسٽال تي وڃي پڇا ڪير پر ڪرزما نه مليو. تنهن جو ڏک آهي. آئون هڪ نئون ليکڪ آهيان. ادب جي وسيع سمنڊ ۾ قدم رکڻ جي ڪوشش پيو ڪريان. ڇا مان مواد موڪليان ۽ اوهان منهنجي لکڻين کي شايع ڪندا. آئون مزاحيه، اصلاحي، جاسوسي ۽ محبت جي موضوع تي لکي سگهان ٿو. هڪ صلاح آهي ته ڪرزما کي سنڌ جي ننڍن ننڍن ڳوٺن تائين پهچايو. **عبدالحڪيم ملاح، ٽنڊو باگو**

توهان کي ڪرزما نه مليو، ان جو ڏک آهي. ان ڳالهه جو جواب مٿي ڏئي آيا آهيون ته جيڪڏهن توهان کي ڪرزما نه ملي ته پنهنجي ضلعي يا تعلقي جي نمائندي سان لهه و چڙ ۾ اچو **(ادارو)**

ڪرزما ڊائجسٽ هر مهيني پڙهندو آهيان ۽ پنڌرهن ڏينهن ۾ ختم ٿي ويندو آهي ۽ پنڌرهن ڏينهن اوسيئڙو رهندو آهي. ڪرزما ۾ ڪهاڻيون سڀئي بهترين هونديون آهن ۽ شاعري به من موهيندڙ هوندي آهي. جيڪڏهن توهان چاهيو ته ڪجهه مواد اسانکي ترجمي لاءِ موڪلي ڏيو. اميد ته مايوس نه ڪندا سين.

عطاءُ الله گبول گهوٽڪي.

سائين اوهان کي مواد ضرور موڪليندا سين. انتظار ڪجو. **(ادارو)**

ڪرزما هر مهيني پڙهندو آهيان. هن پيري پڙهي پنهنجي سستي کي مات ڏئي توهان ڏانهن خط لکي رهيو آهيان. ڪرزما پڙهڻ ڪانپوءِ جتي نج بهترين ادب جي چونڊ ملي ٿي، اتي مڪمل تفريح خاطر پڙهندڙن لاءِ پڻ مواد آهي. اسلامي تاريخ ۽ تاريخي ادب جا سلسلا به بهترين آهن. ڪرزما ۾ نثرجي مقابلي ۾ شاعري سيڪشن ڪجهه ڪمزور آهي. جون ۽ جولاءِ واري پرچي ۾ ڪجهه بهتري آئي آهي. توهان منجهان ڪرزما جي هن حصي جي به بهتري جي اميد رکجي ٿي. ڪجهه شعر موڪليان پيو. معيار جي خاني ۾ فٽ ٿين ته شايع ڪري مانائتي موٽ ڏجو.

گل بهار باغائي، نواب شاهه

ماهوار ڪرزما جو نئون شمار منهنجي هٿ ۾ آهي. هن شماري جيتري تعريف ڪجي، گهٽ آهي. هن شماري جون سڀئي ڪهاڻيون من موهيندڙ هيون. رڳو امر جليل جي ڪمي شدت سان محسوس ٿي. شاعري واري سلسلي ۾ سيني دوستن تمام

خوبصورت انداز ۾ نيايو آهي. خاص ڪري صادق لاشاري، مايا ساگر اوڏ، منور ملاح، آصف لغاري، ارباب عادل چوهاڻ، حبيب الرحمان لغاري. هڪڙي ڳالهه سمجهه ۾ نه ٿي اچي ته آئون ڪافي عرصي کان اوهان ڏانهن شاعري موڪليان پيو. منهنجي شاعري شايع نه ٿي ڪئي وڃي. اها معيار تي پوري نه ٿي لهي يا وري شايع ڪرڻ لاءِ اوهان جي دل نه ٿي چاهي. جواب ضرور ڏيندا. **عبدالعزيزلغاري، باڪوڙومورِي**

ادا توهان جي خط جو جواب ڏئي رهيان آهيان. دوستن جي موڪليل شاعري ڪي اسان جو هڪ پينل چونڊ ڪندو آهي. جيڪا به شاعري يا نثر ڪرزما ۾ ڇپجن ٿا، انهي جو دارومدار معيار تي هوندو آهي. ڪنهن به سفارش وغيره جو ڪو دخل نه آهي. توهان جي شاعري جيڪڏهن واقعي معيار موجب هوندي ته ضرور شايع ٿيندي. **(ادارو)**

ماهوار ڪرزما جو نئون شماروخريد ڪيم. هن شماري ۾ جن لکڻين متاثر ڪيو، ان ۾ مشهور اديب پائلو ڪوئلهو جو ناول "ڪيمياگر"، صائمه ڪنياڻ جي ترجموڪيل ڪهاڻي "واه ڙي قسمت"، منور سراج جي "رنگن جي خوشبو" بيحد وڻيون شاعريءَ جي صفحن ۾ عاشق علي ڳاهو، آزاد بابر سنڌي، ميرمحمد نوتڪاڻي، موسيٰ ڏيتو علي شاهه سنڌي وڻيا. **عبدالوهاب نظاماڻي تلهار**

ڪرزما جو نئون شمارو مليو، ڇڻ عيد ٿي وئي. اسان جو پيارو ڊائجسٽ روزبروز ترقيءَ جا ڏاڪا چڙهندو پيو وڃي. هن پيري سنڌ جي مهان ليکڪ امر جليل جي ڪمي بيحد محسوس ٿي. ڪيس سنڌ واسين پاران گذارش آهي ته ڪيئن به ڪري هر مهيني هڪ ڪهاڻي سنڌين لاءِ ضرور لکن. سندن ڪهاڻيون اسان جي سنڌيت کي تازوڪري ڇڏينديون آهن. هن پيري ڪهاڻين ۾ نئين موسم، بهِ مني ڪهاڻيون، جذبن جي وهڪري ۾، ٻي ڏسا، گل جي اڪ لائي، دوزخ ڏانهن ويندڙ لفٽ، چيني مجسمو، ناول سيلاب زندگيءَ جو، آهي ڪو پاڪ دامن هتي، عظيم سائنسدان، حضرت حزقيل عليہ السلام ۽ الطاف شيخ ڏاڍا وڻيا. محشر به هڪ دلچسپ موڙ تي پهچي ويو آهي. "مرڻ کان پوءِ جا عجيب اسرار" حيرت ۾ وجهي ڇڏيو، ڇا اهي ڳالهيون واقعي سچ آهن؟ ياصرف خيالي ۽ گهڙيل ڳالهيون آهن. **نعيم پنٹي، سکر**

ڪرزما کي پسند ڪرڻ جي مهرباني. "موت کانپوءِ جا عجب اسرار" اصل ۾ ليکڪ جي ڪتاب "موت کان موٽيل ماڻهن جا مشاهدا" تان ورتل آهي. هن ڪتاب ۾ لکيل سيئي ڳالهيون سچيون آهن ۽ ڊاڪٽرن جي تحقيقاتي ڪمن تان ورتل آهن. مريضن هڪ دفعو "موت" کانپوءِ موٽي اچي جيڪو ڪجهه ٻڌايو آهي تنهن کي پيش ڪيو ويو آهي. ان ڪتاب جو هر لفظ ۽ هر واقعو سچو ۽ صحيح آهي. **(ادارو)**

آئون "ڪرزما" جو پراڻو پڙهندڙ آهيان. مون ڪرزما جو ڪو به شمارو اجا تائين مس ناهي ڪيو. مان اوهان ڏانهن پهريان به خط موڪلي چڪو آهيان پر الائجي ڇو رڳو نالو ڏئي پيا راضي ڪيو. نه اوهان خط ٿا شايع ڪيو ۽ نه وري شاعري. آخر ڪار

اسانجو ڏوھ ڪھڙو آھي. اسان جو بہ قدر ڪيو. مون ھڪ ڪھاڻي "طوائف" لکي آھي، شايع ڪريو تہ موڪليان. جواب ضرور ڏيندا. **سومر آڪاش پنھور ڪراچي**

ادا صرف خط لکي نالو ڇپائڻ جو شوق نہ رکو. اوھان ڪي گھرجي تہ ھن صفحن ۾ ڇپجڻ لاءِ ڪرزما جي تازي شماري مٿان تنقيدي رايو لکي موڪليو. اھڙن خطن کي اسان ضرور شايع ڪندا آھيون. ھنن صفحن ذريعي اسان پنھنجي پڙھندڙن سان رابطي ۾ ايندا آھيون تہ جيئن انھن جا رايا پڙھي ڪرزما کي انھن جي روشنيءَ ۾ وڌيڪ سنواري سينگاري پيش ڪري سگھون. ھن ڀيري توھانجو خط شايع ڪيون پيا. ھاڻ تہ ناراض نہ آھيو نہ؟ **(ادارو)**

آئون گذريل ٻن سالن کان لکندو پيو اچان. منھنجيون لکڻيون گھڻو ڪري اخبارن ۾ شايع ٿيون آھن. اجا تائين مون پنھنجي ڪا ڪھاڻي ڪنھن رسالي يا اخبارکي موڪلڻ جي جرئت نہ ڪئي آھي. ماھوار ڪرزما جا اٽڪل ست ڪن پرچا مون پڙھيا آھن. ھر مھيني پڙھڻ ڪري سوچيم تہ توھان جي شروع ڪيل نئين سلسلي "نئون ليکڪ" ۾ آئون بہ طبع آزمائي ڪريان. سو ھڪ ڪھاڻي موڪليان پيو. چڱي لڳيو تہ شايع ڪجو. ڪرزما ۾ دنيا جي مشھور شاعرن، اديبن، فلسفين ۽ بزرگن جي سوانح حيات جوسلسلو بھترين آھي. اھڙو سلسلو مون اڄ ڏينھن تائين ڪنھن بہ سنڌي رسالي يا ڊائجسٽ ۾ نہ پڙھيو آھي. ھر ڀيري ھڪ ناول ڏئي اوھان اسان جون دليون کٽي ورتيون اٿم. سنڌ ڪلاسڪ ۾ ڏنل ڪھاڻيون بہ بھترين آھن. عمر خيام واري لکت ۾ ذڪر ڪيل حسن بن صباح بابت وڌيڪ معلومات درڪار آھي. مثلن حسن بن صباح ڪٿان آيو؟ سندس پوئلڳ اڄ آھن يا نہ. نہ آھن تہ پوءِ ڪيڏانھن ويا ۽ سندن عقيدي بابت ڄاڻڻ جو شوق آھي. اميد تہ رھنمائي ڪندا.

رياض بلوچ ڪراچي

توھان جي ڪھاڻي زير غور آھي. سٺي ھوندي تہ ضرور شايع ڪنداسين. اسان خود حسن بن صباح جي باري ۾ ڪرزما اندر ھڪ سلسلو ھلائڻ جي باري ۾ سوچي رھيا آھيون. جلدئي حسن بن صباح جي باري ۾ تفصيل سان ڪرزما اندر پڙھندا. **(ادارو)**

ڪرزما جو نئون شمارو پڙھي سنجھا جھڙي سھائيءَ جو احساس ٿيو. سڀئي ڪھاڻيون پوپٽن جي پرن جھڙيون محسوس ٿيون. شاعريءَ واري حصي ۾ صادق لاشاري، ثمرن سومرو، ماياساگر ۽ فراق ھاليپوٽو جي شاعري وڻي. شاعري وارو سلسلو بند ڪرڻ جو نہ سوچجو. ڇو تہ شاعري ڪرزما جي دل آھي. توھان پاڻ سوچيو ڪا شيءِ دل ڪان بغير زنده رھي سگھندي؟ **حبيب الرحمان لغاري سانگھڙ**

ادا! اسان شاعريءَ جي سلسلي جي بند ڪرڻ واري ڳالھ سٺي شاعري نہ ھئڻ ڪري ڪئي ھئي. اسان سنڌ جي شاعرن کي گذارش ڪئي ھئي تہ اھي سندن شاعري ڪرزما جي پڙھندڙن جي لاءِ موڪلي ڏين. جيڪڏھن سٺي شاعري ملندي تہ ھرگز ان سلسلي کي بند نہ ڪنداسين. ھاڻ تہ خوش آھيو نہ؟ **(ادارو)**

جولاءِ وارو پرچو مليو. جس هجيو جو هر مهيني پرچو باقائدگي سان ڪڍي رهيا آهيو ۽ سينئر ۽ جونيئر تخليقڪارن جومواد سهيڙي تاريخي شمارا دل جي گهرائين سان سجايو پيا. شاعريءَ جي باري ۾ ته سٺي مواد نه هئڻ ڪري اوهان شاعريءَ جا صفحا گهٽ ڪرڻ جو سوچيو پيا. اوهان کي گذارش آهي ته ائين نه ڪندا. شاعري ڪرزما جي سونهن هوندي آهي.

مجيب سنڌي دوڙ

ڪرزما ڊائجسٽ کي پهريون پيرو پڙهيو اٿم. تمام سٺو لڳو. دل چيو ته ڇو نه ڪرزما جي خوبصورت محفل ۾ شامل ٿيون. ڪهاڻيون ۽ شاعري پڙهيا اٿم. بهترين لڳا.شاعري موڪلي رهي آهيان. اميد ته شايع ڪري عزت ڏيندا.

زيبا لاشاري درگاهه جوڻائي شريف واره

ڪرزما جو تازو پرچو مليو. خوبصورت ٽائيٽل ۽ من موهيندڙ لکڻين موهي وڌو. شاعريءَ ۾ ساحر راهو جي نڪور شاعري پنهنجو مٽ پاڻ هئي. باقي دوستن ۾ امداد جسڪاڻي، آزاد بابر سنڌي، رحمت سومرو ۽ ٻين ڪافي نيايو. هن پيري شاعري شايع نه ٿي ته پوءِ خط لکڻ ۽ شاعري موڪلڻ بيڪار آهي. منهنجي خط ۽ شاعريءَ کي ڪڏهن به ڪرزما ۾ جاءِ نه ڏني اٿوَ.

عبدالعزيز سومرو پنو عاقل

شاعري جي ڇپجڻ جو فيصلو اسان جو پينل ڪندو آهي. اسان نثري حصي وارا ان ۾ مداخلت نه ڪندا آهيون. جيڪڏهن اوهان جي شاعري معياري هوندي ته ضرور شايع ڪئي ويندي. ان ۾ ڪاوڙ ڪرڻ جي ڪا گهرج نه آهي سائين. توهان پاڻ سمجهو ٿا ته اسان کي ڪرزما ۾ هميشهه سٺي مواد کي ڇاپڻ گهرجي. **(ادارو)**

انهن دوستن جا نالا جن جا خط جاءِ نه هجڻ جي ڪري شايع نه ڪري سگهيا آهيون:

ڊاڪٽر لاڪو ڪڇي، ايم وزير عباسي پنوعاقل، سومرو سيد قمبر، مجتبيٰ محمد لقمان ماڪواڙائي ٽنڊو آدم، نياز ڪورائي مورو، جميلا پنهور خيرپورميرس، سليمان چنڊ ڪنڊيارو، امير علي جکراڻي جيڪب آباد، عاشق شيخ لاڙڪاڻو، رستم سيال شڪارپور، جمع خان ڪوسو بدين، ڊاڪٽر رب نواز ميمڻ حيدرآباد، فيروز قادري حيدرآباد، امداد جسڪاڻي پنو عاقل، راجا اسماعيل ڪٽي بدين، آفتاب لولائي، ڪريم گل دايو شهدادڪوٽ، مدهوش مينهل پلي عمر ڪوٽ، علي محمد پٽي، محمد رفيق ساگر ٽنڊو آدم، روبينه سهتو دادو، نصير نهڙيو، مسڪين سمون، رحمت سومرو، ڪلثوم قاضي مير پور خاص، عظيم جلباڻي گمبٽ، رئيس لي چانگ پنج مورو، ظفر ميمڻ دربيلو، نصير ميمڻ نواب شاهه، ڪاشف راهوجو دادو، بيدل مهر خيرپور ناٿن شاهه ۽ ٻيا.

☆......☆......☆

ان انسان جي زندگيءَ جو احوال جنهن ڊائناميٽ ايجاد ڪيو ۽ نوبل انعام جو بنياد رکيو. ان جو نالو الفريڊ نوبل هو. ان عظيم انسان جي زندگيءَ جو احوال، جنهن پنهنجي سڄي دولت انسانذات جي ڀلائيءَ جي ڪمن لاءِ وقف ڪري ڇڏي.

عظيم سائنسدان

ٻيون ۽ آخري حصو

سنڌيڪار:
ماستر عبدالرزاق ميمڻ

ان عظيم انسان جي ڪهاڻي جنهن ڪي ماڻهو موت جو سوداگر چوندا هئا.

اهڙيءَ طرح برٿا کي اهو پهريون ڌڪڪو لڳو. هن محبت جا رنگين افسانا گهڻا پڙها هئا، جن ۾ عاشق پنهنجين محبوبائن جون تعريفون خوشبوئن وانگر ڪندا هئا. مڪڙي پنهنجي مرضيءَ سان ڪلندي آهي، پر هتي هن جي عزت نفس کي پائمال ڪيو ويو هو. ڪافي وقت تائين هوءَ ان داغ کي لڪائي هلندي رهي. آخرڪار هن جو زخم ڀرجي ويو ۽ هن زندگيءَ جي دلچسپين ۾ وري حصو وٺڻ شروع ڪيو.

☆☆☆

اٽليءَ جي هڪ جواخاني ۾ هن جي ماءُ حسب معمول جوا ڪيڏي رهي هئي. اچانڪ هيٺ مٿي، هن ٻي چار هٿ کٽي ورتا. هوءَ خوشيءَ کان ديواني ٿي وئي. ان سان گڏ ئي نيپلز جو هڪ شهزادو ويٺو هو، جيڪو مسلسل هارائي رهيو هو. برٿا، ماءُ کي راند ختم ڪرڻ جو اشارو ڏنو، پر ماءُ کي جهڙو نشو چڙهيل هو. هن مداخلت کي خراب قرار ڏيندي راند جاري رکڻ جي ڪوشش ڪئي ته برٿا وري به سختيءَ سان منع ڪيس. شهزادي غور سان برٿا کي ڏٺو ته بس ڏسندو ئي رهجي ويو. هن پتا اڇلائي ڇڏيا ۽ وڏي احترام سان برٿا جي ماءُ کي چيو "اوهان جي خوبصورت ڌيءُ اوهان کي سٺو مشورو ڏئي رهي آهي."

برٿا جي ماءُ هڪ ٿڌي آهه ڀري راند ختم ڪري ڇڏي. ٽئي اتي ڪافي شاپ ۾ هليا ويا. هيڏانهن هوڏانهن جون ڳالهيون ڪرڻ لڳا. شهزادو اڌڙوٽ مگر سٺي ذوق وارو هو. برٿا جي ماءُ کي هڪ ئي فڪر هو ته ڪنهن طرح ڪو شاهوڪار ماڻهو سندس ڌيءُ سان شادي ڪري. جڏهن شهزادي هنن کي پنهنجي گهر ۾ دعوت ڏني ته برٿا جي ماءُ يڪدم راضي ٿي وئي.

شهزادي جو گهر جبل جي چوٽيءَ تي هو. ڪنهن زماني ۾ شاندار رهيو هوندو، پر ان ۾ هن وقت مفلسي صاف نظر اچي رهي هئي. برٽا جي ماءُ گهٽي مايوس ٿي، پر مروت ۾ هڪدم واپس وڃڻ جي خواهش کي دٻائي ڇڏيائين. شهزادي انهن جي دعوت ڪئي. کائڻ پيئڻ جون شيون بہ غير معياري هيون، پر شهزادو خانداني مونجهارن کي سيني سان لڳائي زندگي گذاري رهيو هو ۽ پهرين نظر ۾ برٽا جي نظرن جي تيرن جو شڪار ٿي چڪو هو.

هن وڏي فخر سان برٽا کي پنهنجي شريڪ حيات بنائڻ جو ارادو ظاهر ڪيو، پر مخاطب برٽا جي ماءُ کي ڪيو.

"شادي توهان، مون سان ڪرڻ ٿا چاهيو يا منهنجي ماءُ سان؟" برٽا هڪدم مداخلت ڪندي ڪيس چيو.

شهزادو حيرت مان برٽا کي ڏسڻ لڳو، "آئون هيءُ اعزاز توهانکي عطا ڪرڻ چاهيان ٿو." شهزادي مرڪندي جواب ڏنو.

"آئون ان اعزاز کي رد ٿي ڪريان." برٽا بہ ان ئي لهجي ۾ چيو.

"منهنجو تعلق وڏي اعليٰ خاندان سان آهي." شهزادي ٻيو پيرو ڪوشش ڪئي، "اوهان نقصان ۾ نہ رهنديون."

"بهتر آهي تہ اوهان پنهنجي خانداني غرور سان شادي ڪريو. اوهانجي صحت تي سٺو اثر پوندو." هيءُ چئي برٽا اٿي بيٺي.

هيءُ پهريون ۽ آخري موقعو هو، جڏهن ماءُ ۽ ڌيءُ هڪ ئي فيصلي تي متفق ٿيون هيون.

☆☆☆

برٽا ان ڳالهہ تي حيران هئي تہ ڪو ڊنگ جو ماڻهو هن سان شاديءَ لاءِ تيار ڇو نہ ٿو ٿئي؟ هوءَ انهن سڀني خصوصيتن سان مالامال هئي، جيڪي ان دور ۾ پسند ڪيون وينديون هيون. هوءَ رقص ۽ موسيقيءَ ۾ ماهر هئي. گهوڙي سواري ۽ ترڻ بہ ڄاڻندي هئي. تعليم يافتہ ۽ خوبصورت هئي.

جڏهن هن ايڪويهين سال ۾ قدم رکيو تہ شهزادي ڊاڊيانيءَ سان هن جي دوستي ٿي وئي. شهزادي، برٽا جي حسن ۽ جمال کان ڪافي متاثر هئي ۽ هن کي پنهنجو گهر آباد ڪرڻ جو مشورو ڏيڻ لڳي. "منهنجو خيال آهي تہ منهنجي خوبصورتي ئي منهنجي وڏي دشمن آهي." برٽا کلندي چيو. "هاڻي ظاهر آهي تہ آئون پاڻ تہ ڪنهن مناسب ماڻهوءَ کي شادي ڪرڻ لاءِ مجبور تہ نہ ٿي ڪري سگهان!"

"تون پنهنجي خوبصورتيءَ کي هٿيار طور استعمال ڪرڻ جي فن کان واقف ناهين." پوءِ ڊاڊيانيءَ هن کي گهڻاعورتاڻا گر سيکاريا. برٽا غور سان ٻڌندي رهي، پر ان جا ڳل حيا کان ڳاڙها ٿيندا رهيا. هيءَ وڏي عجيب ڳالهہ هئي.

ڊاڊيانيءَ سمجهائڻ واري انداز ۾ کيس چيو، "مردن جي دل کٽڻ جي لاءِ تمام گهڻو خوبصورت هئڻ ضروري ناهي. بس پنهنجي سونهن کي طريقي ۽ سليقي سان پيش ڪرڻ گهرجي."

ان شهزاديءَ جو هڪ مائٽ خوبصورت نوجوان "هرڪيوليس" هو،

جيڪو برٽا جي محبت ۾ گرفتار ٿي ويو.

هيءَ اهڙي طوفاني محبت هئي، جنهن منجهان خود برٽا پريشان ٿي وئي. هرڪيوليس سر عام وفا جون دعوائون ڪيون. سچي عمر ساٿ نڀائڻ جا قسم کنيا ۽ نيٺ وفا جي متلاشي برٽا هن جي شريڪ حيات بنجڻ جو اقرار ڪري ورتو. هرڪيوليس تحفن جي ڀرمار ڪري ڇڏي. برٽا اعتدال پسنديءَ جي اپيل ڪئي ته هرڪيوليس هن جي هٿن کي چمندي چيو ته "جيڪڏهن مون وٽ تخت ۽ تاج هجن ها ته توکي تخت تي ويهاري راڻي بڻايان ها." "عورت صرف دل تي حڪومت ڪرڻ چاهي ٿي." برٽا جواب ڏنو."دل، جيڪا زندگيءَ جي چابي هوندي آهي، بيجان درن، ديوارن يا تخت ۽ تاج جي مونکي ڪا به ضرورت ناهي."

سڀ ڪان وڌيڪ ڊاڊيانيءَ کي خوشي ٿي رهي هئي، پر هڪ ڏينهن هرڪيوليس بنا اطلاع ڏيڻ جي گم ٿي ويو. برٽا انتظار جي سوليءَ تي لٽڪندي رهي. خدا خدا ڪري هرڪيوليس جو خط آيو. هو پيرس ۾ عياشي ڪري رهيو هو ۽ خط ۾ هن برٽا جو ذڪر تائين نه ڪيو هو.

ڊاڊيانيءَ ٿڌو ساهه ڀريندي صرف ايترو چيو ته "هرڪيوليس من موجي نوجوان آهي."

برٽا پنهنجي هن بيعزتيءَ کي برداشت نه ڪري سگهي. ٻئي ڏهاڙي شهزاديءَ ڪان موڪلائي فرانس هلي وئي.

☆☆☆

جڏهن هن جي عمر پنجويهن سالن جي ويجهو ٿي ته هڪ ارڙنهن سالن جو آسٽريلوي نوجوان سندس محبت ۾ گرفتار ٿي ويو. انهن ڏينهن ۾ برٽا ۽ ان جي ماءُ هڪ دوست موراٽ وٽ ٽڪيل هيون.

برٽا کي آسٽريلوي ڇوڪري جي ننڍي عمر جو احساس هو، پر ڇوڪرو هر حال ۾ برٽا سان شادي ڪرڻ جو فيصلو ڪري چڪو هو.

محبت جي هن راند جو توڙ هن ريت ٿيو ته هڪ ڏينهن ان ڇوڪري جو آسٽريلوي ڪروڙپتي پيءُ پنهنجي پٽ جي لاءِ شاديءَ جو پيغام کڻي خود آيو ۽ برٽا کي شاديءَ لاءِ راضي ڪرڻ لڳو. " ڌيءَ! ڳالهه هيءَ آهي ته آئون ڪروڙن جي جائيداد جو مالڪ آهيان ۽ مرڻ ڪان پهرين پنهنجي نسل کي خوش ۽ وڌندي ويجهندي ڏسڻ ٿو چاهيان. گهوٽ ۽ ڪنوار جي عمرن ۾ معمولي فرق جي مونکي پرواهه ناهي."

ان ڪروڙپتيءَ اهو به چيو ته شاديءَ جو سمورو خرچ به هو برداشت ڪندو. موراٽ به هن شاديءَ جي لاءِ مٿس زور ڀريو. نيٺ مڱڻيءَ جو اعلان ٿي ويو ۽ اهو سج به اڀريو، جڏهن برٽا کي ڪنوار بڻائڻو هو. سڀ تياريون مڪمل ٿي ويون، پر گهوٽ ۽ ان جو پيءُ اوچتو خبر ناهي ڪيڏانهن غائب ٿي ويا! پتو ڪرڻ سان خبر پئي ته ٻئي پيءُ پٽ ٺڳ هئا ۽ پنهنجي دولت جا ڪوڙا داستان ٻڌائي ماڻهن کي ٺڳيندا هئا. پوءِ جيڪي ڪجهه هٿ چڙهندو هون، ڦٻائي رفوچڪر ٿي ويندا هئا.

برٽا هن ڳالهه تي حيران ٿي رهي هئي ته قسمت بار بار هن سان اهڙا ڊراما ڇو ٿي ڪري. دنيا جهان جا دوکا هن کي

ميوا

هڪ ڳالهه اسان جهڙن سنڌ جي رهواسين لاءِ حيرت جهڙي آهي ته هتي ملائيشيا ۾ (شايد پارهوئي هڪجهڙي مينهوڳي واري موسم هجڻ ڪري) ڪيترا ميوا جهڙوڪ چڪون، شريفو، ڪٽهل، پپيو ۽ اناناس وغيره پارهوئي پيو هلي. اسان وانگر نه آهي ته گرمي ٿيندي ته چانهين، گدرو، انب نظر ايندو. سيارو ايندو ته انگور، صوف ۽ ڪينا وغيره ٿيندا. ملائيشيا ۾ سيارو يا اونهارو ته ٿئي ئي ڪو نه. سڄو سال هڪ جهڙي موسم آهي سو هتي جا ڪيترائي ميوا سڄو سال وڻن ۾ نظر اچن ٿا جيئن اسان وٽ ڪيلو آهي جيڪو منهنجي خيال ۾ سڄو سال پيدا ٿئي ٿو. رمبوتان جهڙا ميوا سڄو سال نٿا ٿين پر چڱو خاصو عرصو وڻ ۾ رهن ٿا ۽ اسين مسواڙ تي ورتل انهن وڻن مان ٽي چار مهينا رمبوتان پٽيندا رهندا هئاسين.

ملائيشيا ۾ڪجهه ميوا اهڙا آهن جيڪي سال ۾ ٻه دفعاٿين ٿا. انهن مان انب به هڪ آهي. اها ٻي ڳالهه آهي ته ملائيشيا جو انب اسان جي انب وانگر سوادي نٿو ٿئي. جيتوڻيڪ انب جو اصل ملڪ ملائيشيا آهي پر ملائيشيا وارن انب تي ايترو ڌيان نه ڏنو جيترو انڊيا ۽ پاڪستان. انبن ۽ پپيئن جا وڻ هتي مفت جا وڻ سڏبا آهن. ڪنهن به گهر واري ڪان انب يا پپيئا گهربا ته ان جو ملهه وٺندي هن ڪي عار ٿيندو.

☆......☆......☆

ئي آخر ڇو ٿا ملن. گهڻي غور ۽ فڪر ڪانپوءِ هن شاديءَ جو خيال دل مان ڪڍي ڇڏيو. پر تقدير کي هڪ ٻيو به زخم ڪيس رسائڻو هو. جڏهن هوءَ ان تازيءَ بيعزتي ۽ غم جي احساس مان ڪجهه واندي ٿي ته سندس هڪ مخلص چاهڻ واري سان ملاقات ٿي. هيءُ آسٽريلوي نوجوان "ريڊلف" هو. شاديءَ ڪانپوءِ ٻنهي آمريڪا ۾ رهائش اختيار ڪرڻ جو پروگرام بنايو. ريڊلف ضروري انتظار ڪرڻ لاءِ ڪيس ڇڏي آمريڪا ويو ۽ برٽا هڪ ڀيرو وري انتظار جي صليب تي لٽڪندي رهي. ٽن مهينن ڪانپوءِ ريڊولف جي خاندان کي اهو اطلاع مليو ته ريڊلف جو موت ڪنهن مهلڪ بيماريءَ جي ڪري ٿي ويو هو ۽ اها بيماري ايتري قدر خطرناڪ هئي جو ان جو لاش به پاڻيءَ ۾ اڇلايو ويو هو.

☆☆☆

برٽا ۽ ان جي ماءُ کي گهريلو سامان وڪڻي زندگيءَ جا ڏينهن گذارڻا پيا ته برٽا ڪوڙي بوابي شان تي لعنت وجهندي ملازمت ڪرڻ جو فيصلو ڪيو. هوءَ اعليٰ طبقي جي ذهين عورت هئي، ان ڪري ان طبقي جي آدابن کان بلڪل واقف هئي. ان جي پهرين ملازمت هڪ نواب خاندان جي

ٽن ڇوڪرين کي آدابِ زندگي سيکارڻ هئي. ٽئي ڇوڪريون پنهنجي استاد سان هري مري ويون، پر مشڪلات هتي به ان جي راهه تڪي رهي هئي. انهن ٽنهي ڀينرن جو هڪ نوجوان ڀاءُ آرٿر هو، جيڪو رنگين مزاج ۽ چلولي طبيعت جو مالڪ هو.

الفريڊ نوبل وڏي ڏيان سان دوکي ڪاڏل برٿا جو قصو ٻڌي رهيو هو. هن آرٿر جي خاندان بابت ڪافي سوال ڪيا ته برٿا اڌ ڪليل اکين سان ان کي ڏسندي پڇيو، "ڇا توهان هن خاندان کان واقف آهيو؟"

"آئون نه رڳو واقف آهيان، بلڪ هڪ فيصلو به ڪري چڪو آهيان." الفريڊ جواب ڏنو.

"اهو ڪهڙو؟"

"جيڪڏهن هيءُ بدمعاش آرٿر به توکي دوکو ڏيڻ وارن ۾ شامل آهي ته آئون ان کي ۽ ان جي خاندان کي تباهه ڪري ڇڏيندس." الفريڊ سنجيدگيءَ سان چيو، "منهنجي هڪ اشاري جي دير آهي، ان خاندان جي تباهيءَ تي مهر لڳي ويندي." " مسٽر الفريڊ، دوکي جو فيصلو ته آئون هينئر نه ٿي ڪري سگهان." برٿا نگاهون جهڪائيندي چيو، "بس، ايترو ڄاڻان ٿي ته آرٿر منهنجي معاملي ۾ حقيقت پسنداڻي رويي جو مالڪ آهي."

"اهو وري ڪيئن؟" الفريڊ پڇيو.

" اسان ٻنهي کي هڪ ٻئي جي قربت ۾ وڏو سڪون ملي ٿو." برٿا چيو، "آرٿر ڪليل لفظن ۾ هر شيءِ جو اعتراف ڪندي چيو آهي ته هو پنهنجي خاندان بنا ڪجهه به ناهي ۽ مون کي ان جي صاف گوئيءَ پسند آئي آهي. پهرين اسان پنهنجن لاڳاپن کي دنيا کان لڪايو، پر پوءِ جڏهن اهو ممڪن نه رهيو ته اسان به پرواهه ڪرڻ ڇڏي ڏني."

"۽ آرٿر جي ماءُ توکي ملازمت مان ڪڍي ڇڏيو؟" الفريڊ، ڪهاڻيءَ جو بقايا حصو مڪمل ڪري ڇڏيو.

"بلڪل مسٽر الفريڊ! حقيقت اها ئي آهي."

".....۽ هيءُ به حقيقت هوندي ته منهنجي نوڪري ڪرڻ جي صلاح به آرٿر جي ماءُ تو کي ڏني هوندي، جنهن خود محبت کي نڪرائي مال ۽ دولت سان شادي ڪئي آهي."

"شاديءَ جي باري ۾ ته مونکي ڪا خبر ناهي، البته هيءُ سچ آهي ته توهان وٽ نوڪري ڪرڻ جي صلاح مونکي ان ئي ڏني آهي." برٿا جواب ڏنو.

"هاڻي تون ڇا ٿي چاهين؟" الفريڊ پڇيو.

"آرٿر مونکي روزانو خط لکندو آهي. في الحال ،ٓئون توهان جي ملازمت ڇڏي نه ٿي سگهان." برٿا جواب ڏنو.

"ڳالهه نوڪريءَ جي ناهي." الفريڊ اچانڪ خاموش ٿي ويو. پوءِ هن آهستگيءَ سان چيو ته "ڪاش، اسان جي ملاقات ڪجهه سال پهرين ٿئي ها، ته جيڪر آئون انهن دوکيبازن کي تنهنجي ويجهو اچڻ نه ڏيان ها، پر هاڻي جڏهن تون مون سان ملي آهين ته محبت جي زنجير ۾ جڪڙيل! آئون ان زنجير کي ٽوڙڻ جو مشورو ڏئي خودغرضيءَ جو مظاهرو ڪرڻ نه ٿو چاهيان.

هونئن به آئون آرٿر کي چڱي ريت

سچاڻان ٿو. هن جو ذوق خراب ناهي. هو شاعر آهي ۽ موسيقيءَ جو بہ شوقين آهي. ان ۾ صرف عمل جي گهٽتائي آهي ۽ زندگي صرف خيالي قلعن ٺاهڻ جي سهاري نہ ٿي گذاري سگهجي. آئون ان کان وڌيڪ ڪجهہ نہ ٿو چئي سگهان. توکي ملازمت ڇڏي تنگدستيءَ ۾ وقت گذارڻ جي ضرورت ناهي. مون وٽ ايتري دولت آهي، جو ڪڏهن ڪڏهن ان جو استعمال مون کي سمجهہ ۾ نہ ٿو اچي. آئون عملي انسان آهيان. آئنده هزار سال بہ زنده رهان تہ اقتصادي مسئلي کان آزاد رهي سگهان ٿو. منهنجي دولت جو ڪجهہ حصو اگر توکي سڪون ڏئي سگهي ٿو تہ مونکي ڪو اعتراض نہ آهي."

"نہ، مسٽر الفريڊ! پڪهار کان وڌيڪ ڪجهہ قبول ڪرڻ مونکي پنهنجن نظرن کان ڪيرائي ڇڏيندو." برٿا جواب ڏنو.

"منهنجو بہ اهو ئي خيال هو،" الفريڊ چيو. "پر سياڻي کان تون منهنجي پسند جو لباس پهري منهنجي سامهون ايندينءَ. توکي ڏسي منهنجي دل خوش ٿئي ٿي ۽ ان خوشيءَ جو معاوضو مونکي ادا ڪرڻ گهرجي."

"اوهان کي مون کان ڪا بہ شڪايت نہ هوندي. ٻي ڪا هدايت؟"

"موکي جاڳائڻ تون پاڻ ايندينءَ." الفريڊ مرڪندي چيو.

"آئون ان ۾ ڪجهہ اضافو بہ ڪري سگهان ٿي،" برٿا مرڪڻ لڳي،" اڄ کان پوءِ آئون، توهان کي سمهارڻ جي جوابداري بہ پنهنجي سر تي کڻان ٿي."

ٻنهي غور سان هڪ ٻئي ڏانهن ڏٺو. وقت جي رفتارهنن ٻنهيءَ لاءِ ڇڻ بيهي وئي.

"هاڻي تہ آئون بہ اهو محسوس ڪرڻ لڳي آهيان تہ مونکي ڪافي وقت پهرين توهان سان ملاقات ڪرڻ گهربي هئي." برٿا ڪجهہ ويجهو ايندي چيو.

"زندگيءَ جو اهو ئي الميو آهي. مناسب ملاقاب بہ نامناسب وقت تي ٿيندي آهي،" الفريڊ جيتوڻيڪ سائنسدان هو، پر ان لمحي سندس آواز ۾ ڏڪڻي هئي.

"منهنجو خيال آهي تہ هاڻي توکي آرٿر جو خيال دل مان ڪڍي ڇڏڻ گهرجي." آخرڪار الفريڊ پنهنجي دل جي ڳالهہ زبان تي کڻي ئي آيو. " نئين زندگيءَ جون نيون خوشيون تنهنجي آڌرڀاءُ ڪرڻ لاءِ بيچين آهن."

"آئون سنجيدگيءَ سان توهان جي ان پيشڪش تي غور ڪرڻ جو وعدو ڪريان ٿي." برٿا جواب ڏنو.

☆☆☆

ٻئي ڏينهن الفريڊ کي "اسٽاڪ مور" شهر وڃڻو هو، جتي ڊائناميٽ فيڪٽريءَ جو افتتاح ان جو منتظر هو. هن جي دل بار بار چئي رهي هئي تہ برٿا کي قابو ڪر، نہ تہ، بارود جي دنيا ۾ گم ٿي وڃين تہ پڇتائيندين. پوءِ ڪجهہ سوچي هن سڄو معاملو تقدير تي ڇڏي ڏنو. هن کي اميد هئي تہ جڏهن هو واپس ايندو تہ برٿا پنهنجين نرگسي اکين سان سندس استقبال ڪرڻ لاءِ موجود هوندي ۽ هو انهن اڌ ڪليل اکين جون سموريون اداسيون هميشہ لاءِ ختم ڪري ڇڏيندو.

اسٽاڪ هوم پهچي هن برٿا کي تار

وسيلي اطلاع ڏنو تہ هو خيريت سان پهچي ويو آهي ۽ مهيني جو ڪم هڪ هفتي ۾ اڪلائي واپس اچي ويندو. الفريڊ کي پنهنجي محل سان ايترو لڳاءُ پهرين ڪڏهن بہ محسوس نہ ٿيو هو. شايد ان ڪري ئي چيو ويجي ٿو تہ گهر جي قيمت ۽ اهميت رهڻ واري سان هوندي آهي. در ۽ ديوارن سان ڪوبہ فرق نہ ٿو پوي.

برٽا کي الفريڊ جي هن تار ڪان هڪدم پوءِ ويانا شهر مان آرٿر جي تار ملي. اها تمام مختصر هئي، پر اها مختصر تحرير، الفريڊ جي طويل تار واري متن تي حاوي ٿي وئي. آرٿر لکيو هو تہ "توکانسواءِ زنده رهي نہ ٿو سگهان."

برٽا صرف هڪ گهڙيءَ لاءِ سوچيو ۽ ٻيءَ گهڙيءَ ڪنهن ڪونج وانگر محل جي رنگين ماحول، قيمتي سازو سامان ۽ اربين رپين کي ڇڏي ويانا رخصت ٿي وئي. دلين جا فيصلا واقعي عجيب هوندا آهن. ويانا پهچي هن هڪ هوٽل ۾ قيام ڪيو. آرٿر کي خبر پئي تہ هو پل ڪن ۾ پنهنجي محبوبہ سان اچي مليو. ڪجهہ ڏينهن ڪانپوءِ هو شاديءَ جي بنڌڻ ۾ ٻڌجي ويا.

برٽا تمام عاجزانہ لفظن ۾ الفريڊ کان معافي گهري. هن پنهنجي طرفان سمورا لاڳاپا ٽوڙي ڇڏيا هئا. پر هوءَ مستقبل ۾ جهاتي پائي ڏسڻ تي قادر هجي ها تہ حيران ڪان وڌيڪ پريشان ٿي وڃي ها. الفريڊ هن جي معذرت جو ڪوبہ جواب نہ ڏنو. هن صرف چپن ۾ پٽڪندي چيو. "برٽا پياري! هيءَ تو زندگيءَ جي وڏي ۾ وڏي بيوقوفي ڪئي آهي. خير! وقت پاڻ توکي چڱي بري جو فرق ڏيکاري ڇڏيندو. مون تو لاءِ نہ ڄاڻ تہ ڪهڙا ڪهڙا پروگرام بنائي ڇڏيا هئا."

☆☆☆

الفريڊ ڪجهہ ڏينهن تائين برٽا جي ان بيوقوفيءَ تي اداس رهيو. هن وٽ دل جي ويرانيءَ جو هڪ ئي علاج هو، ڪا نئين شيءِ ايجاد ڪرڻ! هن جا ٻئي وڏا ڀائر شاديون ڪري خوشگوار زندگي گذاري رهيا هئا. انهن وٽ جيتوڻيڪ الفريڊ وانگر دولت جا انبار تہ نہ هئا، پر هو مفلسيءَ جو شڪار بہ نہ هئا. عجيب ڳالهہ هيءَ هئي تہ الفريڊ پنهنجي ماءُ کي دنيا جي عظيم ترين شخصيت سمجهندو هو. هن جي هڪ اشاري تي سون ۽ چانديءَ جا ڍير لڳائي ڇڏيندو هو ۽ هن جي قدمن ۾ ڪروڙين اڇليندو هو. پر ڪيرولين کي سندس محل ۾ رهڻ منظور نہ هو. هوءَ اڃا تائين اسٽاڪ هوم شهر ۾ رهائش پذير هئي. الفريڊ پوري ڪوشش ڪئي تہ ڪيس پاڻ وٽ رهائي پر ڪيرولين جو هڪ ئي جواب هو تہ انهيءَ محل جي بلند پٿين اندر سندس دم گهٽجي ٿو.

هيءَ مجيل حقيقت آهي تہ الفريڊ پنهنجي ماءُ کي مالي پريشانين کان بلڪل بي نياز ڪري ڇڏيو هو. هوءَ وڏيون وڏيون رقمون فلاحي ڪمن ۾ خرچ ڪري دلي سڪون محسوس ڪندي هئي. الفريڊ بہ ان جي خوشيءَ ۾ شريڪ هوندو هو. هن جو وڏو ڀاءُ لڊوگ، پيٽرز برگ ۾ روسي فوج لاءِ جنگي سامان تيار ڪرڻ ۾ مصروف هو. ڪجهہ سالن اندر هن هڪ لک بندوقون تيار ڪري فوج جي حوالي ڪيون هيون ۽ رابرٽ تيل جي ڪاروبار ۾

قسمت آزمائي ڪري رهيو هو.

☆☆☆

روس جي دفاع واري وزارت، فوج کی نین بندوقن سان ليس ڪرڻ جو فيصلو ڪيو. لڊوگ هٿيار تيار ڪرڻ واري فيڪٽريءَ جو مالڪ هو ۽ ڇهن سٽن سالن دوران هي لڳ ڀڳ هڪ لک کن رائيفلون تيار ڪري روسي فوج جي حوالي ڪري چڪو هو. اچانڪ ڪيس ساڍا چار لک بندوقن جو نئون آرڊر مليو، جنهن کي پورو ڪرڻ هن جي فيڪٽريءَ ۽ مالي حالت کان ٻاهر هو. هن جي فيڪٽريءَ ۾ ايتري گنجائش ئی نہ هئي. رائيفلن جا دستا تيار ڪرڻ جي لاءِ اکروٽ جو ڪاٺ درڪار هو، جيڪو ايتري مقدار ۾ ميسر نہ هو.

لڊوگ پنهنجي ڀاءُ رابرٽ جي وسيلي پنهنجو مسئلو الفريڊ جي سامهون رکيو. ٻئي ڀائر ڄاڻندا هئا تہ الفريڊ وٽ هر مسئلي جو حل هوندو آهي. لڊوگ کي فيڪٽريءَ جي وسعت جي لاءِ سرمايو بہ درڪار هو. ٽئي ڀائر پيرس ۾ گڏيا. الفريڊ، روس جي نقشي تي هڪ جڳهہ تي آڱر رکندي چيو تہ "اخروٽ جا وڻ هن جڳهہ تی ڪثرت سان لڌا وڃن ٿا. مسئلو انهن کی اتان ڪٽڻ ۽ فيڪٽريءَ تائين پهچائڻ جو آهی. اڄڪلهہ آئون هڪ پريشانيءَ ۾

سُتن ڪُونهان، جاڳندن، وَڇُون

غافل ۽ سست انسان کان، هوشيار ۽ چالاڪ ماڻهو، وڌيڪ نفعو حاصل ڪري سگهي ٿو.

هڪڙا ٻہ دوست، مال جي چاري سانگي، پنهنجون مينهون ڪاهي، ڪچي ڏانهن ويا، رات جو واري وٽيءَ تي جاڳندا هئا تہ متان ڪو چور اچي، مينهون ڪاهي نہ وڃي يا مهل ڪمهل مينهون (جي وير تي هيون)، ويامي پون. انهن ٻنهي مان، هڪڙو سست ۽ ننڊو هو ۽ ٻيو هوشيارءِ چست چالاڪ. اهو سست، رات جو ٿورو وقت جاڳندو هو ۽ گهڻو وقت ننڊ ڪندو هو. تنهن ڪري ان جي مينهن جي بہ خدمت ۽ ديک ڀال، اهو هوشيارءِ چالاڪ ڪندو هو.

هڪڙيءَ رات، ٻنهي جون مينهون ويامي پيون، جنهن کي ننڊ هئي، تنهن جي مينهن، وڇ ڄڻي ۽ جاڳندڙ جي مينهن ڪونهون! هو حال ڏسي، ان کي ڏاڍو ارمان ٿيو. مگر، جلد ئي پاڻ سنڀالي، اها وڇ، پنهنجي مينهن جي پويان لاتائين ۽ پنهنجي مينهن وارو ڪونهون، سمهيل دوست جي مينهن جي پويان!

جڏهن سست ماڻهو، ننڊ مان سجاڳ ٿيو ۽ مينهن جي پويان ڦر ڏٺائين، تڏهن دوست کان پڇيائين. هن ٻڌايس تہ، "منهنجي مينهن،وَڇ ۽ تنهنجيءَ، ڪونهون ڄڻو آهي" هن چيس تہ، "ائين ڪيئن هوندو؟" چالاڪ دوست جواب ڏنس تہ:"يار، سٽن ڪونهان، جاڳندن وڇون!"

مبتلا آهيان. ان ڪري ابتدائي سروي جو ڪم رابرٽ کي ڪرڻو پوندو. سروي رپورٽ پڙهڻ ڪانپوءِ آئون ڪو مناسب فيصلو ڪندس."

الفريڊ جنهن علائقي جي نشاندهي ڪئي هئي، اهو دنيا جي سڀ کان وڏي ڍنڍ "ڪيسپين ڍنڍ" جي ويجهو "باڪو" (باڪو هاڻي وچ ايشيا جي ملڪ آزربائيجان ملڪ جي گاديءَ جو هنڌ آهي) نالي علائقو هو. ان زماني ۾ هيءَ جڳهه نهايت پراسرار مشهور هئي ۽ هتان جا ماڻهو تهذيب کان بلڪل اڻ واقف هئا. رابرٽ جڏهن وولگا نديءَ جي ڪناري سان لڳولڳ سفر ڪندو ڪيسپين جي ويجهو پهتو ته هڪ عجيب و غريب منظر ڏسي حيران ٿي ويو. وسيع ۽ پکڙيل علائقو ڪاريءَ ڌنڌ ۾ ويڙهيل هو. فضا تي ڪاراڻ جو عالم ڇانيل هو. آسمان نظر نه پئي آيو. سج، ستارا، اکين کان اوجهل هئا.

ماحول ۾ بدبودار دونهون ڇانيل هو ۽ هر هنڌ شعلا پئي نظر آيا. رابرٽ کي هيءَ جڳهه واقعي پراسرار لڳي رهي هئي. ڏينهن جي وقت سج جا ڪرڻا پڻ ماحول کي منور ڪرڻ کان قاصر هئا. اتان جا ماڻهو به تهذيب و تمدن کان ناواقف ۽ بلڪل بيوقوف ٿي لڳا. ڪاري ڪل وارا اٺ رابرٽ پهريون ڀيرو اتي ڏٺا. اتان جا ماڻهو ڪا ڳاڙهي شيءِ ٽين جي دٻن ۽ پکالن ۾ ڀري اٺن جي ذريعي ڪيڏانهن ڪٿي وڃي رهيا هئا.

رابرٽ کي هيءَ ته معلوم ٿي ويو ته ڳاڙهو ڀاڻياٺ شيءِ جو تعلق تيل سان هو، پر ڪيس انهن تي ڪٿي وڃڻ واري ڳالهه سمجهه ۾ نه آئي. بهرحال هن پنهنجي رپورٽ ۾ هن پراسرار جڳهه جو تفصيل سان ذڪر ڪيو.

باڪو کان هڪ ٻن ميلن جي فاصلي تي هن کي اخروٽ جي وڻن جو جهنگل به ملي ويو. هيءَ رپورٽ جڏهن الفريڊ جي سامهون آئي ته هن جون اکيون کليل ئي رهجي ويون. هن پرجوش لهجي ۾ پائرن کي چيو ته "اسان سون جي کاڻ دريافت ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿي ويا آهيون، بلڪ سون جي کاڻ به ان جي مقابلي ۾ ڪا حيثيت نه ٿي رکي."

الفريڊ تيل کي صاف ڪرڻ جو هڪ ڪارآمد طريقو ڳولهي ورتو هو. هاڻي اهو ئي طريقو استعمال ڪرڻ جو وقت اچي ويو هو. تحقيق ڪرڻ تي انڪشاف ٿيو ته باڪوءَ جو هيءُ علائقو روس جي بادشاه زار، پرشيا(هاڻوڪي جرمني) کان کسيو هو. پر تيل جي موجودگيءَ جي ڪري زمين ۾ ڪجهه به پوکجي نه ٿي سگهيو، ان ڪري ان جاءِ کي بيڪار قرار ڏنو ويو هو. اتي سرسبز وڻ ته ڇا، پر ڪرڙ ڪانڊيرا تائين موجود نه هئا. ڪاري ڌٻڻ واري علائقي مان دونهون نمودار پيو اٿندو رهندو هو. اصل ۾ هتي زمين جي اندر تيل جا ذخيرا هئا، جيڪي وهي وهي زمين جي سطح تي اچي رهيا هئا.

روسي بادشاه زار هيءُ علائقو ڪنهن نواب کي مخصوص مدت لاءِ ڏنو هو ۽ نوابي ملڪيت جو مدو به ختم ٿي چڪو هو. الفريڊ جي توجهه سان هن علائقي جي قسمت جاڳي پئي. باڪوءَ کان ٽن ميلن

جي فاصلي تي تيل صاف ڪرڻ جي فيڪٽري لڳائي وئي. آهستي آهستي مزدورن ۽ هنرمندن جي رهائش لاءِ هڪ شهر آباد ڪيو ويو. هن ريفائنريءَ مان حاصل ٿيڻ وارو تيل آمريڪا ۾ دريافت ٿيڻ واري تيل کان ڪنهن به صورت ۾ گهٽ نه هو. نوبل خاندان جو فائدو ته وقتي هو. پر روس جي قسمت هميشه لاءِ بدلجي وئي. ايندڙ صديءَ جو هر ڏينهن ان ۾ اضافو ڪندو رهيو.

تيل جي صاف ڪرڻ واري ڪارخاني ڪانپوءِ الفريڊ جي تجويز تي پائيپ لائين وڇائي وئي، جنهن سان ڪچو تيل (ڪروڊ آئل) جي حرڪت ۾ آساني ٿي وئي. ان جڳهه تي الفريڊ پنهنجو ايجاد ڪيل طريقو آزمايو. جنهن سان تيل جي صفائي بيحد آسان بڻجي وئي.

الفريڊ جي هڪ خصوصيت هيءَ هئي ته هو عظيم خيالن جو مالڪ هو. ننڍڙين ننڍڙين سوچن جو هو مخالف هو. ان زماني ۾ هن دنيا کي تيل ڍوئيندڙ جهازن سان متعارف ڪرايو. برطانيه ۾ هيءُ تجربو ناڪام ٿي چڪو هو، پر دنيا ڏٺو ته نوبل خاندان جا تيل بردار جهاز، وولگا نديءَ ۾ ٺٺ ٺانگر سان هلڻ لڳا هئا. ان ڪاروبار ۾ ٽئي ڀائر گڏ هئا. ان کري لدوگ ۽ رابرٽ به دولت سان کيڏڻ لڳا.

ريفائنريءَ جي سارسنڀال رابرٽ جي حوالي هئي. تيل پريل ٻاڦ هن جي صحت تي برو اثر وڌو ته هو وقت کان پهرين رٽائر ٿي سويڊن پهچي ويو. لدوگ هن کي سمجهائڻ جي ڪوشش ڪئي ته هن پنهنجي ڀائر کي نهايت ئي بهترين جواب ڏنو ته "اها دولت، جيڪا مونکي قبر طرف ڌڪي پئي، ان کي ڇڏي ڏيڻ ۾ ئي بهتري آهي."

☆☆☆

الفريڊ جو ڪاروبار سڄي يورپ ۾ ڦهلجي چڪو هو. ڪرنل شيفرن ۽ آمريڪي برتا جي ورتاءُ جي سبب هن آمريڪا جي سرزمين تي قدم نه رکڻ جو قسم کنيو هو، پر وسيع ڪاروبار جي سارسنڀال هن کي متحرڪ رکيو پئي آئي.

هڪ ڀيري هو پيرس واپس اچي رهيو هو ته هڪ دوست سان ملڻ لاءِ ان جي گوٺ "بيڊنبي" وڃي پهتو. ان گوٺ جي سونهن ڏسي هو حيران ٿي ويو. هن جو خيال هو ته دوست سان ڪاروباري ڳالهه ٻولهه ڪانپوءِ هو پيرس موٽي ويندو. دوستن کي تحفا ڏيڻ جو هو شوقين هو. ان شوق کي پورو ڪرڻ لاءِ هو گلن جي هڪ دڪان ۾ داخل ٿيو. دڪان ڇا هو، هر رنگ ۽ هر قسم جي گلن جو ميلو لڳل هو ۽ گلن جي ميلي ۾ هن کي هڪ اهڙو چهرو ڏسڻ ۾ آيو، جنهن کي بار بار ڏسڻ جي خواهش تي هي قابو پائي نه سگهيو.

سندس نگاهن جي گرمائش کي ڇوڪريءَ به محسوس ڪيو. هوءَ پنهنجي منهن تي ڪاروباري مرڪ سجائي هن جي آڊر پاءُ لاءِ اڳتي وڌي. الفريڊ ان جي مست جواني ڏسي ديوانو ٿي ويو. ڪيس ائين محسوس ٿيڻ لڳو ته ڄڻ پاڻيءَ جي لهرن تي ڪا هنج لڏي رهي هجي. اها روشن چهري واري ڇوڪري ماٺا ڪندي هن جي ويجهو پهچي وئي ۽ مسڪرائيندي چوڻ لڳي ته "سائين! آئون توهانجي ڪهڙي

خدمت ڪري سگھان ٿي؟"

الفريڊ پنهنجي لباس طرف زياده توجهه ڏيڻ جو قائل نه هو. شڪل و صورت به واجبي هئس. روزانو شيو ڪرڻ کي هو وقت جو زيان سمجهندو هو ۽ وقت جي بچت جي پيش نظر هن ڏاڙهي رکي ڇڏي هئي.

"خدمت هيءَ آهي ته پهرين انهن سمورن گلن جو تعارف ڪراءِ ۽ گڏوگڏ هر گلدستي جي قيمت به ٻڌائيندي وڃ." الفريڊ ڳالهه کي ڊيگهه ڏيڻ جي ارادي سان چيو.

گلن وڪڻڻ واريءَ هن جو ڳالهه جو مطلب ڪجهه ٻيو ئي ڪڍيو. هوءَ اهو سمجهڻ لڳي ته شايد هن گراهڪ جي مالي پوزيشن مڙئي ڪا آهي. پر ڪاروباري ايمانداريءَ جي تقاضا هئي ته هر غريب گراهڪ جو به مرڪندي آدرڀاءُ ڪري.

"آئون پنهنجي هڪ دوست لاءِ هڪ گلدستو خريد ڪرڻ ٿو چاهيان." الفريڊ وضاحت ڪئي.

"دوست جي مالي حيثيت ڪهڙي آهي؟" ڇوڪريءَ پڇيو.

"ڇا مطلب؟ دوست ته بس دوست ئي هوندو آهي." الفريڊ حيرت جو اظهار ڪيو. "دوستيءَ ۾ مال ۽ دولت جو ڪهڙو ڪم؟"

هيءُ چئي هن هڪ وڏي گلدستي طرف اشارو ڪيو. "هيءُ مناسب رهندو."

"پر سائين! منهنجو مشورو هيءُ آهي ته هن جي بدران ڪو ٻيو گلدستو پسند ڪريو." ڇوڪريءَ هن طرف جهڪندي چيو.

"ڇو؟" الفريڊ به ان ئي لهجي ۾ جواب ڏنو.

"هيءُ گلدستو اميرن کي لٽڻ جي لاءِ سجايو ويو آهي." ڇوڪريءَ رازدارائي انداز ۾ چيو. الفريڊ کي پنهنجائپ وارو هيءُ رويو ڏاڍو سٺو لڳو.

"ڪڏهن ڪڏهن دل لٽجڻ لاءِ به چوندي آهي." الفريڊ جواب ڏنو.

"هاڻ، هيئن ٿا ڪريون ته تون پنهنجي پسند جا ٻه گلدستا مون کي ڏئي ڇڏ."

"سائين جيئن توهانجي مرضي!"

"آئون هن ڳوٺ ۾ نئون آهيان." الفريڊ چيو. "ڇا اڄ شام جو تون، مونکي ڳوٺ جو سير ڪرائي سگھين ٿي؟ سير ڪانپوءِ اسان ڪنهن سٺيءَ جڳهه تي ماني به ڪائينداسين."

ڇوڪريءَ گهڙي ڪن لاءِ سوچيو ۽ پوءِ هن جي دعوت قبولي ورتي. الفريڊ کي هيءَ مختصر گفتگو تمام سٺي لڳي. هن جي زندگيءَ ۾ اهڙا خوشيءَ جا لمحا گهٽ ايندا هئا. هو ته سائنس جي مشڪلن ۽ ڪاروباري خفن ۾ ذهن وڃائيندو رهندو هو. ڇوڪري ٻئي گراهڪ ڏانهن متوجهه ٿي ته الفريڊ گل کڻي پنهنجي دوست جي گهر ڏانهن روانو ٿي ويو.

☆☆☆

دوست جي گهر پهچي هو مسلسل هن مختصر ۽ خوشگوار ملاقات جي باري ۾ سوچيندو رهيو. پوءِ اچانڪ هن هڪ عجيب فيصلو ڪيو. هن پنهنجي دوست کان ان دڪان جي باري ۾ پوري معلومات ورتي. پوءِ ڇوڪريءَ جي باري ۾ پڇيو. دوست ڇوڪريءَ ۽ ان جي خاندان جو

ٻيلو ۽ ڪانئر

هڪڙي ڏينهن هڪڙو ڪانئر، ٻيلي ۾ اچي هيڏانهن هوڏانهن جهاتيون پائڻ لڳو، تڏهين وڻن پڇيس: "ڇا تو ڪرئين؟" هن جواب ڏنو: "رڳو ڪهاڙيءَ جي ڳن لاءِ ڪاٺيءَ ٽڪر تو ڳوليان." تڏهين سڀني وڻن يڪراءِ تي خيال ڪيو ته هن کي ڪو ڪاٺيءَ جو سنو سڪل ٽڪرو ڪٽي ڏيون". جڏهين هنن اهو ڏنس، تڏهين انهيءَ کي گهڙي، ڪهاڙيءَ ۾ ڪٽي ڳن وڌائين، ۽ يڪدم ڪٽي سڌو آيو ٻيلي ۾، ۽ چوطرف ڪهاڙي ڦيرائي، بنا ڪنهن اوڪائيءَ جي سمورن وڻن کي وڍي وڌائين. هيءُ ڏسي، وڻ پاڻ کي چوڻ لڳا ته "يائر، پاڻ ڪان جيڪا بيوقوفي تي آهي، ان جي سزا اها ٿي آهي!"

نصيحت: دشمن کي جيڪڏهن پاڻوٽ پير پائڻ ڏنو آهي، ته هو اڳتي سڄي گهر کي ستياناس ڪري ڇڏيندو. تنهنڪري، ڪڏهين به ان جي سٺين ۽ نماڻين ڳالهين تي قياس ڪرڻ نه گهرجي، هروقت ڪانئس چوڪنو رهڻ گهرجي.

☆......☆......☆

تعارف پيش ڪندي چيو ته "هن خوبصورت ڇوڪريءَ جو نالو صوفيه آهي. هن جو پيءُ حد درجي جو ڪنجوس ۽ ماءُ گهڻ ڳالهائو آهي. صوفيه جون ٽي ڪنواريون ڀينرون آهن ۽ صوفيه جي سونهن ٿي سڄي خاندان جو قيمتي اثاثو آهي. صوفيه ان دڪان تي معمولي قسم جي نوڪرياڻي آهي."

"دڪان جي مالڪ سان هينئر ٿي ڳالهائي اهو دڪان خريد ڪري صوفيه جي نالي لڪائي سندس نالي جي تختي لڳائي ڇڏ." الفريڊ چيو، "قانوني ڪارروائي مڪمل هئڻ گهرجي، پر صوفيه کي في الحال ان جي خبر نه پوڻ گهرجي. آئون ان کي حيرت ڀري خوشي ڏيڻ ٿو چاهيان."

"بلڪل ائين ٿي ٿيندو." دوست مرڪندي جواب ڏنو.

☆☆☆

الفريڊ شام واريءَ رٿيل ملاقات لاءِ خاص طور تي تيار ٿيو. دڪان جي ٻاهر صوفيه سندس انتظار ڪري رهي هئي. هو، صوفيه کي وٺي ڏکهي سير لاءِ نڪري پيو. حسين عورتن کي گهمائڻ تي وٺي وڃڻ وغيره جو هن کي ڪو تجربو نه هو ۽ نه ئي انهن ڪمن لاءِ وٽس ڪو وقت هو.

اهو صوفيه جو حسن ئي هو جنهن هن جي پيرن ۾ زنجير وجهي ڪيس هن

ننڍڙي ڳوٺ ۾ روڪي ڇڏيو هو. هن جي دل جيڪڏهن اهو عجيب وغريب فيصلو نه ڪري ها ته شايد هو، هن وقت به ڪنهن ڪاروباري ميٽنگ ۾ ويٺو دولت گڏ ڪندو هجي ها.

ڳوٺ جو ماحول هن کي ڏاڍو وڻيو هو ۽ گڏوگڏ صوفيه جي موجودگيءَ به هر شيءِ جي حسن ۾ اضافو ڪري ڇڏيو هو.

"مونکي ڪنهن اهڙيءَ جڳهه تي وٺي هل، جتي آئون موسيقيءَ مان لطف اندوز ٿي سگهان." الفريڊ پنهنجي عادت کان مجبور حڪم واري انداز ۾ صوفيه کي چيو.

"ڊارلنگ! اگر تون، "آئون" جي جڳهه تي "اسان" چوين ته وڌيڪ مناسب ٿيندو." صوفيه ڪيس سندس غلطيءَ تي هلڪي انداز ۾ ٽوڪيندي چيو.

الفريڊ غور ڪيو ته پنهنجي غلطيءَ جو احساس ٿيس. هو واقعي ڪنهن فيڪٽريءَ جي جاچ لاءِ نه پر هڪ حسين عورت کي سير ڪرائي رهيو هو.

"بهرحال تون ڇا ڪندڙ آهين" صوفيه آخرڪار نجي نوعيت جو سوال ڪيو. "منهنجو مطلب آهي ته تون ڪهڙي پيشي سان واسطو رکين ٿو؟"

اهو ٻڌي الفريڊ کلڻ لڳو. هن جواب ڏيڻ کان پهرين پنهنجن لفظن تي غور ڪرڻ ٿي چاهيو. هن کي خدشو هو ته جيڪڏهن هن صاف انداز ۾ ڊائناامائيٽ جي موجد هئڻ جو اعتراف ڪري ورتو ته صوفيه کي شايد هيءَ ڳالهه پسند نه اچي. ان تجربي مان هو ڪيترائي دفعا گذري چڪو هو. هن جواب جي هر لفظ کي ٽوريندي چيو ته "مون هڪ اهڙي شيءِ ايجاد ڪئي آهي، جيڪا گهٽ ۾ گهٽ وقت ۾ گهڻي تباهي مچائي سگهي ٿي."

"اڇا!" صوفيه لفظ اڇا کي ڊيگهه ڏيندي چيو. هن جون اکيون به ضرورت کان وڌيڪ ڦهلجي ويون هيون. "ان جو مطلب اهو آهي ته تون ڪو وڏو امير ماڻهو آهين!"

"منهنجي هٿان وڃڻ ڪانپوءِ توکي منهنجي مالي حيثيت جو پتو پئجي ويندو." الفريڊ موضوع ڦيرائڻ جي ڪوشش ڪندي چيو.

"هڪ منهنجو پيءُ آهي، جيڪو پائيءَ پائيءَ جو حساب ڪري ٿو." صوفيه پنهنجي پيءُ جي عيب جوئي ڪندي چيو. "اسان جڏهن ڪائنس پئسا گهرندا آهيون ته هو پنهنجي خالي هٿ جي تري اسان ڏانهن ڪندي چوندو آهي، ڪٿو، هتي رکيل رقم. پنهنجي ڪنجوس پيءُ جي هن عادت ئي ته مونکي نوڪري ڪرڻ تي مجبور ڪيو آهي."

"جلد ئي توکي هن نوڪريءَ جي ڪرڻ جي ضرورت نه پوندي." الفريڊ چيو. "شايد تون ٻين کي نوڪر رکڻ جي قابل بنجي وڃين."

"ڇا منهنجي لاٽري نڪرڻ واري آهي؟" صوفيه پڇيو.

"اها ته نڪري چڪي آهي." الفريڊ جواب ڏنو.

"ڇا تون سچ چئي رهيو آهين؟" صوفيه ٻارن وانگر خوش ٿيندي پڇيو.

ان دوران هنن کي ڳوٺ ۾ قائم زيورن جو هڪ دڪان ڏسڻ ۾ آيو. الفريڊ

ڪجھ چوڻ بنا هن کي وٺي ان دڪان ۾ گهڙي ويو.
"اسان هتي ڇو آيا آهيون؟" صوفيہ حيرت جو اظهار ڪرڻ بنا رهي نہ سگهي.
"آئون توکي ڪو سٺو تحفو ڏيڻ ٿو چاهيان."
"اي مسٽر! هيءَ هيرن ۽ جواهرن جو دڪان آهي، گلن جو نہ ۽ منهنجي پسند بہ گهٽي اوچي آهي." صوفيہ دلفريب مسڪراهٽ سان چيو.
" ڏسون ٿا تہ تنهنجي پسند جي بلندي ڪيتري آهي." الفريڊ چيو.
صوفيہ پنهنجي ساٿيءَ کي آزمائڻ لاءِ هيرن جو سڀ کان مهانگو سيٽ پسند ڪيو.
الفريڊ هڪدم چيڪ ذريعي قيمت ادا ڪري ڇڏي.
دڪاندار کي ان جي اصيلت جي خبر پئي تہ هو انڪساريءَ وچان باادب ٿي بيهي رهيو. الفريڊ هن کي چپن تي آڱريون رکندي خاموش رهڻ جو اشارو ڪيو. دڪاندار سمجهي ويو تہ الفريڊ ان حسين عورت کي متاثر ڪرڻ ٿو چاهي، ان ڪري ماٺ ٿي ويو.
ٻئي ڏينهن صوفيہ مخصوص ڪائونٽر تي بيهي گل وڪڻي رهي هئي تہ دڪان جو مالڪ ڏند ڪڍندو وٽ آيو، "مس صوفيہ! نئون ڪاروبار مبارڪ هجئي. آفيس ۾ اچي ڪاروبار جا ملڪيتي ڪاغر وٺي وڃجان."
پهرين تہ صوفيہ جي سمجھ ۾ ڪجھ بہ نہ آيو. گذريل رات هن کي الفريڊ جي شخصيت ڪجھ پراسرار لڳي هئي. جنهن انداز ۾ هن هيرن جي سيٽ جي قيمت ادا ڪئي هئي، اهو انداز حيران ڪندڙ هو. ائين پئي محسوس ٿيو ڄڻ هن ڪو گلدستو خريد ڪيو هجي.
ڳالھ زياده دير تائين لڪي نہ سگهي. هوءَ هڪ غريب حسينہ هئي، پر روسي ڪرينن وانگر وسيع ظرف جي مالڪ نہ هئي. پنهنجن خوابن ۾ رنگ ڀرڻ جي خواهش جي قيدياڻي. هوءَ ڀڄندي الفريڊ وٽ پهچي وئي ۽ ويندي ئي ڪيس چنبڙي پئي.
"مسٽر الفريڊ! منهنجي واقعي لاٽري نڪري آئي آهي." هن ڏڪندڙ لهجي ۾ چيو. خوشي هن جي انگ انگ مان بکي رهي هئي.
"ان ۾ آڀي مان نڪرڻ جي ڪهڙي ڳالھ آهي؟" الفريڊ مرڪندي چيو. "ماڻهن جو لاٽريون نڪرنديون ئي رهنديون آهن."
☆☆☆
صوفيہ جي ڳوٺ ۾ الفريڊ جو قيام ڏڪهي کان ڏکهو ٿيندو ويو. صوفيہ جا والدين، الفريڊ کي سون جي کاڻ سمجهڻ لڳا. اهڙي کاڻ جيڪا انسان جي قسمت بدلائي ڇڏيندي آهي. الفريڊ ان ڳوٺ ۾ عاليشان گهر خريد ڪيو ۽ پنهنجي محبوبہ سان ان ۾ رهڻ لڳو. جنهن ڏينهن هو ڳوٺ مان وڃڻ لڳو تہ هن صوفيہ کي ڪليل اکرن ۾ چيو تہ "پياري! اسان جا لاڳاپا منظر تي نہ اچڻ گهرجن. اسان سٺن دوستن وانگر زندگي گذاري سگهون ٿا. آئون هر وقت تنهنجو خيال ياد رکندس. مگر وعدو ڪر تہ تون بہ پنهنجي زبان بند رکندينءَ."
صوفيہ کي ايترو ڪجھ ملي چڪو

هو جو هن زبان بند رکڻ جو وعدو ڪيو ۽ عمر ڀر ان وعدي کي نڀايائين.

الفريڊ جي موت ڪانپوءِ البتہ هوءَ خاموش نہ رهي سگهي ۽ الفريڊ جي زندگيءَ متعلق هڪ طوفان اٿاري ڇڏيائين (ان جو تفصيل بعد ۾ ايندو.)

☆☆☆

صوفيہ کان موڪلائي الفريڊ، پيرس پهتو ۽ هڪ دفعو وري ڪاروبار کي وسيع ڪرڻ ۾ مصروف ٿي ويو. لبوگ، روس پهتو ۽ الفريڊ جي تجويزن مطابق نوبل جي تيل جو ڪاروبار حيرت انگيز طور زور وٺي ويو. ڪجھ سالن جي عرصي ۾ سندن ويھ وڏا تيل بردار بحري جهاز سمنڊ تي ۽ تيرنهن عدد "وولگا" نديءَ جي پاڻيءَ ۾ هلڻ لڳا. پنڌرهن سو ٽرڪون ان کان سواءِ هيون. الفريڊ جي وڇايل پائيپ لائين مان پهرئين سال اٺهٺ هزار ٽن ڪچو تيل باڪو ريفائنري پهچايو ويو.

ان کان پهرين اهو تيل اٺن جي ذريعي موڪليو ويندو هو. ڊائنامائيٽ جي ايجاد تہ واقعي هن جي شهرت جو سبب بڻي، پر هٿرادو ريشم ٺاهڻ جو نظريو بہ الفريڊ ئي دنيا کي ڏنو. ان کان علاوه گندرف جي تيزاب جي صفائي، لوهہ جي صفائي، جيڪا بعد ۾ اسٽيل ملن جي وجودن جو بنياد بڻي ۽ ريفريجريشن جي سامان بنائڻ ۾ هن جي ذهن اهم ڪارناما سرانجام ڏنا.

هن جو دماغ اهڙيون اهڙيون عجيب ۽ بظاهر ناممڪن ڳالهيون سوچيندو هو جو عقل دنگ رهجي ويندو هو. مثال طور" بي آواز ڌماڪي" جو تصور جڏهن هن پيش ڪيو تہ دنيا ڪيس ڇريو سمجهڻ لڳي. سادن لفظن ۾ ان جو مطلب هو تہ ڌماڪي جا نتيجا ان طريقي سان حاصل ڪيا وڃن جو ڪو بہ آواز ٻڌڻ ۾ نہ اچي. جڏهن الفريڊ سندس دعويٰ جو عملي مظاهرو ڪيو تہ دنيا دنگ رهجي وئي. هن ثابت ڪري ڇڏيو تہ جيستائين ڪا شيءِ عقل ۽ فهم کان ٻاهر هوندي آهي، اها جادو لڳندي آهي، پر سمجھ ۾ اچڻ ڪانپوءِ انسان پنهنجي جهالت تي شرمسار ٿي ويندو آهي. هن جي پيش ڪيل تصور جو خلاصو ڪجھ هن طرح آهي تہ ڪنهن جبل ۾ گهرو سوراخ ڪري طاقتور شعلي جو رخ برنر وغيره ذريعي ان سوراخ طرف ڪيو وڃي. سوراخ جي آسپاس جو پٿر شعلي جي گرمائش سان گرم ڪيو وڃي ۽ گرميءَ جي درجي جي قانون مطابق اهو پٿر گرم ٿي ويندو. هاڻي ان کي پاڻيءَ جي ذريعي ٿڌو ڪيو وڃي تہ اهو پٿر ڀريريو ٿي ويندو. اهڙيءَ طرح پٿر جي سختيءَ تي ضابطو رکي سگهجي ٿو.

☆☆☆

الفريڊ ڪامياب ڪاروباري ماڻهوءَ جي حيثيت سان هڪ شاندار زندگي گذاري رهيو هو، پر اندر کان هو هر گهڙي ۽ هر پل نج سائنسدان هو. واپاري ميٽنگ هلندي بہ هو مسلسل سوچيندو رهندو هو. ان سلسلي ۾ هن پنهنجي دماغ کي مختلف خانن ۾ ورهائي ڇڏيو هو. ڪاروبار جو خانو الڳ تہ سائنسدان جو الڳ. موجد ۽ ماءُ سان محبت ڪرڻ واري فرمانبردار پٽ جي لاءِ الڳ خانو هو.

پنهنجي محل ۾ بہ هن هڪ وڏي

ڏاچي هٽي ڏهہ، تہ توڏِي هٽي تير هن

جڏهن سوڍي (راڻي)، مومل ماڻي، تڏهن روزانو رات جو پليءَ ڏاچيءَ تي چڙهي، وڃي مومل جو مهمان ٿيندو هو ۽ رات اتي گذاري، صبح جو موٽي، ماڳ ايندو هو. اهو ڳجهہ ڳوهہ وارو قصو آخر کلي پيو. جنهن ڪري همير سومري کي منيان لڳي ۽ڪاوڙ وچان، راڻي جي سواريءَ واري ڏاچيءَ کي، پيرن ۾ ڪيرَ هڻائي، منڊو ڪرائي ڇڏيائين. هينئر راڻي لاءِ، زندگي زهر ٿي پيئي، سو لَڳو ڪاڪ هلڻ لاءِ ڳهاٽ ڳهڻ. آخر ڏاچيءَ واري جت کي گهرائي، ڪانئس ٻيءَ ڪنهن اهڙي پليءَ ڏاچيءَ يا اٺ لاءِ پڇا ڪيائين، جت چيس تہ "سائين، ان ڏاچيءَ جي هڪڙي توڏي آهي، جنهن کي پڻ، ماءُ جهڙاپاڻي آهن. راڻي چيس تہ، "متان وچ تي ويلو وجهي؟" جت چيس تہ، "سائين، اوهين خيال نہ ڪريو. توڏي ننڍي آهي، مگر وکن ۾ماءُ کان بہ وڌيڪ آهي. ڪا پرواهہ نہ ڪريو. ڏاچي، ڏهہ هڻندي هٽي تہ توڏي، تيرهن هڻندي." پوءِ راڻو، روزانو انهيءَ سواريءَ تي مومل سان ملڻ ويندو هو.

شاهہ ڀٽائي بہ اهڙو ذڪرڪيو آهي:

ننڍو تان ڪوهہ، پر وکين آهي وترو،
اچيو ڪاڪ ڪنڌين ۾، ڀهس ڀڪيءَجان پوءِ،
ان ڪـرَ منجهان ڪو، ميو ماڻو نہ ٿئي.

تجربيگاهہ بنائي ڇڏي هئي ۽ آهستي آهستي فرانس جي حڪومت بہ سندس خدمتن جو اعتراف ڪري هن کي سهوليتون مهيا ڪرڻ شروع ڪيون.

جڏهن الفريڊ جو ڪاروبار دنيا جي مختلف ڪندن ۾ ڦهلجي ويو تہ ان کي واپاري مقابلن جو منهن بہ ڏسڻو پيو. مختلف ملڪن ۾ اهڙا حاسد پيدا ٿي ويا، جيڪي هن ڏانهن وهندڙ دولت جي درياهہ جو رخ پاڻ ڏانهن موڙڻ جي جستجوءَ ۾ لڳي ويا. ان جي لاءِ جائز توڙي ناجائز حربا استعمال ٿيڻ لڳا. جرمنيءَ ۾ گن پائوڊر بنائڻ واريون سموريون ڪمپنيون هن جي خلاف متحد ٿي ويون. هن اتحاد جي خلاف طاقت استعمال نہ ٿي ڪري سگهجي. عقل ۽ فهم سان هن طوفان تي ضابطو رکي سگهجيو ٿي. خوشقسمتيءَ سان هن کي بارب نالي هڪ شخص ملي ويو، جيڪو قابل اعتماد هو ۽ انهن معاملن سان مقابلو ڪري سگهيو ٿي. الفريڊ جي تيز نگاهن بهترين ماڻهوءَ جو انتخاب ڪيو هو ۽ هن بارب کي مخالفن سان لڙڻ جي مڪمل اجازت ڏئي ڇڏي. بارب هن چئلينج کي قبول ڪيو ۽ فيصلو ٿيو تہ اهي سموريون ڪمپنيون ڪاروباري منافعي ۾ برابر جون شريڪ هونديون، پر ڪاروبار

جي حيثيت الڳ الڳ رهندي. هن شراڪت جي سبب مخالف ڪمپنيون الفريڊ نوبل جي وسيع ڪاروبار جي حمايت ڪرڻ لڳيون. اهڙيءَ طرح ڳن پائونڊر جي منافعي ۾ به نوبل خاندان پائيوار بنجي ويو ۽ نقصان ۾ گهٽتائي ٿي وئي.

هيءُ اتحاد دير تائين هلي نه سگهيو، ڇو ته هڪ ٻيو طاقتور حريف برطانيه منظر عام تي ظاهر ٿيو. برطانيه سان اتحاد ان بنياد تي فائديمند هو ته هيءُ ملڪ بيشمار تجارتي منڊين تي قابض هو. ويهه لکن پائونڊن جي سرمائي سان " نوبل ڊائنامائيٽ ٽرسٽ" ڪمپني لنڊن ۾ قائم ٿي.

هن جو آمريڪا سان تجارتي جنگ جو آغاز ٿيو. هيءُ سڀ کان وڏيڪ طاقتور حريف هو. آمريڪي هٿڪنڊن جي ڪري تيل جون قيمتون ڪرڻ لڳيون. ان دوران نوبل خاندان جو هڪ تمام وڏو تيل بردار جهاز هڪ حادثي ڪري تباهه ٿي ويو ۽ ڪيترن ئي تجارتي معاهدن جي تڪميل ڪرڻ ناممڪن ٿي وئي. ان جي باوجود به الفريڊ انهن مشڪلاتن تي به قابو پائي ورتو. سندس ڪاروباري زندگيءَ ۾ لاها چاڙها ايندا رهيا.

ان زماني ۾ الفريڊ خيراتي مشغلن طرف راغب ٿيو. ستر لک ڪرائون(سويڊن جو سڪو) ساليانه خيراتي ڪمن تي خرچ ڪرڻ لڳو. ماڻهو ويس متائي آيا تي ۽ هو خدا جي مخلوق جون ضرورتون پوريون ڪندي تنگ ٿي ويو ٿي. دوکيباز ماڻهن هر طرح سان هن کي تنگ ڪرڻ شروع ڪيو. ناراضگيءَ جو اظهار ڪرڻ جي باوجود ڪنهن جي دل ٽوڙڻ هن جي لاءِ گهڻي مشڪل هئي. هن بي لوث خدمت جي پيش نظر الفريڊ کي ڊپلوما آف ڊوينٽي (Diploma of Divinity) جو اعزاز عطا ڪيو ويو.

☆☆☆

هيءُ اهو ئي دور هو، جڏهن الفريڊ جي لاءِ صوفيه کان پري رهڻ ممڪن نه رهيو. صوفيه ايتري گهڻي ذهين نه هئي، پر ٽڪل ٽڪل اڌڙوٽ عمر جي ماڻهوءَ الفريڊ کي خوش ڪرڻ جي فن کان پوريءَ طرح واقف هئي. سچ اهو آهي ته عمر جو نمايان فرق هوندي به هوءَ الفريڊ جي محبت ۾ گرفتار ٿيندي وئي. هوڏانهن الفريڊ جو هيءُ حال هو ته هو هر ڪاروباري سفر تي وڃڻ کان پهرين صوفيه سان ضرور ملاقات ڪري ويندو هو.

صوفيه جا مائٽ هيٺئين طبقي جي سوچ جا مالڪ هئا. انهن کي پنهنجي خوبصورت ۽ سڪيلڊي ڌيءَ جي زندگي گذارڻ جو هيءُ ڍنگ بلڪل پسند نه هو. عام مائٽن وانگر هنن جي به اها خواهش هئي ته صوفيه گهر بار واري هجي ۽ عام زندگي گذاري. صوفيه هيءُ مسئلو الفريڊ جي سامهون رکيو. الفريڊ خود چاهيو ٿي ته هو، صوفيه کي ڳوٺاڻي ماحول مان ٻاهر ڪڍي.

هڪ خيال بار بار ڪيس نانگ وانگر ڏنگي رهيو هو ته صوفيه جهڙي حسين ۽ جميل ناري شايد سندس احسانمند ٿي هن طرف مائل ٿي آهي. محبت جو بنياد، محبت ڪانسواءِ ڪنهن ٻئي جذبي تي هجي ته اهڙي الفت جو مامرو گهڻو پائيدار نه ٿو

رهي سگهي.

صوفيہ جي هڪ بهترين خوبي بهترين ٻڌندڙ واري حيثيت جي هئي. ڪڏهن ڪڏهن الفريڊ ڪا ڏکي ۽ مشڪل گفتگو ڪندو هو تہ بہ صوفيہ ان کي غور سان ٻڌندي هئي ۽ سوال ڪندي رهندي هئي. ائين لڳندو هو تہ هوءَ الفريڊ جي ساري گفتگو بلڪل سمجهي رهي هجي.

هن ذهني هم آهنگيءَ مان الفريڊ ڏاڍو لطف اندوز ٿيندو هو. صوفيہ جي هن اداڪاريءَ تي بہ هو ڏاڍو خوش ٿيندو هو. آخر هن هڪ ڏينهن فيصلو ڪري ورتو ۽ پنهنجي منظور نظر کي پيرس وٺي ويو. وڪٽر هيوگو ايوينيو ۾ هڪ خوبصورت گهر خريد ڪيو ۽ ان کي سينگاري صوفيہ کي تحفي ۾ ڏئي ڇڏيائين. صوفيہ هن تحفي تي بيحد خوش هئي. الفريڊ جو محل ڪاٿنس ٿورو پرتي هو. هوءَ جڏهن بہ چاهيندي هئي، پنهنجي محبوب سان ملي سگهندي هئي ۽ محبوب بہ پوڄاريءَ وانگر ڪيس پوڄيندو هو. هيءُ صوفيہ جي خواهشن جي تڪميل جو زمانو هو.

هوءَ گل وانگر ٽڙي چڪي هئي ۽ زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو الفريڊ جي محبت جي طاقت جو احساس ٿيو هوس. انتها اها هئي تہ ان زماني ۾ الفريڊ کي پيرس ڇڏڻ مشڪل نظر اچڻ لڳو. هن جي مصروفيت مختلف ڪنڊن ۾ سندس موجودگيءَ جي تقاضا ڪندي هئي ۽ هيڏانهن وري محبوبہ جون مسڪراهٽون ۽ دلفريب ڳالهيون هن جي پيرن جي زنجير بڻجي پئي ويون.

☆☆☆

هڪ ڏينهن هو ننڊ مان سجاڳ ٿيو تہ پنهنجي ويڪري ڪمري ۾ صوفيہ کي ڏسي خوشگوار حيرت ۾ مبتلا ٿي ويو. هن جي پرائيويٽ ڪمري ۾ ڪنهن کي بہ اندر اچڻ جي اجازت نہ هئي، پر اچڻ واري جڏهن دل جي ڪرسيءَ تي اچي قبضو ڪري تہ خوابگاهہ جي حيثيت ئي ڪهڙي آهي. صوفيہ تازن گلن جو ڪيس گلدستو پيش ڪري مرڪڻ لڳي.

"تون ڪيڏي مهل آئين؟" الفريڊ ڪاٿنس پڇيو، "آئون خواب ۾ توسان ئي ڳالهائي رهيو هوس."

"جيڪا شيءِ ڪنهن جي هٿ ۾ هجي تہ پوءِ ان جا خواب ڏسڻ ڪجهہ عجيب لڳي ٿو." صوفيہ الفريڊ جي پلنگ تي ويهندي چيو، "اصل ۾ آئون ساري رات هڪ مسئلي تي غور ڪندي رهي آهيان. مسئلو هيءُ آهي تہ آئون پيرس ۾ سڄو سڄو ڏينهن گهمندي ڦرندي ٿڪجي پئي آهيان." صوفيہ پنهنجي آمد جي وضاحت ڪندي چيو، "شاپنگ ۾ بہ هاڻي ڪا دلچسپي نہ رهي آهي. دولت سان خريد ڪرڻ واريون هڙئي شيون خريد ڪري ورتيون اٿم."

"اها تہ تمام سٺي ڳالهہ آهي." الفريڊ چيو.

"آئون گهٽ کان گهٽ وقت تو سان گذارڻ ٿي چاهيان." صوفيہ چيو، "تون ڪيترا ڪيترا ڏينهن ٻاهر هليو ٿو وڃين ۽ هتي آئون انتظار جي سوليءَ تي لٽڪندي رهان ٿي."

"ڪاروباري مصروفيتن کي نظرانداز نہ ٿو ڪري سگهجي." الفريڊ سمجهايو.

"ان جو حل مون سوچي ڇڏيو آهي."

صوفيہ چيو، "هاڻي آئون بہ توسان گڏ سفر ڪنديس. هر مصروف ماڻهوءَ کي هڪ سيڪريٽريءَ جي ضرورت هوندي آهي ۽ مون کان وڌيڪ بهتر اهي فرضَ ڪير ٿو ادا ڪري سگهي. آئون تہ تنهنجين اڪيلاين جي ساٿياڻي بہ آهيان."

"ڳالهہ تہ تمام سٺي آهي، پر مناسب نہ ٿي لڳي!" الفريڊ ڪيس سمجهايو. "جڏهن آئون ڪاروباري معاملن ۾ گهيريل هوندو آهيان تہ انهن مامرن لاءِ پوري توجهہ ڪيندي آهي. تنهنجي قربت ۾ اهو ممڪن نہ رهندو."

"تہ توکي اعتراف آهي تہ منهنجي ذات تنهنجي لاءِ اهم ترين آهي." صوفيہ پڇيو.

"ان ۾ شڪ واري ڪهڙي ڳالهہ آهي!" الفريڊ جواب ڏنو.

"تہ پوءِ عقل جي تقاضا آهي تہ اهم شيءِ کي اهميت ڏني وڃي." صوفيہ مسڪرائيندي چيو. "زندگي عارضي آهي. هر گهڙي خوشي حاصل ڪرڻ عقلمندي آهي."

صوفيہ جي سر توڙ ڪوشش جي باوجود الفريڊ ان ڳالهہ تي راضي نہ ٿيو ۽ هوءَ ناراض ٿي وئي. الفريڊ پرچائڻ جي ڪوشش ڪئي تہ هوءَ زنانا حربا آزمائڻ لڳي. لڙڪن کي ڳاڙي مرد کي راضي ڪرڻ عورت جو پهريون هٿيار هوندو آهي. آخر ان ڳالهہ تي اتفاق ٿيو تہ الفريڊ جيستائين پيرس ۾ هوندو، صوفيہ ان سان گڏ رهندي. پوءِ پلي ڏينهن هجي يا رات!

ان جو نتيجو اهو نڪتو جو صوفيہ جو وجود لڪل نہ رهيو. الفريڊ جي دوستن جي حلقي ۾ ڪنهن کي ان باري ۾ چپ چورڻ جي جرئت نہ ٿي سگهي، پر بدقسمتيءَ سان ڪيرولين کي پنهنجي لاڏلي پٽ جي هيءَ حرڪت پسند نہ آئي.

☆☆☆

صوفيہ جي تعليم پوري پني هئي. الفريڊ پنهنجي ماءُ کي پنهنجن هٿن سان خط لکندو هو. خط وڪتابت جو فرض صوفيہ سنڀاليو تہ ڪيرولين کي بہ "باس" جي طرفان خط لکي ڇڏيائين. الفريڊ ۽ صوفيہ جي تحرير ۾ زمين ۽ آسمان جو فرق هو. چند اکرن جي هجي بہ غلط هئي. الفريڊ پڙهڻ بنا ان ٽائپ ڪيل خط تي صحيح ڪري ڇڏي. جذباتي وابستگيءَ ۾ اهڙين ٽيڻ امڪان کان ٻاهر نہ هو. ڪيرولين خط پڙهڻ سان ئي پروڙي وئي تہ خط سندس پٽ جو لکيل نہ هو.

عورت مشرق جي هجي يا مغرب جي، جيڪڏهن هوءَ حقيقي معنائن ۾ ماءُ آهي تہ پٽ جي سلسلي ۾ سيني جا جذبا لڳ ڀڳ هڪ جهڙا ئي هوندا آهن. ڪيرولين ڪليل لفظن ۾ کيس لکيو تہ "پٽ الفريڊ! تون منهنجي زندگيءَ جي پياري ۾ پياري هستي آهين. آئون چاهيان ٿي تہ تون پنهنجي موجوده سيڪريٽريءَ کان پري ٿي وڃ يا باقائده ان سان شادي ڪري ڇڏ. مونکي خبر آهي تہ هوءَ تنهنجي اڪيلائيءَ جي ساٿياڻي بنجي چڪي آهي، نہ تہ هوءَ تنهنجي بدران مونکي خط نہ لکي ها."

اهڙيءَ طرح تحرير جي طريقي ۽ هجي جي غلطين سبب ڪيرولين، صوفيہ جي وجود کان واقف ٿي وئي. جنهن معصوم ٻار جي هن سيني سان لڳائي

پرورش ڪئي هئي. هاڻي هو هڪ رڪيل يا ويهاريل جي قبضي ۾ هو ۽ هيءَ ڳالهه هن جي سهپ کان مٿي هئي. ڳالهه نئين نه هئي، ازلي ابدي مسئلو هو. بهرحال الفريڊ ماءُ جي تشويش جي ڪري وقتي طور شرمنده ٿيو: پر هيءَ به هڪ اٽل حقيقت آهي ته محبوبه جو پاسو هميشه ڳرو هوندو آهي.

ان ئي زماني ۾ صوفيه بيمار رهڻ لڳي. الفريڊ کي ان جي سخت ڳڻتي ٿي. هن کي پراڻي چوٽ ياد اچي وئي، جڏهن هن جي پهرين محبت هن کان جدا ٿي هئي. الفريڊ جي بيچيني ۽ گهٻراهٽ ڏسي صوفيه جي دل خوشيءَ سان جهومڻ لڳي.

الفريڊ ان وقت جيڪڏهن ڪاروباري سفر تي هوندو هو ته به هر روز پنهنجن هٿن سان صوفيه کي خط لکندو هو. ڪيس جلد کان جلد صحتياب ٿيڻ جي تلقين ڪندو هو. اهي خط، الفريڊ جيڪي صوفيه کي ان دور ۾ لکيا، اڄ به محفوظ آهن. انهن ۾ اڪثر ڪري اديباڻو طريقو استعمال ٿيل آهي.

هڪ ڀيري هن لکيو ته "منهنجي اکين جي روشني... آئون هڪ ڪنڊ ۾ اڪيلو ويٺو تيز هوائن جي هلڻ جو آواز ٻڌي رهيو آهيان ۽ انهن حسين لمحن کي ياد ڪري رهيو آهيان، جڏهن تنهنجي محبت سان هي هوائون سريليون لوليون ٻڌائڻ لڳن ٿيون. تون ٻڌاءِ ته ڪيئن آهين. تنهنجن ڳلن جي لالاڻ موٽي آئي آهي يا اڃا تائين اتي پيلاڻ جو ديرو آهي. مونکي تنهنجو ٽهڪندڙ روشن چهرو ڏاڍو دلڪش لڳندو آهي. هميشه خوش خرم ۽ صحتمند رهندي ڪر. ڇا تنهنجا خيال مستقبل جي باري ۾ سوچي رهيا آهن يا اسانجي خوشگوار اڪيلائين جا قيمتي خزانا ميڙي رهيا آهن. آئون تو کان ڪوهين ڏور ويهي تو سان سرپاٽ ڪري رهيو آهيان ۽ تنهنجا سرپاٽ ٻڌي سگهان ٿو. هي منهنجي دل جا آواز آهن. تورو غور سان ٻڌجانءِ. شب بخير، تنهنجو الفريڊ."

جڏهن هو واپس آيو ته صوفيه سندس انتظار ڪري رهي هئي. هو درياءَ "سين" جي ڪناري ڪلاڪن تائين گهمندا هئا ۽ ان مهل وقت کي ڇڻ وساري ويهندا هئا. صرف حال جا خوشگوار لمحا هنن کي ياد هئا. آهستي آهستي صوفيه سندس ايتري وڏي ڪمزوري بنجي وئي جو هن پنهنجا سمورا پروگرام رنگين راتين کي سامهون رکي ترتيب ڏيڻ شروع ڪيا.

ڪيرولين کي پل پل جي خبر ملي رهي هئي. ان جي هر خط ۾ ڪاوڙ جو اظهار هوندو هو. هوڏانهن صوفيه هر ايرڻ واري سچ سان ڳنڍ نئين ۽ نڪرجندي پئي وئي. هوءَ پيار جو اظهار ڪندي هئي ته سمنڊ به ماٺ تي ويندا هئا. حسد ڪرڻ لڳندي هئي ته هر ان شيءِ کي تباهه ڪرڻ لاءِ تيار ٿي ويندي هئي، جيڪا الفريڊ جي تعريفي نگاهن جو مرڪز هوندي هئي. هوءَ پنهنجي محبت ۾ بيجان شين کي به شريڪ نه ڪندي هئي. هن جو وس هلي ها ته الفريڊ کي وٺي ڪنهن اهڙي جهان ۾ وسي ها، جتي ڪو ٻيو نه هجي ها. الفريڊ به هن جي هر خواهش تي عمل ڪرڻ جو عادي ٿيندو ويو.

☆☆☆

پيي ڪتي جو قصو

هڪڙو ڪتو، ٻهريائين پنهنجي جوانيءَ جي ڏينهن ۾ گهڻو ئي شڪار ڪري، پنهنجي ڌڻيءَ جي دل راضي رکندو هو. تڏهن ڌڻيس بہ گهڻو پيائيندوهو ۽ چڱيون چڱيون شيون کارائيندو هوس. جڏهن اچي پوڙهو ٿيو، تڏهن اوتري خدمت انڪان تي نہ سگهندي هئي. تنهن هوندي بہ، هڪڙي ڏينهن، پنهنجي ڌڻيءَ سان گڏ هرڻ جي شڪار تي ويو. اتي، ٻين ڪتن کان اڳ ۾ وڃي هرڻ کي ٽنگ کان جهليائين، پر هن جا ڏند جي پڇي پري ويا هئا، تنهن لاءِ ان کي سوگهو جهلي نہ سگهيو، ۽ او هرڻ ڇڏائي ويس. تنهن تي هنجي ڌڻيءَ کي اچي ڪاوڙ لڳي، تنهن پانيو تہ ماريانس تڏهن اتي ڪتو ٿو چويس: "اڙي بي ڳڻا سائين، پنهنجي هٿ کي تہ جهليو، ذرو هي خيال تہ ڪريو تہ "ٻيلي هيءُ ويچارو اسان جو قديمي نوڪر آهي، پلا هن کي ڪيئن تا ماريون!" ٻيلي، مون تہ هرڻ جي جهلڻ ۾ پنهنجيءَ دل ڪري ڪين گهٽايو، پر منهنجو وس ڪو نہ هليو. پوءِ تڏهن آئون ڇا ڪريان! ٻڍاپڻ ڪري مون کان توهانجي خدمت نٿي پڄي، تنهن لاءِ جي اوهان کي ڪاوڙ ٿي لڳي، تہ منهنجيءَ اڳينءَ خدمت تي نظر رکي، اها ڪاوڙ لاهي ڇڏيو."

☆......☆......☆

ان دوران ڪيرولين، صوفيہ کي ڏسڻ جي خواهش جو اظهار ڪيو ۽ ڪوٺي ڪوٺي پنهنجي پٽ کان صوفيہ جي باري ۾ سوال ڪيا. انهن سمورن سوالن جو خلاصو اهو هو تہ "صوفيہ جي صحت ڪيئن آهي؟"

"تنهنجي ماءُ، منهنجي طبيعت ۽ صحت جي باري ۾ آخر فڪرمند ڇو آهي؟" صوفيہ چڙندي چيو.

"آئون ننڍپڻ ۾ اڪثر ڪري بيمار رهندو هوس." الفريڊ وضاحت ڪئي، "۽ شايد ان سبب هوءَ پنهنجي ٿيڻ واري ننهن کي هر لحاظ کان صحتمند ڏسڻ چاهي ٿي تہ جيئن اسان جو اولاد بہ صحتمند پيدا ٿئي." الفريڊ پنهنجي ماءُ جي طبيعت کان واقف هو.

ڪيرولين جو معيار هر لحاظ کان بلند هو ۽ صوفيہ جو پس منظر ڪو ايترو قابل تعريف نہ هو. هوءَ ڪنهن بہ طرح پنهنجن مائٽن جو اولاد ئي نہ ٿي لڳي، ڇڻ اونداهي ماحول ۾ ڪا شمع روشن هجي. صوفيہ کي اسٽاڪ هوم پنهنجي اباڻي گهر ۾ وٺي وڃڻ الفريڊ جي لاءِ وڏو امتحان بنجي ويو. ماءُ سندس عزيز ترين هستي هئي صوفيہ محبوبہ.... ٻنهيءَ مان جيڪڏهن ڪنهن هڪ بہ ٻئي کي پسند نہ ڪيو تہ پوءِ ڇا ٿيندو؟ هو ڪنهن جي

حمايت ڪندو؟ اهو ئي سوال نانگ وانگر هن ذهين سائنسدان کي ڏنگڻ لڳو.

هوڏانهن صوفيه جي حالت به ڪا مختلف نه هئي. هن جي دل امتحان جي ڪمري ۾ داخل ٿيندڙ هڪ ڏڏي شاگرد جي دل جيان ڌڙڪي رهي هئي. هوءَ پنهنجي چنچل طبيعت کان مجبور هئي ۽ هيءَ به ڄاڻندي هئي ته خانداني پس منظر جي لحاظ کان هوءَ ڪمزور هئي.

آخر هن رهنمائيءَ لاءِ پنهنجي ماءُ کي خط لکيو. صوفيه جي ماءُ پهرين ته هدايتن ڀريل خط لکڻ شروع ڪيا، پوءِ هن جي وڏي ڀيڻ کي پيرس روانو ڪري ڇڏيو. صوفيه جي ڀيڻ معمولي شڪل و صورت جي بيڊنگي عورت هئي. صوفيه ڌيان سان پنهنجي ڀيڻ جو جائزو ورتو ته ڪيس سخت مايوسي ٿي. اگر هوءَ واجبي شڪل واري ڀيڻ کي بطور ساٿي پاڻ سان گڏ وٺي وڃي ها ته معاملو اجا به بگڙي سگهيو ٿي. نوبل خاندان ان زماني ۾ عالمي شهرت جو مالڪ بنجي چڪو هو ۽ ان جي شهرت ۽ اعليٰ حيثيت ئي صوفيه کي امتحان ۾ وجهي ڇڏيو هو. آخر هن منجهي منجهي فيصلو ٻڌائي ڇڏيو ته هوءَ الفريڊ سان گڏ اسٽاڪ هوم نه ويندي. الفريڊ کي به مسئلي جو اهو ئي هڪ حل نظر آيو. هن سک جو ساهه کنيو. ان ڏينهن هن پنهنجي محبوبه کي خوش ڪرڻ جي لاءِ ان جي دل پسند تحفن سان ڪيس ڀري ڇڏيو.

صوفيه بنا شاديءَ جي پنهنجي من پسند مرد سان گڏ رهي رهي هئي. پيرس ۾ ته ان جي ڪنهن کي پرواهه نه هئي. اگر هوءَ ڪنهن ٻئي هنڌ هجي ها ته هر شخص مٿس آگريون کڻي ها. ان زماني ۾ يورپ ايترو ڪريل نه هو ۽ نه ئي اهڙن جوڙن کي عزت جي نگاهه سان ڏٺو ويندو هو، جيڪي سماج ۾ شاديءَ جي ٻنڌڻ کان سواءِ زال مڙس وانگر زندگي گذاري رهيا هجن. صوفيه هن حقيقت کي سمجهي وئي هئي. ان سبب جي ڪري پيرس ۾ رهيل هئي. هن کي سماجي سرٽيفڪيٽ يعني شاديءَ کانسواءِ زندگيءَ جي هر سهولت ميسر هئي ۽ ان کان زياده هن ڪا تمنا به نه ٿي ڪئي.

☆☆☆

الفريڊ پنهنجيءَ محبوبه کانسواءِ اسٽاڪ هوم پهتو ته سڄو خاندان سندس منتظر هو. لڊوگ پنهنجن ٻارن کي به پاڻ سان گڏ آندو هو. ان جي زال ايڊلا، پنهنجي سس جي دل جيتڻ ۾ ڪامياب ٿي چڪي هئي. هر شخص پنهنجائپ جي لڙيءَ ۾ پرويل پئي ڏسڻ ۾ آيو. هو بار بار خدا جو شڪر ادا ڪري رهيو هو ته صوفيه ان سان گڏ نه آئي هئي. هن کي يقين هو ته جيڪڏهن هوءَ اچي ها ته سڄي خاندان جون خوشيون برباد ٿي وڃن ها.

حالاتڪ کو ڪليءَ طرح اظهار نه ڪري رهيو هو. پر دل ۾ هر فرد الفريڊ ۽ صوفيه جي موجوده روش کان واقف هو. ڪيترائي ڏينهن هو هن معاملي تي غور ڪندو رهيو ۽ آخر هڪ ڏينهن فهم ۽ فراست ۽ اخلاقي اصولن جي فتح ٿي ۽ معاملا حل ٿي ويا.

هن صوفيه کي ڏگهو خط لکيو. جنهن ۾ غير اخلاقي انداز ۾ زندگي گذارڻ جي خلاف دليل ڏنائين. نوجوان ۽ چنچل

محبوبہ جي معاملي ۾ هو سخت ڪشمڪش ۾ مبتلا هو. عقل جي تقاضا اها هئي تہ هو لاڳاپا ختم ڪري ۽ دل ان جي خلاف هئي. عشق ۽ عقل جو پاڙ ۾ ناهہ نہ ٿي رهيو هو.

"جان من! ڪالهہ تنهنجو خط وصول ڪرڻ بنا ڏينهن ڏاڍو اداس گذريو. تون اڪثر ڪري منهنجي سردمهريءَ جي شڪايت ڪندي آهين. اڄ آئون پنهنجي ان روئي جو سبب ڪليءَ طرح بيان ڪري ٿو ڇڏيان. تنهنجي دل جو آشيانو ڏاڍو نازڪ آهي. ٿوري ئي چوٽ لڳڻ سان ٽٽي پوي ٿو ۽ تنهنجي صحت تباهہ ٿي وڃي ٿي. حقيقت اها ئي آهي تہ اسان انتهائي غلط رستي تي هلي رهيا آهيون. حد تہ اسان جي عمرين ۾ بہ زمين ۽ آسمان جو فرق آهي. جيڪڏهن آئون توسان شادي ڪرڻ لاءِ اظهار ڪريان تہ امڪان آهي تہ تون هائوڪار ڪندين. پر بعد ۾ جڏهن پنهنجي ڪنهن هم عمر ڪنهن کي ڏسي توکي مون سان گڏ رهڻ ڪري رنج جو احساس ٿئي تہ هن ڳالهہ جي سبب مونکي گنهگار سمجهنديئن. هن وقت تنهنجي محبت جي عمارت احسانمنديءَ جي جذبن تي بيٺل آهي. تون محبت ۽ احترام ۽ احسان ۾ فرق نہ ٿي ڪري سگهين. تنهنجو ڏوهہ ناهي، تون اڃا ننڍي آهين. منهنجي حالت لهڻ واري سج جهڙي آهي، جڏهن تہ تون اڃا ايرڻ واري روشن آفتاب وانگر آهين. جواني ديوانيءَ تنهنجين اميدن کي رنگين بنائي ڇڏيو آهي. جڏهن تہ منهنجا سمورا رنگ شفق جا آهن، جن جي عمر مختصر هوندي آهي. اهڙيءَ طرح اسين محب ۽ محبوب يا عاشق ۽ معشوق نہ، پر سٺا دوست بنجي سگهون ٿا. آئون چاهيان ٿو تہ پنهنجي موجوده غير اخلاقي لڪل زندگيءَ جي توکي ڪابہ پرواهہ ناهي. اهڙيءَ طرح تون ضمير جي چهنڊڙيءَ کان آزاد آهين. هن طرز عمل کي آئون اهڙو خزانو ٿو سمجهان، جنهن کي ظاهر نہ ٿو ڪري سگهجي. ذرا سوچ پياري تہ اهو خزانو، جيڪو زمين ۾ پوريل هجي، ان جو ڪهڙو فائدو؟ وقت ايندو، جڏهن تون منهنجين ڳالهين کي سمجهنديئن. تنهنجو رويو ڪڏهن ڪڏهن مونکي تڪليف پهچائيندو آهي. ان جي باوجود آئون ان جو اظهار نہ ڪندو آهيان. ان جو سبب صرف اهو آهي تہ مونکي تنهنجو هر وقت خيال رهي ٿو ۽ آئون توکي ڏک ڏيڻ جو تصور بہ نہ ٿو ڪري سگهان. مونکي پنهنجي خوشيءَ کان وڌيڪ تنهنجي خوشي پياري آهي. مون کان پري رهي توکي وقتي طور تي تڪليف جو احساس ضرور ٿيندو، پر وقت ان جو پورائو ڪندو. پوءِ جڏهن سازگار ماحول ۾ توکي مناسب محبت ملندي تہ تون حقيقي مسرت کان واقف ٿي وينديئن."

هن خط جي جواب ۾ الفريڊ کي اهڙو خط مليو جو فهم ۽ فراست هن جي هٿن مان نڪري ويئي. صوفيہ پنهنجي پئرس ۾ گهمڻ ڦرڻ دوران ڪنهن نوجوان سان ملي هئي ۽ خط ۾ ان نوجوان عاشق جو ذڪر ڪيو هو. الفريڊ لاشعوري طور حسد ۾ مبتلا ٿي ويو. هو سويڊن ڇڏي واپس پيرس پهچي ويو. ٻئي ڄڻا بحث ۽ مباحثي ڪانپوءِ ان نتيجي تي پهتا تہ انهن

اختلافن جو اصل سبب سندن وچوڙو هو. جيڪڏهن هو گهڻو وقت هڪ ٻئي جي ويجهو رهندا ته شڪايتن جو وجود ئي مٽجي ويندو.

☆☆☆

شروع ۾ صوفيه کي پيرس تمام گهڻو پسند هو، پر هتي جي آبهوا هن کي راس نه آئي. هوءَ ڪليل ماحول جي آزاد پنيوري، شهري گهٽن ۾ مونجهه ڪان بيمار رهڻ لڳي. هن جو رنگ زردو ٿي ويو. پنهنجي پوري پني تعليم جي سبب هوءَ فرانسيسي زبان تي عبور حاصل ڪرڻ ۾ ناڪام رهي ۽ هتي جي سماج ۾ پاڻ کي اوپرو محسوس ڪرڻ لڳي هئي.

الفريڊ تمام گهڻو وقت هن کي ڏيڻ لڳو. ان جو نتيجو اهو نڪتو جو هو پنهنجي اصل ڪم ڪان پري ٿيندو ويو. هن جي دل ويانا ۾ پنهنجين ايجادن تي ڪم ڪرڻ لاءِ تڙپڻ لڳي.

مسئلي حل جي تلاش ڪئي. هن هڪ محل ڏٺو. اهو محل، شهر ڪان پري ۽ سندس اباڻي ڳوٺ جي ويجهو هو. الفريڊ پنڌرهن ڪمرن تي مشتمل اهو محل پنهنجي محبوبه جي لاءِ هڪدم حاصل ڪري ورتو. ملازمن جي فوج ڀرتي ڪئي وئي ۽ صوفيه نئين محل ۾ اچي وئي. هن جي هڪ پيڻ به هن سان گڏ رهڻ لڳي ته جيئن هن کي اڪيلائيءَ جي عذاب سان منهن نه ڏيڻو پوي.

☆☆☆

هاڻي الفريڊ انهن ڳالهين ڪان پري رهي هڪ دفعو وري پنهنجي اصل ڪم تي توجهه ڏيڻ لڳو. ليڪن هڪ نئون مسئلو پيدا ٿيو. حيران ڪندڙ ڳالهه اها ٿي ته هن جو ذهن اڳ جيان تروتازه نه رهيو هو. جنهن مسئلي کي هو چپٽي وڄائي حل ڪري وٺندو هو، هاڻي انهن لاءِ هن کي ڪلاڪن جا ڪلاڪ مٿو کپائڻو ٿي پيو ۽ پوءِ به ڪجهه حاصل نه ٿي ٿيو. اصل سبب اهو آهي ته هو صوفيه ڪان پري رهي به هن جي خيالن ڪان غافل نه رهندو هو. ان ڪري مڪمل يڪسوئي هن کي حاصل نه ٿيندي هئي.

هوڏانهن صوفيه گهمڻ ڦرڻ جي شوقين ٿي چڪي هئي. الفريڊ وڏي حب ۽ اشتياق سان ساڻس ملاقات لاءِ ايندو هو ته صوفيه غائب هوندي هئي. هوءَ پنهنجي پسنديده ماحول ۾ ساهه کڻي رهي هئي، جتي جا ماڻهو هن جي ڳالهه سمجهندا هئا ۽ هوءَ انهن جون ڳالهيون سمجهندي هئي.

پوءِ صوفيه کي پنهنجي حيثيت سان ماڻهن کي متاثر ڪرڻ جي عادت پئجي وئي. اقتصادي فڪر ڪان هوءَ پوريءَ طرح آزاد هئي. انهن حالتن ۾ الفريڊ انهن نين سوچن جي قابل ئي نه رهيو هو، جيڪي ڪيس افق جي هن پار کڻي وينديون هيون ۽ جتان هو منفرد ايجادن جا نسخا کڻي ايندو هو. الفريڊ ان کي ناقابل تلافي نقصان سمجهڻ لڳو. آهستي آهستي هن جي دل ۾ اهو خيال گهر ڪري ويو ته صوفيه جي قربت هن جي ذهني صلاحيتن کي ختم پئي ڪري. هو اڪثر چپن ۾ پيو پڙڪندو هو، "ماحول جو رنگ ته چڙهڻو ئي هو."

هڪ ڏينهن اچانڪ هن کي تمام گهڻا بل وصول ٿيا. صوفيه بي تحاشا

جوش بہ وقت تي ڪم ايندو آهي

هڪڙي هندو واپاريءَ کي ٻهراڙين ۾ اڳاڙيءَ سانگي وڃڻو هئو. رستو اٽائو هئو ۽ واپسيءَ تي ڦر وغيره جو بہ خطرو هئو. تنهن ڪري هڪڙي ٻروچ کي واهر لاءِ پاڙي تي ساڻ ڪنيائين، ڪيس ڪهاڙي بہ وٺي ڏنائين.

جڏهن سفرتي روانا ٿيا تہ ٻروچ ڪهاڙيءَ جي ڪري مستيءَ ۾ اچي ويو. ڦوندجي هر شيءِ تي ڌڪي ڪهاڙي الاريندو پٺي هليو. ماڻهوءَ ڇيڻوءَ تي، مال متاع تي، ڪرڙ ڪنڊيءَ تي، مطلب تہ هر شيءِ تي بہ هٿڙي ڪهاڙي سان الر هڻس.

"پاٿي!" واڻئي ڌڄندي هڪ هنڌ پڇيس، "اهو ڇا تو ڪرين پيو؟!"

"مون کي جوش آهي!" ٻروچ ورنديءَ ۾ چيس، "انهيءَ ڪري ائين ڪندو ٿو هلان!"

اڳاڙي ڪري موٽيا تہ واٽ تي سچ مچ "پاٿوءَوارا" اچي مٿان پين. ڪين ڏسندي ئي واڻئي جي ڏوتي تہ خراب ٿي وئي پر ٻروچ جي الاريل بہ هٿڙي ڪهاڙي بہ جهڙوڪ وڃي پٽ پئي ۽ پوءِ ۾ زمين تي ويهي رهيو.

ڌاڙيل، واڻئي کي آرام سان ڦري هليا ويا. انهن جي وڃڻ کان پوءِ ٻروچ جي وري ساڳي ڪار. اهائي ڪهاڙي، اهوئي ڳن.

"پاٿي! هي ڇا تو ڪندو هلين!" واڻئي پڇيس.

"مان جوش ۾ آهيان!" ٻروچ، ڪهاڙي الاريندي چيس.

"هاڻي جوش ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي!" واڻئي تڏي ٽيڻ لاءِ نصيحت ڪندي چيس، "جوش بہ وقت تي ڪم ايندو آهي!"

خريداريءَ بعد بل پنهنجي عاشق کي موڪليا هئا. هڪ شاهوڪار کان هن چڱي خاصي رقم قرض طور پڻ ورتي هئي. شاهوڪار جو قرض بہ انهن بلن ۾ شامل هو. الفريد کي ڌلي رنج پهتو. هو سڀ مصروفيتون ڇڏي صوفيہ کان پڇاڻو ڪرڻ لاءِ هلي پيو.

ڏکهي سفر دوران هو هيءُ محسوس ڪري حيران ٿي ويو تہ هن جو غصو سمنڊ جي گجيءَ وانگر ختم ٿي چڪو هو ۽ هو صوفيہ کي ڏسڻ لاءِ بيتاب ٿيڻ لڳو هو.

انتها هيءَ ٿي تہ صوفيہ هار سينگار ڪري سندس انتظار ۾ ويٺي هئي. الفريد ناراضگيءَ جو ڀرم رکندي وڃڻ شروع سمورا بل هن جي اڳيان رکي ڇڏيا. صوفيہ شرم وچان ڪنڌ هيٺ ڪري ڇڏيو ۽ آهستي آهستي هن جي اکين ۾ لڙڪ ترڻ لڳا. الفريد انهن لڙڪن سان ڀريل اکين جو تاب سهي نہ سگهيو. غضب هيءُ بہ ٿيو تہ صوفيہ ٻڏل ٻڏل اکين سان هن کي ڏسڻ لڳي.صوفيہ ڏڪندڙ چپن سان چيو، "پيارا! مون کان غلطي ٿي وئي."

شڪايتن جو دفتر اڌورو ئي رهجي ويو ۽ الفريد جهٽ ڏٺي ڌنل هرڻيءَ وانگيان سهميل صوفيہ کي سيني سان لڳائي ڇڏيو.

"ان ۾ روئڻ جي کهڙي ڳالهه آهي!؟" الفريڊ آئت ڏيندي چيو. "دولت جي زيان ٿيڻ سان تنهنجين اکين ۾ لڙڪ نه اچڻ گهرجن."

صوفيه مرڪي اهڙي انداز ۾ الفريڊ کي ڏٺو، جو الفريڊ سندس آئنده ٿيندڙ غلطين کي به معاف ڪرڻ جو فيصلو ڪري ڇڏيو. اهڙي نگاهه جو مقابلو الفريڊ ته ڇا، ڪو پٿر جو بت به نه ٿي ڪري سگهيو. ٻئي ڄڻا دنيا جهان کان بيخبر ٿي هڪ ٻئي ۾ گم ٿي ويا.

☆☆☆

ان دوران هڪ آمريڪي ڪارل وتمار، الفريڊ تي ڪيس داخل ڪري ڇڏيو ته نائٽرو گليسرين جي ايجاد الفريڊ نه بلڪ هن جي آهي. ان ڪري هن دوکي جو ازالو ڪيو وڃي. هڪ پاسي الفريڊ پيار ۽ محبت جي مستيءَ ۾ گم هو ته ٻئي طرف لالچي ماڻهن سندس زندگي عذاب بڻائي ڇڏي هئي. الفريڊ جي جان عذاب ۾ هئي. ان زماني ۾ صرف صوفيه ئي هن جي زندگيءَ ۾ روشن ڪرڻي جيان ثابت ٿي. هن پنهنجي وڪريل محبوب کي ذرو ذرو ڪري سميٽيو ۽ پنهنجي حسن جي جادوءَ سان ان جي نئين سر جوڙجڪ ڪرڻ لڳي. الفريڊ فيصلو ڪري ورتو ته هو ڪيسن مان نجات حاصل ڪندي ئي هر قسم جي ڪاروبارن تان استعفيٰ ڏئي ڇڏيندو.

الفريڊ هاڻي صوفيه جو عادي بنجي چڪو هو، پر ان سان گڏوگڏ هو هڪ عملي انسان به هو. گهڻي عرصي تائين خوشبودار زلفن جو قيدي نه بنجي سگهيو. جڏهن هو پيرس واپس آيو ته صوفيه کي به پاڻ سان گڏ وٺي آيو. ڪجهه ڏينهن ڪانپوءِ وري سندن پاڻ ۾ اها ڇڪتاڻ شروع ٿي وئي ۽ صوفيه توجهه نه ڏيڻ جي شڪايت ڪرڻ لڳي.

"آخر توهان هر وقت ڪم ڪي سر جي مٿان سوار ڇو ٿو ڪري رکين؟" صوفيه هڪ ڏينهن وري باقائده شڪايت ڪئي.

"ان ڪري ته ڪم ئي زندگيءَ جو سڀ کان وڏو حسن آهي." الفريڊ جواب ڏنو.

"توهان ايترو امير آهين جو هاڻي سڄي عمر ڪجهه به نه ڪرين ته به عيش ۽ آرام جي زندگي گذاري سگهين ٿو." صوفيه دليل پيش ڪيا، "آئون سامهون ويٺل هوندي آهيان ۽ توهان منهنجي ويجهو هئڻ جي باوجود ڪوهين ميل پري هوندو آهين."

" آئون مڃان ٿو ته تنهنجي قربت، منهنجيءَ دل کي سڪون ضرور عطا ڪري ٿي، پر منهنجين ذهني صلاحيتن کي زنگ لڳائي ڇڏي ٿي ."

الفريڊ حقيقت بياني ڪندي چيو ته صوفيه آپي کان ٻاهر نڪري وئي، " مون پنهنجي هر قيمتي شيءِ تنهنجي حوالي ڪئي آهي. دنيا کي ڇڏي ڪري توسان زندگي گذاريان پئي، " صوفيه ناراضگيءَ وچان چيو، "پنهنجو حسن، پنهنجي الهڙ جواني، پنهنجو خوبصورت جسم، مطلب ته تنهنجي لاءِ هر شيءِ وقف ڪري ڇڏي آهي ۽ توهان مونکي ڏوهه پيو ڏين. تو واري ڳالهه جي ابتڙ آئون ته تنهنجين صلاحيتن کي وڌيڪ اجاگر ٿي ڪريان. جڏهن توهان ڪم ڪانپوءِ ٿڪجي ساٿو ٿي پوندو آهين

تہ تنهنجي سڄي ٿڪاوٽ لاهي وٺندي آهيان ۽ تون، مونکي اهو صلو پيو ڏين؟ ٺيڪ آهي، آئون تنهنجي دنيا مان نڪري ٿي وڃان."

"تون منهنجي ڳالهہ آخري سمجهين ڇو نہ ٿي؟" الفريڊ نرم ٿيندي چيو.

"توکي هڪ بيجان ۽ خوبصورت رانديڪي جي ضرورت آهي، جنهن سان تون ضرورت مهل دل پري ڪيڏي سگهين ۽ جڏهن ٿڪجي پوين تہ ان کي ڦٽو ڪري ڇڏين."

"نہ نہ، جان من!" الفريڊ مرڪندي چيو. "اسان ٻئي هڪ ٻئي جي ضرورت آهيون. ڇڏ انهن ڏک ڏيڻ وارين ڳالهين کي. هل تہ توکي رقص گاهہ ۾ وٺي ٿو هلان."

ناچ گهر جو نالو ٻڌندي ئي صوفيہ سموريون شڪايتون وساري ڇڏيون. پر هيءَ حقيقت آهي تہ صوفيہ جي قربت الفريڊ جي ذهني صلاحيتن کي اڌوهيءَ وانگر چٽي رهي هئي. تڪليف ڏيندڙ ڳالهہ هيءَ هئي تہ هن کي الفريڊ جي قيمتي وقت جو احساس ئي نہ هو. هوءَ پنهنجو پاڻ کي سينگارڻ سنوارڻ ۾ ڪافي وقت وڃائي ڇڏيندي هئي. رڳو چند لمحن کي خوشگوار بنائڻ لاءِ وقت جي هيءَ بربادي الفريڊ کي تمام گهڻو ڏک پهچائيندي هئي.

☆☆☆

سردين جي موسم آئي تہ صوفيہ سئٽزرلينڊ وڃڻ جي خواهش ڏيکاري ۽ الفريڊ جي بہ گڏ هلڻ لاءِ ضد ڪرڻ لڳي.

"پر اهو بلڪل ناممڪن آهي."

الفريڊ احتجاج ڪيو. "ڪافي وقت کان منهنجي ذهن ۾ هڪ اهم ايجاد جو خيال اڀري رهيو آهي. آئون پوري توجهہ سان ان تي ڪم ڪرڻ ٿو چاهيان. تون چاهين تہ سئٽزرلينڊ يا ڪنهن بہ ڪليءَ فضا ۾ پنهنجو گهر ڪريد ڪري وٺ. آئون وقت ڪڏهن تو وٽ اچي نڪرندس."

صوفيہ هن تجويز کي پسند ڪيو.

ان کان پوءِ الفريڊ کي سندس محبوبہ جون فرمائشون پوريون ڪرڻيون پيون. هن ڪپڙا، ميڪ اپ جو سامان، جديد فرنيچر وغيره جي ڊگهي فهرست الفريڊ کي ڏني. الفريڊ کي انهن شين جي خريداريءَ جو ڪو تجربو ئي نہ هو، پر صوفيہ بضد هئي تہ الفريڊ ئي اها سموري شاپنگ پاڻ ڪري.

"آخر منهنجي پاڻ خريداري ڪرڻ ڇو ضروري آهي؟" الفريڊ تنگ ٿيندي پڇيو.

" ان ڪري جو تنهنجي خريد ڪيل لباس سان جڏهن آئون پنهنجو تن ڍڪينديس تہ مونکي تنهنجي محبت جي ياد ايندي رهندي." صوفيہ دليل پيش ڪيو. اهڙيءَ طرح وقت جي سڀ کان وڏي سائنسدان کي فضول خريداريءَ ۾ قيمتي وقت برباد ڪرڻو پيو.

☆☆☆

صوفيہ کي پنهنجي طاقت جو اندازو ٿيو تہ هن هڪ قدم اڃا بہ اڳتي وڌايو ۽ الفريڊ تي مڪمل قبضو ڪرڻ جو فيصلو ڪري ورتو ۽ هن جي سامهون شادي ڪرڻ جي تجويز رکي.

تعليمي لحاظ کان هوءَ بيحد ڪمزور هئي ۽ پنهنجي جهالت جي ڪري

الفريڊ جي لاءِ اڪثر ڪري ڪيترائي مسئلا پيدا ڪري ڇڏيندي هئي. هر ايري غيري تي رعب رکڻ جي لاءِ الفريڊ جهڙي مشهور سائنسدان جو نالو آزاديءَ سان استعمال ڪندي هئي.

الفريڊ جو خانداني پس منظر صوفيہ سان سندس شاديءَ جي اجازت نہ ڏئي رهيو هو. هڪ دفعو ٻهرين اهو مسئلو هن کي ذهني پريشانيءَ ۾ مبتلا ڪري چڪو هو. جڏهن الفريڊ پيار ۽ محبت ۽ نرميءَ سان صوفيہ کي سمجهائڻ لڳو تہ صوفيہ هڪ عجيب و غريب راهہ اختيار ڪئي.

الفريڊ وڏن ڀائرن جو گهڻو احترام ڪندو هو ۽ سندس ڀاءُ لدوگ خاص ڪري صوفيہ جي گهڻي عزت ڪندو هو. صوفيہ، لدوگ سان ملاقات ڪئي ۽ پنهنجي تجويز ان جي آڏو رکي. لدوگ اهو ٻڌي پريشان ٿي ويو ۽ هن خاندان جي فردن اڳيان هيءُ مسئلو پيش ڪيو.

الفريڊ جي ٻئي ڀاءُ رابرٽ، لدوگ تي الزام هڻندي چيو تہ "ادا! هيءُ سڀ اوهان جي ڪري ٿي رهيو آهي. اوهان هن جاهل ۽ ذهني مريض ڇوڪريءَ جون تعريفون ڪندا رهندا هئا!"

"آئون هن خيال ڪان صوفيہ جي تعريف ڪندو هوس تہ هوءَ الفريڊ جي دل خوش ڪرڻ جي هنر ۾ ماهر آهي."

"هيءَ سچي منصوبہ بندي هن جاهل ڇوڪريءَ جي مائٽن جي آهي." ڪيرولين سنجيدگيءَ سان چيو. "الفريڊ انهن معاملن ۾ بلڪل بيوقوف آهي ۽ ڪيس هن شاديءَ واري چار ۾ ڦاسائڻ جي پٺي صوفيہ کي سندس ماءُ پڙهائي آهي."

مطلب تہ سڄو خاندان پريشان ٿي ويو. الفريڊ جي دل وندرائڻ واري ڳالهہ بہ انهن کي ناپسند هئي، هيڏانهن تہ مسئلو وري شاديءَ جو هو. ظلم تہ ويتر ٿيو جو صوفيہ، الفريڊ جي نالي سان وڏن وڏن ماڻهن کي واهيات ۽ اخلاق ڪان ڪريل خط لکڻ شروع ڪيا. جنهن سان الفريڊ جي بيعزتي ٿيڻ لڳي. هن اخلاق ڪان ڪريل حرڪت الفريڊ کي باهہ ڪري ڇڏيو. ڪڏهن ڪڏهن الفريڊ پاڻ حيران ٿيندو هو تہ هو صوفيہ کي مسلسل برداشت آخر ڇا لاءِ ڪري رهيو هو ۽ اهي لاڳاپا آخر ٽوڙي ڇو نہ ٿو ڇڏي؟ شايد هو هن حقيقت ڪان بيخبر هو تہ لاڳاپا ٽوڙڻ لاءِ هڪ لمحو لڳندو آهي، پر ان فيصلي تي پهچڻ لاءِ ڊگهو وقت گهرجي ٿو.

هڪ نظر ۾ الفريڊ پنهنجي هن ذهني ڪيفيت جو اظهار ڪيو آهي، جنهن ۾ هن زندگيءَ کي اخلاقيات ۽ اندن جذبن جي وچ هڪ مسلسل جنگ قرار ڏنو آهي. هن لکيو "جنسي ويجهڙائي ۽ لڳاءُ اهڙيون سنهري زنجيرون آهي، جيڪي پنهنجي شڪار کي پرمسرت ڏکن ۾ جڪڙي ونڊيون آهن. اها درد جي انتها هوندي آهي تہ ماڻهو ان تڪليف ۾ بہ سرور محسوس ڪندا آهن. اهي ماڻهو، جيڪي هن زنجير کي ٽوڙي وڃهندا آهن، آخر اهو محسوس ڪندا آهن تہ هيءُ تہ انساني رڳن ۾ گردش ڪرڻ واري خون جو وڪريل طوفان هو. اهو طوفان عارضي ۽ وقتي ٿيندو آهي ۽ دل جڏهن ٿڪاوٽ جو شڪار هوندي آهي تہ فهم ۽ فراست جي سامهون گوڏا کوڙي وڃهندي آهي."

سندس انهن خيالن مان ظاهر ٿئي ٿو ته هو جنسي لڳاءَ جي زنجير ۾ جڪڙيل هو. هو هڪ عظيم الشان موُجد ۽ سائنسدان هو. هن جي ڪاروباري بادشاهت دنيا جي مختلف ڪندن ۾ ڦهليل هئي. هن جي زندگيءَ تي فهم ۽ عقل جي حڪومت هئي، پر هو پنهنجن جذبن جي سامهون بيوس ٿي ويو هو. اهو هڪ وڏو الميو هو. اگر هو انهن رنگين مصروفيتن ۾ وڃائجي نه ها ته اڃا به وڌيڪ انساني فلاح و بهبود جي لاءِ ڪي نيون ايجادون منظر عام تي اچن ها.

هو پنهنجن جذبن کي لغام نه ڏئي سگهيو ۽ انهن جي سامهون ڪنڌ جهڪائي ڇڏيائين. اگر هو اعتدال جي حدن ۾ رهي ها ته سندس ذهني صلاحيتون منتشر نه ٿين ها. هن جي هڪ دوست، الفريڊ جي ان دور جي ذهني حالت جو صحيح تجزيو هن ريت ڪيو آهي، "ذهين ماڻهن ۾ جنسي رجحان به غيرمعمولي طور تي وڌيڪ هوندو آهي. جيڪڏهن اهي، ان کي بطور تحريڪ استعمال ڪن ته حيران ڪندڙ ڪارناما سرانجام ڏئي سگهن ٿا، پر اعتدال جي حدن ۾ رهڻ بيحد ضروري آهي."

پر الفريڊ انهن اخلاقي قدرن جي به پرواهه نه ڪئي، جن کي هو جان کان به عزيز رکندو هو. ان سلسلي ۾ جيڪو ناقابل تلافي نقصان هن کي برداشت ڪرڻو پيو، ان جو ذڪر هن پنهنجي ويجهي دوست سان ڪيو." جيڪڏهن ڪو شخص ذهني لحاظ کان بيدار ماڻهن کان منهن موڙي ڪند ذهن ۽ بيوقوفن جي صحبت اختيار ڪري ٿو ته سندس ذهانت جي تبديليءَ جو عمل رڪجي ويندو آهي. هيءُ عمل جاري رهي ته ان جي ذهانت وڌندي رهي ٿي، نه ته هو پاڻ به ڪند ذهن بنجي ويندو آهي. ان ڪري ذهين ماڻهن سان ميل ميلاپ قدرت جو عطيو آهي. پنهنجو پاڻ کي ان کان محروم نه ڪرڻ گهرجي.

☆☆☆

زندگيءَ جي هن موڙ تي الفريڊ جي خيالن ۾ تبديلي اچي وئي. پهرين هو مثبت قدرن جي حمايت ۾ فوجي معاملن کان پري رهندو هو. هن جو نظريو هو ته جنگيون بيمار ذهن جي پيداوار هونديون آهن، پر هاڻي هو پنهنجي دريافت "سيلولوز" کي فوجي مقصدن لاءِ استعمال ڪرڻ تي غور ڪرڻ لڳو. هيءُ اهڙو ڪيميائي مادو آهي، جيڪو ٻوٽن جي ٽڙن کي مضبوطي عطا ڪري ٿو. جڏهن هو سيلولوز تي تجربا ڪري رهيو هو ته ان وقت ان ڪيميائي مادي جي تباهي، ان جي ذهن ۾ به هئي ۽ ڪڏهن ڪڏهن هو ان جو اظهار به ڪندو هو، پر تجرباتي مصروفيتن ۾ زندگيءَ جي مشڪلن کان فراريت حاصل ڪرڻ سندس نجي مسئلن جو حل هو. فرانسيسي حڪومت هن کي هر مطلوبه سهولت فراهم ڪري ڇڏي. ٿوري عرصي ڪانپوءِ هن "بي آواز ڌماڪي ڪرڻ واري بندوق" تيار ڪري ورتي، جيڪا هن هڪدم رجسٽر ڪرائي ورتي.

☆☆☆

بيشمار سائنسي تنظيمن ۽ ادارن الفريڊ جي خدمتن کي ساراهيندي ڪيس تمغا ۽ سندون عطا ڪيون. انهن ۾ سويڊن

جي اڪيڊمي آف سائنس ۽ رائل سوسائٽي آف لنڊن قابل ذڪر آهن. باقي ادارن جي هن پرواهه نه ڪئي.

اخلاقي قدرن جي پائمالي هن کي پنهنجي ئي نگاهن ۾ ذليل ڪري ڇڏيو ۽ هو پنهنجو پاڻ کان نفرت ڪرڻ لڳو. اهو ئي سبب آهي ته جڏهن هن جي ياءِ لبوگ هن جي زندگيءَ جو داستان قلمبند ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ته الفريڊ سختيءَ سان ان کي منع ڪندي چيو ته "منهنجي زندگي سراسر شرمندگيءَ جو احساس آهي. مونکي ته پيدا ٿيندي ئي مري وڃڻ گهربو هو. ماڻهو مونکي عظيم قرار ڏئي رهيا آهن، پر هيءَ عظمت ڇا ٿيندي آهي؟ ڏهه ڪروڙ شمسي نظام ملي ڪري اسانجي هڪ ڪهڪشان ناهين ٿا، پر جيڪڏهن اهائي ڪهڪشان پوري ڪائنات کي هڪ نظر سان ڏسي وٺي ته ڪيس پنهنجي حقير هئڻ تي جيڪر شرم اچي وڃي."

هن جي هڪ عزيز هن جي تصوير چٽڻ جي خواهش ظاهر ڪئي ته الفريڊ جواب ڏنو، "منهنجو وجود قابلِ نفرت آهي. آئون ته سمنڊ جي لهرن تي تباهه ٿيل جهاز آهيان.... نه منهنجا ٻار ٻچا آهن ۽ نه دوست يا وري دشمن. مون سان ته ڳڌ ماضيءَ جون ڪي خوشگوار يادون به نه آهن، جيڪي مونکي سڪون ڏين. مستقبل به مون کي اونداهو ڏسڻ ۾ ٿو اچي. منهنجيون پنهنجيون نگاهون مونکي تنقيد جو نشانو بنائين ٿيون. آئون بدصورتيءَ جو مجسمو آهيان. منهنجي اصل جاءِ رديءَ جي ٽوڪري آهي، ڪا خوش رنگ ديوار نه. جتي منهنجي تصوير لڳل هجي."

☆☆☆

هڪ ڏينهن نون سالن کانپوءِ هن کي برٿا جو خط مليو. اهو ئي حسينه جيڪا هن جي شاديءَ جي آڇ کي ٺڪرائي، هن جي زندگيءَ مان ڀڄي ڪري هڪ مفلس نواب سان شادي رچائي ڇڏي هئي.

"برٿا، منهنجي زندگيءَ جي همسفر بنجي وڃي ها ته منهنجي زندگي ايتري ويران نه ٿئي ها." هن چپن ۾ ڀڻڪيو." هن جي پهچ منهنجي اندر تائين هئي ۽ هن جي سيني ۾ پيار جي چڻنگ دکي رهي هئي، جنهن کي شعلو بنائي سگهجي پيو."

برٿا خوش و خرم زندگي گذاري رهي هئي ۽ ٻئي زال مڙس چڱا خاصا ليکڪ بنجي چڪا هئا.

الفريڊ هن کي ڏسڻ لاءِ هڪدم روانو ٿي ويو، پر ملاقات کان محروم رهيو. برٿا ڪنهن ٻيءَ جاءِ تي وڃي چڪي هئي. الفريڊ اداس واپس موٽي آيو.

☆☆☆

الفريڊ پنهنجي ڪاروبار جون گهڻيون ذميواريون بارب تي رکي ڇڏيون هيون. بارب هن جي زندگي گذارڻ جي طريقي جو سخت مخالف هو، پر هو مداخلت نه ٿي ڪري سگهيو. ان مونجهاري کان تنگ اچي هن پنهنجو رستو الڳ ڪري سياست ۾ اچڻ جو فيصلو ڪيو.

"آخر تون سياست ڇو ٿو ڪرڻ چاهين؟" الفريڊ سوال ڪيو.

"منهنجي لاءِ وزارت تائين پهچڻ ڪو ڏکيو ڪم ناهي." بارب جواب ڏنو."

ٽي پڙهيل ۽ وزير

ڪنهن وزير، ٽن پڙهيلن هن ڳالهه تي اچي پاڻ ۾ رهوڙ ٻڌي ته "هن جڳ ۾ سڀني کان چڱي ڪهڙي شي آهي؟" پهرئين پڙهيل چيو ته "ماڻهو چڱو آهي." ٻئي چيو ته "گهر موچارو آهي."، ٽئي ڳالهه ڪئي ته "ڏيڳو سڀني کان خاصوآهي،" انهيءَ رد بدل لاهڻ لاءِ بادشاهه جي وزيرڪان نياءُ گهريائون. وزير پهريائين ڏيڳي مان ويڪ ڪڍي ته "اکيون جي اٽس سي سگهن جڪي هيٺان اٽس، تنهن ڪري جڏهن ٽونو ٽو هٽي، تڏهن ڏسيو ٿي ڪين ٽو سگهي،" پوءِ ماڻهو جي هيءُ عيب ڪڍيائين ته "ارهه ۾ اهڙي ڳيڙ ڪي ڪانهيس، جنهن مان جيڪر ان جي دل جي مت ۽ ويچار جي سڀني کي سڌ پوي!" نيٺ گهر جي هيءَ ڳلا ڪيائين ته "ڦيٽا ڪين اٽس،جن ڪري جيڪر پنهنجي بڇڙن پاڙي وارن کان پڇي پاسوڪري!" جڏهن بادشاهه کي انهيءَ نياءَ جي خبر پيئي. تڏهن وزيرکي پنهنجي درٻارمان لوڏي ڪڍيائين، ۽ چيائين ته "ويڪر ماڻهو ڪڏهن به ڪين راضي رهندو، جڏهن پاڻ ڪو چڱو ڪم ڪيو هجي، تڏهن ٻين جي ڪمن مان ويڪ ڪڍي ٿي سگهجي."

☆......☆......☆

وزير بنجي آئون تنهنجي ڪاروبار لاءِ وڌيڪ فائديمند ثابت ٿي سگهان ٿو."

"اها منفي سياست آهي!" الفريڊ جواب ڏنو. "جيڪو سياستدان ڪرسيءَ تي ويهي عوام جي خدمت نه ٿو ڪري سگهي، ان کي بجليءَ جي ڪرسيءَ تي ويهڻ گهرجي."

"مون ٻڌو آهي ته اوهان اخبار جا مالڪ ٿيڻ ٿا چاهيو؟" بارب پڇيو.

"منهنجو خيال ته آهي، پر اخبار جي تقدس کي پائمال ڪرڻ جو منهنجو ڪوبه ارادو ناهي." الفريڊ چيو. "جيڪڏهن مون اخبار جاري ڪئي ته اها مثبت صحافت جي علم بردار هوندي، پوءِ ڀلي نه مونکي پنهنجين پاليسين جي مخالفت ڪرڻي پوي. منهنجي اخبار اخلاقي قدرن جي حمايت ڪندي."

"جيڪا شيءِ پسند اچي، ان کي حاصل ڪرڻ گهرجي. ناپسند شيءِ کي ڇڏي ڏيڻ ئي عقلمنديءَ جي نشاني آهي." بارب جو اشارو سمجهندي الفريڊ کلڻ لڳو.

بارب جي خيال ۾ الفريڊ ٻٽي زندگي گذاري رهيو هو. سادن لفظن ۾ ان کي منافقت چيو ويندو آهي ۽ هي سڀ ڪجهه صوفيه جي ڪري ٿيو هو. واقعي عشق ۽

عاشقيءَ جي چڪر ۾ عقل ڪيڏانهن هليو ويندو آهي.

☆☆☆

الفريڊ جي وارن ۾ چانديءَ جي جهلڪ اچي چڪي هئي. هو عمر جون چوونجاهه بهارون ڏسي چڪو هو. هڪ ڏينهن اوچتو برٿا ۽ ان جو مڙس آرٿر هن سان ملاقات ڪرڻ لاءِ اچي نڪتا. ٻئي زال مڙس ڪامياب زندگي گذاري رهيا هئا. هو ايترا تہ خوش و خرم پئي نظر آيا، جهڙوڪر دنيا ۾ ڏکن جو ڪو وجود ئي نہ هجي. ٻنهي جدوجهد سان پنهنجون ڪاميابون ماڻيون هيون. الفريڊ هن جو داستان ٻڌڻ لاءِ تيار هو.

"اسان ٻنهيءَ جي ٻهراڙيءَ جي ماحول ۾ پرورش ورتل آهي،" آرٿر چيو. "اسان ٻئي مفلس هئاسين. ان ڪري زندگيءَ جو گاڏو هلائڻ مشڪل لڳي رهيو هو."

"منهنجو خيال هو تہ توهان ٻئي زماني جي چڪيءَ ۾ پيسجي چڪا هوندؤ." الفريڊ چيو.

"مون ڊارون ۽ اسپينسر کي پڙهيو تہ انساني ارتقا جي قائل ٿي ويس." برٿا چيو. "غريبيءَ ۾ نوابيءَ جو ڀرم رکڻ مشڪل ٿي ويو تہ اسان ٻارن کي موسيقي، جرمن ۽ فرانسيسي زبانون سيکارڻ شروع ڪيون. سڄو ڏينهن اسان زال مڙس پڙهائيندا هئاسين ۽ شام جو نوابيءَ جي روپ ۾ اچي ويندا هئاسين. روس ۽ ترڪيءَ جي وچ ۾ جنگ ڇڙي تہ اسان جي زندگيءَ ۾ هڪ طوفان اچي ويو. موت جي خوف اسان ٻنهي کي هڪ ٻئي جي ويتر ويجهو ڪري ڇڏيو. آرٿر اخبار ڏانهن پنهنجو هڪ مضمون موڪليو. جيڪو تمام گهڻو پسند ڪيو ويو. اهڙيءَ طرح آرٿر ليکڪ بنجي ويو. ڪجهہ وقت کان پوءِ اخبار جي پاليسيءَ جي خلاف لکڻ ممڪن نہ رهيو، ان ڪري آرٿر جو ڪم وقتي طور رڪجي ويو. مون ڪهاڻيون لکڻ شروع ڪيون ۽ ماڻهن انهن کي ايڏو تہ پسند ڪيو جو مان خود بہ حيران ٿي ويس. اسان ٻئي هڪ ئي جاءِ تي ويهي مختلف عنوانن تي لکندا آهيون، ڇڻ ٻئي ڇٽا مختلف نظرن سان دنيا کي ڏسندا هجون."

"حالانڪ اسانجو خيال هو تہ اسان دنيا کي هڪ ئي نظر سان ڏسون ٿا." آرٿر مداخلت ڪئي، "سچ تہ اهو آهي تہ اسان ٻئي هڪ ٻئي جي سهاري تي اڳتي وڌي رهيا آهيون."

صحت ۽ خوشي، برٿا جي انگ انگ مان بکي رهي هئي ۽ زال مڙس جي هيءَ خوشي صرف ڏيکاءَ واري نہ، ۾ حقيقتن هئي.

"مسٽر الفريڊ! اسان هڪ ٻئي جي قربت مان ايتري قدر تہ خوش آهيون جو ٻين کي ڪنهن رنج ۾ ڏسي ڪري اسان کي انهن ماڻهن تي کهل اچي ٿي." برٿا چيو.

"غم جا ماريل ماڻهو ٻين کي بہ غم ۾ مبتلا ڏسي مطمئن ٿي ويندا آهن." الفريڊ چيو.

"۽ پرمسرت زندگي گذارڻ وارا سچا هجن تہ ٻين کي خوشيون ڏئي سگهن ٿا." برٿا، الفريڊ جي دل جي ڳالهہ ڪري وڌي.

"هاڻي اسان "بين الاقوامي امن سوسائٽيءَ" لاءِ ڪم ڪري رهيا آهيون." آرٿر چيو. "جو ته اسان جنگ کي جهالت جو سڀ کان خطرناڪ درجو سمجهون ٿا."

برتا ۽ آرٿر جي دنيا الفريڊ جي دنيا کان هر حالت ۾ مختلف هئي. هو خوشيءَ جي جهولن ۾ جهولي رهيا هئا. جڏهن ته الفريڊ ذهني اڪيلائيءَ جي عذاب ۾ مبتلا هو. ان کان سواءِ هو پنهنجي ضمير جي آواز تي به لبيڪ نه چئي رهيو هو.

☆☆☆

الفريڊ انهن ڏينهن ۾ فوجي مقصدن جي لاءِ هڪ خطرناڪ ايجاد تي ڪم ڪري رهيو هو ۽ ان ۾ ڪامياب به ٿي چڪو هو. ان کان اڳ هر ملڪ جي فوج هڪ مسئلي جو شڪار هئي. جڏهن گن پائونڊر هلايو ويندو هو ته ڪيترو ئي دونهون خارج ٿيندو هو. جنهن سان فائر ڪرڻ واري جي پوزيشن ظاهر ٿي ويندي هئي. الفريڊ انهيءَ مسئلي کي حل ڪري ڇڏيو هو. هن نائٽرو گليسرين ۽ نائٽرو سيلولوز برابر برابر مقدار ۾ ملائي ۽ ان ۾ ڏهه سيڪڙو ڪافور وجهي اهڙو مرڪب ايجاد ڪيو. جيڪو دونهن ڪانسواءِ سڙڻ لڳندو هو.

هيءَ جنگي هٿيارن جي دنيا ۾ هڪ انقلابي قدم هو. سڄي دنيا جا ملڪ ان ايجاد جا خريدار هئا. هڪ طرف الفريڊ جي دولت ۾ بي پناه اضافو ٿي رهيو هو ته ٻئي طرف سندس ضمير هن کي ڇهنڊڙيون هڻي رهيو هو. جو ته برتا جهڙين سندس ساٿين کي اهڙين ايجادن منجهان ڏک ٿي رهيو هو. جيڪي ماڻهن کي مارڻ جي لاءِ ڪم اچن ها.

☆☆☆

انهيءَ ئي زماني ۾ برتا هن کي پاڻ وٽ اچڻ لاءِ دعوت ڏني، پر الفريڊ مصروفيتن جو بهانو ڪري ان کي ٽاري ڇڏيو.

اصل ڳالهه اها هئي ته صوفيه هڪ نئون مسئلو پيدا ڪري ڇڏيو هو. هوءَ ويانا ۾ کلي عام پنهنجو پاڻ کي مسز نوبل چورائڻ لڳي هئي ۽ برتا جو قيام به ان ئي شهر ۾ هو. سيءَ خبر برتا کي پهچي چڪي هئي ۽ ان جي سچائيءَ جو ثبوت هڪ گل وڪڻندڙ مهيا ڪري ڏنو.

"ڇاهي اهو افواهه سچو آهي ته الفريڊ، صوفيه سان شادي ڪري ورتي آهي؟" برتا پڇيو.

"ميڊم! اهو افواهه نه پر حقيقت آهي." گل فروش جواب ڏنو. "جو ته صوفيه شهر جي بهترين هوٽل ۾ قيام ڪرڻ لاءِ اچي رهي آهي ۽ الفريڊ نوبل، ميڊم نوبل جي لاءِ تازن گلن جو آرڊر ڏنو آهي."

برتا کي ان ڳالهه تي اجان به اعتبار نه پئي آيو. جڏهن هن الفريڊ کان ان ٻڌل خبر جي تصديق ڪرڻ چاهي ته الفريڊ ان افواهه کي ڪوڙ قرار ڏنو. نه صرف اهو، پر هو صوفيه جي ان ڪريل حرڪت تي سخت تمام گهڻو سختيءَ سان پيش آيو. صوفيه هن ردعمل جي تر جيتري به پرواهه نه ڪئي ۽ پنهنجي روش ۽ روئي تي قائم رهي ۽ الفريڊ پنهنجيءَ محبوبه کان دور رهڻ لڳو.

☆☆☆

ان زماني ۾ هن کي پنهنجي پيار ڀاءُ لڊوگ جي باري ۾ تشويشناڪ خبر ملي. لڊوگ سخت بيمار هو ۽ ان جي بچڻ جي

ڪاب اميد نہ هئي. الفريڊ هيءَ ٻڌي مايوسيءَ جو شڪار ٿي ويو. سندس ڀيءُ ايمنيوئل بہ عمر جي آخري دور ۾ ذهني انتشار جو شڪار ٿي ويو هو. اهڙي ٿي قسم جو وهم الفريڊ کي بہ ورائي ويو. هو خودڪشيءَ جو خوف ۾ مبتلا ٿي ويو ۽ سنجيدگيءَ سان اهڙي ايجاد تي غور ڪرڻ لڳو، جنهن ڪري بجليءَ جي جهٽڪي سان انسان کي ڏکن مان ڇوٽڪارو ملي وڃي ۽ ساڳئيءَ وقت پوليس کي بہ خبر پئجي سگهي.

ان خيال جو اظهار هن پنهنجي هڪ واقفڪار سان ڪيو تہ دوست هن جو مذاق اڏائڻ شروع ڪيو. ان کان پوءِ وري الفريڊ جي ذهن ۾ هيءُ خوف گهر ڪري ويو تہ هو ڪنهن رات اڪيلائيءَ ۾ مري ويندو ۽ آخري وقت تي وٽس ڪير بہ نہ هوندو. صرف هڪ هستي هن کي انهيءَ خوف مان نجات ڏياري سگهي ٿي ۽ اها هئي هن جي چوراسي سالن جي ضعيف ماءُ ڪيرولين.

"صرف اها ئي مون سان بي لوث محبت ڪري ٿي." الفريڊ ڇپن ۾ پٽڪيو. "باقي سڄي دنيا منهنجي دولت سان پيار ڪري ٿي، مون سان نہ."

☆☆☆

جنهن ڏينهن سندس ڀاءُ لڊوگ گذاري ويو، ان ڏينهن الفريڊ تي غم ۽ پريشانيءَ جو ڄڻ جبل ڪري پيو. ان وقت الفريڊ جي عمر پنجونجاه سال هئي. اخبارن، لڊوگ نوبل جي بدران الفريڊ نوبل جي مرڻ جي خبر شايع ڪري ڇڏي ۽ هن کي موت جي سوداگر جو لقب ڏنو هو. اهو لقب پڙهي مٿس سڪتو طاري ٿي ويو ۽ هن آخري وصيت لکڻ جو فيصلو ڪيو.

☆☆☆

اڪيلائيءَ جي عذاب کان ڇوٽڪارو حاصل ڪرڻ لاءِ هن جي دل ۾ صوفيہ جو خيال آيو. صوفيہ پهرين بہ اهو ڪردار ادا ڪري چڪي هئي، پر هاڻي ٻنهيءَ جا رشتا ڄڻ ٽٽي چڪا هئا. صوفيہ جا مطالبا سڀئي حدون ٽپي چڪا هئا. اصل ۾ هيءَ سڄي رٿابندي صوفيہ جي مائٽن جي هئي تہ موقعي مان پورو پورو فائدو وٺي وڌ ۾ وڌ ڏوڪڙ حاصل ڪيا وڃن.

جڏهن هن اڪيلائيءَ جي شڪايت صوفيہ سان ڪئي تہ صوفيہ ان جو الزام مٿس ئي هنيو. "تون پنهنجن ڏکن جو سبب پاڻ آهين." صوفيہ ڪليل اکرن ۾ لکيو. "تون جهڙا ماڻهو خوش رهڻ جي هنر کان سڄي عمر اڻواقف رهن ٿا. خوشين سان ڀريل جام تنهنجي سامهون رکيل آهي ۽ تون ان کي وڌي کڻڻ کان پاسو پيو ڪرين. آئون ڪو گذري ويل وقت ناهيان، جيڪو تنهنجي هٿ نہ اچي سگهان. هڪ قدم اڳتي وڌاءِ ۽ مونکي حاصل ڪر. آئون تنهنجي اڪيلائين کي رونقن ۾ تبديل ڪري ڇڏينديس ۽ توکي خوشين سان مالا مال ڪري ڇڏينديس."

☆☆☆

ڪيرولين پنهنجي جگر جي ٽڪري لڊوگ جي موت جو غم برداشت نہ ڪري سگهي. هن جي ڇهن پٽن مان بہ پٽ آخرت جي سفر تي روانا ٿي چڪا هئا. الفريڊ ۽ رابرٽ زنده هئا، پر انهن جي زندگيءَ جي شام بہ ويجهو هئي. هوءَ پاڻ هاڻي زندگيءَ کي هڪ وڏو بار سمجهڻ لڳي هئي ۽ ان

ڪان تنگ اچي چڪي هئي. آخر هڪ ڏينهن سندس زندگيءَ جو ڏيئو بہ اجهامي ويو.

جڏهن الفريڊ پنهنجي ماءُ کي مٽيءَ حوالي ڪري واپس موٽيو تہ اڪيلائيءَ جو داستان مڪمل ٿي ويو. هن کي ائين محسوس ٿيو تہ جهڙوڪ هن جي بچاءَ جو دائرو ٽٽي چڪو هو.

ان وقت الفريڊ جي عمر ڇاونجاه سال هئي. ڪيرولين پنهنجي پٺيان چڱي خاصي دولت ڇڏي هئي، پر الفريڊ ماءُ جي صرف هڪ تصوير پسند ڪئي ۽ سندس ملڪيت تان دستبردار ٿي ويو. خاندان لاءِ الڳ قبرستان جي تجويز هن ضرور پيش ڪئي. "نوبل خاندان ان لحاظ کان ممتاز حيثيت جو مالڪ هئڻ گهرجي." هن دليل پيش ڪيو.

خراب صحت، مختلف مسئلا، پيءُ جي محبت ۽ ممتا جي ڇانوَ کان محرومي، انهن سيني ڏکن الفريڊ جي زندگيءَ کي تباهہ ڪري ڇڏيو. دولت جا انبار، انعام، تمغا، لقب، ڪنهن شيءِ ۾ ڪا بہ ڪشش باقي نہ رهيس. سندس زندگيءَ ۾ ويرانيون گهر ڪري ويس.

☆☆☆

بارب، سندس ويجهو دوست، سياست جي ميدان ۾ وزارت جي عهدي تائين پهتو هو ۽ پنهنجي وزارت واري زماني ۾ هن الفريڊ کي ناجائز مراعتن سان نوازيو هو. هاڻي وزارت کان الڳ ٿي ڪري بہ ان جو شمار اعليٰ طبقي ۾ ٿيندو هو. هن پنهنجي اثر رسوخ سان نوبل کي فائدو پهچائڻ چاهيو.

بارب جي ڪوشش سان الفريڊ جي ايجاد ڪيل گن پائونڊر جي وڏي کيپ جو آرڊر فرانسيسي فوج طرفان الفريڊ کي ڏنو ويو تہ جيئن فرانسيسي فوج ان مان فائدو وٺي سگهي. سياسي مخالفن ڳالهہ جو ڳالهوڙو بنائي ڇڏيو ۽ نوبت ان حد تائين وڃي پهتي تہ الفريڊ نوبل کي پرڏيهي رهواسي قرار ڏنو ويو. هيءَ فرانس وارن جي بيوفائيءَ جي انتها هئي.

الفريڊ جي خلاف اها مخالفت ايتري قدر تہ وڌي وئي جو الفريڊ کي هر شيءِ کي وڪڻي اتان رخصت ٿيڻو پيو. صرف پنهنجو محل هن پاڻ وٽ رکيو.

فرانس مان نڪري ڪري هو اٽلي آيو ۽ هي اتي هڪ ننڍي ڳوٺ "سينٽ روميو" ۾ رهڻ لڳو. هيءُ ڳوٺ درياهہ جي ڪناري تي آباد هو. نئين سر تجربي گاهہ قائم ڪرڻي پئي. سامان سان ڀريل ٽرڪون ڳوٺ ۾ اچڻ لڳيون تہ" بد ڪان بدنام برو" واري ڳالهہ ٿي وئي. الفريڊ نوبل جي نالي سان گڏ ڊائنامائيٽ جو پڇ ڳنڍيل هو. ڳوٺ جا ماڻهو واويلا مچائڻ لڳا. حالانڪ هن جو رهڻ ڳوٺ جي لاءِ فائدي وارو هو، پر عام ماڻهو اهو ئي سمجهي رهيا هئا تہ موت جو واپاري اچي ويو آهي، هاڻي سندن الائي ڇا ٿيندو؟

هن جو هڪ پاڙيسري تہ آپي کان نڪري ويو. قصو ڪوتاهہ ان جهڳڙالو انسان جي سڄي زمين ۽ وسيع و عريض ميدان بہ الفريڊ کي خريد ڪرڻا پيا. اها جائداد ڪافي عرصي تائين خالي پيل رهي.

☆☆☆

فرانس مان نڪري وڃڻ کان پوءِ بہ

رب ريجهائڻ سولو، رنان ريجهائڻ ڏکيو

هڪڙي بزرگ کي پهرين زال مان اولاد ڪو نہ هيو. جواني بہ لڙندي پئي ويس. تو مان صلاح ڏنس، "جيڪڏهن انهيءَ گهرواريءَ جي نصيب ۾ اولاد ناهي تہ اوهان ڪٿي ٻي شادي ڪيو. ٿي سگهي ٿو، اوهان جي نصيب ۾ اولاد هجي!"

بزرگ ٻي شادي ڪرڻ جو اظهار فرمايو تہ ڪيس نئين نندي ڪنوار ملي وئي. وڏيءَ گهرواريءَ کي جاءِ جي هيٺئين طبقي ۾ تہ ننڍيءَ کي مٿئين طبقي ۾ رهائڻ لڳو. انصاف تہ گهٽي ئي ڪندو هيو پر دل جو ڪانڊو نئينءَ ڏانهن سرس هئس. اها ڳالهہ پهرينءَ زال کي نہ وڻندي هئي.

فجر نماز لاءِ ننڍيءَ زال وٽان لهندو هيو تہ وڏي تهجد پڙهي ڏاڪڻ وٽ قرآن شريف جو دور پئي ڪندي هئي. ڏسڻ شرط هٿ وٺي قرآن تي رکائيندي چوندي هيس، "هيءُ اکر تہ ٻڌاءِ!"

بجاءِ ناراض ٿيڻ جي بزرگ بہ قرآن تي آڱر رکي ڪيس اکر ٻڌائي، پوءِ روانو ٿيندو هيو.

اها ڳالهہ تو مان جي وات تي بہ وڃي پهتي. هڪ ڏينهن بزرگ کان پڇيائون، "سائين! صبح جو اٿڻ مهل، ماڻهوءَ جي حالت پليديءَ واري هوندي آهي. ان حالت ۾ اوهان قرآن تي آڱر رکي اکر ٿا ٻڌايو! اهو ڏوهہ جو ڪم ناهي؟!"

"ابا! واقعي الله جو ڏوهہ ٿا ڪيون! الله جل جلالہ پوءِ بہ غفور رحيم آهي!" ٿڌو شوڪارو ڀري چيائين، "الله راضي ڪرڻ سولو، رنان راضي ڪرڻ ڏکيون، "

مطلب: 1 خدا تعاليٰ کي ريجهائڻ تمام آسان آهي.

2. عورت تمام ضدي آهي، ان جي دل رکڻ ضروري آهي.

پيرس جون اخبارون ڊائنامائيٽ جي شهنشاهہ ۽ ان جي بنا دونهن واري پائونڊر جي باري ۾ قسمين قسمين ڪهاڻيون عوام کي ٻڌائينديون رهيون. ڪجهہ پراسرار ڪهاڻيون تہ واقعي عجيب و غريب هيون. فرانس جي دفاع واري وزارت عوام کي اهي داستان اخبارن ذريعي فراهم ڪري رهي هئي. هيءَ هڪ سياسي چال هئي تہ جيئن عوام جو ڌيان ملڪي حالتن کان هٽايو وڃي.

ڳالهہ اتي ئي ختم نہ ٿي. فرانس جي ڌرتيءَ تي نوبل فيڪٽرين ۽ گودامن ۾ موجود "سوڪ ليس" پائونڊر ضبط ڪيو ويو. اهو قدم اقتصادي لحاظ کان هن کي تباهہ ڪرڻ لاءِ هو.

ٻي خبر، جيڪا هن کي فرانس مان ملي، اها ان کان بہ خراب هئي. فرانس ۾ هن جي ڊائنامائيٽ واري ڪمپني ڏيوالي جي ويجهو پهچي وئي هئي. بارب، جنهن تي هو انڌو اعتماد ڪندو هو، غلط اندازا لڳائي ڪچو مال مهانگن اگهن تي خريد ڪندو رهيو هو، جنهن جي قيمت اوچتو ڪري پئي. رهيل کهيل ڪسر بارب جي اوچتي موت پوري ڪري ڇڏي. بارب تي

سندس انڊي اعتماد کيس ذري گهٽ تباه ڪري ڇڏيو، جو ته اگر اها ڪمپني ڏيوالي ٿي وڃي ها ته بحيثيت ڊائريڪٽر جي سڄو الزام الفريڊ تي اچي ها. اهڙيءَ طرح مالي نقصان ان کي برداشت ڪرڻو پوي ها ۽ هو تباهه ٿي وڃي ها.

پهرين ته هو همٿ هاري شڪست تسليم ڪرڻ لاءِ تيار ٿي ويو. اوچتو هن کي پنهنجي پيءُ جي زندگيءَ جا واقعا ياد آيا. قسمت جي هڪ ٻئي ڌڪ هن کي سڄي عمر جي ڪمائيءَ کان محروم ڪري ڇڏيو هو. ضدي ۽ هٺ ڌرم الفريڊ سجاڳ ٿي ويو ۽ هن قسمت جي خلاف جنگ جو اعلان ڪيو ۽ تيز رفتاريءَ سان فرانس پهتو.

پيرس ۾ ويندي ئي هن سڄو ڪم پاڻ سنڀالي ورتو. بدديانت ۽ بيڪار فرانسيسي اهلڪارن کي ڪڍي انهن جي جاءِ تي محنتي ۽ ايماندار ماڻهو ڀرتي ڪيا. پنهنجي ڪيسي مان هن ڪمپنيءَ کي سهارو ڏنو. دنياداريءَ وارا طريقا استعمال ڪيا ۽ ڪمپنيءَ جي ساک وري بحال ڪري ڇڏي. اڃان ان ڪم مان واندو ئي نه ٿيو هو ته هڪ ٻي مصيبت سامهون آيس. ڪمپنيءَ جو خزانچي ۽ مئنيجر فراڊ ڪري ملڪ مان ڀڄي ويا هئا. تقدير جو هيءُ وار ڏاڍو خطرناڪ هو. پر شايد قدرت کي هن ذهين ۽ فطين سائنسدان تي رحم اچي ويو. سندس ڪمپنيءَ جي هڪ فرانسيسي ڊائريڪٽر "ي گائي" پوليس جي سامهون پيش ٿي پنهنجي نا اهليءَ جو اقرار ڪري ورتو ۽ پنهنجا اثاثا وڪڻي ڪمپنيءَ جو ڪجهه نقصان پورو ڪيو.

سڀ ڪان وڏو دوکيبار مئنيجر آرٽن، برطانيه فرار ٿي ويو هو. ان کي گرفتار ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي وئي ته هن اخبارن کي انهن تمام بدديانت ۽ رشوت خور فرانسيسي حڪمرانن جي فهرست فراهم ڪري ڇڏي، جيڪي ڊائنامائيٽ ڪمپنيءَ کان مهيني سر رشوتون وٺندا هئا. هيءَ فهرست ايتري مڪمل ۽ قابلِ اعتماد هئي جو سڄي ملڪ ۾ چوٻول مچي ويو.

بارب تي به ساڍا پنج لک فرانڪ جو فراڊ ثابت ٿيو. الفريڊ کي پنهنجي پياري دوست جي بيوفائيءَ جو گهڻو ڏک ٿيو. ظاهر آهي ته دنيا ۾ رهي ڪنهن نه ڪنهن تي ته اعتبار ڪرڻو ئي پوي ٿو ۽ هتي سڀ دوکيباز ۽ فريبي ثابت ٿي رهيا هئا. الفريڊ هن طوفاني بدتميزيءَ تي ضابطو ته رکي ورتو، پر هاڻي هو ٿڪاوٽ کان چور ٿي چڪو هو ۽ دنيا کي وساري سائنس جي پلاٽيءَ واري حد ۾ اچڻ ٿي چاهيائين.

☆☆☆

هن سيني ڪاروباري ادارن تان استعفيٰ ڏيڻ جو فيصلو ڪري ورتو. ان دوران زماني جي مڪروهه روايتن پنهنجو نئون چار اچلايو. صوفيه هن کي اوچتو اطلاع ڏنو ته هوءَ ماءُ بنجڻ واري هئي، پر ٿيڻ واري ٻار جو پيءُ الفريڊ نه پر هنگريءَ جو ڪو نوجوان هو.

الفريڊ کي حيراني ان ڳالهه تي ٿي ته ڪيس حسد ۽ رقابت ڪرڻ بدران صوفيه متان رحم اچڻ لڳو. هن صوفيه کي هڪ مختصر خط لکيو." ڏوهه تنهنجو نه پر تنهنجي خانداني پس منظر جو آهي.

تنهنجي جسم ۾ قيد ٿيل روح ايترو برو ناهي."

حيران ڪندڙ ڳالهہ اها آهي تہ هو اڃا تائين صوفيہ جا خرچ برداشت ڪري رهيو هو. پر هاڻي هن صوفيہ جا قرض ادا ڪرڻ بند ڪري ڇڏيا ۽ قانوني طور تي هن جو ماهوار پگهار مقرر ڪري ڇڏيو. صوفيہ صحتمند ٻارڙي کي جنم ڏنو.

جڏهن الفريڊ سان ان جي ملاقات ٿي تہ صوفيہ پنهنجي جنسي بي راہ رويءَ تي بلڪل مطمئن هئي. هن کي هن وقت بہ زماني جي پرواهہ نہ هئي، پر ٻارڙي جي پيءُ کي هن سان شادي ڪرڻي پئي. هيءَ شادي وڏي عجيب ثابت ٿي. چرچ ۾ شاديءَ کان پوءِ گهوٽ پنهنجي ڪنوار جي هٿن تي چمي ڏني ۽ هميشہ لاءِ گم ٿي ويو.

ٻئي زال مڙس الڳ الڳ الفريڊ نوبل کان رقمون وٺڻ جي ڪوشش ڪندا رهيا. ڪڏهن ڪڏهن ڪامياب بہ ٿي ويندا هئا. هڪ ڏينهن اوچتو غائب ٿيڻ واري گهوٽ خودڪشي ڪري ڇڏي. شهر ۾ هيءُ افواهہ بہ گرم هو تہ صوفيہ جي ڌيءُ جو اصل پيءُ الفريڊ نوبل ئي هو ۽ ان ئي صوفيہ کي شاديءَ جو مشورو ڏنو هو. پر ان افواهہ جي سچائي منظر عام تي اچي نہ سگهي.

☆☆☆

الفريڊ جي پسند برٿا عالمي شهرت جي مالڪ ۽ مصنفہ بنجي چڪي هئي. هن جنگي جنون جي خلاف "پنهنجا هٿيار ڦٽا ڪريو" نالي ڪتاب لکيو. زندگيءَ سان محبت ڀريل برٿا جو آواز لکين ڪروڙين مائرن جو آواز بنجي چڪو هو، جيڪي پنهنجن نوجوان پٽن کي جنگي جنون تي قربان ڪري چڪيون هيون. انهن ڀينرن جي دل جي صدا هئي، جيڪي پنهنجا جاني ڀائر قتل ڪرائي چڪيون هيون ۽ انهن يتيمن جي آهن ۽ دانهن جو خلاصو هو، جيڪي ڀريل دنيا ۾ اڪيلا بنجي چڪا هئا. اهو ئي سبب آهي تہ هيءُ ڪتاب اڄ بہ دنيا ۾ مشهور آهي. هالي ووڊ وارن ان ناول کي فلمي شڪل بہ ڏني آهي.

الفريڊ، برٿا جو ڪتاب ادبي شاهڪار طور پڙهيو، پر ان جو اثر قبول نہ ڪيو. ليو ٽالسٽاءِ ڪتاب جي تعريف ڪندي چيو تہ پنچائتن يا تجويزن سان جنگين جو خاتمو ممڪن ڪونهي، ان جي باوجود جيئن تہ هيءُ ڪتاب امن جي تبليغ ڪري ٿو، ان ڪري قابل تعريف آهي. اخبارن بہ ڪتب کي ساراهيو.

الفريڊ جو خيال هو تہ " جذباتي لحاظ کان وڪريل ماڻهو جنگي جنون ۾ مبتلا ٿيل حڪمرانن کان بہ وڌيڪ خطرناڪ ٿين ٿا. ان ڪري جو منتشر گروهہ ڪنهن نظام جو احترام نہ ٿو ڪري. ان ڪري جنگيون حڪومتن جي اتحاد سان ختم ڪري سگهجن ٿيون. تمام ملڪن کي گهرجي تہ جنگ جي خلاف متحده محاذ ۾ شامل ٿي وڃن. فرانس جا رهاڪو تہ هونئن ئي اناپرست آهن ۽ جنگي ڪارنامن تي فخر محسوس ڪندا آهن. انهن کي هٿيار اڇلي ڇڏڻ جي ترغيب ڏيڻ بلڪل فضول آهي." برٿا پنهنجين ڪوششن ۾ مصروف رهي ۽ هر ملاقات ۾ الفريڊ نوبل کي پنهنجون

صلاحيتون امن قائم رکڻ لاءِ استعمال ڪرڻ تي زور ڀريندي هئي. هوءَ الفريڊ جي هن خيال سان بہ متفق نہ هئي تہ ماڻهن کي خوف جي ذريعي جنگ کان پري رکيو وڃي. هن جو نظريو هو تہ ماڻهو جنگ کان نفرت ڪرڻ لڳن. ڊپ ۽ نفرت ۾ زمين ۽ آسمان جو فرق هو.

وقت سان گڏوگڏ الفريڊ جو يقين پختو ٿيندو ويو تہ هن جي تقدير ۾ حقيقي خوشيءَ جو ڪو وجود ناهي. بس وقتي خوشي ۽ سڪون حاصل ڪرڻ ئي هن جي قسمت ۾ لکيل آهي.

برٿا امن ڪانگريس لاءِ هن کي دعوت ڏني. الفريڊ تقريب ۾ تہ شرڪت ڪئي، پر هو منظر عام تي نہ آيو.

ان زماني ۾ يورپ ٻن حصن ۾ ورهائجي رهيو هو. هڪ طرف فرانس، روس سان اتحاد ڪري ورتو هو، تہ ٻئي طرف آسٽريا، اٽلي ۽ جرمني ان اتحاد جا مخالف هئا. اعليٰ طبقو، جيڪو عيش و عشرت جو شوقين هو، براعظم يورپ جي هن ورهاڱي جي خلاف هو. چو تہ نظرين جو اختلاف ڪنهن وقت بہ جنگ جي باهہ کي ڀڙڪائي سگهيو ٿي.

برٿا جي ممتا آفاقي صورت اختيار ڪرڻ ڏانهن وڌي رهي هئي. الفريڊ ڏانهن هن جو جهڪاءُ جنسي تسڪين خاطر نہ پر ممتا ڀريل شفقت وارو هو. الفريڊ پنهنجي لاءِ المونيم جي ٻيڙي ٺاهرائي رکي هئي. هن زال مڙس کي پاڻ وٽ گهرايو ۽ ٽئي سير و تفريح کان لطف اندوز ٿيڻ لڳا. ٻئي ڏيون پنهنجن پنهنجن نظرين جون قيدي هيون، پر الفريڊ کي زال مڙس سان ملي ڪري خوشي پئي ٿي.

☆☆☆

صيهونيت جي باني ٿيوڊور هرزل هڪ دفعو لکيو هو تہ جيڪو ماڻهو خطرناڪ ڌماڪي خيز مواد ايجاد ڪندو، اهو هزارن مبلغن کان وڌيڪ انسانيت جي خدمت ڪندو. برٿا ۽ الفريڊ جي وچ ۾ هرزل جي سلسلي ۾ اتفاق نہ هو. ٻئي جنگين جي خلاف هئا. پر انهن جا طريقا الڳ الڳ هئا. هڪ ڏينهن هو درياهہ جو سير ڪري رهيا هئا. حسب معمول موضوع بحث جنگ ئي هو.

" تون هٿيارن جي ايتري قدر مخالف ڇو آهين؟" الفريڊ سوال ڪيو.

" ان ڪري جو اهي انسانن کي تڪليف ڏين ٿا." برٿا جواب ڏنو.

" مڏي ڇريءَ سان گلو ڪٽڻ ۾ گهڻي تڪليف ٿيندي يا تيز ڌار واري استري سان ؟" الفريڊ دليل پيش ڪيو.

برٿا ڏکي وئي، "هٿيارن جي ڳالهہ نہ ڪر."

"حالانڪ تون پاڻ هٿيارن سان مسلح رهين ٿي." الفريڊ مرڪندي وراڻيو.

"مثال طور ڪهڙو هٿيار؟" برٿا سوال ڪيو.

"اڌ کليل خمار ڀريل اکيون ۽ دلفريب بدن جا خوبصورت پيچ ۽ خم." الفريڊ شاعراڻي انداز ۾ جواب ڏنو.

"هي ڪنهن کي تڪليف تہ نہ ٿا ڏين." برٿا بہ مرڪندي چيو.

"بيقراري بہ تہ وڏي تڪليف ڏيندڙ شيءِ آهي." الفريڊ چيو.

"سوچ سڏي رهي تہ انسان بيقراريءَ

مان بہ لطف ماڻي سگھي ٿو."

☆☆☆

الفريڊ جي زندگيءَ ۾ اهو لمحو تمام خوشگوار هو، جڏهن هن کي پي ايچ ڊي جي اعزازي ڊگريءَ سان نوازيو ويو. ان کانپوءِ هن نائٽرو گليسرين کي امن جي مقصدن جي لاءِ استعمال ڪرڻ تي غور شروع ڪيو. مثال طور ربڙ يا چمڙي وغيره جو نعم البدل تيار ڪرڻ وغيره. هن سائيڪلن ۾ گيئر لڳائڻ جو نظريو پڻ پيش ڪيو، پر ڌماڪيدار مواد جي ايجاد سرفهرست رهي. جنهن هن کي خوشيءَ کان وڌيڪ غم عطا ڪيو.

جيئن جيئن هن جي عمر وڌندي وئي، تيئن سندس دل ۾ وطن واپس وڃڻ جي خواهش بہ شديد تر ٿيندي وئي.

وطن جي سرزمين تي پهچي هن کي عجيب قسم جو اطمينان محسوس ٿيو. هو قسمين قسمين بيمارين جو شڪار رهيو هو، پر هاڻي هو دل جي درد کي بہ ڪل خوشيءَ ۾ ٽاري ڇڏيندو هو.

آهستي آهستي هن شاعريءَ ۾ پناهہ وٺڻ شروع ڪري ڇڏي. هو سائنسي تجربن کان پري ٿيندو ويو. هڪ خيال هن کي تنگ ڪرڻ لڳو تہ هن کي دنيا سان گڏوگڏ پنهنجو پاڻ کي بہ متعارف ڪرائڻو آهي. پنهنجي پاڻ جي اصل سڃاڻپ، جنهن جي باري ۾ سڄي دنيا غلط فهميءَ جو شڪار ٿي چڪي هئي ۽ هن کي موت جو سوداگر چوڻ لڳي هئي. ان شناخت جي لاءِ وقت بہ ٿورو رهجي ويو هو. هن کو اهڙو ڪم ڪرڻ چاهيو ٿي، جيڪو هن جي دماغ کي صاف ڪري ۽ رسوائيءَ جو داغ ڌوئي سگهي. ظاهر آهي تہ اهو ڪم ڊائنامائيٽ جي ايجاد کان وڌو هئڻ گهرجي ها.

هن نئين وصيت تيار ڪئي، جنهن مطابق ٿيهن سالن تائين هن جي جائيداد جي ڪجھہ آمدني سائنس جي ميدانن ۾ ڪارناما سرانجام ڏيڻ واري کي عطا ڪئي وڃي.

هن جو خيال هو تہ ٿيهن سالن تائين دنيا سڌري ويندي ۽ بلوغت جي ان مقام تائين پهچي چڪي هوندي جو جنگين تان هٿ کڻي ويندي. پر پوءِ هن پنهنجي وصيت ۾ تبديلي آڻيندي سموري جائيداد انساني فلاحي ڪمن ڪرڻ وارن جي لاءِ وقف ڪري ڇڏي. ان وقت هن جي عمر ٻاهٺ سال هئي. جيڪي ڪجھہ هن دنيا ۾ ڪمايو هو، اهو دنيا جي حوالي ڪري هو پاڻ کي هلڪو محسوس ڪرڻ لڳو.

☆☆☆

سالومن آگسٽ اينڊريو نالي هڪ شخص قطب شماليءَ جي مهم تي ڦوڪڻي جي مدد سان روانو ٿيڻ چاهيو ٿي تہ جيئن سطح زمين جي هن لڪل ڪنڊ يا نقطي جي باري ۾ معلومات حاصل ڪري سگهي، جتي ڏينهن رات جو تصور غيرمعمولي آهي. هن کي هڪ لک ويهہ هزار سويڊش ڪرونا جي رقم درڪار هئي.

هيءَ رقم مهيا ڪرڻ وارو ڪم الفريڊ لاءِ ڪو مشڪل نہ هو، پر هن ڪيس صرف ويهہ هزار ڪرونا ادا ڪيا ۽ اينڊريو کي چيو تہ هو ماڻهن کي چندي لاءِ اپيل ڪري ۽ انهن کي پنهنجي هن مهم ۾ شامل ڪري. اهڙيءَ طرح ماڻهو اجتماعي

فائدي ۾ دلچسپي وٺڻ لڳندا.

اپيل ڪئي وئي، پر ماڻهن ڪوبہ ڌيان نہ ڏنو. اهڙين چرين ۽ جنوني خيالن رکڻ وارن ماڻهن کي عوام هميشه نظرانداز ڪندا آيا آهن ۽ ڪندا رهندا.

بهرحال الفريڊ وڏيڪ چندو ڏنو ۽ مهم جي ڪاميابيءَ جي لاءِ تياري ڪرڻ لڳو. هيءَ مهم ڪامياب نہ ٿي سگهي، پر اينڊريو جي ناڪاميءَ جو ڏک ڪٽڻ جي لاءِ الفريڊ زنده نہ رهيو هو. ان جي موت ڪانپوءِ وائيٽ آئي لينڊ جي برف وارن علائقن ۾ اينڊريو جو چميل لاش هٿ ڪيو ويو. بهرحال الفريڊ مهم هلائيندڙ جي حوصلہ افزائيءَ ۾ ڪابہ ڪسر باقي نہ ڇڏي هئي.

شاعريءَ ۾ ڏينهن رات مصروف رهڻ ڪانپوءِ الفريڊ پنهنجن خيالن جي اظهار جي لاءِ هڪ غير معمولي ڊرامو لکيو ۽ ان کر ۾ ايترو تہ محو ٿيو جو هن کي دنيا جهان جو ڪو هوش نہ رهيو. هيءُ ڊرامو چار ايڪٽ جو هو، جنهن ۾ هڪ حسينہ پنهنجي بدڪردار پيءُ کي قتل ڪندي ڏيکاري وئي هئي. الفرڊ ان ڊرامي جو نالو نيميسز (Nemesis) يعني موت جي ديوي رکيو.

مشهور شاعر شيلي، شاعريءَ ۾ اهڙو ئي هڪ ڪردار بيٽريس تخليق ڪيو هو. بيٽرس ۽ نيميسز ۾ ڪافي هڪجهڙائي هئي، پر الفريڊ جو ڪردار وڌيڪ طاقتور ۽ وڌيڪ ظالم هو. پيءُ کي مارڻ وارو خيال نہ ڄاڻ ڇو الفريڊ جي ذهن ۾ چنبڙي ويو هو. هيءُ ڊرامو منظر عام تي اچي ها تہ الفريڊ جي رسوائيءَ ۾ واڌاري جو سبب بنجي ها. پيءُ جي خلاف لاشعوري نفرت جو هيءُ اظهار وڏو بيرحم هو. ان ڊرامي ۾ درد کي حد کان وڌيڪ بيدرد ڏيکاريو ويو هو.

الفريڊ پنهنجي هڪ تحرير ۾ هن ڳالهہ جو اعتراف ڪيو آهي تہ هن جي ماءُ ڪيرولين پنهنجي مڙس جي برائين جي پرده پوشي ڪندي رهي هئي. هيءُ ڊرامو هن هڪ نقاد کي ڏيکاريو، جنهن سخت ناپسند ڪيو ۽ ان ۾ تبديليءَ جي اجازت طلب ڪئي. الفريڊ تبديليءَ جي اجازت ڏيڻ کان انڪار ڪندي چيو تہ هر پڪيءَ کي پنهنجن پرن سان اڏامڻ گهرجي. ٻين جي پرن تي اڏامڻ شرم جهڙي ڳالهہ آهي. هن ڊرامي جون پنجاه ڪاپيون ڪرسٽينا (ان شهر جو موجوده نالو اوسلو آهي، جيڪو ناروي ملڪ جي گاديءَ جو هنڌ آهي) ۾ تيار ڪيون ويون.

الفريڊ تنهائيءَ جي خوف کان هميشہ خوفزده رهندو هو ۽ سوچيندو هو تہ آخري گهڙيءَ ۾ هن کي ڪو پڇڻ وارو بہ نہ هوندو. آخرڪار هو اڪيلائيءَ جو شڪار ٿي ويو.

هن عمر جي ٽيهٺ سال ۾ قدم رکيو. هو اٽليءَ واري تجربيگاهہ ۾ پنهنجن خيالن کي ڪاغذ تي منتقل ڪري رهيو هو تہ سندس دماغ بغاوت ڪري ڇڏي. هو ڪرسيءَ تان لڙڪي فرش تي ڪري پيو. هن جي نوڪر، مالڪ کي کڻي پلنگ تي ليٽايو ۽ ڊاڪٽر سان رابطو ڪيو.

ڊاڪٽر آيو تہ هڪ عجيب و غريب مسئلي سان منهن مقابل ٿيڻو پيس. الفريڊ ڪجهہ چوڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو،

پر کيس , لاتعداد زبانن جي مهارت کر نہ اچي رهي هئي. هن کي صرف پنهنجي مادري زبان ياد هئي، باقي زبانون هو بلڪل وساري ويٺو هو. ڊاڪٽر ۽ نوڪر ٻئي اٽليءَ جا رهاڪو هئا ۽ سويڊن جي زبان سمجهي نہ سگهندا هئا. اهڙيءَ طرح آخري گهڙين ۾ الفريڊ هن ڀريل دنيا ۾ بلڪل اڪيلو رهجي ويو هو. هن هڪ ٻہ دفعا ڪجهہ لفظ زبان تي آندا، پر ڊاڪٽر ۽ نوڪر هڪ ٻئي کي ڏسي مايوسيءَ کان ڪنڌ لوڏڻ لڳا. الفريڊ سمجهڻ سمجهائڻ جي اها ڪوشش ڇڏي ڏني ۽ ڪڏهن بہ نہ کولڻ جي لاءِ ٻئي اکيون بند ڪري ڇڏيون.

☆☆☆

اهو 1896ع جي ڏهين ڊسمبر جو ڏينهن هو. ٻئي ڏينهن تي هن جي لاش کي سويڊن آندو ويو. خاندان جا سمورا فرد آخري وصيت پڙهڻ ۽ ٻڌڻ لاءِ بيچين ٿي رهيا هئا ۽ سندس وصيت ڪين ملي نہ رهي هئي. آخرڪار اسٽاڪ هوم بئنڪ اطلاع ڏنو تہ الفريڊ نوبل جي وصيت سندن بينڪ جي هڪ لاڪر ۾ محفوظ آهي.

هڪ وڪيل اها وصيت پڙهي ٻڌائي. ان وصيت ۾ پهرين ڳالهہ اها لکيل هئي تہ "منهنجي لاش کي ساڙي خاڪ ڪيو وڃي. آئون زمين جي اندر دفن ڪرڻ جي قابل ناهيان." وصيت مطابق لاش کي ساڙي رک ڪيو ويو ۽ اها رک هن جي ماءُ ڪيرولين جي ويجهو دفن ڪئي وئي.

هيءَ وصيت هر لحاظ کان انوکي هئي. پهرين ڳالهہ تہ الفريڊ خاندان جي هر فرد کي جائيداد کان محروم ڪري ڇڏيو هو ۽ سموري جائيداد بني نوع انسان جي ڀلائيءَ جي لاءِ وقف ڪري ڇڏي.

هن لکيو هو تہ منهنجي ملڪيت کي وڪڻي روڪ رقم حاصل ڪئي وڃي ۽ ان رقم کي منافعي واري ڪاروبار ۾ لڳايو وڃي. ان ڪاروبار مان حاصل ٿيندڙ منافعو پنجن شعبن ۾ يعني فزڪس، ڪيمسٽري، طب، آرٽ ۽ لٽريچر ۽ امن لاءِ بهترين ڪم ڪرڻ وارن ۾ بطور انعام تقسيم ڪيو وڃي تہ جيئن اهي عقل وارا مالي مشڪلاتن کان بي نياز رهن.

فزڪس ۽ ڪيمسٽريءَ جو انعام اسٽاڪ هوم ۾ موجود سويڊن جي اڪيڊمي آف سائنس عطا ڪندي. هيءُ ان جو فرض آهي تہ مناسب ماڻهوءَ جو ان لاءِ انتخاب ڪري.

طب (ميڊيسن) جي لاءِ هن اسٽاڪ هوم جي ڪيرولين ميڊيڪل انسٽيٽيوٽ جو انتخاب ڪيو تہ اهو مناسب حقدار کي تلاش ڪري. ادب جو نوبل انعام حاصل ڪرڻ واري جو انتخاب اسٽاڪ هوم جي ادبي سوسائٽيءَ کي ڪرڻو هو ۽ آخر ۾ امن جو نوبل انعام ڏيڻ جي لاءِ ناروي جي پنجن ماڻهن تي مشتمل هڪ ڪميٽي حقدار جو فيصلو ڪري.

الفريڊ امن جو انعام ڏيڻ لاءِ پنهنجي پاڙيسري ملڪ ناروي جو انتخاب ڪري سويڊن جي ماڻهن جا جذبات ڀڙڪائي ڇڏيا. ان ڪري هو انهن ڏينهن ۾ ناروي ۽ سويڊن جا لاڳاپا ڪشيده هئا ۽ امن جو انعام وڏو اهم هو. سويڊن ۾ جذباتي ماڻهن جو خيال هو تہ الفريڊ پنهنجي قوم جي بيعزتي ڪئي آهي. بعض ماڻهن تہ اها تجويز ڏني تہ الفريڊ جي

خوني دولت کي رد ڪيو وڃي.

هوڏانهن ناروي وارن کي به هڪ شرط ناگوار لڳي رهيو هو. الفريڊ ڪليل لفظن ۾ لکيو هو ته "ڪو به انعام ڏيڻ جي لاءِ مرد، عورت، رنگ، نسل، قوم يا مذهب جو هرگز هرگز خيال نه رکيو وڃي. منهنجي نظر ۾ هر اهو انسان، جيڪو چڱو ڪم ڪري ٿو، اهو انعام جو حقدار آهي."

ان وصيت جي مخالفت نوبل خاندان به ڪئي، پر وصيت قائم رهي. آهستي آهستي سويڊن ۽ ناروي جي ماڻهن جي سمجهه ۾ اچي ويو ته الفريڊ قيامت تائين هنن کي عزت بخشي ويو هو.

انساني ترقيءَ لاءِ اهي ئي پنج شعبا اهم ترين هئا، جن جي چونڊ الفريڊ ڪئي هئي ۽ اهي ماڻهو عالمي برادريءَ ۾ پنهنجو ڪنڌ فخر سان بلند ڪندا رهندا. الفريڊ جي جائيداد کي فروخت ڪيو ويو ته ٽيٽيهن ملين ڪرونا(سويڊن جو سڪو) حاصل ٿيا. اڻويهين صديءَ جي ختم ٿيڻ واري دور ۾ اها تمام وڏي رقم هئي.

ايتري وڏي رقم جو ٻڌي صوفيه جي هوس واري رڳ ڦڙڪي اٿي ۽ هن دعويٰ ڪئي ته هوءَ الفريڊ جي نڪاح ٻڌي زال آهي. هن جي وڪيل سندن گڏجي گذارڻ واري دور جا اهڙا خط عدالت ۾ پيش ڪيا، جنهن ۾ "ميڊم صوفيه نوبل" لکيل هو. يعني الفريڊ هن کي پنهنجي زال تسليم ڪري ڇڏيو هو. هيءَ صورتحال ڏاڍي پريشان ڪندڙ هئي. آخر طرفين جي وڪيلن ناهه ڪرايو. صوفيه به سو سورنهن خط واپس ڪيا ۽ ان جي بدلي ۾ ڪيس تاحيات وظيفي جو حقدار قرار ڏنو ويو.

چنڊ ۽ ماڻس

هڪڙي چنڊ، سندس ماءُ کي چيو ته "منهنجي لاءِ ڪو اهڙو ڪوڪوٽ ناهي ڏين جو ٺيهڪي اچيم". ماڻس جواب ڏنو: "ابا! تو لاءِ ٺهڪڻ جهڙوڪوٽ ڀلا ڪهڙيءَ طرح ناهي سگهبو، جو تون ڪڏهين ننڍو ته ڪڏهين وڏو، ڪنهن ڏينهن بلڪل وڏو، ته ڪنهن ڏينهن صفا ڇڻ!

☆......☆......☆

الفريڊ جي زندگيءَ ۾ ٻي اهم عورت برٿا هئي، جنهن جي ترغيب تي نوبل انعام وجود ۾ آيو هو.

سن 1905ع ۾ برٿا کي امن جو نوبل انعام ڏنو ويو. سن 1916ع ۾ پهرين جنگ عظيم جو آغاز ٿيو ته برٿا جي نظرين جو جنازو نڪري ويو. هوءَ پنهنجن خوابن جي ڏيڄاريندڙ تعبير برداشت نه ڪري سگهي ۽ جلدئي آخرت جي سفر تي راهي ٿي وئي.

ڌرتيءَ جي گولي تي امن ۽ جنگ ۾ هيءَ ڪشمڪش تمام پراڻي آهي ۽ آخرت تائين رهندي. ماڻهو پنهنجا فيصلا پنهنجي مرضيءَ سان ڪندا رهندا. اها ڪا نئين ڳالهه نه آهي. ڇهرن تي ڪوڙ جا پڙدا سجائبا رهندا ۽ سچائيءَ جا پٿر انهن تي وسندا رهندا. آخر هڪ ڏينهن دنيا بلوغت جي ان مقام تي ضرور پهچندي، جتي نفعي ۽ نقصان جو فرق ڪري سگهندي.

☆☆☆

ڇتي ڪتي جو موت

امر جليل

هي ڪهاڻي سنڌ جي اڙٻنگ ڪهاڻيڪار جي لکيل آهي. هن ڪهاڻيءَ جو موضوع ڪڏهن به پراڻو نہ ٿيندو. هيءُ علامتي ڪهاڻي آهي. جيڪو ڪجهہ هن ڪهاڻيءَ ۾ ٻڌايو ويو آهي، اهو اڄ بہ هن ملڪ ۾ ٿي رهيو آهي. ان ۾ وڌاءُ نہ ٿيندو تہ اهو چئجي، اڄ جون حالتون وڌيڪ خراب ٿي پيون آهن. اڄ بہ سڄي ملڪ ۾ ڪتا گهمي رهيا آهن.

هڪ ڪتي جو داستان، جيڪو ڇتو ٿي پنهنجن کي ڇڪ پائڻ لڳو هو.

(**شهمير** کي ڇتو ڪتو مارڻو آهي. ڇتي ڪتي کي ملان حجري ۾ پناهہ ڏني آهي. شهميرجي هٿ ۾ بندوق آهي. ڇتي ڪتي ۽ بندوق جي وچ ۾ملان اچي بيٺو آهي. شهمير کي فيصلو ڪرڻو آهي، تہ ڇتي ڪتي کي مارڻ کان اڳ ملان کي ماري، يا ملان کي جيئرو رکڻ لاءِ ڇتي ڪتي کي جيئڻ ڏيئي! شهمير جيستائين ڪنهن فيصلي تي پهچي، مان توهان کي اڄ شام جي واقعن جا تفصيل ٻڌائي ڇڏيان.)

سانجهيءَ ڏاري شهر تي عجيب قسم جو ڪوهيڙو لهي آيو. خاموشي چانئجي ويئي. پوءِ اوچتو، اول اٽڇتا، ۽ پوءِ چٽا آواز، رڙيون، ڪيڪون ۽ گوڙ گهمسان ٻڌڻ ۾ آيو. مان پنهنجي فليٽ جي بالڪونيءَ ۾ وڃي بيٺس. ٻاهر نهاريم. ڌنڌ سبب ڪجهه ڏسڻ ۾ نه آيو.

پنيان دڙڪڙڪڻ جوآواز آيو. مون بالڪونيءَ مان موٽي وڃي ٻاهريون دڙڪوليو. ماستر دائم جو ستن سالن جو پٽ قائم بيٺو هو. سهڪي رهيو هو. منهن مان وحشت ظاهر ٿي رهي هئس. وڄڙندڙ آواز ۾ چيائين، "ادا، ڪارو ڪتو ڇتوٿي پيو آهي."

"ڇتو ٿي پيو آهي؟"

"ها ادا."

"ڪڏهن کان؟"

"شام کان."

ان وقت مونکي يوسف جي ڳالهه ياد آئي. هن ڪجهه ڏينهن اڳ چيو هو ته ڪارو ڪتو ڇتي ٿيڻ جا آثار پيو ڏيکاري. مون يوسف جي ڳالهه تي اعتبار نه ڪيو هو.

قائم چيو، "ادا، ڪاري ڪتي دينو پخاليءَ جي پٽ کي ٻنڊڻ ۾ چڪ هنيو آهي."

"ليمي کي؟"

"ها، ليمي کي." قائم چيو، "۽ شام جو ابراهيم مستريءَ کي چڪ پاتو هئائين."

ان وقت يوسف ڊوڙندو آيو. يونيورسٽيءَ کان موٽيو هو. يوسف، شهمير، اقبال ۽مان هڪ فليٽ۾ رهندا آهيون ۽ يونيورسٽيءَ ۾ پڙهندا آهيون.

ڪتاب ميز تي رکي، يوسف منهنجي سامهون اچي بيٺو. چيائين، "تو منهنجي ڳالهه تي اعتبار نه ڪيوهو. ڪارو ڪتو ڇتو ٿي پيو آهي."

"مون ٻڌو آهي."

"مون ڏٺو آهي."

اسين بالڪونيءَ ۾ وڃي بيٺاسين. ڌنڌ سبب ڪجهه نظر نه پئي آيو. بجليءَ جا بلب ڏيئن جيان پئي ٽمڪيا. ماحول مبهم هو. فقط رڙيون، ڪيڪون ۽ ماڻهن جي ڀڄڻ ڊڪڻ جا آواز چٽا ٻڌڻ پئي آيا.

قائم ڪنبندڙ آواز ۾ چيو، "ادا، مون کي گهر ڇڏي اچ. مون کي ڀؤ ٿو ٿئي."

مون ستن سالن جي قائم ڏانهن حيرت مان ڏٺو. هو پوئين گهٽيءَ ۾ رهندو آهي. هن ڪاري ڪتي جي ڏاڍي خدمت ڪئي هئي. صبح جو اسڪول وڃڻ کان اڳ ڪاري ڪتي کي مارڪيٽ مان ڇيچڙا آڻي کارائيندو هو. قائم جي سموري سنگت جا ٻار اسڪول کان ايندي ويندي ڪاري کي پيار ڪندا هئا. ڪارو پڇ لوڏيندو هو. ٻارخوش ٿيندا هئا.

مون قائم کان پڇيو، "سڀ ٻچ ڪاري کان ڊڄين ٿو؟"

"ها ادا."

"ڪاري سان ته تنهنجي ياري هئي!"

"هئي ادا. پر هينئر ڪارو ڇتو ٿي پيو آهي. ڪائڻ ٿو اچي." قائم ايلاز ڪندي چيو، "مون کي گهر ڇڏي اچ، ادا."

"هن وقت تنهنجو هيٺ لهڻ چڱو ناهي، قائم." يوسف چيو، "ڇتو ڪتو

احسان فراموش هوندو آهي.پنهنجي محسن کي تہ سڀ کان اول ڪائيندو آهي. تنهنڪري تنهنجو هيٺ لهڻ ٺيڪ ناهي، قائم."

مون يوسف کي چيو، "اسان کي ڪاري جي باري ۾ جلد ڪو فيصلو ڪرڻ گهرجي."

ڪجهہ دير سوچڻ کان پوءِ يوسف چيو، "مان پاڙي جا چار چڱامڙس وٺي ٿو اچان."

"پاڙي وارن جو ڇا وڃي!"

"سموري پاڙي وارن ڪاري کي پاليو آهي. تنهنڪري جيڪو بہ فيصلو ڪبو، سو پاڙي وارن جي رايي مطابق هوندو." يوسف جواب ڏيئي پاڙي جي چڱن مڙسن کي سڏڻ لاءِ هليو ويو.

قائم کي اٽڻ ٿي پيئي. چيائين، "توهين ڪاري ڪتي کي ڇا ڪندا، ادا؟"

وراڻيم، "شايد منسپالٽيءَ جي حوالي ڪيونس."

"توهين ڪاري کي منسپالٽيءَ جي حوالي ڪندا!"

"گهڻو ڪري."

قائم جي منهن مان پريشاني ظاهر ٿيڻ لڳي. چيائين، "ڪاري کي منسپالٽيءَ جي حوالي نہ ڪجو. هو ڪتن کي ماري ڇڏيندا آهن."

"دنيا جي سمورن ملڪن ۾ ڇتن ڪتن کي ماري ڇڏيندا آهن." چيم، "مان سمجهان ٿو، چڱا مڙس ڪاري کي مارائڻ لاءِ منسپالٽيءَ جي حوالي ڪرڻ جي رٿ ڏيندا."

قائم جو منهن لهي ويو.

يوسف موٽي آيو. پاڻ سان پاڙي جا چارپنج چڱا مڙس وٺي آيو. انهن ۾ ماستر دائم بہ هو. پنهنجي پٽ قائم کي ڏسي دائم خوش ٿيو.ڪٽي ڳراٽڙيءَ ۾ قابو ڪيائينس.

قائم پيءُ کي ڳچيءَ ۾ ٻانهون وجهندي چيو، "بابا، ڪاري کي منسپالٽيءَ جي حوالي نہ ڪجو. منسپالٽيءَ وارا ڇتن ڪتن کي ماري ڇڏيندا آهن."

مون قائم کي پيارڪندي چيو، "مان بہ جڏهن تو جيترو پتڪڙو هوس، تڏهن ڇتن ڪتن تي ڪهل ڪندوهوس،پر پوءِ، جڏهن جوان ٿي تاريخ جو مطالعو ڪيم، تڏهن محسوس ڪيم تہ ڇتي ڪتي کي مارڻ لازمي هوندو آهي. ڇتي ڪتي کي نہ مارڻ قومن لاءِ تاريخي سانحو ٿي پوندو آهي. تنهنڪري مان ۽ يوسف ڪاري ڪتي کي مارڻ يا مارائڻ جي حق ۾ آهيون."

منهنجي ڳالهہ جو قائم تي ذرڙو ڪن اثر ٿيو. هن پيءُ جي ڳچيءَ مان ٻانهون ڪڍي ڇڏيون.

يوسف سيني کي مخاطب ٿيندي چيو،"توهان سيني کي خبر هوندي، تہ ڪارو ڪتو ڇتو ٿي پيو آهي. هن شام کان، ٽن-چئن ٻارڙن، ڪريم، خاوند، ابراهيم مستري ۽ ڏٽي بخش کي چڪ هنيا آهن."

آواز آيو، "اسان کي ان ڳالهہ جو افسوس آهي."

سيني جو ڌيان ڳالهائيندڙ ڏانهن ڇڪجي ويو. هو پاڙي جو سماجي ڪارڪن عبدالله هو. مانجهو منجهائڻ

سندس ڏنڊو آهي. يوسف، شهمير، اقبال ۽ منهنجي باري ۾ بدظن آهي.

يوسف گهور وجهي عبدالله ڏانهن نهاريو. چيائين، "اسين پنهنجي ساءِ ۾ ڪاري ڪتي کي ماري ڇڏيون ها، پر توهان وڏن کي آگاهه ڪرڻ ۽ صلاح مشورو ڪرڻ ضروري سمجهيوسين. تنهنڪري توهان کي تڪليف ڏيئي هتي وٺي آيا آهيون. مان هڪ ڳالهه بلڪل واضح ڪرڻ چاهيان ٿو، ته اسين ڪاري ڪتي کي مارڻ لاءِ مشورو ڪرڻ لاءِ هتي گڏ ٿيا آهيون. افسوس ظاهر ڪرڻ لاءِ نه."

سماجي ڪارڪن عبدالله چيو، "مون ڪتي جي ڪاٽلن کي ترت سول اسپتال پهچائڻ جو بندوبست ڪري ڇڏيو آهي. تازن ڪاٽلن کي به بنا دير جي اسپتال پهچايو ويندو. توهين فڪر نه ڪريو."

يوسف ٻاهه تي ويو. تمام ڪهري لهجي ۾چيائين، "اسان کي اهو فيصلو ڪرڻو آهي، ته ڪاري کي ڇا ڪيو وڃي."

"ڪاري جي باري ۾ڪو به جذباتي فيصلو نه ڪيو وڃي." رٽائرڊ پوڙهي مختيارڪارچيو، "جذباتي فيصلا هميشه نقصانڪار هوندا آهن."

"توهين مختيارڪار رهي چڪا آهيو. تنهنڪري مختيارڪاري نوع ۾ پيا ڳالهايو." اقبال جو آواز آيو. هو در وٽ بيٺو هو. هٿ ۾ هاڪي هئس. چيائين، "ڪاري جي باري ۾ جيڪو به فيصلو ڪيو وڃي، سو جلد ڪيو وڃي."

ڇڳن مڙسن ۾ هڪ هيڊ ڪلارڪ به هو. هو سنهڙو، ڏکو ۽ پسا جي مناري وانگر هڪ طرف جهڪيل هو. هن چيو، "ڪاري جي باري ۾ ڪو به فيصلو ڪرڻ کان اڳ، اسان کي ڪاري جو ڪانفيڊينشل فائيل ڏسڻو پوندو."

مون گهنڊ وجهي يوسف ڏانهن ڏٺو.

عبدالله چيو، "سماج سڌارڪ جي حيثيت ۾ مان اها صلاح ڏيان ٿو، ته اسين هڪ وفد وٺي ڪاري کي سمجهائڻ لاءِ..."

"بڪواس."

آواز تي سيني ڪنڊ ڦيرائي پوئتي نهاريو. اقبال جي پرسان شهمير بيٺو هو. قدآور، جانٺو ۽ گنڀير. هنجي هٿ ۾ رائيفل هئي.

شهمير چيو، "اسين ڪاري ڪتي کي ماري ڇڏينداسين."

"اهو جذباتي فيصلو آهي."

پوڙهي رٽائرڊ مختيارڪار چيو، "اهو فيصلو نيڪ ناهي."

"توهان جو رايو به توهان وانگر رٽائرڊ ٿيل آهي، مختيارڪار صاحب."

اقبال چيو، "اسانجو وقت خراب نه ڪريو."

سماج سڌارڪ عبدالله چيو، "منهنجو خيال آهي، اسين ڪاري جي ننڍڙين ننڍڙين غلطين کي نظر انداز ڪري ڇڏيون."

"نظر انداز ڪري ڇڏيون!" يوسف چيو، "عبدالله صاحب، ڪارو ڪتو ڇتو ٿي پيو آهي."

ٿوري دير تائين ڪنهن نه ڳالهايو. ڪمري ۾ ماٺ جو مانڊاڻ رهيو.

ڪجهه دير ڪان پوءِ ماستر قائم

پنهنجي پٽ دائم ڏانهن ڏسندي چيو، "منهنجي صلاح آهي، تہ اسين ڪاري ڪي منسپالٽيءَ جي حوالي ڪري ڇڏيون."

ننڍڙو قائم پنهنجي پيءُ دائم جي ڳالهہ ٻڌي روئڻ لڳو.

يوسف ڪيس پرچائڻ لڳو. چيائين، "ڳالهہ ٻڌ قائم. ڪارو ڪتو چتو ٿي پيو آهي. هن تنهنجي اسڪولي سنگت جي ڇئن ڇوڪرن کي چڪ هنيو آهي. ڪين ڇوڏهن-ڇوڏهن اينٽي ريبيز سئيون لڳنديون. انهن سين ۾ ڏاڍو عذاب هوندو آهي."

"ءِ قائم." اقبال چيو، "ٿي سگهي ٿو، سيون اثر نہ ڪن، ءِ تنهنجو ڪو سنگتي چتو ٿي، دردناڪ موت مري وڃي."

قائم پنهنجو منهن، پنهنجي پيءُ دائم جي سيني ۾ لڪائي ڇڏيو. ماستر دائم اسان ڏانهن ڏسندي پڇيو، "توهان شاگرد لاءِ جو ڪهڙو خيال آهي؟"

شهمير هڪدم وراڻيو، "اسين ڪاري کي اڃ ماريندا سين."

رٽائرڊ مختيارڪار، سماجي ڪارڪن ءِ سنهڙي هيڊ ڪلارڪ چيو، "تڪڙ نہ ڪريو. توهين نوجوان آهيو. توهان جو رت گرم آهي. ماستر دائم جي صلاح مناسب آهي. ڪاري کي منسپالٽيءَ جي حوالي ڪرڻ گهرجي."

يوسف، اقبال، شهمير ءِ مون هڪٻئي ڏانهن ڏٺو.

مختيارڪار کي گوڏن ۾ وائي سور هو. هو گوڏن تي هٿ رکي اٿيو. چيائين، "مان پنهنجي گهران فون ڪري منسپالٽيءَ وارن کي گهرائي ٿو وٺان. پاٽيهئي اچي ڪيس سوگهو ڪندا."

رٽائرڊ مختيارڪار هليو ويو. هو جيستائين نہ موٽيو، تيستائين ڪنهن ڪجهہ نہ ڳالهايو. ڪمري ۾ خاموشي رهي. ٻاهران رڙين، گوڙ گهمسان ءِ ماڻهن جي ڊوڙڻ ڊڪڻ جا آواز ايندا رهيا.

ٿوري ديرڪان پوءِ رٽائرڊ مختيارڪار موٽي آيو. چيائين، "منسپالٽيءَ وارن چيو تہ اسين سڀ لهڻ ڪانپوءِ ڪتا نہ جهليندا آهيون."

"پوءِ؟"

هن چيو، "صبح تائين اسان کي ڪاري جي حفاظت ڪرڻ گهرجي. صبح جو منسپالٽيءَ واراڪيس پاٽيهئي پڪڙي ويندا."

"حفاظت! چتي ڪتي جي حفاظت!" شهمير چيو، "هوش ۾ تہ آهيو؟"

اقبال چيو، "اسين ڪاري کي ماريندا سين."

"هينئر، اصل هن وقت،" يوسف چيو.

پاڙي جي پوڙهن، اسان جي بزرگن ءِ چڱن مڙسن جو وات ڦاٽي ويو. هو حيرت ءِ اچرج مان اسان ڏانهن ڏسڻ لڳا. سماجي ڪارڪن چيو، "توهين ظالم آهيو."

"اسين ظالم آهيون!"

"ها." هن وراڻيو، "اسان سالن جا سال سندس سار لڌي آهي. افسوس، جو اڄ توهين نوجوان، ويچاري ڪاري کي اڃ مارڻ جون وايون پيا ڪيو. افسوس افسوس!"

"ڪارو چتو ٿي پيو آهي." مون چيو، "اسين ڪيس ضرور ماريندا سين."

"اهو وحشي فيصلو آهي."

"وحشي فيصلو!" يوسف ذري گهٽ رڙڪئي. چيائين، "ڪاري توهان کي، توهان جي پارڙن کي، توهان جي عورتن کي ڪاڏو آهي. پر تڏهن بہ توهين مٽس مهربان آهيو!"

"اسين ڪيس ضرور ماريندا سين."

شهمير چيو.

اقبال چيو، "دنيا جي سمورن ملڪن ۾ چِتن ڪتن کي ماريو ويندو آهي."

شهمير، اقبال، يوسف ۽ مون کي چيو، "هلو، دير نہ ڪريو. رات جو پهريون پهر شروع ٿيوآهي. پهرين پهر ۾ اسان کي ڪارو ڪتو مارڻو آهي."

مون ڪهاڙي ڪٽي ورتي.

اسين چارئي دوست ڪاري ڪتي کي مارڻ لاءِ بلڊنگ مان نڪري سڙڪ تي اچي بيٺاسين.

چوواٽي تي بيهي يوسف وڏي واڪ چيو، "پاڙي وارؤ، ٽانئيڪا ٿيو.لڙ بڪيڙي ۾ ڪاري جي ور نہ چڙهو. پنهنجن پنهنجن گهرن ڏانهن وڃو."

ڪوهيڙي جي پڙدن مان ڏوڪي ايندڙ رڙيون، واڪا ۽ پڇڻ ڊڪڻ جا آواز ڊِرا ٿيڻ لڳا. ٿوري ديرڪان پوءِ سموري پاڙي ۾ ماٺ ڇانئجي ويئي.

ڪوهيڙي ۽ اوندهہ سبب ڪاري جو ڪو پتو نہ پئي پيو. اسين خبرداريءَ سان وڌڻ لڳاسين.

اقبال چيو، "اوندهہ ۽ ڪوهيڙي ۾ ڪجهہ ڏسڻ ۾ نٿو اچي. خيال ڪجو. متان ڪارو اوچتو ئي اوچتو حملو ڪري ويهي."

تڏهن اوچتو اوندهہ مان بل ڪائي ڪارو ڪتو منهنجي مٿان اچي پيو. سٽ تي پليل هو. جهڙو سوئر. مان ڦهڪو ڪري، ڪري پيس. ان کان اڳ جو ڪارو پنهنجا ڏند منهنجي ماس ۾ وجهي، اقبال هاڪي وهائي ڪڍيس. هاڪي کائي ڪاري هڪدم اقبال تي الر ڪئي. پراقبال تيار بيٺو هو. موٽ ۾ ڪيپراٽيءَ واري هاڪي وهائي ڪڍيائينس. ڇتا ڪتا پونڪندا ناهن. ڪارو هاڪي کائي ملان جي حجري ڏانهن ويندڙ سڙڪ طرف رخ ڪيو. شهمير بہ گوليون هڪبئي جي ڪڍ هلايون. پر بئي گوليون گسي ويس. اهو سمورو ڊرامو هڪ منٽ ۾ ٿيو.

مان ڪهاڙي ڪٽي اٿي بيٺس. ڏند ڪرٽيندي چيم، "ڪاري کي نہ ڇڏبو."

ان وقت ڪنهن عورت جي رڙين جا آواز ٻڌڻ ۾ آيا. "بچايو-بچايو."

آواز ان طرف کان پئي آيو. جيڏانهن ڪارو ڪتو ڀڳو هو.

اسين ڪوهيڙي ۽ اوندهہ ۾ ڊوڙڻ لڳاسين. حجري کان اورتي ڏٺوسين تہ هڪ عورت هيٺ ڪري پيئي هئي، ۽ ڪاري پنهنجا ڏند سندس ڪلهي ۾ قابوڪري ڇڏيا هئا. هوءَ رڙيون ڪري رهي هئي. ڦٿڪي رهي هئي.

مون ڪهاڙي اپي ڪئي. شهمير بندوق سڌي ڪئي. پر يوسف اسانکي روڪيو، چيائين "متان گسي وڃو ۽ مائي ماري وجهو."

يوسف وٽ لوڙهہ هئي جنهن جي هينئين حصي تي لوهہ ويڙهيل هو. يوسف لوڙهہ ورائي ڦيرائي ڪاري جي پٺيءَ تي ڦهڪائي ڪڍي.

وات

انساني وات اوور تاثير ڪر ڪندو آهي. جانور پنهنجو وات تمام گهڻن موقعن تي استعمال ڪندا آهن، جيئن چڻڻ، چوسڻ، چڪڻ، چباڙڻ، ڳيت ڏيڻ، ڪنڪڻ،اباسي ڏيڻ، ڦونڪارڻ ۽ رڙ ڪرڻ. انسان، وات کي هميشه جسمن جي ٻين عضون کان وڌيڪ استعمال ڪندو آهي. جهڙوڪ ڳالهائڻ، سيٽي وڄائڻ، کلڻ، مسڪرائڻ، چمڻ ۽ سگريٽ پيئڻ .وات انساني جذبن کي ظاهر ڪري ٿو. جيئن سک هجي يا ڏک، نفرت هجي يا محبت، اهو سڀ ڪجهه وات ئي ظاهر ڪندو آهي. جو شايد ئي انساني جسم جو ٻيو ڪو عضوو ايترو ظاهر ڪري سگهي. ان جو مکيه سبب اهو آهي ته وات جي چپن جون چار حالتون آهن، جنهن جي ذريعي هو پنهنجا جذبا ظاهرڪري سگهي ٿو. چپن کي هيٺ ڪرڻ ۽ مٿي ڪرڻ،کولڻ ۽ بند ڪرڻ، اڳيان ۽ پويان ڪرڻ ۽ چڪ ۽ڊرائي ڏيڻ. کلڻ هجي، يا روئڻ هجي يا تڪليف وغيره هجي،انساني وات جا چپ سڀ Expresion ظاهر ڪن ٿا.

☆......☆......☆

ڪاري جا ڏند مائي جي ڪلهي مان ڇڏائجي ويا. مائي ٽپ ڏيئي اٿي ڪڙي ٿي.ان وقت ڪاري ٻيهر ڦيرو ڪاڏو ۽ پنهنجا ڏند مائيءَ جي پنيءَ ۾ پختا ڪري ڇڏيا. مائي چوتاڪ ٿي ڪري پيئي. اقبال ڪاري کي ڪنڌ واري هاڪي وهائي ڪڍي. ڪاري اڇل ڪاڏي. اڇل ڪائي مائيءَ جي ٻانهن ۾روجي چڪ هنيائين. اوچتو شهمير بندوق ابتي ڪري، زور مان ڪنداق نڪ ۽ڪيپراٽيءَ جي وچ تي وهائي ڪڍيس. ڪاري جا ڏند مائيءَ جي ٻانهن مان نڪري آيا. ڪنداق جو ٻيو ڌڪ ڪائي ڪارو وٺي ڀڳو.

اقبال ۽ يوسف مائيءَ کي اسپتال تائين پهچائڻ ۾ لڳي ويا. شهمير ۽ مان ڪاري ڪتي جي ڪڍ لڳاسين. ڪوهيڙو ڇدو ٿي ويو هو.ٽيوب لائيٽ جي روشنين ۾ ڪاري ڪتي کي ڊوڙندي ڏٺوسين.

ڪارو ڊوڙندو، ڳف وهائيندو، سڌو ملان جي حجري ۾ هليو ويو. اسين سنڌس ڪڍ. پر ان کان اڳ جو اسين ڊوڙندا حجري ۾ هليا وڃون، تلهو، متارو ملان، حجري جي در ۾ پيٽ ڪڍي ويهي رهيو.

ملان ٽپ اٽپڙهيل آهي. قرآن ۽ حديث کان اڻواقف. پاڻ کي ڪڏهن مولانا ۽ ڪڏهن علامه سڏائيندو آهي. تعويذ

ڳنڍيا ڪرڻ سندس ڌنڌو ۽ پيشو آهي.

ملان کي حجري جي در وٽ ڏسي شهمير رڙ ڪندي چيو، "هتي وڃ، ملان، تنهنجي حجري ۾ هڪ چتو [illegible] ڪاهي آيو آهي."

"ڪاري منهنجي حجري ۾پناهه ورتي آهي." ملان چيو. "سندس حفاظت ڪرڻ منهنجو فرض آهي."

"چتي ڪتي جي حفاظت تنهنجو فرض آهي!"

"ها. خاص ڪري جڏهن هن منهنجي حجري ۾پناهه ورتي آهي."

"ڪارو ڪتو چتو ٿي پيو آهي. هن ٻاڙي سان ويل وهائي ڇڏيا آهن."

"ڪارو ڪتو چتو ناهي. چتو هجي ها ته مون کي ڇڪ نه وجهي ها؟"

"اها ڳالهه سچڻ جوڳي آهي." مان سڄ پچ سوچ ۾ پئجي ويس. ملان جي ڳالهه ٻڌي مون کي تعجب ٿيو. واقعي! چتي ڪتي ملان کي چو نه ڪاڏو هوا ڪهڙو تعلق آهي ٻنهي جو پاڻ ۾!

"تون ڪهڙي ٻڌتر ۾ پئجي ويو آهين!" شهمير چيو. "اسين ڪاري کي جيئرو نه ڇڏينداسين."

مون ڇرڪي شهمير ڏانهن ڏٺو.

شهمير بندوق سڌي ڪندي چيو، "هتي وڃ ملان، مان ڪاري جا ڦقڙ ڪڍندس."

ملان حجري جي در وٽان پري نه ٿيو. ان وچ ۾ ڪارو ڪتو حجري اندران ظاهر ٿيو، ۽ اسان تي حملو ڪرڻ بدران ملان جي پٺ وٽي بيٺو ۽ اسان ڏانهن ڏسڻ لڳو.

شهمير ڪروڌ ۽ ڪراهت وچان بندوق سڌي ڪندي وڏي واڪ چيو، "پري ٿيءُ، هتي وڃ. وچ ۾ نه اچ. اجايو مارجي ويندين. ملان اسان جو جهيڙو توسان نه، چتي ڪتي سان آهي."

ملان اهڙو ڇُري جهڙي پِٽ! پر، دهشت وچان ويو هيڊ ٿيندو. اکر لڪيءَ ۾ اٽڪي پيس.

ملان جي ماٺ ۾ شهمير ڪامڻ لڳو. ڏند ڪرٽيندي، ۽ بندوق جي گهوڙي تي آڱر رکندي شهمير چيو، "چتي ڪتي کي پناهه ڏني اٿئي! اڙي، شرم نه ٿو ٿيئي ملان!"

تڏهن، اتي جو اتي، سمورو ماحول زمان ۽ مڪان جي پابندين کان آزاد ٿي ويو. تاريخ جا ورق ورڻ لڳا. مون محسوس ڪيو، صدين کان جابر ۽ ظالم، رياڪار ۽ وحشيءَ احتساب کان بچڻ لاءِ هر دور ۾ ڪنهن ملان جي اوٽ ۾ وڃي پناهه ورتي آهي ۽ هر دور ۾ هڪ شهمير بيوس ٿي ڏانهس ڏسندو رهيو آهي.

اک ڇنڀ ۾ وري سمورو ماحول زمان ۽ مڪان جي پابندين ۾ جڪڙجي ويو. مون شهمير ڏانهن ڏٺو.

(شهمير کي چتو ڪتو مارڻو آهي. چتي ڪتي کي ملان حجري ۾ پناهه ڏني آهي. شهمير جي هٿ ۾ بندوق آهي. چتي ڪتي ۽ بندوق جي وچ ۾ ملان اچي بيٺو آهي. شهميرکي فيصلو ڪرڻو آهي ته چتي ڪتي کي مارڻ کان اڳ ملان کي ماري، يا ملان کي جيئرو رکڻ لاءِ چتي ڪتي کي جيئدان ڏيئي!)

☆......☆......☆

"مما، پڻ اڄ وري گهر ۾ زبردست جهگڙو ٿيو آهي.اصل مارڪٽ ٿيڻ لڳي."

"ڪنهن، ڪنهن تي هٿ هلايو؟"

"مما، توکي ته خبر آهي ته جڏهن ُهوءَ غصي ۾ ايندي آهي ته الائي ڇا ڇا ڪندي آهي.مون به ته ٿي هنيامانس."

"پٽ، هي اوهان ڇا ڪري رهيا آهيو؟ هيءَ ڳالهه نهي ٿي؟"

"مما، مان ڇا ڪريان؟ هوءَ توکي

ماءُ جي پيرن هيٺان...

ريٽا شهاڻي

ڪڏهن ڪڏهن زندگي زهر جا ڪڙا ڍڪ پيارينديي آهي. رشتن جي تقدس ۽ پنهنجن ڪي خوش ڏسڻ مجبورن اهي ڍڪ پيئڻا پوندا آهن. هندوستان جي سنڌي ليکڪا جي لکيل اڄوڪي زماني جي ڪهاڻي جنهن ۾ انسان ڪي جيئڻ لاءِ وه جا ڍڪ پيئڻا پون ٿا. ماءُ، پٽ ۽ ننهن جي ٽڪنڊي مٿان لکيل مختصر ڪهاڻي، جيڪا توهان ڪي ڪافي سوچڻ تي مجبور ڪري ڇڏيندي.

ماءُ جي ممتا ۽ پٽ جي مجبورين تي مشتمل هڪ گهر جو مختصر احوال

گنديون گنديون گاريون تي ڏيئيءَ چوي ٿي تہ مان بہ هن کي سُر وٺايان نہ تہ هوءَ ڪجهہ ڪندي.مون کي گهر مان ٻاهر ڪڍي ڇڏيندي ۽ ببلو کي پاڻ وٽ رکندي."

"پٽ توکي همت سان ڪم وٺڻو پوندو."

"مما،هوءَ چوي ٿي تہ مان ماءُ جو مڃو آهيان.ڇاڪاڻ تہ مان هر ڪا ڳالهہ توکي ٿو ٻڌايان."

"تہ،نہ ٻڌاءِ نہ مون کي، توهين زال مڙس پاڻ ۾ خوش رهو،مون کي ٻيو ڪجهہ بہ نہ گهرجي."

"مما، هوءَ مون کي چوي ٿي تہ مان توکي فون تي گنديون گنديون گاريون ڏيان.هن کي اهو سڀ ڪجهہ ٻڌي خوشي ٿيندي.مون کي ثابت ڪري ڏيکارڻو آهي تہ مان ماءُ جو مڃو نہ آهيان.نہ تہ تہ هوءَ..."

"نہ تہ تہ هوءَ ڇا ڪندي؟"

"نہ،نہ مان نہ ٿو ٻڌائي سگهان توکي.... ٻڌ مما،هن وقت مان ٻاهريان ويٺو فون ڪريان.ڏهن منٽن بعد گهر پهچي،هن جي اڳيان توکي گاريون ڏيندس.تون ڏک نہ ڪجان.اهو رڳو هن کي خوش ڪرڻ واسطي ڪندس.تون رڳو ڳالهيون ٻڌجَ."

"چڱو پٽ."

ٿوري دير کان پوءِ گهنٽي وڄي ٿي.

"مما، تو مون تي ۽ سونوءَ تي ظلم ڪيا آهن.تون ظالم آهين."

"ڇا پيو چوين؟"

"مما،تون ڪني آهين.تون خراب سس آهين.تو پنهنجي ننهن کي ڏک ڏنا آهن.مان توکي معاف ڪو نہ ڪندس."

"ڇا؟"

"تومنهنجيزندگيبربادڪئيآهي."

"تو اسان ٻنهي جي زندگي برباد ڪئي آهي."

اهڙيءَ طرح فون تي گارين جو وسڪارو ٿيندو رهيو.مما چپ چاپ ٻڌندي رهي.پوءِ فون ڪٽ ٿي ويو.

پندرنهن منٽن بعد وري فون وڳو.

"مما، مان هاڻي ٻاهران فون تي آهيان. مما، ساري، مما،مون کي معاف ڪج."

"نہ پٽ."

"مما،مون تنهنجي دل کي ڏکويو آهي.اهو رڳو مون هن جي چوڻ تي ڪيو.رڳو منهنجي وات ڪيو پر دل ۾ نہ ڪيو، آءِ لو يو مما.،ساري،ساري."

"پٽ،ساريچوڻجيضرورتناهي."

"ها،ٻڌ، هوءَ اڃا بہ خوش ناهي."

"ڇو؟"

"هوءَ چوي ٿي تہ مما جو ڪو بہ ردعمل ئي ڪو نہ ٿيو."

"هن کي ڪهڙي خبر؟"

"هن فون جي اسپيڪر جو بٽڻ آن رکيو هوءِ هوءَ سڀ ٻڌي سگهي ٿي.هوءَ چوي ٿي تہ مما ڪاوڙ جو نہ ڏيکاري؟ نہ ئي هن رُنو.هن کي غصو اچڻ گهربو هو،هن کي اڃا سنتوش نہ مليو آهي."

"تہ مان ڇا ڪريان؟"

"مان رات جو وري گهران هن جي اڳيان فون ڪندسءِ وري گاريون ڏيندس.تون ريئيڪٽ (react) ڪج ۽

موٽ ۾ مون کي گاريون ڏج."

"مان؟ گاريون؟"

"ها، مما، توکي ڪرڻو پوندو. پليز... نه ته هوءَ...."

"هوءَ ڇا؟"

"ته. نه مان پڌائي ڪونه سگهندس."

هن فون رکي ڇڏيو.

رات جو ماني کائي مما اجا ليٽڻ جون تياريون ڪري رهي هئي ته فون جي گهنٽي وڳي.

"تو کي ڪو شرم آهي يا نه؟"

پهرين ته مما گهبرائجي ويئي،پر پوءِ،"شرم ته توکي ناهي،جو ماءُ کي گاريون ٿو ڏين."

"تون ڪهڙي ماءُ آهين؟ تو منهنجي حياتي تباه ڪئي آهي."

"حياتي ته تو منهنجي تباه ڪئي آهي."هاڻي هوءَ روئڻ لڳي.

"مان توکي ڏسي وٺندس."

"ڏسان تي ڇا تو ڪرين؟"هوءَ وڏيڪ روئي رهي هئي.

"تو مون کي ڪٿي جو به ڪو نه رکيو آهي."

" تو مون کي ڪٿي جو ڪو نه رکيوآهي. .تو کي پرڻائي ڦاسجي ويئي آهيان."هن جي واتان اکر ڏکيا ٿي نڪتا.

"ها.تنهنجي ته مرضي هئي ته مان ڪنوارو ٿي رهان."

"ها.اهو سچ آهي."

پٽ پنهنجي فون جي اسپيڪر جو بٽڻ آن رکيو هو ۽ ننهن پنهي ڏرين جون ڳالهيون ٻڌي رهي هئي.هن جي چهري مان خوشي بکي رهي هئي.هوءَ مڙس کي

مشهور چوٽيون

☆ بهادر گهوڙي جي پٺ تي هوندو آهي يا وري قبر جي زمين هيٺ.

☆ قيمتي پٿر جي جوهر جو سڄو دارومدار ان ڳالهه تي آهي ته هو ڪٿي جڙيل آهي ۽ ماڻهوءَ کي سمجهڻو آهي ته ان کي ان جي گهر ۾ ڏسو.

☆ شادي ته ٿي ويئي، هاڻي نئين جوڙي کي پنهنجو گهر ٺاهڻو آهي.

گاريون ڏيڻ لاءِ اتساه ڏياري رهي هئي.ڪيس نيون نيون گاريون پڌائي، مدد ڪري رهي هئي.نيٺ سندس سنتوش جو پيالو پُر ٿيو ۽ پوري خوشي ملي ته ان جو اظهار ڪيو ۽ مڙس کي بس ڪرڻ جو اشارو ڪيو.مڙس فون جو چوغور رکي ڇڏيو.ان کان اڳ، فون تي مما جي اوڇنگارن جو آواز برابر اچي رهيو هو.

پُٽن پاسي ماءُ فون رکي اکيون پوري ڇڏيون.سندس روئڻ بند ٿي چڪو هوءَ ڪيس چڻ ته سُن وني ويئي هئي.

ڪجهه وقت ڪان پوءِ وري فون وڳو.

"مما.آءِ ائم ساري.....مون کي معاف ڪر،ساري،ساري."

"هاڻي ڪنوار خوش ٿي؟"هن نرليپ ڀاوَ سان چيو.

"ها،مما.."

"۽ تون خوش آهين؟"

"ها،مما،هوءَ خوش ته مان به خوش. تو کي خبر آهي نه؟ نه ته هوءَ......"

"بيئي خوش هجو.شال"مما ڍرڪندڙ آواز ۾ چيو.

☆......☆......☆

پر پنٽيل پکيءَ جي اڏام

حسن منصور

هڪ بي سهارا ۽ معذور ماڻهوءَ جي سبق آموز ڪهاڻي، جنهن کي هر ماڻهوءَ رحم ڪائي خيرات ڏيڻ تي چاهي. پر هن زندگيءَ جي بوجهه کي عزت، خودداري ۽ شان سان گذارڻ تي چاهيو. سنڌ جي نئين ٽهيءَ جي بهترين ليکڪ هميشہ ڪنهن نہ ڪنهن مقصد تحت ڪهاڻيون سرجيون آهن. هن دفعي جي سنڌس لکيل هيءَ ڪهاڻي اسان کي گهڻو ڪجهه سوچڻ تي مجبور ڪري ٿي.

معذورجو قصو، جنهن کي انا پياري هئي

سنس عمر ٽيهہ پنجٽيهہ سال کن هئي. اڏمٽو اچو هئس. اکيون ڪڏهن روشن ۽ چمڪدار هوندس پر هيٺئر ميريون ۽ جهڙاليون لڳي رهيون هيون. منهن ويڪرو پرسڪل ۽ هڙباٽيون نڪتل، چپ گهرا ناسي، مٽان گهاٽا شهپر، جيڪي يڻ اڏ اڇا. قد جو ڊگهو پر هڪڙي ڄنگهہ وڍيل، جنهن ڪري بيساکين تي هلي رهيوهو.

لياريءَ جو هڪ جهونو پاڙو موسيٰ لين. هو بيساکين تي لڏندي آتمارام پريتم داس روڊ ٽپي لوڪومل چيلارام

روڊ ڏي مڙي ويو. سندس ڳچيءَ ۾ هڪ ڳوٿري لٽڪيل هئي. جنهن ۾ چاڪليٽ، ڪٽمنڙا ۽ بسڪٽ وغيره هئا. جنهن جي وڪري لاءِ هو تمام آهستي آهستي هوڪا ڏيئي رهيو هو.

ڪراچيءَ جي هڪ اداس ٽپهري. اس جي لهس ۾ نرماڻ اچي رهي هئي ۽ هوا بہ وڻندڙ پئي لڳي. هو شاهہ لطيف هال ۽ ڊي سي ٽي او اسڪول وچان لنگهندي ڪو آواز ٻڌي بيهي رهيو. پوئتي منهن ورائي ڏٺائين، هڪڙي وچولي عمر جي عورت جنهن جي هڪڙي هٿ ۾ شاپنگ بئگ هو ۽ ٻئي سان هڪڙي ننڍڙي ٻار کي جهليو بيٺي هئي. ڏانهنس ڏسي رهي هئي. هو عورت ڏي مڙي ويو. ٻار روئي رهيو هو. عورت پڇيس، "تيلهي ۾ ڇا آهي؟"

"شئي آهي، ڪپي؟"

"اٺ آني جا چاڪليٽ ڏي." عورت چيو. پوءِ روئندڙ ٻار کي ڪاوڙ مان ڏسندي چيائين، "هاڻ تہ بس ڪر مئا، مري ويا. نہ تہ هٿان ٻني ڊبوتا."

شئي وارو ڊي سي ٽي او اسڪول واري فٽپاٿ تي ويهي رهيو ۽ تيلهي مان چاڪليٽ ڪڍي عورت کي ڏنائين. عورت رپيو ڏنس ۽ وڃڻ لڳي. هن رڙ ڪئي، "اٺ آنا تہ ونئي وڃ، مائي."

"ڪا ڳالهہ ناهي پاءُ، رکي ڇڏ." عورت چيو. هو اٿي بيٺو ۽ تمام تيزي سان لڏندو عورت جي ويجهو وڃي پهتو. چيائين، "مون کي ڪنهن همدردي جي ضرورت ناهي، مائي."

ائين چئي هن اٺ آنا اڇلائي ڏنا. عورت اچرج وچان کيس ڏسندي رهي. پوءِ پٽ ۾ پيل اٺ آنا کڻي پڻ پڻ ڪندي ۽ ٻار کي ڳالهائيندي هلي وئي. هو اڳيان وڌي ويو. سندس چهرو ٽامڻي هڻي ويو هو. اکيون وڌيڪ جهڙاليون ٿي ويون هئس. ذري گهٽ روئڻ وارو هو. ڪجهہ دير کان پوءِ سامت ۾ آيو. ساڄي پاسي صادو جو بلاڪن جو واڙو هو. جنهن جي سامهون فٽپاٿ تي بلاڪن لاءِ ريتي پئي هئي. هو ان ريتيءَ تي ويهي رهيو. کانئس ٿورو پري ٻہ نوجوان ڇوڪرا بہ ريتيءَ تي ليٽيل هئا. انهن مان هڪڙي، ٻئي کي چيو، "ويچارو! معذور هوندي بہ محنت سان ڪمائي ٿو."

سندس ڪن کڙا ٿي ويا، هو توجهہ سان ٻڌڻ لڳو. هن ٻڌو، ٻيو ڇوڪرو چئي رهيو هو، "نہ تہ اڄڪلهہ ڏندا مشٽنڊا بہ پنندا وتن."

"بيشڪ!"

"۽ هن کي ڏس معذور هوندي بہ ..."

"ها، هي جي پني، تڏهن بہ جائز آهي."

"بلڪل! ....!!"

هو، ايترو ٻڌي اٿي بيٺو. بيساکيون سڌيون ڪري، تڪڙو تڪڙو وڃڻ لڳو. پوءِ پاڻ سان ڳالهائيندي چيائين، "هون! چوي ٿو، آئون پنان تڏهن بہ جائز آهي، ڇو جائز آهي؟ بلڪ جائز ناهي، ڪنهن لاءِ بہ نہ، مون لاءِ بہ نہ."

هو پڻ پڻ ڪندو رهيو، پوءِ اسو لالا واري روڊ ڏي مڙي ويو، اتي بہ ٽي ٻار ورائي ويس، ٻارن کي شيون ڏيئي پئسا ورتائين. پئسا ڳوٿڙيءَ ۾ وجهندي کيس ياد آيو ماڻس حقي لاءِ تماڪ آڻڻ لاءِ چيو

خوشيون

☆ جڏهن ڪو شادي شده مڙس خوش نظر ايندو آهي تہ پوءِ الاهي ڇو اسان حيران ٿي ويندا آهيون.
☆ اهي اوستائين خوش رهيا، جيستائين وچي سندن شادي نہ ٿي.
☆ ويهہ سالن تائين مان ۽ هوءَ ڏاڍا خوش رهياسين.. پر پوءِ بدقسمتيءَ سان اسان جي شادي ٿي ويئي.
☆ هوءَ ڏاڍي خوش آهي تہ سندس ڇوڪرو دوست هن جي مڙس کي پسند ڪندو آهي.
☆ اسان زال مڙس هاڻي خوش رهڻ سکي ورتو آهي. هن کي مون سان محبت ڪرڻي پوندي آهي ۽ مون کي وري هن سان.
☆اهي شادي کان ڏهہ سالن ڪانپوءِ حيرت انگيز طور تي خوش خوش رهيا، پرهڪ ٻئي سان نہ.
☆ها، ها، مان اهو اعتراف ڪريان ٿو تہ مان ۽ منهنجي زال شادي کان پوءِ پنج سال خوش زندگي گذاري پرپوءِ مصيبت ان وقت شروع ٿي جڏهن هن کي نوڪري مان ڪڍيو ويو.
☆عورت شادي ان ڪري ڪندي آهي جو هو ٻن انسانن کي خوش رکي سگهي. هڪ پنهنجي پاڻ کي ۽ ٻيو پنهنجي ماءُ کي.
☆ مون هن کي چيو تہ مون سان شادي ڪر. هن نپ انڪار ڪري ڇڏيو. ان ڪانپوءِ اسان ڀرپور خوشين واريون زندگيون گذاريون.
☆اهو واقعي خوش نصيب ترين ۽ خوش خوش جوڙو آهي، هو رنيندو رهي ٿو ۽ هُوءَ ٻوڙي آهي.
☆"ڇا تون خوشيءَ سان ڀرپور شادي واري زندگي گذاري رهيو آهين؟"
☆هائو، ڇهون دفعو!

هو. سامهون ممو ملباريءَ جو دڪان هو. اتان تماڪ ورتائين، جيڪو پڻ ساڳي ٿيلهيءَ منجهہ وڌائين. پوءِ بيساکين ٻرهڻ مضبوط ڪري وڃڻ لڳو. اڃان ٿورو اڳتي وڌيو هوندو تہ ڪنهن آواز ڏنس.پوئتي مڙي ڏٺائين، سامهون سندس ننڍپڻ جو دوست سليم سوہڻ بيٺو هو. سليم جون اکيون ڪنڇن جيان ٻاهر نڪتل، نڪ هاڪيءَ جيان ڊگهو ۽ ور ڪاڏل ۽ چپ ايڻن سڃيل هئس جڻ ڪنهن سوبڻ چڪ پاتو هجي، انهيءَ ڪري هو سليم سوبڻ جي نالي سان مشهور ٿي ويو هو. ٻنهي وڏي، هڪبٺي کي ڀاڪرن ۾ ڀري ڇڏيو. چگي دير تائين ائين بيٺا رهيا، پوءِ الڳ الڳ ٿي بيٺا.

سوبڻ پڇيو، "هي تون آهين، نعيم!"

"ها، شايد .....:"

هو اڇرج وچان ڪيس ڏسڻ لڳو، هن حالت ۾ سندس چپ وڏيڪ ٿلها ٿي ويا ۽

نڪ وڏيڪ ڏڪيو، چيائين، "هي تو پنهنجو چا حال ڪيو آهي. نعيم، پندرنهن سال پهرين تون مسٽر ڪراچي ٿيو هئين، مون کي چڱي طرح ياد آهي."

"تنهنجي يادداشت قابل تعريف آهي."

"ان وقت تو چيو هو تہ آئون مسٽر سنڌ ٿيندس، پوءِ مسٽر پاڪستان، پوءِ مسٽر ايشيا، پوءِ...... "

"ڇڏ ڪٿي سوبڻ، اهڙيون ڳالهيون نہ ڪر." نعيم چيو "ڳالهہ رڳو ايتري هئي تہ منهنجي مقابلي ۾وقت هو ۽ تمام طاقتور هو."

"پر هي ڪيئن ٿيو، ڪيئن، مون کي ٻڌاءِ."

"چا ٻڌي ڪندين."

"تہ بہ!..."

" تہ پوءِ ٻڌ! جنهن ڏينهن آئون مسٽر ڪراچي ٿيس، ان جي ٻئي هفتي آئون مسٽر ڪراچي نہ رهيس." نعيم چيو "ڪراچيءَ جي روڊن تي گهٽڻ سان گڏ، منهنجو بہ رت پيتو آهي."

ٻئي چپ ٿي ويا، اچڻ وڃڻ وارا کين عجيب انداز ۾ ڏسي رهيا هئا.

کين احساس ٿيو تہ اتان هلڻ لڳا ۽ الهلال ريسٽورينٽ وٽ اچي پهتا. سليم پڇيو، "چانهہ پيون؟"

"چانهہ! ... پر ... درير ٿ ٿ ٿي...."

"اچ هڪڙو هڪڙو ڪوپ ٿي وڃي." سليم کيس چڪي اندر وٺي ويو. اندر ايڪڙ ٻيڪڙ ڪو ويٺو هو. اهي هلندا اچي، هڪ ميز آڏو پيل ڪرسين تي ويهي رهيا. هڪڙو پٺاڻ ٻيرو اچي ميري ڪپڙي سان ميز اگهڻ لڳو. سوبڻ ٻيري جو ڌيان ڇڪائيندي،چيو "دو ڪڙڪ چاءِ لائو، دوڌ پتي، بلڪل تمارا مافڪ."

ٻيرو ٺهہ ٺهہ ڪري ڪلندي، رڙ ڪئي "دو چاءِ دوڌ پتي پائي لوگ ڪو ماروس."

سليم پڇيو "تنهنجي تہ شادي بہ ٿيندي هوندي ٿي وئي هئي نہ."

"ها جڏهن مٽرڪ ۾ هئس، تڏهن ٿي ...."

"يار ٻچا، منهنجو مطلب آهي تہ ....."

"ها، ٽي نياڻيون آهن."

"۽ ڪمائي رڳو اها...؟"

"ڪجهہ آئون ڪمائي وٺندو آهيان ۽ ڪجهہ تنهنجي ڀاڀي ماڻهن جا ڪپڙا وغيره ملي...."

نعيم چپ ٿي ويو. ٻيري اچي چانهہ جا ڪپ رکيا. سليم سُون سُون ڪري چانهہ جا وڏا وڏا ڍڪ ڀرڻ لڳو. سندس ٿلها ۽ ڪارا چپ هرهر چانهہ سان اچا ٿي ٿي ويا، جنهن کي هو جيڀ سان چٽي ٿي ورتو. نعيم چيو، "تون بہ تہ ڪجهہ ٻڌاءِ، چا پيو ڪرين؟"

"بس مائٽ ڳالهہ ٿي نہ پڇ." سليم آخري ڀيرو سُون ڪندي چيو، "ڏهہ سال کن دبئي ۾ڪمايم ۽ هاڻ الله جي فضل سان پنجن سالن کان ڪسٽم ۾ لڳل آهيان. چڱي هاذا من فضل ربي آهي."

ٻئي کلڻ لڳا، چانهہ ختم ڪري اٿيا. سليم دخل تي اچي ويٺو،ڪيسي مان پرس ڪڍيائين، جنهن ۾ ڳاڙهن نوٽن جي بهار هئي. بل ڏئي ٻئي ڄڻا ٻاهر نڪري

آيا.شام ٿي وئي هئي. سامهون شاهه ولي الله روڊ مختلف شين جي گاڏين ۽ ريڙهين وارن سان پرجي رهيو هو ۽ گهٽائي ماڻهو اچي وڃي رهيا هئا. ڪٿي ڪٿي بتيون ٻه ٻري رهيون هيون.

نعيم چيو. "دير ٿي وئي آهي، هاڻي هلان ٿو."

"هڪڙي ڳالهه ٻڌ." سليم ڪيس ٻانهن کان جهليندي چيو. "منهنجي هڪڙي ڳالهه مڃيندين!"

"ڪهڙي؟"

سليم سندس ٻانهن ڇڏي ڏني. پوءِ قميص جي پاسي واري کيسي مان پرس ڪڍي، منجهان ڪجهه ڳاڙها نوٽ ڪڍيائين، چيائين. "اهي رک!"

"هي ڇا!!؟" نعيم پري ٿي ويو. چيائين "پنهنجي امير هجڻ جي شوبازي مون کي نه ڏيکار."

"آئون تنهنجو دوست آهيان."

"اگر منهنجو دوست آهين ته هنن ڪاڳرن کي ڇو ٿو وچ ۾ آڻين؟"

"توکي ڪم ايندا."

"مون کي ڪنهن جي همدرديءَ جي ضرورت ناهي، سمجهين ٿو. ڪنهن جي به نه!" هن سختيءَ سان ٻيساکيون جهليندي چيو.پوءِ ساڄي پاسي ٽڪرو ٽڪرو وڃڻ لڳو. سليم سوپڻ هٿ ۾ جهليل رپيا وري پرس ۾ رکي، پرس کيسي منجهه ۽ موٽي وڃڻ لڳو.

"هون! پئسا ڇا ٿي ويا آهن مڙس وٽ جو ايڏو پيو شوبازي ڏيکاري. هي اهو ئي سوپڻ آهي نه، جنهن کي عبدالله هارون ڪاليج ۾ پڙهندي آئون روز ڪيفي حجاز ۾ ماني کارائيندو هئس. "نعيم جو آواز ٿورو تيز ٿي ويو. چيائين "مون کي هر ڪو پينو ڇو ٿو سمجهي؟ سندس اکيون پرجي آيون. هي بيهي رهيو. ساڄي هٿ واري ٻيساکي ڪابي هٿ ۾ جهلي، کيسي مان رومال ڪڍيائين ۽ پنل اکيون اگهي ڇڏيائين. وري هلڻ شروع ڪيائين. اوڪائي ميمڻ اسٽڊي سينٽر وٽان ٿيندو ميرمحمد بلوچ روڊ ڏي مڙي ويو. ٿورو اڳتي وڌيو ته ڪنهن جي روئڻ جو آوازٻڌائين، سامهون ڏٺائين، پلمبر جي دڪان وٽ هڪڙو پينو فقير روئي روئي ايندڙ ويندڙ ماڻهن آڏو هٿ ڦهلائي ٻيک گهري رهيو هو. سندس هڪڙي هٿ ۾ ڪشڪول هو، جنهن ۾ ڪو ڪو لنگهندڙ ڪجهه نه ڪجهه وجهندي ٿي ويو.

نعيم هن فقير کي ڇتائي ڏٺو، جنهنجا هٿ پير ۽ اکيون سڀ سلامت هئا. هو هلي به سگهندو هو ته ڏسي به. ۽ سندس هٿ جيڪي گهٽيون ئي عظيم الشان عمارتون ڪڙيون ڪري سگهيا ٿي. جيڪي زمين منجهه ڇير وجهي منجهس لکل ڪيترين ئي بهارون ڪڍي نروار ڪري سگهيا ٿي، سي ڪشڪول جهلي بيٺا هئا.

هوءَ پينو فقير ڏي وڌي ويو. سندس سامهون وڃي بيٺو. پوءِ ڳچيءَ ۾ لٽڪيل ٿيلهي ۾ جيترا به پئسا پيا هئا، سڀ ڪڍيائين. پيهر فقير کي ڏٺو پوءِ اهي سڀ پئسا سندس ڪشڪول منجهه وجهي ڇڏيائين ۽ ٻيساکين جي سهاري ٽڪرو ٽڪرو اڳتي وڌي ويو.

☆......☆......☆

انهن شاگردن جي اڄ جي حالت جو قصو جن جي اڳين چوٿين مارچ جهڙا ڏينهن تخليق ڪري ڏيکاريا

پوئتي قدم

امر لغاري

سنڌ جي يونيورسٽين جي حالت ڇا آهي، تنهن جي اوهان کي خبر آهي. اتي جا پڙهندڙ ماسٽرس ۽ بيچلر ڊگريون وٺي ڪري به انگريزي ڳالهائي نه ٿا سگهن. ان ۾ ڏوهه جنهن جو آهي. جنهن انداز ۾ سنڌ جو وچولو طبقو هن وقت مونجهاري جو شڪار آهي، اهڙو پهرين ڪڏهن نه ٿيو آهي. ان مونجهاري جي هڪ جهلڪ اوهان هن ڪهاڻيءَ ۾ پڙهندا

منجهند واري ننڊ مان ايئن اوچتو ڇرڪ ڀري اٿي ويٺس. پاڻ سنڀالي هيڏانهن هوڏانهن ڏٺم پر سڀ خير هو. عجيب خواب مان بيدار ٿيو هوس. مان اڳ خوابن ۾ ڀٽڪيرو ڪڏهن به نه هليو هوس. زندگيءَ ۾ هيءُ منهنجو پهريون خواب هو، جنهن ۾ مان سڌو هلڻ وساري ويٺو هوس. حيلا هلائي بيٺس، پر هڪ قدم به اڳتي نه ٿي کڄيو. نيٺ ٿاڪجو ڪائي، ڪري پيس. هوش آيم ته ڏٺم ڪٽ تي اٿيو ويٺو هوس. سامهون گهڙيال ۾ شام جا پنج وڳا هئا. صبح جو پيپر هو، انڪري وهنجي تيار

تي، ڪتاب هٿ ۾ ڪري لائبريري هليو ويس.

☆......☆......☆

ڊسمبر جي اوڻيهين تاريخ هئي شايد. سج ڄامشوري جي اولهندين ڀھاڙين جي آغوش ۾ گهري ننڊ سمهي چڪو هو. پر ڌرتيءَ کي چمڻ کان اڳ سندس اپ ۾ ڇڏيل لالي، علامه آءِ آءِ قاضي لائبريءَ جي ٻئي فلور جي شيشن مان ڇڻي سڌو منهنجي منهن تي پئجي رهي هئي. مون پهرئين سال جي ٻئي سميسٽر جو امتحان پئي ڏنو. صبح جو ساڍي نائين وڳي رکيل ڪلاسيڪل شاعريءَ جي پرچي جي تياري پئي هلي. منهنجي پر سان وينل ڪيترائي ٻيا ڇوڪرا پڻ پنهنجن پنهنجن پرچن جي تياريءَ ۾ مصروف هئا. لائبريريءَ جي ان ٻئين فلور تي ڪنهن ڪنهن مهل ڪن نامعلوم آوازن جا پڙاڏا گونجيو وري خاموشيءَ ۾ دفن ٿي پئي ويا. مون ان ويل چاسر جي"ڪينٽربري ٽيلز" مان سمنر جو تعارف پئي پڙهيو. ۽ ان مان ڪجھ سٽون برزبانَ ياد ڪرڻ جي ڪوشش پئي ڪيم. امالڪ ڪنهن منهنجي ڪلهي تي اچي هٿ رکيو. مڙي ڏٺم. منهنجو هڪ ڪلاس ميٽ ڪلهي کان بيٺو هو.

هٿ جي اشاري سان چيائين، " اٿ، ٿورو هيٺ هلون."

سيءُ هجڻ ڪري مون پنهنجي ڳچيءَ مان مفلر ڪڍي ڪنن تي ويڙهي ڇڏيو. هيٺ لهي لائبريريءَ جي سامهون واري ٽي واٽي تي اچي بيناسين، جتي اڳيئي ٻارنهن - تيرنهن ڇوڪرن گڏ ٿي ڪنهن گنڀير مسئلي تي بحث پئي ڪيو.

مون پاڻ کي هيٺ وٺي ايندڙ دوست کان پڇيو، "شاهه صاحب، خير ته آهي نه؟"

"الاءِ، يار!" هن چيو، " آيا آهيون ته هاڻ تون به ٻڌ، مان به ٿو ٻڌان."

مجمعي ۾ بيٺل شاگردن ڏانهن ڏٺم ته سڀ ڏٺل وائٺل پئي لڳا. سڄڻ، جانب، سوجهري سميت، سڀئي ان ۾ موجود هئا. سندن چهرا هاڻ پرسان لڳل پول تي لٽڪيل روشن بلب سبب چمڪيا پئي. سوجهري پنهنجي مخلص " همدردانه حمايت جو يقين ڏياريندي چيو پئي، " مان توهان سان هر حال ۾ ٻڌل آهيان. آئون اوهان جي هر جائز، ناجائز مطالبي جي عيوض روڊ تي سمهڻ لاءِ تيار آهيان."

ڇوڪرن سندس روح جي گهرائيءَ مان ولوڙ کائي نڪرندڙ جذبي جي بيحد تعريف پئي ڪئي هو ان تي هميشه جيان لـُنڊو ٿهڪ ڏيئي کلي پيو. پوءِ، بيٺلن مان هڪ ڇوڪري پڇين ، " مسئلو ته ٻڌايو. مسئلو ڇا آهي؟"

" مسئلو ڪو به ڪونهي، " مراد ڦٽڻ ڪڍي ڪنڌ مٿي ڪيو، " سياڻي ٿيندڙ پرچو اڳتي ڪرائڻو آهي. ڇو جو اسان مان ڪجھ دوست سياڻي نه پرينهن بي اي آنرس ٽو جو سنڌي مائنر پيا امپرووَ ڪن. ان ڪري ٻنهين پرچن ۾ ڪجھ ڏينهن جو گيپ ڪرائڻو آهي. ان لاءِ اسان کي ڊين وٽ لينينسي وٺڻ لاءِ هلڻو آهي."

"يار ڪمال آ، سنڌيءَ به امپرووَ پيا ڪن!"

ان تي سيني انَ نوجوان ڏانهن ڏٺو. لڳو ته ڪانئن ڳالهه هضم ٿي نه سگهي. جلال ڳالهه کي گول مول ڪندي

قرض ڪپي

ڪجھ سال پهرئين يوروگوئي ملڪ جي اعليٰ حڪام کي خبر پئي تہ "چيئرمين هٽن بينڪ" جو سربراھ ڊيوڊ راڪ ڏکڻ آمريڪا کنڊ جي دوري تي آهن تہ انهن هن کي پنهنجو پاڻ وٽ هڪ لنچ جي دعوت ڏني تہ جيئن وڏي قرض جي ڳالھ ڪجي. هي هڪ سادو عام هوٽل هو.ڊيوڊ راڪ صاحبَ ڪاڏي جي ڊش طرف وڏيو ۽ اهو سوچي ڪري تہ هيءُ غريبَ ملڪ آهي، الاهي خبر ڪاڏو هجي يا نہ هجي. هن پليٽ پري ڇڏي. ڪجھ ديرڪانپوءِ هن ان علائقي جي اعليٰ حڪام جي پليٽن طرف ڏٺو تہ ڪيس ڏاڍي حيرت ٿي، ڇو تہ انهن جي پليٽن ۾ تمام ٿورڙو ٿورڙوڪاڏو رکيل هو. حيران ٿي انهن کان پڇيائين، "توهان وٽ ٿورڙو ڪاڏو ۽ مون وٽ ايتروڪاڏو؟" اهو ٻڌي يورو گوئي جي سينٽرل بينڪ جي صدر فنانٽ جواب ڏنو تہ، "سر، اهو پيغام ڏيڻ لاءِ ئي تہ اوهان کي هتي مدعو ڪيو ويو آهي."

☆......☆......☆

ٻانهن ۾ باٽن چڙي جيڏي گهڙيءَ ڏانهن ڏسندي چيو، " يار، ڇڏيو انهن ڳالهين کي. هي ڪو بحث جو ٽائيم آهي؟"

" ها يار، هلو،" مجمعي مان آواز آيا، " اڳي ئي الاهي دير ٿي ويئي آهي!"

"مان بہ هلان ڇا؟" منهنجي روح ڇڻ تہ رڙ ڪئي.

"باقي توکي ايئن مفت ۾ اٿاري آيا آهيون ڇا!" بهرام چيو.

"ٺيڪ آ، ٺيڪ آ، هلون ٿا. پر پهريان چيئرمين ڏي تہ هلو، پوءِ ڊين کي بہ ڏسي وٺنداسين."

"چيئرمن ڪونہ مڃيندو!"

"ڇا جي ڪري؟ اهو تہ توهان جو جائز مسئلو آهي."

"اڙي ميان، توکي ڪهڙي خبر!" مراد خار ڪائيندي چيو، "چيئرمن وڏ ......اٿئي."

منهنجا نپ نري ويا. رستي ۾ مون شاھ صاحب کان پڇيو، "جيڪڏهن پرچو ملتوي نہ ٿيو تہ؟"

"تہ پوءِ ڏيندا سون."

"هونئن سنڌي وارا آهن گهٽا؟"

" ٽي چار ٿي ويندا." شاھ صاحب وراڻيو، "پاڻ کي ڇاهي، پرچو اڳتي ٿيو تہ پاڻ وڌيڪ تياري ٿيندي."

"ڳالھ تہ سٺي آهي." مون ڇپن ئي ڇپن ۾ پٽڪيو.

ايتري ۾ اسين سنڌالاجيءَ ويجهو يونيورسٽي ڊسپينسريءَ جي اورئين پر ڏيئي اترئين پاسي يونيورسٽي ڪالونيءَ طرف مڙي وياسين. سامهون ڇند وڪن تي ئي ڊين جو ڪواٽر هو. گهنٽي وڄائڻ تي هڪ ڀورن وارن وارو نوجوان ڇوڪرو ٻاهر نڪري آيو، اسان کي پنهنجي مهمانن واري ڪمري ۾ وٺي ويو، جتي اسين

ترتيب ۾ رکيل ڪرسين ڪوچن تي ويهي رهياسين. هن ڪي حال احوال پڇڻ تي ٻڌايون سين تہ سندس پيءُ جي خدمت ۾ هڪ عرض رکڻو آهي، انڪري لڙي آيا آهيون. هو پنهنجي بابا کي وٺڻ لاءِ اٿيو تہ ڪجھ ڇوڪرن سٽ ڏيئي، اسان جي وچ تي رکيل ميز هيٺيان پيل ٻہ انگريزي رسالا ڪڍي ورتا، جنهن مان هڪ جي وچ واري پني تي ڪنهن هيئر رموور ڪريم جو اشتهار ڇاپيل هو، جنهن ۾ هڪ گوريءَ جو ذري گهٽ اڌ اگهاڙو فوٽو ڇپيل هو.

"اڙي، هيڏي ڪر ني، مان تہ ڏسان" هڪ ڇوڪري رڙ ڪئي.

" ڇڏ يار، تو ڏٺو آ." ٻئي، رسالي ۾ هٿ وجهندي ڇڪ ڏني. "ڇر"— پني ڦاٽڻ جو آواز ٿيو." ان سان گڏ اهو اشتهار وارو فوٽو جانب جي کيسي ۾ محفوظ ٿي ويو. مون دل ۾ سوچيو تہ ڇوانَ." پيٽسان، يونيورسٽيءَ ۾ اچي ڪري بہ ڪونہ سڌريو." پر پوءِ چپ رهڻ ئي مناسب سمجهيم .

اسان جي ٽولي جي اڳواٽي مراد، سجڻ جانب ڪري رهيا هئا. مراد پنهنجي "سائيڊ جاب" ۽ پنهنجن هڪ اڌ تنقيدي مضمونن پلس شاعريءَ جي ڪري ڊپارٽمينٽ توڙي استادن ۽ شاگردن ۾ هڪجيترو مقبول هو، جڏهن تہ سجڻ پنهنجي سوشل ورڪ، جذباتي هجڻ ڪامياب بائيڪاٽ ڪرائڻ ڪري ڇگو خاصو نالو ڪڍيو هو. جانب، هڪ اخبار جو رپورٽرهجڻ ڪري سينيءَ جي اکين جو تارو هو ۽ ڪڏهن ڪڏهن ابتيون سبتيون ڳالهيون اخبار ۾ ڏئي اڪثر بحث جو موضوع بڻبو هو.

ڊين آيو تہ مراد پنهنجي مرٽينگ انگريزيءَ ۾ چيس." ڳالهہ هي آهي، سائين، تہ اسان سڀ سنڌي امپروو ڪري رهيا آهيون. جڏهن تہ سياڻ " پريهن اسان جا ٻئي پرچا، انگلش " سنڌي هڪبئي پنيان بنا گيپ جي آهن. اسان انهي آسري ۾ رهياسين تہ انگلش ۾ لينينسي ڏني ويندي، تنهنڪري اسان سيني سنڌيءَ جي تياري پئي ڪئي. سو مهرباني ڪري ڪلاسيڪل پوئٽريءَ جو پرچو ڇهہ ڏينهن اڳتي ڪري ڏيو."

ڊين مراد جي نماٽي عرض کي ڏاڍي غور سان ٻڌو. موٽ ۾ شفيق استادن جيان پڇيائين،" توهان واقعي سيئي سنڌي پيا ڏيو؟"

" جي، سائين. اسين آنرس وارا." سيني گڏجي چيو.

"يار،مونکي تہ حيرت ٿي ٿئي، توهان انگريزي ادب جي شاگردن، محنتي ۽ ذهين هجڻ جي باوجود سنڌيءَ ۾ ايتري پوئر پرفارمنس ڏني آهي!"

ان تي دوست هڪبئي ڏي ڏسڻ لڳا " شرمساريءَ جي هڪ بيچين لهر سندن اکين ۾ ڊوڙڻ لڳي. منهنجي دل ۾ آيو تہ سائينءَ کي چوان "سائين، اسان بنيادي طرح ڏيڪاءُ پسند جاهل آهيون. اسان پنهنجي ٻوليءَ کي پٺ ڏيئي پرائي ٻوليءَ جي ڊامينسي برقرار رکڻ گهرون ٿا. اهڙي طرح پنهنجي پراٽي غلاميءَ کي صدين تائين پرولانگ ڪرڻ گهرون ٿا." اهو سوچيم تہ سهي پر چئي نہ سگهيم. مراد پنهنجي لٽل ٻوٽ تي تازگي آڻڻ جي

ڪوشش ڪئي، پر حقيقت لڪائي نہ سگهيو. ميسٽو منهن ناهي چيائين،" سائين، ان ۾ اسان جو ڪهڙو قصور آهي. اسان تہ گهڻو ڪجهہ لکيو. پر پلئہ اهو ڪجهہ پيو، جيڪو توهان ڏسو پيا."

"تو جهڙو انٽيليجنٽ ايليگينٽ ڇوڪرو ايئن چئي، جلال، اٽ از ريئلي ڊپلورايبل. آءِ جسٽ ڪانٽ بليوَ اٽ."

" پر سائين، توهان سيڪجهہ ڪري سگهو ٿا. يو آر ڊين آف فيڪلٽي... يو آر آل پاورفل!"

ڊين هلڪڙي ڪل ڪليو. " پنهنجي نندڙي اڏ اچي ۽ اڏ ڪاري ڏاڙهيءَ تي ملن وانگر هٿ گهمائيندي پڇيائين،" تہ توهان واقعي سڀ سنڌي امپرووَ پيا ڪريو؟"

"ييس سر، آنرس وارا." ذري گهٽ سيني گڏجي وراڻيو.

ڊين ٽيليفون گهمايو " پنجن منٽن تائين چيئرمن سان ڳالهائيندو رهيو. ڪافي بحث ڪان پوءِ ٽڏو ساهہ پريندي چيائين،" بابا، هاڻ هيئن ڪريو، توهان ميجر پرچو ڏيو " اوهان جو سنڌي اسان بعد ۾ وٺي ڇڏيندا سين."

"پر سائين، اسان ميجر جي تہ تياري ئي ناهي ڪئي!"سوجهري اسان جي پاران وضاحت ڪندي چيو.

"مون بابلا، اوهان جي سامهون چيئرمن سان ڳالهايو آهي." ڊين پنهنجي ڳالهہ تي زور ڏيندي چيو." اوهان جو چيئرمن انهي ڳالهہ ڪي مڃڻ لاءِ تيار ناهي تہ فقط چند شاگردن جي ڪري پوري ڪلاس جو پرچو اڳتي ڪجي. جڏهن تہ سنڌيءَ جو پرچو وري بہ ٿي سگهي ٿو.

انهي ۾ اسان سڀ اوهان ڪي هر رعايت ڏيڻ لاءِ تيار آهيون. اوهان پنهنجو قيمتي وقت نہ وڃايو. هلو هلي تياري ڪيو."

ڊين جي ان رويي تي ڇوڪرا مايوسيءَ ۾ ورڙهجي ويا. مراد جي چهري جو رنگ بہ زرد ٿي ويو. ويتر جو ڊين جو ٽڙ ٽپ جواب ٻڌائين تہ پگهر ۾ شل ٿي ويو. سچڻ سندس ڏڪاري منهن ڏانهن ڏسي ڪن ۾ پٽ پٽ ڪيس. هو تارا ڦوٽاري شينهن تي ويو. اکين ۾ شورآٽيندي هڪ نظر ڊين تي وڌائين.

"تہ توهان ڪان ڪم زور آهي؟" جلال سٽو ڊين جي ڪمزور اکين ۾ڏنو. جي تازو سچا ڳ ٽيڻ ڪري نندڙيون پٽي لڳيون.

" پٽڙا، مون اوهان ڪي عرض ڪيو نہ." ڊين نرم لهجي ۾ وراڻيو." تہ سميسٽر ۾ ايون گورنر بہ مداخلت ڪري نہ ٿو سگهي. مان تہ ڪجهہ بہ ناهيان."

ان تي جلال جانب ڏانهن ڏٺو " جانب سچڻ ڏانهن. ايتري ۾ باقي سيني هڪ ٻئي ڏانهن ڏسڻ جي ڪوشش ڪئي.

"تہ پوءِ جيڪو ڪجهہ سياڻي ٿيو، ان جا ذميوار توهان " چيئرمن هوندا " اسان اهو ڪجهہ ڪنداسين جيڪو شايد فيڪلٽيءَ جي تاريخ ۾ ڪڏهن بہ نہ ٿيو هوندو." ائين چئي جلال ٽپ ڏيئي اٿي بيٺو.

ڊين هڪ وار وري بہ التجا ڪندي چين،" هرو پرو توهان بہ ايئن تہ نہ ڪيو نہ! لٽريچر جا شاگرد " اهڙو قدم، توهان ڪي سونهين تہ ڪونہ ٿو !"

"اسان هر شيءَ ڪنداسين، سائين،" جلال ڪاوڙ ۾ ايندي چيو."اسان هردور

ڀرڪيڏوٽا رهياآهيون. هميشه سائين سائين ڪئي اٿئون. جي توهان جا هٿ ٻڌل آهن ته اسان جا هٿ آزاد آهن. آزاديءَ کي ڪيئن استعمال ڪبو آهي، اسان خوب ڄاڻون ٿا."

جلال دروازي ڏانهن لوڏو هڻي دوستن کي چيو، " اٿو، هلون. ٻيرن کان کهڙا ٻير ملندا."

سنڌالاجي جي گيٽ وٽ اچي بيهاسين. سامهون اسپيڊ بريڪرن وٽ ٻه پوليس وارا پنهنجا پنهنجا فرض نڀائي رهيا هئا. هڪ پنهنجي ڪرسيءَ تي آرام سان وينو هو " ٻئي اينڊڙ وينڊڙ گاڏي تي متاڃري نظر پئي وڌي. اسان جو ان ڳالهه تي بحث چوٽ چڙهي چڪو هو ته چيئرمن ڏانهن هلڻ فائيديمند رهندو يا واپس هاسٽلن ڏانهن؟ اهڙي طرح اسان ٻن حصن ۾ ورهائجي وياسين. هڪڙن جو خيال هو ته " چيئرمن کي منهن ڏيکاري اچجي ته جيئڻ ميار لهي پوي." ۽ اسان جو خيال هو ته "وڌيڪ بيعزتي ڪرائڻي هجي ته پلي اوڏانهن هلجي."

آخرڪار فيصلو اهو ٿيو ته چيئرمن وٽ ضرور هلڻ گهرجي . سپر هاءِ وي تي چڙهڻ کان پوءِ مون کي لڳو ته ڇڻ ڪاري ڏامر جي ان مرٽينگ روڊ تي رقصان ٿرڪون، بسون، " موٽرون پنهنجي وجودن اندر ساهه ولوڙي پيڙا اوڳاڇي رهيون هجن. اسان مان به گهڻن جا اندر ايئن ٿي هڪ اٿلڪي پيڙا ولوڙي رهيا هئا. مجمعي يا ميڙ واري نفسيات جو شڪار ٿي ويا هئا شايد!

"چيئر من پرچو هوندن به ملتوي ڪونه ڪندو. پوءِ ملڻ مان ڪهڙو فائدو!"

مون پنهنجي ڀر سان هلندڙ هڪ دوست کي چيو.

"هيءَ گهر جي ٻاهه آهي. ماٺ ڪري هل نه ته جلي خاڪ ٿي ويندين. تون پاس سائيڊ کان آيو آهين نه انڪري توکي خبر ڪونهي هتان جي ماحول " استادن جي، " دوست انتهائي صافگوئيءَ کان ڪم وٺندي چيو، " مان هن وقت تائين ٽي ڊپارٽمينٽ تبديل ڪري چڪو آهيان. جي اها حالت رهي ته چوٿين ۾ به دير ڪونهي."

"پوءِ ته توکي ذري گهٽ هتي اٺ ڏهه سال ٿي چڪا هوندا؟"

"ٺيڪ ٿو چوين. ٻن ڊپارٽمنٽن مان رسٽيڪيٽ ڪيئون ۽ هڪ ۾ لاڳيتو ٽي چڪر فيل ٿيس. مائٽن خرچ پکو ڏيڻ به بند ڪري ڇڏيو آ. هاڻ زڪاتن " دوستن جي مهربانين تي پيو پلان، پيارا."

" يار، پوءِ ته وڏو جهاد پيو ڪرين،" مون ٻيي ٻڌائيندي چيومانس، "سڀ سنڌي تو جهڙا ٿي پون، ته جيڪر ويهن سالن ۾ پاڻ ڪيرالا کان به اڳتي نڪري وڃون."

هو منهنجي ڳالهه ڪونه سمجهيو " ورهاڱي جي هڪ فرد جيئن اڳتي ڏوڪيندر پئي ويو.

ڪجهه گهڙين بعد اسان چيئرمن جي سوسائٽيءَ واري گهر وٽ اچي پهتاسين. گيٽ ٻاهريان بيهي جلوس مان ڪنهن اڳتي وڌي وڃي بيل وڄائي. چيئرمن صاحب سليپنگ گائون. ۾ ٻاهر نڪري آيو. قد جو ڊگهو، آفت مثل. پڇيائين "ڪيئن آيا آهيو؟"

مراد سچي حقيقت ڪري ٻڌايس. پر

همراهه تي ذرو به اثر ڪونه ٿيو. الٽو چڙهيندي چيائين :" توهان آيئو ڇو؟ هائو ڊڊ يو ٿنڪ ديٽ آئي وڊ ڪنسيڊر يوئر چائلڊش پلي؟" (توهان ڪيئن سمجهيو ته آئون اوهان جي ان ٻاراڻي ڳالهه تي غور ڪندس)

"وي پرزيومڊ، سر(اسان اهو سمجهيو هو)." مراد وراڻيس.

"واءِ ڊڊ يو پرزيوم؟ هائو ڊيئر يو پرزيوم؟" چيئرمن جو گرجدار آواز، اسان جي صفن ۾ ٽاڪوڙو مچائي ڇڏيو. سيني جا چپ سبجي ويا. مراد جرئت ڪري ڪجهه ڳالهيايو.

"يو آر انسلٽنگ اَس. اوهان جو اِهو ورتاءُ اوهان جي شان وٽان ناهي."

"هو ڊيئر يو رمائينڊ مي لائيڪ ديٽ؟ گيٽ آئوٽ فرام هيئر. بي آف فرام مائي آئيز." (تو کي همت ڪيئن ٿي مون سان اهڙي نموني ڳالهائڻ جي؟ نڪري وڃو هتان. ٽري وڃو منهنجي نگاهن اڳيان)

"جهڙي نموني اوهين ڳالهايو پيا، لڳي ٿو ته اوهان کي به امتحانن سان دلچسپي ڪونهي،" مراد چيئرمن کي سامهون ٿيندي چيو." اسان توهان وٽ پروپوزل کڻي آيا هئا سون. توهان کي ڪپندو هو ته ان تي سوچيو ها."

چيئرمين به ڪاوڙ ۾ ڏڪڻ لڳو.

"اٽ از ان يوئر فيوَر ٽو بي آف، اڊروائيز آئي ول ڪال دي پوليس." (ڇگو اتوَ ته هتان ٽري وڃو، نه ته مان پوليس ٿو گهرايان)

ايئن چئي چيئرمن پوئتي مڙيو. گيٽ تپي تيزيءَ سان گهر اندر هليو ويو. سندس پٺ پٺ جو آواز پري تائين ٻڌڻ ۾ ايندو رهيو. ڇورن به پاڻ ۾ سس پس ڪرڻ شروع ڪري ڏني.

"وڏو ڪو لعنتي آهي!"

"مردود ڪتان جو!"

"ٺاهي ٿا ڏسونس سياڻي."

"مٿيونس ٿا آفيس ۾."

"نه نه. ٽورو ٿا ڪيونس."

مونکي آوازن مان ڏپ اچڻ لڳي. سوچيم ته مان ڇو اچي ڦاٿو آهيان. ڪو جواب نه سجهيو ته ماٺ ٿي ويس.

پهاڙي پيچرن تان واپسيءَ جو سفر شروع ٿيو. هلندي ئي هلندي ليڊرن فيصلو ڪيو ته سياڻي ٿيندڙ پرچي جو بائڪاٽ ڪبو، " جي پرچو ورتو ويو ته پوءِ ڏسي وٺبو. سنڌ الاجي وٽ اچي خيال آين ته ماروي هاسٽل هلجي. قافلو ماروي هاسٽل ڏانهن ڌوڪيندو پئي ويو. مان " هڪ به دوست ٽورا ڇڏا ڇڏا پئي هلياسون. لوسي ڪتن وانگر پچ ڇڏن ۾ ڪيو رڙهندا پئي آيا سون.

هاسٽل جي گيٽ وٽ پهچي، رسيپشن تي هڪ ٻن ڇوڪرين کي سڏيائون. پيپر جي بائڪاٽ جو ٻڌائي اڳتي وڌيا. هاسٽل ڪميٽيون ٺهي ويون " پوائنٽس وارن کي آگاهه ڪرڻ لاءِ ماڻهو مخصوص ٿي ويا. فيڪلٽيءَ ۾گوڙ ڪرائڻ لاءِ پلاننگ به شروع ٿي ويئي. اخبارن وغيره ۾ بيان ڇپرائڻ لاءِ به همراهه مقرر ٿي ويا. سينٽرل لائبريري وٽ اچي سيئي پنهنجي پنهنجي واٽ روانا ٿي ويا.

صبح ٿيو. پوليس جا اٿالا شاگردن کان اڳ ئي اتي پهچي ويا. مان جڏهن

فيڪلٽيءَ جي مکيہ گيٽ سامهون پارڪ ۾ اچي بيٺس تہ ڏٺم مراد پوليس وارن سان گفتگوءَ ۾ مصروف هو. پوءِ جيئن ئي اتان موٽيو تہ چيائين، "ڪم ٿي ويو."

پڇيوسينس تہ "ڪيئن؟"

"ٻہ ٻہ سئو ۽ ٻہ ٻہ پاڪيٽ وچهرايلمان ڪيسي ۾. جون پيا تہ توهان اندر پنهنجي ڪاروائي ڪجو" اسان ٻاهر پنهنجي ڪنداسين. پاڻ کي انٽري ملي وئي.

پوءِ ٿيو ٻہ ائين. جڏهن ويهارو کن ڇوڪرا اچي پارڪ ۾ گڏ ٿيا تہ ٽولي جي شڪل ۾ ڊوڪيوسين اندر. پوليس وارن سگريٽن جي ڪشن منجهان اسان ڏانهن ڏسي پئي ڏاڍو انجواءِ ڪيو. ڪنهن مهل امتحاني هال ۾ ڪيهون پئجي ويون. دزڪا، رڙيون، ڇوڪرين ڇوڪرن جو گوڙ، پرچو ڇيهون ڇيهون ٿي ويو. مون هال جي هڪ ڪنڊ ۾ بيهي سڄو تماشو پئي ڏٺو. ڪنهن مهل ڇوڪرن ڊيوٽي ڏيندڙ مزاحمت ڪندڙ استاد ساگر کي ٻانهن مان جهلي، قابو ڪري، اهڙو تہ زور سان دروازي ۾ هنيو، جو همراهہ جي مٿي مان رت جون نينديون وهڻ لڳيون. ڊڪ ئي هڪڙو ٿيو. سائين يونٽرئي جيان سُسي هيٺ زمين تي ويهي رهيو. رهيا سهيا ڇوڪرا بہ پوءَ مان پنهنجون ڪاپيون ۽ پرچا ڦاڙيندڙن وٽ جمع ڪرائيندا ويا. ڏهن منٽن اندر هال ۾ رڳو ڊيسڪون وڃي بچيون. آخرڪار، ڇورا نعرا هڻدا ٻاهر نڪري ويا. سائين ساگر ڏي تہ ڪنهن بہ ڪونہ ٿي نهاريو. مون هيڏانهن هوڏانهن لوٽو هٽي جڏهن هال ۾ نظر گهمائي تہ سائين ڪان سواءِ ڪير بہ ڏسڻ ۾ ڪونہ آيو. سو ڊوڙي وڃي سائين کي سهارو ڏنم. هڪ ڇوڪري، جا ڪاريڊور مان ڪيڏاهن وڃي رهي هئي، سا بہ اسان کي ڏسي ان نيڪيءَ جي ڪم ۾ شامل ٿي وئي. پوءِ ٿوري ئي دير ۾سڄو اسٽاف ۽ پوليس پهچي وئي. مون سائينءَ کي.سور جي شدت منجهان فقط ايترو ڪراهيندي ٻڌو تہ " يار، اٽ از اينڊ آف آور ايجوڪيشن." (تعليم جو انت اچي ويو)

خالي ڪلاس ۾، منهنجي سامهون،ڪنهن ٻئي الائي ڏنو يا نہ ڏٺو، هلڪڙائپ جو هڪ پورو دؤر ڦاٽل پنن جي شڪل ۾ وکريو پيو هو.

☆......☆......☆

ال ۽ سينيما

هڪ ماٺو ڪاوڙ ۾ پريل پريل، پسٽل سوٽ جي ڪيسي ۾ ڪنيل، اچي سينيما جي مينيجر وٽ پهتو ۽ ڪيس چيو، "منهنجي زال هن وقت تنهنجي سينيما ۾ غير مرد سان فلم ڏسي رهي آهي، مان ان کي گوليون هڻندس." مينيجر هن کي اتي ويهاري پاڻ سينيما جي اندرهلندڙ فلم واري هال ۾ پهچي اعلان ڪرايو تہ ٻاهرڪنهن بي بيءَ جو مڙس پستول ڪنيو بيٺو آهي. اسان ٻن منٽن لاءِ لائٽ بند ڪيون ٿا. اها بي بي ۽ ان جو ساٿي چپ چاپ هتان اونداهہ ۾ نڪري وڃن. ٻن منٽن کان پوءِ لائيٽ کولي وئي تہ هال تقرين تقريبن خالي هو.

اسسٽنٽ آفيسر

نرتن نوشاد

سرڪاري اداري جي هڪ حساس پر بزدل ملازم جو احوال، جنهن ايمانداريءَ سان پنهنجو فرض نڀائڻ پئي چاهيو. ان راه ۾ ڪيس ڪهڙيون مشڪلاتون اچن ٿيون ۽ هن سان ڇا وهيو ۽ واپريو، سو هن ڪهاڻيءَ ۾ پڙهندا.

فرض نڀائيندڙ سرڪاري ملازم جي ايمانداري جي انجام جي ڪهاڻي

مان حسب معمول پنهنجي وقت تي آفيس پهچي ويس، ڪرسي تي ويهڻ شرط الڪيٽرڪ بيل ڪي دٻائي پٽيوالي فجر عالم کي پاڻي پيارڻ لاءِ چيم. پاڻي پي، سگريٽ دکائي، ڪش هڻڻ لڳس. اڃا سوچن ۾ گم ٿيو ئي مس هئس تہ فجر عالم جو آواز ڪنن تي پيو.

"سر، هڪ مرد ۽هڪ عورت اوهان سان ملڻ ٿا چاهين." فجر عالم ادب سان وراڻيو.

مون ڪنڌ ڌوڻي ڪيس "ها" ڪئي.

فجرعالم درڪولي ٻنهي ڄڻن کي

اندر اچڻ جو اشارو ڪيو. مون ڪين ڪرسين تي ويهڻ جو چيو. سگريٽ برابر منهنجي هٿن ۾ دکي رهيو هو.

"منهنجو نالو مير جنان آهي،" مرد پنهنجو تعارف ڪرائيندي چيو. "مان هڪ اسٽيٽ ايجنسي ۾ ڪم ڪندو آهيان. مان اڳ ۾ فوج ۾ ڪئپٽن هئس ۽ چار سال اڳ ريٽائر ٿي چڪو آهيان." هن ڪيسي مان وزيٽنگ ڪارڊ ٻاهر ڪڍيو ۽ ميز تي منهنجي سامهون رکيائين. ان ڪارڊ ۾ سندس نالو، اسٽيٽ ايجنسي جو پتو ۽ ڪانٽيڪٽ نمبر هئا. هن سان گڏ آيل عورت برقعي ۾ هئي، جنهن جون آئون صرف ٻه اکيون ئي ڏسي رهيو هئس.

"سر، هن جو نالو گلناز آهي،" مير جنان وڏيڪ ڳالهائڻ شروع ڪيو. "هن جو مڙس پرويز اوهان جي محڪمي ۾ ملازم هو ۽ تازوئي دل جي دوري سبب فوت ٿي ويو آهي. پرويز محڪمي جو پراڻو ملازم هو ۽ عمر 56 سال هيس. هو ڊيوٽي دوران نشي ۾ رهڻ لڳو هو."

"ان سلسلي ۾ آئون اوهان جي ڪهڙي خدمت ڪري سگهان ٿو؟" مون ڪانئس پڇيو.

"سر، بس ٿوري هيلپ جي ضرورت آهي." ميرجنان ڳالهايو.

"حڪم ڪريو. اوهان ڪي جيڪا مدد گهرجي، آئون اوهان سان گڏ آهيان." مون وراڻيو.

"سر، بس اوهان جهڙن آفيسرن جي ڪري ئي هن دنيا جو نظام هلي رهيو آهي." ميرجنان خوش ٿيندي چيو. "مون اوهان جي تمام گهڻي تعريف ٻڌي آهي."

اها ڳالهه ٻڌي مان خوش ٿيڻ لڳس.

"سر، گل ناز پرويز جي وفات کان پوءِ پيپرز ٺهرائڻ لاءِ اوهان جي هيڊ ڪلارڪ ۽ زونل انچارج وٽ وئي ته هنن ڪانئس چاليهه هزار رپيا رشوت طور ورتا آهن." مير جناب سنجيدگيءَ سان چوڻ لڳو. "انهن چيو ته پينشن، گريجوئٽي ۽ ٻيا فائدا وغيره حاصل ڪرڻ لاءِ پئسا خرچ ڪرڻا پوندا، نه ته سڄي ڄمار پئي ڌڪا کائيندينءَ. گل ناز انهن جي چوڻ تي پئسا ڏنا، پر اڃا تائين ڪيس پيپرز تيار ڪري نه ڏنا ويا آهن."

"چاليهه هزار رپيا؟!" مون حيرت مان پڇيو، " ائين هرگز نه ٿو ٿي سگهي."

"سر، اها حقيقت آهي." عورت وچ ۾ ڪڇيو، "توهان پاڻ معلوم ڪري سگهو ٿا."

عورت جي آواز ۾ هڪ عجيب قسم جو سرور هو، جيڪو دل کي ڇهي رهيو هو.

"مان ايگزيڪيوٽو آفيسر آهيان." مون ڪيس دلاسو ڏيندي چيو. "مان اوهان کي خاطري ٿو ڪرايان ته اوهان جا رشوت طور ڏنل پئسا نه رڳو اوهان کي واپس ڏيارينديس پر اوهان جو حق به اوهان کي ملي ويندو. بيواهه جو حق ته ڪنهن به صورت ۾ مارڻ نه گهرجي."

"سر، بس اهائي اوهان جي وڏائي ۽ شان آهي." ميرجنان خوشيءَ مان وراڻيو. "اوهان جي ايمانداري ءِ ساک ٻڌي ئي مان هن بيواهه کي ساڻ ڪري اوهان وٽ آيو آهيان. مون کي اميد آهي ته اوهان هن جو حق ضرور ڏيارينداء"

"ڇو نه! ڇو نه!!" مون ڪيس پڪ ڏيندي چيو، "مان پاڻ ذاتي طور ان

مسئلي کي مانيٽر ڪندس. دلجاءِ ڪريو ۽ بي فڪر رهو."

"سر، وڏا قرب ۽ ٿورا" مير جنان ڪرسي تان اٿندي چيو. "الله اوهان کي وڌيڪ عزت بخشي!"

مير جنان ۽ گل ناز موڪلائي ورتي.

هنن جي وڃڻ کان پوءِ مون زونل انچارج ۽ هيڊ ڪلارڪ کي پنهنجي آفيس ۾ گهرايو. مون ڪانئن گلنازڪان رشوت طور چاليهه هزار رپيا وٺڻ بابت پڇيو. ٻنهي ڇڙهي نابري واري ۽ چيو ته هو ان لاءِ قرآن تي قسم کڻڻ لاءِ به تيار هئا. انهن ٻڌايو ته هوءَ قادر نالي هڪ شخص سان گڏ آئي هئي، تي سگهي ٿو انهيءَ شخص هن کان پئسا ڦريا هجن. ان سلسلي ۾ مون پنهنجي اسسٽنٽ آفيسر صغير حميد کي انڪوائري آفيسر مقرر ڪري ڇڏيو. مون گل ناز جا پيپرز يڪدم تيار ڪرائي، انهن تي پنجاهه ڪن صحيحون ڪيون.

مون هيڊ ڪلارڪ کي پيپرز ڏئي تاڪيدڪئي ته اهي بيواهه کي پنهنجي هٿن ۾ ڏنا وڃن ۽ انهن تي ٻئي ڪنهن جي رسائي نه ٿي سگهي.

چند ئي ڏينهن ۾ صغير حميد انڪوائري مڪمل ڪري ورتي. هن جي عمر 55 سال هئي. قد ۾ ڊگهو، گندمي رنگ جو چهرو، وار مڪمل اڇا، ڪلين شيو ۽ اکيون وڏيون هئس. هو چالاڪ، ذهين ۽ اٽڪل باز قسم جو آفيسر هو. هن مون کي جيڪي تفصيل ٻڌايا سي حيران ڪن ها.

"سر، گل ناز اوهان کي جيڪو ڪجهه ٻڌايو سو سراسر ڪوڙ آهي." صغير حميد تفصيل ٻڌائڻ شروع ڪيا، " هوءَ عياش، آواره ۽ بدنام عورت آهي. هن کي به چاليهه هزار رپيا ڪنهن کي به ناهن ڏنا. هن اهو ڊرامو محض ان ڪري رچايو ته جيئن ڪاغذ جلد تيار ٿي وڃن ۽ هوءَ پئسا وٺي جلد رفو چڪر ٿئي."

"ڇا مطلب؟" مون پڇيو.

"سر، گل ناز پرويزجي ٻي زال آهي، "صغير حميد حقيقتن تان پردو کڻڻ لڳو، "پرويز جي پهرين زال، شريف ۽ نيڪ عورت هئي. پرويز کي ان مان ڪو به اولاد نه هو ۽ نه ئي وري هن مان ڪو اولاد اٿس. پرويز کي نشي جي لت پئجي وئي هئي. هو هيروئن ۽ چرس جو موالي ٿي پيو. هن جا زال سان روزجهيڙا ٿيڻ لڳا. ٻي ڳالهه ته گل نازکيس پنهنجي عشق ۾ ڦاسائي ڇڏيو. اها ڳالهه هر عام وَخاص کي خبر هئي. نتيجو اهو نڪتو ته سندس پهرين گهرواري تنگ ٿي هن کي ڇڏي هلي وئي."

"اها ڪاڏي وئي؟ ڇا، هن پرويز کان طلاق ورتي؟"

"سر، ان باري ۾ڪا به خبر ناهي،" صغير ٻڌائڻ لڳو، "هن طلاق ورتي يا نه، هوءَ ڪاڏي وئي، ڪٿي گم ٿي وئي، ان باري ۾ ان جي والدين کي به علم ناهي."

"ان جا والدين ڪٿي آهن؟" مون سوال ڪيو.

"سر، اهي به هن شهر ۾ ناهن. اهي هڪ ڀيرو ڌيءَ سان ملڻ لاءِ پرويز جي گهر آيا هئا. ڌيءَ جي نه ملڻ سبب واپس هليا ويا. انهن جي باري ۾ وڌيڪ خبر ناهي." صغير حميدوراڻيو.

"سر. ۽ اها گل ناز جي پهرين شادي نہ ناهي." صغير حميد رازن تان وڏيڪ پردو ڪنيو. "گل ناز کي پهرين مڙس مان ٻہ پٽ آهن. جيڪي ان جي مڙس وٽ رهن ٿا. جنهن هن جي آواره ۽ معاشقي واري طبيعت سبب ڪيس طلاق ڏني. طلاق ملڻ کان پوءِ هن پرويز جو گهر ٿتايو ۽ ساڻس شادي ڪئي. پرويز جي وفات کانپوءِ گل ناز پاڻ کي اڪيلو وارث قرار ڏئي پرويز جي پينشن، گريجوئٽي ۽ ٻيا سرڪاري فائدا پاڻ حاصل ڪرڻ ٿي چاهي. هوءَ پهرين زال جو حق مارڻ ٿي چاهي."

"توکي پڪ آهي تہ هن جي پهرين زال زنده آهي ۽ بعد ۾ هوءَ بہ پنهنجو حق ڪليم (دعوىٰ) ڪندي؟" مون سوال ڪيو.

"سر." صغير حميد وراڻيو. " هوءَ ضرور ايندي، پر، اوهان ڇو ٿا رسڪ کڻو."

"پوءِ ڇا ڪجي؟"

"سر. گل نازکان جان نشيني (Succession) جو تصديق شده سرٽيفڪيٽ وٺو پوندو." صغيرحميد حل ٻڌايو.

مون سندس انهيءَ حل کي "Yes" ڪيو.فجر عالم کي هيڊ ڪلارڪ ڏي موڪلي گل ناز جا پيپرز گهرايم. مون پنهنجين ڪيل صحيحن کي ڳاڙهي پين سان ڪراس ڪري ڇڏيو.

صغير حميد جي وڃڻ کان پوءِ گل ناز جو فون آيو. مون ڪيس صاف صاف ٻڌايو تہ هن ساڻس چاليهہ هزار رپين بابت ڪوڙ ڳالهايو هو. ۽ ان بابت ڪا بہ ثابتي نہ ملي سگهي آهي. مون جڏهن ڪانئس اهو سوال ڪيو تہ هن اهو ڊرامو ڇو رچايو تہ هوءَ ڪاوڙجي پئي. هن عدالت ۾ وڃڻ جي ڌمڪي ڏني. مون ڪيس پنهنجو "شوق" پورو ڪرڻ جي دعوت ڏني ۽ چيو تہ هوءَ جان نشيني جو تصديق شده سرٽيفڪيٽ پيش ڪري،نہ تہ ڪيس کي بہ پئسا نہ ملندا.

ان کانپوءِ، گل نازهڪ وڪيل کي ساڻ ڪري منهنجي آفيس پهتي. مون ساڻس ملڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو ۽ ڪين صغير حميد ڏي روانو ڪيو. صغير حميد هڪ ليٽر ذريعي گل ناز کان جان نشيني (Succession) جو تصديق شده سرٽيفڪيٽ گهريو ۽ ڪانئس اهو ليٽرسيوُ ڪرايو. ٻي ڏينهن گل ناز ڊسٽرڪٽ جج

ٽڪريءَ جنهن کي سور ٿيا هئا

هڪڙيءَ ٽڪري کي اچي سور ٿيا، سا ڄڏهن ڪنجهڻ لڳي، تڏهن ان جون ڏاڍيون ڪيڪون ٻڌي، اوسي پاسي جا اوريان پريان ماڻهو گهڻي ئي اچي گڏ ٿيا، ڀانيائون تہ ٽڪري الاجي ڇا ڄڻيندي! تنهن جي واسطي ڳچ ڏائين ترسي بيٺا، پر نيٺ هڪڙو ڪئو نڪتو، بيو خير ئي خير!

نصيحت: اسان کي گهرجي تہ جيڪو ڪم ڪرڻو هجيئون، تنهن جو اجايو هل نہ وجهي ڏيون، جنهن تي ماڻهو اچي مڙن ۽ ان جي ڏسڻ جا شائق ٿين، ٻڙءِ جي نہ ٿئي، تہ بيهي کلن ۽ اُمين اٿلندو ئي ڦڪا لڳون. تنهنڪري، واجب آهي تہ ڪنهن بہ ڪم ۾ پنهنجي لياقت ڏسي هٿ وجهجي.

جي ڪورٽ ۾ اسان خلاف ڪيس داخل ڪري ڇڏيو.

گل ناز جي پنيشن جي سلسلي ۾ قانوني برانچ جي ليگل آفيسر ۽ سرڪاري وڪيل مون کان ڪمينٽس گهريا. جيڪي ڪورٽ ۾ ترت جمع ڪرائتا هئا. ڪورٽ ۾ ڪمينٽس Com-mentsداخل ڪياويا. ڪيس شروع ٿيو ۽ ڪافي ڊگهو عرصو هلڻ لڳو. ڪڏهن مليل تاريخ تي پيشي اچڻ کان اڳ ڪورٽ برخواست ٿي ويندي هئي ته ڪنهن سوال تي ٻي تاريخ ڏني ويندي هئي. خير، ٻه سال گذري ويا. گل نازجان نشيني جو سرٽيفڪيٽ عدالت ۾ جمع نه ڪرائي سگهي ۽ نتيجو اهو نڪتو ته ڊسٽرڪٽ جج اسان جي موقف سان سهمت ڪندي اسان جي حق ۾ فيصلو ڏئي ڇڏيو. ان ڪاميابيءَ جي خوشيءَ ۾ صغير حميد خصوصي طور تي ليگل آفيسر، سرڪاري وڪيل ۽ مون کي گهران تيار ڪيل اسپيشل لنچ ڪرايو. هن اسان کان پنهنجي ذهانت جو خوب داد حاصل ڪيو.

گل ناز ڊسٽرڪٽ جج جي فيصلي خلاف هاءِ ڪورٽ ۾ اپيل داخل ڪئي. ان ڪيس جون ٻه پيشيون لڳنديون رهيون ۽ نيٺ اهو ڏينهن به آيو، جڏهن ان ڪيس جي پڇاڙي ٿيڻي هئي. اجا ڪيس جي پيشي جو ٽائيم نه ٿيو هو. مان سرڪاري وڪيل سان گڏ عدالت جي ڪمري ٻاهران بئنچ تي ويٺو هئس ته گل ناز جو وڪيل "ڪمپرومائيز" جي ڳالهه ڪرڻ آيو. اسان انڪار ڪيو.

"اهو ئي بهترين حل آهي." گل ناز جو وڪيل چوڻ لڳو، "هوئنئن به ڪيس جو فيصلو اسان جي حق ۾ ٿيندو، اهاپڪ اٿم. مان نه ته اوهان خلاف بيواهه کي خوامخواهه تنگ ڪرڻ جي صورت ۾ هرجانو به دائر ڪندس!"

"ته پوءِ جان نشيني جو سرٽيفڪيٽ ڇو نه ٿا پيش ڪريو؟" مون ڪيس ڇيو. هن وٽ ڪو به جواب نه هو ۽ هو هليو ويو.

جڏهن اسان جي ڪيس جو وقت آيو ته مدد واسطي سرڪاري وڪيل مون کي پاڻ سان گڏ بيهڻ جو چيو. مان هن جي پاسي ۾ بيهي رهيس. گل ناز پنهنجي وڪيل جي پويان برقعي ۾ ادب سان بيٺي هئي.

هاءِ ڪورٽ جي جج گل ناز جي وڪيل جا دليل ٻڌا. ان کان پوءِ هن سرڪاري وڪيل کي دعوت ڏني ته هو پنهنجا دليل ڏئي.

"مائي لارڊ، " سرڪاري وڪيل دليل شروع ڪيا، "هن قانون تحت گل ناز کي پينشن ۽ ٻيا فائدا نه ٿا ڏيئي سگهجن." هن ريفرنس طور جج ڏي ڪتاب وڌايو. جج رول کي غور سان جانچيو.

"پر هيءُ رول، " جج وضاحت ڪئي، "ته ان شخص جي باري ۾ آهي جيڪو پينشن دوران فوت ٿي ويو هجي. هن ڪيس ۾ ته ان شخص جو مسئلو آهي جيڪو سروس دوران مري ويو آهي. موجوده ڪيس سان واسطي وارو قانون ڏيکار." هن وڪيل ڏي ڪتاب واپس ڪيو.

سرڪاري وڪيل ڪتاب ورتو ۽ پنا اٿلائڻ لڳو. هن جون آڱريون ڏڪندي محسوس ڪيم ۽ هو رول نه ڳولهي سگهيو. اها ڪيفيت ڏسي جج وراڻيو، "اهو

ڪتاب انگريزن جو لکيل آهي، ان ۾ قانون ضرور هوندو. جي هتي جا ماڻهو اهو ڪتاب لکن ها، ته اهڙو قانون ڳولهڻ مشڪل ٿئي ها!"

سرڪاري وڪيل گهبرائڻ لڳو. هو اڃا به رول ڳولهي نه سگهيو.

"وڪيل صاحب، ڪڏهن کان پيو محڪمي جي خدمت ڪرين؟" جج طنزيه لهجي ۾ چيو، "جنهن محڪمي جا اهڙا وڪيل هوندا ته ان محڪمي جو خدائي حافظ آ!... تنهنجو وڪالتنامو منسوخ نه ڪجي؟"

"مائي لارڊ" سرڪاري وڪيل ڏڪندي ڏڪندي وراڻيو، "دراصل اسسٽنٽ آفيسر اسان کي مس گائيڊ ڪيو ۽ نتيجي ۾ هن بيواهه کي سندس حق ملڻ ۾ دير ٿي."

مان وڪيل جي ان ٻُو ٽرن تي وائڙو ٿي ويس. ڪٿي هو وڪالت نامي جي منسوخي واري ڳالهه تي ڊڄي ته نه ويو هو، يا وري مخالف وڪيل سان پئسا وٺي "ڪمپرومايئز" ته نه ڪري ڇڏيائين!

"مائي لارڊ،" هاڻي زنانو آواز ڪنن تي پيو. گل ناز جج آڏو روئندي شڪايتي لهجي ۾ چيو. "هن جي اسسٽنٽ آفيسر ڪوڙو ڊرامو رچائي منهنجي حق کان مون کي محروم ڪيو آهي. ساڍا ٽي سال ٿي ويا آهن، ڪير مون کي ٻڌڻ لاءِ تيار نه هي. سڄو ڏينهن آفيس جا ڌڪ کائيندا ٿا پون. غريب عورت آهيان، سلائي ڪري پنهنجو گذر ڪري رهي آهيان. مان هاڻي وار وار قرض ۾ ٻڏل آهيان." هوءَ مظلوميءَ جو داستان ٻڌائي روئڻ لڳي. عدالت ۾ پڻ ڊراپ خاموشي ڇانئجي وئي.

"هن بيواهه کي ٽن ڏينهن اندر سڀ پئسا ڏئي فلاڻي تاريخ تي عدالت کي روبرو پيش ٿي ٻڌايو وڃي." عدالت فيصلو ٻڌائڻ لڳي، "ان کان سواءِ اسسٽنٽ آفيسر کي به ان تاريخ تي عدالت ۾ پيش ڪيو وڃي، جنهن هن بيواهه کي خوامخواهه مفروضن جي بنيادن تي تنگ ڪيو."

مان ۽ سرڪاري وڪيل عدالت جي ڪمري کان ٻاهر نڪتاسين. مان پنهنجي وڪيل تي ڪاوڙيل هيس. هن مون کي ٿڌو ڪندي چيو ته اسان وٽ پرويز جي پهرين زال بابت ڪا به ثابتي نه هئي ۽ وڌيڪ ضد ڪرڻ تي جج اسان کي جيل جي هوا کارائي ڇڏي ها!

سوڙ آهر پير ڊگهيرجن

ڳالهه ڪندا آهن ته هڪڙي سال، سرديءَ جي موسم ۾ شهنشاهه اڪبر، بيربل وزير کي حڪم ڏنو ته، "غريبن لاءِ، سوڙون تيار ڪرايون وڃن ته جيئن غريبن کي سرديءَ کان بچاءَ لاءِ ڏنيون وڃن. اهو پڻ ٻڌاءِ ته هر هڪ سوڙ جي ڊيگهه ڪيتري هجي؟" بيربل وزير عرض ڪيو ته، "ٻن، اڍائن والن تائين ڊگهيون هئڻ گهرجن."

مقرر انداز ۾، سوڙيون تيار ٿيون، آزمائش لاءِ، انهن مان هڪڙي سوڙ ڪڍي، شهنشاهه پنهنجي متان وڌي، ليڪن سوڙ ڪجهه ننڍي هئي، تنهن ڪري شهنشاهه جا پير، ٻاهر نڪري پيا، ان وقت بيربل وٺي دانهن ڪئي. شهنشاهه هڪدم پنهنجا پير ڪٺي سوڙها ڪيا، بيربل ڪلي چيس ته، "جيئندا قبلاگ جيتري سوڙ آهي، اوترا پير به ڊگها ڪريو."

مون جڏهن عدالت جي فيصلي کان صغير حميد کي آگاهه ڪيو ته هو پريشان ٿي ويو.

"سر، مان عدالت ۾ ڇو ويجان؟"

صغير حميد ٻراڙيو. "گل ناز جي اپيل ته ڊسٽرڪٽ جج جي فيصلي خلاف هئي، منهنجو ان سان ڇا؟ منهنجي ڳالهه غلط هئي ته پوءِ ڊسٽرڪٽ جج ان کي صحيح قرار ڇو ڏنو؟ جيسين ڊسٽرڪٽ جج کي مون سان گڏ نه گهرايو ويندو، تيسين مان عدالت ۾ نه ويندس."

"مون توکي اهو ٻڌايو جيڪو عدالت حڪم ڏنو."

"سر، جي گل ناز صحيح هئي." صغير حميد اصرار ڪرڻ لڳو، "ته پوءِ هوءَ جان نشيني جو سرٽيفڪيٽ ڇو پيش نه ڪري سگهي؟ هن کان جج اهو سرٽيفڪيٽ ڇو نه گهريو؟" صغير حميد ڪاوڙجي چوڻ لڳو، "سر، هن ملڪ ۾ ڪو به قانون يا انصاف ناهي. سرڪاري وڪيل ۽ ليگل آفيسر به گلناز سان چند ڏوڪڙن جي عيوض مليا هوندا. باقي قرباني جو ٻڪرو آئون نظر آيس، جنهن کي سچائي جي اها سزا ملي ته ان کي جيل موڪليو وڃي!"

"توکي ڪير ٿو جيل اماڻي؟"

"سر،" صغير حميد ورائيو، "ججن جو ڪو به ڀروسو ناهي. اهو انصاف ته ناهي جو ڊسٽرڪٽ جج بدران مونکي گهرايو وڃي ۽ بدمعاش عورت گل نازکي پورو تحفظ فراهم ڪيو وڃي."

"اهو سڀ ڪجهه هائي عدالتم چئجان" مون ڪيس چيو. "مان ڪورٽ ناهيان." صغير حميد منهنجي آفيس مان ڪاوڙ ۾ هليو ويو.

جنهن ڏينهن صغير حميد منهنجي آفيس مان نڪتو، ان کان پوءِ هو دفتر مان غير حاضر ٿي ويو. هو ان ڏينهن گهر به نه پهتو. سندس گهروارا هن کي شهر ۾ ڳولهيندا رهيا. عدالت ۾ حاضري، بدنامي ۽ جيل وڃڻ جي خوف کان هو ذهني توازن وڃائي ويٺو. هن زال ۽ ٻارن کي به سڃاڻڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو. هن کي چرين جي اسپتال ۾ داخل ڪيو ويو. هو اڄ ڏينهن تائين وري صحتياب نه ٿي سگهيو.

☆......☆......☆

لومڙ ۽ ٻڪر

اوچتوئي، هڪڙو لومڙ ڪنهن کوهه ۾ ڪري پيو. ۽ پنهنجي نڪرڻ ۾ ڪيج تائين مٿا هنيائين، پر نڪري نه سگهيو. نيٺ ڪو ٻڪر اچائجي پاڻي پيئڻ لاءِ اتي آيو. ۽ لومڙ کان پڇيائين ته "هيءُ پاڻي چڱو آهي نه؟" لومڙ ورندي ڏنيس ته "هن پاڻيءَ جي آئون ڪهڙي تعريف ڪريان! جهڙو آهي سنو، تهڙو مٺو. آئون ته پي پي اهڙو ڍائو آهيان، جو ڊڃان ٿو ته نا چڱو نه ٿي پوان!" ٻڪر جا اها ڳالهه ٻڌي، تنهن نڪا ڪئي هم، نڪا ڪئي تم، ٽپو ڏيئي پيو کوهه ۾. هن جي کوهه ۾ پوڻ شرط، لومڙ، انهيءَ ساعت ان جي سڱن تي چڙهي ٽپو ڏيئي، نڪري ٿيو ٻاهر ۽ هن ويچاري ٻڪر کي چوڻ لڳو ته "اڙي ٻڪر! جيڏي تنهنجي ڏاڙهي آهي، تيڏي جي تنهنجي ڏاهپ هجي ها ته جيڪر ٽپڻ کان اڳي ڏسين ها!"

سياست قومن جون بهتر مستقبل جوڙينديون آهن. ڪين پين قومن کان بالاتر مقام طرف گوءِ ڪٽڻ لاءِ جاکوڙينديون آهن. پر اسان جي ملڪ ۾ جيڪا سياست ٿئي ٿي سا ڪنهن کان ڳجهي نہ آهي. ان سياست جو مقصد صرف پنهنجو مطلب ڪڍڻ ۽ غريب عوام کي بيوقوف بڻائي ووٽ وٺي حڪومتن ۾ موجون ماڻيون آهن. ملڪ جي سياسي موضوع مٿان لکيل کهاڻي.

انون آسمان

استاد لغاري

باز اوچو ڳاٽ ڪري، پنهنجا پر هوا ۾ لهرائي، تقرير ڪري رهيو هو. "هي اوهان جي پنهنجي حڪومت آهي. عوامي حڪومت. اوهان جي چونديل."

پکين زوردار نعرا هڻڻ شروع ڪيا. "باز سلامت زندهہ باد، باز سلامت زندهہ باد."

ٽڪ، ڊير، ٽرڪلا، بُربُلا، مِيٽرُ، ڦوسيون، ڦڙدو، جهرڪيون، چنبور، چچونيون ۽ چچيها "چي-چي" ڪري، باز سلامت جي وڏي ڄمار لاءِ نعرا هڻي رهيا هئا. باز سلامت چئي رهيو هو، "هاڻي ڪوئي پکي بيروزگار نہ رهندو."

پکين وري پنهنجا پرَ ڦڙڪايا ۽ نعرا

مطلب پرستيءَ واري سياست جي چوگرد گهمندڙ ڪهاڻي

زنده باد."

باز مسلسل تقرير ڪري رهيو هو. "هن حڪومت جون پاڙون عوام منجهه ڪتل آهن."

هاڻي تاڙين ۽ نعرن جي شور ۾ باز سلامت جي تقرير گم ٿي وئي. "ٽرٽر ٽر ٽر - ڦر ڦر ڦر ڦر باز سلامت زنده باد-باز سلامت زنده باد."

باز سلامت پرَ هوا ۾ لهرائي پکين کي خاموش ٿيڻ جو اشارو ڪيو. شور ٽورو بند ٿيو. باز سلامت پنهنجي تقريرجاري رکي، " هيءَ حڪومت پنهنجا پنج سال پورا ڪندي."

پکين ۾ خوشي جي لهر ڇانئجي وئي.انهن پنهنجا پيچ ڦڙڪايا ۽ وري زوردار نعرا هنيا، "تنهنجو خان منهنجو خان - باز خان باز خان."

"هي حڪومت ڪنهن جي؟ پنهنجي ابي جي."

"هي حڪومت ڪنهن جي؟ پنهنجي ڏاڏي جي."

باز سلامت چيو. "هي ڏسو منهنجي چاقو جهڙي چهنب! اها اوهان جي نڙگهٽ تي چمين ڏيڻ لاءِ استعمال ڪئي ويندي. مون پنهنجي چهنب سان. پوري چمار ۾ ڪنهن جي به چمڙي نه چيري آهي. هي ڏسو منهنجا چنبا! هنن جون چونٽيون سئي کان به وڌيڪ سنهيون ۽ ٽريٽ بليڊ کان به وڌيڪ تکيون آهن. اهي اوهان جي جسم تي ڪاڇي ڪنهڻ ۽ ڪتڪار ڪيڻ لاءِ ڪتب آنديون وينديون."

اهو ٻڌي پکي گدگد ٿيڻ لڳا ۽ ٻيهر نعرا هنيائون. "باز سلامت زنده باد- باز سلامت زنده باد."

هاڻي باز چيو. "اوهان هن کان اڳي، هل، پَرمار، سرڻ، سُوندي، سيچاٽي، چيل، شاهين، شڪري، شهباز، ڳجهه ۽ عُقاب جي حڪومتن جا ستايل آهيو. مان ته بحري باز آهيان. اوهان جو پنهنجو، چونڊيل نمائندو. آئون اوهان جي آکيرن جي پاهران به ميٽرنٽي هوم ٺهرائي ڏيندس. ٻيا پکي آسمان مان تارا لاهي اچڻ جا ڪوڙا واعدا ڪندا آهن. پر مان اوهان جي مٿان اٺون آسمان تعمير ڪرائيندس. اوهان کي اٺين آسمان جي ڇانوَ هيٺ سج نظرنه ايندو. اوهان کي ڏينهن ڏٺي جو رات جو احساس ٿيندو. توهان کي اهو به معلوم هجڻ گهرجي ته في الحال اسان جي مٿان تيرهين ترميم جي تلوار لٽڪي رهي آهي. جيستائين تيرهين ترميم ختم نه ٿيندي تيستائين اوهان کي هر ڪم لاءِ صبر ڪرڻو پوندو. دوستو! منهنجا هم وطنئو! هن حڪومت جا هٿ پويان کان مضبوط ڪيا وڃن." ٽر ٽر ٽر ٽر - ڦرڦر ڦرڦر."

پکين پنهنجون ڪنيڙاٽيون ڪڙڪايون."هي وڻ انتهائي نازڪ دور مان گذري رهيو آهي. باز پنهنجو پيغام دهرايو. "جنهن وڻ تي پاڻ رهون ٿا. اهو وڻ پنهنجي مضبوط وفاق جي علامت آهي. هتي هر ڪنهن کي هڪبئي جي آکيرن ۾ گهڙڻ جي اجازت آهي. اهو ئي پنهنجي پارٽي جو پيغام آهي. جيڪڏهن هاڻي هن وڻ تي ڳيرا، طوطا، تتر، ڪبوتر، ڪبريون، هيڙها، وهيا ۽ هُند هُند هجرت ڪري اچن. ته به انهن جي آجيان ڪرڻي آهي. ائين ڪرڻ سان پنهنجا ووٽ وڌندا ۽ پنهنجي

حڪومت مضبوط ٿيندي. وڻ سائو، سبز ۽
خوشحال ٿيندو. وڏي ڳالهه ته بيروزگاري
بلڪل ختم ٿي ويندي ۽ توهان جا مسئلا
ترجيعي بنيادن تي حل ڪيا ويندا."

جلسي ۾ قوسي ڪان قوسي نڪري ويئي، ۽ انهي جي خوشبوءِ جڏهن باز سلامت تائين پهتي، تڏهن ان پنهنجي تقرير اڌ ۾ روڪي انڪشاف ڪيو ته، "پنهنجي جلسي ۾ "را" جا ايجنٽ موجود آهن. اهي تخريبڪاري ڦهلائي پنهنجي ٻڌيءَ کي نقصان پهچائڻ گهرن ٿا. خبردار! انهن کان پاسو ڪيو وڃي. چڱو، مان هلان ٿو. خدا حافظ."

"باز سلامت زنده باد - باز سلامت زنده باد."

"تنهنجو خان منهنجو خان - بازخان، باز خان."

"هي حڪومت ڪنهن جي؟ پنهنجي ابي جي."

"هي حڪومت ڪنهن جي؟ پنهنجي ڏاڏي جي."

"ٽڙ ٽڙ ٽڙ ٽڙ. ڦڙ ڦڙ ڦڙ ڦڙ."

جلسي ۾ آخري شور برپا ٿيو ۽ خاموشي ڇانئجي ويئي.

هن وڻ تي گذريل سترنهن سال سُوندي حڪومت ڪئي هئي. سوندي کي سلام نه ڪرڻ جي ڏوهه ۾ ٽڪ، ڏير، ٽرڪلي ۽ ٻرُبلي جون سياسي بنيادن تي بدليون ڪيون ويون هيون. مينڙ، قوسي ۽ ڦڙدو ڦٽڪا کاڌا هئا. ڇيڙي چنبور، ڇچوني ۽ ڇچيهي کي چوريءَ جي الزام ۾ چير ڏنا وياهئا. هاڻي هن جي پنهنجي حڪومت هئي، پنهنجي ابي جي حڪومت، پنهنجي ڏاڏي جي حڪومت.

قوسي ۽ ڦڙدو جي جسمن تي ڦٽڪن جا چِٽا، چٽا ٻينا هئا. اهي ٻيئي بيروزگار هئا. هاريو ڪمائي ڪمائي انهن جا ڪنڌا ڪماڻ وانگر ڪُٻا ٿي ويا هئا. انهن مس مس مئٽرڪ پاس ڪئي هئي. هاڻي هنن جو پنهنجو دور آيو هو ۽ هو ٻيئي ڇٽا، درخواستون لکرائي، فائيل تيار ڪري، پنهنجي سياسي قربانين جي ڏکهي فهرست ٺاهي، پاڙي ٻيتي لاءِ اوڏارا پئسا ڀني، هليا هئا نوڪري وٺڻ باز سلامت ڏي. باز سلامت ٻنيپڙن، تلورن ۽ مورن جي شڪار تي هو ۽ ان جي منزل اڄ هڪ ويجهي وڻ تي هئي.

قوسي ۽ ڦڙدو ڪنيڙاٿيون ماري ماري، ٿڪجي، ٽٽي، ٻڪيا ۽ بيزار ٿي مس مس وڃي وڻ کي ويجها ٿيا هئا. وڻ جي ويجهو هزارين پکين جي پيڙ لڳي پيئي هئي. پکي، باز سلامت جي اچڻ جو انتظار ڪري رهيا هئا. اچانڪ چرپر ٿي، شورچاڳيو، دڌڙ ايري، اکيون آسمان ڏانهن کڄيون ۽ نعرا لڳا. باز سلامت ڏڏڪو ڪري هڪ وڻ تي لٿو. وڻ جي ٽاري لڏي، سرڙاٽ پن ڇٽيا. ڏار زمين ڏانهن نمي، لامارو ڪائي، وري واپس ٿيو ۽ باز آهستي آهستي پنهنجا کنڀ سميٽيا.

قوسي ۽ ڦڙدو صلاح ڪئي ته هاڻي باز سلامت تائين ڪيئن پهچجي. آهي ته رڳو پهچڻ جي دير. آرڊر بس هٿ ۾ آهن. جيڪڏهن باز سلامت کي اعتبار نه آيو ته کنڀ هٿائي پنهنجا ڇِتّل چِٽا ڏيکاريندا سين. پر آرڊر هٿو هٿ وٺنداسين. هر هڪ پکي جي هٿ ۾ هڪ

هڪ درخواست هئي. هر ڪنهن کي پنهنجو پنهنجو مسئلو هو. هاڻي هزارين پکي وڻ کي ويجهو ٽيڻ لڳا، پر خبر تڏهن پئي جڏهن باز سلامت ڏُدڙ اڏاريندو هليو ويو شڪار تي. شام جو سج لهڻ کان ٿورو اڳ، باز سلامت شڪار تان واپس موٽيو. سندس چهنب ۽ چنبا رت ۾ ڳاڙها لال ٿيل هئا. هو شڪار ڪري ڪري ٿڪجي، چور ٿي چڪو هو.

ڦوسي ۽ ڦڙدو مڙسي ڪري، رش کي چيريندا وڻ ڏانهن وڌڻ لڳا، جتي باز سلامت براجمان هو. باز سلامت جي باڊي گارڊ ٻنهي کي روڪيو ۽ بناواقفيت ڪرڻ جي ٻنهي کي ٻه ٻه نيٽ وهائي ڪڍيا. ٻنهي چٽن ٻاڦ ٻاهر نه ڪڍي ۽ سور پي ويا. ڦوسي ۽ ڦڙدو باڊي گارڊ جي قدمن تي ڪري پيا ۽ پنهنجي واقفيت ڪرايائون.

باڊي گارڊ چيو ته "باز سلامت سڄو ڏينهن ٻيٺيڙن جا سينا چيري چيري، تلورن جا ڦڦڙ ڦاڙي ڦاڙي ۽ مورن جون اکيون ڪڍي ڪڍي ٿڪجي ٿڪي، بيزار ٿي پيو آهي. تنهنڪري هو اڄ ڪنهن سان به ڪو نه ملندو." باڊي گارڊ ٻين پکين جي پيڙ کي روڪڻ لاءِ نيٽ کي واڪڻ لڳو.

انهي وچ ۾ ڦڙدو ڦڙتي سان باز سلامت جي P.A وٽ پهچڻ ۾ ڪامياب ٿي ويو. پي اي کي پنهنجي فائيل پيش ڪندي پنهنجي بيروزگاري جي دردڀري ڪهاڻي ٻڌائيندي، گذريل سترنهن سالا دور ۾ لڳل ڦٽڪن جا نشان ڏيکارڻ لڳو. پي اي سندس آپ بيتي ٻڌڻ کان سواءِ فائيل واپس ڪندي چيو ته "توهان کي خبر به آهي ته نوڪرين تي بين لڳل آهي. پوءِ به درخواستون ڪنيو پڳابيٺا آهيو. توهان کي هزار دفعا اسان چيو آهي ته هيئر تيرهين ترميم جي تلوار اسان جي مٿان لٽڪي رهي آهي. انهيءَ ترميم جي ڪري ڪنهن جوپه ڪم نٿا ڪري سگهون. جيڪو ٿو مئٽرڪ پاس ڪري اهو ٿو چوي ته آئون بيروزگار آهيان. مون کي نوڪري کپي. هاڻي بي اي پاس ڪرڻ وارن کان سواءِ اسان ڪنهن کي به نوڪريون ڪو نه ڏينداسين. هي حڪومت پنهنجا پنج سال پوراڪندي. توهان پنجين سال جي پنجين مهيني جي پنجين تاريخ تي، شام جو پنج لڳي پنجونجاهه مٿن تي پهچجو. پوءِ توهان جون پنج ئي آڱريون پاڻي ۾ هونديون." اهو چئي پي اي پنهنجي باڊي گاڊکي حڪم ڏنو ته "هن ڪريڪ کي هتان ٻاهر ڪڍيو وڃي."

ڦڙدو بيهوش ٿيندي ٿيندي بچي ويو. ڦڙدو اهو وقت به ڏٺو هو جڏهن هن کي ڦٽڪا لڳاهئا. پر ڦڙدو کي جيترو ڏک ۽ درد اڄ پهتو هو، اوترو شايد قيامت تائين ڪو نه پهچندو. ڦڙدو جا ڪنپ پگهر ۾ پسي ويا. هو ڦوسي جي ويجهوآيو ۽ ڦس ڦس ڪري چيائين "يارا هل ته واپس هلون پنهنجي چمار گذري ويئي نعرا هڻندي هڻندي. ووٽ ڏيندي ڏيندي. ڦٽڪا کائيندي کائيندي. ڪنهن جي مٿي جاڪنپ اڇا ٿي ويا ته، ڪنهن جا ڪنپ ئي ڪسي ويا. پنهنجو آکيرو ڪالهه به اونداهو هو ۽ اڄ به روشن ڪونهي. پنهنجي ڪيلهڻي ڏانهن ڪالهه به رستو ڪچو هو ۽ اڄ به

رستو اوجهڙ آهي. پنهنجي آشياني جا اسڪول ڪالهه بہ وٽن هيئا هئا ۽ اڄ بہ جهوپڙين ۾ آهن. پاڻ صحت، صاف پاڻي، تعليم ۽ روزگار کان ڪالهه بہ وانجهيل هئاسين ۽ اڄ بہ اڌورا آهيون. پاڻ اها ُڪت خلق آهيون، جيڪا روڊن جي پنهي پاسن کان بيهي ڪالهه بہ تاڙيون وڄائيون آهن ۽ اڄ بہ ددڙ جهڻي رهيا آهيون. پاڻ اها مخلوق آهيون جن کي پنهنجا سياستدان ٽريڪٽرٽرالين، ٽرڪن ۽ بسن ۾ مال وانگر ڀري پنهنجي جلسن جي زينت بنائيندا آهن ۽ نعرا هڻائيندا آهن.

سونڌي جي سترنهن سالا دور ۾ جيڪي پڪي وزارتن ۾ رهيا هئا، جيڪي شورا جا ميمبر هئا، جيڪي سونڌي جا صلاحڪار هئا، اهي سڀ جا سڀ راتو رات پارٽيون مٽائي، پاڻ واري پارٽي ۾ شامل ٿي ويا آهن. انهن جا ڪروڙين رپين جا قرض معاف ڪيا ويا آهن. مان اهو جلاد اکين سان ڏسي آيو آهيان. جنهن منهنجي پاءُ جي رحم جي اپيل رد ڪئي هئي ۽ منهنجي مٿان بيهي مونکي ڪوڙا هڻايا هئا. سو پنهنجي باز جي بغل ۾ ويٺو آهي. ڪالهه جيڪي ڪک پتي هئا اڄ اهي لک پتي آهن. ڪالهه جيڪي ڪروڙ پتي هئا اڄ اهي ارب پتي آهن. جيڪي ڪالهه بہ لوٽا هئا، اهي اڄ بہ لوٽا آهن ۽ سياڻي بہ پارٽي ڇڏي ويندا. اسان باز سلامت جي بادشاهي بحال ڪرڻ لاءِ روڊن تي رت وهايو. اسان رستن تي ڌرڻا هنيا. اسان جي ٻچن جي مٿان ٽانگا ۽ بيل گاڏيون چاڙهيون ويون پر افسوس جو اسان وٽ پنهنجي پارٽيءَ جو ڪوبہ اڳواڻ شڪريہ ادا تہ نهيو پر عذرخواهي ڪرڻ لاءِ بہ ڪو نہ آيو." ۽ هاڻ ڦوسي ۽ ڦڙدو جي دماغ ۾ باز سلامت جي جلسي ۾ ڪيل ڀهرين تقرير جا گُتتا آهستي آهستي ڦرڻ لڳا.

(1) هي ڏسو! منهنجي چاقو جهڙي چهنب. اوهان جي نڙگهٽ تي چمين ڏيڻ لاءِ استعمال ڪئي ويندي.

(2) هي ڏسو! منهنجا چنبا. هنن جون چوٽيون سئي کان وڌيڪ سنهڙيون ۽ ٽريٽ بليڊ کان وڌيڪ تکيون آهن. اهي اوهان جي جسم تي ڪاڇي ڪنهڻ ۽ ڪتڪار ڪيڻ لاءِ ڪتب آنديون وينديون.

(3) مان توهان جي مٿان اٺون آسمان تعمير ڪرائيندس. اوهان کي انين آسمان جي ڇانوَ هيٺ سج نظر نہ ايندو ۽ اوهان کي ڏينهن ڏٺي جو رات جو احساس ٿيندو.

(4) جيڪڏهن هاٿي هن وڻ تي، ڳيرا، طوطا، تتر، ڪبوتر، ڪبريون، هيڙها، وهيا ۽ هد هد هجرت ڪري اچن تہ بہ انهن جي آجيان ڪرڻي آهي.

(5) هتي هر ڪنهن کي هڪبئي جي آکيرن ۾ گهڙڻ جي اجازت آهي.

(6) هن حڪومت جون پاڙون عوام منجهہ ڪتل آهن.

(7) ڦوسي کي پنهنجي ڦوسي بہ ياد آئي. جنهن جي جواب ۾ باز سلامت پنهنجي تقرير اڌ ۾ روڪي چيو هو تہ "پنهنجي جلسي ۾ "را" جا ايجنٽ موجود آهن."

(8) ڦڙدو کي پي اي جا اهي لفظ بہ ياد آيا جن ۾ هن چيو هو تہ "توهان پنجين سال جي پنجين مهيني جي، پنجين تاريخ

تي، شام جو پنج لڳي پنجونجاھ منٽن تي پهچجو. پوءِ توهان جون پنج ئي آڱريون پاڻي ۾ هونديون" ڦڙدو پنهنجي هٿن ۽ پيرن ڏانهن ڏٺو. اهو ڏسي هو وائڙو ٿي ويو ته هن جي هٿن توڙي پيرن ۾ پنجن بجاءِ چار چار آڱريون هيون.

(9) ڦڙدو کي پڪ اي جو اهو حڪم به ياد آيو جنهن ۾ هن پنهنجي باڊي گارڊ کي گهرائي حڪم ڏنو هو ته "هن ڪريڪ کي هتان ٻاهر ڪڍيو وڃي."

ڦڙدو، ڦوسي کي چيو "مون کي اڄ خبر پيئي آهي ته اهي ڳجهون، سوندا توڙي باز هر دور ۾ سچ ڳالهائيندا آهن. پر پاڻ انهن کي سمجهڻ ۾ ڏاڍي ديرڪندا آهيون. هاڻ ڏس! باز جڏهن تنهنجي منهنجي نرم نازڪ نڙگهٽ تي چاقو جهڙي چهنب سان چميون ڏيندو ته ان جو نتيجو ڇا نڪرندو؟ ڏس! جڏهن ٿريٽ بليڊ جهڙن تکن چنبن سان تنهنجي منهنجي بت تي هو ُڪتڪار ڪيندو ته باقي ڇا بچندو؟ ڏس! هاڻي هن وڻ تي ڳيرا، طوطا، تتر، ڪبوتر، ڪيريون، هيڙها، وهيا ۽ هُدهُد هجرت ڪري ايندا ته باز کي پنهنجي شڪار ڪرڻ لاءِ ڀي ڪهڙي تڪليف ڪرڻي پوندي؟ ڏس! هتي هر ڪنهن کي هڪ ٻئي جي آکيرن ۾ گهڙڻ جي اجازت وارو قانون ڇو ٺاهيو ويو آهي؟ ڏس! هن حڪومت جون ٻاڙون عوام منجهه ڇا جي لاءِ ڪتل آهن؟ ڏس! تنهنجي ڦوسي تي هن ٽوڪي ڇا جو ايجنٽ سڏيو هو؟ ڏس مون کي ٻاهر ڪڍڻ لاءِ پنهنجي باڊي گارڊ کي حڪم ڏيندي پڪ اي منهنجي باري ۾ ڪهڙي لفظ جو استعمال ڪيو هو؟ ڏس! ائين آسمان جي ڇانو هيٺ پاڻي کي سچ نظر نه ايندو ۽ پاڻ کي ڏينهن ڏٺي جو رات جو احساس ٿيندو. يعني انصاف جي موجودگيءَ ۾ انڌير ننگري هوندي."

اهي لفظ ٻڌي، ڦوسي ڦڙدوکي رڙ ڪري چيو، "واهه جو ڳالهه ڪئي اٿئي!! ٻچ انهن بازن کان جن جوڳذارو صرف پاڻ جهڙن مسڪينن جي ماس تي آهي. ڪالهه سوندي جي سرڪار هئي، اڄ باز پيو بادشاهي ڪري ۽ سياٽي ڳجهه جو وارو ايندو. اهي ووٽن وٺڻ مهل پٽ تي ايندا آهن ۽ کٽڻ ڪانپوءِ پيءُ به ڪو نه ٿيندا آهن."

هاڻي ڦوسي ۽ ڦڙدو پنهنجي ناڪامي تي ٿڌو ساهه ڀري، ڪنڌ هيٺ ڪري، پنهنجا فائيل ٿوال ۾ ويڙهي، واپس پنهنجي آکيرن ڏانهن اڏاڻا.

هتي هر ٻئي، ٽئي سال، هل، پَرمار، سرڻ، سُوندي، سيچاٽي، چِيل، شاهين، باز، شڪري، شهباز، ڳجهه ۽ عقاب جي وچ ۾ پکين جي خدمت ڪرڻ خاطر اليڪشن ٿيندي آهي. ٽڪ، ڊِير، ٽرڪلا، ٻُربلا، ميٽر، ڦوسيون، ڦڙدو، جهرڪيون، چنبور، چچونيونءَ چچيها پنهنجا ڌنڌا سيڙائي انهن کي ووٽ ڏيڻ ويندا آهن.

هن دفعي مون کي اهو ڏسي حيرت ٿي ته، اليڪشن واري ڏينهن به، نئين تعمير ٿيندڙ هڪ روڊ تي ڦوسيون ۽ ڦڙدو ٽيڪر ۽ هٿوڙا کڻي، پٽڙ ٽڪي، پنهنجي ٻچن لاءِ عزت جي روزي ڪمائي رهيا هئا.

☆......☆......☆

نئون ليکڪ سلسلو

سنڌوءَ جي خوشبوءِ، سنڌوءَ جو پيار

مير حسن مري

ڪرزما جي ڪوشش آهي تہ نون ليکڪن کي همٿايون. هي سلسلو ان ڏس ۾ هڪ قدم آهي. اڄ جا نوان ليکڪ سڀاڻي جا وڏا ليکڪ بڻبا. اديب هميشہ حالتن کان متاثر ٿيندا آهن. هيءَ ڪهاڻي بہ هڪ سنڌي اديب جي سنڌس چوڌاري ٿيندڙ ڳالهين کي ڏسي رڙ آهي، جنهن ۾ هن جي دل اڌما ڪائي ٿي تہ اسان جو حالتون بدلجن.

ان سنڌيءَ جي ڪهاڻي جيڪو ٻاهران موٽيو هو ۽ سنڌ کي پهريون دفعو ڏٺو هو

هو سنڌوءَ کي سجدو ڪري اٿيو. منصور اڳتي وڌي اچي سندس ڪلهي تي هٿ رکيو.

" ايڏي محبت سنڌوءَ سان! ايڏو پيار يار! تون تہ ڄائو نپنو ئي ٻاهر آهين، پوءِ تنهنجي ڌرتيءَ سان ايڏي محبت ڏسي آئون ڇاڇي جي عظمت کي سلام ٿو پيش پنهنجي تهذيب سان محبت ڪرڻ سيکاري."

"ها، منصور، بابا کي تمام گهڻو پيار هو پنهنجي سنڌ سان. يار آخر ۾ بابا کي سڀ خبر هئي تہ سنڌوءَ سان ڪهڙا هاڃا پيا ٿين. هُن همٿ نہ ساري پنهنجي سنڌو کي اهڙي حالت ۾ ڏسڻ جي. يار،

آئون سندس آخري خواهش پوري ڪري نه سگهيس. سندس خواهش هئي ته ڪيس پنهنجي ماتر ڀومي ۾ دفنايو وڃي." سارنگ جي اکين ۾ پاڻي تري آيو. منصور اڇي ڪيس ڀاڪر ۾ ڀريو.

سارنگ ڀريل آواز ۾ سنتوءَ ڏانهن منهن ڪندي چيو." سنتو، توکي منهنجي بابا جا سلام هجن. يقينن اسان جي ڪمزوريءَ جي ڪري تنهنجي سينڌ اجڙيل آهي. تون اسان کي معاف ڪجان."

منصور ڪيس ڀاڪر ۾ ڀري گاڏيءَ تائين وٺي آيو. سچ سنتوءَ کي آخري سرخ سلام ڪندو پنهنجي منزل ڏانهن راهي ٿيو. سارنگ " منصور گاڏيءَ تي چڙهي حيدرآباد لاءِ روانا ٿيا. ڄامشوري جي پل ڪراس ڪندي سارنگ، منصور کي چيو، "يار، اتي پريان ٿليلي واهه آهي نه، اتي گاڏي روڪجان."

منصور حيرت مان سارنگ ڏانهن نهاريندي چيو. "سارنگ ڪراچي ايئر پورٽ تي لهڻ کان وٺي يڪو توکي هر رستي جي خبر آهي. يار، تو ته مونکي حيران ڪري ڇڏيو آهي! ڄڻ سچي سنڌ جو نقشو تنهنجي اکين اڳيان هجي." سارنگ کلي منصور کي وراڻيو." منصور، جنهن سان محبت هوندي آهي، اها پنهنجي ساهه کان به وڌيڪ عزيز هوندي آهي!"

"منصور، بابا ٻڌائيندو هو ته هو جڏهن ننڍي هوندي حيدرآباد گهمڻ ايندا هئا ته تانگي تي چڙهي ٿليلي تي لازمي ايندا هئا."

منصور گاڏي روڪي. هو ٻئي لٿا سارنگ منصور سان ڳالهائيندو اڳتي نڪري ويو " منصور اتي ويهي رهيو. سارنگ جي پنهنجي ڌرتيءَ سان ايڏي محبت ڏسي سندس اکين ۾ ڳوڙها تري آيا. هو پنهنجو پاڻ کي تمام نيچ محسوس ڪرڻ لڳو. سارنگ واپس آيو ۾ سندس چهري تي اداسيءَ جا آثار ڏسي منصور ڪانئس پڇيو. "ڇا ٿيو سارنگ؟"

"يار، منصور سنڌ ڪيتري گهٽي بدلجي نه وئي آهي!؟ بابا جنهن ٿليلي جي حسن جي ڳالهه ڪندو هو. شايد اها ڪا ٻي ٿليلي هئي."

منصور ڪيس ڪوبه جواب نه ڏنو. ڪيس هٿ کان وٺي موٽر ڪار تائين وٺي آيو. هنن ٻنهي ڪار تي سوار ٿي حيدرآباد جو رخ ڪيو. منصور بائي پاس وٺان گاڏي موڙائي نيشنل هاءِ وي تي چاڙهي، سڌو رخ پنهنجي ڳوٺ ڏانهن ڪيائين. سارنگ ڏانهس نهاريندي پڇيو." ڇو، حيدرآباد نه ڏيکاريندين ڇا؟"

"نه نه،" منصور ٿورو گهٻرائيندي چيس ،"تون ٿڪل آهين نه. انڪري صبح جو ايندا سين. هيئنر هلون ٿا ڳوٺ. هتان ڏهن ڪلوميٽرن جو ته فاصلو آهي."

"منصور مونکي خبر آهي. آئون اڻڄاڻ نه آهيان. توهان ڪراچيءَ وانگر سنڌ جو هر ننڍو وڏو شهر وڃائي ڇڪا آهيو."

منصور جون اکيون سڌو روڊ ڏانهن هيون. هن ڪجهه به نه ڪڇيو. شايد ڪجهه چوڻ به چاهيائين، پر چئي نه سگهيو. منصور نيشنل هاءِ وي ڇڏي ڪاٻي پاسي کان لنڪ روڊ تي گاڏيءَ کي آندو. ڏهن منٽن جي ڊرائيونگ کان پوءِ هو ڳوٺ پهچي ويا.

منصور ۽ سارنگ پاڻ ۾ سوٽ هئا. سندن وڏا، تمام پراڻا خانداني سنڌ دوست زميندار هئا. منصور جو پيءُ پڙهيل لکيل هو. ڪيس علم سان چاهه هو. ان ڪري اعليٰ تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ آمريڪا هليو ويو ۽ پاڻ سان گڏ پنهنجي پياري ونيءَ کي به وٺي ويو ۽ پوءِ اتي ئي رهي پيو. کيس صرف هڪڙو ئي اولاد سارنگ هو.

صبح جو منصور اچي سارنگ کي ننڊ مان سجاڳ ڪيو. رات جو دير سان خاندان جي ماڻهن سان ڪچهري ڪري ستو هو، ان ڪري ننڊ اچا به سارنگ جي اکين مان نه وئي هئي.

منصور کيس اڄ جي گهمڻ جو شيڊيول ٻڌائيندي چيو ته "سارنگ شام جو پاڻ کي پٽ شاهه تي هلڻو آهي. ان کان پوءِ تقريبن صبح جو پنجين وڳي موهن جي دڙي لاءِ نڪرنداسين. وڌيڪ پروگرام پوءِ ٺاهينداسين."

"يار، منصور، تنهنجا اهي تورا لاهي ڪين سگهندس." سارنگ انتهائي معصوميت واري انداز ۾ چيو.

منصور ٽهڪ ڏيندي چيو." ٻڌو اٿئون ته مغرب جا ماڻهو تورن کي مڃيندا ئي ناهن. ڪم لٿو ڳالهه ختم."

سارنگ کلي ڏنو. "يار، آئون ڪو مغربي آهيان ڇا؟ منهنجي ڪهڙي ڳالهه توکي مغربي ٿي لڳي."

"يار، سارنگ، سينو وڏو ڪري ڇڏيئي. رات جن به توسان ڪچهري ڪئي سڀ تو مان ايڏا خوش هئا، جو سڀني چيو پئي ته اصل چاچي مرحوم جون سڪون ٿو لاهي. اهو ئي ملڻ جو سياءُ، اهو ئي معصوم ۽ قرب ڏيندڙ."

سارنگ ٿوري دير لاءِ اداس ٿي ويو. پر جلدي ئي ماحول کي خوش گوار بنائڻ لاءِ منصور چيو ته" الله سائين توکي ٺاهڻ لاءِ سنڌ جي مٽي ۽ سنڌوءَ جو پاڻي گهرايو هو شايد!"

سارنگ ۽ منصور، ٻئي ٽهڪ ڏيئي کلي پيا.

شام جو سج لهڻ تي هو ته منصور ۽ سارنگ پٽ شاهه لاءِ نڪري پيا. پٽ شاهه تي پهچي منصور سارنگ کي سڀ کان پهريان پٽ ڌڻيءَ جي روضي مبارڪ ۾ حاضري لاءِ وٺي ويو. اندر گهڙڻ سان ئي سارنگ جي اکڙين ۾ پاڻي تري آيو. کيس پنهنجي بابا جي ياد شدت سان محسوس ٿيڻ لڳي. هو بي اختيار ٿي پٽائيءَ جي قبر جي ٻاهران نهيل ڪاٺ جي ڪڙي سان چنبڙي پيو.

اندر مان بي اختيار ٿي پٽائيءَ جو هي سندس چپن تي اچي ويو:

واجهائي وطن ڪي جي آئون هت مياس،
گورمنهنجي سومرا ڪجِ پنهوار ٻپاس،
ڏجِ ڏاڏاڻي ڏيهه جي منجهان ولڙيل واس،
جي مياڻي جياس ته وجي مڙهه مليرڏي.

اهو بيت اڪثر سندس بابا بيماريءَ جي حالت ۾ پڙهندو رهندو هو. سارنگ ڪافي دير تائين اتي ئي بي ستو ٿيو بيٺو هو. منصور کيس اچي هٿ مان جهليو " ٻاهر وٺي آيس. ٻاهر اچڻ کانپوءِ ٿورو ٻاهر نهيل قبرستان ۾ وڃي ويهي رهيا. ڪافي دير تائين خاموش رهڻ کانپوءِ منصور ڳالهايو:

" جي شاهه سائين نه هجي ها ته

شايد سنڌي ٻولي بہ نہ هجي ها. جنهن دؤر ۾ شاعرن " عالمن پنهنجي اظهار جو ذريعو فارسيءَ کي بڻايو هو، اُن دؤر ۾ شاهہ سائين پنهنجي ٻوليءَ کي مانُ ڏنو. شايد اهو ئي سبب آهي جو اڄ بہ سڄي سنڌ شاهہ سائين کي سنڌ جو سرتاج شاعرسمجهي ٿي. سارنگ جيڪڏهن ڪنهن کي اڄ سڄي سنڌ گڏ ڏسڻي آهي تہ اچي ڀٽ شاهہ تي ڏسي. هي اها واحد جاءِ آهي جتي سڄي سنڌ گڏ آهي."

اتي وڃي سارنگ ۽ منصور ڪافي دير تائين ڪچهري ڪندا رهيا. ايتري ۾ ٻاهران دالان ۾ فقيرن راڳ جي محفل شروع ڪري ڇڏي هئي. سارنگ ۽ منصور ٻئي اچي ٿورو پريرو ٿي ويهي رهيا. سارنگ ڏٺو تہ ڪيئن نہ سڀ ڀٽائيءَ جا پانڌيئڙا تمام عقيدت سان راڳ ٻڌي رهيا هئا. جيئن جيئن رات گذرندي ٿي وئي، تيئن تيئن سارنگ تي وجد طاري ٿيندو پئي ويو. ڪنهن مهل هو مست ٿي جهولڻ تي لڳو تہ ڪنهن مهل فقيرن سان گڏ زور سان حق موجود جو نعرو پيو لڳايائين. منصور ڪيس غور سان ڏسي رهيو هو. سندس سنڌ ۽ ڀٽائي سان عشق منصور لاءِ نئين ڳالهہ نہ هئي. ڪيس خبر هئي تہ سندس چاچو ۽ چاچي بہ ڀٽائيءَ جا عاشق هئا. روز گڏجي ويهي ڀٽائيءَ جي رسالي کي پڙهندا هئا. ڪيئي دفعا ڀٽائيءَ تي ٿيندڙ راڳ جي محفلن جا وڊيو رڪارڊ هتان کان سندس پيءُ موڪليندو هو. ان ڪري سارنگ جي ننڍپڻ ۽ جواني ڀلي آمريڪا جهڙي ملڪ ۾ گذري هئي، پر هن جو روح سنڌ سان هو. سارنگ پنهنجي وجود کي وساري ڇڪو هو. اوچتو منصور، سارنگ کي ڀٽائيءَ جو هي بيت جهونگاريندي ٻڌو:

پليان پليو نہ رهي، نرتون نيئهن نپار،
گهڙان گهوريو جندڙو اتل مون اپار،
جنين من ميهار، هلڻ تنين حق ٿيو.

ڪيس اهڙي وجد جي حالت ۾ ڏسي، هڪ فقير اٿيو " راڳ ڳائيندڙن جي اڳيان پيل پاٽي کڻي ڪيس پيارو، جنهن جو فقير راڳ ختم ٿيڻ ڪانپوءِ واس وٺندا آهن. داستان پورو ٿيو تہ سڀني فقيرن گڏجي حق موجود جو نعرو هنيو. موٽ ۾ صدا بلند ٿي:

" سدا موجود!"

سڀني اٿي دُعا گهري. منصور سارنگ بہ هٿڙا کنيا. دعا پوري ٿيڻ کان پوءِ هو ٻئي اٿي بيٺا. سارنگ ڏٺو تہ سامهون ڀٽ ڌڻي جي روضي جي اندرئين در سان ٻہ ٽي عورتون پنهنجا پلاند ٻڌيو ويٺيون آهن.

سارنگ منصور کان پڇيو،"هي ڪهڙي اميد سان ڀٽائي گهوٽ جو در جهليو ويٺيون آهن؟"

" سارنگ اهي سڀ پنهنجو سهارو ڀٽائي کي ٿيون سمجهن. تون ان ڳالهہ مان سنڌ جي ماڻهن جي معاشي ۽ اقتصادي بيوسيءَ کي سمجهي سگهين ٿو."

ٻئي ٻاهر اچي ڪنهن هوٽل تي ويٺا. منصور ڪيس چيو تہ" اڄ، سارنگ، توکي شيخ اياز سان ملايان!"

هو ٻئي ڪراڙ ڍنڍ جي ڪنارو ڏئي شيخ اياز سان ملڻ لاءِ وڃي رهيا هئا تہ

منصور ڪراڙ ڍنڍ ڏانهن اشارو ڪندي سارنگ کي چيو."سارنگ هي اتئي ڪراڙ ڍنڍ، جنهن جي فطرتي حسن شاهه سائين کي اهڙو تہ موهيو جو هتي ويهي رهيو."

سارنگ هيڏانهن هوڏانهن نهاريندي چيو تہ"ڪٿي آهي ڍنڍ؟ هتي تہ ڪو پاڻي جو ڏيو بہ ناهي!"

" ها سارنگ، هاڻ اسان وٽ ڪراڙ لاءِ بہ پاڻي ناهي."

سارنگ ڪجهہ بہ نہ ڪڇيو. منصور سان گڏ هلندو رهيو.

"منصور، ايڏانهن تہ نظر ڪجهہ بہ نہ پيو اچي. اونداهہ ئي اونداهہ آهي."

"اچ، سارنگ. هيءَ اونداهہ سنڌ جي مستقبل کان وڌيڪ اونداهي نہ آهي."

شيخ اياز جي قبر وٽ پهچندي منصور وڏي آواز سان شيخ اياز جي قبر ڏانهن منهن ڪري چيو:

"اي اياز، هيءُ سنڌ جو عاشق توسان ملاڻ لاءِ وٺي آيو آهيان. هيءُ پڇي ٿو تہ توکي اونداهہ ۾ ڇو رکيو اٿن " ڇوي ٿو تہ هي اهو اياز آهي، جنهن سنڌي قوم لاءِ لکيو هو تہ:

مون مشعل مشعل گيت ڇيا،
جيئن تنهنجو چارو روشن ٿئي،

پر شايد سنڌي قوم تنهنجو اهو احسان وساري ڇڪي آهي ۽ تنهنجي ان التجا کي وساري ڇڪي آهي تہ:

تنهن وقت هيءُ وسارين مـــتان
ڪنهن وقت گهنا جي گهيري ۾
ڪنهن مشعل تنهنجي لاءِ آيـــي
ڪـــي آڏي رات انـــڌيـــري ۾.

ٿوري دير لاءِ ماحو ل ۾ خاموشي ڇانئجي وئي. خاموشي اهڙي، جهڙي سنڌي ماڻهن اختيار ڪئي هئي. پر هتي آس پاس جيئن جي سر سر ـ چر پر، ماحول ۾ زندگي هجڻ جو ڏس ڏئي رهي هئي.

"سارنگ، شيخ اياز سنڌ جي نوجوانن کي نئون شعور ڏنو ۽ شاعريءَ ۾ سندس اعليٰ مقام اٿس. پر اڄ ڏس، سنڌي قوم جي بي حسي، سنڌ جي مهان ڪويءَ سان انصاف تہ ڏس." منصور جذباتي ٿيندي چيو.

" پر، يار، هيءَ تہ بي حسيءَ جي حد آهي!" سارنگ اياز جي قبر کان ٻاهر نڪرندي چيو. پوءِ هو ٻئي اياز جي قبر جي ٻاهران ٺهيل دڪيءَ تي ويهي رهيا.

سارنگ منصور کان سوال ڪندي پڇيو تہ" منصور، تون ٻڌاءِ، سنڌ جو نوجوان ڇا ٿو سوچي؟ هن مان ڪهڙيون اميدون رکي سگهجن ٿيون؟"

" يار، سارنگ، تون الائي ڇا پيو ڇئين. هتي جو نوجوان پنهنجي بيروزگاري، تعليم" خانداني مسئلن ۾ ايڏو تہ منجهيل آهي، جو هو گڏيل طور تي سوچڻ جي صلاحيت ئي نہ ٿو رکي. اهو سڀ ڪجهہ هٿ وٺي ڪيو ويو آهي، تہ جيئن سنڌ جي نوجوان سان اهڙي حالت ٿئي جو سڄي عمر پنهنجي پاڻ ۾ قاتل هجي يا خودڪشي ڪري ڇڏي."

" پر ان حالت ۾ ڪم نہ ٿو ڪري سگهجي ڇا." سارنگ هڪ ٻيو سوال منصور ڏانهن اڇلايو.

"ڪم؟ ڪير ڪندو ڪم؟" منصور جي جواب ۾ ڪافي طنز " ڪروڌ هو.

" ڇو؟ هتي اهڙو سياستدان، سنڌ دوست مفڪر نہ آهي، جو سنڌ جي نوجوانن کي شعور ڏئي، ڪنهن هڪ راءِ تي سنڌي ماڻهن کي گڏ ڪري؟ تاريخ شاهد آهي تہ اهڙي گهٽ " پوسٽ واري ماحول مان ڪيئي انقلابن جنم ورتو آهي." منصور ٿوري دير لاءِ ڪنهن گهري سوچ ۾ هليو ويو. پوءِ ڪنڌ مٿي ڪئي سارنگ ڏانهن نهاريندي چيائين، "ائين بہ ڪونهي جو سنڌ جو نوجوان صفا بي سمجهو آهي! بس اصل قيادت جي کوٽ آهي. سنڌ جي نوجوان تمام گهڻا ليڊر آزمايا، پر انهن ليڊرن جون واڳون بہ انهن جي هٿ هيون. جيڪي سنڌ جا سچڻ نہ هئا. ليڊرشپ نہ هجڻ ڪري نوجوان مايوس آهن."

ٻئي اٿي هلڻ لڳا. واپس، جتي سندن موٽر ڪار بيٺي هئي. گاڏيءَ ۾ سوار ٿيندي منصور سارنگ کي ٻڌايو تہ "پيٽا پنج وڄي چڪا آهن. پاڻ کي هاڻ هلڻو آهي موهن جو دڙو."

" نيڪ آهي."

گاڏي نيشنل هاءِ وي تي ڊوڙندي رهي. سارنگ تمام دلچسپيءَ سان ٻنهي پاسن کان ڏسندو رهيو " منصور کي گاڏي صفا آهستي هلائڻ جو چوندو رهيو. سارنگ کي سنڌ جي هر شئي وڻي پئي. وڻ ٽڻ، پکي پکڻ، ماڻهو " ٻنين ۾ ڪم ڪندڙ هاري. سارنگ کي خوش ڏسي منصور بہ دل ئي دل ۾خوش ٿيو. سارنگ گاڏيءَ ۾ خاموشيءَ کي ٽوڙيندي ڳالهايو.

"منصور، آئون هڪ اهڙي ديس ۾ رهندو هئس جنهن جي معاشري ۾ ماڻهو آهي، ماڻهو کي هر سهوليت آهي، پر سندس چهري تي اها رونق نہ آهي جهڙي هتي جي پيڙهيل، ايذايل سنڌي ماڻهو جي چهري تي ڏسان ٿو. هُتي خانداني سسٽم ٽٽي چڪو آهي، پر هتي اڃا جيڪا ڳالهہ محسوس ڪئي اٿم، سا اها آهي تہ، خاندان ۾ رهڻ ۾ ڪيڏو نہ مزو آهي! ماڻهو کي پنهنجائپ جو هڪ وڏو احساس ٿئي ٿو تہ، ڪير تہ منهنجو بہ آهي. هتي جو، غريب کان غريب ماڻهو بہ ان حساب سان امير آهي."

هڪ دفعو ٻيهر گاڏيءَ ۾ خاموشي ڇانئجي وئي. منصورآهستي آهستي گاڏي ڊرائيوَ ڪري رهيو هو " سارنگ سنڌ جي زندگي ڏسي رهيو هو.

ڪنهن مهل بنا سبب ٻڌائڻ جي منصور گاڏي کي بريڪ هڻي سائيڊ تي ڪري بيهاري ڇڏيو. سارنگ ڏانهس سواليہ نظرن سان ڏٺو، تہ موٽ ۾ منصور بہ نظرن ئي نظرن ۾ ڪيس هيٺ لهڻ جو چيو. هو ٻئي هيٺ لهي پيا.

سج بہ ڪني ڪِڏي نڪري رهيو هو. منصور سامهون اوڀرندي طرف ويندڙ رستي ڏانهن اشارو ڪندي چيو:

"سارنگ هي رستو سنڌ جي اُن ارڏي نوجوان جي سنڌ جي آزادي لاءِ هلايل تحريڪ جي مرڪز سانگهڙ شهر ڏانهن وڃي ٿو، جنهن کي سچي سنڌ سورهيہ بادشاهہ جي نالي سان سڃاڻي ٿي."

سورهيہ بادشاهہ جو نالو ٻڌي سارنگ اوپر طرف جهڪيو. سارنگ کي ياد آيو تہ ڪيس پيءُ سورهيہ بادشاهہ جي سورهيائي، ڏارين خلاف هلايل تحريڪ " سندس جانثار مريدن جي سورهيائي جا

قصا ٻڌائيندو هو " اُنهن وڏيرن جا بہ جيڪي لوسي ڪتن وانگر پيچ لٽڪائي قابضن جي ڪچ ۾ ٿي وينا هئا.

" منصور تون ڇا ٿو سمجھين تہ آئون سورهيہ بادشاهہ جي نالي کان ناواقف هوندس؟ بابا اهو ماڻهو هو جيڪو مونسان سنڌ جي هر عاشق " سنڌي ماڻهن جي هر معشوق جو ذڪر ڪندو رهندو هو. پر شايد سنڌ جي ماڻهن سورهيہ بادشاهہ ڪي وساري ڇڏيو آهي. جو اڃا تائين سندس مڙهہ بہ حاصل ڪري نہ سگهيا آهن."

" نہ دوست، صفا ائين بہ نہ آهي. جيتوڻيڪ اسان سورهيہ بادشاهہ جو قرض تہ نہ ٿا لاهي سگهون. پر هيئنر گذريل سال سنڌ جي ڪجهہ عاشقن سورهيہ بادشاهہ جي عظمت کي سلام پيش ڪرڻ لاءِ حيدرآباد ۾ هزارين ڏيئا ٻاريا هئا. نہ صرف سورهيہ بادشاهہ، پر هاڻ انهن، سنڌ جي انهن مڙني سرويچن جي ياد ۾ انهن جي عظمتن کي سلام پيش ڪرڻ لاءِ اهو سلسلو قائم ڪري ڇڏيو آهي."

اهو ٻڌي، سارنگ جي چهري تي سرهائي پکڙجي وئي. کيس لڳو تہ، جيڪڏهن ائين ٿيندو رهيو تہ ان مان نوجوانن کي هڪ احساس ٿيندو، جيڪو الاهي سارا ڪم ڪري سگهي ٿو.

سارنگ ۽ منصور ٻئي، وري اچي گاڏيءَ ۾ وينا. منصور سنڌ جي سدا حيات راڳ جي راڻي سانڻ عابده پروين جي آڊيوڪيسٽ هلائي. گاڏيءَ ۾ هڪ مڌر آواز جو آلاپ اٿيو:

هن جنم هُن جنم، مان جتي بہ هجان
سنڌ تنهنجو هجان، سنڌ تنهنجو هجان.

ڪلجڳ، ڪرجڳ

ڪلجڳ، هيءَ دنيا، جنهن ۾ اسين هاڻي رهون ٿا. هن دنيا ۾ جيڪي ڪجهہ ڪجي ٿو. ان جو بدلو هتي ئي مليو وڃي. جيڪڏهن برا ڪم ڪبا تہ هتي ئي سزا ملندي. نيڪ ڪم ڪبا تہ هتي ئي سک ملندو. انسان پنهنجي ڪرمن جو ڪيتو هتي لوڙي ٿو. اهو آهي هندن جو عقيدو. مسلمانن جي عقيدي مطابق: ڏهہ دنيا، ستر آخرت آهي. ڪيل ڪم جي سزا تہ ساڳي پر جزا، دنيا ۾ ڏهوڻي ۽ آخرت ۾ ستر دفعا آهي. ان کان وڌي بہ سگهي ٿي.

هر مذهب جي عقيدي مطابق، انسان کي اعمالن جي جزا /سزا ملڻي ضرور آهي. بهتر آهي تہ عمل چڱا ڪجن. ٻين کي نہ رنجائجي. رنج ڪٺڻ چڱو ڪم ناهي. رنجايل واتان نڪتل آهہ عرش ڏڪائي وجهي ٿي. جڏهن تہ مظلوم تي ڪيل رحم، ٻئي جهان سنواري ٿو.

☆ هتي ڪر، هتي لوڙ.

☆ ڪلجڳ، هٿ جڳ.

گاڏي تيزيءَ سان ڊوڙندي رهي. سندن منزل هاڻ موهن جو دڙو هئي، جتي سارنگ سنڌ جي پنج هزار سال پراڻي تهذيب کي سلام پيش ڪرڻ لاءِ وڃي رهيو هو. اوچتو سارنگ ۽ منصور ڏٺو تہ سج ڪارن ڪڪرن مان پاڻ کي آزاد ڪرائي چڪو هو. منصور ۽ سارنگ هڪٻئي ڏي ڏٺو ۽ ٻئي مرڪي پيا.

☆......☆......☆

دهليءَ جو درشن

الطاف شيخ

سنڌ جي ناميارين ليکڪ جو هندوستان بابت سفرنامو پڙهندا، هندوستان، جيڪو صدين تائين اسان سان جڙيل رهيو. اسان ۾ ۽ هندوستانين ۾ خاص فرق نہ آهي. صدين کان وٺي اسان جون دليون هڪ ٻئي سان جڙيل رهيون آهن. سک هجي يا ڏک، غلامي هجي يا آزادي، عذاب نازل ٿيل هجي يا ڪا ڏارين مصيبت، سياسي جدوجهد هجي يا سماجي مسئلا هجن، اسان هٿن ۾ هٿ ملائي سنگ سنگ رهيا آهيون. اسان جي ريتن، رسمن، رواجن ۽ ٺهنين ڪافي هڪ جهڙائي ملي ٿي. هن سفرنامي کي پڙهڻ کان پوءِ توهان کي اهو بہ معلوم ٿيندو تہ هندستان ملڪ ڪيتري نہ نمايان ترقي ڪئي آهي ۽ اسان ڪاٿس تمام پوئتي رهجي ويا آهيون.

هندستان ملڪ جي سيرو تفريح جو دلچسپ حال احوال

اسان جي پاڙيسري ملڪ انڊيا جو هي منهنجو سفر پهريون بہ چئي سگهجي ٿو تہ ٻيو بہ ٻيو ان ڪري جو هن کان اڳ بہ منهنجو انڊيا وڃڻ ٿي چڪو آهي. جڏهن اسان مئٽرڪ ڪلاس ۾ هئاسين. تڏهن مون سفرناما لکڻ شروع نہ ڪيا هئا ۽ دهلي جو ڳاڙهو قلعو، امرتسر جو گولڊن ٽيمپل يا آگري ۾ تاج محل کي چڱي طرح ڏسڻ بدران اسين ڪلاس ميٽ هر هنڌ ڊوڙڻ ڊڪڻ ۽ ڪلفيون ۽ دهي ٻڙاڪائڻ ۾ مشغول رهياسين ٿي.

اهو سال 1960ع هو جڏهن اسين ڪئڊٽ ڪاليج پيٽارو جا سي (sea) اسڪائوٽ پنهنجن ٻن پروفيسرن ڪمانڊر اسرار ا ۽ فيروز خان سان گڏ چٽگانگ ۾ اسڪائوٽ جمبوري اٽينڊ ڪرڻ لاءِ نڪتا هئاسين. بس ذريعي پيٽارو کان ڪراچي پهتاسين. تڏهن نوري آباد وارو سپر هاءِ وي نہ ٺهيو هو سو ٺٽي پاسي کان آياسين. ڪراچي مان ڪراچيءَ جا بہ ڪجهہ Sea Scouts شامل ٿيا ۽ ريل ذريعي لاهور پهتاسين، جتان پوءِ بارڊر ٽپي امرتسر آياسين. امرتسر شايد ڏينهن بہ رهي پوءِ ريل ذريعي ڪلڪتي آياسين. رستي تي ٻن ٽن شهرن ۾ ترسياسين جن مان آگرو، لکنو ۽ دهلي هن وقت ياد اٿم جو انهن شهرن جي تاريخي جاين اڳيان نڪتل منهنجا ۽ منهنجي ڳوٺائي نجم انصاريءَ جا فوٽو اڃا تائين اٿم. لاڙڪاڻي جي مشهور وڪيل ۽ سفير عبدالفتاح ميمڻ جو پٽ مرحوم علي رضا ۽ ميرپورخاص جو خالد لطيف پڻ ان گروپ ۾ شامل هئا ۽ منهنجا ڪلاس ميٽ هئا.

ڪلڪتي ۾ ڏينهن ٻہ رهڻ بعد وري ريل ذريعي ڍاڪا آياسين جتان پوءِ نارائڻ گنج. نارائڻ گنج مان اسٽيمر ذريعي سڄي ڏينهن جي سفر بعد چٽگانگ آياسين. واپسيءَ تي انڊيا جي هڪ ٻن شهرن مان ٿيندا ڪراچي موٽياسين.

جهازي نوڪري ذريعي اسان جي ڪمپني جا جهاز بمبئي، مدراس، ٽراونڊرم ۽ ڪلڪتي جهڙا انڊيا جا وڏا بندرگاهہ

توڙي رتناگيري، ڪروار ۾ ڳوا جهڙا ننڍا بندرگاهه ڇهندا رهيا ۾ منهنجا ٻيا ڪلاس ميٽ ۾ دوست جهازي انڊيا جي مٿين بندرگاهن جا ڪيترائي چڪر هڻندا رهيا پر اتفاق اهڙو ٿيندو هو جو جنهن جهاز تي منهنجي بدلي ٿيندي هئي ان جو انڊيا وڃڻ جو پروگرام نہ ٺهندو هو. 1971ع واري جنگ کان ڪجهه هفتا اڳ اسان جي جهاز جو پروگرام بمبئي ۾ مدراس ڏي ٿيو پر اڃا اسين بنگلاديش (تن ڏينهن ۾ مشرقي

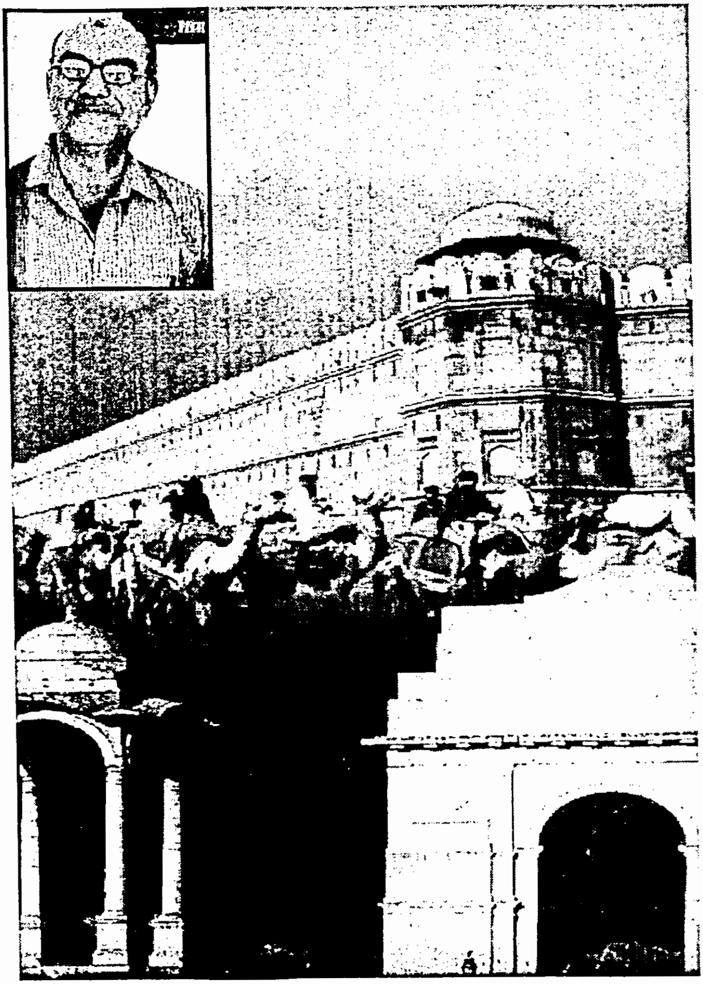

پاڪستان) جي بندرگاهه چٽگانگ ۾ چالنا وغيره ۾ هئاسين تہ لڙائي شروع ٿي ويئي ۽ نہ فقط شروع ٿي ويئي پر اها ڪٽي چئجي تہ اسلامي تاريخ جي بري طرح هارايل جنگ ثابت ٿي.

پاڪستان ريڊيو ڪوڙ ستي پنهنجن کي ئي منجهائيندو رهيو. آخرڪار اسان جا جيڪي انڊيا جي بندرگاهن ۾ جهاز هئا اهي تہ قاسي پيا پر چٽگانگ ۽ چالنا جهڙن پنهنجي ملڪ جي بندرگاهن ۾ پڻ ڊڪ ۽ وٺ پڪڙ ۾ ڪجهہ جهاز نڪري ويا، ڪجهہ تباهہ ٿي ويا ۽ ڪجهہ تي انڊيا قبضو ڪري ان تي سوار جهاز هلائيندڙن ۽ مسافرن کي ٻن سالن لاءِ قيدي ڪري رکيو. منهنجا ڪيترائي ڪلاس ميٽ ڪئپ افتخار KPT وارو، ڪئپٽن عرفان دار (DGPS وارو)، ڪئپٽن رياض چوڌري سانگهڙ وارو انهن هزارين قيدين مان چند هئا جيڪي هندستان جي جيلن جي ٻہ سال هوا کائيندا رهيا.

جنگ جهيڙا، امن، خوشيون زندگيءَ جو ڪاروبار هلندو رهي ٿو. هڪ ئي گهر ۾ رهندڙ ٻن ڀائرن جي وچ ۾ بہ ڪڏهن ڪڏهن ٽڪراءُ ٿيندو رهي ٿو، تڏهن تہ ڀاڪو ٺهيو آهي تہ جتي ٻہ ٿانو هوندا اتي ضرور ٽڪراءُ ٿيندو. هيڏين جنگين لڙائين هوندي بہ هڪ ڳالهہ مون نوٽ ڪئي تہ ٻاهر جي دنيا ۾ ڦرين بہ ۽ هاڻي بہ هڪ عام انڊين ۽ هڪ عام پاڪستاني پوءِ چاهي اهي هندو هجن، مسلمان يا سک عيسائي ،پاڻ کي هڪ ٻئي جي ويجهو ۽ پنهنجو ٿا سمجهن. شايد ان ڪري جو اسان جو مذهب ڪٽي ڀيو هجي پر ڌرتي، ڪلچر، ثقافت، غميون خوشيون، کاڌا خوراڪون، پوشاڪ، ريتيون، رسمون، راڳ، مرثي ۽ ٻجنون ساڳيون آهن. اسان ساڳي تاريخ جو حصو آهيون. تاج محل ۽ جامع مسجد ڪٽي انڊيا جي شهر آگري ۽ دهلي ۾ هجي پر اسان بہ تہ ان کي پنهنجو سمجهون ٿا ۽ اسان هتان هلي ڪري اجمير حضرت معين چشتي ۽ دهلي خواجہ نظام الدين اولياءَ جي درگاهہ تي وڃون ٿا. انڊيا جا سک حسن ابدال اچن ٿا. احمد آباد، بڙودا جا سنڌي پنهنجي پراڻي يومي سنڌ ۾ اچي آسيس محسوس ڪن ٿا.

بهرحال منهنجو هندستان جو ڦيرون ۽ مختصر سفر اڄ کان پنجيتاليهہ سال اڳ جو هو. ان بعد ڪجهہ سالن بعد جڏهن مئرين انجنيئر جي حيثيت سان پاڻيءَ جي جهازن تي نوڪري شروع ڪيم جتي يورپ، آمريڪا ۽ ٻين ڏورانهن ڏيهن ڏي وڃڻ جو شوق ۽ Adventure جو مزو هو اتي پنهنجي پاڙي جي ملڪ هندستان جي بندرگاهن ۾ وڃڻ ۾ پنهنجو Charm هو. ڪٽي مهيني ڪن جي سامونڊي لوڏن ۽ طوفانن بعد لنڊن، ڪوپن هيگن، اسٽاڪ هوم جهڙن مهانگن ملڪن ۾ پهچي سرد هوائن ۾ سنجڻ ۽ ڪٽي فقط ٻن ڏينهن جي سفر بعد بمبئي پهچڻ ۽ چئن ڏينهن ۾ ڪلڪتي پهچڻ جتي پنهنجي ملڪ جهڙي سستائي ۽ ڪلچر هو. جتي انهن ڏينهن جي دلپسند وندر انڊين فلمون هيون، تواريخي جايون هيون. تاريخ جهڙا ڪتاب جن کي اسڪول جي ڏينهن ۾ ڪڏهن بہ پڙهڻ ۾ مزو نہ آيو سي ڊگهن سامونڊي سفرن ۾ پڙهڻ بعد تاريخي جاين ۾ دلچسپي پيدا ٿي ۽ جن لاءِ هندستان کان وڌيڪ ٻيو ڪو ملڪ ناهي ۽ پوءِ هندستان سان تعلقات سڌرڻ بدران ويا

خراب ٿيندا ۽ اسان اوڏا هوندي بہ ڏور ٿيندا وياسين. چاليهہ سال کن ساموندي نوڪريءَ سان واسطو هوندي بہ انڊيا وڃڻ نہ ٿيو ۽ هاڻ سٺ سالن جي عمر تي پهچي جهاز ۾ سفر چڙهي اچي گهر پيٽرو ٿيس تہ پاڙي ۾ رهندڙ منهنجي پيٽارو جي دوست نولراءِ اوڏ اچي ٻڌايو تہ سندس پٽ مڪيش جيڪو انگلينڊ ۾ رهي ٿو اهو اتي جي هڪ ڇوڪريءَ سان شادي ڪري رهيو آهي. "پر ان شاديءَ جي مڱڻيءَ جي رسم هتي ڪراچيءَ ۾ ٿيندي ۽ شادي هندستان جي گجرات صوبي جي شهر ٻڙودا ۾. هتان ڇڄ ۾ منهنجا مائٽ مت هلي رهيا آهن توهان بہ هلو."

"نيڪي اور پوڇ پوڇ، پيو ڪو هلي يا نہ آئون ضرور هلندس." مون ٻڌايو مانس. نولراءِ اوڏ اڄڪلهہ ملتان ۾ انڪم ٽئڪس ڪمشنر آهي سو انڊيا جي ويزا لڳرائڻ لاءِ مون کي پاسپورٽ ملتان موڪلڻ لاءِ چيائين.

"مڙيئي مهينو ڏيڍ کن رهنداسين جو رامچند جي پٽ جي شادي بہ انڊيا جي شهر دهليءَ ۾ ٿي رهي آهي. اسان ڳهٽي ئي ڪوشش ڪئي آهي تہ هفتي اندر ٻئي شاديون ٿي وڃن پر اسان جي پنڊت جيڪي شاديءَ جون تاريخون چونڊيون آهن انهن ۾ گهٽ ۾ گهٽ مهيني جي وٿي آهي." نولراءِ ٻڌايو.

نولراءِ اوڏ ۽ رامچند اوڏ ٻئي ڀائر منهنجا 1959ع کان سڃاڻا آهن، جڏهن هو ڪنڊيارو کان ڪئڊٽ ڪاليج پيٽارو ۾ آيا هئا. بلڪ هنن کان بہ هڪ سال اڳ سندن هڪ پيو وڏو ڀاءُ ارجن داس اوڏ ڪئڊٽ ڪاليج ۾ اسان سان گڏ آيو هو. ارجن پيٽارو مان نڪرڻ بعد MBA ڪئي ۽ مرحوم ننڍي هوندي ئي هڪ روڊ حادثي ۾ گذاري ويو. پيٽارو ۾ هوندا هئاسين تہ هرسال اونهاري جي موڪلن ۾ اسين ڪجهہ دوست پيٽارو کان پهرين هالا اسان وٽ هڪ ڏينهن کن رهي پوءِ سڌو دربيلي احمد حسين مخدوم ۽ خادم حسين ميمڻ جي گهر ايندا هئاسين. ان بعد پرواري ڳوٺ مڇڙ ۾ بشير وسطڙو وٽ ۽ پوءِ ارجن داس اوڏ جن وٽ ڪنڊياري ۾ رهي پوءِ خيرپورباقي ٻن ساٿين شوڪت جماڻي ۽ مرحوم نجم قاضيءَ جي گهر رهندا هئاسين ۽ آخر لاڙڪاڻي اختر عباسءَ وٽ ڳوٺ وليد ۾ رهندا هئاسين. سندس ننڍو ڀاءُ صفدر جيڪو پيپلس پارٽي سان تعلق رکي ٿو ۽ سينيٽر بہ آهي، انهن ڏينهن ۾ ٻن ٽن سالن جو هو جو اسين هن کي ڪڇ تي کڻي هلندا هئاسين.

ارجن داس اوڏ جي گهر صفدر وانگرهڪ ٻار نہ پر ڪيترائي ٻار هئا. مون سمجهيو پاڙي جا آهن پر ارجن داس ٻڌايو تہ اهي سڀ هن جا ڀائر پينرون آهن جو هن کي تي مائرون آهن. ارجن داس ۽ رامچند ٻي ماءُ سنهري جا پٽ آهن ۽ نولراءِ تي ماءُ نانڪي جو پٽ آهي. هنن جي والد صاحب نارائڻ داس اوڏ تي شاديون ڪيون ۽ ڪيس اوٺهينءَ کن پٽ ۽ ڏيئرون ٿيون. نارائڻ داس کي ننڍي هوندي کان پڙهڻ جو شوق هو پر ان سان گڏ انهن جي والد قندڻ مل کي بہ Creditڏيڻ کان رهي نٿو سگهجي جو هن پنهنجي پٽ جي شوق کي پورو ڪرڻ لاءِ هر ممڪن ڪوشش ڪري پڙهايو. تن ڏينهن ۾ مئٽرڪ جو امتحان ڏيڻ لاءِ بہ بمبئي وڃڻو پوندو هو. نارائڻ داس 1930ع ڌاري

مئترڪ ڪئي ان بعد اتان Law ڪيائين ۽ پوءِ هائر جا امتحان ڏئي روينيو کاتي ۾ نوڪريءَ لاءِ چونڊجي ويو ۽ آخرڪار ڊپٽي ڪمشنر جي پوسٽ تي رٽائرڊ ٿيو.

ڪئڊٽ ڪاليج ڇڏڻ بعد به اسان جا هن اوڏ فئمليءَ سان ويجها تعلقات رهيا. شادين غمين ۾ هڪ ٻئي وٽ اچڻ وڃڻ ارجن داس ته گذاري ويو پر نولراءِ ۽ رامچند سان ۽ ٻين ڀائرن سان به دوستي وڌندي رهي. سندن والد نارائڻ داس اوڏ جون ڪجهه ڳالهيون قابل داد ۽ سبق آموز آهن. ڪيترا ماڻهو وڏي رتبي يا عهدي تي پهچڻ بعد پنهنجي ذات به بدلائي ڇڏيندا آهن. ويندي پاڪستان کان جيڪي اوڏ لڏي انڊيا ويا اهي هاڻ اوڏ سڏائڻ بدران راجپوت سڏرائين ٿا پر نارائڻ داس صاحب ننڍي هوندي کان ٻارن کي چوندو هو ته پنهنجي اصل ذات اوڏ ئي لکندا ڪريو. سندس ٻي ڳالهه ڊسيپلين جي آهي. هن ٻارن تي هميشه ڪرڙي نظر رکي. جيتوڻيڪ هو مشغول ماڻهو هوندو هو. ڪيس وڏو عيال هو پر هر هڪ ٻار جي تعليم ۽ ترتيب تي ذاتي خيال ڏيندو هو ته هن جا ٻار سٺيون ڳالهيون سکن، سوير سمهن سوير اٿن، پڙهائيءَ ۾ گهٽي کان گهٽو ڌيان ڏين.

نول ۽ رامچند وارن نه فقط مترڪ ۽ انٽر ۾ مٿاهين پوزيشن کنئي پر ٻنهي چٽن NED مان B.E جي ڊگري حاصل ڪرڻ ۾ پڻ .نولراءِ بعد ۾ Law ڪيو ۽ فرسٽ ڪلاس فرسٽ آيو ۽ ان سان گڏ سول سروس جو امتحان پاس ڪيو ۽ پنهنجي انجنيئرنگ جي نوڪري ڇڏي انڪم ٽئڪس ۾ آيو جتي اجا تائين نوڪري ڪري رهيو آهي ۽ اڄڪلهه ڪمشنر آهي.

رامچند اوڏ کي B.E ۾ سٺي پوزيشن کڻڻ ڪري ٿائيلينڊ جي يونيورسٽي ۾ پڙهڻ جي اسڪالر ملي. ان بعد آمريڪا مان پي ايڇ ڊي ڪرڻ بعد ڪيس يونائيٽيڊ نئشن ۾ نوڪريءَ جي آڇ ٿي ۽ اجا تائين انهن سان وابسته آهي. پاڻ UNO طرفان انڊونيشيا، انڊيا ۽ نيپال جهڙن ملڪن ۾ نوڪري ڪرڻ بعد ڪافي عرصي کان آمريڪا جي رياست ڪالروبو ۾ رهي ٿو.

نولراءِ ۽ رامچند وارن جا ٻيا ڀائر به (۽ هاڻ ته سندن ۽ سندن پيٽن جو اولاد به) محنت ڪري نه فقط ڊاڪٽري ۽ انجنيئرنگ جون ڊگريون حاصل ڪيائون پر صحيح طرح تعليم به حاصل ڪيائون جو هو جنهن فيلڊ ۾ آهن ڪامياب آهن. ان جو مثال ان مان لڳائي سگهجي ٿو ته رامچند جي هڪ ڀيڻ ميران جو هڪ پٽ پرديپ جڏهن ڪنهن پرائيويٽ فرم ۾ نوڪري حاصل ڪرڻ لاءِ انٽرويو لاءِ ويو ته هنن ڪيس اهو چئي انٽرويو وٺڻ کان انڪار ڪيو ته هو مهراڻ انجنيئرنگ يونيورسٽيءَ جو گريجوئيٽ آهي جن کي ڪجهه نٿو اچي ۽ اجايو انٽرويو وٺڻ ۾ به اسان جو ٽائيم خراب ٿو ٿئي.

”توهان پلي مون کي نوڪري نه ڏيو پر آئون هيڏو ڪهي ڪنڊيارو کان ڪراچي پهتو آهيان، منهنجو انٽرويو ته وٺو.“ پرديپ ڪين چيو ۽ هو ڪنهن طرح سان راضي ٿي ويا ۽ پوءِ جڏهن انٽرويو ورتائونس ته اهڙو ڪو سوال نه رهيو جنهن جو پرديپ جواب نه ڏنو. انٽرويو وٺڻ وارو باس منهنجو سڄاڻو هو ۽ ان ئي مون کي اهو واقعو ٻڌايو. هن چيو ته اميدوار جي ذهانت ۽ ناليج ڏسي هو

نوڪري ڏيڻ لاءِ مجبور ٿي ويو. هو سڀ ۾ تاپ جو نڪتو ۽ ڪم ۾ بہ ايڏو محنتي، خوش مزاج، چاڙهو ۽ ايماندار جو سال ڪن بعد جڏهن پرديپ کي سرڪاري نوڪريءَ جي آڇ ٿي تہ پرائيويٽ ڪمپنيءَ وارا مون وٽ هلي آيا تہ آئون هن کي پرائيويٽ ڪمپنيءَ ۾ ئي رهڻ لاءِ راضي ڪريان، جنهن لاءِ هو هن کي سندس مرضيءَ مطابق وڏو پگهار ۽ هر سهولت ڏيڻ لاءِ تيار آهن. Ironically هي اهوئي مهينو هو جنهن ۾ گذريل سال پرديپ ڪمپنيءَ وارن کي منٿون پئي ڪيون تہ نوڪري ڀلي نہ ڏيو پر انٽرويوونئي منهنجو پاڙو تہ سڃايو ڪريو.

هيءَ تہ ٿي بلڪل ماضي قريب جي ڳالهہ پر آئون گذريل چاليهہ سالن کان پنهنجن مائٽن ۽ دوستن ۽ بعد ۾ انهن جي اولاد ۾ مختلف ملڪن ۾ پڙهائڻ دوران پنهنجن شاگردن کي نولراءِ ۽ رامچند جي محنت ۽ جدوجهد جا مثال ڏيندو آيو آهيان. ڪئڊٽ ڪاليج پيٽارو ۾ پڙهڻ دوران اسان راندين ۽ پي ٽي پريڊ کان پيا پڄندا هئاسين پر هي هميشہ پرپورحصووننڊا هئا. ويندي باڪسنگ ۾ بہ هنن جو والد صاحب نارائڻ داس اوڏ کين هميشہ اها نصيحت ڪندو هو تہ هڪ صحتمند مائينڊ لاءِ صحتمند جسم بہ ضروري آهي ۽ جسم کي صحيح رکڻ لاءِ رانديون روندون ۽ جسماني چرپر بيحد ضروري آهي.

NED مان B.E ڪرڻ دوران هي ٻئي ڀائر ميناران هاسٽل ۾ رهندا هئا جتي سال ڪن انهن ئي ڏينهن ۾ منهنجو بہ رهڻ ٿيو. پيٽاروجا ٻيا بہ دوست ۽ ڪلاس ميٽ BE ڪري رهيا هئا ۽ ان هاسٽل ۾ رهيا ٿي.

پيٽارو جي سختيءَ مان نڪرڻ بعد شهر جي زندگيءَ ۾ هر ڪو ڇڙواڳ ٿي ويو هو. ويندي اهي ڇوڪرا پڻ جيڪي سنڌ جي ٻين ڪاليجن مان انٽر ڪري هتي پهتا هئا. پر مون ڏٺو تہ هي اوڏ ڀائر ئي سخت ڊسيپلين ۾ رهيا ٿي. سندن پيءُ ڊپٽي ڪمشنر هو جيڪا پوسٽ 1964ع ۽ 1965ع وارن سالن ۾ وڏي ڳالهہ سمجهي وئي ٿي، هنن وٽ پئسو بہ جام هو جو کين نہ فقط پيءُ وٽان پر سندن ٻن وڏن ڀائرن گلاب راءِ ۽ حشمت راءِ طرفان بہ مليو ٿي جيڪي انوقت تائين ڊاڪٽر ۽ انجنيئر ٿي چڪا هئا پرنولراءِ ۽ رامچند وارن نہ فضول خرچي ڪئي ٿي ۽ نہ اجايو گهمي ڦري وقت برباد ڪيو ٿي. هنن هر وقت کاڌي پيتي تي ڪنٽرول رکيو ٿي ۽ Over eating بدران ٿورو بک تي رهڻ کي ترجيح ڏني ٿي.

”طوطو بہ تڏهن ٿو ياد ڪري جڏهن هن کي بک تي رکيو وڃي ٿو ۽ فجرمهل ياد ڪرايو وڃيس ٿو.“ هو پنهنجي والد يا وڏن ڀائرن طرفان ٻڌايل نصيحتون اسان کي بہ ٻڌائيندا هئا. پڙهڻ وقت هو ڪٽ يا ڪرسيءَ تي ويهي پڙهڻ بدران کٽ اڀي ڪري پٽ تي تڏو وڇائي پڙهندا هئا، جيئن ننڊ يا گڏاٽي نہ ٿئي. امتحانن ۾ سنو نمبر کڻڻ لاءِ سندن اهو اصول اڳتي لاءِ بہ رهيو. رامچند جڏهن ٿائلينڊ ۾ وڌيڪ تعليم حاصل ڪري رهيو هو تہ انهن ڏينهن ۾ منهنجي نوڪري جنهن جهاز تي هئي اهو جهاز جپان ڏي ويندي يا واپسيءَ تي موٽڻ وقت هفتو بہ بئنڪاڪ ۾ ضرورت رسندو هو ۽ رامچند وٽ پهچڻ وقت هو اتي بہ چڻ ميناران هاسٽل ۾ رهيو ٿي. عمارت ڪٿي اهڙي نہ هئي پر ماحول ضرور

هو. چوڏاري ٽڙيل پکڙيل ڪتاب ۽ انهن جي وچ ۾ هر وقت موجود پاڻ. ٻاهر بئنڪاڪ جي دنيا ۾ ڪهڙيون رونقون لڳيون پيون آهن انهن سان هن جو ڄڻ تہ ڪو واسطو ئي نہ هو. ننڍپڻ ۾ تعليم دوران سخت زندگي گذارڻ بعد هن کي جڏهن پنهنجي خاص سبجيڪٽ (شايد Soil Engineering) مطابق نيپال، انڊيا ۽ ڏور اوڀر جي ملڪن جي بيابانن، رڻ پٽن ۽ جابلو علائقن ۾ پرئڪٽيڪل ڪم ڪرڻ جي نوڪري ڪرڻي پيئي تہ بہ هن خوش گذاريو ٿي ۽ بهترين Results مهيا ڪيون ٿي.

منهنجي، شادي تي انڊيا هلڻ جون خبرون ٻڌي رامچند کي بہ خوش ٿي ۽ ساڻس گڏ سندس پٽ بہ email ذريعي منهنجي همٿ افزائي ڪئي تہ انڪل ضرور هلجو، دراصل سندن اوڏ فئمليءَ جي چاليهارو ڪن ماڻهن کان علاوه ڪيترائي سندن دوست فئملين سان هلڻ لاءِ تيار ٿيا پر آهستي آهستي ڪم ڪارين ڪري هر ڪو پنهنجو پروگرام ڪئنسل ڪندو ويو. ويندي منهنجي زال بہ ماءُ جي بيماريءَ ڪري آخري وقت تي هلڻ جو ارادو لاهي ڇڏيو ۽ جڏهن نولراءِ اوڏ انڊيا جي ويزا لاءِ اسلام آباد پنهنجي هڪ دوست کي پاسپورٽ موڪليا تہ اوڏن جي پاسپورٽن ۾ Out Sider فقط آئون هوس. اينٽريقدر جو نول جي دوست منهنجو پاسپورٽ ڪيس ملتان واپس ڪيو تہ هي شايد توهان ڪنهن ڏارئين جو غلطيءَ ۾ موڪليو آهي.

"پائي ائين تہ نہ ڪر. ان کي اسان جو مائٽ ئي سمجهہ ۽ ٻيهرين ان تي ويزا لڳڻ کپي ٿي." نول هن کي منهنجو پاسپورٽ اسلام آباد واپس موڪلنيدي لکيو.

"نول اهو تہ مسئلو ٿي پيو"، مون کي جڏهن خبر پيئي تہ مون نول کي ملتان فون ڪيو، "ٻين کي تہ گروپ جي صورت ۾ ملي وئي هاڻ منهنجي اڪيلي جي حالت ۾ انڊيا جو سفارتخانو انڪار نہ ڪري."

"توهان فڪر ئي نہ ڪريو. توهان جي پاسپورٽ تي پنجن سالن جي آمريڪا، ڪئناڊا ۽ جپان جي Multiple ويزا ڏسي انڊيا جي ويزا جو يڪدم ٺپو هڻي ڇڏيندا." نول دلداري ڏني جو آئون هاڻ ذهني طرح انڊيا هلڻ لاءِ بلڪل تيار ٿي ويو هوس ۽ انڊيا گهمڻ ۽ سفرنامو لکڻ لاءِ هي سٺو موقعو هو. انڊيا جهڙي ملڪ ۾ اڪيلو وڃڻ کان مون بہ ڪترايو ٿي ۽ هينئر گروپ ۾ هلڻ تي رهيو هو جيڪو گروپ هڪ ڏارين جو نہ پر پنهنجن جو ئي هو. جنهن جو هڪ هڪ ڀاتي مون اڳيان ننڍو ٿي وڏو ٿيو هو. انهن جون شاديون ٿيون ۽ انهن جا ٻار وڏا ٿيا، پڙهيا ۽ هاڻ اهي بہ پيا شاديون ڪن ۽ ٻي ڳالهہ تہ هن جو هندو مذهب سان واسطو هجڻ ڪري مون کي ڪيترين ئي هندن جي ريتن رسن، عقيدن ۽ عبادتگاهن جي ويجهڙائيءَ کان خبر پئجي سگهندي ۽ لکڻ وقت ناانصافيءَ جي Chance گهٽ رهندي ۽ هن عمر ۾ جڏهن ريل گاڏين، بسين وغيره ۾ سامان چاڙهڻ ۽ لاهڻ ۾ اها قوت نہ رهي آهي اتي نول وارن جا ننڍا ٻار ۽ انهن جو نوجوان اولاد منهنجي مدد ڪندو ۽ واقعي هنن سيني منهنجو هروقت خيال ڪيو ٿي. سامان کڻائڻ ۾ تہ ڇا هوٽلن ۾ رهائش دوران يا پڪنڪ ۽ شادين جي دوستن ۾ مون کي اٽڪو نٿي پيو. هر هڪ مون کان اڳي پڇيو

تي تہ ڪجھ ڪيي تہ هو ڪٿي اچن. يا مون کي اڪيلو ڪمري ۾ ويٺل ڏسي اچيو ڪچهري ڪن ۾ پڇن تہ انڪل بور تہ نہ پيا ٿيو. ايتريقدر جو مون کي ہہ تي دفعا نول کي دانهن ڏيٺي پئي تہ يار هي تنهنجا مائٽ مون پاران اجايو ٿا پريشان ٿين. تون ڪيس ٻڌاءِ تہ آئون گهر ۾ ہہ هڪ هنڌ اڪيلو ويٺو لکندو پڙهندو آهيان ۽ مون کي نہ ڪاڏي پيتي جو شوق آهي ۽ نہ ڪچهريءَ جو.

بهرحال اهي تہ ٿيون پوءِ جون ڳالهيون باقي ويزا دوران مون کي تہ ائين ٿي لڳو تہ انڊيا جي سرزمين تي خبر ناهي پير رکڻ نصيب بہ ٿيندو يا نہ ويزا لڳي آئي تہ خبر پيئي تہ منهنجي ئي فارم تي سفر ڪرڻ جي طريقو جو نيو لڳڻ وسري ويو آهي تہ آيا باءِ بس ويندس يا باءِ ايئر. سو هڪ دفعو وري منهنجو پاسپورٽ ۽ فارم نولراءِ کي انڊين سفارتخاني ۾ جمع ڪرائڻو پيوجيئن By Bus جو نيو هٽي ڏين. مون بس ۾ گهٽن سان وڃڻ چاهيو تي جيئن آئون ڪٿي بين سان ڪچهري نہ ڪريان پر بين جون ڳالهيون ۽ چرچا يوڳ ٻڌندو هلان ۽ ہي ڳالھ تہ لاهور کان امرتسر ۽ اڳتي دهليءَ تائين دنيا جي مشهور ۽ پراڻي روڊ Grand Trunk Road تان بس ۾ هلڻو هو. هن تاريخي روڊ بابت ڪجھ ستون اڳيان هلي ڪتي لکان.

انڊيا جي ڌرتي تي پير رکڻ جي اميد ويتر گهٽ ان وقت بہ تي وئي جڏهن پاڪستان جو باربر تيڻ کان اڳ اسان جو اميگريشن ۽ ڪسٽم وارن سان واسطو پيو. ايئرپورٽ تي تہ ڪلاڪ اندر ہہ تي اڏامون اچيو وڃن ۽ هر اڏام مان ہہ تي سئو ماڻهو لهن ٿا. روزانو ايترن ماڻهن کي اتي بيٺل اميگريشن ۽ ڪسٽم وارا آرام سان منهن ڏيو وڃن ۽ هيڏانهن لاهور ڏي سڄي ڏينهن ۾ هڪ بس تي لنگهي جنهن ۾ وڌ ۾ وڌ پنجاھ ماڻهو مس ٿا ٿين پر اسان کي ڇا ڪسٽم ۽ اميگريشن وارن تنگ ڪيو. سڄو ڏينهن ۽ رات ٽرين ۾ سفر ڪري ڪراچيءَ کان لاهور رات جو هڪ وڳي پهتا هئاسين ۽ پورن ٽن ڪلاڪن بعد (يعني صبح جو چئين وڳي) پاڪستان ٽورزم ڊپارٽمينٽ جي آفيس ۾ بس لاءِ آيا هئاسين جتان پوري ڇهين وڳي بس رواني ٿئي تي. پورا ہہ ڪلاڪ اتي جو منجهيل عملو، خبر ناهي پوليس ڪاتي طرفان هو يا ٽوئرزم ڊپارٽمينٽ طرفان، ڪڏهن بئگون ٽوريندا رهيا تہ ڪڏهن بئگون ڪولرائيندا رهيا.

"بئگن ۾ يا هٿن ۾ جيڪي ڪئميرائون اٿانو انهن مان بيٽري سيل ڪڍي جمع ڪرايو... سامان جي هر بئگ تي Tag لڳائي ائڊريس لکو.... سامان هن ڪنڊ ۾ ڪري رکو هاڻ هن ڪنڊ ۾ رکو... سامان مان ڪو بہ ننگ هٿ ۾ نہ ڪڻو... ڪين ئي سمجھ ۾ نہ پئي آيو تہ هو ڇا چاهين ٿا. بهر حال اهو تہ صاف ظاهر هو تہ هنن کي ڪجھ خرچي ڪيي جي ڪا اسان نٿي ڏيڻ چاهي. آخر اسان مان ڪن همراهن هنن کي چيو تہ "هي سڀ ڇچ جا ماڻهو آهن ۽ توهان جي پنجاب جي انڪم ٽئڪس ڪمشنر جا پائر پيٽون ۽ انهن جا يار آهن." ان بعد خبرناهي ان دڙڪي ڪري يا شايدان ڪري بہ تہ ڇھ تي ويا هئا ۽ بس کي هر صورت ۾ لاهور ڇڏڻو هو، سو اسان جو سامان جلدي جلدي بس ۾ رکايو ويو. باقي هنن بہ ڪلاڪ اسان

خاموش رهنما

گهڻ همٿ ۽ بي اثر رڪندڙ خليفو المڪتفي 295هه ۾ ٿي گذريو آهي. هن پنهنجي وزيرڪي ڪجهه ڪتابن جي فرمائش ڪئي ته جيئن سندس اڪيلائي جو وقت سٺو گذري. وزير گورنرن کي حڪم موڪليو ته معياري ڪتاب فراهم ڪيا وڃن پر خليفي وٽ پهچڻ کان پهرئين هن وٽ موڪلياوڃن. جمع شده ڪتابن ۾ تاريخ ۽ ٻين موضوعن تي ڪتاب هئا. انهن کي ڏسي ڪري وزير انهن ڪتابن کي جمع ڪرائيندڙن کي گهڻ وڏ ڳالهايو ۽ چيو، "هي ڪتابَ پروفيسرآهن، جيڪي خليفي کي اٿاري ڇڏيندا پر مان ته اهڙي فائديمند علم کان ڪيس بي خبر رکڻ چاهيان ٿو."

موڪليندڙ: مسڪين سمون (ٽنڊوالهيار)

☆......☆......☆

ڪي جيڪو اجايو دوڙايو ۽ اڳيان واڳها باردر وٽ جيڪو اسان جو تيل ڪڍيو ان اسان کي پويان پيرڪرڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو.

واڳها ڪسٽم وارن کي چيوسين،" بئگن جي چيڪنگ ته ويهه منٽ ڪن اڳ لاهور ۾ ٿي وئي آهي، اوهان وري ڇو ٿا کوليو؟

"اها سيڪيورٽي خاطر پوليس ڪئي." هنن وراڻيو، "۽ هاڻ اسان ڪسٽم جي خيال کان چيڪ ڪنداسين."

انهي دوران هنن جونئيدو عملو (سپاهي) اسان کي في پاسپورٽ هزار رپيا سندن آفيسرن کي خرچي طور ڏيڻ جي "سهڻي صلاح" ڏيندو رهيو. جنهن تان هنن هڪ رپيو به لهڻ نه ٿي چاهيو.

"آخر ڇا جي لاءِ چاليهن ماڻهن جا چاليهه هزارڏيون!" نولراءِ جو ناني شمن لال رڙيون ڪري چيو. نول ۽ ٻيا ڪجهه گهوٽ سان گڏ ڪجهه ڏينهن اڳ انڊيا ياءِ ايئر هليا ويا هئا. شمن اسان جو ليڊر ٿي پئي هليو ۽ في الحال خرچ پکو هلائڻ لاءِ هن کي نولراءِ انچارج ڪيو هو. شمن کين چيو ته "پلي بئگون کوليو اسان کي اعتراض ڪونهي."

جيتوڻيڪ اسان نٿي چاهيو ته اجايو بئگون کولين جو کولڻ بعد انهن کي بند ڪرڻ جي تڪليف ٿئي ٿي باقي ٻي ڪا به اهڙي شيءِ ڪسٽم ديوٽي ڏيڻ جهڙي نه هئي. اها ڳالهه هنن به سمجهي ٿي ۽ اسان به ۽ هي ڪسٽم جو عملو ايڏو سست هو جو ڪانئن به اهو نٿي پڳو ته ڪٽي بئگون کولين. بهرحال في الحال ان ڳالهه کي پاسيرو رکي هاڻ اسان کان فارين ڪرنسي پئسن جو پڇڻ لڳا.

"توهان کي معلوم هجڻ کپي ته هڪ

هزار رپين کان متي نٿا ڪٽي سگهو.“
ڪسٽم جي هيٺين عملي ٻئگن اڳيان بيٺل مردن، عورتن ۽ ڇوڪرين کي چيو ڪين اهو معلوم ٿي چڪو هو تہ هندو ڌرم جا پاڪستاني (شايد دڪاندار) انڊيا پيا وڃن پر هنن کي اها خبر نہ هئي تہ هن ۾ پروفيسر بسنت جهڙا 19 هين گريڊ جا آفيسر، ادا گلاب راءِ جهڙا رٽائرڊ سرجن/ڊاڪٽر ۽ سندس پائيتو ايريگيشن جو انجنيئر رانا اوڏ ۽ ٻيا ڪيترا مرد، عورتون ۽ وينديون ڇوڪريون ليڪچرار، ٽيچر، ڊاڪٽر ۽ سرڪاري آفيسر آهن. بهرحال ان پئسي جي ڳالهہ تي مردن کان وڌيڪ اڳيان بيٺل عورتن ڪسٽم جي سپاهين کي چيو تہ ”ڇو؟ پائيتي جي شاديءَ تي مهيني لاءِ پيا وڃون ۽ پاڻ سان فقط هزار رپيا ڪٽي هلون؟ ڪٿي آهي اهڙو سخت قانون. اسان کي ڏيکار؟“
اهو ٻڌي سپاهين ۽ سامهون ڪنڊ ۾ ڇيڙي ڪري ڪرسين تي ويٺل آفيسرن کي في الحال ماٺ لڳي وئي پروري رينگٽ جاري رکيائون. هو ڪو پڪو پهہ ڪري آيا هوندا تہ ڪنهن طريقي سان ويندڙ مسافرن مان خرچ پاڻي ڪڍڻو آهي ۽ پڪ پنهنجين جوين سان بہ واعدو ڪري آيا هوندا تہ اڄ شاپنگ تي هلجو، انڊيا ويندڙ مسافرن کي ڦري ايندا سين.
پاسي کان بيٺل پيتارو جي پڙهيل دودي اوڏ مون کي چيو: ”پائيجان! موت تہ موتون ههڙي ڪا ٻي ذلالت.“ ۽ سچ تہ اهو هو تہ آئون بہ هاڻ پڪو پهہ ڪري رهيو هوس جو سڄي عمر سفر ڪرڻ دوران اهڙي بيڄڙائي مون نہ ڏٺي. مڃان ٿو تہ اسان جي ملڪ جي پوليس ۽ ڪسٽم ٻين ملڪن جي پوليس ۽ ڪسٽم کان وڌيڪ ڪريل آهي پر ڪڏهن بہ ڪراچي ايئرپورٽ يا بندرگاهہ ۾ اهڙا آفيسر يا سپاهي نہ ڏٺم جهڙا هن بس جي مسافرن کي تنگ ڪرڻ وارا هتي لاهور ۾ واگها بارڊر تي ڏٺم ۽ هاڻ ڦڏو تہ ڦڏو ئي سهي.
دودي ۽ مون تماشو ڏسندڙ ڪسٽم آفيسرن کي پنهنجو تعارف ڪرائي ٻڌايوسين تہ هيءَ هڪ ڇچ آهي جنهن ۾ سڀ هڪ فئمليءَ جا ماڻهو آهن ۽ قانوني طرح اجازت سان وڃون پيا. هر هڪ ماڻهو هزار هزار رپيا ڪهڙي قانون هيٺ توهان کي ڏئي. اتي هنن پنهنجو رويو ئي بدلائي ڇڏيو. ”ڪمشنر صاحب جا پاءُ پيڻ اسان جا پاءُ پيڻ آهن ۽ ڪمشنر صاحب تہ ڇا اسان لاءِ توهان مان هر هڪ باعث عزت آهي، ڪير ٿا پئسا گهرن؟ اهي وڏا ڪمينا آهن سپاهي. متان ڏنا اٿانو...“ هو چوڻ لڳا.
واهہ سائين واه ۽ هنن ڪسٽم جي سپاهين هي جيڪو ڪلاڪ ڏيڍ سندن اکين اڳيان ۽ سندن آشيرواد سان اسان کي بيزار پئي ڪيو، اهي چڻ سندن سپاهي نہ پر ٻي ڪا غيبات هئي. بهرحال اسان جي جان ڇٽي. سامان ٻئي پاسي انڊيا ڏي ٽپايو ويو ۽ ان سان گڏ اسان کي پڻ. پئسي ڏيڻ بنا جان ڇڏائڻ ۾ اسان خوشي محسوس ڪئي. پر فقط چند منٽ، خبر پيئي تہ آخر ۾ ايندڙ همراهن کان مڙيئي منٽ ميڙ ڪري سئو رپيا في ماڻهو ورتائون جيڪي پوءِ اسان ڦوڙي ڪري پئسا ڏيندڙ کي ڏنا ۽ خوشي تي تہ پنهنجي ملڪ جي ڇرن مان جان ڇٽي ۽ هاڻ انڊيا گهمڻ جو آسرو ٿيو.
انڊيا پاسي واري عمارت ۾ انڊيا

حڪومت جي پوليس ۽ ڪسٽم جو عملو هو. ڪيترا ته ڏاڙهين مان لڳا پئي ته سک هئا. جيڪي مون وانگر هن Route ذريعي انڊيا ويندا هوندا ته خبر هوندن ته اسان جي ۽ انڊيا جي ادارن ۽ ماڻهن ۾ ڪيڏو وڏو فرق آهي. انڊيا پاسي واري عمارت ۾ باٿ روم به صاف ستراهئا ته پيئڻ لاءِ ڪولرن ۾ به ٿڌو پاڻي هو. جنهن هال ۾ اسان کي انتظار ڪرڻو پيو ان جي ايئرڪنڊيشنرن به ڪم ڪيو پئي. اميگريشن وارو آفيسرسيني کان پاسپورٽ وٺي هڪ هڪ تي ٺپا هڻي ان همراهه کي سڌ ڪري واپس ڪري رهيو هو ۽ پوءِ اهو مسافرڪسٽم لاءِ پر واري ڪمري ۾ ويو ٿي جتي به چٽا ڪسٽم آفيسر سامان چيڪ ڪري رهيا هئا. انهن جا سپاهي اسان کي Harass ڪرڻ بدران پنهنجن آفيسرن سان گڏ بيٺا هئا. سک ۽ پنجابي هندو مزورن اسان جي ٻڌائڻ تي اسان جون پيٽيون ڪسٽم وارن اڳيان رکيون ٿي ۽ هنن چاڪ سان Okay ڪيو ٿي. ڪنهن ۾ شڪ ٿي ٿين ته اهو دور ڪرڻ لاءِ هنن پيتي کولڻ لاءِ چيو ٿي. مڃان ٿو ته انڊيا جي پوليس ۽ ڪسٽم ۾ ڪي فرشتا نه آهن. هو به ڪٿي ڪٿي چار پئسا رشوت ضرور وٺندا هوندا پر ائين سڪڻ ۽ جڪڻ اسان جي ماڻهن وانگر نه جن جي افعالن مان لڳو ٿي ته جڻ اڄ آخري ڏينهن آهي سڀاڻي پيو ڏينهن ٿيڻو ئي نه آهي. ايئن ٿي لڳو جڻ هنن کي اڄ ٿيلهي پئسن جي ڪٺي پنهنجي زال وٽ پهچڻو آهي نه ته ٻي صورت ۾ هوءَ پنهنجي يار سان ڀڄي ويندي.

اسان جي پوليس ۽ ڪسٽمس جو هڪ ٽڪل ۽ پريشان مسافر سان ڪيل خراب برتاءُ هن جي ڪيڏي دل آزاري ڪري ٿو. اهي ئي ڳالهيون آهن جيڪي ڏارين ماڻهن کي اسان جي ملڪ ۾ گهمڻ لاءِ دل شڪستو ڪن ٿيون. اسان جي حڪومت ٽوئرزم جي ڪٺي ڪيتري به پرچار ڪري ٿي پر ڏاريان ايندي گهبرائين ٿا. اهي ڳالهيون سوچي دل چوندي آهي ته انڊيا پاڪستان جا بارڊر کلن ته سنو ۽ اسان جا ماڻهو ڪجهه پاڙي وارن ملڪن کان به سکن نه ته جيئڻ انڊين چئنلن کان اڳ اسان جي ماڻهن اهو ئي سمجهيو ٿي ته دنيا ۾ سونهن ۽ سوڀيا جي نشاني فقط اسان جون ڏڍين مينهن جهڙيون فلمي اداڪارائون انجمن آرائون ۽ سنگيتائون آهن يا جيئڻ بين الاقوامي چئنلن تان ڪشتي جا پروگرام نه اچڻ کان اڳ اسان جي ماڻهن کي اهو ئي دماغ ۾ هو ته سڄي دنيا ۾ پهلوان ۽ طاقتور ٻڪرو گوشت جو ۽ ڇهه گلاس لسيءَ جا پيئڻ وارا فقط ڀولو ۽ اڪرم آهي.

***

بس ذريعي انڊيا وڃڻ جي شوقينن لاءِ ضروي آهي ته هو انڊيا جي ويزا ملڻ سان يڪدم لاهور کان دهلي وڃڻ واري بس ۾ سفر ڪرڻ جي سيٽ اڳوات Reserve ڪرائي ٽڪيٽ وٺي ۽ واپسيءَ جي ٽڪيٽ ۾ هتان نه ته دهلي پهچي يڪدم وٺي ڇڏين، ڇو جو لاهور کان دهلي ڪا هرڪلاڪ بعد بس نٿي رواني ٿئي جو هڪ مس تي وڃي ته ٻيءَ ۾ ويڃجي. ٿي سگهي ٿو اڳتي هلي بسين جو اعداد وڌي پر في الحال اهي هفتي ۾ فقط چار ڏينهن هلن ٿيون ۽ لاهور ٽوڙي دهلي صبح جو پوري ڇهين وڳي ڇڏين ٿيون ۽ شام جو نائين وڳي يعني 15 ڪلاڪن بعد منزل تي اچيو پهچائين جنهن ۾ بارڊر تپڻ

مهل واگها ۽ اتاري تي ٻه تي ڪلاڪ لڳيو وڃن ۽ رستي تي پڻ تن شهرن پيلي، سرهند ۽ لندر ضلعي جي شهر ڪرتارپور ۾ اڌ اڌ ڪلاڪ ڪن بس بيهي تي جتي ٻن هنڌن تي چانهه بسڪيٽ ۽هڪ هنڌ تي مسافرن کي لنچ ڪرائي وڃي تي.

لاهور کان دهلي 800 ڪن ڪلوميٽر مفاصلو آهي پر گرانڊ ٽرنڪ روڊ جنهن تان بس هلي تي تمام گهٽو بزي رهي ٿو. هونءَ تہ سفر ۾ اجا ٻه گهٽو وقت لڳي وڃي پر اينڊي ويندي بس جي اڳيان پويان پوليس موبائيل گاڏي هلي تي. پاڪستان جي پاسي پاڪستان جي پوليس ۽ انڊيا پاسي انڊيا جي، جيڪا مسافرن کي تحفظ مهيا ڪرڻ لاءِ آهي ۽ سچي وات سائرن وڄائيندي ماڻهن ۽ گاڏين کي رستي تان پاسو ڪرائيندي هلي تي جيئن اسان جي بس بنا ڪتي بيهڻ جي فل اسپيڊ سان هلندي رهي.

بس جيتوڻيڪ پوري ڇهين وڳي هلي پر مسافرن کي اتي ٻه ڪلاڪ اڳ يعني صبح جو چئين وڳي گهرايو وڃي ٿو جيئن پنهنجو سامان جمع ڪرائي رسيد وٺن ۽ ٽڪيٽ ڏيکاري بس ۾ ويهڻ لاءِ سيٽ نمبر ۽ بورڊنگ ڪارڊ وٺن جيئن هوائي اڏي تي تئي ٿو. بسون ڪافي وڏيون ۽ آرامده آهن. ايئر ڪنڊيشنڊ هجڻ کان علاوه انهن ۾ تي وي جو ٻه بندوبست آهي جيئن مسافر فلمون ڏسندا هلن.

اسان ڪراچيءَ کان شاليمار ٽرين ۾ صبح جو سادي ڇهين وڳي نڪتاسين جنهن رات جو هڪ وڳي ڌاري لاهور ڇڏيو، رستي تان حيدرآباد، نواب شاهه ۽ روهڙيءَ مان نولراءِ اوڏ جا پائر پيٽون ۽ انهن جا پار چڙهندا رهيا. لاهور ۾ ريلوي اسٽيشن پرسان نول هڪ هوٽل ۾ ڪمرا بڪ ڪري ڇڏيا هئا جتي رات جا تي چار ڪلاڪ آرام ڪري پوءِ چئين وڳي دهلي ڏي روانو ٿيندڙ بس لاءِ پهتاسين. شاليمار گاڏي جي ڪراچيءَ کان لاهور، لوئر ACC جي ٽڪيٽ 1260 رپيا آهي ۽ لاهور کان دهلي تائين بس جي ٽڪيٽ 1500 رپيا آهي. جنهن ۾ واگها بارڊر تي نيرن ۽ رستي تي ٻن هنڌن تي چانهه ۽ هڪ هنڌ تي لنچ شامل آهي. يعني ڪراچيءَ کان دهليءَ تائين ۽واپس ڪراچي پهچڻ جو ڀاڙو سادا پنج هزار رپيا ٿو تئي ۽ ڪوڪرو پار وارو رستو شروع ٿي وڃي(هاڻ اهو رستو شروع ٿي ويو آهي) تہ حيدرآباد کان بمبئي يا حيدرآباد کان احمد آباد، بڙودا يا اجمير جا ڀاڙا اجا ٻه گهٽ ٿيندا.

انڊيا جي شهرن ۾ رهائش جو ٻه ايڏو وڏو مسئلو ناهي. انڊيا جي ننڍي وڏي شهر ۾ ڪيٽريون ئي هوٽلون آهن. ڇهه ست هزرا رپئي وارين فائيو اسٽار هوٽلن کان وٺي گهٽين گهوٽين ۾ بنا ايئر ڪنڊيشن جي ٻه سئو رپين واريون پڻ آهن ماني ٽڪيءَ جو ٻه اهڙو مسئلو ناهي جهڙو يورپ، آمريڪا يا ويندي فارايسٽ جي ملڪن ۾ تئي ٿو. انڊيا ۾ جتي ڪٿي بهترين رڌل چانور، اڙڙاتا،مانيون، دال ڀاڄي کان پڪوڙن تائين ملي ٿو. اجا ٻه پاڪستان جي شهرن ۾ مانيءَ جي ايڏي ورائٽي يا سستائي نہ آهي جيتري هتي انڊيا ۾ آهي. پندرهن ويهن رپين ۾ ڀاڄي يا دال سان چانورن جي پليٽ مليو وڃي يا ڏهن رپين ۾ "آلو پراٺا" دال ۽ چٽڻي سان گڏ. اهي سڀ اگهه گاڏي تي ماني رکي وڪڻڻ وارن جا آهن جن کان لنچ ٽائيم تي

آفيسن ۾ ڪم ڪندڙ ڪلارڪ، آفيسر تـوڙي ڪاليجن ۾ پڙهندڙ ڇوڪريون ۽ ڏارين ملڪن جا ٽوئرسٽ وٺي ڪائين ٿا.

هونءَ بہ دال، چانور، پٽاٽا، ماني ڪائڻ ۾ ايترو Risk ناهي جيترو گوشت يا مڇيءَ ڪائڻ ۾ آهي پوءِ چاهي اهي شيون ڪو فائيو اسٽار هوٽل ۾ ڪائي جو گوشت ۽ مڇيءَ جهڙيون شيون پاروٿيون بہ ٿي سگهن ٿيون ۽ صحت خراب ڪري سگهن ٿيون. هونءَ بہ ٽوئرسٽ جي حق ۾ اهو بهتر آهي تہ ڌارئين ملڪ ۾ ڀاڄي ۽ دال جهڙيون شيون ڪائي گذارو ڪري. اها بہ ڳالهہ آهي تہ جپان ۽ يورپ جي ملڪن ۾ خاص ڪري سئيڊن ناروي پاسي دال ۽ ڀاڄي خاص ڪري واڱڻ ۽ گوبي تہ گوشت کان بہ مهانگي آهي پر انهن ملڪن جو پاڻي صحيح آهي. باقي هتي انڊيا جي ننڍي توڙي وڏي شهر ۾ پاڻي صاف ناهي. بلڪ آئون تہ اهو چوندس تہ پاڪستان کان بہ خراب آهي. پيئڻ لاءِ منرل واٽر وٺجي يا ڪنهن خالي بوتل ۾ هوٽل مان صفا ۽ فلٽرڊ پاڻي ڪٽي پوءِ گهمڻ لاءِ نڪرجي.

هتي انڊيا ايندي يا ڪنهن بہ ڌارئين ملڪ ۾ رهندي وقت اهي دوائون پاڻ سان گهران کڻي نڪرجن جيڪي ضروري آهن جيئن تہ بلڊپريشر، ڊائبٽيز ۽ دل جي بيماري وغيره جون. ان آسري تي نہ رکجي تہ انڊيا مان بہ ملي وينديون. ان کان علاوه عام بيمارين جهڙوڪ بخار، مٿي جو سور، دستن وغيره جون گوريون بہ کڻجن. بهرحال انڊيا جهڙي ملڪ ۾ بين دوائن سان گڏ مڇرن کي ڀڄائڻ جي بندوبست لاءِ مئٽ يا coilضرور کڻجي جنهن جي گرم ٿيڻ يا ٻرڻ سان مڇر ڀڄيو وڃن ۽ Mospelجهڙي دوا پڻ

کڻجي جيڪا جسم کي مکڻ سان مڇر ڀري ڀڄن ٿا. مڇر تہ اسان جي ملڪ ۾ بہ آهن تہ ملائيشيا، سنگاپور ۽ وينڊي جپان ۾ بہ پرجيڪي جيت مڇر هتي انڊيا ۾ نظر اچن ٿا اوترا شايد ئي ٻئي هنڌ هجن. مليريا ڪري انڊيا ۾ موت جو تعداد بہ تمام گهڻو آهي.

هونءَ ملڪ اندر عام طرح بس ۾ چڙهڻ وارا پاڻ سان بہ بہ ٻئگون بہ کڻي سفر ڪن ٿا. اهو ان ڪري جو انهن بسن ۾ ڪيترا هٿين خالي بہ ٿين ٿا پر هتي هن بس ۾ هر هڪ لاءِ پرديس ۾ رهڻ لاءِ روزمره جي استعمال جو سامان کڻڻ ضروري ٿئي ٿو ۽ بس جي پاسي ۾ ۽ ڇت تي سامان رکڻ جي جاءِ محدود آهي سو هنن لاهور دهلي وارين بسن ۾ هر مسافر کي فقط ويهہ ڪلوسامان کڻڻ جي اجازت آهي. جنهن ۾ هٿ جو ٿيلهو بہ اچي وڃي ٿو. هوائي جهاز جي سفروانگر ناهي جو هٿ جي سامان کي تور کان ٻاهر رکيو وڃي. ويهہ ڪلو کان مٿي هر ڪلو وزن لاءِ سٺ رپيا وڌيڪ ڀاڙو ڏيڻو پوي ٿو.

لاهور دهلي هلندڙ بس جي اڳيان ۽ پويان پوليس جي موبائيل گاڏي هلڻ کان علاوه ٽي يا چار ڪن پوليس وارا بس ۾ بہ ويهن ٿا. ڪنهن بہ مسافر کي پنهنجي مرضيءَ سان رستي تي لهي هلي وڃڻو ناهي. پنهنجي منزل دهلي تائين پهچي، پوءِ هو آزاد آهي تہ جن شهرن جي ويزا اٿس انهن ڏي هليو وڃي. جيڪي جيڪي شهر گهمڻا آهن انهن ۾ وڃڻ جي ويزا پاڪستان مان ئي وٺي نڪرجي. هونءَ تہ هتي پهچڻ بعد بہ اجازت وٺي سگهجي ٿي. ان لاءِ پوليس اسٽيشن تي وڃي اطلاع ڪرڻو پوي ٿو ۽ پوءِ نئين شهر پهچي ان شهر جي پوليس

استيشن تي پنهنجي آمد جو اطلاع ڪجي ۽ اهو شهر ڇڏڻ وقت وري پوليس استيشن وارن کي پنهنجي موٽڻ کان آگاهه ڪجي. اها ڳالهه اسان لاءِ به بهتر آهي جيئن پرديس ۾ ڪجهه ٿي پوي، بيماري، حادثو وغيره ته پوليس کي ان ڳالهه جي آگاهي هجڻ بهتر آهي. جيئن ان ماڻهوءَ جي ڳولا تي پوليس ٻڌائي سگهي ته آيا ان شهر ۾ موجود آهي يا روانو ٿي ويو.

ڪو مسافر جيڪڏهن هڪ ئي شهر ۾ آهي ته به هن کي هفتي ۾ هڪ دفعو يا ٻه دفعا پوليس استيشن ۾ حاضر ٿي ٻڌائڻو پوي ٿو. ان پوليس رپورٽ کان فقط اهي آجا آهن جيڪي سٺ سالن کان وڏا آهن ۽ پوليس استشن تي هر هر رپورٽ نه ڪرڻ جي اجازت پنهنجي ملڪ ۾ موجود انڊيا جي سفارتخاني مان اڳوات وٺي آيا آهن. اسان جي دوست نولراءِ آخري ڏينهن ۾ مون کان ۽ پنهنجي وڏي ڀاءُ ۽ ڀاڄائيءَ کان پاسپورٽ وٺي اسان جي پوليس رپورٽنگ معاف هجڻ جو ٺپو پڻ هڻائي ڏنو جو اسين سٺ سالن کان وڏا ٿياسين.

انڊيا ۾ رهڻ دوران خرچ پکي لاءِ اتي جي ڪرنسي انڊين رپيا استمال ڪرڻا پون ٿا. اڄڪلهه انڊين رپيو پاڪستاني رپئي کان گهٽي Value رکي ٿو ۽ پاڪستاني هڪ سؤ رپيا انڊيا جي ستر رپين برابر آهن يا ڪٽي چئجي ته انڊين هڪ سؤ رپيا پاڪستان جي 143 رپين برابر آهن. يا ٿلهي ليکي توهان اهو چئي سگهو ٿا ته انڊيا جو هڪ رپيو اسان جي ڏيڍ رپئي برابر آهي.

انڊيا ۾ خرچ ڪرڻ لاءِ انڊين ڪرنسي (رپيا) توهان ڪراچي، حيدرآباد يا لاهور مان به وٺي سگهو ٿا ته پاڪستان ۽ انڊيا جي بارڊر وارن شهرن مان به جتي اميگريشن ۽ ڪسٽم چيڪ لاءِ ترسڻو پوي ٿو. انڊيا پهچي بئنڪن ۽ ڪرنسي مٽائڻ وارن دڪانن (Money Changers) کان به بدلائي سگهو ٿا. بهتر اهو آهي ته ڪجهه پئسا گهران ئي بدلائي نڪرو يا پنهنجي ملڪ جي ڪنهن شهر مان ئي جيئن بارڊر وارن شهرن ۾ پئسا مٽي ڏيڻ وارو نه هجي ته توهان وٽ اڳوات ڪجهه ته پئسا هجن جيڪي رستي تي يا دهليءَ پهچڻ سان خرچ ڪري سگهو. ڪنهن به ملڪ جا پئسا خريد ڪرڻ وقت خبرداريءَ سان وٺڻ کپن يا ڪنهن اهڙي دوست يا مائٽ جي معرفت وٺجن جيڪو نوٽ پرکڻ جو ڄاڻو هجي. نوٽ خريد پڻ اهڙي دڪان تان ڪرڻ کپن جيڪو نالي وارو هجي. بولٽن مارڪيٽ جهڙن هنڌن تي ڪيترائي هلندڙ چلندڙ مني چئنجر نظر اچن ٿا ۽ ٿي سگهي ٿو هو توهان کي مٽاسٽا جو اگهه به سٺو ٻڌائين پر هڪ نوٽ به جعلي ڏيڻ سان اهو فائدو ته ويو، ماڳهين توهان لاءِ پرديس ۾ مصيبت ٿي پوندي جو جعلي نوٽ هلائڻ وڏو ڏوهه آهي. توڙي ڪٿي توهان اهو ڪم بيخياليءَ ۾ ڪريو ۽ معصوم هجو. خاص ڪري اسان جي ملڪ جي ماڻهن ان سلسلي ۾ ايڏا ڏوهه ڪيا آهن جو توهان ڪٿي اٺ قسمن جا ڪٽو ته به توهان تي ڪو اعتبار نه ڪندو پوءِ چاهي ڪٿي اهو سعودي عرب يا ملايشيا جهڙو مسلمان ملڪ هجي. انڊيا لاءِ پئسو مٽائڻ لاءِ ته وڌيڪ خبردار رهڻ کپي جو ٻنهي ملڪن ۾ ڪجهه اهڙا غلط عناصر آهن جي نٿا چاهين ته پاڪستان ۽ هندستان جي وچ ۾ دوستي رهي ۽ هڪ ٻئي جي ملڪ

جي Economy خراب ڪرڻ لاءِ اهڙيون ٻه انڊر گرائونڊ ڌوهارين جون Gangs آهن جيڪي نقلي نوٽ ڇپي هڪ ٻئي جي ملڪ ۾ هلائڻ چاهين ٿيون. ان ڪري پئسن جي متاستا ۾ خبردار رهڻ کپي. بهتر ته اهو ٿيندو ته ڪجھ پئسو پنهنجي ملڪ مان بدلائي باقي انڊيا مان ڪنهن بينڪ يا اعتماد جوڳي دڪاندار (Money Changer) کان بدلائجي ۽ وڏن نوٽن بدران ننڍا ونجن جو نقلي نوٽ گهٽو ڪري وڏي انگ (هڪ هزار يا پنج سؤ) وارن نوٽن مان ئي نڪرن ٿا.

هونءَ بهتر ته اهو آهي ته پنهنجي ملڪ مان ڪجھ انڊين رپيا باقي آمريڪي ڊالر مٽائي رکجن جو آمريڪن ڊالر دنيا ۾ جتي ڪٿي سولائيءَ سان ۽ سٺي اگھه تي مٽجيو ملن ٿا. هونءَ به انڊيا جي قانون مطابق انڊيا جي سرزمين تي قدم رکڻ وقت توهان وٽ آمريڪي ڊالر ڀلي ڪٽي ڪيترا به هجن پر انڊيا جا رپيا ٽن هزارن کان مٿي نه هجڻ کپن. هاڻ شايد چار هزار رپيا ڪن ڪيا اٿن.

انهن جي بارڊر واري شهر اٽاري (Atari) تي انهن جو ڪسٽم آفيسر جي پڇڻ تي جڏهن ٻڌايو مانس ته هن نهايت سٺي اخلاق سان چيو، "سر ٽن هزار انڊين رپين کان مٿي کڻڻ جي اجازت ناهي، سو فارم تي آئون ٽي هزار ئي لکان ٿو."

پر مهينو ڪن انڊيا ۾ رهڻ لاءِ ٽن هزار رپين مان ته پورت نه ٿي سگهندي؟" مون پڇيو.

"توهان آمريڪن ڊالر يا پائونڊ، مارڪ وغيره ڪٿي وچي سگهو ٿا." هن ٻڌايو.

لڳي ٿو ته نقلي نوٽن جي ايڏي پت ـهي جو ٻنهي ملڪن جي بارڊر وارن شهرن ۾ مسافرن جي ڄاڻ لاءِ پوسٽر لڳل آ هن ته ڪوڙا (Fake) نوٽ هلائڻ سخت ڏوھ آهي ۽ اميگريشن ۽ ڪسٽم وارين عمارتن جي ٽوائليٽ ۾ پيتون رکيل آهن ته "سزا کان بچڻ لاءِ بهتر آهي ته ڪوڙا نوٽ هن پيتيءَ ۾ اڇلائي وڃو."

هڪ ڌوهاريءَ کي ته خبر آهي ته هن وٽ نقلي نوٽ آهن پر هڪ غريب ۽ اڻ پڙهيل کي ڪهڙي خبر ته هن وٽ جيڪي پئسا آهن، انهن ۾ ڪو نقلي نوٽ به آهي. هو ڪيئن خبردار رهي؟ ان لاءِ اهو ئي بهتر آهي جيڪو مٿي لکي چڪو آهيان ته اهڙي ماڻهوءَ کان پئسا مٽائجن جيڪو اعتماد جوڳو هجي يا انهن کي نوٽن جي ڄاڻوءَ ذريعي مٽرائجي.

(هلنڊ)

ڊاڪٽر ۽ سنڌس زال

مريض ڊاڪٽر کي چيو "نيڪ ٺاڪ زندگي گذري رهي هئي ته هڪ عورت منهنجي زندگيءَ ۾ داخل ٿي. مان ان سان محبت ڪرڻ لڳس. مون کي پنهنجي زال سان نفرت ٿيڻ لڳي. منهنجي زندگيءَ جي هي وڏي پرابلم آهي. ان جي غم سان بيمار رهڻ لڳان ٿو."

"اها عورت ڪير آهي؟"

مريض کيسي مان هڪ عورت جي تصوير ڪڍي ۽ ڊاڪٽر جي هٿ تي رکندي چيو، "هي آهي اها خوبصورت بلا!"

"اڙي،" ڊاڪٽر حيرت مان رڙ ڪئي، "هيءَ ته منهنجي زال آهي."

موڪليندڙ: باسط مهر (ٽنڊو الهيار)

نہ مرڻ جو ڏک

ايشور چندر

ايشور چندر اهو ڪهاڻيڪار آهي، جيڪو انساني پاونائن ڪي ڪو نہ لڪائي. انسان جي اندر جيڪي سوچون اڀرن ٿيون، تن کي هو جيئن جو تيئن ڇتي زهريلي انداز ۾ پڙهندڙن جي آڏو پيش ڪري ٿو. سندس ڪهاڻين ۾ اهي ڪوڙيون حقيقتون هونديون آهن، جيڪي توهان کي وڻن يا نہ پر دل ضرور مڃينديں تہ اها اسان جي اندر جي ڳالهہ آهي. اها بي ڳالهہ آهي تہ انسان اندر ۾ منافق آهي. اهو جيڪو اندر ۾ سوچي ٿو، ان کي ٻاهر ڪليءَ طرح ڪڍي، تنهن جي همت ڪا نہ اٿس.

هڪ وچولي طبقي جي نوڪري پيشہ پٽ جو قصو جنهن جي مٺي امڙ بيمار ٿي پئي هئي.

جڏهن ماڻس جي طبيعت اوچتو بگڙي پيئي، تڏهن بہ هن ان ڳالهہ کي ايڏو ڳنڀير ڪو نہ سمجهيو. ڪيس بس لڳو تہ هن موسم ۾ تہ ائين ٿيندو ئي رهندو آهي. ڪڏهن ٿورو بخار بہ محسوس ٿيندو آهي، تہ ڪڏهن وري بخار تيز ٿي ويندو آهي ۽ بخار ۾ تہ اڪثر ڳلي ۾ ڪوڙاڻ ۽ چڀ چڀ محسوس ٿيندي ئي آهي. ڪيس لڳو تہ ماڻس جي ڳلي ۾ ٿوري چڀ چڀ محسوس ٿيڻ، ڪا نئين ڳالهہ ڪا نہ هئي. پر پوءِ بہ ماءُ جي ڳالهہ ڪيس رڪڻي ئي هئي.

ٽانگي ۾ ماءُ کي هو اسپتال وٺي ويو. ڊاڪٽر کي هن ٽوري ۾ ٻڌايو تہ گذريل ڪجهہ عرصي کان سندس ماءُ کي گلي ۾ سور محسوس ٿيندو رهيو آهي. ڪڏهن ڪڏهن روٽي کائڻ يا پاڻي پيئڻ ۾ تڪليف محسوس ٿيندي اٿس. پر اڄ صبوح کان وٺي ان سورُ سان گڏ بخار بہ تيز ٿي ويو اٿس.

شروعاتي جاچ جوچ ڪانپوءِ ڊاڪٽر ڪيس چيو تہ سنو ٿيندو، جي هوءُ ماءُ کي اسپتال ۾ ڀرتي ڪرائي وڃي. چاڪاڻ تہ سندس ٽڪ ۾ ٽورو ٽورو رت نظر آيو آهي. ضروري ايڪسري وغيره بعد ئي هو ڪنهن فيصلي تي پهچي سگهندو تہ ٻڍيءَ کي سچ پچ ڪهڙي بيماري لڳل آهي.

ڊاڪٽرڍَ جي ڪيس ڪا ڄاڻ ڪا نہ هئي. پر شخصي طور سندس اهو ويچار هو، تہ چاڪاڻ جو ماٽس گذريل ڪجهہ ورهين کان بيڙي ڇڪڻ شروع ڪئي هئي. انڪري ئي شايد اهو ڪجهہ يا اهڙي ڪا بيماري لڳي هوندس.

هونئن بہ، هنن ڏينهن ۾ ڪيس ائين محسوس ٿيندو رهيو هو تہ ماٽس رات جو ڪافي ڪافي دير تائين پيئي ڪنگهندي هئي، ٿي سگهي ٿو تہ ڪنگهندي ڪنگهندي سندس ڦڦڙ ڪمزور ٿي ويا هجن ۽ اِنڪري ئي سندس ٽڪ ۾ ڊاڪٽر کي ٽورو ٽورو رت نظر آيو آهي.

ڊاڪٽر جي صلاح مڃي هن ماءُ کي ڀرتي ڪرايو. ويندي ويندي ماءُ کي آٿت ڏيندو ويو تہ ڊڄڻ يا گهبرائڻ جي ڪا ضرورت ڪانهي. ڪا اهڙي خاص بيماري ڪانهي. ڊاڪٽر ٿورو ائين ئي چڱيءَ طرح جاچڻ ٿو چاهي. ڀلي جاچي. هونئن، سندس ڪپڙا وغيره کڻي هو شام جو اسپتال وري ايندو. هٿون هٿ هيئنر ويندي ويندي، بزار مان هو ٿرماس وٺندو ويندو. جيئن وقت بوقت چانهہ کير وغيره گهران ئي کڻي اچي سگهي.

رستي تي پنهنجي هڪ دوست جي دوڪان تان، اوڌر تي، هن هڪ ٿرماس ورتو. گهر آيو تہ ڏٺائين، جوڙس آرام سان چانور سوئي رهي هئي.

زال کي هن سڄي ڳالهہ ڪري ٻڌائي تہ ڪيئن ماٽس جي ٽڪ ۾ ڊاڪٽر کي ٿورو ٿورو رت نظر آيو ۽ ڊاڪٽر ڪيس صلاح ڏني تہ هوءُ ماءُ کي اسپتال ۾ ڀرتي ڪرائي وڃي. تڏهن ڳالهين ئي ڳالهين ۾ جوڙس ڪيس چيو، " اميءَ کي اها موئي بيڙي ڇڪڻ جي عادت نہ رکڻ کپندي هئي. چوندا آهن، تماڪ مان گهڻيون ئي بيماريون پيدا ٿينديون آهن."

ڪيس بہ لڳو تہ جوڙس جي ڳالهہ ٺيڪ آهي. پر ماٽس بہ ڪو ڇاٽي واٽي اها عادت پاڻ ۾ ڪو نہ وڌي هئي. تن ڏينهن بہ ڪنهن بيماريءَ ڪارڻ حڪيم ڪيس تماڪ واپرائڻ جي صلاح ڏني هئي. تڏهن جي ان بيماريءَ جو نالو ڪيس چڱيءَ طرح ياد ڪونهي. هونئن بہ تڏهن سندس پيءُ جيئرو هو. انڪري ماءُ جي تن ڏينهن واري بيماري يا بيڙي ڇڪڻ جي ڪارڻ ۾ هن ڪو چاهہ نہ ورتو هئو ۽ اڪثر ائين ٿيندو بہ آهي تہ پيءُ جي حيات هوندي، اولاد کي لڳندو آهي تہ اهڙيون ننڍيون وڏيون ڳالهيون هن جي سوچڻ يا فڪر ڪرڻ لاءِ نہ آهن.

ڏيکاءُ

هيءَ ڪهاڻي مون کي ابو طالب ٻڌائي ته هڪ ماڻهو هو جيڪو ڏاڍو غريب هو پر ان خبط ۾ هو ته ماڻهوان کي امير سمجهن. هُو روزانو ڳوٺ جي چوڪ ۾ ايندو. هشاش بشاش زندگيءَ کان پورو پورو مطمئين، کلندو کڏندو، هن جي مڇين تي سٽ پريل، چڻ هينئر هينئر تازو هرڻيءَ جو نرم ۽ سٽ وارو گوشت کائي اچي رهيو هجي. هو وڏي واڪي ٺوڪون ڏيندو، "واهه، ڪيڏو نه سٽ وارو مزيدار هرڻيءَ جو گوشت هيو. جيڪو اڄ مون کائڻ لاءِ ذبح ڪيو هو."

ڳوٺ وارا اڪثر سوچيندا هئا ته، "هن کي هر روز هرڻي ڪٿان کان تي ملي، اهو ڳجهه معلوم ڪرڻ گهرجي."

هڪ ڏينهن ڳوٺ جي ڪجهه تيز ڇوڪرن جي هڪ ٽولي هن جي گهر جي ڇت تي چڙهي ويا ۽ انهن چمني کان جهاتي پاتي اندر ڏٺو. ويچارو غريب ماڻهو ڪٿان کان هڪ وڏي هڏي ڪٺي آيو هو ۽ ان کي اباري رهيو هو ۽ ڪٽليءَ ۾ جيڪا توري گهڻي سٽ جمي ويئي ٿي، ان کي آڱرين سان ڪٺي پنهنجين مڇين تي مهٽيندو رهيو. ان کان پوءِ هن تورو مانيءَ جو ٽڪرو کنيو ۽ ان سان پنهنجو پيٽ ڀريو. معلوم ٿيو ته گهر ۾ ان کان علاوه ڪجهه به نه هو.

"اسلام عليڪم، اسان هتان کان وڃي رهيا هئاسين ته سوچيوسين ته اسان توهان جهڙن امير ڪبير پاڙيسريءَ کي سلام ڪندا وڃون."

"اچو... اچو. توهان دير ڪري ڇڏي. مون هاڻي هاڻي ڪاڌو ختم ڪيو آهي. اُف ڇا ته هرڻي جو سٽيو ڪاڌو هيو... بس مان هاڻي نڪرڻ ئي وارو هيس."

"هاڻي توهان اسان کي ٻڌايو ته ايترو خوشبودار گوشت جنهن جو سٽ توهان هيئر هيئر پنهنجي منهن تي مليو آهي اهو توهان کي ڪٿان تو مليو ۽ اهي ماني جا ٽڪرا توهان ڪٿان حاصل ڪندا آهيو."ڇوڪرن پڇيس.

۽ تڏهن وڃي ان غريب ماڻهوءَ محسوس ڪيو ته هن جو راز کلي ويو آهي ۽ پوءِ وري ڪڏهن هن کي ٺوڪون ڏيندي ڪنهن به نه ٻڌو ۽ نه وري هن ڪڏهن مڇين تي سٽ لڳايو.

پر هاڻي ته پتا حيات ڪونهي. ماءُ جي بيماريءَ جو علاج هاڻي سندس ئي فرض آهي.

تڏهن وري وينٽي ويني ڪيس لڳو ته ڪٿي ائين نه ڪونهي ته ماڻس کي به دم جي بيماري هجي. پڪ ڪرڻ لاءِ هن زال کان پڇيو، " ڪٿي ائين ته ڪونهي ته امان کي به بابي واري بيماري لڳي ويئي آهي؟. بابا به ته سڄي رات پيو ڪنگهندو هو."

جوڻس کي لڳو" ها، ائين ٿي سگهي ٿو. امي هن جي شيوا ٽهل ڪندي رهندي هئي. ٻڌايي ۾ ڪا به بيماري لڳڻ ۾ ڪهڙي دير؟"

پر پوءِ سندس ويچار وري بدلجي ويو. جوءِ کي هن چيو، " پر کنگهه ۾ مونکي ڪجهه فرق ٿو نظر اچي. بابا جي کنگهه ٻئي قسم جي هئي."

جوڻس به ان ڳالهه سان سهمت هئي.

ڪجهه وقت تائين هو اهڙيون ڳالهيون ڪندا رهيا. بيمارين جي اٽڪل ڇاڻ هڻڻ ڪارڻ، هو ڪنهن صحيح فيصلي تي پهچي نه سگهيا.شام ٿي ته ٻار به اسڪول مان موٽيا. تڏهن وري ڪيس خيال آيو ته ماءُ لاءِ هو شام جي چانهه ته ڪٿي

ڪو نہ ويو آهي. اڪثر شام جو چئين ساڍي چئين ڪن ماڻس کي چانهہ پيئڻ جي عادت هئي. هينئر ساڍا پنج وڳا هئا.

جوءِ کي هن چانهہ ناهڻ لاءِ چيو. جيسين جوڻس چانهہ ناهي اچي، تيسين هوءَ ٽرماس مٿان لڳل ليبل پڙهڻ لڳو. ڪيس لڳو تہ ٽرماس ڪنهن سٺي ڪمپنيءَ جو هو. ڪئين ڀيرا ان ڪمپنيءَ جا اشتهار هو الڳ الڳ اخبارن خواه مخزنن ۾ پڙهي چڪو هو. ڪيس ٿوري خوشي ٿي تہ نيڪ آهي، ماءُ جي بيماريءَ ۾ گهر جي هڪ شيءِ تہ نهي پيئي. پئسا تہ هو دوست کي پهرين تاريخ تي ڏيندو.

ماءُ لاءِ چانهہ ڪٽي هو اسپتال پهتو.

اتي پهچي هن ماءُ کان پڇيو، "ڊاڪٽرن ڪجهہ ڏنو؟"

رواجي طرح ماڻس چيو، "ها!"

پر هنجي اتاوليءَ ڪيس چپ رهڻ نہ ڏنو. "هنن ڪجهہ پڇيو هوندو؟"

"ها آ آ آ!.. گلي لاءِ پڇيائون پئي تہ سور گهڻو ٿيندو آهي ڇا؟"

"پوءِ.. تو ڪهڙو جواب ڏنو؟"

"مون چيو، ها ٿيندو آهي.. ۽ ڪڏهن ڪڏهن ائين لڳندو آهي، ڄڻ گلي جي اندر ڪا سئي چڀي رهي هجي.. يا وري ڄڻ ڪو ڪينئون اندر سرڪندو هجي... يا ڪجهہ ائين ئي... حقيقت ۾ مون کي ڇا ڇا ۽ ڪيئن ڪيئن لڳندو آهي، مان نيڪ طرح ٻڌائي نہ پئي سگهيس."

تڏهن وري ڪيس لڳو، ڪا خاص ڳالهہ ڪا نہ هوندي. امان کي بيڙي ڇڪڻ جي عادت آهي. ڪڏهن ڪڏهن وڌيڪ بہ بيڙيون ڇڪيندي آهي. انڪري گلو سر سر ڪندو هوندس ۽ امان کي لڳي ٿو، ڄڻ اندر ڪو ڪيئون آهي.

هن وري ماءُ کان پڇيو. "پوءِ هن بيو ڪجهہ چيو؟"

"الائجي!... اول تہ ڊاڪٽرن پاڻ ۾ ئي ويٺي گٽ مٽ ڪئي. اها موئي انگريزي تہ مون کي سمجهہ ۾ اچي ڪا نہ.. ها باقي، ويندي ويندي چئي ويا تہ سڀاڻي هو وري ڏسندا، پوءِ ئي ڪجهہ ٻڌائيندا."

تڏهن اوچتو هڪ اڻ ڇاتل ڊپ هن جي من ۾ اٿيو، تہ شايد ڪا اهڙي جهڙي بيماري آهي، جو ڊاڪٽر سڀاڻي بہ ڏسڻ ٿا چاهين، نہ تہ گلي جي سر سر کي پرکڻ ۾ ڊاڪٽرن کي ايڏي ويرم ٿوريئي لڳڻي آهي.

تڏهن ڪيس لڳو، تہ امان کي ڪٿي ڪئنسر تہ ڪو نہ ٿي پيئي آهي.

اهو ويچار ايندي ئي سندس انگ انگ ۾ ڏڪڻي وٺي ويئي. گهر اچي هن جوءِ کي چيو، " منهنجو انومان آهي تہ امان کي ڪٿي ڪئنسر نہ ٿي پيئي هجي."

اهو ٻڌي جوڻس کي بہ ٿورو جهٽڪو لڳو.

پر پوءِ ڪجهہ دير سوچڻ ڪانپوءِ چيائين، "ٻڌو! ماڻهو چوندا آهن تہ ان بيماريءَ جو اڃا ڪو علاج ڪو نہ نڪتو آهي... اهو سچ آهي ڇا؟"

هن چيو، "نہ! هرويرو اها ڳالهہ بہ ڪانهي... پر ها، اهو سچ آهي تہ ان بيماري لڳڻ ڪانپوءِ ماڻهوءَ جي جيئڻ مرڻ جي ڪا پڪ نہ رهندي آهي."

هن سوچيو ته اڻسڌيءَ طرح هن جيڪا ڳالهه ڇٽي آهي، جوڻس اها سمجهي ويٺي هوندي. پر جوڻس شايد ڳالهه چڱيءَ طرح ڪو نه سمجهي شايد انڪري ٿي چيائين، "جيڻ مرڻ جي ته ڪنهنجي به پڪ ڪا نه هوندي آهي."

تڏهن هن ڪي پنهنجي ڳالهه صاف چوڻي پيئي. "تو سمجهيو ڪو نه. منهنجي چوڻ جو مطلب آهي ته ان بيماريءَ ۾ اڪثر ماڻهو مري ويندا آهن."

جوءَ به ائين چيو، "ها... مون به ته ائين ئي ٻڌو آهي."

هن ڪو به جواب ڪو نه ڏنو.

جوڻس تڏهن سوچڻ لڳي ته ڇا امي بس هاڻي ڪجهه ئي ڏينهن جي مهمان هوندي.

اتي ئي ويٺي ويٺي ڪيس هاڻي هڪ عجيب ڳالهه سجهي. سوچيائين، اجايو مان اميءَ سان وڙهندي رهندي آهيان. ڳالهه ڳالهه ۾ ساڻس اٽڪي پوندي آهيان. حقيقت ۾ پل منهنجي آهي. مون کي ئي سمجهه کان ڪم وٺڻ کپي. هن جو ڇا آهي! ٻڍاپو آهي. ٻڍاپي ۾ ته ماڻهوءَ جو سڀاءُ چڙچڙو ٿي ئي پوندو آهي.

تڏهن وري ڪيس پنهنجي ئي سوچڻ تي عجب لڳڻ لڳو. ته امي جي ٻڍاپي جو ڪيس اڄ ئي خيال چو آيو آهي، جيتوڻيڪ هن جو ٻڍاپو ته ڪڏهن کو شروع ٿي چڪو هو.

صبوح تائين ٻئي ڄڻا گهر سر رهيا. ٻنهي کي شايد چڱيءَ طرح ننڊ نه پئي آئي. رکي رکي جڏهن ٻنهي پاسو ٿي ورايو ته کين لڳو پئي ته ٻيئي ڄڻا رڳو ننڊ جو مڪر ڪري ليٽيا پيا هئا. حقيت ۾ ٻئي جاڳي رهيا هئا.

صبوح جيئن تيئن سنان ڪري هو اسپتال ويو. ٿرماس ۾ ماءُ جي لاءِ، خاص کير ۾ ٿهيل چانهه ڪٽي ويو. ماڻس اکيون پوري پلنگ تي ويٺي هئي. ان ڳالهه تي ڪيس ٿورو به عجب ڪو نه لڳو. ماڻس جو اهو روزانو نيم هو. ڪجهه وقت لاءِ هو چپ چاپ پلنگ جي پرسان رکيل لوهه جي اسٽول تي ويهي رهيو.

تڏهن، ٿوري دير بعد هن ڏٺو ته ٻه ڊاڪٽر، ٻين مريضن کي ڏسندا، هن جي ماءُ جي پلنگ ڏانهن وڌي رهيا هئا. ويجهو اچي هڪ ڊاڪٽر ڪانئس پڇيو، "توهان پنهنجي ماءُ کي ڪاٺڻ لاءِ ڪجهه ڏنو ته ڪونهي نه؟"

"جي نه!" ڪيس خود ئي لڳو ته هن ڪيڏي نه نمرتا وچان جواب ڏنو.

تڏهن وري هن ڏٺو، ته سندس ۽ ڊاڪٽر جي وچ ۾ ٿيل گفتگو ٻڌي ماڻس اکيون کوليون هيون. يا شايد ماڻس سندس آواز سڃاڻي اکيون کوليون هيون. هوءَ عجب مان ڪڏهن ڊاڪٽرن ڏانهن ته ڪڏهن ڏانهس نهارڻ لڳي.

تڏهن هڪ ڊاڪٽر ماڻس کي چيو ته توهان کي، ضروري جاچ جوچ لاءِ، اسان سان گڏ، پاسي واري ڪمري ۾ هلڻو پوندو.

ڊاڪٽر ماڻس کي ٻئي ڪمري ۾ وٺي ويا. پٽس هڪ دفعو ڊاڪٽر کان پڇيو به، ته ٻئي ڪمري ۾ سندس خاص رهڻ ضروري ٿيندو ڇا؟ پر ڊاڪٽرن ڪيس اتي ئي ويهي رهڻ لاءِ چيو.

هاڻي هن وٽ کھڙو کم هو. هو ائين ئي، بنا ڪنهن مطلب جي، هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ لڳو. ڪيترائي مريض ڪنجهي رهيا هئا. هڪ تہ بلڪل ٻار جيان روئي رهيو هو، ۽ نرس ڪنهن ماءُ جيان ڪيس ٻچڪاري رهي هئي.

نرس ڪيس سٺي لڳي.

تڏهن ڪيس ياد آيو تہ جڏهن اجا سندس شادي ڪا نہ ٿي هئي، تڏهن هڪ دفعي، هن نرسن جي چرتر جي باري ۾ ڪجهہ گهٽ وڌ پڙهيو هئو ۽ تڏهن ئي سندس دل ٿي هئي تہ هو ڪڏهن اهڙو بيمار ٿي پوي، جو ڪيس اسپتال ۾ پرتي ٿيڻو پوي ۽ هو ڪنهن نرس جي عشق ۾ ڦاسي پوي، يا ڪيس پيچائي وجي يا اهڙو ئي ڪجهہ...!

پر اَج جڏهن هو ٻارن ٻچن وارو اولاد ماڻهو ٿي ويو آهي، تڏهن اهڙيون ڳالهيون ڪيس ٻاراڻيون ٿيون لڳن. ڪيس ڪِل ايندي آهي تہ ماڻهو عشق، ٻشق جي چڪر ۾، بيماريءَ ۾ ٿيندڙ تڪليف ڪي بہ سويڪار ڪرڻ ۾ نٿا هٻڪن.

ڪافي دير تائين هو اهڙيون اجايون ڳالهيون سوچيندو رهيو. تڏهن هن ڏٺو تہ وارڊ بواءِ ماڻس ڪي واپس وٺي پئي آيو. وارڊ بواءِ ئي ڪيس اچي چيو تہ ڊاڪٽر صاحب توهان ڪي سڏي رهيو آهي. ماءُ سان ڪجهہ ڳالهائڻ ڪان سواءِ ئي، هو ڊاڪٽر جي چيمبر ۾ هليو ويو.

ڊاڪٽر تڏهن ڪيس ٻڌايو تہ ماڻس ڪي ڪئنسر ٿي پئي آهي، آپريشن ٿيندو.

تڏهن عاجزيءَ وچان هن ڊاڪٽر ڪان پڇيو. "ڊاڪٽر! چا ڪجهہ وڌيڪ... يعني ڪو گهرو گهاءُ آهي چا؟"

ڊاڪٽر چيو. "ڏسو، اهو سڀ توهان جي سمجهہ ۾ ڪو نہ ايندو، اسين آپريشن ڪنداسين. توهين پاڻ سمجهو ماڻهو آهيو. پڙهيل ڳڙهيل آهيو. توهان ڪان ڇا لڪل آهي. هن بيماريءَ مان ڇوٽڪارو ملي بہ تو سگهي، نہ بہ ملي. ڪجهہ چڱيءَ طرح چئي نٿو سگهجي... هونئن، اسان پنهنجي طرفان پوري ڪوشش ڪنداسين."

هڪ ڪن لاءِ ڪيس خوشي ٿي، تہ هو ايترو سياڻو تہ آهي ئي، جو ان بيماريءَ جو انومان هن پهرين ئي لڳائي ورتو هو. پر ٻيءَ ساعت هو اداس ٿي پيو. ڊاڪٽر جي لفظن مان ڪيس ڪنهن بہ طرح اهو صاف نٿي لڳو تہ ڪو آپريشن هرويرو ڪامياب ٿيندو ۽ ماڻس بچي پوندي.

ڊاڪٽر وٽان موٽي هو سڌو ماءُ وٽ آيو. هن ڏٺو تہ ٻہ مريض، اتي ئي ٻيني ٻيٺي ماڻس سان ڳالهيون ڪري رهيا هئا. شايد اهي ٻڌيءَ ڪان پڇي رهيا هوندا تہ ڊاڪٽر ڇا ڇا ڏٺو. يا ڪهڙي نموني جاچ جوچ ڪيائون.

پر هن ڪي ايندو ڏسي ٻئي مريض پنهنجن پنهنجن پلنگن ڏانهن هليا ويا. تڏهن ماڻس ڪانئس پڇيو. "ڊاڪٽرن ڇا چيو؟"

هن بيماريءَ جو نالو لڪائڻ چاهيو. چيائين، "ڊاڪٽر چيو آهي تہ ڪجهہ ڏينهن توکي هتي اسپتال ۾ رهڻو پوندو. چيائين تہ آپريشن ٿيندو. تو چيو پئي نہ، تہ ڪاڏو کائڻ وقت يا پاڻي پيئڻ وقت توکي گلي ۾ ڪجهہ تڪليف ٿي ٿئي ۽ توکي گلي ۾ ڪئين جهڙي ڪا چيز سرندي محسوس ٿي

ٿئي. سو شايد ان ڪئين وغيره کي ڪڍڻ لاءِ آپريشن ضرووري هوندو."

ماٽس پڇيو، "اَڇا؟.. ته ڊاڪٽر به چيو ته کو ڪينٽون، بينٽون آهي؟" ڪيس لڳو ته اها ڳالهه پڇندي ماٽس جي شڪل لهي ويئي هئي.

تڏهن هن چيو، "نه! ڊاڪٽر ته ائين کو نه چيو. پر مان سمجهان ٿو ته شايد ائين ئي هوندو. نه ته پلا آپريشن جي ڪهڙي ضرورت هئي!" تڏهن وري ڪيس لڳو ته هاڻي ڪيس ڪجهه ڳالهه جو رخ بدلائڻ کپي. انڪري وري چيائين، "چڱو!.. مان وري شام جو ايندس. تنهنجا ڪپڙا به کڻندو ايندس. هينئر ته مان انڪري کو نه ڪٽي آيس ته متان هو توکي پرتي ڪرڻ ضروري نه سمجهن.. پر خير، هاڻي ته ڊاڪٽر ئي چيو آهي ته آپريشن ٿيندو. جڏهن آپريشن ٿي ٿيندو ته توکي ڪجهه ڏينهن هتي ضرور رهڻو ئي پوندو... هينئر ته مان گهران ٿيندو سڌو آفيس ويندس. شام جو وري هتي ايندس."

ايترو چئي هو گهر هليو ويو. گهر اچي هن زال کي چيو، "ڏٺئه! اهو ئي ٿيو، جنهن جو مون کي ڊپ هو."

جوٽس به ڳالهه سمجهي ويئي. چيائين، "ڇا، ڊاڪٽر به چيو ته ڪئنسر اٿس؟"

"ها!"

"پوءِ"

ڪيس لڳو ته پاڻ به اهوئي سوال پڇڻ ٿي چاهيائين، پر جوٽس اڳ ۾ ئي پڇي ورتو آهي.

جواب ۾ هن چيو، "پوءِ ڇا؟ تنهنجي يا منهنجي هٿ ۾ ڇا هي؟ آپريشن ته ٿيندوئي."

پوءِ ڪجهه دير لاءِ ٻئي چپ رهيا.

وري سندس زال ئي ڳالهايو. "هڪ ڳالهه چوان؟.. دل ۾ ته نه ڪندا؟"

"ڇا؟"

"مون.. مون سوچيو پئي ته هنيءَ بيماري ڪا اهڙي جهڙي ته آهي ڪا نه. ۽ اهو به ضروري ڪونهي ته آپريشن کو هروبرو ڪامياب ٿئي ئي. سياڻي ٿي سگهي ٿو ته آمي کي، ڀڳوان نه ڪري، ڪجهه ٿي پوي، ته پاڻ وٽ ڪريا ڪرم لاءِ ته پئسا به ڪونهن."

تڏهن ٿورو مرڪي هن چيو، "سچ ته اهو آهي ته اهڙو ويچار منهنجي من ۾ به آيو هو. پر مون اها ڳالهه صرف انڪري زبان مان نه ڪڍي، ته متان تون ائين سوچين ته پنهنجي ئي ماءُ لاءِ مان ڪهڙيون ڪهڙيون اشڀ ڳالهيون ٿو سوچيان."

جوٽس چيو، "پوءِ پلا؟"

وري ڇڻ خود ئي مسئلي جو حل ڳولهيندي چيائين، "توهان هيئن ڪريو.. جيسين علاج هلي ۽ آپريشن وغيره ٿئي، تيسين توهان پنهنجي پي . ايف (پروويڊنٽ فنڊ) مان ڪجهه پئسا ڪڍائي رکو... ان گهڙيءَ ڪنهن جي سامهون هٿ ڦهلائڻو نه ڪونه پوندو."

زال جي اها ڳالهه ٻڌي، هو ڪجهه دير لاءِ چپ چاپ سوچيندو رهيو.

هونئن هر سال هو پي.ايف مان پئسا صرف تڏهن ڪڍائيندو آهي، جڏهن اسڪول کلڻا هوندا آهن. تڏهن ٻارن جون اسڪولي ڊريسون، فيون ۽ ڪتابن وغيره جو ايترو ته خرچ نڪري ايندو آهي، جو

پگهار مان تہ انهن خرچن جي پورت پوندي ڪونهي. انڪري هو پي.ايف مان پئسا ڪڍائي، انهن ضروري خرچن ڪي منهن ڏيندو آهي.

پر هاڻي ڪيس لڳو تہ جوڻس جو سوچڻ بہ ٺيڪ آهي. ان عين موقعي تي هو ڪنهن جي سامهون هٿ ٽنگيندو؟

مونجهاري ۾ ڪيس ڪجھ سجهيو ئي ڪو نہ ٿي.

آفيس اچي هن پي.ايف مان ڪجھ پئسا ڪڍائڻ لاءِ فارم ڀريو.

شام جو هو ماءُ جي لاءِ ڪجھ ڪپڙا ۽ ٿرماس ۾ کير کڻي اسپتال ويو. ماڻس اکين تي چشمو چاڙهي ڪو ڌرمي ڪتاب پڙهي رهي هئي.

هوءَ چپ چاپ ماءُ جي پرسان وڃي ويهي رهيو. تڏهن ماڻس چيو، "هينئر نرس آئي هئي. چيائين پئي تہ پهرين هفتو ڪن ڪجھ ٽانڪ-ٽانڪ وٺڻو پوندو. بہ ٽي شيون بيون بہ پئي چيائين ۽ ٻڌايائين تہ ان ڪانپوءِ ئي آپريشن ٿيندو."

پٽ ڪو بہ جواب ڪو نہ ڏنو. تڏهن ماڻس وري چيو، "پٽ! ان ۾ خرچ تہ ڪافي ٿيندو. في الحال ڪنهن دوست-پوست کان ڪجھ پئسا کڻي وٺج."

ائين ٿي، ماءُ جي دل رکڻ جي خيال کان هن چيو، "پئسي-ڏوڪر جو فڪر تون ڇو ٿي ڪرين؟ تنهنجو هيءُ پٽ جو ويٺو آهي. سڀ ٺيڪ ٿي ويندو. پي.ايف مان ڪجھ پئسا ڪڍائي ٿو وٺان. مڙيئي وقت نڪري ويندو."

تڏهن پٽ کي لڳو تہ ٽانڪ يا طاقت جي دوائن وغيره تي جو خرچ ايندو، ان لاءِ تہ هن سوچيو ئي ڪو نہ هئو. هاڻي انهن اجاين خرچن تي بہ سوءِ-بہ سوءُ تہ خرچ اچي ويندو.

تڏهن وري ڪيس لڳو تہ ماڻس ان ڳالھ تي بيحد خوش ٿي رهي هئي تہ پٽ سندس ڪيڏو نہ خيال ٿو رکي ۽ هوئڻ اها حقيقت بہ هئي تہ پي.ايف مان پئسا هو ماءُ جي بيماريءَ جي علاج خاطر ئي ڪڍرائي رهيو هو.

وڃڻ کان اڳ هن ڊاڪٽر کان هن سيني چيزن جي فهرست گهرائي ورتي، جن جي آپريشن کان اڳ ضرورت هئي

رستي ۾ هو سوچيندو ويو تہ ماڻس ڪيڏي نہ ڪمزور ٿي ويئي هئي. گهر ۾ رهندي رهندي. هن ڪڏهن بہ ماءُ جي سرير ڏانهن، ان خيال کان، يا ايترو ڌيان سان ڪو نہ نهاريو هو. پر اڄ اسپتال ۾، ٻين مريضن کي ڏسندي ڏسندي، جڏهن هن ماءُ کي بہ هڪ مريض جي روپ ۾ غور سان ڏٺو، تہ ڪيس لڳو تہ ماڻس جي چمڙيءَ ۾ ڪيڏا نہ گهنج پئجي ويا آهن ۽ ان چمڙيءَ مان هڏيون ڪيئن نہ صاف ڏيکاري پيون ڏين. تڏهن وري ڪيس لڳو، تہ شايد ڪمزوريءَ جي حالت ۾ ڪنهن جو آپريشن نہ ڪندا هوندا، يا وري شايد ڪي طاقت جون دوائون ڏيئي پوءِ ئي آپريشن ڪندا هوندا.

پي.ايف مان هن پئسا ڪڍائي ورتا.

پوءِ هن جي لاءِ اهو ڄڻ هڪ روزانو نيم ٿي ويو هو، تہ هو روز ماءُ لاءِ ضروري شيون کڻي ويندو هو. ماءُ سان ۽ ڊاڪٽرن سان ڪجھ ڳالهيون ڪندو هو، ۽ واپس گهر هليو ايندو هو.

تڏهن، هڪ ڏينهن ڪيس محسوس

تيڻ لڳو ته ڏيري ڏيري هاڻي هو پي.ايف جي پئسن مان ڪجھ پئسا ڪيندو تو رهي. ڪيس هاڻي ان ڳالھ جي ڳڻتي اچي لڳي هئي، ته ڪٿي اهين نه ٿئي ته رپيا اهين ئي ماءُ جي علاج-ٻلاج ۾ ختم ٿي وڃن. ۽ جنهن ڪم لاءِ هن پي.ايف مان پئسا ڪڍايا هئا، ان وقت، ان ڪم لاءِ وري ڪيس ڪٿي ڪنهن جي سامهون هٿ ڦهلائڻو پوي.

جوٽس به وچ وچ ۾ ڪڏهن ڪڏهن اسپتال ويندي هئي. تڏهن ڪيس لڳندو هو ته گهر ۾ ته جوٽس روز ڪنهن نه ڪنهن ڳالھ تي ساٽس اٽڪي پوندي هئي، پر، هتي اسپتال ۾ هوءَ ڪيڏو نه مٺو ٿي ڳالهائي. تڏهن وري هڪ ٻئي ڳالھ ۾ ڪيس سچائي محسوس ٿيڻ لڳي، ته ماڻهو جڏهن مرڻ وارو هوندو آهي، تڏهن مٺو ٻوليندو آهي.

۽ اهين هنن جو شڪ، يڪ ۾ بدلجي ويو ته ٻڍي هاڻي بچندي ڪا نه.

ڪجھ ڏينهن بعد آپريشن ٿيو. ان ڏينهن، صبوح کان ئي ونيءِ پٽ ڏاڍو اداس هئو. ڊاڪٽر هڪ ڏينهن اڳ ڪانئس لکائي ورتو هئو ته آپريشن جي دوران، جي ماٽس کي ڪجھ ٿي پيو ته هو ان ڳالھ لاءِ ذميوار نه رهندا. تڏهن ڪيس پنهنجو چور ڪاٽڻ لڳو، ته جڻ هو خود ئي لکي ڏيئي آيو هو، ته ڪيس ڪو اعتراض نه ٿيندو، جيڪڏهن سندس ماءُ مري ٿي پوي.

جوٽس به ان ڏينهن اداس هئي. ڪيس جڻ اهين محسوس ٿيڻ لڳو، ته هاڻي سندن ڪٽنب مان هڪ پاتي گهٽجي ويندو. يا وري، اڄ کان پوءِ، هڪ چاتل سچاتل آواز هميشه لاءِ هنن کان الڳ ٿي پندو.

آپريشن ڪامياب ٿي ويو. ڊاڪٽرن پٽس کي بس ايترو ئي چيو، "اسانجي طرفان ته آپريشن ڪامياب ئي سمجهڻ کپي. پر هيءَ بيماري توهان کان لڪل ڪانهي. پرهيز چڱيءَ طرح رکجو. هن بيماريءَ ۾ مريض جو پتو نه پوندو آهي ته ڪڏهن تو ...!"

هوءَ سمجهي ويو ته اڻ سڌيءَ طرح ڊاڪٽر ڇا ٿي چوڻ چاهيو.

ماءُ کي ڊسچارج ڪرائي، هو ان کي رڪشا ۾ ويهاري گهر ڏانهن وڃڻ لڳو. رستي ۾ ڏٺائين ته ماٽس ڏاڍي خوش هئي، هو جڻ موت سان جنگ جوٽي، بازي کٽي آئي هئي.

ماءُ کي خوش ٿيندو ڏسي، نجاڻ ڇو ڪيس ڪا خاص خوشي ڪا نه ٿي. ڪيس لڳو ته سندس گهر ۾ وري پراڻو ماحول شروع ٿي ويندو. وري جوٽس ۽ ماٽس جي وچ ۾ ڳالھ ڳالھ تي کٽ پٽ شروع ٿي ويندي. تڏهن وري ڪيس لڳو ته هن پي.ايف مان پئسا ڪڍائي سٺو نه ڪيو. ماءُ کي ته ڪجھ گهٽ وڌ ٿيو ڪو نه ۽ گهر هستي ته هڪ کوھ آهي. پئسا ته گهر ۾ ئي خرچ ٿي ويندا.

هن وري سوچيو، ڪٿي پئسا گهر ۾ ئي خرچ ٿي ويا، ۽ ان بعد ئي امان کي ڪجھ ٿي پيو. ته پوءِ؟... پوءِ هو پئسا ڪٿان آڻيندو؟

تڏهن ڪيس لڳو ته ماءُ جي نه مرڻ جو ڪيس بيحد ڏک ٿي رهيو هو.

☆......☆......☆

ان ماڻهوءَ جو دلچسپ احوال جيڪو نہ دوزخ جو حقدار هو ۽ نہ وري جنت جو.

انسان جي حرص، لالچ ۽ لوڀ جي تاريخ ايتري پراڻي آهي جيترو انسان ذات خود. دنيا ۾ مال متاع ۽ دولت جا انبار ڪرڻ جي مستيءَ ۾ جتيل هڪ اڻ ڇاڻ شخص جي عبرت ناڪ ڪهاڻي جنهن جو دين ۽ دنيا صرف پيسو ئي پيسو هو.

اناطول فرانس

ڪاريون مانيون

سنڌيڪار: ڊاڪٽر منظور ميمڻ

1921ع ...... اناطول فرانس

اناطول فرانس جو شمار دنيا جي عظيم ليکڪن ۾ ٿئي ٿو. هن جي ڪتابن جا ترجما دنيا جي تقريبن هر ٻولي ۾ ٿي چڪا آهن. فرانس ۾ کيس تمام گهڻي عزت ۽ احترام حاصل هئي جو اوچتو هن جي شهرت ڏنڊلي ٿيڻ لڳي. هن جي ڪم تي ڪجهه ادبي لحاظ کان ۽ ڪجهه سياسي لحاظ کان تنقيد ٿيڻ لڳي، جنهن جي ڪري هن کي وري ٻيو دفعو اهو مقام نہ ملي سگهيو، جنهن جو هو اهل هو. پر ادبي اصطلاح ۾ اهو چوڻ گهرجي تہ هن کي وري دريافت نہ ڪري سگهيو ويو. هڪ فرانسيسي تنقيدنگار هن جي باري ۾ لکيو آهي تہ "هو عظيم شهرت ڪانپوءِ هڪدم زوال جي هڪ دلچسپ ڳجهارت آهي."

اناطول فرانس 16 اپريل 1844ع ۾ پيرس ۾ پيدا ٿيو ۽ 12 آڪٽومبر 1924ع ۾ انتقال ڪري ويو. هن پنهنجي زندگي ۾ لائبريرين جي حيثيت سان ملازمت ڪئي. فري لانسر جي حيثيت سان ڪافي سالن تائين ڪم ڪندو رهيو. 1988ع ۾ هي "Temps-Le" مشهور اخبار جو ايڊيٽر رهيو. هن جي اهم ترين ڪتاب "ڪرائيم

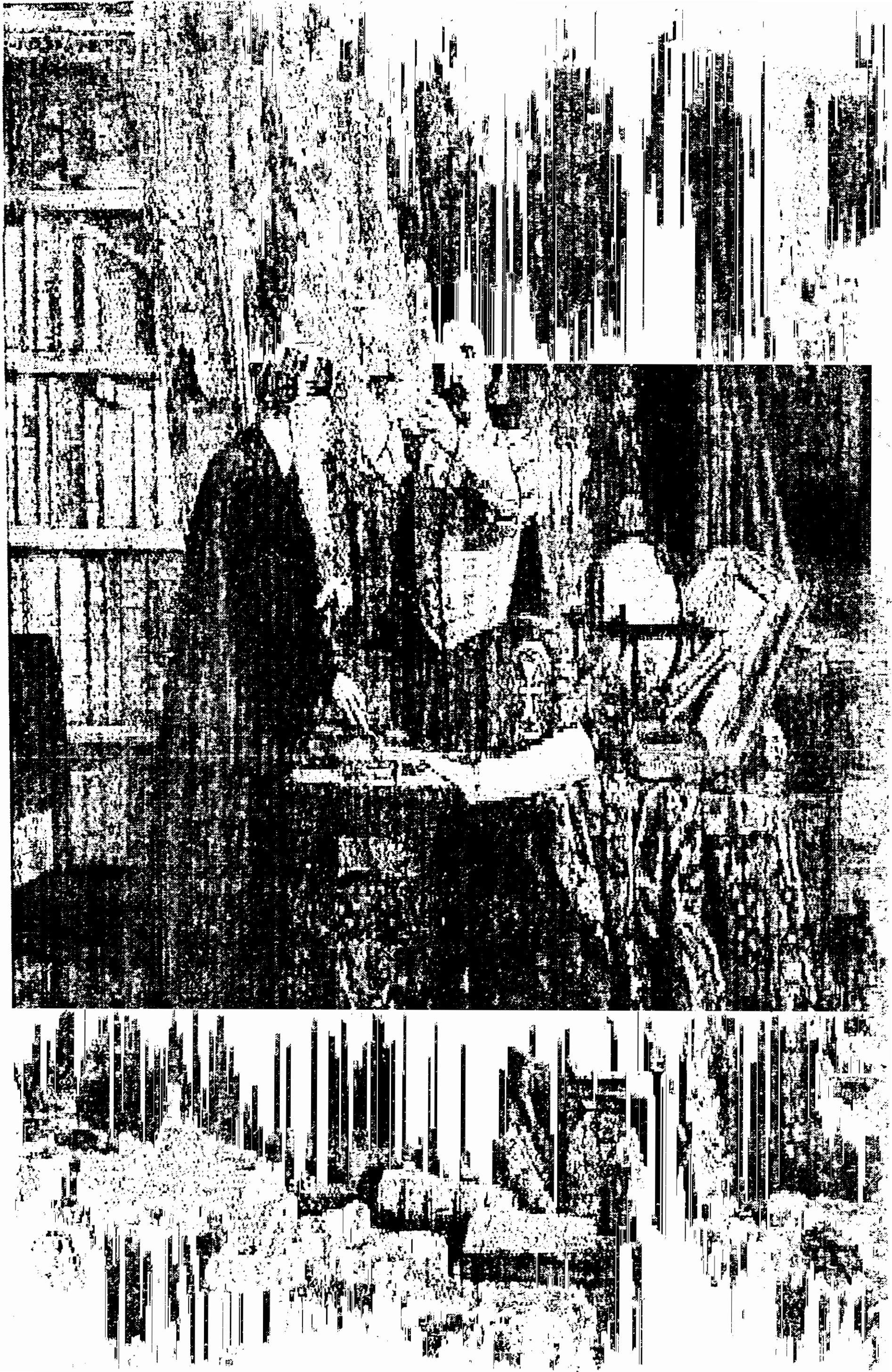

آف سيلوسٽر بونارڊ. تائيس، دي مڊرآف پرل، دي ريڊ للي، دي وائٽ سٽون، دي ريوولٽ آف دي اينجلز، دي بلوم آف لائيف، پينگوئين آئيلينڊ وغيره شامل آهن.

هي سنو ڪم ڪندڙ اديب هو. هن جو طريقو بيان تمام آسان، منفرد ۽ مهذب هو. هن جي دل ۾ انسانن جي لاءِ بي پناهه محبت، خوبصورتي ۽ انساني قدرن جي مان ۽ بلندي جهڙا جذبا هئا. جيتوڻيڪ هن کي وفات ٿيندي 82 سال گذري چڪا آهن پر سندس تحريرون، لکڻيون ۽ ناول اڃا تائين دلچسپي ۽ شوق سان پڙهيا وڃن ٿا. هن جي مشهور ناول تائيس تي هندوستاني فلم "چترليکا" ٺهي جنهن جڳ مشهوري ماڻي.

هن جو پهريون ڪتاب 1868ع ۾ ۽ آخري ڪتاب 1922ع ۾ شايع ٿيو.

☆......☆......☆

هي انهن ڏينهن جي ڳالهه آهي جڏهن نڪولس نيرلي نالي هڪ ماڻهو فلورينس جي عاليشان شهر ۾ بينڪر هو. صبح ٿيندي ئي هو پنهنجي ميز جي سامهون وڃي ويهندو هو. ٻنپهرن جو گهڙيال وڄندو هو پر نڪولس اتي ئي مورچو لڳائي انگن اکرن سان پيو الجهندو رهندو هو. شهنشاهه کان وٺي پوپ تائين هر ماڻهو سندس قرضي هو. هن کي جيڪڏهن رقم ٻڏڻ جو خطرو نه هجي ها ته هو شيطان کي به قرض ڏيئي ها.

نڪولس نيرلي بي حس قسم جو ماڻهو هو. ٻين جي مال تي هٿ صاف ڪندي هن ڪافي ساري دولت گڏ ڪئي هئي. انهيءَ دولت جي ڪري ڪيس فلورينس شهر ۾ حد کان وڌيڪ عزت جي نگاهه سان ڏٺو ويندو هو.

هن جو گهر محل جي صورت ۾ تمام وڏي ايراضي تي پکڙيل هو، جتي سج جي روشني صرف سوڙهين درين ذريعي اندرداخل ٿي سگهندي هئي. هي ڳالهه به سندس عقلمندي جي دليل هئي ڇو ته امير ماڻهوءَ جو گهر هڪ قلعي وانگر هجڻ گهرجي ته جيئن ٺڳيءَ سان ڦٻائيل دولت جي حفاظت طاقت ۽ مضبوطي سان ڪري سگهجي. اهڙي طرح درين کي لوهي شيخون لڳايون ويون هيون ۽ دروازن تي زنجير شام ٿيندي ئي چاڙهي ويندي هئي. گهر جي ٻاهرين پٽين تي هنرمندن کان نقش ڪڍرايا ويا هئا. ان ۾ تاريخي عورتن جون تصويرون، قبائلي سردارن، بني اسرائيل جي بادشاهن جون تصويرون شامل هيون. ڪمري ۾ لڳل پردن تي سڪندر اعظم ۽ ان جي قبيلن جي ديو مالائي ڪردارن جي عڪاسي به پڻ ٿيل هئي.

نڪولس نيرلي شهر ۾ پلون، سوئمنگ پولَ ۽ چارو (جانورن جو کاڌو) کائڻ لاءِ ڪيترائي وٿاڻ تعمير ڪرايا هئا. هن شهر ۾ هڪ عاليشان مسافر خانو به ٺهرايو هو، جنهن جي پٽين تي هن جي زندگي جون جهلڪيون، تصويرن جي صورت ۾ موجود هيون. سانتا ميريا جي گرجا گهر جي لاءِ هن ايترو ته چندو ڏنو هو جو گرجا هن جي شڪر گذاري ادا ڪندي سندس مجسمو گرجا گهر ۾ نمايان جڳهه تي رکيو هو. ان مجسمي ۾ نڪولس

مهمان

مهمان رحمت هوندا آهن پر ڪڏهن ڪڏهن مهمان ماڻهو رحمت بجاءِ زحمت بنجي پوندا آهن ۽ ماڻهوءَ کي وقت کان اڳ پوڙهو ڪري ڇڏيندا آهن. اهڙي ئي هڪ مهمان سان منهنجو واسطو پيو. ڳالهه اها هئي ته هڪ ڏينهن مون هڪ دعوت ڪئي، سڀ مهمان هليا ويا پر اهو مهمان ويٺو رهيو. سگريٽ تي سگريٽ پيئندو رهيو ۽ ان سگريٽ کي پردن تي، ڪرسين جي پٺ تي، منهنجي سوٽ ڪيس تي ۽ ميز تي رکيل ڪاغذن تي رگڙي رگڙي وسائيندو رهيو.

پهرئين هن منهنجي تعريف ڪئي، مون ها ۾ ها ملائي. پوءِ وري هن پنهنجي تعريف ڪئي، مان ساڻس اتفاق ڪندو رهيس. پوءِ هن پنهنجي زال جي تعريف ڪرڻ شروع ڪئي. مان ان سان به اتفاق ڪيو. آخر ۾ هُو مون کي گاريون ڏيڻ لڳو. ڪافي برو ڀلو ڳالهايائين، پوءِ به مون ها ۾ ها پئي ملائي. هاڻي اهو سلسلو سندس ذات تائين پهچندو ۽ پوءِ سندس زال تائين. مون خوف وچان سوچيو پر عين ان ٽائيم تي هن تي ننڊ جو حملو ٿيو ۽ هو ڊوڙي پنهنجي ڪمري طرف ويو پر ويندي ويندي مون کي اهو به چئي ويو ته مان سياڻي وري ايندس.

☆......☆......☆

نيرلي پنهنجي مخصوص ڳاڙهي ٽوپي سان دعا لاءِ هٿ کڻيو پاڪ مريم جي پيرن ۾ ڪنڌ هيٺ ڪيو ويٺو هو. سندس مجسمي سان گڏ سندس زال جو به مجسمو هو جيڪا پاڪ مريم جي مجسمي آڏو ڪنڌ جهڪائي بيٺل هئي.

نڪولس نيرلي جو دربار ۾ وڏو اثر ۽ رسوخ هو. هن ڪڏهن به قانون جي خلاف نه ڳالهايو هو. غريبن ۽ مسڪينن لاءِ ڪيس دل ۾ ڪا به ڪهل نه هئي. ملڪ جي باغين سان سندس ڪو به تعلق نه هو. هن جي بيپناهه دولت جي ڪري هن جيڪا طاقت حاصل ڪئي هئي، اها روزبروز وڌندي پئي وئي.

سيءَ جي هڪ شام جو هو گهر طرف واپس وڃي رهيو هو. هن کي معمول کان ڪجهه وڌيڪ دير ٿي وئي هئي. گهر جي چوڪٺ تي اڌ اگهاڙن فقيرن جي هڪ هجوم، هن کي گهيري ورتو ۽ هن آڏو هٿ ڦهلائي پنڻ لڳا.

هن ڪين گهٽ وڌ ڳالهائي انهن کان جان ڇڏائڻ چاهي پر اهي بُکايل

فقير خيرات کان سواءِ ڪيس ڇڏڻ تي تيار نہ هئا. انهن نکولس نيرلي جي چوگرد هڪ گهيرو ٺاهي ورتو ۽ ڪائنس مانيءَ جو مطالبو ڪرڻ لڳا. هن ڪين پڇائڻ لاءِ جهُڪي زمين تان پٿر ڪڻن پئي چاهيو تي تہ اوچتو هن جي نظر سندس نوڪر تي پيئي جنهن جي مٿي تي مانين جو ٽوڪرو رکيل هو. ان ٽوڪري ۾ سندس نوڪرن، بورچين لاءِ مانيون هيون. اهي مانيون گهٽ درجي واري عام اٽي منجهان ٺهيل هيون، جنهن جي ڪري انهن جو رنگ ڪارو هو.

هن هٿ جي اشاري سان نوڪر کي سڏيو ۽ پئي هٿ ان ٽوڪري ۾ وجهي ان مان ڪجهہ مانيون ڪڍيون ۽ بکين فقيرن طرف اڇلايون. هن اهڙي ريت پنهنجي جند انهن فقيرن مان ڇڏائي. نکولس هاٺي ڏاڍو ٿڪجي پيو هو. هو گهر ۾ داخل ٿي بستري تي ڪري پيو ۽ جيئن هن وهاڻي تي مٿو رکيو تہ هن کي گهري ننڊ اچي ويئي.

رات جي وقت دل جي بيهڻ ڪري هن جي موت واقع ٿي وئي. هن پنهنجو پاڻ کي هڪ ڪال ڪوٺڙي ۾ پاتو، جتي روشنين ۾ وهتل هڪ فرشتي کي ڏٺائين .جيڪو وڏي توجهہ سان هڪ ساهمي هٿن ۾ ڪٽي ان جي پلڙن مٿان ڪجهہ رکي رهيو هو.

نکولس ڏٺو تہ هيٺ جهڪيل ساهمي جي پلڙي ۾ ڪجهہ زيور هئا.هن يڪدم انهن زيورن کي سڃاڻي ورتو. اهي هڪ بيوهہ عورت هن وٽ گروي رکرايا هئا.فرشتي ان سان گڏ ڪجهہ سون جا ٽڪرا ۽ سونا سڪا ان ساهميءَ ۾ رکيا.

نکولس انهن کي بہ سڃاڻي ورتو. اهي سون جا ٽڪرا ۽ سونا سڪا هن گراهڪن کان ٺڳيءَ سان ڦريا هئا. نکولس نيرلي کي اها ڳالهہ سمجهڻ ۾ دير نہ لڳي تہ هي سڀ ڪجهہ سندس زندگي ڀر جا عمل هئا ۽ سندس عملن جو فيصلو هن جي اکين آڏو ٿي رهيو هو.

"جناب عالي!" هن چيو، "جيڪڏهن توهان جي طبيعت تي بارنہ پوي تہ مان اهو عرض ڪندس تہ توهان ساهميءَ جي هڪ پلڙي ۾ منهنجا برا اعمال تہ رکي ڇڏيا آهن پر ٻئي پلڙي ۾ منهنجون دنيا ۾ ڪيل نيڪيون رکڻ وساري ڇڏيون آهن. جنهن جو سڄي دنيا ۾ چرچو آهي. سانٽا ميريا جو گرجا گهر توهان مٿان وساريو، جنهن جي ٺهڻ جي خرچ جو ٽيون حصو مون ڏنو هو ۽ شهر جو مسافر خانو اهو بہ مون پنهنجي پئسن مان تعمير ڪرايو آهي."

"فڪر نہ ڪر نکولس نيرلي،" فرشتي جواب ڏنو، "اسان فرشتن کان ڪا بہ ڳالهہ اوجهل نہ آهي،" هن اهو چئي سانٽا ميريا جو گرجا گهر ۽ خوبصورت مسافر خاني کي ساهميءَ جي ٻئي پلڙي ۾ وڌو پر پلڙي ۾ ڪو بہ جهڪاءُ پيدا نہ ٿيو.

فلورينس جو بينڪار ڪجهہ پريشان ٿي ويو.

"محترم فرشتا! پيو دفعو توجهہ فرمائيندا! توهان پلڙي ۾ اهو پاڪ پاڻي جو فوارو تہ رکيو ئي ڪونهي، جيڪو مون گيواني جي گرجا گهر ۾ ٺهرايو هو ۽ سينٽ اينڊريا جو اهو منبر تہ مون کي نظر ئي نہ پيو اچي، جنهن تي مون ڪافي خرچ ڪيو هو ۽ ان لاءِ مون هڪ ماهر فنڪار بہ

پري ڪان گهرايو هو. ان تي مون کي ڏاڍو خرچ ڪرڻو پيو هو."

فرشتي منبر ۽ فوارو به ڪٽي ڪري مسافر خاني جي مٿان رکيو پر پوءِ به ساهميءَ ۾ ڪا به حرڪت پيدا نه ٿي. نڪولس کي لڳو ته هن جو نرڙ پگهر ۾ پسجي ويو هجي.

"جناب اعليٰ! ڇا توهان کي يقين آهي ته ساهميءَ ۾ ڪا خرابي ناهي."

فرشتي هڪ عجيب مسڪراهٽ سان ٻڌايو ته هي پيرس يا وينس جي واپارين جي ساهمي ناهي، ان ڪري هن جي درست هئڻ جي ڪنهن ڳالهه ۾ ڪو به شڪ نه ٿيڻ گهرجي.

"بهتر!" نڪولس گهرو ساهه کڻي چيو. هن جو رنگ چُن جي رنگ جيان بلڪل اڇو ٿي ويو هو." ڇا گرجا گهر، فوارا، منبر ۽ بي شمار بسترن واري مسافر خاني جو ڪو به وزن نه آهي؟"

"تون پاڻ ئي ڏسي وٺ،" فرشتي جواب ڏنو. "تنهنجي گهمرائيءَ جي مقابلي ۾ غلط ڏيکاءُ وارين نيڪين جي ڪا به حيثيت نه آهي"

"پوءِ ته مون کي دوزخ وڃڻو پوندو." نڪولس تقريبن روئي ڏنو. خوف ڪان سندس جسم لرزڻ لڳو هو.

"صبر، نڪولس نيرلي، صبر" مصنف فرشتي ڌيمي آواز ۾ چيو. "اڃا منهنجو ڪم ختم نه ٿيو آهي. اڃا تنهنجي سٺي عملن جو وزن باقي رهيل آهي."

ائين چئي هن اهي ڪاريون مانيون ڪنيون جيڪي نڪولس بکايل فقيرن ۾ ورهائيون هيون ۽ نيڪي جي پلڙي ۾ وجهي ڇڏيون. اوچتو اوچتو ساهميءَ ۾ حرڪت پيدا ٿي. هڪ پلڙو مٿي اٿيو ۽ ٻيو پلڙو جهڪيو ۽ پوءِ ٻئي پلڙا برابر ٿي ويا ۽ ساهميءَ جي ڏنڊي افقي حالت ۾ بلڪل برابر سڌي وڃي بيٺي جيڪا اهو ظاهر ڪري رهي هئي ته ٻنهي پلڙن ۾ برابر برابر وزن آهي.

فرشتي سنجيدگيءَ سان وراڻيو. "ٻڌ نڪولس نيرلي! تنهنجا عمل ٻڌائين پيا ته تون اڃا جنت يا دوزخ مان، ڪنهن جو به حقدار نه ٿيو آهين. فلورينس واپس وڃ ۽ غريبن ۾ اهي ئي ڪاريون مانيون ورهائي، جيڪي تو گذريل رات جهپٽا جهپٽي جي وقت فقيرن کي ڏنيون هيون. تنهنجي نجات ٿي ويندي. خدا جون رحمتون اڻ ڪٿنديڙ آهن. هو توبهه ڪندڙ چورن ۽ پشيمان ٿيندڙ رنڊيءَ کي به معاف ڪري سگهي ٿو. تون دنيا ۾ وڃي اهي ڪاريون مانيون ورهائڻ نه وسارجان، جنهن اڄ منهنجي ساهميءَ جي پلڙي کي التي ڇڏيو آهي. بس هاڻي هتان وڃ."

ايتري ۾ نڪولس پنهنجي بستري تي جاڳي پيو. هن پنهنجي دل ۾ پختو واعدو ڪيو ته هو پوري ايمانداريءَ سان فرشتي جي نصيحت تي عمل ڪري جنت ۾ داخل ٿيڻ جو حقدار ٿيندو.

هو پنهنجي ان موت واري واقعي کانپوءِ ٽي سال زنده رهيو. ان عرصي ۾ هو غريبن جو دوست رهيو ۽ دل کولي انهن جي مدد ڪندو رهيو.

☆......☆......☆

انسان ذات ۾ محبت جو تعلق صدين کان گڏوگڏ هلندو پيو اچي. سڄي دنيا ۾ محبت اهو هڪ آفاقي جذبو آهي جيڪو بنان ڪنهن رنگ ۽ فرق جي هر قبيلي، هر قوم، هر نسل ۾ رچيل آهي. جنهن ۾ ڪروڙين سال گذرڻ کان پوءِ ڪو به ڦيرو نه آيو آهي. پلي ڪٿي اهو عشقيه داستان ايران جي شيرين فرهاد جو هجي يا عربن جي ليليٰ مجنون جو. هندوستان جي نورجهان جهانگير جو هجي يا سليم انارڪلي يا وري شڪنتلا جو. پنجاب صوبي جي هير رانجها جو هجي يا سنڌ جي نوري ڄام تماچي جو. بنگلاديش جي حور محل جو هجي يا يورپ جي ميري ويلوسڪي نپولين جو. اهي پٽر تي لڪير جهڙا جذبا اسان جي زمين جي گولي تي مثالي حيثيت رکن ٿا

يورپ جي تاريخي عشقيه داستان جو جڳ مشهور لازوال احوال.

ميري ويلوسڪي نپولين

نور علي بوزدار

اوڻهوين صدي جي پهرئين ڏهاڪي ۾ پولينڊ سياسي طور تي يورپ جي نقشي تي موجود نه هو. پرشيا (هاڻوڪو جرمني)، روس ۽ آسٽريليا،

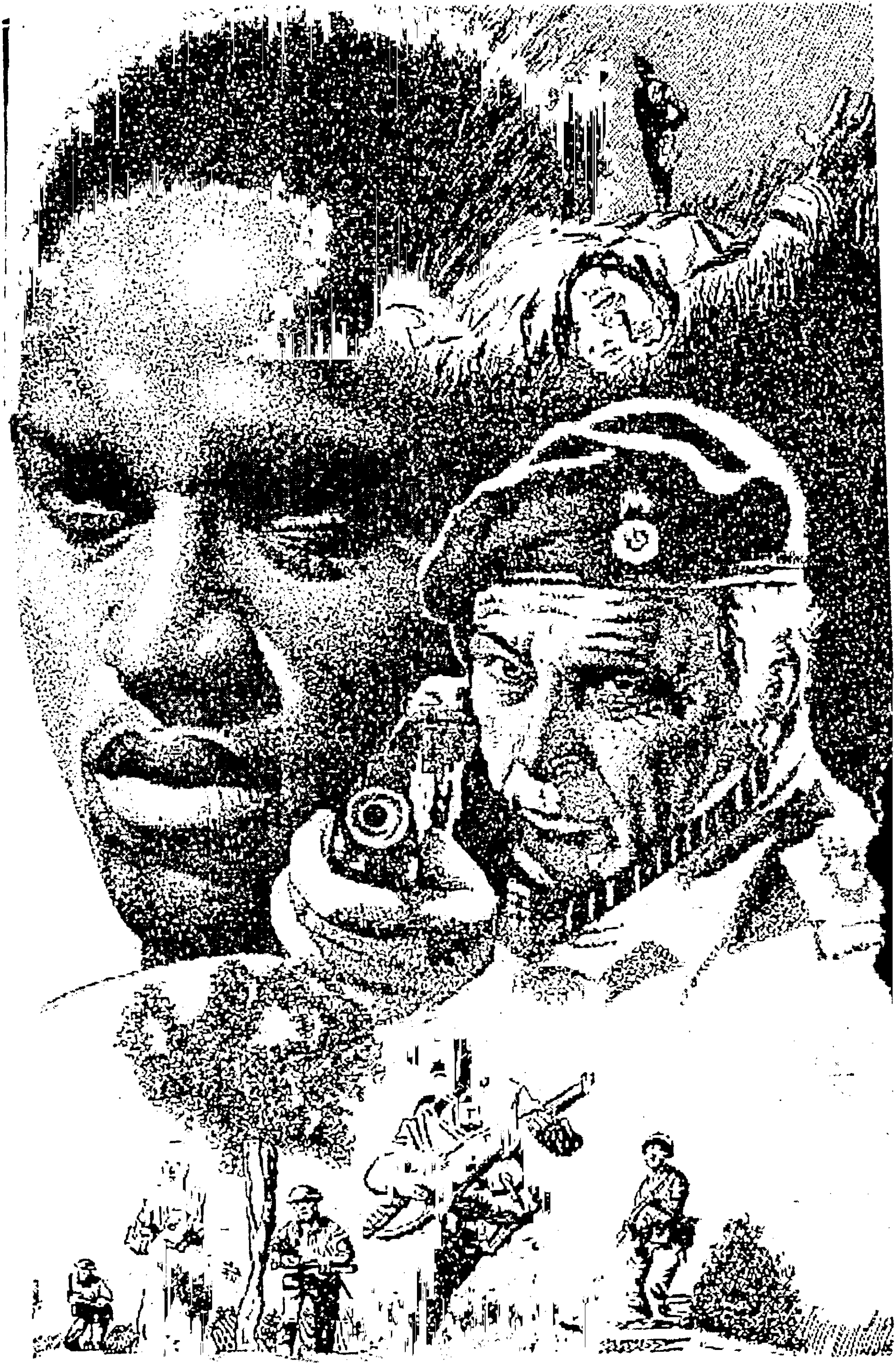

فرانس جي اندروني جهيڙن ۽ سياسي ابتريءَ واري حالت مان فائدو حاصل ڪندي ان کي ڪيترن ئي حصن ۾ ورهائي ڇڏيو هو. پولينڊ جي ماڻهن آزادي حاصل ڪرڻ لاءِ ڏاڍا جتن ڪيا پر آزادي حاصل نه ڪري سگهيا ۽ حالتن جي تبديلي جو بي صبريءَ سان انتظار ڪري رهيا هئا.

نيپولين نه صرف فرانس جي اندروني حالتن تي ڪنٽرول حاصل ڪري ورتو هو پر هڪ مضبوط حڪومت به قائم ڪري ورتي هئي. فرانس هاڻي يورپ جي سيني طاقتور ملڪن لاءِ خطرو بنجي ويو هو. نيپولين 1801ع ۾ آسٽريا ملڪ کي شڪست ڏني ۽ پنجن سالن کان پوءِ فاتح جي حيثيت سان برلن ۾ داخل ٿيڻ کانپوءِ اولهه طرف دريائي ويسٽوءَ جو رخ ڪيو، جتي پرشيا ۽ روس جون گڏيل فوجون ساڻس مقابلو ڪرڻ لاءِ تيار هيون . پولينڊ جي ماڻهن حالتن جو اهو رخ ڏسي ڪري نيپولين جي مدد ڪرڻ شروع ڪئي، جنهن ڪري سندس دشمن طاقتن کي نقصان ڪڻو پيو ۽ کين ڏاڍي ذلت واري شڪست آئي.

پولينڊ جي اها خاصيت آهي ته اتان جا مرد نه فقط سياست ۾ ڀرپور حصو وٺندا آهن پر اتي جون عورتون به سياست ۾ ڪائنٿن گهٽ ناهن. انهن ئي محب وطنن مان هڪ انتهائي خوبصورت ڇوڪري ميري ويلوسڪي جو نالو پولينڊ جي تاريخ ۾ هميشه زنده رهندو، جنهن پنهنجي وطن مٿان قرباني ڏيڻ لاءِ پنهنجي عزت به داءُ تي لڳائي ڇڏي پر صلي ۾ کيس پنهنجي ئي وطن ۾ خواري، ذلت، بدنامي ۽ بربادي ملي.

☆☆☆

ميري جي زندگيءَ جا شروعاتي ڏينهن هئا. ڪنهن وقت سندس ابا ڏاڏا ملڪ جا وڏا زميندار هئا، پر وقت جي ڦيري سان سندن مالي حالت خراب ٿيندي ويئي ۽ حالت ان حد تائين وڃي پهتي هئي جو مالي پريشانين کان تنگ اچي ميري جو پيءُ "ميٽيو" گهر، زال ۽ ڇهه ٻارن کي تن تنها ڇڏي فرار ٿي ويو ۽ اهڙو غائب ٿيو جو وري ڪنهن سندس نالو ئي نه ٻڌو. ميريءَ جو وڏو ڀاءُ نيپولين جي فوج ۾ ان ڪري ڀرتي ٿيو ته جيئن ماءُ ۽ ننڍڙين ڀيڻن ۽ ڀائرن جي ڪفالت ڪري سگهي. کيس ملازمت ملندي ئي قرض ڏيندڙن اچي پريشان ڪيو ۽ ان خاندان جا حالات ويتر خراب ٿيڻ لڳا.

ان فاقن ۾ ميري جو ننڍپڻ گذريو ۽ نيٺ هيءَ جوان ٿي. کيس خدا ايترو ته حسن عطا ڪيو هو، جو جيڪو به کيس ڏسندو هو، سو مٿس اکين ڇڪن تي پوندو هو. جوان ڇوڪرن جي ته ڳالهه ڇڏيو پر پوڙهن عاشقن جي به کوٽ ڪو نه هئي. انهن پوڙهن عاشقن منجهان هڪ پوڙهو عاشق ڪائونٽ ويلوسڪي به هو، جنهن جي نڍي ۾ نڍي پوٽي به سترنهن سالن جي هئي ۽ اها به ميريءَ کان ڪجهه سال وڏي هئي.

ميري اجا ان عمر ۾ هئي، جنهن وقت ڇوڪرين جي اکين ۾ محبت جي تصوراتي دنيا هوندي آهي. سندن جذباتن ۽ احساسن ۾ سادگي ۽ سچائي هوندي آهي.

ميري ويلوسڪي پنهنجي من جي شهزادي جي ڳولها لاءِ پنهنجي سهيلي

ايلزبيٿ وٽ وڃڻ چاهيو ٿي جيڪا پيرس ۾ رهندي هئي. پر سندس ماءُ ۽ پاءُ ٿيوڊر اهو سوچيو ته ڪٿي اها سوني جهرڪي اڏامي نه وڃي ، تنهن ڪري هنن گورنر ڪائونٽ ويلوسڪي کي اڳيان وڌايو. ميري به ايتري ڪا نادان نه هئي جو گورنر جي هنج ۾ روجي ويهي. هن کي خبر هئي ته هيءُ پوڙهو، هن لاءِ پيءُ جو ڪردار ته ادا ڪري سگهي ٿو پر مڙس بنجڻ لائق نه هو. هن جي مَن ۾ ته ڪو جوان ۽ خوبصورت شهزادو رچيل هو.

ميري کي پنهنجو ڪرڻ لاءِ ڪائونٽ ويلوسڪيءَ هڪ ڏوتيءَ عورت ڊي وايوبان کي اڳيان ڪيو، جيڪا هڪ ڦڙت، مڪار، مفادپرست ۽ چالاڪ عورت هئي. ان عورت جا خود ڪائونٽ جي پاڻ سان ناجائز تعلقات به هئا ۽ ان جي سڄي جائيداد جي مالڪ به هئي. هوءَ خود ڪائونٽ ويلوسڪيءَ کي ڦاسائڻ لاءِ وڏا جتن ڪري چڪي هئي.

ويلوسڪي به زماني جو اٿل وينل ماڻهو هو. هن سٽ ٿي ميڊم وايوبان مان ڇٽڪارو حاصل ڪيو ۽ ميري کي پاڻ طرف راغب ڪرڻ لاءِ خود ٿي ڪوشش ڪرڻ شروع ڪئي. هيءُ ميريءَ وٽ ويو ۽ ساڻس سياسي گفتگو ڪرڻ شروع ڪئي. ميري به هن سان سياست تي بحث ڪرڻ لڳي. هن ڪيس گهمائڻ ڦرائڻ جي آڇ ڪئي پر ميريءَ هن کي نپ جواب ڏنو. ائين هي ڪائونٽ هاڻي ميري جي گهر اچڻ وڃڻ لڳو. ايئن ڪافي مهينا گذري ويا. پوڙهو ڪائونٽ مايوس ٿي ويو هو. پر ميريءَ جي ماءُ سندس همت وڌائي. ڌيءَ کي سمجهايو ۽ پوءِ دٻاءُ وجهڻ لڳي. نيٺ ميري سندس ڳالهيون ٻڌي ٻڌي تنگ ٿي بيمار ٿي پئي.

هن جي پيرس واري سهيليءَ کي مڙس طلاق ڏني هئي، هاڻي اها اچي سندس تيمارداري ڪندي رهندي هئي، ميريءَ جي طبيعت نه سڌري. ڊاڪٽرن مشورو ڏنو ته هن کي ڪنهن گرم علائقي ۾ وٺي وڃو نه ته ڪيس نمونيا ٿي سگهي ٿي ۽ هن کي زندگي کان هٿ نه ڌوئڻا پون.

ميري جي ماءُ کي ته ان موقعي جي تلاش ۾ هئي. هن ڌيءَ کي سمجهايو ته جيڪڏهن هوءَ ڪائونٽ سان شادي ڪري ته هو هن جي علاج جا خرچ پرڻ سان گڏوگڏ سڄي ڪٽنب جو به خرچ برداشت ڪندو ۽ سڄو ڪٽنب مالي مشڪلاتن مان ڇوٽڪارو حاصل ڪري وٺندو.

ٻنهي ۾ وڏو جهڳڙو ٿيو.

"تون ايتري بي حس آهين جو خاندان جي عزت ۽ شان وڪڻڻ چاهين ٿي." ميريءَ روئيندي پنهنجي ماءُ کي چيو.

"اهي خوبصورت ڳالهيون صرف ڪتابن ۾ ئي سٺيون لڳن ٿيون ڌيءَ. تو دنيا ۾ هاڻي قدم رکيو آهي. تون جلد ئي سمجهي ويندين ته عزت، آبرو جي عياشيءَ جو بار غريب ماڻهو نه ٿو کڻي سگهي."

ماءُ جون اهي ڳالهيون ٻڌي ميري خوف کان ڏڪي ويئي. هو غربت جي خواريءَ ۽ تڪليف کان بي خبر نه هئي. آخر ڪار هن حالتن سان سمجهوتو ڪري ڇڏيو ۽ ڪيس تصوّرن جي دنيا مان نڪري حقيقت جي دنيا کي تسليم ڪرڻو پيو ۽ فيبروري 1805ع ۾ ستر سالن جي

پوڙهي پر بي انتها دولتمند سان سادگيءَ سان سندس شادي ٿي يا ائين ڪٿي ڇئجي ته دولت غربت تي فتح حاصل ڪئي. ميريءَ جي رازدار سهيليءَ الزبيٿ، جنهن ڪيس فرار ٿيڻ ۾ مدد ڏيڻ لاءِ راضپو ظاهر ڪيو هو، ۽ ميڊم وايوبان ڪي سندس شادي تي ڪيس مبارڪ ڏيڻي پئي، جيتوڻيڪ سيني کي خبر هئي ته اها بي جوڙ شادي گهڻي عرصي تائين قائم نه رهي سگهندي.

ميري شاديءَ ڪانپوءِ سندس پوڙهي مڙس سان گڏ هني مُون ملهائڻ لاءِ روم روانو ٿي وئي، جتي جي خوش گوار آبهوا ۽ هر طرح جي آرامن ۽ آسائشن سبب هُو ٿورڙي ئي عرصي ۾ چاڪ چڱي ڀلي ٿي ويئي ۽ هاڻي پهرئين ڪان وڌيڪ حسين نظر اچڻ لڳي.

ڪائونٽ وعدي مطابق ان سودي بازي جي پائي پائي ادا ڪئي. ميري جي ڪٽنب جي مالي حالت سڌرندي ويئي ۽ سندن سيئي قرض ادا ٿي ويا. ويران ۽ بنجر زمين زرخيزيءَ ۾تبديل ٿي ويئي ۽ سالن ڪان اجڙيل، تئل ڦٽل خاندان جي خوشين ۽ خوشحاليءَ جو بيهر نئون دور شروع ٿيو.هڪ سال ڪان پوءِ ميري هڪ پٽ جي ماءُ بنجي ويئي. خدا هن کي اولاد جي نعمت سان نوازيو هو. دنيا جي هر نعمت ڪيس ميسر هئي. مهربان مڙس، خوبصورت پٽ، دولت،احترام، عزت .هاڻي هن کي بي ڪنهن به شيءَ جي ضرورت نه هئي. جوانيءَ جي عشقيه تصورن ڪان هن نجات حاصل ڪري ورتي هئي ۽ پنهنجي زندگيءَ مان پوري طرح خوش ۽ مطمئن هئي.

☆☆☆

چوندا آهن ته جڏهن انسان جو پيٽ خالي هجي ته ان کي ڪابه شيءِ نه وڻندي آهي. پيٽ جي باهه جڏهن وسامي وڃي ته پوءِ ان ۾ گهمنڊ، غرور ۽ ناز ۽ نخرا اچڻ شروع ٿي ويندا آهن. ميريءَ جي به حالت اهائي هئي. هر طرف ڪان بي فڪر ٿي هاڻي هن سياست ۾ حصو وٺڻ شروع ڪيو. هن پنهنجي رازدار سهيليءَ الزبيٿ جي مدد سان هڪ سياسي تنظيم ۾ شامل ٿي ورتي ۽ پولينڊ جي حقن جي پروپيگينڊا ڪرڻ لڳي هئي. هن جو خيال هو ته نيپولين (فرانس جو شهنشاه ۽ حڪمران) ئي هن جي دشمنن جي اتحادي طاقتن کي شڪست ڏيئي پولينڊ کي آزاد ڪرائي سگهي ٿو. ان دوران ڪيس خبر پئي ته نيپولين وارسا(هاڻوڪو پولينڊ جي گاديءَ جو هنڌ) شهر، اچڻ جو اعلان ڪيو آهي.نيپولين چاهيو پئي ته پهرئين پولينڊ جي سياسي رهنمائن سان ملي ڪري معاملا طئي ڪري پوءِ پولينڊ ۾ داخل ٿئي ته جيئن ڪا قتل غارت نه ٿئي.

ان وقت پولينڊ جي رهاڪن (جنهن کي پولش چوندا آهن) جي عجيب حالت هئي. ان جي ڪيترن ئي انتها پسندن رهاڪن چاهيو پئي ته نيپولين کي به گڏ ڪٽي هلجي ۽ ملڪ آزاد ۽ خود مختيار به هجي.

نيپولين، پولينڊ جي سيني حالتن ڪان باخبر هو. هن پولينڊ جي سيني سياسي اڳواڻن سان ڳالهيون ڪيون .عبوري حڪومت قائم ڪئي ۽ نهايت هوشياريءَ سان روس ۽ پرشيا جي گڏيل اتحادي فوج

کی شکست ڏني ۽ کين پولينڊ مان ڌڪي ڪڍيو.

نيپولين جي ان سڄي ڪارروائي سان ميريءَ کی ڏاڍي خوشي ٿي ۽ ان سان گڏو گڏ ڏک به رسيو.ڇو ته جيڪا عبوري حڪومت نيپولين ٺاهي هئي ان ۾ هن جي مڙس ڪائونٽ ويلوسڪيءَ کي ڪو به عهدو نه ڏنو ويو هو.

نيپولين پنهنجي سيني ضروري انتظامن کان فارغ ٿي پنهنجي هيڊ ڪوارٽر ۾ حالتن جو جائزو وٺي رهيو هو. پهرئين فيبروري 1805ع تي پولينڊ جي گادي واري هنڌ وارسا وڃڻ جو اعلان ڪيو. وارسا جا رهاڪو، اعليٰ آفيسر ۽ سياسي رهنما، نيپولين جي شاندار آجيان ڪرڻ جي تياريءَ ۾ مصروف هئا.

ميريءَ الزبيٿ سان مشورو ڪري نيپولين کي خوش آمديد چوڻ لاءِ "بروني" وڃڻ جو پروگرام ٺاهيو.هي اها پولينڊ جي تاريخي جڳهه هئي،جتي نيپولين جي سواريءَ جا گهوڙا تبديل ٿيڻا هئا.ميري پنهنجي سهيليءَ الزبيٿ کي ساڻ ڪري پنهنجيءَ نوڪرياڻيءَ جي گهر ۾ آئي ۽ انهيءَ جا ڪپڙا پائي بروني هنڌ طرف روانيون ٿيون.

بروني واري علائقي جي چوڌطرف جا ماڻهو نيپولين جي آمد جو ٻڌي ڪري اچي گڏ ٿيا هئا ۽ خوشيءَ وچان نعرا هڻي رهيا هئا. نيپولين گهوڙي واري بگهيءَ ۾ گرانڊ مارشل ڊيوراڪ سان لڳو لڳ ويهي ڪري ماڻهن جي نعرن جو جواب جوش خروش سان ڏيئي رهيو هو.

ميري به الزبيٿ سان گڏ ان هجوم ۾ بيٺل هئي. هن ڪوشش ڪئي ته ٻنهي هٿن سان ماڻهن کي پري ڪندي وڃي نيپولين جي بگهيءَ وٽ اچي، پر هجوم جي ڪري ان بگهيءَ تائين نه پئي پهچي سگهي. هن گرانڊ مارشل ڊيوراڪ کي التجا واري نگاهه سان ڏٺو. مارشل اهڙي خوبصورت عورت پهرئين ڪو نه ڏٺي هئي. هو يڪدم سندس هٿ پڪڙي نيپولين وٽ وٺي آيو. ميري نيپولين جي آڏو وڏي ادب سان جُهڪي ۽ پرجوش انداز ۾ تقرير ڪرڻ شروع ڪري ڏني. نيپولين جي سوچن ۾ به اهو ڪو نه هو ته پولينڊ جا رهاڪو ايترو گرم جوشيءَ سان سندس استقبال ڪندا. هن پهريون دفعو نظرون کڻي هن خوبصورت پريءَ واري چهري طرف ڏٺو ته ميري کان پهرين کان ياد ڪيل تقرير وسري ويئي ۽ نيپولين جي تعريف ۽ ساراهه ڪرڻ لڳي. هن جي گهبراهٽ، سادگي، حسن ۽ لفظن جي روانيءَ جو استعمال ڏسي نيپولين مٿس موهجي پيو.

☆☆☆

ٿوري دير ترسڻ ڪانپوءِ نيپولين اتان روانو ٿي چڪو هڪ فاتح جي حيثيت ۾ پولينڊ جي شهر وارسا ۾ داخل ٿيو. اتان جو حاڪم پرنس پونياٽووسڪي شهر جي اعلى معتبر ۽ اثر رکندڙ خاص ماڻهن سان گڏ اڳيان وڌي کيس خوش آمديد چيو ۽ کيس جلوس جي شڪل ۾ شاهي محل ۾ آندو.

ٻئي ڏينهن ڳالهين ٿي ڳالهين ۾ گرانڊ مارشل ڊيوراڪ، پرنس پونياٽووسڪي کي بروني ۾ استقبال ڪندڙن ڳوٺاڻن جو ذڪر ڪندي ٻڌايو ته

نپولين هڪ خوبصورت ڇوڪريءَ جي باري ۾ ڄاڻڻ چاهي ٿو. پرنس خود بہ نپولين کي خوش ڪرڻ جي تلاش ۾ هو. ڊيوراڪ جو مقصد ۽ اشارو سمجهي، هن پنهنجن ماڻهن کي ان گمنام خوبصورت ڇوڪريءَ جي ڳولها جو حڪم ڏنو. جن ٻئي ڏينهن تي الزبيٿ کي ڳولهي لڌو. بس پوءِ تہ ڪين خوبصورت ميري ويلوسڪيءَ جي ڄاڻ پئجي ويئي. پرنس پونياٽووسڪيءَ نپولين جي اعزاز ۾ پارٽي جو انتظام ڪيو، جنهن ۾ شهر جا معززَ، وزيرَ، تاجرن کان علاوه ڪائونٽ ويلوسڪي ۽ ان جي زال ميري ويلوسڪي کي بہ مدعو ڪيو ويو.

اهو دعوت نامو ملڻ کانپوءِ ميريءَ کي پنهنجي بيوقوفيءَ جو احساس ٿيو. پر هاڻي ٿي بہ ڇا ٿي سگهيو. تير ڪمان مان نڪري چڪو هو. هن پنهنجي مڙس جي نيڪ ناميءَ کي داغ دار ٿيڻ کان بچائڻ لاءِ پارٽيءَ ۾ شرڪت کان انڪار ڪري ڇڏيو.

پرنس پونياٽووسڪيءَ نپولين کي خوش ڪرڻ جو موقعو هٿ مان نڪرندي ڏسي ميڊم وايو بان ۽ الزبيٿ کي ميريءَ وٽ موڪليو تہ جيئن اهي ڪيس پارٽيءَ ۾ شريڪ ٿيڻ لاءِ رضامند ڪن. ان ٻنهيءَ جي زوريءَ اصرار تي ميريءَ پارٽيءَ ۾ شرڪت ڪري ورتي پر نپولين جي نظرن کان بچڻ لاءِ وڃي هڪ ڪنڊ ۾ ويٺي.

پرنس پونياٽووسڪي ان پارٽيءَ جو انهيءَ لاءِ بندوبست ڪيو هو جو ميريءَ کي نپولين سان ملائي سگهي ۽ ان ڪري اهو ڪيئن ممڪن هو تہ هوءَ الگ ٿلگ رهي سگهي ها. پرنس پونياٽووسڪي مهمانن جو تعارف نپولين سان ڪرايو ۽ ايئن ميريءَ جي نپولين سان سڃاڻپ ٿي.

نپولين جڏهن هڪ نظر هن شاهڪار ۽ حسين چهري تي وڌي تہ چوڻ لڳو تہ" هي عام ڇوڪري ٿي ڪري ڇو ويس بدلائي بروني آئي هئي ۽ ان ناٽڪ ڪرڻ جو هن جو ڪهڙو مقصد هو؟"

نپولين جي هن حملي واري جملي تي ميري ڊڄي وئي ۽ هن ڪو بہ جواب نہ ڏنو. اتي سيئي ماڻهو پريشان هئا تہ هاڻي الائي ڇا ٿيندو؟ ميري جي قسمت جو فيصلو الاهي ڇا ٿئي؟ پر ان جي برعڪس نپولين جي رويي ۾ خوشگوار تبديلي پيدا ٿي ۽ هن پيار واري لهجي ۾ ساڻس ٻئي ڏينهن ملاقات ڪرڻ جو فيصلو ٻڌائيندي، پنهنجي فوجي ڪمانڊر مارشل ڊيوراڪ کي حڪم ڏنو تہ عزت ۽ احترام سان ٻئي ڏينهن تي ميريءَ کي سندس شاهي بگيءَ ۾ هن جي گهر آندو وڃي.

☆☆☆

ٻئي ڏينهن صبح جو جڏهن ميريءَ جي اک کلي تہ ميڊم وايوبان ۽ الزبيٿ کي پنهنجي ننڊ واري ڪمري ۾ موجود محسوس ڪندي سمجهي ويئي تہ ڪا ڳڙٻڙ آهي ۽ انهن جي اچڻ جو ڪو نہ ڪو خاص مقصد ضرور هوندو. انهن ميريءَ کي نپولين جو موڪليل گلدستو ۽ خوشبوءِ ۾ مهڪيل خط ڏنو، جنهن ۾ لکيل هو." منهنجون بيچين اکيون تنهنجي ديدار لاءِ بيتاب آهن.دنيا ۾ تون ئي اهڙي هستي آهين جنهن سان مون کي محبت آهي."

ان محبت نامي کي پڙهي ميري ڪاوڙجي پئي. هن ميڊم وايوبان ۽ الزبيٿ کي ڇنڀيو. هيءَ ڪاوڙ ۾ ايتري تہ هلي

ويٺي جو هن نيپولين کي به نه بخشيو ۽ جيڪو منهن ۾ آيس پئي،اهو ٿي نيپولين لاءِ چيائين ۽ پنهنجي مڙس ۽ ملڪ ۾ اهو خط ڦهلائڻ جي ڌمڪي ڏني. ان ڌمڪيءَ سان نه صرف اهي ٻئي ڇٽيون پر پرنس پونياٽووسڪي به ڏڄي ويو ۽ وڏا معتبر ماڻهو موڪلي ميري کي منٿ ڪئي ته هوءَ پنهنجي ارادي کان باز اچي.

نيپولين ميريءَ کي رات جي ماني دعوت ڏني. هن دعوت ۾ هن جي مڙس ڪائونٽ ويلوسڪيءَ کي نه گهرايو ويو هو. تنهن ڪري ميريءَ ان ۾ شرڪت ڪرڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو. پر ان موقعي تي هن جي مڙس ڪيس دعوت ۾ شرڪت ڪرڻ لاءِ مجبور ڪري وڌو.

اصل ۾اها دعوت پرنس جي پيٽ ڪئي هئي. پاءَ ته بيغيرت هو پر سندس پيٽ هن کان به قدم اڳتي هئي. ائين پئي معلوم ٿيو ته هر ماڻهو ذاتي مفادن خاطر ذليل ترين حرڪتون ڪندي به فخر محسوس ڪندو هجي. ميريءَ کي پنهنجي خلاف سازش ۾ شرڪت ڪندڙ هر شخصيت جو اصلي روپ نظر آيو ۽ هن فيصلو ڪيو ته نه ٿي هيءَ سياست ۾ حصو وٺندي ۽ نه ٿي وري اعليٰ خاندان جي ڪنهن ماڻهوءَ سان ڪو تعلق رکندي.

هوءَ اڃا تائين سادي ۽ بيخبر هئي.

هيءَ پنهنجي مڙس جي ڪري دعوت ۾ شريڪ ٿي، جتي نيپولين به آيو. ان پارٽيءَ ۾ ڪو سرڪاري پروٽوڪول نه هو. جو ته نيپولين چاهيو پيئي ته هن جو ۽ ميريءَ جو قصو مشهور نه ٿئي. ميري ان وقت ايتري سادي هئي جو ڪيس اها خبر به نه پئي پئي ته آخر جو ان پارٽيءَ ۾ سرڪاري پروٽوڪول نه هو.

ٻئي ڏينهن تي هن کي وري نيپولين جو خط مليو، جنهن ۾ لکيل هو،"ميري جا تون مون کان ناراض آهين. تنهنجي بيرخيءَ منهنجي شوق ۽ جذبي کي ويتر ڀڙڪائي ڇڏيو آهي ۽ مان توسان محبت ڪرڻ ۾ فخر محسوس ڪيان ٿو."

هن کي نيپولين جي هن بيحيائيءَ تي ڏاڍي ڪاوڙ آئي پر هن پنهنجو پاڻ کي ڏاڍو ڪمزور ۽ بيوس پاتو.

☆☆☆

نيپولين جي زندگيءَ ۾ اهو پهريون تلخ تجربو هو ته ڪنهن عورت ڪيس نڪرايو هو. جڏهن ته شاهي خاندان جون عورتون هن کي خوش ڪرڻ لاءِ ڪو به موقعو هٿ مان نه وڃائينديون هيون. ميري جي بي رخيءَ ۽ تڪبر واري رويي جي ڪري سڀ کان وڌيڪ پريشاني پرنس پونياٽووسڪي کي هئي جنهن خوبصورت ميريءَ کي استعمال ڪرڻ ۽ فائدا وٺڻ لاءِ سوچي رکيو هو. پر هاڻي نهيل نڪيل راند بگڙجي رهي هئي. پرنس مجبور ٿي پنهنجن چند اعتماد وارن دوستن کان مشورو ڪري، ميريءَ کي ڪاڏي جي دعوت ڏني ۽ خوشامند ۽ چاپلوسيءَ سان هر اٽڪل استعمال ڪندي هن کي "قومي" قرباني ڏيڻ جي درخواست ڪئي ۽ ڪيس سمجهايو، "ته جيئن ملڪ جي آزاديءَ لاءِ قوم جا جوان ميدان جنگ ۾ پنهنجيون قربانيون پيش ڪندا آهن، اهڙيءَ طرح هوءَ پنهنجي عزت جي قرباني ڏيئي ملڪ ۽ قوم جي خدمت ڪري."

اهڙي طرح ميريءَ تي هر طرف کان دٻاءُ وڌندو پئي ويو. هوءَ حيران ۽ پريشان هئي ته هاڻي ڇا ڪري ۽ ڪيڏانهن وڃي ۽ ڪنهن کان مدد طلب ڪري. هن جو حسن ئي هن جي لاءِ تباهي ۽ بربادي جو سبب بڻجي رهيو هو. پهرين هن جي ماءُ ۽ پاءُ پوڙهي ڪائونٽ وٽ ڪيس وڪڻي ٺيڪ ٺاڪ رقم وصول ڪئي هئي ۽ هاڻي سندس قوم جا قابل احترام رهنما هن جي حسن ۽ جوانيءَ جو سودو ڪرڻ لاءِ تيار هئا. هي ڪو به فيصلو نه ڪري سگهي پئي. تان جو نيپولين جو تازو خط کيس مليو، جنهن ۾ لکيل هو، "مان توسان پيار ڪريان ٿو، تون مون سان محبت ڪندينءَ ته مون کي تنهنجي قوم ۽ ملڪ سان محبت ٿي ويندي."

هن جملي کي پڙهي ميري ڏڇي وئي. ڇا سندس قوم ايتري بيغيرت ٿي چڪي آهي جو پنهنجي ڌيءَ کان عزت جي قربانيءَ جي طلبگار آهي. هن جا هم وطن ايترو بيعزتيءَ جي گهراين ۾ ڪري چڪا آهن جو پنهنجي عزت کي سرعام نيلام ڪن پيا. اهي ڳالهيون سوچي هن جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا. هن کي سڀ کان وڏيڪ ڪاوڙ پرنس پونياٽووسڪي تي اچي رهي هئي جيڪو هن جي خلاف سازش ڪندڙن جو مکيه اڳواڻ ۽ مرڪزي ڪردار ادا ڪندڙ هو. هن جيترو سوچيو ٿي اوتروئي پريشان پئي ٿي. هن کي سمجهه ۾ نه پئي آيو ته ڪيئن قوم ۽ ملڪ جا نام نهاد سياستدان ۽ محترم هستيون ۽ اعليٰ خاندانن جا فرد قوم جي هڪ ڌيءَ کي فائدي ڪاڻ فاتح جي سامهون اڇلائي رهيا هئا ۽ هر ماڻهو پئي کان اڳ نڪرڻ لاءِ ننهن چوٽيءَ جو زور لڳائي رهيو هو.

هڪ هفتو گذري ويو. ميريءَ نيپولين جي ڪنهن خط جو جواب نه ڏنو. هن پنهنجو پاڻ کي گهر ۾ قيد ڪري ڇڏيو. هوڏانهن نيپولين بنا پاڻي جي مڇيءَ وانگر تڙپي رهيو هو ۽ ميريءَ جي قربت واسطي سندس حالت ايستائين وڃي رسي جو هو پنهنجي ڪاوڙ پنهنجن آفيسرن مان ڪڍڻ لڳو پر پوءِ به کيس ڪٿي چين ۽ سک نصيب نه پئي ٿيو.

نيٺ شهزادو ۽ ان جا ساٿي پنهنجي ذليل ڪوشش ۾ ڪامياب ٿي ويا. انهن ميريءَ کي گهيري نيپولين جي آرام واري ڪمري تائين پهچائي ڇڏيو. هُوءَ روئندي رهي پر قوم جي همدردن ۽ سياستدانن کي سندس مٿان ڪا به ڪهل نه آئي. انهن جي غيرت مفاد پرستيءَ جي اڏوهيءَ کائي ورتي هئي. جيتوڻيڪ نيپولين جو دل تڙپي اٿيو ۽ هن بي وس ۽ مجبور ڇوڪريءَ کي پنهنجي آڏو انتهائي ڪمزور ۽ دکي ڏسي کيس سندس مٿان رحم اچي ويو. نيپولين ميريءَ سان ٽن ڪلاڪن تائين ڳالهه ٻولهه ڪئي. حالت هيءَ هئي ته سندس محبوبه روئي رهي هئي ۽ نيپولين ان کي دلاسا ڏئي رهيو هو. ميريءَ ساڻس ٻيءَ ملاقات جو واعدو ڪيو ۽ نيپولين ميريءَ کي رخصت ڪري ڇڏيو.

☆☆☆

اهو وقت ميريءَ لاءِ ڏکيو ترين وقت هو. نه ڪو سندس همدرد هو ۽ نه ئي ڪو سندس ڏک سک جو ساٿي. آخرڪار هن مايوس ٿي نه فقط گهر مان پر ملڪ مان به فرار ٿيڻ جو فيصلو ڪيو. فرانس ئي هن

لاءِ بهتر جاءِ پناهه هئي. جتي گمناميءَ واري زندگي گذاري سگهجي پئي. ان تي عمل پيرا ٿيڻ لاءِ هن پنهنجا سيئي زيور، هيرا وَ جواهرات، روڪ رقم، ڪجهه ڪپڙا ڪٺي رات جي پيٽ ۾ خاموشيءَ سان گهر کان ٻاهر نڪري ويئي.

اڃا ٿورڙي پري مس ويئي ته ڪيس هڪ ٻار نظر آيو جنهن ڪي پراڻا ۽ ڦاٽل ڪپڙا پاتل هئا ۽ اهو ٻار بک کان بيحال ٿي زمين تي پيل شيون ڪٺي ڪائي رهيو هو. ٻار جي اها حالت ڏسي هي ٿرٿر ڪنبڻ لڳي. هن جي قوم بک جي حالت ۾ هئي ،ان وقت ڪيس اهو احساس ٿيو، " مون کي قوم کي بک واري حالت ۾ نه ڇڏڻ گهرجي. قوم مون کان قرباني گهري رهي آهي، پر عزت، آبرو جي قرباني؟ ان لاءِ اها به قرباني ڏيڻي پوندي."

ميري ذهني ۽ جذباتي واري ڪشمش ۾ پنهنجي گهر موٽڻ بجاءِ شاهي محل ۾ وڃي پهتي. نپولين سندس ٻن ڪلاڪن کان بي صبريءَ سان انتظار ڪري رهيو هو. نپولين ميري کي ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو.

نپولين ميريءَ کي سمجهايو ته پولينڊ پنهنجي آزادي برقرار نه ٿو رکي سگهي. اهو چئني طرف کان دشمن ملڪن وچ ۾ گهيريل آهي. اهي وري سندس آزاديءَ کسي ڪيس يرغمال بنائي وٺندا. ميري ان وقت هڪ ناتجربيڪار ۽ڪچي ذهن جي ڇوڪري هئي. هن وٽ نپولين جي دليل واري گفتگو ۽ ان جي اعتراضن جا ڪي به سڌا جواب نه هئا. هيءَ پنهنجي وطن سان بيحد محبت ڪندي هئي ۽ چاهيو پئي ته اهو هميشه آزاد حيثيت ۾ هجي. ڪافي دير گفتگو ڪرڻ کان پوءِ نپولين ڪيس آخر چئي ڏنو."هر ماڻهو مون کان ڪجهه نه ڪجهه طلب ڪري ٿو پر ڪو به اهڙو ناهي جو مون کي ڪجهه ڏيئي سگهي. تون به مون سان غيرن وارو ورتاءُ (سلوڪ) ڪري رهي آهين."

ميريءَ آخرڪار آڻ قبول ڪندي پنهنجي عزيزترين شيءَ کي وطن عزيز تان قربان ڪري ڇڏيو.

☆☆☆

هاڻي ميري شهنشاهه سان گڏ سندس محل ۾ گڏ رهڻ لڳي. هن جي حالت ان مردي وانگر هئي، جنهن کي ڪفن پارايو ويو هجي ۽ ان جي تابوت ۾ سون جون ڪليون ٺوڪيون ويون هجن. هُو پنهنجو پاڻ کي دنيا جي سيني کان وڌيڪ مظلوم ۽ بدنصيب عورت سمجهڻ لڳي هئي، جنهن جو ڪو به ساٿي يا همدرد نه هجي. هن پنهنجي ماءُ کي لکيو ته هوءَ فورن ميڊم وايوبان ۽ سندس سهيليءَ الزبيٿ سان تعلق ٽوڙي ڇڏي ۽ سندس هم وطنن کي به آگاهه ڪري ڇڏي ته ملڪ ۽ قوم جي اڳواڻن ۽ قابل احترام سياستدانن پنهنجي اقتدار جي هوس خاطر هڪ اجنبيءَ فاتح شهنشاهه جي خدمت ۾ قوم جي عزت جو خراج پيش ڪيو آهي. هن پنهنجي ماءُ کي اهو به لکيو ته هن پنهنجي سچي واقعي کان سندس مڙس ڪائونٽ ويلوسڪي کي باخبر رکي.

☆☆☆

نپولين سندس پيار ۾ مست هو. هن کي ميريءَ جي محبت ۾ ڪنهن ڳالهه جو

هوش ئي نه هو. اوچتو کيس روسي فوجن جو بالٽڪ جي ملڪن مٿان حملي جو اطلاع مليو. مجبورن هن کي دشمن جي خلاف ڪاروائيءَ لاءِ پولينڊ کان وڃڻو پيو. ميريءَ کان رخصتي وقت هن پوڙهي ڪائونٽ ويلوسڪيءَ ۽ گرانڊ مارشل ڊيوراڪ کي سختيءَ سان تاڪيد ڪئي ته هو ميريءَ جو خاص خيال رکن.

ڪائونٽ ويلوسڪيءَ کي اها ڳالهه ڏاڍي خراب لڳي پر هي اهي ڪڙا ڍڪ پيئڻ تي مجبور هو ۽ خاموش رهيو. هي ميريءَ جو مڙس هو. ميريءَ کي طلاق ڏيڻ سان هن جي وڏي بدنامي ٿئي ها، ان ڪري حالتن آڏو ڪنڌ جهڪائي خاموشي اختيار ڪيائين.

اهڙي حالتن ۾ نيپولين جي پولينڊ کان وڃڻ کان پوءِ ميريءَ لاءِ سندس ماءُ جي گهر جي علاوه ٻيو ڪو به اهڙو گهر نه هو جتي هو رهي سگهي. ٻئي ماءُ ڌيئر ڪجهه وقت گڏ رهڻ بعد سير ۽ تفريح لاءِ روم ويون. اتي انهن روسي فوجين جي نيپولين هٿان شڪست جي خبر ٻڌي ۽ نيپولين کي مبارڪ باد ۽ خوش آمديد ڪرڻ لاءِ واپس پنهنجي ملڪ پولينڊ ۾ آيون.

نيپولين پولينڊ موٽي آيو. هن جي دل ۾ ميريءَ لاءِ وڏي تڙپ هئي. هيءَ نيپولين جي زندگيءَ ۾ پهرئين عورت هئي، جنهن ڪانئس ڪجهه به نه گهريو هو. ميري فقط پولينڊ جي آزاديءَ جي گهرجائو هئي. نيپولين سندس ان خوبيءَ ۽ وطن سان بي لوث محبت جي ڪري ساڻس حد کان وڌيڪ پيار ڪرڻ لڳو هو.

عشق ۽ خوشبو لڪائي نه ٿيون لڪن. نيپولين جي زال جوزيفائين، جيڪا فرانس جي شاهي محل ۾ ساڻس گڏ رهندي هئي، ان کي پنهنجي مڙس جي نئين عشق جي خبر پئجي ويئي. جوزيفائين نيپولين کي خط لکڻ شروع ڪيا ته هو هاڻي واپس فرانس اچي. نيپولين مختلف حيلا بهانا ڪري انڪي ٽاريندو رهيو، ڇو ته هو ان وقت جوزيفائين کي طلاق ڏيئي نئين شادي ڪرڻ تي به پڻ غور ڪري رهيو هو.

جوزيفائين جو قصور صرف اهو ته هوءَ نيپولين جي ٻارجي ماءُ نه بڻجي سگهي. جڏهن ته ڪيس پهرئين مڙس مان ٻه ڌيئرون هيون. هن کي وڏي اها پريشاني هئي ته هن جو ڪو وارث نه هو. جڏهن ته هن کي خبر هئي ته نيپولين ۾ ٻار پيدا ڪرڻ جي صلاحيت آهي ته هن کي ڊپ اچي لڳو ته متان ميريءَ مان ڪيس ڪو اولاد نه ٿي پوي ۽ اهو وارث ٿي ڪري اچي فرانس ۾ سندس جاءِ نه والاري ۽ ڪيس دربدر ڪري ڇڏي. ميريءَ جي بدقسمتي هئي جو هو باوجود نيپولين سان وقت گذارڻ جي ڪيس ڪو به اولاد نه ٿيو هو. ٻئي طرف نيپولين ميريءَ سان شادي ڪري پولينڊ ۾ سياسي فائدو حاصل ڪرڻ پئي چاهيو.

☆☆☆

نيپولين کي هڪ دفعو وري روس جي فوج سان مقابلي ڪرڻ لاءِ وڃڻو پيو. جڏهن اتي ڇهه مهينا جنگ وڙهڻ کان پوءِ نيپولين واپس فرانس پهتو ته ميريءَ کي ڏاڍو ڏک ٿيو. هن محسوس ڪيو ته نيپولين جي دل پرهن لاءِ هاڻي اها جاءِ نه رهي هئي، جيڪا پهرين هوندي هيس. هو ميريءَ سان بغير ملڻ جي فرانس هليو ويو

هو، پر ميري ڪري بہ ڇا ٿي سگهي. هن جي زندگي ۽ مستقبل تباهہ ٿي چڪا هئا.نہ هن کي ڪو پنهنجو ذاتي گهر هو ۽ نہ وري ڪو ٺڪاڻو. هن جو مڙس ڪائونٽ ويلوسڪي سندس نپولين سان تعلقات سبب ميريءَ جي شڪل ڏسڻ لاءِ بہ تيار نہ هو پر فقط نپولين جي خوف ڪان هن کي برداشت ڪري رهيو هو.

نپولين ميريءَ سان ڪجهہ وقت گڏ گذاري اٿين غائب ٿيو هو جو ڇڻ هنن جو پاڻ ۾ ڪو تعلق ئي نہ هجي. ميريءَ ڪا ڳالهہ سوچي 1808ع ۾ فرانس جي شهر پيرس پهتي. نپولين کي جڏهن سندس اچڻ جي خبر پئي تہ هن هن کي پنهنجي زال جوزيفائين جي گهر پرسان هڪ شاندارمحل ونئي ڏنو ۽ ميري اتي سندس زال سان پهرئين ملاقات ڪئي. ميري کي هتي زندگيءَ جي هر سهولت، آرام ۽ آسائش جو سامان ميسر هو، پر هن کي پيرس جي تيز زندگي، گهماگهمي ۽ شور شرابو پسند نہ آيو. هيءَ گهڻو وقت پنهنجي گهر ۾ئي گذاريندي هئي. هن جي اڪيلائي کي ڏسي نپولين هن وٽ هاڻي اڪيلائي ۽ فرصت واري هر وقت تي اچڻ لڳو.

☆☆☆

نپولين جي باري ۾ اهو مشهور هو تہ هو عورتن جي معاملي ۾ انتهائي خود غرض ۽ بي اصول ماڻهو هو. هن جي مٿان صرف هڪ عورت يعني سندس زال جوزيفائين جو وڏو اثر هو. ان وقت پيرس جو عوام سخت حيرت ۾ پئجي ويو، جڏهن نپولين پنهنجي سياسي صلاحڪارن ۽ فوجي جنرلن جي تجويزن کي رد ڪندي پولينڊ ۾ هڪ ننڍڙي خودمختيار رياست قائم ڪرڻ تي راضپو ڏيکاريو. اها رياست براہ راست فرانس حڪومت جي ماتحت تہ هئي پر پنهنجا اندروني معاملا هلائڻ ۾ خود مختيار ۽ آزاد هئي. اتي جي عوام کي مڪمل شهري حق هئا ۽ اتي جي حڪومت پوليس ۽ مختصر فوج بہ رکي سگهي ٿي.

ميريءَ پنهنجي ان ڪاميابيءَ تي ڏاڍو خوش ٿي. هن تہ سڄي پولينڊ کي آزاد ڏسڻ ٿي چاهيو.

☆☆☆

1809ع جي شروعاتي مهينن ۾آسٽريا ملڪ پولينڊ تي حملو ڪيو ۽ انهن جون فوجون وارسا ۾ داخل ٿي ويون. نپولين کي آسٽريا جي قبضي جي خاتمي لاءِ هڪ دفعو وري پولينڊ جي آزادي ۽ پرنس پونياٽوسڪيءَ جي مدد ڪرڻي پئي. ان لاءِ هي پاڻ ۽ پنهنجي فوج ساڻ ڪري پولينڊ روانو ٿي ويو. آسٽريا جي فوجين لاءِ هڪ محاذ تي پولينڊ جي شهرين سان جنگ ۽ ٻي طرف نپولين جي فوج سان وڙهڻ ڏاڍو مشڪل ٿي پيو ۽ ٻنهي محاذن تي وڙهندي نيٺ کين شڪست ملي ۽ پولينڊ آسٽريا جي قبضي کان آزاد ٿي ويو. ان مهم کان آزاد ٿي نپولين ميري وٽ فرانس آيو ۽ ٻنهي خوشيءَ جو جشن ملهايو.

ٻن مهينن تائين تہ نپولين ميريءَ سان گذاريو. ان کان پوءِ نپولين پنهنجي زال جوزيفائين کي طلاق ڏيئي روس جي پندرنهن سالن جي راڻي "عين" سان شادي ڪرڻ جو فيصلو ڪيو. اهو فيصلو سندس

سياسي مصلحت ڪاڻ هو ته جيئن ٻنهي ملڪن جي وچ ۾ جنگ ٿيڻ جي امڪانن کي ختم ڪري سگهجي ۽ هميشه لاءِ امن قائم ٿي سگهي. ميري نپولين جي اهڙن ارادن کان اڳ ۾ ئي واقف هئي. پولينڊ مان سندس مڙس هن کي ڪي اهو ساڳيو اطلاع ڏنو ته هوءَ نپولين کي عين سان شادي ڪرڻ واري قصي کي روڪي. هن ائين ڪرڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو. ميري هاڻي نپولين جي ٻار جي ماءُ بڻجڻ واري هئي ۽ هن نه پئي چاهيو ته سندس ۽ نپولين جي رشتن ۾ ڪو ڦير ڦار اچي.

حالتن جي تيزيءَ جي ڪري نپولين ڪيس بلڪل ئي وساري ويٺو. هن روئي پنهنجي مڙس کي نپولين جي بي اعتنائيءَ جو اطلاع ڏنو. ميريءَ جي مڙس هن کي واپس پولينڊ گهرائي ورتو. اتي ڪيس نپولين جو پٽ ڄائو.

حقيقت ۾ ڏٺو وڃي ته نپولين هميشه کان عورتن جو شوقين هو، پر هاڻي هن ميريءَ سان وڌيڪ محبت ڪرڻ شروع ڪئي ڇو ته هاڻي ميري هن جي پٽ جي ماءُ به هئي. ٻئي پاسي نپولين جي ڪري ميريءَ جي زندگي ۾ وڏي تباهي آئي هئي، نه هي فرانس جي ملڪ تي سگهي هئي ۽ نه وري ڪائونٽ ويلوسڪي جي زال. هوءَ هاڻي پولينڊ ۾ پنهنجي مڙس ڪائونٽ ويلوسڪي سان گڏ رهي رهي هئي.

☆☆☆

هڪ ڏينهن نپولين پنهنجو ڏهه مهينن جو پٽ ڏسڻ لاءِ پولينڊ هن سان ملڻ آيو. پر نپولين اهو انڪار ڪري ڇڏيو ته هو پنهنجي ان پٽ جو باقائدي سان اعلان ڪندو. هُو ڪجهه ڏينهن پولينڊ ۾ رهيو ۽ پوءِ فرانس واپس هليو ويو ۽ هڪ شهنشاهه جي حيثيت ۾ هڪ سرڪاري آرڊر ڪڍيو جنهن ۾ ميريءَ کي پابند ڪيو ويو ته هوءَ وقفي وقفي سان پولينڊ جي تازي ترين صورتحال بابت کيس فرانس اچي اطلاع ڏيندي رهندي. اصل ۾ هن کي پنهنجي پٽ سان پيار سان گڏوگڏ ميريءَ جي عزت جو به خيال پيدا ٿي ويو هو. نپولين اهو چاهيو پئي ته ماڻهو هن جي ۽ ميري جي باري ۾ ڳالهيون نه ڪن. ٻئي طرف ميري لاءِ اها وڏي ڏکي ڳالهه هئي ته نپولين جي پٽ جو پيءُ سندس مڙس ڪائونٽ ويلوسڪي بڻجي.

سياسي حالتون نپولين جي خلاف ٿي رهيون هيون وڏين طاقتن فرانس ۽ نپولين جي خلاف گڏجي مضبوط اتحاد ناهي ورتو هو. هي اهي ڏينهن هئا جڏهن نپولين آخري دفعو روس مٿان فوج ڪاهي هئي ۽ اها جنگ هن جي سياسي موت ۽ اقتدار کان محروميءَ جو سبب بڻي. روسي فوج فرانسيسي فوج کي هر محاذ تي شڪست ڏئي پولينڊ تائين پوئتي ڌڪي ورتو. پولينڊ ايندي ئي نپولين ڪائونٽ ويلوسڪي جي گهر ۾ رات گذاري. ان گهر اچڻ جو مقصد ڏسڻ ۾ ته اهو پئي آيو ته اهو ڪائونٽ لاءِ وڏي عزت ۽ اعزاز هو پر ملڪ جي عزت دار ۽ معتبر ماڻهن کي خبر هئي ته نپولين جو ان گهر ۾ رهڻ جو اصلي مقصد ڇا هو. ان ملاقات ۾ هن پنهنجي پٽ اليگزينڊر کي دل سان لڳائي پيار ڪيو ۽ ميريءَ کي پيرس اچڻ لاءِ چيو ته جيئن ايلگزينڊر کي ڪائونٽ جو خطاب ۽ جاگير عطا ڪري.

ميري پنهنجي حالتن ۾ هن جي پيشڪش تي ڪافي غور ڪيو ۽ ان نتيجي تي پهتي ته هيءَ هاٿي پولينڊ جي ڪا به خدمت نه ٿي ڪري سگهي.ان ڪري هن کي هاٿي ننڍڙي اليگزينڊر جي فڪر ڪرڻ گهرجي. پولينڊ ۾ هن لاءِ هاٿي رکيو ئي ڇا هو. نه گهر نه ٺڪاڻو. ڪائونٽ ويلوسڪي قانوني طور تي هن جو مڙس ته هو پر حقيقت ۾ هنن ٻنهي جا تعلقات ختم ٿي ويا هئا.

☆☆☆

پيرس ۾ اچڻ ڪانپوءِ ميريءَ جي اڪثر دربار ۾ نيپولين سان ملاقات ٿيندي رهندي هئي ۽ ڪڏهن ڪڏهن عين راتيءَ سان به عليڪ سليڪ ٿي ويندي هئي.

نيپولين پنهنجي پٽ اليگزينڊر کي جاگير ۽ ڪائونٽ جو خطاب ته ڏنو پر سندس پيا جائز حق نه ڏنا، جڏهن ته روسي راڻي جي پٽن کي وڏيڪ حق ڏنائين. ميري اهو ڏسي پئي رئندي هئي.

ڪجهه سالن کان پوءِ نيپولين جي مخالف فوجي قوتن فرانس تي قبضو ڪري ورتو ۽ نيپولين کي تخت ۽ تاج ڇڏي هڪ ننڍي ٻيٽ ۾ جلاوطنيءَ واري زندگي گذارڻي پئي. ميري ان ٻيٽ تي ساڻس ملاقات لاءِ آئي پر نيپولين جنگ جي محاذ تي ويل هو، ان ڪري ساڻس ملاقات نه ڪري سگهيو. جڏهن نيپولين کي خبرپئي ته ميري ساڻس ملڻ آئي هئي ته هن کي ساڻس ملاقات نه ٿيڻ جو ڏاڍو ڏک رسيو.

ميري هن کي پنهنجي پريشانين ۽ تڪليفن کان آگاهه ڪندي خط لکيو ته هن جو پوڙهو مڙس ڪائونٽ ويلوسڪي سخت بيمار آهي. نيپولين جيڪا جاگير اليگزينڊر کي عطا ڪئي هئي، اها نيپلز جي بادشاهه ضبط ڪري ڇڏي هئي ۽ خبر ناهي ته ايندڙ ڏينهن ۾ هن کي ڪيتري مصيبتن کي ڏسڻو پوندو. فرانس جي اڳوڻي بادشاهه نيپولين هن کي جواب ڏيندي صبر جي تلقين ڪئي ۽ ڪيس تسلي ڏني. پنهنجي پٽ اليگزينڊر سان ملڻ لاءِ لکيو.

نيٺ ميري جي نيپولين سان ملاقات ٿي، جنهن ۾ نيپولين، ميري، سندن پٽ اليگزينڊر مليا ۽ هنن اتي مختصر قيام ڪيو. ميري هڪ لڪل تحريڪ جي سرگرم ڪارڪن هئي ۽ ان جي ڪمن ۾ مصروف هئي. ان تحرڪ جو بنيادي مقصد اهو هو ته نيپولين کي ٻيهر فرانس اندر آڻي سگهجي ۽ کيس وري تخت و تاج ڏيارجي.

ميريءَ کي اهو ڏسي ڏاڍي حيرت ٿيندي هئي ته نيپولين هر وقت خوش ۽ مطمئن نظر ايندو هو. نه هن پنهنجي شاندار ماضيءَ کي ياد ڪري آهون ٿي پريون، نه حال جي ڪا شڪايت ۽ نه وري مستقبل جو فڪر. هن جي سڄي گفتگو صرف اليگزينڊر تي ٿي هوندي هئي. ان مختصر قيام تي ميريءَ کي نيپولين جي مالي مشڪلاتن جي خبر پئي ته هن پنهنجا سيئي زيور، هيرا ۽ جواهرات هن جي سامهون رکي ڇڏيا پر نيپولين ڪا به شي وٺڻ کان نپ انڪار ڪري ڇڏيو ۽ ميريءَ مٿان سخت ڪاوڙ ڪئي.

مريءَ کي نيپولين جي ان غصي ڪرڻ تي ڏاڍو ڏک ٿيو پر هن جي بي لوث محبت ۽ وفاداريءَ ۾ تورڙو به فرق نه آيو. ميريءَ جلدي ئي پنهنجي پٽ جي جاگيرکي

بحال ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿي ويئي.

☆☆☆

يارنهن مهينن جي جلاوطني گذارڻ کانپوءِ نپولين فرانس پهچي ويو. فرانس جي رهاڪن ۽ فوج جي حمايت حاصل هوندي ڪيس وري اقتدار ملي ويو پر سندس سياسي، فوجي ۽ انتظامي مصروفتين جي ڪري هن کي ايترو وقت نه ملندو هو ته هو ميريءَ سان ملاقات ڪري سگهي.

نپولين کي وڏي ۾ وڏو خطرو ۽ پريشاني برطانوي حڪومت کان هئي جنهن هن جي فرانس پهچڻ جي اطلاع ملندي ئي ڪاروائي ڪندي ڊيوڪ آف ويلنگٽن جي اڳواڻيءَ ۾ فوج بيلجيم پهچائي ڇڏي هئي، جتي پرشيا جي فوج به اڳي رهي هئي. نپولين جنگ کان بچڻ جي هر ممڪن ڪوشش ڪئي پر برطانوي حڪومت هن کي مهلت ڏيئي وڏيڪ خطرو کڻڻ لاءِ تيار نه هئي.

مجبورن نپولين کي متحده دشمن جي خلاف ميدان ۾ اچڻو پيو. اها جنگ تاريخ ۾ "واٽرلو" جي نالي سان مشهور آهي. هن جنگ ۾ نپولين کي شڪست ملي ۽ هي وڏي مشڪل سان جان بچائي پيرس پهتو.

هن دفعي ميري پنهنجي پٽ اليگزينڊر کي ساڻ ڪري هن سان ملاقات ڪرڻ لاءِ وئي پر گهڻين مصروفيتن جي ڪري نپولين ڪيس گهڻو وقت ڏئي نه سگهيو ۽ سندس هيءَ آخري ملاقات صرف ٿورڙي منٽن لاءِ هئي. ٻئي ڏينهن تي نپولين اقتدار کان الڳ ٿيڻ جو اعلان ڪيو ۽ سرڪاري رهائش گاهه کان پنهنجي مرحومه زال جوزيفائين جي گهر ۾ منتقل ٿي ويو.

نپولين جي اقتدار کان ڌار ٿيڻ جو اعلان ٻڌندي ئي ميري هن وٽ پهتي. هن ميريءَ کي ٻڌايو ته هن هميشه جي لاءِ سياست کان عليحدگي اختيار ڪئي آهي نه ته ٻي صورت ۾ سر زمين فرانس جي هر جاءِ رت سان ٻڏل هجي ها ۽ هي ذاتي خواهشن لاءِ اقتدار جي مسند تي ويهي پنهنجي قوم کي رت ۾ ٻڏل نه ڏسي سگهي.

ان ملاقات کان ڪجهه ڏينهن پوءِ نپولين بغير ڪنهن لڙائيءَ ڪرڻ جي پنهنجو پاڻ کي برطانوي حڪومت جي حوالي ڪري ڇڏيو ۽ برطانوي حڪومت هن کي سنسان ۽ غير آباد جزيري "سينٽ هيلنيا" ۾ جلاوطن ڪري ڪيس قيد ڪري ڇڏيو.

ميريءَ کي پنهنجي زندگيءَ ۾ ٻيهريون دفعو اڪيلائپ ۽ پنهنجي بي قدري هئڻ جو احساس ٿيو. غير ته غير ئي هئا، پر هاڻ ته پنهنجن به اڪيون ڦوٽي ڇڏيون هيون. اهڙي ڏکي وقت ۾ ميري فوج جي هڪ جنرل "اورنانو" سان شادي ڪئي پر قسمت کي ڪجهه ٻيو منظور هو. شاديءَ جي هڪ سال کان پوءِ ڪيس هڪ پٽ ڄائو ۽ پاڻ شديد بيمار ٿي پئي. ڊاڪٽر هارجي ويا ۽ موت ڪٽي وئي. اوڻٽيهه سالن جي عمر ۾ هوءَ پنهنجي مڙس جنرل اورنانو لاءِ پنهنجي پيار جي نشاني ڇڏي ڪيس روئندي اڪيلو ڇڏي هلي وئي ۽ ٻئي طرف نپولين جو به موت ٿي ويو.

اهڙي طرح سان دنيا ۾ محبت ڪندڙن جو هي دلڪش داستان ختم ٿي ويو.

☆☆☆

پوڙهائپ

البرٽ موراويا
طفيل مگسي

هڪ پوڙهي شخص جو احوال جنهن جو جسم تہ پوڙهو هيو پر دل جوان. هن جون ڳالهيون عاشقاڻيون، سوچ ۾ خيال جوان جوان ۽ ڪم بيگانہ ۽ ڪچي عمر واري عاشقن جهڙا. هن خوش قسمتيءَ سان هن هڪ جوان جمال عورت سان پريم جو ناتو جوڙيو. پر حالتن ۾ هڪ اهم واقعي ڪيس پهريون دفعو احساس ڏياريو تہ هُو جوان نہ پر پوڙهو آهي. تنهن کان پوءِ هن کي احساس ٿيو تہ جوانيءَ جي عمر وارا چونچلا ترڪ ڪرڻ گهرجن ۽ هن بلڪل ايئن ئي ڪيو پر پوءِ ساڻس ڇا ٿيو، تنهن جو حال احوال هن جڳ مشهور ليکڪ جي ڪهاڻيءَ ۾ پڙهندا.

عظيم ليکڪ جي پوڙهي عاشق مٿان لکيل انوکي تحرير.

توهان کي عورتن ۾ دلچسپي وٺڻ جي عادت آهي تہ هيءَ حقيقت مشڪل عالم آشڪار ٿي سگهي ٿي تہ عمر جي ان دور ۾ توهان داخل ٿي ويا آهيو جڏهن عورتون توهان کي پنهنجي پيءُ بلڪ ان کان بهتر پنهنجي ڏاڏي جي مثل سمجهڻ لڳيون آهن. اصل ۾ ڪجهہ هيئن آهي تہ اهڙن سمورن فردن جي چهرن جي پٺيان هڪ ٻيو چهرو لڪل هوندو آهي. انهن جو ٻاهريون چهرو وارن کان خالي، منهن گهنجيل، وات پٽي بلڪ سمورن ڏندن کان وانجهيل. مگر انهن جو اندريون بالڪل چهرو تقريبن ساڳيو ئي هوندو آهي، جيئن ڪڏهن جواني ۾ هوندو هئين.

متي تي گهاٽا گهاٽا وار منهن سيٽيل، وات ۾ ڏندن جي چمڪندڙ قطار اهي عمر جي آخري حصي ڪي پهتل جوان عورتن ڪي انهي اميد سان ڏسندا آهن ته پاڻ انهن ڪي ڏٺو ويندو هوندو. يعني ان چهري ڪي جيڪو انهن جو اندريون چهرو آهي مگرهينئر هن ڪي ڇا چئجي ته عورتن ڪي اهو اندريون چهرو بلڪل نظر نٿو اچي، انهن ڪي صرف سامهون جو چهرو نظر اچي ٿو. اهو ئي بيضووي چهرو. لڙڪيل ۽عمر چڙهيل چهرو ۽ اهي عمومن چئي به ڇڏين ٿيون. ٿورو ان نور ڪي ڏسو ڪيئن ڪاٿي وڃڻ وارين نظرن سان ڏسي ٿو؟ ان ڪي ڪجهه اندازو ناهي ته سندس جي عمر منهنجي پيءُ جي عمر جي برابر آهي؟

هن سال ،مان مسافرخاني جتي مان سينگار ۽ سنوار جي ڪم تي مصروف هوس. چند نئين تبديلين ڪان گذريس، سمورو سامان بدلايو ويو هو پيتين تي رنگ وغيره ڪيو ويو شيشا به نوان هنيا ويا. ان ڪانسواءِ مسافر خاني جي مالڪ اينمر هڪ حصي جو واڌارو ڪري ڇڏيو نئين حصي ۾ عورتن جي سينگار ۽ وارن ڪي سنوارڻ جو بندوبست هو. ان جي لاءِ ايولي نالي ڇوڪري به رکي وئي. هتي مالڪ ڪانسواءِ مون سميت ٽن فردن تي مشتمل هو هڪ تواماتو عمر پنجويهه سال. سانوري رنگ جو هڪ مضبوط نوجوان ۽ مزاج ۾ ڪافي سنجيده. ماٺهن سان سندس رابطا پڻ گهٽ هئا. ٻيو ماٺهو گاسپر ، عمر ۾ مون ڪان پنج سال وڏو هوندو. گنجو قدآور ٽيون شخص ظاهر آهي ته مان ئي هوس. هتي هينئر تائين اسان سڀ مرد هئاسين ۽ هي پهريون پيرو ٿيو هئو ته اسان سان هڪ عورت به شامل ٿي هئي، هيءَ ڪا غير فطري ڳالهه ناهي، بلڪ عمومن ڪجهه انهيءَ طرح ٿيندو آهي. مون ڪي سٽت ئي احساس ٿي ويو ته اسان سڀ اڪثر ايولي ڪي گهوريندا رهون ٿا، اهو اسان جو هڪ قطعي غير ارادي عمل هو ايولي ڪا خوبصورت عورت نه هئي البته هوءَ سينگار وغيره ڪرڻ جي عادي هئي ۽ فيشن جي به شوقين .بدصورت بهرحال هوءَ ڪنهن طرح نه هئي.

هتي مان ٻڌائي ڇڏيان ته ڪجهه غلط نه ٿيندو ته مان پاڻ ڪافي خوبصورت ماٺهو آهيان. منهنجو رنگ صاف آهي، مان نه ٿلهي بدن،نه بندري قد. منهنجو شمار توهان اهڙن مردن ۾ ڪري سگهو ٿا، جيڪي عورتن ۾ تمام تڪڙا مقبول ٿي وڃن ٿا، خاص طور منهنجيون اکيون مقناطيسي آهن. انهيءَ طرح منهنجا وار به آهن اخروٽي رنگ جا. ڪنهن قدر ڪنڊيدار ٻين لفظن ۾ سمجهو ته مان هڪ تندرست ماٺهو آهيان. مان سليقي سان رهڻ جو قائل آهيان. دڪان ڪان ٻاهر توهان مون ڪي سدائين سوٽ ٽاءِ ۽ نڪ سڪ ۾ درست ڏسندو دڪان جي اندر به توهان ڪي منهنجو ايپرن بي داغ، استري ڪيل، ڪڙڪدار ملندو هتي مان وارسينگارڪان وڌيڪ سرجن جيان لڳان ٿو.

انهن خاصيتن جي پيش نظر جيڪڏهن عورتون مون ڏانهن ڌيان ڏين ٿيون ته غير معمولي ڳالهه ناهي. منهنجي اندر هڪ عادت هي به آهي ته مان اڪثر

عورتن کي پنهنجي پاسي ڏيان ڇڪائڻ جون ڪوششون هن يقين سان ڪندو رهندو آهيان تہ اهو منهنجو حق آهي. پهرين تہ مان انهيءَ ڪي هرهرڏسندو آهيان ۽ پنهنجين اکين جي جادوءَ ۾ گرفتار ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو آهيان. ان ڪان پوءِ جڏهن هُو ڪنهن ميوي جيان پچي ويندي آهن تہ باقي مرحلو تمام سولڙو هوندو آهي تہ انهن کي هٿ وڌائي ڪري توڙي وجهجي.

ايولي جي مامري ۾ مون کي جيڪڏهن ڪنهن ڪان ڊپ هئو تہ اماتو ڪان. مگر نہ تہ هو سيلقي وارو هو نہ ڪيس ڳالهہ ڪرڻ جي تميز هئي. ڪجهہ صورت جو چڱو بہ نہ هو بلڪ سندس شمار بدصورتن جي قبيلي ۾ ڪرڻ گهرجي. منهنجي لاءِ ان جو نوجوان هئڻ خدشي جو سبب هو رهيو گاسپر تہ ان جي طرف ڪان مون کي قطعي ڪو فڪر نہ هئو ھي تہ مان ٻڏائي چڪو آهيان تہ هو عمر ۾ مون ڪان وڏو؟ ڪا خوبي منجهس ۾ اهڙي نہ هئي تہ هو منهنجو دشمن هئڻ جي عزت حاصل ڪندو هو.

ايولي سچو ڏينهن عام طور ڪان خالي ٿي رهندي هئي. هوءَ پنهنجي حصي جي ٻاهر پيل استول تي ويهي ڪري گهٽو ڪري اخبار ڏسندي هئي يا پنهنجن ننهن جي ڪاتر ڪندي رهندي هئي.

خير قصو هيئن هئو تہ مان ايولي کي غير ارادي طور تي ڏسڻ جي عادت ۾ گرفتار ٿي ويو هوس. هينئر معلوم ناهي تہ هي ڪا پهرين خواهش هئي يا ڪجهہ بي،موقعو ملندي ئي مان ان ڏانهن هڪ اڌ نظر وجهندو هوس. ڪڏهن ڪو گراهڪ ايندو هئو تہ گراهڪ جي سيني تي توال پڪيڙي مان ايولي ڏانهن هڪ اڌ نظران طرح ضرور وجهندو هوس تہ چڻ ڪيس چئي رهيو آهيان، "تورو ڏسجائن منهنجي قابليت.." ڪڏهن استري تيز ڪرڻ جي بهاني ان وٽ وڃي بيهندو هوس.

شروعاتي مهيني ڏيڍ مهيني ۾ ايولي مون کي ڪنهن اهڙي ٻير جيان نظر ايندي رهي هئي، جيڪا پنهنجي ذات ۾ رڌل هئي، مگر پوءِ مون محسوس ڪيو تہ منهنجي ڪوشش ڪجهہ ڪامياب ٿي رهي آهي. منهنجي اکين جي مقناطيسيت ڪم ڏيکارڻ شروع ڪري ڇڏيو آهي. ڪجهہ عرصي ڪان پوءِ هوءَ ان طرح نظر اچڻ لڳي، چڻ هوءَ ڏسي وجڻ جي عادي هجي، هوءَ ان ڳالهہ ڪان چڱي ريت خبردار ٿي وئي هئي تہ هوءَ نظرن جي نشاني تي آهي. پوءِ هڪ وقت اهڙو بہ شروع ٿيو تہ ان جي ۽ منهنجين نظرن ۾ ٽڪراءُ ٿيڻ لڳو ليڪن مان چا چوان، هن کي عاشقاڻي انداز سان نظرون چار ڪرڻ جو سليقو ئي نہ ايندو هو. بهرحال ايترو ضرور ٿيو تہ هوءَ بہ مون کي وٽي رهي هئي.

ان مقام تي مون کي احساس ٿيڻ لڳو تہ ميوو پچي چڪو آهي ۽ مون کي هٿ وڌائي ڪري انکي توڙڻ کپي. بس ان خيال ڪان مون ايولي کي پاڻ سان گڏ درياءَ جو سيرءِ ترڻ جي دعوت ڏيئي ڇڏي منهنجي يقين جي مطابق دعوت قبول ڪئي ويئي. ان مون کي درخواست ڪئي تہ مان سندس ترڻ جي لباس تي اعتراض نہ ڪندس. هي لباس پراڻو بہ آهي ۽ سندس

بدن تي ڪافي فٽ ٿي ويو آهي، مون سان ان سموريون ڳالهيون پنهنجي خاص انداز سان ڪيون يا ائين چئجي ته ساڌڙي انداز ۾ ان ڪيون. سادگي سندس مذاج جو خصوصيت ۾ مونکي سندس اهو رويو تمام بهتر لڳو.

پڪنڪ جو پروگرام آچر جي ڏينهن جو هو اسان ٽرين ۾ وڃڻ جو طئي ڪيو.

اسٽيشن وڃڻ کان پهرين مون چڱي ريت غسل ڪيو صاف سترا ڪپڙا پاتا، وار ناهيا ۽ بدن تي خوشبو هنئين،ڪوشش ڪيم ته وار ان طرح سنواريان ته مٿي جي گنجائپ لڪي وڃي، مون اڇا ڪفن واري قميص پاتي، سفيد پتلون، جنهن تي هڪ ٽراپيڪل جيڪٽ به پائي ورتم.

ايولي اسٽيشن تي ٻي وڳي پهچي وئي،مون ان کي مسافرن جي وچ ۾ نرمي سان وڌندي ڏٺو ان لباس ۾ هوءَ مون کي ڪجهه وڌيڪ ئي ٿلهي نظر آئي، منهنجي ويجهو پهچي ڪري هن اطمينان جو ساهه کنيو ۽ چيائين، "اڄ تمام گهڻي رش آهي، شايد بيٺي سفر ڪرڻو پوي."

اهڙن موقعن تي مان بلند ڳالهيون ڪرڻ جو عادي آهيان، مون چيو "ڪو فڪر نه ڪر، مان تنهنجي ويهڻ جو بندوبست ڪري وٺندس"

انهي وقت ٽرين پليٽ فارم تي پهتي ۽ ميڙ ان جي پٺيان ڊوڙيو.

ٽرين جي بيهندي ئي اندر وڃڻ جي لاءِ پيڙهه ٿيڻ لڳي، مون تڪڙ ۾ هڪ دٻي جي دروازي جو هينڊل ورتو ۽ اندر گهڙڻ لڳس، مان اٽڪل مٿي پهچي چڪو هوس ته ڪاري لباس ۾ هڪ نوجوان ماڻهوءَ مون کي ڇيلهه کان وٺي ڪري ڇڪيائين ۽ پاڻ مون کان اڳتي نڪري ويو مون ان بدتميزي تي ڪاوڙ کان ڪيس ڏڪو ڏنو ،هو هڪ طرف ٿاڦڙجي جهڪيو ته مان اڪيلي خالي سيٽ ڏانهن وڌيس، مون ڏور کان ئي هٿ ۾ پيل باٽنگ سوٽ سيٽ ڏانهن ڦٽو ڪيو ته جيئن جڳهه والاري سگهان، مگرانهي لمحي ان جوان ماڻهوءَ به پنهنجو مفلر اوڏانهن ڦٽو ڪري ڇڏيو هو.

منهنجو سوٽ ۽ سندس مفلر گڏ ئي سيٽ تي ڪريا، مون مفلر کڻي ڪيس منهن تي هنيو ايولي منهنجي پٺيان ئي هئي، ان عقلمندي سان پاڻ کي سيٽ تي ڦٽو ڪيو حالتن جي ان نئين موڙ تي نوجوان جو مون سان جهيڙو ڪرڻ فضول هو ان مون تي هڪ سخت نظر وڌي ۽ سخت لهجي ۾ چيائين "پوڙهو بيوقوف" پوءِ هو اڳتي هليو ويو.

هوڏانهن کان ايولي چيو "مهرباني ارنسٽو."

مون مٿي راڊ تي لڳل ڪڙو پڪڙي ورتو ۽ ايولي جي ويجهو ئي بيهي رهيس،مگر ... منهنجي اندر جو جوش بلبلي جيان ويهي چڪو هو وس هلي ها ته شايد مان ٽرين کان لهي وڃان ها، ان بدمعاش نوجوان جي لفظن منهنجن ڪنن ۾ باهه ٻاري ڏني هئي، ان کان وڌيڪ ڪهڙي بيعزتي ٿي پيئي سگهي هئي.

مان سمجهان ٿو بيوقوف جو لفظ بيشڪ اهڙو بيعزتو نه هئو ڪاوڙ ڪڍڻ جي لاءِ ڪنهن جي به وات کان نڪري

پيئي سگهيو هو مگر هي ... هي پڻ ان لفظ ۾ هڪ حقيقت لڪل هئي، اها ان منهنجي صورت ڏسي ڪري محسوس ڪئي هوندي، هڪ اهوئي لفظ منهنجي لاءِ مصيبت بڻجي ويو هو مان هوڏانهن ان ڳالهہ تي ڪٿ ڪائي رهيو هئس تہ باقي ڪسر ان شخص پوري ڪري ڇڏي جيڪو مون سان اتڪل ڳڏيو بيٺو هو منهنجي ۽ ان نوجوان جي وچ ۾ هئڻ واري ڇڪتاڻ جو شاهد هو ان همدردي واري لهجي ۾ چيو "عجيب بدتميز هو ۽ ڪجهہ بہ نہ."

ان جي ان همدرديءَ منهنجين رڳن ۾ رت جمائي ڇڏي، مون بيڌياني سان پنهنجي هٿ جي هڪ آڱر ڏني جيئن آئيني جي عدم موجودگي ۾ انهي ڪان معلوم ڪرڻ چاهيان ٿو منهنجي اندر ڪهڙي هلچل پيل آهي، ايولي ڪي ڪا ڄاڻ نہ هئي، اڌ سفر طئي ٿي ويو تہ ان چيو "ارنستو! مون کي افسوس آهي، توکي بيٺي سفر ڪرڻو پئجي رهيو آهي."

۽ تڏهن نہ ڄاڻ ڪيئن، مون پاڻ کي چوندي ٻڌو "ڪا ڳالهہ ناهي، هينئر مان ايترو پوڙهو ناهيان ٿو تہ ڪجهہ دير بيهي ڪري سفر نہ ڪري سگهان."

خيال هئو تہ ايولي مون کي ٽوڪيندي چوندي تہ ڪير چئي ٿو تہ تون پوڙهو آهين. مگر افسوس جو ان عورت جي وات کان هڪ لفظ بہ نہ نڪتو.

درياتي پهچي ڪري جڏهن ايولي لباس متائڻ واري ڪمري کان ترڻ جو لباس پائي ڪري ٻاهر نڪتي تہ مون ڏٺو سندس اهو لباس سگهاري بدن تي بري طرح لپٽيل هو ۽ ان ڪان سمورا عضوا ڇڻ ٻهار نڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيا هجن. مون کي پنهنجي بت ۾ ڇهنڊڙيون محسوس ٿيون. پوءِ جڏهن لباس بدلائڻ جي لاءِ ڪمري ۾ آيس تہ سڀ ڪان پهرين مون پٽ تي تنگيل آئيني ۾ پنهنجو جائزو ورتو واقعي ... منهنجن ڳنڍن تي ڳهنج پيا هئا. يعني مطلب هي آهي تہ مان پوڙهو ٿي چڪو هوس. مون کي تمام حيرت ٿي تہ هينئر ڪان پهرين اهو سچ منهنجين نظرن کان ڇو لڪل رهيو وري جيڪو مون لباس پاتو هو اهو بہ منهنجي عمر سان نہ ٿي نهڪيو هو پاڻ کي ڏسندي مون چيو "پوڙهو بيوقوف..."

بيشڪ منهنجي عمر ايولي کان ٻيڻي ٿي وئي هوندي، رب ڄاڻي اها عورت منهنجي باري ۾ ڇا سوچي رهي آهي.

۽... هوءَ منهنجي باري ۾ ڇا سوچيندي هئي، ان جو پتو مون کي سٽت پئجي ويو ان ڏينهن دريا ڪافي وهڪري ۾ هو مان ۽ ايولي ترندا ڪجهہ اڳتي نڪري وياسين. ايويلي وڌيڪ اڳتي وڃڻ جي خواهشمند هئي. منهنجو ساهہ ايو ٿي چڪو هو هڪ جاءِ نيٺ مان مڙيس تہ ان سڏ ڪري چيو "ڇو اڳتي وڃڻ جو ارادو ناهي ڇا؟"

مون واپس ٿيندي چيو "نہ. مان ڪجهہ ٿڪاوٽ محسوس ڪري رهيو آهيان."

هوءَ مرڪي ۽ ترندي مون وٽ اچي وئي.مان پاڻي ۾ بيهي رهيس ۽ وڏي ڪري کيس کي ٻانهي ۾ ورتو ۽ وڏو وڏو ساهہ ڪڍڻ لڳس.

هوءَ مرڪي چوڻ لڳي،
"گهڻو ٿڪجي ويو آهين"
مون همدردي ڪان چيو "ها، مان پوڙهو ٿي چڪو آهيان، تنهنجي پيءُ جي عمر جو."
هوءَ ٻيهر مرڪي "نه، هينئر ائين به ناهين."
ان جملي منهنجي اندر ۾ سگهه پري چڏي، مگر ٻئي لمحي اهو احساس برف ۾ تبديل ٿي ويو ۽ ايولي پنهنجي ڳالهه مڪمل ڪري ڇڏي هئي... تون منهنجي پيءُ جي نه، البت چاچا جي برابر ضرور هوندين."
ائين لڳو ڄڻ منهنجي نڙيءَ ۾ ڪو گولو ڦاسي پيو هجي، منهنجو آواز ئي نه نڪري سگهيو ڪناري تي پهچي ڪري هوءَ ريتي تي وڃي پسري ۽ ورو ڪڙ ڪائڻ لڳي، مان خاموش ان کي ڏسي رهيو هوس. ان منهنجي چهري تي ڇانيل اداسي شايد محسوس ڪري ورتي ۽ پڇيائين "ارنستو! ڇا ڳالهه آهي، تنهنجي طبيعت ته ٺيڪ آهي؟"
مون چيو "مان تنهنجي باري ۾ سوچي رهيو هوس، هي ٻڌاءَ تون دڪان ۾ ڪنهن کي سڀ کان وڌيڪ پسند ڪرين ٿي، مونکي؟ اماتو؟ يا گاسپر کي؟"
مون اميد وارين نظرن سان ڏانهس ڏٺو "مان تنهي کي ئي پسند ڪريان ٿي."
مون اصرار ڪيو "مگر اماتو ته نوجوان آهي."
"ها، اهو ته آهي."
"اهو تنهنجو هڪ جيڏو هوندو ۽ اهو توکي پسند ڪري ٿو" مون پنهجي طرف ڪان ڇڏيو.
"ته هو مون کي پسند ڪري ٿو؟ مون لاءِ اها ڳالهه نئين آهي."
ان جو آواز خالي خالي هو شايد هوءَ ڪنهن ٻي سوچ ۾ ئي هئي، ان وقت واپسيءَ جي لاءِ مان ٽرين ۾ سوار ٿيس ته ٿڪل هوس، پنهنجي جوانيءَ جي باري ۾ منهنجي غلط فهمي دور ٿي چڪي هئي، مون پاڻ کي سمجهايو ته مون کي پنهنجي پوڙهائپ جو اعتراف ڪرڻ کپي، مون کي ايولي جهڙي ڇوڪري سان ڇيڙڇاڙ ڪري پاڻ تي خلق نه کلائڻ گهرجي.
ان ڏينهن مون طيءِ ڪيو ته مان هاڻ ايولي ۾ دلچسپي نه وٺندس، ۽ ايولي ئي ڇا، ڪنهن به عورت سان دوستي رکڻ جي باريءِ مون کي سوچڻ نه گهرجي.
مون پنهنجي ارادي تي سختي سان عمل به شروع ڪري ڇڏيو. منهنجي لاتعلقي ايولي کان لڪل نه رهي سگهي. هوءَ تعجب ۾ رهئي، ان ڪافي ڀيرا مون ڏانهن وڌڻ جي ڪوشش به ڪئي، مگر مان پنهنجي جاءِ تي ڄميو رهيس، ان طرح مهينو ٿي ويو ۽ ان دوران ۾ ايولي سان مون مشڪل پنج ڇهه دفعا ئي ڳالهه ڪئي هوندي، اها به خاص ڪاروباري لهجي ۾، پوءِ مون ڏٺو ته منهنجي طرف کان مايوس ٿي ڪري هوءَ گاسپر سان ڳالهه ٻولهه ڪرڻ لڳي.
اهو ڏينهن به ٻين ڏينهن جيان هو مون پنهنجي مالڪ کي چوندي ٻڌو ان وقت مان ڏينهن جي پوري ٿيڻ تي حساب ڪتاب ۾ لڳل هوس، هو سيني سان مخاطب هو "دوستو! ڪا خاص مصروفيت نه هجي ته اڄ گهر وڃڻ جي بجاءِ رات جي

ماني مون سان ڪائو.“

دڪان جو مالڪ نرم طبيعت جو ماڻهو هو مون ڏانهس عفر سان ڏٺو ان ڳالهه اڳتي وڌائي ۽ چيائين ”اصل ۾ مان هي دعوت گاسپر ۽ ايولي جي مڱڻي جي خوشيءَ ۾ ڪري رهيو آهيان.“

منهنجيون حيران نظرون ان ڪنڌ ڏانهن ويون. جتي ايولي ويهندي هئي، هوءَ پنهنجي اسٽول تي موجود هئي ۽ مرڪي رهي هئي. پوءِ مون مڙي ڪري گاسپر تي نظر وڌي، هو پنهنجن ڪپڙن ۾ سامان بند ڪري رهيو هو سندس چپن تي مرڪ پکڙيل هئي.

اوچتو مون کي ائين لڳو ڄڻ هر پاسي خوشيون وکري رهيون هجن. ڄڻ منهنجي سيني تي رکيل ڪو ڳرو پٿر هٽي ويو هجي. گاسپر پڪو هو مون کان وڌيڪ ڪراڙو ان جي باوجود ايوليءَ اماڻو تي ان کي اوليت ڏني هئي. جيڪو نه صرف جوان هو بلڪ هر اعتبار کان گاسپر کان بهتر پڻ.

”مبارڪ هجي، مبارڪ....“ چوندي مان اٿيس ۽ مون ايولي کي ڪٽي چمي پڻ ڏني.

ان ڏينهن ان دڪان ۾ مون کان وڌيڪ ڪو خوش نه هو.

هي ڏينهن آچر هو دڪان بند هو ٽيپهري جو مان گهمڻ جي لاءِ گهر کان نڪري پيس. بازار ۾ بنا مقصد گهمندي اوچتو ئي مون کي احساس ٿيو ته عورتن تي منهنجيون نظرون لامارا ڏيڻ لڳيون آهن. گذرڻ واري هر عورت منهنجي ڌيان جو مرڪز بڻجي رهي آهي ۽ مان پنهنجو پاڻ ۾ واپس اچي ويو آهيان.

غـــزل

استاد بخاري

جگر ۾ جهرڪ، ڪانگ ڏاريا سين،
عقاب وات سان اڏاريا سين.

اڄو ته پُونءِ جو سُٽون پُٽڪو!
گهٽائي آسمانَ ڏاريا سين.

سوين صليب تي سَتي جيئرا،
مٿا مقام مان اتاريا سين.

ڏسو ڪو تررو اتيو يا نه؟
شور، شوق، پول باريا سين.

پلاند عشق، حسن کان وندو،
مجون ڪيئن ته پاڻ ماريا سين.

فريب تي فريب او بابا،
الائي ڪيترا اڪاريا سين.

سدا حيات زندگي سچ جي،
گهٽائي زهرڪيس پياريا سين.

غرور باٽ جو ٽٽيئي نه تو،
هزار سوجهرا اپاريا سين.

وجود وهم جو ڳري ته مجون،
پهاڙ ڪوڙ پئي پگهاريا سين.

”تباهه عشق ۾ بخاري ٿيين
”جناب، عشق ئي اجاريا سين“.

☆......☆......☆

ڪفارو

منشي پريم چند

سنڌيڪار: ذيشان

هن جي من ۾ ننڍپڻ جي دوست لاءِ سدائين ڪان بغض، حسد ۽ جلن هئي. هن هميشہ اها ڪوشش پئي ڪئي تہ ڪيئن بہ ڪري ڪيس مات ڏيئي. قسمت ڪيس اهو نادر موقعو فراهم ڪيو. پوءِ ڇا ٿيو سو هن ڪهاڻيءَ ۾ پڙهندا

ضمير آڏو شڪست کاڌل هڪ شخص جو احوال

آفيس ۾ ٿورو دير سان اچڻ، آفيسرن جي شان آهي. جيترو وڏو آفيسر هوندو اوتروئي دير سان ايندو ۽ اوتري قدر وري جلدي واپس بہ ويندو. پٽيوالي جي حاضري ڇوويهہ ڪلاڪ . هُو موڪل تي بہ نہ ٿو وڃي سگهي. ڪيس ان موڪل جي قيمت چڪائڻي پوندي آهي. خير جڏهن بريلي ڊسٽرڪٽ بورڊ جو هيڊ ڪلارڪ بابو مداري لال يارنهن وڳي آفيس آيو تہ ڄڻ دفتر ننڊ مان جاڳيو هجي. پٽيوالي ڊوڙي سائيڪل وٺي جهلي. ڊسپيچر (خطن جو ڪم ڪندڙ) فورن ٽپال ڪڻئي ۽ جمعدار ۽ جونيئر ڪلارڪ فورن ڪم ۾ لڳي ويا. مداري لال جيئن ئي پهريون سرڪاري لفافو کوليو تہ هن جي منهن جو رنگ هيڊو ٿي ويو. هُو ڪافي دير تائين تہ سڪتي جي حالت ۾ ئي رهيو، ڄڻ هن جا سيئي عضوا شل ٿي ويا هجن ۽ ڄڻ هن تي ڪا وڏي

مصيبت آئي هجي. هو ايڏو وائڙو زندگي ۾ پهرين ڪڏهن بہ نہ ٿيو هو. ڳالهہ ئي دراصل اهڙي هئي!

هڪ مهيني کان بورڊ جي سيڪريٽري جي جڳهہ خالي هئي. محڪمي ان جاءِ تي مسٽر سوبوڏ کي مقرر ڪيو هو. هي اهو ماڻهو هو، جنهن جي نالي سان ئي مداري لال کي سخت چڙ ۽ نفرت هئي. هي اهو ئي سوبوڏ هو، جيڪو هن جو ڪلاس فيلو هو ۽ جنهن کي نقصان رسائڻ لاءِ هُو ڪيترائي دفعا ناڪام ڪوشش بہ ڪري چڪو هو. هاڻي اهوئي سندس حاڪم بڻجي ،هتي اچي رهيو هو. سوبوڏ جنهن جي ڪافي سالن کان خبر نہ هئي، پر اڄ چڻ هو وري زندهہ ٿي ويو هو. مداري لال سمجهيو هو تہ هو ڪٿي مري کپي ويو هوندو پر اڄ هو سندس آفيس جو سيڪريٽري بنجي اچي رهيو هو. ان بي عزتي کان تہ مرڻ ئي بهتر هو. سوبوڏ کي ڪاليج ۽ اسڪول جون سيئي ڳالهيون ضرور ياد هونديون. مداري لال هن کي ڪاليج مان ڪيرائڻ لاءِ ڪيترا نہ جتن ڪيا هئا. ڪوڙ سارا بهانا ناهيا هئا. ڪيس بدنام ڪيو هو. ڇا هن اهي سڀ ڪجهہ وساري ڇڏيو هوندو؟ نہ! هر گز نہ! هو اٿندي ئي پراڻيون ڪسرون اچي ڪڍندو ۽ مداري لال کي پنهنجي بچاءُ لاءِ ڪا بہ تدبير نہ پئي سجهي.

ٻئي ڇٽا هڪ ئي ڏينهن تي اسڪول ۾ داخل ٿيا هئا. اٿندي پهرئين ئي ڏينهن تي مداري جي دل ۾ بغض ۽ حسد جي اها چڻنگ ٻري هئي جيڪا اڄ ڏينهن تائين وسامي نہ سگهي هئي. سو بوڏ جو ڏوهہ صرف اهو هو تہ هومداري کان هر ڳالهہ ۾ سرسري ڪٽي وينڊو هو. شڪل، قد بُٽ، رنگ روپ، تعليم ۽ ٻين سيني شعبن جي ميدان ۾ ڪيس مداري لال مٿان سبقت حاصل هئي. مداري لال هن جو اهو " ڏوهہ" ڪڏهن بہ معاف نہ ڪيو هو. ويهہ سالن کان پوءِ بہ هن جي دل ۾ اها ڳالهہ ڪنڊي جيان چڀي رهي هئي.

سوبوڏ جڏهن ڊگري وٺي ڪاليج مان نڪتو ۽ ان کان پوءِ مداري هڪ نوڪري لاءِ ڇيتا پيتي واري امتحان ۾ فيل ٿي هن دفتر ۾ ملازم ٿيو هو، تڏهن وچي هن کي سڪون مليو. جڏهن هن اهو ٻڌو تہ سوبوڏ بصره (عراق) پيو وڃي تہ ڪيس بيحد خوشي ٿي هئي. اڄ وري اهو پراڻو ناسور کلي ويو هو. اڄ هن جي قسمت سوبوڏ جي حوالي هئي. ڇا خدا ايتري قدر بي رحم آهي. قدرت ايتري قدر سنگدل آهي.....؟

ٿورڙو آرام ملڻ کانپوءِ مداري لال آفيس جي ڪلارڪن کي سرڪاري حڪم ٻڌائيندي چيو "هاڻي توهان سڀ چاڪ وچؤ بند ٿي وڃو. سوبوڏ اهو ماڻهو ڪونهي جيڪو غلطين کي معاف ڪري ڇڏي!"

هڪ ڪلرڪ پڇيس، "ڇا هُو ايڏو سخت آهي."

مداري لال کلي چيو، "ان جي توهان کي ڇئن ڏينهن ۾ ئي خبر پئجي ويندي. مان پنهنجي زبان سان ڪنهن جي شڪايت ڇو ڪريان؟ بس آئون توهان کي خبردار پيو ڪريان تہ ٿورڙو سنڀالي هلندا. ماڻهو قابل آهي پر بيحد غصي وارو ۽ سخت آهي. ڪاوڙ تہ هر وقت مٿانئس سوار هوندي آهي. پاڻ هزارين هڙپ ڪري ويندو ۽ اوڳرائي بہ نہ ڏيندو، پر مجال آهي تہ ڪو ماتحت هڪ پائي بہ کٽي سگهي. اهڙي ماڻهوءَ کان تہ الله ئي

بچائي. مان تہ سوچيان پيو تہ موڪل وٺي گھر هليو وڃان. ٻئي وقت گھر تي حاضري ڏيڻي پوندي. توهان سيئي اڄ ڪان حڪومت جا نوڪر نہ پر سيڪريٽري صاحب جا ملازم آهيو. ڪو هن جي چوڪري کي پڙهائيندو، ڪو بازار مان سودو وٺي ايندو تہ ڪو اخبار پڙهي ڪيس ٻڌائيندو. پٽيوالن کي تہ شايد آفيس جو درشن بہ نہ ٿي سگھي.

اهڙي طرح سڄي آفيس کي سوبوڌ جي طرف کان ٻڌڻ ڪري مداري لال پنهنجو هنيان ٿڌو ڪيو.

❊ ❊ ❊

هڪ هفتي ڪانپوءِ سوبوڌ چندر گاڏي مان لٿو تہ هن دفتر جي سيني ميمبرن کي اسٽيشن تي حاضر ڏٺو. اهي سڀ سندس استقبال لاءِ آيا هئا. مداري لال کي ڏسي ڪري هن ڊوڙي وڃي ڪيس ڀاڪر وڌو ۽ چوڻ لڳو، "تون واھ جو مون کي ملين ڀاءُ. هتي ڪيئن آئين؟ ڪافي عرصي ڪانپوءِ توسان ملاقات ٿي آهي."

مداري لال چيو."آئون هتي ڊسٽرڪٽ بورڊ ۾ هيڊ ڪلارڪ آهيان . توهان خيريت سان تہ آهيو؟."

"آئون بس يار..... اهو نہ پڇ. بصره (عراق)، مصرءِ ڪٿي ڪٿي رلندو رهيو آهيان. تون دفتر ۾ آهين، اهو ڏاڍو سٺو ٿيو. مونکي تہ سمجھہ ۾ ئي نہ پئي آيو تہ هاڻي ڪم ڪيئن ٿيندو. مان صفا ڪورو آهيان، جتي ويندو آهيان، اتي قسمت ساٿ ڏيندي آهي. بصره ۾ بہ سڀ آفيسر خوش هئا. فرانس ۾ بہ ڪافي سڪون هو. ٻن سالن ۾ تقريبن پنجاه هزار روپيا ڪمائيم، پر سڀ ختم ٿي ويا. اتان اچي ڪجھہ ڏينهن ڪارپوريشن جي دفتر ۾ ايئن واندو ويٺو هيس. هاڻي هي نوڪري ملي آهي،" ڪلارڪن کي ڏسندي پڇيائين،"هي سڀ ڪير آهن؟ "

مداري لال جي دل تي ڇريون هلي رهيون هيون. ظالم پنجاھ هزار روپيا بصره مان ڪمايا. هتي قلم سان لکي لکي عمر گذري ويئي آهي ۽ پنج پيسا بہ ڪو نہ گڏ ڪري سگھيو آهيان. چوڻ لڳو، "هي سڀ بورڊ جا ملازم آهن. سلام ڪرڻ آيا آهن."

سوبوڌ واري واري سان سيني سان هٿ ملايوءِ چوڻ لڳو." توهان خواه مخواھ جي تڪليف ڪئي. مان توهان سيني جو شڪر گذار آهيان. مونکي اميد آهي تہ توهان سيني کي منهنجي طرفان ڪا بہ شڪايت نہ ٿيندي. مونکي پنهنجو حاڪم نہ پر ڀاءُ سمجھجو. توهان سيئي ملي سلي ائين ڪم ڪجو جو بورڊ جي نيڪ نامي ٿئي ۽ آئون بہ سروخروٿيان. توهان جو تہ هيڊ ڪلارڪ تہ منهنجو پراڻو دوست ۽ جگري يار آهي."

. هڪ ڳمڻ ڳالهائو ڪلارڪ چيو،" اسان سڀ حضور جا تابيعدار آهيون. اسان پوري ڪوشش ڪنداسون تہ توهان مطمئن ٿي سگھو پر آهيون تہ انسان نہ، جيڪڏهن ڪا غلطي ٿي وڃي تہ بخش ڪندا سائين."

سوبوڌ نرمي سان چيو،" اهو ئي منهنجو اصول آهي. هميشہ اهو ئي نظريو رهيو آهي. جتي بہ رهيس، ماتحتن سان دوستن جهڙو سلوڪ ڪيم. اسان ۽ توهان ڪنهن ٽئي جا غلام آهيون ۽ پوءِ سختي ۽ حڪومت ڪهڙي! ها، اسان کي نيڪ نيتي سان پنهنجا فرض ادا ڪرڻ گھرجن."

سو ٻوڌ جي وڃڻ کان پوءِ دفتر جا

ملازم پنهنجو پاڻ ۾ ڳالهيون ڪرڻ لڳا
"ماڻهو تہ سٺو ٿو ڏسجي."

"هيڊ ڪلارڪ جي ڳالهين مان تہ لڳو پئي تہ چڻ سيني کي ڪچو کائي ڇڏيندو."

"پهرئين سيئي اهڙيون ئي ڳالهيون ڪندا آهن."

" هاٿيءَ جي ڏيکارڻ جا ڏند هڪڙا ۽ کائڻ جا ٻيا هوندا آهن."

❊ ❊ ❊

سوبوڌ کي ايندي هڪ مهينو ٿي ويو هو. بورڊ جا ڪلرڪ، پٽيوالا، ٽپال وارا، سيئي هن جي نرم سلوڪ جي ڪري خوش هئا. هو ايترو تہ خوش طبيعت، نرم ۽ اخلاق وارو هو جو جيڪو بہ هن سان هڪ دفعي مليو ٿي، اهو سندس دوست ٿي ويو ٿئي. سخت لفظ تہ سندس واتان نڪتا ئي ڪو نہ ٿي ۽ ڪنهن کي انڪار تہ چڻ هو ئي ڪو نہ. سوبوڌ جي انهن سيني خوبين تي مداري لال ڏاڍي ڪار کائيندو رهندو هو. چڻ هن جي هنيان مٿان ڇريون پيون هلنديون هيون.هو هن جي خلاف ڪونہ ڪو لڪيل ڊونگ يا ڊرامو رچائيندو رهندو هو. هن ملازمن کي بدظن ڪرڻ چاهيو ٿي پر نہ ڪري سگهيو. بورڊ جي ميمبرن کي ڀڙڪائڻ چاهيو پر ڀڙڪائي نہ سگهيو. ٺيڪيدارن کي بغاوت تي آماده ڪرڻ چاهيو پر منهن پٽ ڪريو. هن اها ڪوشش پئي ڪئي تہ باهہ لڳائي پري کان ويهي تماشو ڏسي. سوبوڌ سان ائين ڪلي رلجي ملجي هلندو هو ۽ هن سان ڪتيون منيون ڳالهيون پيو ڪندو هو چڻ هن جو حقيقي دوست ئي مداري لال هو. سوبوڌ ۾ ٻيون سڀ خوبيون هيون پر هن ۾ ماڻهن کي سڃاڻپ جي صلاحيت ڪو نہ هئي. هو مداري لال کي پنهنجو سڀ کان بهترين دوست سمجهندو هو.

هڪ ڏينهن مداري لال سيڪريٽري جي ڪمري ۾ ويو تہ هن ڏٺو تہ سيڪريٽري جي ڪرسي خالي هئي. ڪنهن ڪم سانگي ٻاهر ويل هو. هن جي ميز تي پنج هزار نوٽ سٽيءَ جي صورت ۾ رکيل هئا. بورڊ جي مدرسن لاءِ ڪاٺ جو سامان ٺهرائڻو هو. هي انهي جا پيسا هئا. ٺيڪيدار کي وصولي جي لاءِ سڏايو ويو هو. اڄ ئي سيڪريٽري صاحب چيڪ موڪلي رقم گهرائي هئي. مداري لال وراندي ۾ ليئو پائي ڇڪاس ڪئي. سوبوڌ جو ڪٿي بہ اتو پتو ڪونہ هو. هن جي نيت بدلجي ويئي. حسد سان گڏ لالچ بہ شامل ٿي ويئي ۽ هن ڏڪندڙ هٿن سان نوٽن واريون ڳنڍيون کنيون ۽ پينٽ جي کيسي ۾ رکي ڇڏيون ۽ ڪمري کان ٻاهر نڪري آيو. پٽيوالي کي سڏائي پڇڻ لڳو،"صاحب اندر آهن؟"

پٽيوالو اڄ ٺيڪيدار کان ڪجهہ خرچي وصول ڪرڻ جي چڪر ۾ خوش پئي نظر آيو. هن کي جيائين: "جي تہ ڪو سندس دوست وڪيل آيو هو، ان سان ڳالهيون ڪندي دفتر منجهان نڪتا آهن. ٿورو پهرين ويا آهن."

مداري لال دفتر ۾ هڪ جونيئر ڪلرڪ کي چيو، " مست رول ڪٿي صاحب کي وڃي ڏيکار."

جونيئر ڪلارڪ مست رول(حاضري جو رجسٽر) ڪٿي هليو ويو ۽ ٿوري دير ڪانپوءِ واپس اچي چوڻ لڳو، "سيڪريٽري صاحب ڪمري ۾ نہ آهن. مست رول کي سندس ميز تي رکي آيو آهيان."

مداري لال منهن ناهيندي چيو، "ڪمرو ڇڏي الائجي سيڪريٽري صاحب ڪيڏانهن ڪيڏانهن ٿو نڪري وڃي. ڪنهن ڏينهن ضرور ڏک ڪائيندو."

جونيئر ڪلارڪ چيو، "هنجي ڪمري ۾ سواءِ دفتر وارن جي ٻيو وڃي ڪير ٿو؟"

مداري لال تيز غصي واري لهجي ۾ چيو، " چا دفتروارا سڀ پاڪ آهن؟ ڪڏهن ڪنهن جي نيت خراب ٿي وڃي، اهو ڪير ٻه چئي نه ٿو سگهي. مون ته چند پئسن جي ڪاڻ ماڻهن جون نيتون بدلجندي ڏٺيون آهي. هن وقت اسان ڏسڻ ۾ اسان سڀئي نيڪ ماڻهو آهيون پر جڏهن ڪو موقعو ملي ٿو ته ڪير ٻه ڪونه ٿو ڇڏي. ماڻهوءَ جي فطرت ٻه اها ئي آهي. توهان وڃو ۽ وڃي ڪمري جا پئي دروازا بند ڪري اچو."

ڪلرڪ ڪيس ورندي ڏني، "پٽيوالو ته سندس دروازي تي ويٺو آهي."

مداري لال بيزاري سان ڪيس ورندي ڏني "توهان ڪي مون جيڪو چيو آهي اهو ڪريو. چئو ٿا ته پٽيوالو ويٺو آهي. پٽيوالو وري ڪهڙو معتبر ماڻهو آهي. پٽيوالو ئي ڪجهه اڏائي وني ته توهان ان جو چا ٿا بگاڙي سگهو؟ سندس ضمانت ٻه آهي تن سو جي. هتي ته هڪ هڪ پنو لکن جو آهي."

ائين چئي مداري لال پاڻ خود اٿيو ۽ دفتر جا دروازا پنهي طرف کان بند ڪري ڇڏيا. دل جڏهن مطمئن ٿيس ته نوٽن جون دستيون ڪيڏي ڪبٽ ۾ سرڪاري فائيلن جي وچ ۾ لڪائي ڇڏئين ۽ پوءِ اچي واپس پنهنجي ڪم ڪي لڳي ويو.

سوبوڌ ٿورڙن ڪلاڪن کان پوءِ واپس آيو. هن جڏهن پنهنجي ڪمري ڪي بند ڏٺو ته دفتر ۾ اچي ڪلندي چيو، "منهنجو ڪمرو ڪنهن بند ڪيو آهي ڀاءِ. چا مون ڪي نوڪري تان لاهي ڇڏيو اٿن؟"

مداري لال ٻيڇندي ٺٺول واري لهجي ۾ چيو، "صاحب، جڏهن توهان ٻاهر ويندا ڪريو، ڀلي ڪٽي اڌو هڪ منٽ لاءِ هجي، پر پنهنجي ڪمري جو دروازو بند ڪري ويندا ڪريو. توهان جي ميز تي روپيا، پيسا ۽ ٻيا سرڪاري ڪاغذ وڪريل هوندا آهن. خدانخواسته ڪنهن وقت ڪنهن جون نيتون بدلجي وڃن ته پوءِ؟ مون ڀڏو ته توهان ٻاهر ويا آهيو ته مون دروازي ڪي فورن بند ڪرائي ڇڏيو."

سوبوڌ دروازي جي ڪنڍي کولي ڪمري ۾ داخل ٿيو ۽ مزي سان ڪرسي تي وڃي سگار پيئڻ لڳو. ميز تان نوٽ غائب هئا. اوچتو ٺيڪيدار اچي سلام ڪيو. سوبوڌ ڪرسي تي ڪڙو ڦڙو ٿي ويهي رهيو ۽ چوڻ لڳو. "تو ڪافي دير ڪري ڇڏي هئي. ڪافي دير کان تنهنجو انتظار پئي ڪيم. ڏينهن جي هڪ وڳي ئي مون روپيا ڳڻرائي ورتا هئا. رسيد جي ٽڪيٽ آندي اٿئي يا نه.......؟"

ٺيڪيدار چيو "رسيد جي ٽڪيٽ آندي اٿم."

"ته پوءِ پنهنجي رقم کڻي وڃ. مان تنهنجي ڪم مان خوش ناهيان. ڪاٿ تو صحيح ڪونه لڳايو آهي ۽ ڪم ۾ ٻه صفائي ڪا خاص ڪونهي. جيڪڏهن آئينده ٻه ائين ڪم ڪندي ته ٺيڪيداري جي رجسٽر مان تنهنجو نالو ئي ڪيرائي ڇڏيندس."

ائين چئي سوبوڌ ميز تي نظر ڊوڙائي. اتي نوٽن جي ستي موجود نه هئي.

سو چيائين "شايد ڪنهن فائيل ۾ دٻجي ويئي هوندي."

ڪرسي جي ويجهو پيل هن سڀ ڪاغذ الٽ پلٽ ڪيا پر نوٽن جو ڪٿي بہ نالو ۽ نشان نہ هو! نوٽ ڪيڏانهن ويا؟ هاڻي تہ هتي مون رکيا هئا! .... ڪيڏانهن تا وڃي سگهن؟ هو فائلن کي الٽ پلٽ ڪرڻ لڳو. دل ٿوري گهبرائڻ لڳيس. ميز جي سيني ڪاغذن کي جانچي ڏٺائين، پر نوٽن جي دستي جو ڪو پتو نہ پيس. وري ميز تي ويهي رهيو ۽ سوچڻ لڳو. ايئن ڪيس اڌ ڪلاڪ ٿي ويس. مون کي سڀ ياد آهي تہ پنڌيوالي مونکي نوٽ ڏنا هئا. پلا اها بہ ڪا وسارڻ جي ڳالهہ آهي ۽ پوءِ ايتري قدر تڙ تڪڙ! ...... مون نوٽن کي وٺي ڪري ميز تي رکيا هئا. مون اهي ڳڻيا بہ ڪونہ هئا ۽ پوءِ وڪيل صاحب اچي ويا هئا. پراڻو دوست هو. ان سان ڳالهيون ڪندي ٿورو پرتي ويو هئس ۽ اتي هن پان گهرايا هئا. بس ايتري دير ٿي هئي. جڏهن مان هتان ويو هيس تہ هتي نوٽ جي ٿهي موجود هئي. مون کي نيڪ طرح سان ياد آهي تہ پوءِ اهي نوٽ ڪيڏانهن ويا؟ مون اهي ڪنهن صندوق يا ڪٻٽ يا ميز جي خانن ۾ ڪونہ رکيا هئا تہ پوءِ ڪيڏانهن ويا؟ شايد ڪنهن حفاظت سان رکي ڇڏيا هجن! ها اها ئي ڳالهہ هوندي. مان هرو ڀرو ائين گهبرائجي ويو آهيان .....

فورن مداري لال جي ٽيبل تي اچي ڪانئس پڇڻ لڳو. "ڇا توهان منهنجي ميز تان پئسا ڪٿي تہ نہ رکي ڇڏيا آهن؟"

مداري لال حيرت ۾ چيو "ڇا توهان جي ميز تي نوٽ رکيل هئا ؟ مون کي تہ ڪا بہ خبر ناهي؟ هينئر هينئر پنڊت سوهن لال فائلون ڪٺي توهان جي ڪمري ۾ ويو هو. ان وقت توهان ڪمري ۾ نہ هو. جڏهن مون کي خبر پئي تہ توهان ڪنهن سان ٻاهر هليا ويا آهيو تہ مون دروازي کي بند ڪرائي ڇڏيو هو. ڇا پئسا نہ پيا ملن؟"

سوبوڌ اکيون ڦهلائيندي چيو "اڙي صاحب، پورا پنج هزار آهن. هينئر هينئر تہ چيڪ مٽايو هو."

مداري لال مٿو پٽڻ لڳو،"پورا پنج هزار! اڙي منهنجا ڀڳوان... توهان ميز کي تہ چڱي نموني ڏسي ورتو آهي نہ؟ مان هينئر ئي ٿو پندرهن منٽن ۾ پئسا تلاش ڪري ڏيان؟"

سوبوڌ چيو، "اڇو اڇو، ٿورو توهان بہ چيڪ ڪيو. منهنجا تہ هوش ئي اڏامي ويا آهن."

سڄي آفيس وارا سيڪريٽري صاحب جي ڪمري جي تلاشي وٺڻ لڳا. ميز، ڪٻٽ، صندوق، سيني رجسٽرن، فائيلن کي اٿل پٿل ڪئي وئي، پر مجال آهي جو ڪٿي رقم ملي. ان کي ڪو چورائي ويو هو. هاڻي ان ڳالهہ ۾ شڪ جي ڪا گنجائش نہ رهي هئي. سوبوڌ هڪ ڊگهو ساهہ کڻي ڪرسي تي ويهي رهيو. سندس منهن جو رنگ ئي لهي ويو هوس. جيڪڏهن ان وقت ڪير ڪيس ڏسي ها تہ ڪيس مهينن کان بيمار سمجهي ها .

مداري لال همدردي ڏيکاريندي چيو، غضب ٿي ويو، نہ تہ اڄ ڏينهن تائين هھڙو انڌير نہ ٿيو آهي. مون کي هتي ڪم ڪندي ڏهہ سال ٿي ويا آهن. مجال آهي تہ ڪڏهن ڪا شي گم ٿي هجي. مون پهرئين ئي ڏينهن توهان کي خبردار ڪيو هو تہ روپين پيسن جي معاملن ۾ خبردار رهجو پر شايد قسمت

۾ اهوئي لکيل هو. يقينن ٻاهران ڪان ڪو آيو هوندو ۽ نوٽ ڪٺي غائب ٿي ويو هوندو. پٽيوالي جو ڏوهہ آهي جو ان ڪمري ۾ ڪنهن کي داخل ٿيڻ کان ڇو نہ روڪيو؟ هو لک قسمون کائي تہ ٻاهر کان ڪو ماڻهو نہ آيو پر مان ان ڳالهہ تي اعتبار نہ ٿو ڪري سگهان. هتان تہ صرف پنڊت سوهن لال ئي فائيل کڻي اندر ويو هو پر هو بہ دروازي مان ئي جهاتي پائي واپس وريو هو."

سوهن لال صفائي ڏيندي چيو "مون تہ اندر پير ئي نہ رکيو هو صاحب. مان پنهنجي جوان پٽ جو قسم ٿو کڻان، جو مون اندر پير بہ رکيو هجي."

مداري لال پيشاني تي ٻل آڻيندي چيو،"توهان فضول قسم ڇو ٿا کائو. توهان مٿان ڪير ٿو شڪ ڪري!" وري سوبوڌ جي ويجهو وڃي ڪيس ڪن ۾ چوڻ لڳو، "جيڪڏهن بئنڪ ۾ ڪجهہ پئسا هجنوَ تہ ڪڍي ٺيڪيدار کي ڏئي ڇڏيو نہ تہ وڏي بدنامي ٿيندي. نقصان تہ ٿي ويو آهي ۽ ان سان گڏ وري لڄي ڇو ٿيون؟"

سوبوڌ نااميديءَ سان چيو، "بئنڪ ۾ تہ صرف ٿي چار سو روپيا هوندا ياءُ. روپيا هجن ها تہ پوءِ ڇا جو فڪر هجي ها. جيئن پنجاهہ هزار ڪيجي ويا اتي پنج هزار ربيا بہ هتي تہ ڪفن دفن لاءِ بہ پئسا ناهن!"

انهي رات سوبوڌ خودڪشي ڪري ڇڏي. ايترن پيسن جو انتظام ڪرڻ هن جي لاءِ ڏاڍو مشڪل هو. موت کان سواءِ هن کي پنهنجي بدنامي ۽ بي وسيءَ لڪائڻ جو ٻيو ڏس نہ پئي مليو!"

❊ ❊ ❊

ٻئي ڏينهن صبح جو ئي پٽيوالو مداري لال جي گهر وڃي ڪيس سڏڻ لڳو. مداري لال آواز ٻڌي گهر کان ٻاهر نڪتو. پٽيوالي هن کي ڏسندي ئي چيو "سائين، ظلم ٿي ويو. سيڪريٽري صاحب رات جو خودڪشي ڪري ڇڏي."

مداري لال جون اکيون مٿي چڙهي آيون. منهن لٽڪي پيس ۽ سڄو جسم ڏڪڻ لڳس، ڄڻ هن جو هٿ بجلي جي اگهاڙي تار سان ڇهي ويو هجي.

" خودڪشي ڪري ڇڏي؟"

"جي ها، اڄ ئي صبح جومعلوم ٿيو آهي. پوليس وارا آيا آهن. توهان کي سڏين پيا."

"لاش اجا تائين پئي آهي؟"

"جي ها، ان جو پوسٽ مارٽم ٿيڻو آهي."

"ڪافي ماڻهو جمع آهن؟"

"گهڻا ماڻهو گڏ ٿي ويا آهن. سائين لاش طرف تہ ڏسي ڪو نہ ٿا سگهون. ڪهڙو نہ ملڻسار ۽ هيرو ماڻهو هو. سڀ ماڻهو پيا روئن. ڪيس بہ ننڍا ننڍا پٽ آهن. هڪ ساماٽيل ڇوڪري اٿس، شادي جي لائق. ياچائي تہ گهڙي گهڙي ڊوڙي لاش مٿان ٿي ڪري. ڪو بہ اهڙو ڪونهي جنهن جي اکين ۾ لڙڪ نہ هجن. ڪيس آئي کي گهڻا ڏينهن بہ نہ ٿيا هئا، پر ڪيتري نہ قدر سيني سان رلجي ملجي ويا هئا. روپين جي تہ ڪڏهن پرواهہ نہ ڪيائين. دل درياءُ هُئس ...."

مداري لال جو مٿو ڦري لڳو. ڪيس چڪر اچڻ لڳا. دروازي جي پڪڙ نہ وٺي ها تہ هوند ڪري پئي ها. پڇڻ لڳو، "ياچائي تمام گهڻو روئي رهي آهي؟"

"ڪجهہ نہ پڇو سائين. روئي روئي

اڪيون سچي ويون اٿس.“
”ڪيترا ڀار تو ٻڌايا؟“
”سائين! هڪ ڏيءَ اٿس ۽ ٻه پٽ.“
”ها! ها! پٽن ڪي ته مون ڏٺو آهي. ڇا ڇوڪري بالغ اٿس؟“
”جي ها، شادي جي لائق. روئي روئي اکيون ٿي سڄي پيون اٿس.“
”پئسن جي باري ۾ ڳالهه ٻولهه ٿيندي هوندي؟“
”جي ها، سيئي ماڻهو اهو ئي چون ٿا ته اهو ڪم آفيس جي ڪنهن ماڻهوءَ جو آهي. پوليس جمعدار ته سوهن لال کي گرفتار ڪرڻ چاهي ٿو پراهي توهان ڪان صلاح وٺڻ ٿا چاهين. سيڪريٽري صاحب ته لکي ڏيئي ويا آهن ته منهنجو شڪ ڪنهن تي به نه آهي. نه ته هيل تائين ته آفيس ۾ وڏو تاڪوڙو مچي وڃي ها. دفتر وارا سيئي قاسي پون ها.“
”ڇا سيڪريٽري صاحب ڪو خط ڇڏي ويا آهن؟“
”جي..ها! شايد خودڪشيءَ کان پهرئين ڪيس خيال آيو هوندو ته ڪٿي آفيس جا ماڻهو نه شڪ ۾ جهليا وڃن. ڪليڪٽر صاحب جي نالي تي خط ڇڏي ويا آهن.“
”خط ۾ منهنجي باري ۾ ڪجهه لکيل آهي؟ توکي اها ته ڄاڻ هوندي؟“
”سائين، توهان جي ته خط ۾ وڏي تعريف لکي ويا آهن.“
مداري لال جي ساهن ۾ ويتر تيزي اچي ويئي. اکين مان به وڏا ڳوڙها نڪري آيس. آليون اکيون اگهندي چيائين ،”هو ۽ مان گڏ پڙهيا آهيون. ننڍو! اٺ سال مون سان گڏ رهيو. گڏ کائڻ، گڏ اٿڻ، پهرڻ، گڏ کيڏڻ.

ايئن رهندا هئاسين ڄڻ ته سڳا ڀائر هجون. خط ۾ ڇا تعريف لکي اٿس؟ ڪجهه خبر اٿئي؟“
”توهان هلو پيا نه، پاڻ ئي ڏسي وٺجو.“
”ڪفن دفن جو بندوبست ٿي ويو آهي؟“
”نه سائين، لاش جي پوسٽ مارٽم ٿيڻي آهي. هاڻي تورو جلدي ڪندا، ائين نه ٿيئي ته ڪو ٻيو ماڻهو هتي توهان کي وٺڻ لاءِ اچي وڃي.“
”اسان جي آفيس جا سڀ ماڻهو اچي ويا هوندا؟“
”جيءُ ها!“
پوليس منهنجي باري ۾ انهن کان ڪا پڇاڳاڇا ته نه ڪئي آهي؟“
”جي نه...... ڪنهن کان به نه.“
مداري لال جڏهن سوبوڌجي گهر پهتو ته هن کي ايئن محسوس ٿيڻ لڳو ته ڄڻ سيئي ماڻهو هن کي شڪي نگاهن سان ڏسندا هجن. پوليس آفيسر هن کي ڏسندي ئي گهرائي ورتو ۽ چوڻ لڳس ،”توهان به پنهنجو بيان لکرائي ڇڏيو. مون ٻين سڀني جو بيان لکي ڇڏيو آهي.“
مداري لال وڏي هوشياري سان پنهنجو بيان لکرايو جو پوليس وارا به حيران ٿي ويا. انهن کي مداري لال مٿان جيڪو شڪ هو، اهو به ختم ٿي ويو.
ان وقت سوبوڌ جا ٻه ٻار روئندي هن جي ويجهو آيا ۽ چوڻ لڳا،”توهان کي ممي سڏي پئي.“
ٻئي ٻار مداري لعل سان هريل هئا. مداري لال هتي روز ايندو هو پر ڪڏهن به

گهر اندر نہ ويو هو. سوبوڌ جي زال هن کان پردو ڪندي هئي. اهو سڌ پئي سندس دل ڏکي پيو. ڪٿي هن کي مون مٿان شڪ تہ ناهي. ڪٿي سوبود منهنجي ذات تي ڪيس ڪو شڪ يا شبو تہ نہ ظاهر ڪيو هجي. ڪجهہ ڊڄندي، ڪجهہ ڏڪندي اندر ويو. سوبوڌ جي بيوهہ ٿيل جو ماتم پٽي سندس دل ڀڳهرجي وئي. هن کي ڏسندي ئي بيواهہ زال جو ڇڻ ڳوڙهن جو سمنڊ اٿلي پيو هجي. ڇوڪري تہ هن جي پيرن ۾ ڪري پئي. ٻنهي ڇوڪرن هن کي گهيري ورتو. مداري لال انهن ٽنهي جي اکين ۾ اهڙو ڏک، اهڙي بي وسي ڏٺي جو ان کي بيان ڪرڻ مشڪل آهي. هن جو ضمير هن کي ملامت ڪرڻ لڳو. جن ويچارن جو هن تي اهڙو اعتبار، ايترو ڀروسو، روحاني تعلق ۽ محبت هئي ۽ هن ئي انهن جي ڳلي مٿان ڇري وهائي.. هن جي ڪري ئي پورو خاندان مٽي ۾ ملي ويو. انهن بي سهارا ٻارن جو ڇا ٿيندو؟ ڇوڪري جي شادي ڪرڻي آهي؟ ڪير ڪندو؟ ٻارن جي سار سنڀال ڪير ڪندو؟ مداري لال کي ايتري تہ شرمندگي محسوس ٿي رهي هئي جو هو هڪ لفظ بہ واتان نہ پئي ڪڇي سگهيو. هن کي ائين لڳو، ڄڻ ڪنهن هن جي منهن تي ڪارنهن ملي ڇڏي هجي. جنهن وقت هن اهي نوٽ ڪنيا هئا هن جي وهم ۽ گمان ۾ بہ نہ هو تہ ان جو اهو نتيجو نڪرندو. هن تہ صرف سوبوڌ کي هيٺ ڪرڻ ٿي چاهيو. هن جو سڀ ڪجهہ تباهہ ڪرڻ جو خيال سندس من ۾ نہ هو.

ڏک ۾ ٻڏل بيوهہ زال سڏڪن ۾ چيو، "منهنجا ڀاءُ! اسان کي هُو وچ دنيا ۾ اڪيلو ڇڏي هليو ويو. جيڪڏهن مونکي خبر هجي ها تہ هن جو خودڪشيءَ جو ارادو آهي تہ جيڪو ڪجهہ مون وٽ هو، ان جي پيرن ۾ رکي ڇڏيان ها. هُو تہ مونکي اهو چئي رهيا هئا تہ ڪوئہ ڪو تہ حل ضرور نڪرندو. اوهان جي ذريعي ئي هن اها ڳڙ ٻڙ ٺيڪ ڪرڻ ٿي چاهي. توهان جي مٿان هن کي ايترو اعتماد ۽ ڀروسو هو جو مان ڪجهہ چئي نہ ٿي سگهان."

مداري لال کي ائين محسوس ٿيو تہ ڄڻ هن جي ڇاتيءَ ۾ ڄڻ ڪا گرم شي وڌي وئي هجي. هن کي پنهنجي ڳلي ۾ آواز اٽڪندي معلوم ٿيو.

سوبوڌ جي بيوه راميشوري وڏيڪ چيو، "رات ستو هو تہ ڏاڍو ڪليو پئي. هر روز وانگر ڪير پيتائين. ٻارن کي پيار ڪيائين. ٿورڙي دير تائين تہ هارمونيم بہ وڄايائين ۽ پوءِ منهن ڍوئي سمهي رهيو. ڪا بہ ڳالهہ نہ هئي جنهن مان معمولي بہ اشارو ملي. مونکي فڪر ۾ ڏسندي چيو هئائين تہ هرويرو ڇو پريشان آهين. بابومداري لال سان پراڻي دوستي آهي. آخر اها ڪهڙي ڏينهن ڪم ايندي. مون سان گڏ ڪيڏيو آهي. سڄي شهر ۾ هن جو اثر ۽ رسوخ آهي. رقم جو بندوبست آساني سان ٿي ويندو، پوءِ الاهي ڪهڙي ڳالهہ دل ۾ سمايس. مان بدنصيب ،اياڳڻ ايتري دير تائين ستل رهيس جو ڇريس بہ ڪو نہ .... مون کي ڪهڙي خبر هئي تہ هو پنهنجي جان تي ڪيڏي ويندو!"

مداري لال کي دنيا گهمندي محسوس ٿي. هن تمام گهڻو پنهنجو پاڻ تي ضابطو ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي پر اکين ۾ آيل ڳوڙهن جي ٻوڏ کي روڪي نہ سگهيو."

راميشوري اکيون اگهندي چيو "ياءُ، جيڪو ڪجهہ ٿيڻو هو، اهو ٿي ويو. پر هاڻي ان بي رحم جو پتو ضرور لڳايو، جنهن اسان جو سڀ ڪجهہ تباهہ ڪري ڇڏيو. هي دفتر جي ڪنهن ماڻهوءَ جو ڪم آهي. توهان ڪي صرف ايتري درخواست ڪريان ٿي تہ اهو ظالم بچي نہ سگهي. پوليس وارا ڪجهہ رشوت وٺي نہ هن کي ڇڏي ڏين. هاڻي اسان جي مٿي تي اوهان ڪانسواءِ ٻيو وري ڪير آهي؟ ڪنهن سان پنهنجو ڏک سوريون!"

مداري لال جي دل ۾ آيو تہ هڪ دفعو هو چئي ڇڏي تہ ،ها! ها! مان ئي اهو بي رحم، ظالم ۽ ڪميڻو آهيان. ٻيوهہ جي پيرن ۾ ڪري پوي ۽ پنهنجو گناهہ مڃي پر زبان نہ کليس. ان ئي حالت ۾ چڪر آيس ۽ زمين تي وڃي ڪريو.

❊ ❊ ❊

ٻنپهرن تائين لاش جو پوسٽ مارٽم ٿي ويو. لاش شمشان گهاٽ لاءِ کنيو ويو. سڄو دفتر، سڀ اعليٰ آفيسر ۽ هزارين ماڻهو گڏ هئا. مداري لال، سوبود جي ٻيوهہ کي چيو،"تون اُتي وڃي ڇا ڪندين. سوبوڌ منهنجو ياءُ هو. زندگي ۾ مان هن سان سٺو سلوڪ نہ ڪري سگهيس. هاڻي مونکي اهو حق ادا ڪرڻ ڏي. آخر منهنجو بہ هن تي ڪو حق آهي."

راميشوري چيو، "توهان ڪي ڀڳوان وڏو ڪشادو دل ڏنو آهي، نہ تہ مرڻ کان پوءِ ڪير ٿو ڪنهن جو پڇي. دفتر جا اهي ماڻهو جيڪي اڄ ڏي رات تائين هن سان گڏ هوندا هئا، اهي تہ پڇڻ بہ ڪونہ آيا نہ تہ ان سان ئي اميد ۽ تسلي وڌي ها."

مداري لال لاش جي تدفين وغيره جو سڄو ڪم خود ئي پنهنجي نگراني ۾ ڪرايو. فقيرن کي کٽڪ ڏنائين. سوبوڌ جي روح کي ثواب ڏيارڻ لاءِ غريبن کي کاڌو کارايائين. دوستن کي دعوتون ڏنائين. اهو سڀ ڪجهہ مداري لال پنهنجي کيسي مان خرچ ڪيو.

راميشوري کيس چيو تہ "توهان جيڪو ڪجهہ ڪيو اوترو ڪافي آهي. هاڻي مان توهان کي وڌيڪ کو بار نہ وجهڻ ڏيندس. دوستي جو حق ان کان وڌيڪ ٻيو ڪير ادا ڪري سگهندو."

پر مداري لال ڪنهن جي بہ نہ ٻڌي. سڄي شهر ۾ هن جي نيڪي جو چرچو هو. دوست هجي تہ اهڙو!

سورينهن ڏينهن راميشوري کيس چيو،" ياءُ توهان جيڪو ڪجهہ احسان ۽ مدد ڪئي، ان جو اسان مرڻ دم تائين بار لاهي نہ سگهنداسين. توهان جيڪڏهن اسان جي پٺ تي نہ هجہ ها تہ الائي ڪهڙي حالت ٿئي ها. ڪٿي لڪڻ جي جڳهہ بہ نہ ملي ها. هاڻي اسان کي گهر وڃڻ ڏيو. اتي ڳوٺ ۾ خرچ بہ گهٽ ايندو، ۽ ڪجهہ ٻني ٻارو ڪري زندگي جون انهن مشڪلاتن وارين ڏينهن کي بہ ڪٽي وينداسين."

مداري لال پڇيو، " ڳوٺ ۾ ڪيتري جائداد اٿو؟"

"جائداد وري ڪيتري ٿيندي. هڪ ڪچو گهر آهي. بہ ايڪڙ کن زمين هوندي. پڪو گهر ٺاهڻ شروع ڪيو هئوسين تہ روپيہ کٽي ويا. اجا اڌ ۾ ئي رهيل آهي. ڏهن ٻارنهن هزار روپين جو وڌيڪ خرچ آهي. اجا تہ ڇت پوڻ جي نوبت بہ نہ آئي آهي."

"ڪجهہ رقم بئنڪ ۾ بہ آهي يا بس

بني ٻاري جو ئي سهارو آهي؟"

"بينڪ ۾ تہ ٽڪو بہ نہ هوندو منهنجا ٻاءُ هن جي هٿ ۾ روپيا ٽڪندا ئي ڪو نہ هئا. بس انهيءَ ٻني ٻاري جو سهارو آهي."

"ڇا ٻنيءَ مان ايتري پيداوار ٿي ويندي جو توهان ماڻهن جو گذر سفر بہ ٿي ويندو ۽ ڊل وغيره بہ ادا ٿي ويندي ."

"ڪري بہ ڇا ٿا سگهون ؟ ڪنهن نہ ڪنهن طريقي سان تہ زندگي ڪاٽڻي آهي. ٻارنہ هجن ها تہ جيڪر مان بہ زهر ڪائي مران ها."

"اڇا تہ ڊيءَجي شادي بہ ڪرڻي آهي."

"هن جي تہ شادي جي فڪر ڪونهي. هارين مان ڪافي ملي ويندا، جيڪي ڪنهن ڏاج وڙ بنا هن سان نڪاح لاءِ راضي ٿي ويندا."

مداري لال ڪجهہ سوچي چيو، "جيڪڏهن مان توهان کي ڪجهہ صلاح ڏيان تہ اها مڃيندؤ؟"

"منهنجا ٻاءُ ! توهان جي صلاح نہ مڃيندس تہ پوءِ ڪنهن جي مڃيندس. منهنجو وري ٻيو آهي ڪير؟"

"تہ پوءِ توهان گهر وڃڻ بدران، منهنجي گهر ۾ ئي هلي رهو. جيئن منهنجا ٻار ٻچا رهن ٿا ، تيئن توهان بہ پڳوان چاهيو تہ ڇوڪري جي بہ شادي ڪنهن سٺي گهر ۾ بہ ٿي ويندي."

راميشوريءَ جون اکيون آليون ٿي ويون .چوڻ لڳي، "ٻاءُ ٿورو سوچ........"

مداري لال ڳالهہ ڪٽيندي چيو، "مان ڪجهہ بہ نہ سوچيندس ۽ نہ ئي وري ڪو بهانو ٻڌندس. ڇا ٻن ڀائرن جا خاندان گڏ نہ ٿا رهي سگهن؟ سوبوڌ کي مان پنهنجو ڀاءُ سمجهندو هئس ۽ سمجهندو رهندس."

هن راميشوريءَ جي ڪا بہ ڳالهہ نہ ٻڌي. انهي ڏينهن کان سوبوڌ جي بيواهہ کي ٻارن ٻچن سوڌو پنهنجي گهر وٺي آيو. ڏهن سالن کان انهن جي پالنا ڪري رهيو آهي. ٻئي ڇوڪرا هاٽي اسڪول ۾ پڙهن ٿا ۽ ڇوڪريءَجي شادي ڪنهن سٺي گهر ۾ ٿي وئي آهي .مداري لال ۽ سندس زال دل ۽ جان سان راميشوري جي خدمت ڪندا آهن ۽ ان جي اشارن تي هلندا آهن.

مداري لال پنهنجي گناهن جو ڪفارو پيو ادا ڪري.

ٽڪيٽ چيڪر: مهرباني ڪري ٽڪيٽ ڏيکاريو.

مسافر: ٽڪيٽ مون کان گم ٿي ويئي آهي.

ٽڪيٽ چيڪر: ڇا تو کي پڪ آهي؟

مسافر: مون کي پڪ آهي.

ٽڪيٽ چيڪر: ڇا تو ٽڪيٽ خريد ڪئي هئي؟

مسافر: مون کي پڪ ناهي.

ٽڪيٽ چيڪر: ڇا تنهنجي کيسي ۾ رقم آهي؟

مسافر: مون کي پڪ ناهي.

ٽڪيٽ چيڪر: آخر توکي پڪ ڪهڙي ڳالهہ جي آهي؟

مسافر: بس، مون کي اها پڪ آهي تہ مان ٽرين ۾ بغير ٽڪيٽ جي سفر ڪري رهيو آهيان.

هڪ همدرد، هٺڊوڪي ۽ اصولن خاطر جنگ وڙهندڙ باهمت مرد جي ڪهاڻي، جنهن پنهنجي سڄي ڄمار برائين ۽ گناهن خلاف جنگ وڙهي. ڪنهن سان ناانصافي ٿئي يا ڪنهن جو حق ڦٻايو وڃي، ڪنهن سان ناجائزي ٿئي يا ظلم. جڳ جي خدمت ڪندڙ هي سپاهي ان ظلم خلاف پيش پيش هوندو هو. اوچتو هن ڪي هڪ عجيب صورتحال سان منهن ڏيڻو پيو. هن لاءِ اها جنگ هاڻي ٻاهرين دنيا سان نه پر هن جي پنهنجي گهر جي اندر هئي. جادو جي ديس بنگال جي ڪهاڻي.

اصولن خاطر

سڪندر ابو جعفر
سنڌيڪاره : افروز سيده

هڪ بااصول ۽ باهمت شخص جي ڪهاڻي جنهن اصولن خاطر وڏي قرباني

مومن جو مقدمو عدالت مان خارج ٿي ويو هو. ان ناڪاميءَ ۾ شاهدن جو وڏو هٿ هو. انهن زميندارن کان رشوت وٺي سڄو معاملو ابتو ڪري ڇڏيو هو.

صمد صاحب منهن مٿو پٽي ورتو، ڇو ته هن انهيءَ مقدمي تي پاڻيءَ وانگر پئسو خرچ ڪيو هو. پاڻ انهي مقدميءَ ۾ ڌر نه هو. هن صرف مومن جي همدرديءَ ۾ هن مقدمي ۾ دلچسپي ورتي هئي. زميندار مومن جي زال کي اغوا ڪري بي آبرو ڪيو هو ۽ هي روئيندو منهن مٿو پٽيندو صمد صاحب وٽ آيو هو ۽ مدد جي گهر ڪئي هئائين. صمد صاحب هن جي مدد ڪرڻ لاءِ مجبور ٿي ويو.

صمد صاحب لاءِ اها ڪا نئين ڳالهه ڪو نه هئي. مظلوم جي مدد ڪرڻ هن لاءِ هر

شيءِ کان وڌيڪ ضروري هئي. تيهه سالن کان وٺي هيءُ ايئن ئي ڪري رهيو هيو، تنهن هوندي به هن کي ڪڏهن به سڪون نصيب نه ٿيو هو. هن وٽ نيڪ ناڪ مال ملڪيت هئي. پر هن اها دولت سڀ ڪجهه انصاف ۽ سچائيءَ لاءِ قربان ڪري ڇڏي هئي. هن کي انهيءَ نقصان جو ڪو به ڏک نه ٿئي ها جو ماڻهو هن جي احسان فراموشي نه ڪن ها. وقت سان گڏوگڏ سندس دولت به ختم ٿيندي پئي ويئي پر مدد گهرڻ وارن ۾ ڪا به گهٽتائي نه آئي هئي. هر وقت ڪو نه ڪو سندس در تي بيٺو هوندو هو ۽ هيءُ انهن تلخ تجربن کان پوءِ به انهن جي مدد ڪندو هو.

ڪجهه ڏينهن کانپوءِ مومن جي زال ڪيس واپس ملي ويئي ۽ ڪجهه پئسو ڏوڪڙ به زميندار علي اصغر صاحب جي زمينداري ۾ غريبن جي عزت چند ٽڪن جي به برابر نه هئي. شايد اها عزت به صمد صاحب جي دٻ ۽ خوف سبب پيدا ٿي هئي. زميندار هر وقت صمد صاحب کان چؤڪس رهندو هو. زميندار کي انتهائي جتن ڪرڻا پوندا هئا هارين کي صمد صاحب جي اثر کان پري رکڻ لاءِ. زميندار ته صرف ان ماڻهوءَ کان ڊڄندو هو جيڪو ظلم ۽ ناانصافي جي خلاف آواز بلند ڪندو هجي.

زميندار جو دٻ ان وقت اڃان به وڌي ويو، جڏهن صمد صاحب جو اڪيلو پٽ يونيورسٽيءَ جي اعلي ڊگري وٺي ڳوٺ (گهر) واپس اچي ويو. زميندار کي دٻ هو ته هو شايد ڪجهه ڏينهن تائين هتي رهي ڪري صمد صاحب جي ڪمن ۾ هٿ ونڊائي.

بئي طرف صمد صاحب بي پنهنجي، پٽ جا طور طريقا پسند نه آيا. شمشير شهري زندگيءَ جي پيدا ٿيل بي فڪريءَ کي ڪٺي آيو هو. شمشير تعليم کان فارغ ٿي چڪو هو. صمد صاحب لاءِ ايترن ڏينهن کان پوءِ پنهنجي اڪيلي پٽ جي واپسي خوشيءَ جي ڳالهه هئي پر سندس چهري تي اصول ۽ مقصد جي جهلڪ نه ڏسي ڪري هيءُ ڏاڍو مايوس ٿيو. هن جي آرام طلبي، عيش و عشرت واري طبيعت ڪري، هن کي جيڪا ٿورڙي گهڻي خوشي شمشير جي اچڻ جي ڪري ٿي هئي، اها جلئي ختم ٿي ويئي. پر هن شمشير کي ڪجهه به نه چيو. ڇو ته ڪنهن کي به غلط چوڻ هن جي طبيعت ۾ شامل نه هو.

شمشير ڪجهه ڏينهن ۾ئي ڳوٺ جي سڪون واري زندگيءَ مان بيزار ٿي پيو، ڇو ته هو شهري زندگيءَ تي هري ويو هو. ڳوٺ ۾ هن جي دلچسپيءَ جو ڪو به سامان نه هو. سمهي سمهي ڪري آخر ڪيترو وقت پاس ڪري سگهجي ٿو. ڳوٺ ۾ دل کي وندرائيندڙ ڳالهين بغيرشمشير لاءِ زندگي بي معني بنجي ويئي هئي.

ڪجهه ئي ڏينهن ۾ شمشير جو دل ڳوٺ مان پرجي ويو. هن ڳوٺ جي ويجهڙائيءَ ۾ شڪار ڪري وقت گذارڻ جو فيصلو ڪيو. هن رائفل کنئي ۽ اٿي وڃڻ لڳو. شايد من کا دل لڳي وڃي. پر گهڻي گهمڻ ڦرڻ کان پوءِ به ڪيس ڪو شڪار هٿ نه آيو. هيءُ مايوس ٿي ان رستي کان موٽي رهيو هو جيڪو زميندار علي اصغر صاحب جي حويلي جي ڀرسان لنگهندو هو. ان رستي

تي شمشير هلندي هلندي بيهي رهيو. زميندار جي ڊنل ۽ پراڻي پن منزلن جي حويليءَ کي هيءُ پهرين بہ ڏسي چڪو هو. هن کي خبر هئي تہ ڪافي وقت کان هن جي پيءُ ۽ زميندار جي وچ ۾ جهڳڙو هلي رهيو آهي. شمشير سوچي رهيو هو تہ آخر هن جي پيءُ ۽ زميندار جي جهڳڙي مان جهڙو فائدو. شمشير انهن ئي سوچن ۾ گم هو جو هن ڳيرن جو آواز ٻڌو. اهي ڳيرا زميندار جي حويلي ۾ انب جي وڻ تي ويٺا هئا. هي اڳيان وڌيو. حويليءَ جي پٽ ويجهو وڃي بيهي رهيو. هن کي هاڻي ڳيرا صاف صاف نظر اچي رهيا هيا، پر انهن کي مارڻ سان ڪهڙو فائدو؟ جيڪڏهن شڪار ڪري بہ وٺم تہ بہ اهي شڪار ڪيل ڳيرا چوڏيواريءَ اندر ئي ڪرندا. اندران ڪٽي بہ نتو سگهان.

شمشير انهيءَ ٻڌتر ۾ هو تہ هن فائر جو آواز ٻڌو. ٻہ ٽي ڳيرا هيٺ وڃي ڪريا. هي حيران ٿي ڏسڻ لڳو تہ هن جي شڪار تي ڪنهن هٿ صاف ڪيو. هن جيئن ئي مٿي نهاريو تہ زميندار جي حويليءَ ۾ ٻئي منزل جي ورانڊي ۾ هن کي هڪ ڇوڪري بيٺل نظر آئي، جنهن جي هٿ ۾ بندوق هئي ۽ ان جي ناليءَ مان دونهون نڪري رهيو هو. شمشير کي اها ڇوڪري ڏاڍي پياري لڳي. هي ان کي يڪ ٽڪ ڏسڻ لڳو. ڇوڪري واقعي سهڻي هئي. اهڙو خوبصورت چهرو ۽ اهڙا خوبصورت نيڻ نقش هن پهرين ڪڏهن بہ نہ ڏٺا هئا. شمشير زخمي دل سان گهر واپس وريو.

اتي هڪ ٻئي شخص بہ اهو سڄو تماشو پئي بيٺي ڏنو ۽ شمشير جي بيقراريءَ جو سڄو حال هن مٿان ظاهر ٿي پيو. هيءُ شخص زميندار علي اصغر صاحب جو پراڻو مئنيجر هو. زميندار جي سڄي زمينداريءَ تي هن جو سڪو ڄميل هو. هيءُ شخص لومڙيءَ وانگر چالاڪ هو. جڏهن زميندار تي ڏکيو وقت آيو هو تہ هن موقعي مان ڀرپور فائدو حاصل ڪيو هو. هن وڏي هوشياريءَ ۽ چالاڪيءَ سان وهندڙ گنگا ۾ هٿ بہ ڌوتا هئا ۽ زميندار جي اڳيان سرخرو بہ ٿيو هو.

اهڙي طرح هيءُ ان قصي جو واحد تماشائي هو. شمشير جي وڃڻ کان پوءِ هن سڄو قصو وڃي زميندار علي اصغر صاحب کي ٻڌايو. زميندار اصغر صاحب ڪاوڙ ۾ ٽپي باه ٿي ويو. گڏوگڏ زميندار کي پنهنجي مئنيجر تي بہ ڏاڍي ڪاوڙ لڳي...... هن کي همت ڪيئن ٿي جو هُن منهنجي ڌيءَ کي ائين بي شرميءَ سان حيا پولڙن وانگر گهوريو،

" تو شمشير کي تاڻي ڇو نہ موڪليو؟ اهو وڌيڪ بهتر ٿئي ها تہ انيسہ هن کي گوليءَ جو نشانو بڻائي ڇڏي ها."

مئنيجر ڪلندي جواب ڏنو،" انيسہ اهو ڪم ڪري چڪي آهي. ان کي ڏسي ڪير بہ بي قابو ٿي سگهي ٿو. هاڻي بازي توهان جي هٿ ۾ آهي."

اصغر صاحب پنهنجي مئنيجر جي اشارن کي سمجهي نہ سگهيو ۽ چوڻ لڳو تہ "ڪيڏي مهل تون اهڙي تہ منجهيل ڳالهہ ڪندو آهين جو سمجهڻ مشڪل ٿي پوندو آهي. "

ان تي مئنيجر سادگيءَ سان چيو،" صاف صاف لفظن ۾ ٻڌو. جيڪڏهن توهان کي هن ڳوٺ ۾ رهڻو آهي تہ زميندار تي

رهٽو پوندو . پرجيڪوحال زميندارِيءَ جو هاڻي آهي، ان جي توهان کي خبر آهي. ان لاءِ بهتري ان ۾ آهي تہ صمد صاحب سان صلح ڪري وٺو. جيڪڏهن هنَ دشمنيءَ جو زهريلو ٻوٽو پاڙ مان نڪري بہ ويو تڏهن بہ توهان کي پنهنجي جاءِ تان ضرور لوڏي ڇڏيندو. ان لاءِ بيعزت ٿيڻ کانسواءِ صلح جو ذريعو صرف شمشيرئي آهي. ڇوڪرو خراب نہ آهي ۽ خانداني دولت ۾ بہ توهان کان گهٽ نہ آهي. گهٽتائي تہ صرف اها آهي تہ هن وٽ زميندارِي ناهي ۽ اها ايڏي وڏي ڳالهہ ناهي. ڇاڪاڻ تہ ڇوڪري جو اٿڻ ويهڻ ٻڌائي ٿو تہ ڏهن سالن ۾ اهڙيون زميندارِيون ٺيڻ ٿي ناهي سگهي ٿو. منهنجو چوڻ مڃيو تہ انيسہ جي شادي شمشير سان ڪري ڇڏيو. انيسہ کي ڏسڻ کانپوءِ هن جي بيقراري جو حال هن جو دل ٻڌائي رهيو هو."

اصغر صاحب خاموشيءَ سان پنهنجي مئنيجر جي تجويز ٻڌي. زبان سان ڪجهہ ڪين ڪڇيو. ڪجهہ دير خاموش رهيو،پوءِ چوڻ لڳو تہ "اها تجويز صمد صاحب جي آڏو ڪير رکندو؟"

مينيجر چيو،"اڌ ڪم تہ انيسہ خود ئي ڪري ڇڏيو آهي. باقي اڌ ڪم آئون پاڻ ئي ڪري وٺندس. شمشير پاڻ ئي پيءُ کي چوندو. هن وقت تہ توهان جي رضامندي ضروري آهي."

اصغر صاحب ڪافي دير تائين سوچيندو رهيو، پر هن جي سمجهہ ۾ نہ پئي آيو تہ ڇا جواب ڏئي.

مئنيجر وري چيو تہ" حڪومت جي زراعتي قرض جي پنجويهہ هزار رپين جي رقم ۾ غبن جو مقدمو اڃا تائين عدالت ۾ هلي رهيو آهي. توهان جي مستقبل جو دارومدار انهيءَ مقدمي جي فيصلي تي آهي. حالتون جيڪي آهن اهي اوهان کان لڪل ناهن. اهو پئسو هارين لاءِ آيو هو ۽ انهن کي هڪ پئسو نہ مليو آهي، جيڪو عدالت ۾ ثابت ٿي ويندو. اهو صمد صاحب جو توهان جي خلاف آخري ۽ ڀرپور وار هوندو. جيڪڏهن توهان ان کان بچڻ چاهيو ٿا تہ صمد صاحب سان دوستي ضروري آهي."

زميندار علي اصغر ڪا بہ ورندي ڏيڻ بجاءِ اٿي اندر هليو ويو.

مينيجر پنهنجي آقا جي خاموشيءَ کي نيم رضامندي سمجهيو ۽ دل ئي دل ۾ خوش ٿيڻ لڳو.

❊ .. ❊ . ❊

ڳجهہ ڳوه ۾ شمشير ۽ مئنيجر جون ملاقاتون ٿيڻ لڳيون.

❊ .. ❊ . ❊

ڪجهہ ڏينهن کان پوءِ صمد صاحب کي خبر پئي تہ شمشير، زميندار علي اصغر صاحب جي ڌيءَ سان شادي ڪرڻ چاهي ٿو ۽ هوءَ بہ ان ڳالهہ تي راضي آهي.

صمد صاحب ڀرين تہ ڏاڍو خوش ٿيو تہ سندس پٽ زميندار جو نياڻو ٿيندو ۽ هن جو گهر آباد ٿي پوندو. هن کي زميندار تي ڪاوڙ هئي پر اُن وقت هن سڀ ڪجهہ وساري ڇڏيو. مئنيجر ڏانهن نياپو موڪليو ۽ ساڻس هر ڳالهہ کولي ڪيائين،" مون کي شمشير جي شاديءَ ۾ ڪو بہ اعتراض نہ آهي. ڇوڪرو پسند سان شادي ڪري پيو. اها منهنجي لاءِ خوشيءَ جي ڳالهہ آهي. پر شادي انهيءَ وقت تائين نہ ٿي ٿي سگهي جيستائين زراعتي قرض جو ڪيس عدالت،

مان اُڪلاءَ نہ ٿو ٿئي ۽ مان عدالت ۾ پنهنجو بيان ضرور ڏيندس. اهو منهنجو فيصلو آهي ۽ هاڻي توهان وڃي سگهو ٿا.۽ اها ڳالهہ اصغر صاحب کي ٻڌائي ڇڏجو."

اهو ٻڌي مينيجر جي هٿن جا طوطا ئي اڏامي ويا. دل تي جبر ڪري اهو سڀ ڪجهہ ٻڌو ۽ اتي هليو ويو.

زميندار علي اصغر صاحب کي جڏهن انهيءَ ڳالهہ جي خبر پئي تہ ڪاوڙ ۾ پرجي پيو ۽ چوڻ لڳو،"هن منهنجي بي عزتي ڪئي آهي ۽ ان جي سزا صمد صاحب کي ضرور ملندي."

مئنيجر، زميندار علي اصغر صاحب کي يقين ڏياريو، "توهان ناحق پريشان نہ ٿيو. آئون هرڳالهہ جو بندوبست ڪري وٺندس."

صمد صاحب جي فيصلي سان شمشيرجي حالت بہ چرين جهڙي ٿي ويئي. انيسہ جو نہ ملڻ! هُو اهو سوچي بہ نہ ٿي سگهيو. شمشير هڪ دفعو وري هن سان ملڻ لاءِ بيقرار هو. هُو ڪو بہ فيصلو نہ پئي ڪري سگهيو. هن هر ڳالهہ پنهنجي ماءُ تي ڇڏي ڏني هئي پر سندس غريب ماءُ بہ ڇا ٿي ڪري سگهي. ڇو تہ هُوءَ سوچي بہ نہ ٿي سگهي تہ ڪير صمد صاحب جي مخالفت جي همت بہ ڪندو. ٻئي طرف شمشيرجي نااميدي حد کان وڌندي رهي.. انهيءَ حالت ۾ هُو مئنيجر وٽ پهتو، جنهن هن کي صحيح مشورو ڏنو.

ٻن ٽن ڏينهن اندر سڄي ڳوٺ ۾ اها ڳالهہ مشهور ٿي وئي تہ شمشير پيءُ جي مرضيءَ جي خلاف انيسہ سان شادي ڪندو. صمد صاحب کي بہ اها اطلاع ملي.

شمشير ڪلهہ کان گهر بہ واپس نہ آيو هو. هُو زميندار علي اصغر صاحب جي گهر ۾ هو. صمد صاحب کي پنهنجي پوري زندگيءَ ۾ اهڙو سخت صدمو نہ رسيو هو. مسئلا ۽ مشڪلاتون ڪهڙي بہ شڪل ۾ سندس سامهون آيا هئا ۽ هن انهن جو ڀرپور مقابلو ڪيو هو. زندگيءَ جي آخري موڙ تي هُو اهو نہ ٿي ڏسي سگهيو تہ سندس اصولن جي عمارت ڍهي پوي.

ٻئي ڏينهن زميندار جي گهر ۾ خوشيءَ جا گيت شروع ٿيا. سڄو ڳوٺ تقريب جي تيارين ۾ مشغول هو. اڄ زميندار جي ڇوڪريءَجي شادي هئي. صمد صاحب پنهنجي گهر ۾ پريشان ڦري رهيو هو. زندگيءَ ۾ پهريون دفعو هن جي ضابطي ۾ فرق آيو هو. هُن کي وهنجڻ وسري ويو هو. کائڻ جو تہ هوش ئي اڏامي ويو هيس. صبح کان شام ٿي وئي. شادي ٿوري دير ۾ ٿيڻ واري هئي.

چرين وانگر گهمندي گهمندي هڪدم بيهي رهيو. پنهنجي گهرواريءَ کي سڏ ڪيو ۽ ان کان پڇيائين،" تون ئي ٻڌاءِ تہ ڇو مون کي هن آخري عمر ۾ اهڙي بي عزتي ۽ شڪست ملي آهي؟ باقي ڇا بچيو آهي."

صمد صاحب جي ڪاوڙ وڌندي پئي ويئي. زور سان دانهن ڪري چيائين،" اها شادي نہ ٿي ٿي سگهي، بلڪل بہ نہ .... آئون خود هن کي روڪيندس." صمد صاحب لٺ کڻي ٻاهر نڪتو. هن جي زال صالحہ هن کي روڪي نہ سگهي.

شادي بغيرڪنهن جهيڙي جهٽي جي ٿي ويئي ۽ شمشيرکي حويليءَ جي اندر

وٺي وڃي ڪنوار جي پرسان ويهاريو ويو. هن شربت جو گلاس انيسہ جي چپن تي لڳائڻ لاءِ کنيو تہ ٻاهران گوڙ ۽ دانهن جو آواز اچڻ لڳو. انهي گوڙ ۽ هنگامي ۾ هن کي ٻڌڻ ۾ آيو تہ جيئن ڪير هن کي سڏي رهيو هو، "شمشيرا ماري وڌائون."

زميندار علي اصغر صاحب، صمد صاحب جي هنگامي جي ڏپ ڏاه کان ڪجھ ماڻهو لٺين سميت بيهاري ڇڏيا هئا. صمد صاحب جيئن ئي گهران نڪتو تہ انهن ئي ماڻهن سان سندس منهن ماري تي ۽ انهن لٺ ٻارن صمد صاحب کي روڪيو، پر صمد صاحب پنهنجي ڪاوڙ کي روڪي نہ سگهيو هو ۽ انهن کي مارڻ شروع ڪيو. انهن ماڻهن بہ ان اگرائيءَ جو ڀرپور جواب ڏنو ۽ صمد صاحب کي چنبڙي ويا. لٺ هن جي مٿي تي لڳي تہ هن ڪان دانهن نڪري ويئي ۽ رڙيون ڪرڻ لڳو، "شمشيرا ماري وڌائون."

شمشير جو هٿ ڏڪڻ لڳو. شربت جو گلاس انيسہ جي چپن تي لڳائي نہ سگهيو. ٿوري دير هن جو دماغ چڪر ڪاڏو، پوءِ هن گلاس اڇلايو ۽ ڊوڙي ٻاهر نڪتو. دروازي تي پهچي هن ڏٺو تہ صمد صاحب کي بيدرديءَ سان ڪٽيو ۽ ماريو پيو وڃي تہ هن انهن کي روڪيو ۽ "بابا جان!" چئي صمد صاحب سان چنبڙي ويو. شمشير جي مٿي تي بہ ٽي چار لٺيون لڳيون، جيڪي صمد صاحب کي مارڻ لاءِ هنيون ويون هيون.

شمشير، صمد صاحب جي قدمن ۾ ڪري پيو. صمد صاحب روئڻ لڳو. شايد صمد صاحب زندگيءَ ۾ پهريون دفعو اهڙي طرح رنو هو. شمشير اکيون کوليون ۽ صرف ايترو چئي سگهيو تہ "بابا جان! معاف

ڊاڪٽر جي فيس
مرض: اکين جي آپريشن ۾ گهٽي ۾ گهٽي في وٺندؤ؟
ڊاڪٽر: 2000 ڊالر. ايڊوانس ۾ 300 ڊالر.
مريض: ايڊوانس ۾ 300 ڊالر ڇو؟
ڊاڪٽر: ان ڪري، متان منهنجو آپريشن ڪامياب نہ وڃي.

ڪجو" ۽ اتي جو اتي ٿڌو ٿي ويو.

لٺين وارا ماڻهو ڀڄي ويا. صمد صاحب کي هوش اچي چڪو هو. پنهنجي پٽ جي ميت کي ساڄي هٿ سان ڪنيائين ۽ ڪلهن تي رکي گهر طرف هلڻ شروع ڪيو. هنن جو ڏائو هٿ بلڪل ٽٽي چڪو هو.

گهر ۾ داخل ٿيندي ئي هن ڏک ۾ ڀريل آواز ۾ پنهنجي زال کي سڏ ڪيو، "صالحہ، صالحہ! شمشير واپس اچي ويو آهي."

صالح هن منظر کي ڏسي ڪري. سهي نہ سگهي ۽ سندس زبان مان صرف ايترو نڪتو، "شمشير کي ڇا ٿيو آهي؟" ۽ زور زور سان روئڻ لڳي.

صمد صاحب پاڻ بہ دانهون ڪري روئڻ لڳو، "روءُ نہ صالحہ ... نہ روءُ .... منهنجي پٽ اڄ منهنجي عزت رکي آهي ۽ مون کي بيعزتيءَ ۽ شڪست کان بچايو آهي. منهنجي پٽ منهنجن اصولن کي ٽٽڻ نہ ڏنو آهي، جن لاءِ مون سڄي ڄمار جدوجهد ڪئي آهي. نہ روءُ ..... آئون بہ نہ روئيندس. اسان مان ڪير بہ نہ روئيندو."

▲▲▲

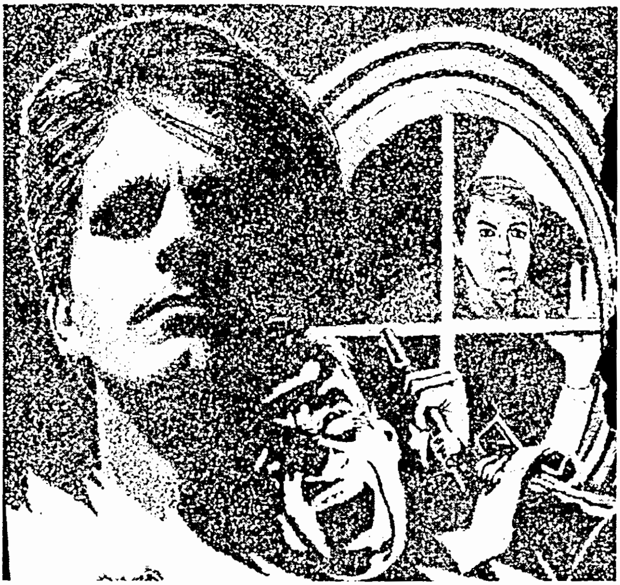

قرض

او هينري

سنڌيڪار: فرزانا ميمڻ

او هينريءَ جو شمار مختصر ڪهاڻيءَ جي وڏن اديبن منجهه ٿئي ٿو. سندس مشهور ڪهاڻيءَ جو ترجمو پيش ڪجي ٿو. هن نالي واري بي مثل اديب کي ڪهاڻيءَ کي ختم ڪرڻ جو جيڪو بي پناه هنر اچي ٿو، تنهن کي اڄا تائين دنيا جو ڪو بيو اديب پيش نہ ڪري سگهيو آهي.

ان قاتل جي ڪهاڻي جنهن جو هڪ پوليس وارو قرضي هو

هن ڪهاڻيءَ جو اڌ حصو اوهانکي پوليس ڊپارٽمينٽ جي رڪارڊ مان ملي ويندو ۽ باقي حصو ڪنهن اخبار جي ڪاروباري سيڪشن واري حصي ۾.

ڪروڙپتي نارڪراس جو سندس فليٽ مان لاش ملڻ کان ٻہ هفتا پوءِ، هڪ منجهند ڌاري نارڪراس کي قتل ڪندڙ شخص براڊوي روڊ تي هلندي بارني وودز سان ٽڪريو جيڪو پوليس جو سينئر آفيسر هو.

"اهو تون آهين جوني ڪرنان؟" وودز کائنس پڇيو.

"توکي ڪير ٿو لڳان؟" ڪرنان گرمجوشيءَ سان چيو، "تون تہ ووڊز آهي نہ.. تون هتي ڇا پيو ڪرين؟"

"دراصل آئون ڪافي سالن کان هتي نيويارڪ ۾ ئي آهيان. آئون شهر جي پوليس کاتي ۾ آفيسر آهيان."

"تمام سٺو." ڪرنان مسڪرائيندي ووڊز جي پٺي ٺپيندي چيو.

"اچ تہ هلي ڪنهن هوٽل تي ويهون. اتي ڪنهن خالي ٽيبل تي ويهي مون کي تون سان ڪجهہ ڳالهائڻو آهي." ووڊز کيس چيو.

چار وڄڻ ۾ اڃا ڪجهہ منٽ باقي هئا. واپار ۽ شهر جو هيو ڪاروهنوار اڃا تائين تيزيءَ سان هلي رهيو هو. هنن ٻنهي کي هڪ هوٽل ۾ ڪنڊائتي پرسڪون ٽيبل ملي وئي.

"تون ڪهڙو واپار يا ڪاروبار ڪري رهيو آهين. مونکي خبر پئي تہ منهنجي "سينٽ جو ڪمپنيءَ" کي ڇڏڻ کان هڪ سال پوءِ پوءِ تون بہ اتان هليو وئين؟" ووڊز پڇيو.

"آئون هڪ نامي جي ڪاٺ جا شيئر وڪڻندو آهيان. آئون هتي آفيس کولڻ ٿو چاهيان. اهو تہ ڏاڍو سٺو ٿيو جو منهنجو پراڻو دوستي هتي پوليس کاتي ۾ آفيسر آهي."

"هڪ ڳالهہ ٻڌاءِ! مون تنهنجي سموري زندگيءَ جو رڪارڊ پڙهيو آهي. "سارا ٽوگا" هوٽل تي نوڪري ڪرڻ کان اڳ توکي پستول هلائڻ نہ ايندو هو. تون ٻڌاءِ تہ تو نارڪراس کي ڇو قتل ڪيو؟"

ڪجهہ لمحا ڪرنان پليٽ ۾ رکيل ليمي جي اڌ کي گهوريندو رهيو ۽ پوءِ نگاهون مٿي ڪري ووڊز کي ڏٺائين. سندس چهري تي مرڪ هئي.

"تو اهو اندازو ڪيئن لڳايو ووڊز؟" ڪارنان تعريف جوڳي انداز ۾ چيو، "آئون قسم کڻي سگهان ٿو تہ مون سوچيو هو تہ مون اهو قتل وارو ڪم ايترو مهارت ۽ صفائيءَ سان ڪيو آهي جيئن ڪو بصر کي ڇلبو آهي. ڇا مون اتي ڪو سراغ ڇڏيو آهي؟"

ووڊز هڪ سوني پينسل ڪڍي ٽيبل تي رکي.

"اها ساڳي پينسل آهي، جيڪا مون توکي ڪرسمس جي موقعي تي تحفو ڪري ڏني هئي. هيءَ مونکي نارڪراس جي ڪمري جي هڪ ڪنڊ مان مليو آهي. ان لاءِ آئون چاهيان ٿو تہ تون جيڪي ڪجهہ مونکي ٻڌائين، ڏيان سان ڇڻ. جيڪي ڪجهہ چوندين، ان جو ذميدار بہ تون هوندين. اها هڪ حقيقت آهي تہ اسان ڪڏهن بهترين دوست هئاسين، پر هن وقت مونکي پنهنجو فرض نڀائڻو آهي. توکي نارڪراس جي قتل جي سزا ڀوڳڻي پوندي."

ڪرنان مشڪيو. هن پنهنجو هٿ ڪوٽ جي کيسي ۾ وجهڻ چاهيو، پر ان کان اڳ ووڊز جهٽ ڏئي پستول ڪڍي سندس مٿان تاڻي ڇڏيو.

ڪرنان، اهو ڏسي کلڻ لڳو. "ان پستول کي هتان پري ڪر.آئون صرف توسان ڳالهائي رهيو آهيان.هڪ انسان کي ناهڻ لاءِ نون درزين جي ضرورت پوندي آهي، پر بگاڙڻ لاءِ هڪ ئي ڪافي آهي.

دراصل مون اها پينسل پنهنجي ويسٽ ڪوٽ جي کيسي ۾ وڌي هئي، جنهن ۾ سوراخ آهي. اتان شايد پينسل اتي ڪري پئي. آئون توکي سچي حقيقت ٻڌايان ٿو ته مون چو نارڪراس کي گولي هنئي. هو خبيث پستول کڻي منهنجي پويان پيو هو. مون کي پنهنجو پاڻ بچائڻو هو. سندس زال تمام پياري هئي. هوءَ بستري تي ستل هئي ۽ سندس ٻارنهن هزار ڊالرن جو هيرن وارو هار بغير ڪنهن مشڪل جي سندس ڳچيءَ مان لاهي ورتم. ان عورت منٿون ڪيون ته مان ڪيس اها سنهڙي سوني منڊي واپس ڪريان جنهن جي قيمت ٽي ڊالر هئي. مونکي لڳي ٿو ته ان عورت، نارڪراس سان سندس دولت خاطر شادي ڪئي هئي. اتي ڇهه منڊيون، ٻه هار، هڪ واچ ۽ پندرنهن هزار ڊالر ڪيش هئا."

"مون، توکي چيو ته سوچي سمجهي ڳالهاءِ."

"آه! نيڪ آهي." ڪرنان چيو. "اهو سمورو سامان هوٽل ۾ منهنجي بيگ ۾ پيل آهي ۽ هاڻي آئون توکي ٻڌايان ٿو ته آئون اهو سڀ ڪجهه توکي ڇو ٻڌائي رهيو آهيان. مونکي خبر آهي ته تون منهنجو دوست آهين ۽ مونکي ڇڱيءَ طرح سڃاڻين ٿو. جيڪڏهن تون، مونکي گرفتار ڪرڻ چاهين ته ٻه تنهنجي هٿ نه چرندا."

"مونکي ياد آهي." ووڊز چيو. "آئون تنهنجو قرض توکي موٽائي ڇڏيندس. هوئنن ٻه تو هيسيتائين مون کان اهي گهريا ٻه نه آهن. تنهنجي ان هزار ڊالرن مونکي بچائي ڇڏيو. نه ته مالڪ مڪان گهر مان منهنجو سامان ٻاهر اڇلائي رهيو هو."

" تون سچ ۽ صداقت جو پتلو يعني ٻارني ووڊز ان شخص کي گرفتار ڪري نه ٿو سگهين، جنهن جو تون مقروض آهين. آئون ماڻهو ماڻهوءَ کي سڃاڻان. منهنجو ڌنڌو ماڻهن، در درين ۽ ڪلفن کي پرکڻ آهي. هاڻي ماٺ ڪري ويهه، جيستائين آئون ويٽر کي سڏ ڪريان ۽ ڪجهه کائڻ لاءِ آرڊر ڏيان. "

ڪرنان ويٽر کي گهرائي آرڊر ڏنو ۽ ويٽر آرڊر ڏنل شيون کڻي آيو ۽ ٽيبل تي رکي هليو ويو.

"ان جو مطلب ته بازي تنهنجي هٿ ۾ آهي. مون توکي پئسا واپس نه ڪيا، جيڪڏهن ڪريان ها...پر هاڻي آئون توکي گرفتار نه ٿو ڪري سگهان. تون درست آهين، هڪ دفعي تو منهنجي مدد ڪئي ۽ هاڻي منهنجو وارو آهي ته آئون ٻه تنهنجي مدد ڪريان."

"مونکي اڳيئي خبر هئي." ڪرنان چيو. هن شراب سان ڀريل گلاس فخريه انداز ۾ مٿي ڪنيو. "مونکي ماڻهن کي پرکڻ جو ڪافي تجربو آهي."

" تون صحيح آهين." ووڊز پنهنجي ڳالهه کي جاري رکيو. "جيڪڏهن تنهنجي ۽ منهنجي وچ ۾ اهي هزار ڊالر نه اچن ها ته پوءِ جيڪڏهن نيويارڪ جي سيني بئنڪن جا پئسا ٻه منهنجي اڳيان اچن ها ته ٻه شايد تون اڄ منهنجي هٿان بچي نه سگهين ها."

"مونکي خبر آهي ته اهو ممڪن نه هو. ان لاءِ ته مون چيو ته آئون بلڪل محفوظ آهيان."

ووڊز پنهنجي ڳالهه جاري رکندي چيو، "ڪافي ماڻهو منهنجي پوليس جي پيشي ڪي عجيب نگاهن سان ڏسندا آهن. انهن جي خيال ۾ ته هي پيشو نه ڪو ڪاروبار آهي ۽ نه وري آرٽ، پر مونکي هميشه ان تي فخر رهيو آهي. پر هاڻي مونکي احساس ٿيو آهي ته آئون انسان پهرين ۽ پوليس وارو پوءِ آهيان. آئون توکي ائين وڃڻ ڏيان، ان جو مطلب ته پنهنجي نوڪريءَ تان استعفيٰ ڏيان. آئون سمجهان ٿو ته منهنجي لاءِ ڪنهن ويگن جو ڊرائيور ٿيڻ وڌيڪ بهتر آهي. تنهنجا هزار ڊالر ڏيڻ شايد منهنجي پهچ کان مٿي آهن."

"اڙي! پريشان نه ٿي، تو تان اهڙا ڪيترائي هزار قربان. آئون توکي اهو قرض معاف ڪري ڇڏيان، پر مونکي خبر آهي ته تون ائين ڪرڻ نه ڏيندين. منهنجي لاءِ اهو خوش نصيبيءَ جو ڏينهن هو، جنهن ڏينهن تون مونکان هزار ڊالر اڌارا ورتا. سڀاڻي صبح جو آئون ٽرين ذريعي ڪنهن ٻئي شهر وڃي رهيو آهيان، جتي نارڪراس جا چورايل زيور وڪڻي سگهان. تون هيءَ شراب پيءُ ۽ پنهنجا غم غلط ڪر. اسان پنهنجي زندگيءَ کان لطف اندوز ٿيون. پوليس کي ڇڏ ته پئي مٿو ماري ڪري. مونکي خبر آهي ته آئون پنهنجي دوست جي پناهه ۾ آهيان، تنهنڪري مونکي پوليس جو خوف نه آهي."

پوءِ ته ڪرنان مسلسل پيئندو رهيو. ويٽر بوتل مٿان بوتل کڻيو ٿي آيو. هو نشي ۾ ڏت تمام مغروريءَ ۽ سرڪشيءَ سان پنهنجن ڪيل وارداتن جا قصا کولڻ لڳو ته هن ڪهڙيون وارداتون ڪيون، انهن جا منصوبا ڪيئن جوڙيا. ووڊز جيئن جيئن هن جا قصا ٻڌندو ويو، تيئن تيئن ڪيس ڪرنان سان نفرت وڌندي وئي. اهو شخص، جنهن ڪڏهن ساڻس ڀلو ڪيو هو، اهو ڪيس ڏٺي نه پئي وڻيو.

"ٺيڪ آهي، مون تنهنجي سچي حقيقت ٻڌي، پر آئون چاهيندس ته تون ڪجهه وقت لاءِ لڪي وڃ. اخبار وارا نارڪراس جي ڪيس کي کنيو بيٺا آهن. هونئن هن اونهاري ۾ قتل ۽ چوريءَ جون تمام گهٽيون وارداتون ٿيون آهن. ڪٿي اڙجي نه پئين."

جيئن ئي اهي لفظ ڪرنان جي ڪنن تي پيا، هو ميڙجي پيو.

"ڏوڙ وجهه اخبار وارن تي. اهي ڇا ڪندا؟ ڪتن وانگر ڀؤنڪندا ۽ ماٺ ڪري ويهي رهندا. ڪٿي انهن، ان ڪيس کي ورتو به ته ڇا ٿيندو. پوليس کي بيوقوف بنائڻ تمام آسان آهي. پوءِ اخبار وارا ڇا ڪندا؟ اخبار جا نمائندا جاءِ واردات تي ويندا، بيئر پيئندا، فوٽو ڪڍندا، ان.... نارڪراس جي ڏيءَ جو شام جي لباس ۾ نڪتل فوٽو اخبار ۾ شايع ڪندا....هيءَ آهي... فلاڻي جي ڏيءَ ..... هڪ ڪهاڻي ٺهندي ۽ اخبار وارن جا پئسا ڪرا. اهو ئي ته ٿيو هو مسٽر برگلر جي ڪيس دوران."

"خير مونکي خبر نه آهي، پر ان معاملي تي ڪجهه اخبارن ته سٺو ڪم ڪيو هو." ووڊز سوچيندي چيو، "مارننگ آورز اخبار" جو مثال وٺ، پوليس ته ڪيس کي بند ڪري ڇڏيو هو، پر اخبار وارن جي مدد سان مون قاتل کي گرفتار ڪري

ورنو."

"آئون توکي ڏيکاريندس." ڪرنان سيني تي هٿ هڻندي اٿيو. "آئون توکي سيني اخبارن جي باري ۾ خاص ڪري ان مارننگ آبزرور اخبار جي باري ۾ ڏيکاريان ٿو."

سندس ٽيبل ڪان ٿي فوٽ پري ٽيليفون بوٿ هو. ڪرنان ان ۾ گهڙي ويو ۽ دروازو کولي ڇڏيائين. ڊائريڪٽريءَ مان نمبر ڳولهي ڊائل ڪيائين ۽ رسيور هيٺ رکي اسپيڪر کولي ڇڏيائين. ڪجهه دير کانپوءِ آواز آيو، "گڊ مارننگ، مارننگ آبزرور اخبار!"

"مونکي مئنيجنگ ايڊيٽر سان ڳالهائڻو آهي. ڪيس بڌاءِ ته ساڻس ڪو شخص نارڪراس قتل ڪيس جي باري ۾ ڪجهه ڳالهائڻ گهري ٿو."

"ڇا تون ئي ايڊيٽر آهين؟ ٺيڪ آهي... آئون اهو شخص آهيان، جنهن نارڪراس جو قتل ڪيو آهي. انتظار ڪر. آئون ڇريو ڪونه آهيان... ان ۾ ڪو خطرو نه آهي. آئون پنهنجي جاسوس دوست سان ڪافي وقت کان گفتگو ڪري رهيو آهيان. مون نارڪراس کي ٺيڪ اڍائي وڳي قتل ڪيو. ٻه هفتا اڳ. سياٽي... سياٽي آئون توسان ملاقات ڪرڻ لاءِ اچان؟... ڇا پيو سوچين، ڪو شخص توسان مذاق ڪري رهيو آهي.. يا سوچين پيو ته تنهنجي اخبار جي پهرئين صفحي لاءِ ڪهاڻي ملي وئي؟ خير ڪهاڻي ته آهي، پر اهو نه سوچجانءِ ته آئون توکي پنهنجو نالو ۽ پتو ٻڌائيندس. خبر اٿئي ڇو؟ ڇو ته مون ٻڌو آهي ته تون اهڙا راز فاش ڪرڻ جو ماهر آهين، جيڪي پوليس به ڇڏيو ڏي... شايد بيزار ٿي، نه ائين نه آهي. آئون توکي ٻڌايان ته تنهنجي اها اخبار ڪنهن ڪم جي نه آهي. تنهنجي خيال ۾ ته تون ايترو ذهين آهين جو ڪهڙي واردات ڪٿي به ٿئي، تون ان جي کوج لڳائي وٺندين.... ڇا؟.... آئون تنهنجي مخالف اخباري دفتر منجهان نه پيو ڳالهايان. آئون جيڪي ڪجهه توکي ٻڌائي رهيو آهيان، اهو سؤ سيڪڙو درست آهي. مون ئي نارڪراس کي قتل ڪيو آهي ۽ سندس گهران زيور چورايا آهن. اهي زيور نيويارڪ شهر جي هڪ هوٽل جي ڪمري ۾ رکيل بيگ ۾ پيل آهن.... ڇا؟ هوٽل جو نالو؟.... مونکي بيوقوف سمجهيو اٿئي جو نالو ٻڌايان....هونئن به توکي ڳجهه ڳولهڻ جو شوق آهي نه...ڇا توکي اعتبار نه ٿو اچي؟...ٺيڪ آهي، آئون توکي ٻڌايان ٿو. تون جاءِ واردات تي ضرور ويو هوندين.... پنهنجي ٽيم سان گڏ. نارڪراس کي جيڪو گائون پهريل هو، ان جو هڪ بٽڻ پڳل آهي. مون سمجهيو هو ته شايد اهو هيرو هو. هاڻي تلاش ڪري ڏيکار ته قتل ڪنهن ڪيو آهي.... ها هاڻي فون رک."

ڪرنان ڇهري تي مرڪ آڻيندي وونڊز ڏانهن آيو. "ڏنئي مون ڪيس ڪم سان لڳائي ڇڏيو. هن کي هاڻي مون تي يقين آيو آهي. خبر اٿئي ته ڇا ڪيائين، رڙ ڪري چيائين ته ٻئي فون تي ٽرانسميٽر لڳايو ۽ نمبر معلوم ڪريو. آئون هن کي هڪ دفعو وري ٽو فون ڪريان ۽ پوءِ اسان هليا ٽا هلون."

ڪرنان وري اخبار واري کي فون ڪيو. "هيلو!...ها آئون اچا ٽائين هتي ئي

آهيان. تو اهو ڪونه سوچيو ته آئون...توهان کان ڪيترو آسانيءَ سان پڇي سگهان ٿو. هاڻي مونکي اينڊرز انيتاليهن ڪلاڪن ۾ تلاش ڪري ڏيکار. خير ڇڏ. لڳ پنهنجي ڏنڌي ڪي. ٿاهي طلاق ۽ روڊ حادثن جون خبرون ۽ شايع ڪر اسڪينڊل ته جيئن روزي ڪمائي سگهين. مون وٽ ايترو وقت نه آهي جو تو سان بڪ بڪ ڪريان."

"خبر اٿئي ته هو ائين ڇريو ٿي ويو آهي، جيئن ڪا ٻلي ڪنهن ڪئي جي پڇيان." ڪرنان بوٽ کان ٻاهر نڪري ووڊز سان مخاطب ٿيندي چيو. "هاڻي.... اٿ ته هلي ڪنهن شو مان لطف اندوز ٿيون، جيستائين سمهڻ جو وقت اچي. منهنجي لاءِ ڇهن ڪلاڪن جي ننڊ ڪافي آهي، ڇو ته مون کي صبح جو هتان نڪرڻو آهي."

ٻنهي ڇٽن براڊوي ريسٽورنٽ ۾ رات جي ماني کاڌي. ڪرنان ائين پئسا خرچ ڪري رهيو هو، ڄڻ ڪنهن فڪشن جو شهزادو هجي ۽ پوءِ مڌر موسيقي سندن ڌيان ڇڪي ويئي ۽ هو محو ٿي ويا. بعد ۾ وري ريفريشمينٽ جو وارو آيو، جنهن سان گڏ شيمپيئن هئي. ڪرنان دل کولي شيمپيئن پيتي.

رات جا ساڍا ٿي ٿيا هئا. اهي هڪ رات جو ڪلنڊڙ ڪيفي جي هڪ ڪنڊ ۾ ويٺا هئا. ڪرنان اڄا تائين انهيءَ انداز ۾ عجيب و غريب قصا ٻڌائي رهيو هو. ووڊز اندر ۾ ڪافي مطمئن هو ته هو پنهنجي فرض کي بخوبي نڀائي رهيو هو.

جيئن ئي هو سوچڻ لڳو، سندس اکيون فخر واري انداز ۾ چمڪن لڳيون.

"ڪاش ائين هجي!"

پوءِ اوچتو ڪيفي جي ٻاهران خاموشي ٽٽي ۽ هلڪا آواز آهستي آهستي دانهن جي صورت اختيار ڪرڻ لڳا. آواز وڌڻ لڳا، وري جهٽڪا ٿي ويا. ڪير ڪٿي اينڊر ويگنون ۽ ايڪڙ ٻيڪڙ ڪارون، اهي معمول جا آواز. انهن آوازن جون معنائون ايترپون هيون، جيترا انهن کي ٻڌن وارا ڪن. ڪن لاءِ اهي دانهون نئين صبح جو سنيهو هيون ته ڪن لاءِ مٺي ننڊ کان وڇوڙو. ڪن لاءِ رات کان وڌيڪ ڪارو ڏينهن ته ڪن لاءِ نوان سور. آهستي آهستي آواز وڌندا ويا. اخبار ڪپائڻ وارن ڇوڪرن جا هوڪا، مشينن جي گڙگڙ، گاڏين جا هارن....

ووڊز، ڪيفي جي ويٽر کي سڏ ڪيو ۽ چيائين، "مارننگ آورز اخبار کڻي اچ."

جيئن ئي اخبار آئي، ووڊز، ان جي پهرئين صفحي تي نظر ڊوڙائي. پوءِ پنهنجي نوٽ بڪ مان هڪ پنو ڦاڙي ان مٿان سوني پينسل سان لکڻ لڳو.

"ڪهڙي خبر آهي؟" ڪرنان اوٻاري ڏيندي پڇيو.

ووڊز اهو ڪاغذ جو ٽڪرو سندس اڳيان اڇليو. ان پني تي لکيل هو" دي نيويارڪ مارننگ آورز. مهرباني ڪري مونکي ڪرنان کي گرفتار ڪرڻ ڪري جيڪو انعام ملي، ان مان هڪ هزار ڊالر ڪرنان کي ڏجو جو هن جو مون تي قرض آهي."

"هاڻي جوني ڪرنان تون پنهنجو پاڻ کي گرفتار سمجهه. پاڻ کي پوليس اسٽيشن هلڻو آهي." ووڊز ڪيس هٿڪڙيون پارائيندي چيو.

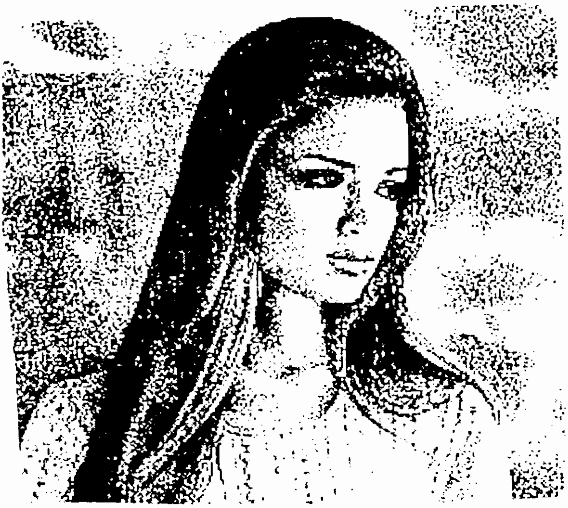

ماني جي ڀن گرهن خاطر

عزيزنيسن

سنڌيڪار: امر اياز مهر

اسان جي معاشري ۾ توهان کي اهڙا ڪيئي ڪردار ملندا جيڪي پنهنجي من اندر ڪجهه ٻيو رکندا ۽ ٻاهران وري ڪجهه ٻيو. خاص ڪري اسان جي سرڪاري ادارن ۾ اهڙن ڪردارن جي ڪوٽ نه آهي. اصل ۾ اهو انهن جو خوف هوندو آهي جيڪو کين پنهنجي من جي ڳالهه ٻاهر ڪڍڻ کان روڪيندو رهندو آهي. ترڪيءَ جي ملڪ منجهان چونڊيل هن ڪهاڻيءَ ۾ به ليکڪ اهو ٻڌائڻ جي ڀرپور ڪوشش ڪئي آهي ته ادارن ۾ ملازم پيشه ماڻهو ڪيئن مانيءَ جي ڀن ڳپن ڪاڻ ڪيڏيون نه ذلتون برداشت ڪن ٿا ۽ ظلم سهن ٿا.

هڪ لاچار ملازم جو احوال، جنهن جي من ۾ ڪجهه هو ۽ زبان تي ڪجهه ٻيو هو.

سپرنٽينڊنٽ حسين صاحب ظاهري ته ميز تي پيل فائيلز جي ٿهيءَ کي منهن ڏنيون ويٺو هو. پر هن جي خيالن جو سلسلو هيئن هلي رهيو آهي.

"پيٽسان ڪميڻو.. ٻين کي اخلاق ۽ سچائيءَ جو درس پيو ڏيندو آهي ۽ پاڻ بليڪ ڪندو آهي... مٿان وري مون کي پنهنجن خراب ڪرتوتن ۾ ڀائيوارڪرڻ چاهي ٿو. نه ڪڏهن به نه. هاڻي منهنجون اکيون کلي چڪيون آهن. بس هاڻي بس، گهڻو ٿي ويو. بي بختو، جڏهن چاهي ٿو فون تي انقراه

جو نمبر ملائي ڳالهائڻ ويهندو آهي، "جناب شڪور صاحب...!" هلا تي تنهنجي ۽ تنهجي شڪور صاحب جي ... جڏهن تڏهن فون ڪري ويهه ٽيهه هزار هڙپ ڪري ويندو آهي... ذليل ڪنهن جاءِ جو.. بي ايمان... تنهنجو ڇا خيال آهي ته مون کي خبر ناهي. تنهنجي هلت چلت جي، تنهنجا فراڊ ... انسان روزانو ڪلب وڃي چند معززين سان گڏ تاس ڪيڏڻ سان ماڻهو ٿورئي ٿو ٿي وڃي. ڪتا، ڪميڻا.... مان يقين سان چوان ٿو ته هن ملڪ ۾ ڪو ماڻهو اهڙو نه هوندو جنهن کي تنهنجو هٿ نه لڳو هجي.. . ۽ ڇٽ ڪنهن جاءِ جا. تون سوچيندو هوندين ته تون حڪومت جي خزاني کي جهڙي نموني لٽيو آهي، ان جو مون کي علم ناهي؟ پٽ، مسڪين ٻڍجي سستي اگهن جو مال هڙپ ڪري چور بازاري ۾ وڏي اگهن ۾ وڪڻي ڇڏيندو آهين. ڇا مون کي خبر ناهي؟ بيهه ٿورو ... تنهنجا اهي ڪرتوت هڪ هڪ ڪري نه ڳڻايا ته ڇئجانءِ. هاڻي ته اهو سڀ ڪجهه وڏي واڪي چوندس تڏهن ٻيهه مون کي سڪون ملندو. هر ڳالهه ايترو سالن کان پنهنجي اندر ۾ لڪائي ويٺو هيس ۽ چو نه چوان؟ ۽ جيڪڏهن ڇئي ڏنم ته ڇا ڪندو. مان تو جهڙن بي غيرتن کان ڊڄندو ٿورئي آهيان. جيڪڏهن تو وات کوليو ته ڏسجان، تنهنجن سيني ڪرتوتن جا تحريري ثبوت مون وٽ محفوظ آهن. آخر اهي سڀ ڪارا ڪرتوت ڪرائيندو ته تون مون کان ٿي هئين نه! ڪيترو چالاڪ آ تون، ڪميڻا... تو جهڙو بد معاش هن دنيا ۾ ڪٿي پيدا ٿيو نه هوندو، ٽڪ هجيئي ٻوٽ تي، جيڪڏهن مان تنهنجي ٻوٽ تي نه ٽڪان ته ...!"

اهو چئي پينسل ايتريءَ زور سان فائل تي اڇليائين جو ان جو گورو ٽٽي پيو. ايتري ۾ شيشي جي پارٽيشن پويان وينل مالڪ جي آواز ٻڌڻ ۾ آيس.

حسين صاحب ....!

حسين صاحب واٽرو ٿي ويو. ڪوٽ جا ٻٽڻ بند ڪندي، ٽائي صحيح ڪندي مالڪ جي ڪمري ۾ داخل ٿيو.

"فرمايو جناب اعليٰ..."

"ڪسٽمر ڪان بلٽي ڇڏرائي اٿو ڇا؟"

"جناب ...."

"ڇا جناب؟ مان پڇان ٿو ته بلٽي ڇڏرائي اٿو يا نه؟"

"جناب اعليٰ! جيڪڏهن توهان اجازت ڏيو ته ..."

"ميان. مون توکي چيو هو ته، ته جسٽ جي مال جي بلٽي ڇڏرائي، يوسف صاحب کي پهچائيندي آهي. توکي ڪا ڳالهه سمجهه ۾ چو نٿي اچي؟مان تنگ ٿي ويو آهيان تو مان. لڳي ٿو تون منهنجو ساهه ڪڍي ئي ساهه پٽيندي."

"منهنجا سائين، توهان ناراض نه ٿيو بيشڪ توهان اهو ئي حڪم ڏنو هو پر ..."

"پر، وري ڪجهه نه هلندو، هتي اهو ئي ٿيندو، جيڪو مان چوندس."

"توهان جو حڪم اکين تي سائين، پر يوسف صاحب ٽيهه سيڪڙو منافعو

بکيرا

هي ڳوٺ نصرپور جي اوريان ٽن ڪوهن تي آهي. شيخ فاضل شاهه، جو شيخ بهاول الدين زڪريا ملتانيءَ جي اولاد مان هو، سوهزار ۽ ڪن ورهين جي سن ۾ اچي اتي ويٺو. چون ٿا ته انهيءَ وقت ڏاري آمريءَ جو مقام پُران جي ڪناري تي هو ۽ شيخ بهاوالدين ملتانيءَ جي يادگيريءَ جو نشان هو. انهيءَ جا مريد ۽ فقير اتي اچي گڏ ٿيندا هئا. مخدوم نوح جي مريدن زور زبردستيءَ سان اهو اچي هٽ ڪيو. شيخ بهاوالدين جا مريدَ انهن سان پڄي نه سگهيا، سي ملتان ڏي پڳا ۽ شيخ جي روضي تي دانهين ٿي وينا. انهيءَ وقت ڏاري شيخ جي اولاد مان هڪ وڏو بزرگ شيخ شهر الله نصرپور اچي لٿو ۽ رهڻ لڳو. شيخ فاضل شاهه ڪي پٽ ڪو نه هو، نياڻي هينس سا ڪٽي شهر الله ڪي ڏنائين ۽ انهيءَ ڪي پنهنجو ناٺي ڪيائين، پوءِ درجي بدرجي انهيءَ شيخ آمريءَ ورو اڳوڻو مقام آباد ڪيو ۽ شيخ ملتانيءَ جا مريد اڳي وانگي اتي گڏ ٿيڻ لڳا. انهيءَ شيخ ڪي ٻه پٽ ٿيا: هڪڙوشاهه سراج الدين ۽ ٻيوشاهه قائم الدين. قائم الدين شاهه ڪي اولاد ڪو نه ٿيو. سراج الدين شاهه جي بادشاهه وٽ گهٽي هلندي هئي. جن ڏينهن ۾ شام عنايت الله صوفيءَ سان جهوڪ ۾ جنگ ٿي، تن ڏينهن ۾ هو دهليءَ ۾ هو. انهيءَ ڪي ٻه پٽ ٿيا: هڪڙو فاضل شاهه ۽ ٻيو مهر شاهه، فاضل شاهه ڪي اولاد ڪو نه ٿيو، مهر شاهه ڪي قائم الدين شاهه پٽ هو، جنهن نالو ڪڍيو.

☆......☆......☆

ڏيڻ تي راضي ٿيو هو. جڏهن ته مون پنجيتاليهه سيڪڙو منافعو ڏيڻ واري هڪ جڳهه ڳولهي ورتي آهي."

"اڇا! ته تو مون کي ٻهريان ڇو نه ٻڌايو؟"

"مان ته عرض ڪرڻ وارو هيس سائين، پر توهان ...."

"اڇا ٺيڪ آهي... جيڪڏهن اها ڳالهه آهي ته ڪجهه انتظار ڪيو، ٿي سگهي ٿو ڪو ان کان به سٺو گراهڪ ملي وڃي."

"ٻانهو به اهو ئي سوچي رهيوهو. جناب اعليٰ"

حسين صاحب پنهنجي آفيس ۾ ويٺو ڪجهه فارم پڙهي رهيو هو ۽ اندر ئي اندر خود ڪلاميءَ ۾ مصروف هو."هو اهو سمجهي ٿو ته مان هن جون گهٽيون بي غيرتياڻيون حرڪتون صبر سان برداشت ڪندو رهندس. اڙي گيدي مان ڪو گڏهه آهيان ڇا؟ انسان گڏهه کي به چارو پاڻي ڏيندو رهندو آهي. هن جي مالش ڪندو رهندو آهي. جيئن گهڻو وزن ڪٽي سهي ۽ تون؟ بي بختا،مرده ضمير انسان، انسان جو ايتري قدر استحصال ڪري سگهين ٿو، ڪو سوچي به نٿو سگهي. ويهن سالن کان به گهڻو وقت ٿي ويو آهي مون کي توسان ڪم ڪندين. "اڄ سمجهي ويندو.سڀاڻي سمجهي ويندو" سوچيندي

صبر ڪندو رهيس. پر تون اهڙو ذليل آهين جو انسانيت جو هڪ ذرو به تنهنجي اندر داخل ناهي ٿيو. واھ سائين واھ. ڪم اسان ڪيون ۽ پيٽ پريندو هي وڃي! هاڻي وڃانس ٿو. مان ڪو هن ڪان ڊڄان ٿو ڇا؟ ڊڄانس به ڇو؟ ڪائي ته نه ويندو. هن ڀيري جيڪڏهن مان سيئي ڳالهيون هن جي منهن تي نه چيون ته مونکي ماڻهو نه چئجو. مان صاف صاف چئي ڇڏيندس. تو اسان کي بي وقوف سمجهيو آهي ڇا؟ هاڻي اسان توکي پنهنجو حق مارڻ جي ڪڏهن به اجازت نه ڏينداسون. جيڪڏهن اسان اڃا تائين وات ناهي کوليو ته اها اسانجي شرافت آهي. سوچيوسون ته شل توکي سمجهه اچي وڃي. پر تنهنجي ان کوپڙيءَ ۾ عقل جو ڪهڙو ڪم؟ تون چور آهين. جيڪو هر ماڻهوءَ جو حق کائيندو آهين! تو اسان جو پگهر، اسان جي رت ۽ اسان جي هڏين جي مک، سڀ چورائي چٽ ڪري ڇڏيا اٿئي. اڳين ڏينهن ڪهڙي نه فخر سان چئي رهيو هو. مون پنهنجي پٽ کي آمريڪا موڪلي ڊاڪٽر بڻائي ڇڏيو آهي. بي بختا توکي اهو چوندي شرم به نه آيو. تو واري پٽ کي تو نه، اسان تعليم ڏياري آهي. پاڻ پنهنجن ٻچن کي تعليم ناهي ڏياري پر تو واري ٻچي کي آمريڪا موڪليو آهي. اسانجو حق کاڌي بغير پنهنجي پٽ کي تعليم ڏيارين ها ته ڏسئون ها!، گڏھ ڪنهن جاءِ جا... (اهو چئي حسين صاحب زور سان ميز تي مکو وهائي ڪڍيو ۽ اهو چوندي ويهي رهيو) بس هاڻي مان وڃان ٿو پيو. هاڻي مان اکيون کولي ڇڏيندس ۽ زبان کي هلڻ ڏيندس... چور، حق خور."

ايتري مان ٻئي ڪمري مان مالڪ جي آوازآيس. "حسين صاحب ..."

حسين صاحب تڪڙ ۾ اٿيو. هلندي هلندي ڪوٽ جا بٽڻ بند ڪيائين. وارن کي هٿ جي آڱرين سان ڦٽي ڏنائين، قميص جو ڪالر سڌوڪيائين ۽ مالڪ جي دروازي تي ٺڪ ٺڪ ڪري اندر داخل ٿي ويو.

"حڪم منهنجا سائين ..."

"حسين صاحب! توهان کي ته خبر آهي هن ڀيري ڪمپني جي پوزيشن ڪجهه صحيح ناهي."

"جي منهنجا سائين... گذريل سالن جي ڀيٽ ۾ صحيح ناهي. پوئين سال جي ڀيٽ ۾ هن سال جو منافعو 20 هزار گهٽ رهيو."

"بس سائين، منافعو وڌڻ بجاءِ گهٽ ٿي رهيو آهي. ڪهڙي تدبير سوچي آهي توهان؟"

"سائين منهنجي خيال ۾..... جيڪڏهن توهان مناسب سمجهو ته ... ٿورو هٿ ڇڪڻ جي صلاح ڏيندو..."

"بالڪل صحيح...."

"ٿوري ڇانٽي جي به ضرورت آهي، جناب اعليٰ، مثلن، نوراني صاحب پنهنجي ڪم کان علاوه مرتضيٰ صاحب جو به ڪم باآساني ڪري سگهي ٿو. جيڪڏهن توهان چاهيو ته گڏ ٽيليفون ايڪسچينج به اهو ئي آپريٽ ڪري سگهي ٿو. بلڪ مان ته چوندس ته ٽائيپنگ جو ٿلهو سنهو ڪم به ان جي ذمي ڪيو وڃي."

"ٻيو ڪجهه"؟

"پيو ڪجهه... منهنجا سائين، اصل اهم ڳالهه ته ڪمپني جو مفاد آهي. جيڪڏهن مناسب سمجهو ته پگهار ۾ گهٽتائي."

"ڳالهه ته صحيح آهي حسين صاحب، پر مون کي ان جو ڏاڍو ڏک ٿيندو. ايترو ڏک جو توهان اندازو به نٿا ڪري سگهو."

"توهان دل خراب نه ڪيو منهنجا سائين... مان توهان لاءِ عطرجي بوتل ٿو آڻيان، ٿورڙو هٿي ڇڏيو. طبيعت صحيح ٿي ويندي."

"نه. مون لاءِ هڪ شراب جي پيالي گهرائي وٺ."

"جيڪو توهان جو حڪم منهنجا سائين."

"ٿورو بيهه. منهنجو خيال آهي. اڪائونٽ برانچ مان ٻن ماڻهن کي فارغ ڪر. ان جو ڪم توهان سنڀالي ڇڏيو."

"بالڪل بجا آهي منهنجا سائين."

"۽ اهو نجمي صاحب خوامخواهه جي پگهار کڻي رهيو آهي. ان جو ڪم به توهان ..."

"بانهو اهوءِ ڪندو منهنجا سائين."

"توهان جي پگهار به ڪجهه ڪٽندي... سچ چوان ٿو مون کي ڏاڍو ڏک آهي ان ڳالهه جو. 20 سيڪڙو ڪٽي ويندي. باقي سيني ماڻهن کي مناسب نموني سان سمجهائي ڇڏجو."

"سمجهائي ڇڏيندس منهنجا سائين. مان چئي ڇڏيندس ته ڪمپني جي مفاد جي اهائي تقاضا آهي. توهان بي فڪر رهو جناب اعليٰ."

"مهرباني..."

"الله توهانکي وڏي عمر عطا ڪري، بنده پرور."

اڪائونٽ جون ڪتابون چيڪ ڪندي ڪندي حسين صاحب تي خود ڪلاميءَ جو هڪ دورو پيهر پيو.

"اهو ڪمينو. هروقت منهنجي بي عزتي ڪندو رهندو آهي. مون سان ڪتي جهڙي ڪندو آهي. ڪتو به چاهيندو آهي ته ڪو ان جي پٺيءَ تي هٿ ڦيري، ان کي پيار ڪري. بي غيرت انسان، آخر تون شيءِ ڪهڙي آهين؟ توکي، ڪنهن کي گار ڏيڻ جو ڪهڙو حق آهي؟ جيڪڏهن پگهار ڏيندو آهين ته ڪو مفت ۾ ته نٿو ڏين. ڏينهن رات جهجهو پگهر وهائيندا آهيون. نور لٽائيندا آهيون. خدا جي قسم، مان اهو سڀ ڪجهه مانيءَ جي ٻن گرهن خاطر نٿو سهان. مانيءَ جا ٻه گرهه ته جتي ايتري محنت ڪندس، اتان ملي ويندا، گڏهه بڻجي به. ڏينهن رات جڏهن ڪم ئي ڪرڻو آهي ته جيڪو به پٺيءَ تي وزن رکندو سو چارو به ڏئي ڇڏيندو. اهو ته منهنجو حق بڻجي ٿو. انسان دنيا ۾ رڳو پنهنجي عزت خاطر جيئندو آ هي. هاڻي مان توکي اها اجازت صفا نه ڏيندس ته جڏهن چاهين منهنجي عزت پيرن هيٺان چيپاٽيندو رهين. سمجهين!؟ چٽ ڪنهن جاءِ جا... مان هاڻي تو اچي توکي سبق سيکاريان. ڪميڻا، بي غيرت! گاريون ٿو ڪڍين مون کي، هن ڀيري تنهنجي منهن سامهون بيعزتي ڪندس، چو نه ڪيان؟ پورن ويهن سالن کان بيعزتي برداشت ڪندو ٿو اچان. جيڪڏهن مون ڪڏهن وات ناهي کوليو ته

رڳو تنهنجيءَ بزرگي خاطر... مون ڪان پورا ٻه سال وڏر آهين تون ... هاڻي ته مان تو واري ميز ني مڪون هٽي علي الاعلان گاريون ڏيندس. بي بختا، دوڪيباز، ڪرسي ڪٽي تنهنجي مٿي ۾ نه هنئي ته... ۽ ٽڪان ٻه هٽندو سانءِ منهن تي، شڪل جي صفا وچ ۾ ..."

پرواري ڪمري مان مالڪ جي آواز ايري. "حيوان، بي بختا."

"جي منهنجا سائين." چوندي حسين صاحب پنهنجي پاڻ کي سنڀاليو. ڪالر ۽ڪوٽ صحيح ڪندي پچندو صاحب جي ڪمري ۾ داخل ٿيو.

"جي منهنجا سائين"

"اڙي، تنهنجي اها ڪوپڙي آيا چا هي؟"

"چا ٻيهر ڪا غلطي ٿي وئي ٻانهي ڪان منهنجا سائين؟"

"ٻيو چا ٿو ڪري سگهين تون؟ اهو گڏهپڻو نه ڪپي مون کي، نه ڪپي اهو گڏهپڻو."

"توهان صحيح فرمائي رهيا آهيو سائين. معاف ڪري ڇڏيو منهنجي خطا."

"ڪيترا ڀيرا توکي معاف ڪري ڇڏيان؟ تون گڏهپڻي سان هن ڪمپني کي ڇڙيا گهر ناهي ڇڏيو اٿئي. آخراها کهڙي جانورن جهڙي حرڪت ڪئي آ تو؟"

"منهنجا سائين، معاف ڪري ڇڏيو، توهان جو غلام..."

"بڪواس بند ڪر، وري بڪ بڪ ٿو ڪرين، شرم نٿو اچئي؟ تون ضرور مون کي مارڻ جو سندرو ٻڌي بيٺل آهين. خدا جي قسم صحيح ٿو چوان."

"ڪاوڙ نه ڪيو سرڪار، توهان

فوٽو گرافر ۽ شينهن

اولهه جي ملڪ جو هڪ فوٽو گرافر پنهنجي زال سان گڏ آفريڪا جي ڪنهن علائقي ۾ سيني حفاظتي تدبيرن سان مسلح ٿي، سفاري پارڪ گهمڻ لاءِ ويو هو. ته اوچتو ئي اوچتو ڪتان ڪان ڪو شينهن اچي ظاهر ٿيو ۽ هن جي زال کي اچي جهلي ورتو. عورت وڏي رڙ ڪئي. شوٽ، شوٽ. ان تي سندس مڙس چيو ته ڪيئن شوٽ ڪيان، منهنجي ڪيمرا ۾ ته فلم ئي ختم ٿي ويئي آهي.

موڪليندڙ: فقير ساجد علي

جي بلڊ پريشر جي دوا ڪٿي اچان؟ يا ليمي جو عرق؟"

"والله، تون مون کي صفا ماري وجهندين. ٽري وچ هتان، چڱو ٻيهه، منهنجي گاڏي ڪٿي آهي؟ گاڏي ڪيرائي، منهنجو اوور ڪوٽ ڪٿي آهي؟مون کي پارائي، هو بريف ڪيس مون کي ڪٿي ڏي. هي پيڪٽ وٺ، شام جو منهنجي گهر پهچائي ڇڏجائين ياد سان."

حسين صاحب مالڪ پويان ڏاڪٽيون لٿو، ٻاهر وڃي گاڏي جو دروازو کوليائين. صاحب گاڏي ۾ ويهي رهيو. هلندي هلندي وري پڙڪيو.

"مان توهان سيني مان تنگ اچي ويو آهيان. بيزار ٿي ويو آهيان."

"خدا حافظ منهن جا سائين..."

"الله نگهبان."

☆......☆......☆

پڃري ۾ قيد شينهن ڪان جهنگ ڪان تمام پري پهچي چڪو هو.

هو اڃا تائين پنهنجي جهنگ کي وساري نہ سگهيو هو.

پڃري جي چوطرف ماڻهو جمع هئا. اهي ڪيس ڪاوڙ منجهان ڏسي رهيا هيا. اهي ڪانئس ڪو بہ خوف محسوس نہ ڪري رهيا هئا.

شينهن کي انهن ماڻهن کي ڏسي ڪري ڏاڍي حيرت ٿي رهي هئي.

انهن ماڻهن جي وچ ۾ هڪ ماڻهو ڪيس نظر اچي رهيو هو جيڪو حڪم

وقت جو ڦيٿو ڪيئن گهميو آهي تنهن جي جهلڪ هن ڪهاڻيءَ ۾ ڏسندا

هڪ بامقصد علامتي ڪهاڻي، جنهن جو موضوع ۽ مقصد نئون، عجيب ۽ نرالو آهي. هڪ شينهن جي ڪهاڻي جنهن کي جهنگ مان ڪيدي ڪري شهر اندر پڃري ۾ قيد رکيو ويو هو. ان جي تربيت ڪيئن ٿي ۽ آخر هو ڇا بڻجي ويو، سو هن دلچسپ ڪهاڻيءَ ۾ پڙهندا.

ڏهن ڏينهن جو شينهن

زڪريا تامر

سنڌيڪار: افضل هزاريہ

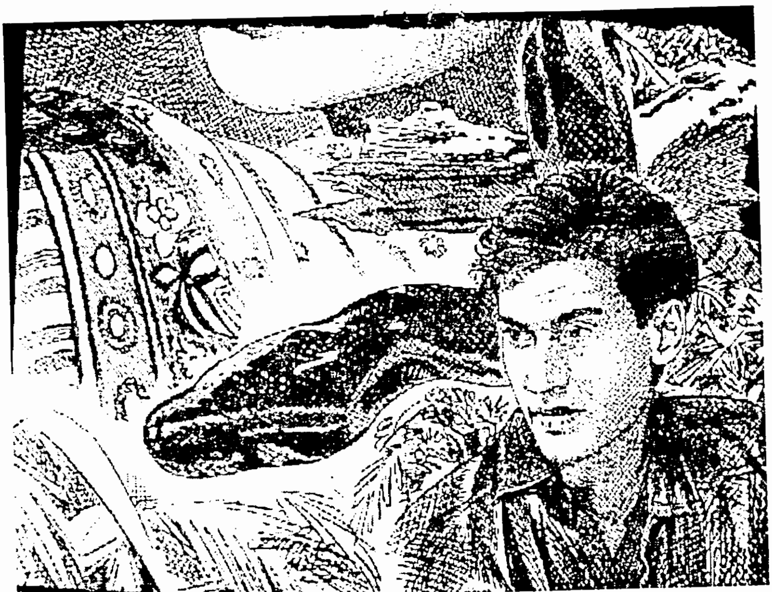

واري لهجي ۾ بيٺلن کي چئي رهيو هو،" جيڪڏهن توهان چاهيو تا تہ هيءُ پيشو اختيار ڪريو تہ پوءِ آئون توهان کي اهو مشورو ڏيندس تہ توهان اهو ڪڏهن بہ نہ وسارجو تہ توهان جو پهريون پهريون نشانو مخالف جو پيٽ هجي. توهان ڏسندو تہ اهو پيشو هڪ ٿي وقت آسان بہ آهي تہ مشڪل بہ. هن شينهن کي ڏسو. هيءُ هڪ خوفناڪ ۽ مغرور شينهن آهي. هن کي پنهنجي آزادي، پنهنجي طاقت ۽ پنهنجي زور آور بت تي وڏو ناز آهي پر هيءُ پنهنجي پيٽ جي ڪاڻ مڪمل بدلجي ويندو ۽ هڪ معصوم ٻار وانگر نهايت ئي شريف، نرم دل ۽ فرمانبردار بنجي ويندو. جنهن وٽ ڪاڏو آهي ۽ جنهن وٽ ڪاڏو ناهي انهن جي وچ ۾ ڇا ٿو ٿئي اهو هاڻي ڏسندا ۽ سڪندا."

انهن ماڻهن خوش ٿي،اهو اقرار ڪيو تہ اهي اهو ڪم سڪندا. ٽرينر (جانورن کي سڌارڻ ۽ سيکارڻ وارو) خوش ٿي ڪليو. هو شينهن سان مخاطب ٿي ٺٺول واري لهجي ۾ ڪائنس پڇڻ لڳو،" اسان جا پيارا مهمان! هاڻي ڪهڙي حال ۾ آهين؟"

شينهن چيو ،" ڪاڏو ڪٿي اچ. هي منهنجي ڪاڏي ڪائڻ جو وقت آهي."

مصنوعي ڏيکاءُ سان ٽرينر ڪيس چيو،"مون تي حڪم ٿو هلائين. جڏهن تہ تون قيدي آهين؟ تون تہ ڪو دلچسپ شينهن ٿو لڳين! هاڻي توکي خبر هجڻ گهرجي تہ هتي صرف مون کي حڪم هلائڻ جو حق آهي. "

"شينهن کي ڪير بہ حڪم نہ ٿو ڏيئي سگهي،" شينهن جواب ڏنو.

"پر هاڻي تون شينهن ڪٿي رهيو آهين،" ٽرينر چيو،" تون جهنگ ۾ بادشاه هوندين ، پر هتي تہ تون پڃري ۾ منهنجو قيدي آهين. تون غلام آهين.غلام جيڪي صرف حڪم مڃيندا آهن. جيڪو ڪجهہ مان توکي چوندس، اهو توکي ڪرڻو پوندو."

"مان ڪنهن جو غلام ناهيان." شينهن گجگوڙ ڪندي چيو.

"تون منهنجو حڪم مڃڻ لاءِ مجبور آهين، ڇو تہ مون وٽ ڪاڏو آهي."ٽرينر چيو

شينهن چيو،" نہ ڪپي مون کي تنهنجو اهڙو ڪاڏو."

" تنهنجي مرضي، تہ پوءِ ره بکن ۾،" ٽرينر چيو."مان توکي تنهنجي مرضي خلاف ڪجهہ بہ ڪرڻ لاءِ مجبور نہ ڪندس." پوءِ پنهنجي شاگردن کي چيو تہ "ڏسجو ڪيئن ٿو بدلجي. غرور ۾ اٽيل مٿو بک نہ ٿو مٿائي سگهي."

شينهن بکيو رهيو ۽ انهن ڏينهن کي ياد ڪرڻ لڳو جڏهن هي بکيو هوندو هو ۽ جهنگ ۾ ڀري ڀري نڪري ويندو هو ۽ شڪار تي طوفان وانگر حملو ڪري چيري ڦاڙي ٽڪرا ٽڪرا ڪري پنهنجي بک جي باهہ کي اجهائيندو هو.

ٻئي ڏينهن ٽرينر ۽ سندس شاگرد شينهنجي پڃري وٽ آيا.

ٽرينر شينهن کان پڇيو،" بک تہ نہ پئي لڳئي نہ ؟ بيشڪ تنهنجي بک تنهنجي لاءِ عذاب هوندي. بس چئي ڇڏ تہ بکيوآهيان تہ جيڪو گوشت تون چوندين ،اهو توکي ملي ويندو."

سچي ڪي چور جو ڏپ نہ هوندو آهي

گرونانڪ، هڪڙي شش سان واٽ وٺيو پئي ويو. هڪ ہ واٽي تي پهچي ڳرونانڪ ننڍو رستو اختيار ڪرڻ گهريو ۽ شش ڏکهو.

"تون ننڍي رستي سان ڇو نٿو هلين؟" گرونانڪ سمجهائيندي پڇيس، "جڏهن تہ ان سان تہ منزل تي جلدي پهچبو."

"انهيءَ راهہ تي ڦورو آهن." شش جواب ڏنو.

"اها هڙ ڪولي ڏيکار تہ ان ۾ ڇا آهي؟" مٿي تي رکيل هڙ ڏانهن اشارو ڪندي گرونانڪ چيس.

شش هڙ ڪولي تہ ان مان سون جي ريٽي نڪتي.

"اها اڇلاءِ ۽ پوءِ ننڍي رستي تي بي ڊپو ٿي مون سان هل! ڇو جو..." گرونانڪ نصيحت ڪندي چيس. "سچي ڪي چور جو ڏپ نہ هوندو آهي."

مطلب: 1. ڏاڙيل بہ پريل پڪيل گهر ۾ ڏاڙو هڻي ٿو.

2. شيطان بہ علم واري ڪي ورغلائڻ تي وس ڪري ٿو.

3. ڏڳو نہ ڏور، ڇا ڪاهيندو چور.

4. سچو، سرڪار ڪان بہ ڏاڍو.

☆......☆......☆

شينهن ڪجهہ نہ ڪڇيو.

ٽرينر ڪيس چيو، "بيوقوف نہ ٿيءُ. جيڪو مان توکي چوان ٿو اهو ڪر. بس مجي وٺ تہ تون بکيو آهين تہ توکي کاڌي لاءِ سڀ ڪجهہ ملي ويندو."

شينهن چيو، "مان بکيو آهيان."

ٽرينر ڪلي پنهنجي شاگردن کي چيو، "ڏسو ،هي هاٿي اهڙو ڦاتل آهي جو هتان نڪري نہ ٿو سگهي."

هن حڪم ڏنو ۽ شينهن کي کائڻ لاءِ ڪوڙ سارو گوشت ملي ويو.

ٽئين ڏينهن تي ٽرينر شينهن کي چيو، "اڄ جيڪڏهن توکي کاڌو گهرجي ٿو تہ مان توکي جيڪي ڪجهہ ڪرڻ لاءِ چوان ،توکي اهو ڪرڻو آهي."

"مان تنهنجو ڪو حڪم نہ مڃيندس." شينهن جواب ڏنو.

"ايترو جلدي فيصلو نہ ڪر. جيڪو چاهيان ٿو اهو هڪ معمولي ڪم آهي. هيئر تون پڃري ۾ هيڏانهن هوڏانهن گهمي ڦري رهيو آهين. جنهن وقت مان توکي چوان بيهہ، تہ تون صرف بيهي رهجان."

هيءُ تہ هڪ معمولي ڳالهہ آهي. شينهن دل ئي دل ۾سوچيو. ايئن نہ ٿئي جو مان پنهنجي هوڏ تي بيٺو هجان ۽ بکون ڪاٽيندو رهان.

ٽرينر حڪم واري انداز ۾ شينهن کي چيو، " ويهه."

شينهن تڪڙ ۾ اٿي ڪري ويهي رهيو.

ٽرينر خوش ٿي چيو، "شاباش!"

شينهن به خوش هو. هن پيٽ ڀري کاڌو. ان دوران ٽرينر پنهنجي شاگردن کي چيو، "ڪجهه ڏينهن جي ڳالهه آهي. هي غلام شينهن هوندو."

چوٿين ڏينهن شينهن ٽرينر کي چيو، " مون کي بک لڳي آهي، مون کي ويهه وڃڻ لاءِ چوُ نه!"

ٽرينر پنهنجي شاگردن کي چيو، "هاڻي هيءُ منهنجا حڪم مڃڻ لڳو آهي." هن شينهن کي چيو ته، "اڄ تون ايستائين کاڌو ڪانه سگهندين، جيستائين تون ٻليءَ جو مياءُن مياءُن وارو آواز نه ٿو ڪڍين."

شينهن پنهنجي ڪاوڙ کي قابو ۾ رکيو ۽ دل ئي دل ۾ چيو، "ٻليءَ وانگر مياءُن مياءُن ڪري آئون صرف پنهنجي دل وندرايان پيو."

هن ٻليءَ جي آواز جي نقل ڪئي. ٽرينر سندس آواز ٻڌي پنهنجي ناپسنديدگيءَ جو اظهار ڪيو ۽ ڪاوڙ ڪندي شينهن کي چيو، "تنهنجي مياءُن مياءُن جي آواز جي نقل بلڪل بيڪار هئي. ڇا تنهنجي خيال ۾ ٻليءَ جي آواز ۽ شينهن جي گجگوڙ ۾ ڪو به فرق نه آهي؟ "

شينهن وري ٻليءَ جو آواز ڪڍيو پر ٽرينر وري به پنهنجي ناپسنديدگيءَ جو اظهار ڪيو ۽ شينهن کي چيو، " ماٺ ڪر. تنهنجي نقل اڃا تائين صحيح نه آهي. اڄ توکي مشق لاءِ ٽائيم ڏنو وڃي ٿو. سڀاڻي وري تنهنجو امتحان وٺندس، جيڪڏهن تون ڪامياب ويئين ته توکي کاڌو ملندو نه ته توکي بکيو رهڻو پوندو."

پنجين ڏينهن ٽرينر، شينهن کان پڇيو، "ٺيڪ آهي، اڄ جيڪڏهن تو ٺيڪ ٺيڪ مياءُن مياءُن ڪئي ته توکي تازو تازو گوشت ڏنو ويندو."

شينهن ٻليءَ جي نقل ڪئي ۽ ٽرينر خوشيءَ جو اظهار ڪندي تاڙيون وڄايون ۽ چيو، "تون وڏو عظيم آهين. واقعي تو اهڙي نموني مياءُن مياءُن ڪئي جيئن ٻليون سيءَ واري منڊ ۾ ڪنديون آهن."

هن پوءِ گوشت جو هڪ وڏو ٽڪرو هن ڏانهن اڇلايو.

ڇهين ڏينهن ٽرينر شينهن جي سامهون پهتو ،شينهن ٻليءَ وانگر مياءُن مياءُن ڪرڻ شروع ڪئي پر ٽرينر بلڪل خاموش رهيو ۽ ڪاوڙ ۾ ڪيس ڏٺو.

" ڏٺئي، مون مياءُن مياءُن ڪئي." شينهن چيو.

" هاڻي گدڙ وانگر ريڙهيون پائي ڏيکار." ٽرينر ڪيس چيو.

"مان! شينهن جهنگ جو بادشاهه، جنهن کان جهنگ جا سڀئي جانور خوف کائيندا آهن ،گدڙ جي نقل ڪيان!" شينهن ڪاوڙجي چيو، "ائين ڪرڻ کان ته مرڻ بهتر آهي."

ستين ڏينهن ٽرينر ڪلندو ڪلندو

شينهن جي پڇري جي ويجهو آيو، ٻنهن کي چيائين،"ڇو ڀلا،ڪاڏو نه ڪپيئي؟"

"ڇو نه ڪپي؟ مون کي ڪاڏو ڪپي."شينهن جواب ڏنو.

ٽرينر چيو،" جيڪو گوشت توکي ملندو، ان جي ڪجهه قيمت آهي.گڏهه وانگي ريڙهيون پائيندين ته توکي ڪاڏو ملندئين."

شينهن دل ئي دل ۾ پنهنجي حالت مٿان افسوس ڪرڻ لڳو ۽ اکيون بند ڪري گڏهن وانگر زمين مٿان رڙهيون پائڻ لڳو.

"تنهنجون اهي ليٽڙيون پائڻ تمام خراب آهن." ٽرينرڪيس چيو،"پر نيڪ آ، مان توتي رحم ڪائي گوشت جو ٽڪرو ڏيان ٿو."

انين ڏينهن ٽرينر شينهن کي چيو ،" مان تقرير ڪرڻ وڃي رهيو آهيان ،جڏهن اها ختم ٿي وڃي ته تون تاڙيون وڄائجان."

اهو چئي ٽرينر تقرير شروع ڪئي،"منهنجا هموطنو،مون ٻهرين به ڪافي دفعا مختلف موقعن تي انهن مسئلن بابت، جيڪي اسان کي مستقبل ۾ درپيش ايندا، وضاحت ڪئي آهي.اسان جون مخالف قوتون جيتريون به ڪوششون ڪرڻ چاهين، ڪن، پر اسان پنهنجي ان پرعزم ۽ اٽل موقف کان ڪونه ڦرنداسين. يقينن اسان طاقت سان ئي فتح حاصل ڪنداسين."

"مان تنهنجي ڳالهه ڪونه سمجهيس."شينهن چيو.

" تنهنجو ڪم صرف اهو آهي ته جيڪو توکي چيو وڃي، اهو ڪر، يعني تعريفي تاڙيون وڄائڻ. بس."ٽرينر ڪيس گهوريندي چيو.

"معاف ڪجان."شينهن چيو،"مان ته جاهل آهيان.اڻ پڙهيل آهيان. تو جيڪو مون کي چيو اهو مون کي عجيب لڳو. جيڪڏهن تنهنجي اها خواهش آهي ته پوءِ آئون ضرور تاڙيون وڄائيندس." شينهن اهو چئي تاڙيون وڄايون.

ٽرينر چيو،" مون کي نه منافق پسند آهن ۽ نه وري منافقت. سزا طور اڄ توکي ڪجهه به نه ملندو."

نائين ڏينهن ٽرينر گاهه جي هڪ گنڍڙي آڻي اڇي شينهن آڏو رکي،"وٺ کاءُ."

"ڇا؟هيءُ گاهه کاوان."شينهن چيو،"مان ته گوشت کائيندڙ جانور آهيان."

ٽرينر ڪيس چيو،"اڄ کان پوءِ تون گاهه کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه کائيندين."

بک جڏهن شينهن کي حد کان وڌيڪ تنگ ڪيو ته هن گاهه کائڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ان جو ذائقو ڪيس نه وڻيو.ڪاوڙ وچان گاهه کان پري ٿي ويو. پر پوءِ ڪجهه دير بعد وري گاهه وٽ آيو ۽ آهستي آهستي ان کي کائڻ لڳو. بک ڪري هاڻ ڪيس ان گاهه مان به مزو اچڻ لڳو هو.

ڏهين ڏينهن نه ٽرينر رهيو ۽ نه وري سندس شاگرد. نه شينهن رهيو ۽ نه وري سندس پڃرو.

شينهن شهري بنجي ويوءِ پڃرو شهر.

☆......☆......☆

محشر

سلسلي وار ناول جي آخري قسط

سڊني شيلڊن/محمد ميمڻ

ان عورت جي ڪهاڻي، جيڪا
معصوم هئي. جڏهن ڪيس دنيا دوڪا ڏنا تہ
هيءَ بہ ان جو جواب ڏيڻ تي مجبور ٿي پئي. هن
جي ذهانت جي آڏو دنيا جا وڏا وڏا ذهن مات
ڪائي ويا ۽ هيءَ سيني ڪي سندن اکين ۾
سرمو وجهي ٽڪڻ لڳي

همت ۽ حوصلي جو اڻ وسرندڙ داستان

گذريل قسطن جو تت

ٽريسي وٽني فلاڊيلفيا ۾ نوڪري ڪري ٿي. اتي هن جو چارلس نالي هڪ شخص سان پيار آهي ۽ ٻئي جلد شادي ڪرڻ وارا آهن. ٽريسيءَ جي پيٽ ۾ چارلس جو ٻار سرجي رهيو آهي. ايتري ۾ کيس گهران فون اچي ٿو تہ سندس ماءُ خودڪشي ڪري ڇڏي آهي. هوءَ پنهنجي اباڻي شهر نيو اورلينس واپس وڃي ٿي، جتي کيس پتو پوي ٿو تہ جو رومانو نالي هڪ ماڻهوءَ سندس ماءُ کي ٺڳي ڏيواليو ڪري ڇڏيو هو. ان ڳالهہ جي ڪري سندس ماءُ خودڪشي ڪري ڇڏي هئي، هوءَ بدلو وٺڻ جي لاءِ رومانو جي گهر وڃي ٿي. جتي اهو ماڻهو کيس قابو ڪري عزت لٽڻ جي ڪوشش ڪري ٿو. انهيءَ ڪشمڪش ۾ ٽريسيءَ جو پسٽل هلي پوي ٿو ۽ رومانو زخمي ٿي پوي ٿو. ٽريسي کيس مئل سمجهي گهٻرائجي وڃي ٿي ۽ ايئرپورٽ پهچي فرار ٿيڻ جي ڪوشش ڪري ٿي. جتي پوليس وارا کيس گرفتار ڪري وٺن ٿا. سندس مٿان رومانو کي قاتلاڻہ حملي جو مقدمو هلي ٿو. سندس وڪيل ۽ جج ٻئي انهن ڏوهارين جي گروهہ جا ڪارندا آهن، جن جي ڪري سندس ماءُ آپگهات ڪري ڇڏيو هو. اهي کيس دوکو ڏين ٿا. ان دلاسي تي ڏوهہ قبولائين ٿا تہ ان ڳالهہ ڪري کيس قيد جي سزا نہ ملندي ۽ سندس پوين بي داغ ريڪارڊ ڏسي کيس آزاد ڪيو ويندو. ٽريسي سندن چار ۾ ڦاسي پنهنجو ڏوهہ عدالت ۾ باسي ٿي ۽ جج کيس پندرهن سالن جي قيد جي سزا ٻڌائي ٿو. ٽريسيءَ کي جيل نيو وڃي ٿو. جيل جي ڪوليءَ ۾ قيدياڻيون ساڻس جنسي بدفعلي ڪن ٿيون، جنهن جي ڪري سندس پيٽ ۾ سرجيل ٻار ڪهائي ٿيو وڃي. ظلم تہ ويتر اهو ٿئي ٿو تہ کيس سزا طور قيد تنهائيءَ ۾ رکيو وڃي ٿو. اتي ٽريسي پنهنجي دشمنن کان انتقام وٺڻ جو عهد ڪري ٿي. هوءَ پنهنجي جسم ۽ دماغ کي ورزش وسيلي چست رکي ٿي. ٻاهر نڪري پنهنجي پراڻيءَ ڪوليءَ ۾ وڃڻ جي خواهش ڏيکاري ٿي. اتي هوءَ انهن ٽن قيدياڻين کي مار ڏئي ٿي جن ساڻس بدفعلي ڪئي هئي. هوءَ ٽين قيدياڻيءَ ارنيسٽائين کي ڪجهہ ڪو نہ چوي ٿي چو تہ اها ان جيل جي بي تاج بادشاهہ هئي. اها سندس بهادري ڏسي هن کان پنهنجي اڳين ڪرت جي معافي وٺي ٿي ۽ جيل ۾ سندس مربي ٿيو وڃي. ٽريسي کيس جيل مان فرار جي لاءِ مدد جي گهر ڪري ٿي. ان جيل جي ريڪارڊ مطابق، اڄ ڏينهن تائين ڪا بہ قيدياڻي ان جيل مان فرار ٿي نہ سگهي هئي. ٽريسي ان ريت کي ٽوڙڻ جو قسم ائي ٿي. اتي ٽريسيءَ مٿان هڪ وڏي بدمعاش برٿا جي اک آهي پر ارنيسٽائين جي ڪري ٽريسي ان جي شرارت کان بچيل آهي. ارنيسٽائين کي هفتي کن ۾ آزادي ملڻي آهي. آخر ٽريسي ۽ ارنيسٽائين جيل مان ڪپڙن جي ٽراليءَ ذريعي ڀڄڻ جو منصوبو ناهين ٿيون. ٽريسيءَ کي ٻئي ڏينهن فرار ٿيڻو آهي. رات جو ڪو اچي ٽريسيءَ کي سرهاڻ ڪري سڏ ڪري ٿو. ٽريسي سندس آواز ڪو نہ سڃاڻي سگهي تہ اها ڪير آهي، دوست يا دشمن.

جواب ملڻ تي خبر پيس تہ اها بہ جيل جي هڪ قيدياڻي ليلان هئي، جيڪا کيس فرار ۾ مدد ڏيڻ لاءِ آئي هئس. ٽريسي وٽنيءَ جي فرار ٿيڻ جو سمورون ڪارروايون مڪمل هيون، پر بدقسمتيءَ سان فرار ٿيڻ واري ڏينهن تي جيل جي وارڊن جي زال کيس ايميءَ کي باغ ۾ گهمائڻ لاءِ چيو، چو تہ وٽس مهمان آيل هئا. باغ ۾ ايميءَ کي ڪيڏائيندي فرار ٿيڻ لاءِ ڊوڙ پاتي. ڊوڙندي ڊوڙندي کيس، پويان ايميءَ جي رڙ ٻڌڻ ۾ آئي. ايمي باغ جي اونهيءَ

ڊنڊ ۾ ڪري پئي هئي. ٽريسيءَ ايميءَ جي جان بچائڻ جي لاءِ، فرار ٿيڻ ڪي ڇڏي، وچي ڍنڍ ۾ ايميءَ کي بچائڻ لاءِ ٽپو ڏنائين. جيتوڻيڪ کيس ترڻ به نه ايندو هو. هن جي بهادريءَ جي ڪري ايميءَ جي جان بچي وئي. سرڪار سندس اهڙي جذبي کي ڏسي کيس آزاد ڪري ڇڏيو. ٻاهر نڪرڻ سان ٽريسيءَ پنهنجي دشمنن جوزف رومانو، پيري پوپ، جج هينري لارينس ۽ اوورساٽيءَ کان بدلو ورتو. هن چارلس کي ڇڏي ڏنو، ڇو ته هو ازدواجي طور تي بدترين زندگي گذاري ويو هو. سڀني دشمنن کان بدلو وٺي، ٽريسي وٺني پنهنجي بينڪ ۾ وئي ته جيئن اتان سندس بقايا رقم وٺي سگهي. بينڪ کيس نپ جواب ڏنو. ٽريسي هڪ نيٽ ڪيفي ۾ ويهي بينڪ جو حفاظتي ڪوڊ کي کولڻ لڳي.

ٽريسي بينڪ جي ڪوڊ کي کولي ان مان صرف ايترا پئسا پنهنجي اڪائونٽ ۾ موڪليا، جيترا هن جا بينڪ طرف ٿيا پئي. تنهن بعد ٽريسي نوڪريءَ لاءِ گهڻي ڪوشش ڪئي پر سندس جيل جو ماضي ڏسي کيس هر ڪنهن شڪ جي نگاهه سان ٿي ڏٺو. مجبورن مدد لاءِ کيس ڪونارڊ مارگن نالي جوهريءَ وٽ وڃڻو پيو، جنهن جو ڏس پتو کيس جيل جي هڪ ساٿياڻيءَ ڏنو هئس. ان جوهريءَ کيس شاهوڪار ماڻهن جي گهرن ۾ چوريون ڪرائڻ تي گهريون. ٽريسيءَ پهرين ته انڪار ڪيو پر بعد ۾ نوڪري نه ملڻ ڪري ان ڪم ڪرڻ لاءِ راضي ٿي وئي. هن هڪ گهر ۾ چوري ڪئي. جيتوڻيڪ موقعي تي پوليس به پهچي وئي، پر ٽريسي پنهنجي عقل کان ڪم وٺندي پاڻ کي بچائي ورتو. کيس اهي هيرا جواهر هڪ ريل اسٽيشن تي ڪونارڊ مارگن جي حوالي ڪرڻا هئا پر رستي ۾ ٻن ٺڳن کيس پوليس آفيسر بڻجي اهي هيراجواهر ڦرڻ جي ڪوشش ڪئي. ٽريسي پهرين ته اصلي پوليس وارا سمجهي گهٻرائجي وئي، پر پوءِ ڳالهه کي سمجهي وئي ۽ انهن کان ڪمال هوشياريءَ سان ان وقت اهي هيرا جواهر واپس ورتا جنهن وقت هو ايئرپورٽ تي جهاز ۾ چڙهي رهيا هئا.

ٽريسي انهن ٻنهي ٺڳن کان اهي هيرا واپس وٺڻ کانپوءِ مارگن کان ٻيڻا پئسا پرائي ورتا، ڇو ته کيس ٻيڻي محنت انهن هيرن ڪاڻ ڪرڻي پئي هئي. ٽريسي ان بعد هڪ جهاز تي گهمڻ لاءِ وڃي ٿي. اتي سندس ملاقات جيف سان ٿئي ٿي، جيڪو انهن ٺڳن منجهان هڪ هو، جن ٽريسيءَ کي ڦرڻ جي ڪوشش ڪئي هئي. ان جهاز تي شطرنج راند جا دنيا جا ٻه مڃيل چئمپين به هئا. جيف کيس انهن سان راند ڪرڻ جي لاءِ چيو.

ٽريسي انهن ٻنهي سان راند ڪري ٿي ۽ حرفت جو استعمال ڪري ٻنهي کي شڪست ڏئي ٿي. ان نگيءَ کان پوءِ ٽريسي اهو سمجهي ته جيف ڪانئس پڇڻ چاهيو پئي، کيس ڇڏي هلي وئي. هاڻ ٽريسيءَ کي گنٿر نالي ماڻهو مليو هو، جيڪو کيس امير ماڻهن جي باري ۾ معلومات ڏئي ٿو ۽ ٽريسيءَ کي شاهوڪار طبقي ۾ متعارف ڪرائي ٿو. ٽريسي انهن کي ٺڳي ٿي. هاڻ ٽريسي پنهنجو روپ بدلائي مسز بينڪي ٿي هڪ تمام وڏي هيرن جو وڪرو ڪندڙ دڪان تي وڃي ٿي ۽ اتان هڪ هيرو هڪ لک ڊالرن جو آهي. تنهن کان پوءِ وري ان دڪان تي اچي ٿي ۽ ان جي مئنيجر هالسٽن کي ٻئي ساڳئي هيري جي لاءِ چوي ٿي، جنهن لاءِ هو چار لک ڊالر ڏيڻ لاءِ به تيار آهي. هالسٽن ان ٻئي هيري جي ڳولا ڪرائي ٿو. کيس هڪ فون اچي ٿو، جنهن ۾ هڪ عورت ڪونٽيسا ماريا کيس اهڙو ساڳيو هيرو وڪڻڻ لاءِ آمادگي ڏيکاري ٿي. هالسٽن ان وٽ اچي ٿو ته جيئن ڪانئس اهو هيرو خريد ڪري، مسز بينڪي کي وڪڻي ناڻو ڪمائي.

هالسٽن هن جي چڪر ۾ اچي ويو. ٽريسي مسز بينڪي بڻجي ڪانئس خريد ڪيل

هڪ لک ڊالر وارو هيرو ڪيس ٻه لک پنجاهه هزار ڊالرن ۾ وڪيو. تنهن بعد ٽريسيءَ ريل گاڏيءَ ۾ هڪ امير اطالوي جوڙي کي ڦريو. جيتوڻيڪ پوليس جي سخت چوڪسي هئي. ٽريسي اهو ڦر ڪيل مال ان ساڳين ماڻهن جي بيگ ۾ رکيو، جنهن کان چوري ڪيو هئائين. اهڙي نموني اهو مال ڪڍڻ ۾ ڪامياب ٿي وئي. تنهن بعد هن فرانس جي هڪ نواب جي گهر چوريءَ جو پروگرام ٺاهيو.

نواب جي گهر ۾ نهايت حفاظتي انتظام هو. اتان چوري ڪرڻ چڻ ناممڪن هو. هر هنڌ برقي اوزارن جو ڄار وڇايل هو، پر پوءِ به ٽريسي پنهنجي ذهانت کان ڪم وٺندي اهو ناممڪن ڪم به سرانجام ڏئي ٿي. ان کان پوءِ ٽريسي فرانس ملڪ جي هڪ تفريحي شهر ۾ اچي ٿي، اتي سندس ملاقات هڪ نڱ پروفيسر سان ٿئي ٿي، جيڪو کيس سمنڊ ۾ ڪنهن پراڻي دور ۾ ٻڏل خزاني بابت ٻڌائي ٿو. ٽريسي ان خزاني جي ڳولا جي دلچسپي وٺي ٿي ۽ کيس گهربل پئسو مهيا ڪرڻ جو واعدو ڪري ٿي. اهو پروفيسر پنهنجي مربي ۽ شهر جي وڏي غنڊي آرمنڊ گرئنگر وٽ اچي ٿو. آرمنڊ ٽريسيءَ جي ڪارنامن کان ڀلي ڀت واقف آهي. هو حيران آهي ته ٽريسي جهڙي هوشيار عورت پروفيسر جي چڪر ۾ اچي سگهي ٿي. ٽريسي آرمنڊ گرئنگر ۽ پروفيسر کي جعلي نوٽن ناهڻ جي مشين جو جهانسو ڏئي ٺڳي وڃي ٿي ۽ آرمنڊ آفريڪا فرار ٿي وڃي ٿو ته جيئن پنهنجي خونخوار پارٽنرن کان جان بچائي سگهي. ان کان پوءِ ٽريسي اسپين جي شهر ميڊرڊ اچي ٿي ته اتي هڪ انتهائي حفاظت واري ميوزم مان نهايت قيمتي تصوير چورائي. اتي سندس جيف سان ملاقات ٿئي ٿي. ٻئي گڏجي گهمن ٿا. ٽريسيءَ جي پويان ڊينيئل ڪوپر پاڇي وانگر لڳل آهي ته جيئن کيس موقعي تي پڪڙي سگهي.

هاڻي ٽريسيءَ ۽ جيف جو ٽارگيٽ چار ملين ماليت جا هيرا آهن، جيڪي پيرس کان هالينڊ ڏانهن مسافر بردار جهاز ذريعي منتقل ٿي رهيا آهن.اهي جهاز جي عملي سان ملي ڀڳت ڪري جهاز جي هيرن رکيل ڪمپارٽمينٽ ۾ ڳجهه ڳوهه ۾ ٽريسي کي چاڙهين ٿا . ٻاڏا اونداهه ۽ لوڏن سبب ٽريسي وڏي مشڪل سان اصلي هيرن جي جاءِ تي نقلي هيرا رکڻ ۾ ڪامياب ٿي وڃي ٿي پر حد کان وڌيڪ تڪليف ۽ ٿڪاوٽ کان ساڻي ٿي پئي ٿي،اوچتو ڪمپارٽمينٽ ۾ داخل ٿيندڙ گارڊن جي قدمن جا آواز ٻڌندي ٻڌندي پنهنجو هوش وڃائي ويهي ٿي ۽ بيهوش ٿي وڃي ٿي. ٽريسيءَ کي جڏهن هوش اچي ٿو ته کيس خبر پئي ٿي ته سندس بخار واري خراب حالت دوران جيف پنهنجو پاڻ کي تڪليف ڏيندي هن جو ڀرپور خيال رکيو هو. ٽريسي جيف جي ان رويي تي سخت حيران آهي. جيف ساڻس محبت جو اقرار ڪري ٿو. هوڏانهن وري جهاز ۾ پوليس کي ٽريسيءَ جو بي ڏيانيءَ ۾ ڇڏيل مفلر ملي ٿو. انهن جو هاڻ ٽريسيءَ مٿان شڪ يقين ۾ بدلجي وڃي ٿو. جيف ۽ ٽريسي هاڻي فيصلو ڪن ٿا ته هو گناهن جي زندگيءَ کي هميشه لاءِ خيرآباد چئي پرسڪون ۽ آرام واري زندگي گهاريندا پر گنٿر کين مجرائي وني ٿو ته اهي سندس لاءِ آخري جوکم کڻن ۽ هالينڊ مان ويهه لک ڊالر حاصل ڪن. اهي هاڻي هالينڊ جي گادي واري هنڌ هڪ هوٽل ۾ ترسيل آهن ۽ علائقي جو ڪمشنر،انسپيڪٽر، ڊينئل ڪوپر جاسوس جي ٽيم سندن پويان لڳائڻ جو فيصلو ڪن ٿا . هاڻي جاسوس ٽريسيءَ ۽ جيف جو هر هنڌ تي سائي وانگر پيڇو ڪن ٿا . ڪجهه ڏينهن ترسي ڪري ڪمشنر جي اجازت سان انسپيڪٽر سندن هوٽل

واري ڪمرن ۾ لڪ ڇپ ۾ سندن ڳالهايل آوازن کي ريڪارڊ ڪرڻ لاءِ خفيه جاسوسي ٽيپ ريڪارڊر نصب ڪرائي ٿو. پاڻ وري انهن جي هوٽل جي ڪمرن مٿان اينٽينا ۽ رسيور لڳائي، ڊينيئل ڪوپر ۽ پنهنجي اسسٽنٽ ساڻ سندن آواز اڪر به اڪر ٻڌن ٿا. هاڻي جيڪو ڪجهه اهي ڳالهائين ٿا ۽ ڪن ٿا. انهن جي هنن کي مڪمل ڄاڻ ملي رهي آهي. هوڏانهن وري ٽريسي ۽ جيف عجيب عجيب ڪم سرانجام ڏين ٿا، جنهن ڪري انسپيڪٽر ۽ ڊينيل ڪوپر مونجهه جو شڪار آهن. ڪڏهن ٽريسي ۽ جيف هالينڊ جون خوبصورت نهرون گهمڻ لاءِ بحري ٻيڙو بڪ ڪرائين ٿا. ڪڏهن اهي هيرن کي ڪٽيندڙ فيڪٽريءَ جو دورو ڪن ٿا ته ڪڏهن املهه، ناياب ۽ قديمي ٽڪلين جي وڪڻڻ واري نمائش ۾ حصو وٺن ٿا. ڪڏهن ٽريسي جانورن جي اسٽاڪ رکيل اسٽور تان ڪبوتر ۽ جهرڪي خريد ڪري ٿي. هوڏانهن جيف سيڪيورٽي آفيسر جو بهروپ ڪري ڪچي سون منتقل ڪندڙ ايمرو بينڪ جي مئنيجر سان ملي ڪري بينڪ جي سيڪيورٽي سسٽم بابت معلومات حاصل ڪري ٿو. انسپيڪٽر ۽ ڊينيئل ڪوپر کي اها پڪ آهي ته اهي بئنڪ مان ڪچو سون چورائيندا. جيف ظاهري طور تي جعلي سيڪيورٽي گارڊس جون يونيفارمس به ورتيون آهن ۽ بينڪ مان ڪچو سون کڻندڙ ساڳي بڪتربند ٽرڪ جهڙي ٽرڪ به ڪرائي تي ورتي، ان کي ساڳيو رنگ ڪرائي ۽ ان جو فرش مضبوط ڪرايو آهي، هاڻي ٽريسي ۽ جيف ان ٽرڪ کي چيڪ ڪرڻ لاءِ ٽرائي وٺي رهيا آهن. جڏهن ته ڊينيل ڪوپر ۽ انسپيڪٽر انهن جي هر هڪ حرڪت کان ڄاڻ رکي رهيا آهن.

(هاڻ اڳتي پڙهندا)

ٽريسي ڊيش بورڊ جو بٽڻ دٻايو ۽ ٽرڪ کي ڍڪڻ وارو ڪپڙو ٽرڪ جي هز پاسي تي پٽجي ويو ۽ ان ٽرڪ کي لڪائي ڇڏيو.

"ها، ٺيڪ آهي، هاڻي اهو صحيح ڪم پيو ڪري" جيف خوشي وچان چيو.

☆......☆......☆

جيف ۽ ٽريسيءَ جا تازا نڪتل فوٽو ۽ سندن بابت تفصيلي معلومات انسپيڪٽر جوپ وان ڊيورين جي آفيس ۾ سندس ڊيسڪ آڏو رکيل هئا. جڏهن ته ساڳي ڪمري ۾ هڪ ڪنڊ کان ڊينيل ڪوپر خاموشيءَ سان چپ چاپ ويٺو ڪجهه سوچي رهيو هو.

هن ڪافي عرصي کان وٺي ٽريسيءَ جي هر قدم تي نظر رکي هئي. اهي هاڻي سندس ڄار ۾ جڪڙجي رهيا هئا. اهي ان ۾ ويتر کان ويتر ڦاسندا پئي ويا.

انهن تي نظر رکي هاڻي جاسوس به ڪجهه بيزار ٿي ويا هئا ۽ گڏوگڏ انهن ۾ تجسس به وڌي رهيو هو. جڏهن ته ڪوپر به چاهيو ٿي ته هاڻي اهو قصو اختتام تي پهچي.

"سيئي ڳالهيون منصوبي مطابق ٿي رهيون آهن." انسپيڪٽر جوپ وان ڊيورين چئي رهيو هو، " انهن کي خبر آهي ته اصل بڪتربند ٽرڪ کهڙي ٽائيم تي بئنڪ وٽ پهچندو. انهن اهو منصوبو ٺاهيو آهي ته اهي اڌ ڪلاڪ پهرئين ئي اتي سيڪيورٽي گارڊس جي جعلي روپ ۾

موجود هوندا ۽ اصلي ٽرڪ جي پهچڻ کان اڳ سون کڻي ڪري فرار ٿي ويندا."
انسپيڪٽر وان ڊيورين بڪتر بند گاڏي جي فوٽو ڏانهن اشارو ڪندي وڌيڪ چيو، " پوءِ گاڏي ۾ چڙهي درياءَ جي ڪناري تي ويندا."

تجسس ۾ پيل هڪ جاسوس ڪانٽس پڇيو، "انسپيڪٽر، توهان کي اندازو آهي ته انهن ڪهڙو منصوبو ٺاهيو آهي ته ڪيئن اهي ملڪ مان سون کي ٻاهر ڪڍندا؟"

انسپيڪٽر جوپ وان ڊيورين ٽريسيءَ جي ان تصوير طرف اشارو ڪيو، جنهن ۾ هوهڪ ٻيڙيءَ جي ويجهو بيٺي هئي. "ان ٻيڙيءَ ذريعي. توهان سيني کي ته خبر آهي ته هاليند ۾ دريائن جو هڪ وسيع چار ڦهليل آهي. جيڪو آبي لنگهه وسيلي پري پري تائين پکڙيل آهي. اهي هن ٻيڙيءَ ذريعي هن ملڪ منجهان نڪري ويندا."

پوءِ وري هن هوا ۾ ٽريسيءَ جي ٻي تصوير ڏانهن اشارو ڪندي وڌيڪ چيو، "۽ هيءَ تصوير. جنهن ۾ توهان ٽرڪ ۾ ٽريسيءَ کي ڊرائيو ڪندي ڏسو پيا، اها ساڳئي ئي ٽرڪ آهي، جنهن ۾ سون ان واهه جي ڪپ وٽ ٻيڙي تي لاهڻ لاءِ آندو ويندو پر ان ۾ انهن کي ڪافي وقت لڳندو. ظاهر آهي ته انهن ٻه وقت جو ڪاٿو ڪيو هوندو ته انهن کي بئنڪ کان پهچڻ لاءِ ڪيترو وقت لڳندو. مون ٻه حساب ڪيو آهي. بيشڪ ان ٻيڙي تائين انهن کي پهچڻ ۾ ڪافي وقت لڳندو. هو سون کي ٻيڙي ۾ وجهڻ کان پوءِ تڙ تڪڙ ۾ فرار ٿيڻ جي ڪوشش ڪندا. جو ته ان وقت انهن کي خبر هوندي ته چيڪنگ جو سلسلو شروع ٿي چڪو هوندو ۽ هو ڏسو ان مال بردار ساموندي جي تصوير، جنهن ۾ جيف، سون کي هاليند مان منتقل ڪرڻ لاءِ لوڊ بڪنگ ڪرايو آهي."

سيئي حيرت وچان تصوير کي ڏسي رهيا هئا جنهن ۾ هڪ وڏي سائيز جو ساموندي جهاز سمنڊ ۾ ترندي نظر اچي رهيو هو.

"ان جهاز جو نالو " اورسيٽا" آهي. اهو آئينده هفتي پنهنجو سفر شروع ڪندو. جيف جيڪو مال لوڊ ڪرائڻ لاءِ بڪنگ ڪرائي آهي، ان ۾ مشينري ڊيڪاري اٽس ۽ اهو مال هانگ ڪانگ جي منزل ڏانهن بڪ ڪرايل آهي."

" هاڻي آخري ڳالهه. " انسپيڪٽر جوپ وان ڊيورين چيو .

سيئي ماڻهو هن کي تڪڻ لڳا.

"اسان پنهنجي پلان ۾ ٿورڙي تبديلي ڪريون پيا. اسان انهن کي ڇڏيون پيا ته اهي بيشڪ بئنڪ مان سون چوري ڪن، ٽرڪ ۾ لوڊ ڪن..."

ان کان پوءِ هي هلڪو ڪليو ۽ ڊينيل ڪوپر ڏانهن ڏٺو.

"اسان انهن کي سڀ سوڙو گرفتارڪنداسين."

☆......☆......☆

هڪ جاسوس ٽريسيءَ جو آمريڪن ايڪسپريس آفيس تائين پيڇوڪندو رهيو، جتان هن ننڍي سائيز جو هڪ پارسل ڪنيو ۽ پوءِ هو سنت ئي پنهنجي هوٽل طرف واپس رواني ٿي ويئي.

"ڪو ٻه طريقو نه هو جو اهو معلوم

ڪري سگهجي ها ته ٽريسيءَ جي پارسل ۾
چا هو." انسپيڪٽر وان ڊيورين ڪوپر کي
ٻڌايو." اسان ٻنهي جي ڪمرن جي تلاشي
ورتي آهي، پر سندس سامان منجهان ڪا
به نئين شيءِ نه ملي آهي."

☆......☆......☆

انٽرپول جاڪمپيوٽر باوجود گهڻي ڪوشش جي به سو ويهه پائونڊ وزني مونٽي جي باري ۾ ڪا به معلومات مهيا ڪري نه سگهيا.

☆......☆......☆

خميس جي شام جو ڊينيل ڪوپر،انسپيڪٽر وان ڊيورين ۽ جاسوس وٽڪيمپ، ٽريسيءَ ۽ جيف جي ڪمرن جي مٿان واري ڪمري ۾ ويٺي جيف ۽ ٽريسيءَ جا آواز ٻڌي رهيا هئا.

جيف جو آواز.

"پاڻ اڌ ڪلاڪ پهرين بينڪ ان وقت پهچنداسين جڏهن پهري تي مامور سپاهين جي ڊيوٽي شروع ٿيڻ واري هوندي. ان سان اسان کي ڪافي ٽائيم ملي ويندو جو پاڻ سون کي ڊوئي به وٺنداسين ۽ روانگيءَ لاءِ به تيار هونداسين.جنهن وقت تائين اهو اصلي ٽرڪ به اچي ويندو، پاڻ ان وقت سون کي ٻيڙيءَ ۾ وجهي رهيا هونداسين."

ٽريسي جو آواز.

"مون چڱي ريت ٽرڪ ۽ ان ۾ موجود گيس ٻنهيءَ کي چيڪ ڪيو آهي. اهو هاڻي بلڪل تيار آهي."

جاسوس وٽڪيمپ چيو." اسان انهن ٻنهي کي داد ڏيون چو ته واقعي انهن شاندار منصوبو سوچيو آهي."

"اهي اوير يا سوير هتان گر ٿي ويندا." انسپيڪٽر ڏند پيڙيندي چيو.

ڊينيل ڪوپر خاموشيءَ سان هنن جون اهي ڳالهيون ٻڌي رهيو هو.

جيف جو آواز :

" ٽريسي جڏهن پاڻ هيءَ واردات ختم ڪري وٺنداسين ته پنهنجي رٿيل گهمڻ واري جاءِ تي هلنداسين."

" تيونس؟ اهو ملڪ ته جڻ جنت آهي."

"تمام بهتر.مان انهيءَ تفريح جو اڳواٽ ئي بندوبست ڪري وٺندس. هاڻي اسان کي ڪجهه به ناهي ڪرڻو، فقط آرامءَ زندگيءَ جو مزو ماڻڻ جي."

انسپيڪٽر وان ڊيورين پڻ پڻ ڪندي چيو،" فڪر نه ڪريو توهان ٻئي، جو ته توهان جي باقي رهيل زندگي جيل ۾ گذرندي. هاڻ توهان مون ڪان بچي نه ٿا سگهو. " هو اٿي وينو ۽هٿ ٽڪاوڻ ڪان ڦهلايائين.چيائين، "ٺيڪ آهي.آئون سمجهان ٿو ته هاڻي اسان کي ننڊ ڪرڻ گهرجي. سڀاڻي صبح جو اسان کي گهڻا ڪم ڪرڻا آهن."

☆......☆......☆

ڊينئل ڪوپرکي رات جو ننڊ نه آئي. ڪيس هرگهڙي اهي خيال آيا پئي ته ٽريسيءَ کي پوليس وارا پڪڙي هٿڪڙيون پارائين پيا ۽ هن جي چهري تي سخت خوف طاري آهي. انهي ڳالهه تان هن کي ڏاڍو مزو پئي آيو. هي باٿ روم ۾ وڃي گرم پاڻي سان وهنجڻ لڳو ۽ گڏوگڏ سوچڻ لڳو، "هاڻ اها راند ختم ٿيڻ واري آهي. ۽ هاڻي ٽريسيءَ کي پنهنجي گناهن جو ڪفارو ادا ڪرڻو پوندو، جيئن گناهگار

شاعر ۽ شادي

مان توهان کي هڪ قصو ٿو ٻڌايان جيڪو بابا مون کي ٻڌايو ته هڪ شاعر هو. ان جو نالو مان نه ٿو ڪٺان ،ان ڪري جو ماڻهو ان تي پوءِ آگريون ڪڻندا ۽ هن جو مذاق اڏائيندا.

شاعر جي شادي ٿي رهي هئي، رسمون وسمون ختم ٿيون، مهمان هليا ويا.آخر ۾ ڪنوار ۽ هيءُ اڪيلا ڪمري ۾رهجي ويا. ڪنوار جو ڪمرو خوبصورتيءَ سان سجايو ويو هو. ڪنوار سجيل بستري تي گهوٽ جو انتظار ڪري رهي هئي پر گهوٽ بستري تي وڃڻ بجاءِ ڪرسي ڇڪي، اتي ويهي نظم لکڻ لڳو. هو سڄي رات نظم لکندو رهيو، هڪ ڊگهي نظم پنهنجي محبت جي باري ۾، پنهنجي ڪنوار جي باري ۾ ۽ زندگي جي هن خوبصورت ترين رات جي باري ۾.

جيڪڏهن ڪو ماڻهو ان وقت به لکڻ ۾ مصروف رهي، جڏهن هن جي نئين نئين ڪنوار هن جو بي چينيءَ سان انتظار ڪري رهي هجي، جيڪڏهن هو پنهنجي محبوبه جي موجودگيءَ ۾ قلم ۽ ڪاغذ هڪ طرف نه ڪري سگهي ته اهو شاعر ناهي، پر نقل ڪندڙ ۽ ڏوڪي باز آهي.

انسان کي ڪم يقينن ڪرڻ گهرجي. هڪ دفعو هڪ وڏو عقلمند ماڻهو هڪ وڻ جي هيٺان منهن کولي ليٽي پيو ۽ ان ڳالهه جو انتظار ڪرڻ لڳو ته صوف پاڪهي هن جي وات ۾ ڪرندا پر هڪڙو به صوف هن جي وات ۾ نه آيو.

ڪم ۽ جفاڪشيءَ کان به وڌيڪ، صلاحيت کان به وڌيڪ، ضروري آهي شاعر لاءِ خلوص ۽ خلوص. تمام انسانن لاءِ ۽ پنهنجو پاڻ لاءِ به.

عورتن کي اداڪرڻو پوندو آهي. سياڻي ُهو پنهنجي گهر يعني جيل طرف روانو ٿيندي، جتي هن کي سڄي ڄمار رهڻو پوندو.

☆......☆......☆

"تون منهنجو معصوم سهارو آهين." هن جي ماءُ هن کي چيو، "مان نه ٿي سمجهان ته مان تنهنجي بغير به ڪجهه ڪري سگهان ٿي."

ڊينيل جو پيءُ هنن کي بنا ٻڌائڻ جي، ڇڏي گهر ٿي ويو هو. ڊينئل ان وقت ڇهن سالن جو هو. شروعات ۾ ته هي پاڻ کي انهي جو ذميوار سمجهندو هو، پر پوءِ سندس ماءُ کيس ٻڌايو ته اهو ڪم هڪ ٻئي عورت جي ڪري ٿيو آهي ته ڊينيئل ڪوپر ان ٻيءَ عورت کان سخت نفرت ڪرڻ لڳو، ڇاڪاڻ ته سندس ماءُ کي ٻيءَ عورت جي ڪري ئي تڪليف جو رسي هئي.

هن ڪڏهن به ان ٻيءَ عورت کي نه ڏٺو هو پر هن کي اها خبر هئي ته اها ڪا " گندي عورت" هئي، ڇو ته هن جي ماءُ ان عورت کي ان نالي سان پڪاريندي هئي، بعد ۾ هي ان ڳالهه تي خوش ٿيندو هو ته اها عورت سندس پيءُ کي پاڻ سان گڏ وٺي ويئي هئي ۽ هوءُ ۽ سندس ماءُ اڪيلا رهڻ

لڳا هئا.سنڌس شهر جا سيارا تمام ٿڌا هوندا هئا ۽ ڊينئل جي ماءُ هميشه هن کي پاڻ سان گڏ گرم گرم بستري ۾ گرم گرم ڪمبل اندر سمهاريندي هئي.

"آئون هڪ ڏينهن توسان شادي ڪندس." ڊينئل ماءُ سان چوندو هو ۽ سندس ماءُ کلي سندس وارن کي سنواريندي هئي.

ڊينئل هميشه پنهنجي ڪلاس ۾ مانيٽر رهندو ايندو هو. هُو اهو هميشه چاهيندو هو ته هن جي ماءُ هن تي فخر ڪري. ماڻهو هن جي ماءُ کي چون ته هن ڪيڏو نه ذهين پٽ ڄڻيوآهي ۽ هن جي ماءُ کين وراڻي ڏي ته مون کي خبر آهي ته ڪو به ايترو هوشيار نه آهي جيترو منهنجو ننڍڙو پٽ. جڏهن ڊينئل ستن سالن جو ٿيو ته هن جي ماءُ پاڙي مان هڪ وڏن وارن واري ماڻهوءَ کي پنهنجي گهر ۾ رات جي مانيءَ تي اڪثر گهرائڻ شروع ڪيو ۽ اهو ڏسي ڊينئل بيمارٿي پيو. هو هڪ هفتي تائين سخت بخار ۾ مبتلا ۽ بستري تي پيل رهيو. هن جي اها حالت ڏسي سندس ماءُ هن سان واعدو ڪيو ته هوءَ آئينده ڪنهن به مرد کي گهر اچڻ جي دعوت نه ڏيندي. هن چيو هو." دنيا ۾ مون کي ڪنهن جي ضرورت نه آهي. سواءِ تنهنجي,ڊينئل."

ان دور ۾ ڊينئل ايترو ته خوش هوندو هو جو پوءِ وري ڪڏهن هو ايترو خوش رهي نه سگهيو هو. هن جي لاءِ هن جي ماءُ سڄي دنيا ۾ سڀ کان وڌيڪ حسين هوندي هئي.جڏهن هو گهر کان ٻاهر هوندي هئي ته هي هن جي بيڊروم ۾ داخل ٿي,ان جا ڪپڙا ڪوليندو هو.هي ان جا ڪپڙا ڪڍي,انهن کي پنهنجي نرم نرم هٿن سان مهٽيندو هو ۽ پنهنجي ڳلن تي رکي سڪون محسوس ڪندو هو.

هي هاڻي ايمسٽرڊيم جي هوٽل ۾ گرم ٽب کي پٺي ڏيو ليٽيو پيو هو. هن جون اکيون بند هيون ۽ تصور ۾ پنهنجي ماءُ جي قتل جي ڀيانڪ ڏينهن کي ياد ڪري رهيو هو. ان ڏينهن سندس ٻارهين سالگرهه هئي. هن کي وقت کان پهرين اسڪول اماڻيو ويو هو. ڇاڪاڻ ته ڪيس ڪن ۾ سور ٿي رهيو هو. دراصل هي مڪر به ان خود ڪيو هو ته جيئن هو جلدئي گهر وڃي پهچي ، جتي سندس ماءُ ڪيس آٿت ڏي ۽ پنهنجي بستري ۾ واڙي ۽ هن ساڻ محبت سان پيش اچي.

ڊينئل گهر ۾گهڙيو۽ ٽڪڙ ٽڪڙ ۾ پنهنجي ماءُ جي بيڊروم طرف وڃڻ لڳو ۽ هن اتي حيرت سان ڏٺو ته سندس ماءُ بغير ڪپڙن جي پاڙي واري ساڳئي وڏن وارن واري سان گڏ ليٽيل هئي. ڊينئل ڏٺو ته هوءَ ۽ پاڙي وارو محبت ونڊي رهيا هئا.

ڊينئل لاءِ اها ڳالهه برداشت کان ٻاهر هئي. ڊينئل کي اوڪارا اچڻ لڳا. هي غسل خاني ۾ ويو ۽ اتي وڃي الٽي ڪيائين.هن پنهنجا ڪپڙا لاٿا ۽ وهنجي صاف ٿيو. ڇاڪاڻ ته سندس ماءُ ڪيس صاف رهڻ سيکاريو هو. هن جي ڪن ۾هلڪي هلڪي تڪليف ٿي رهي هئي. وراندي مان ڪجهه آواز آيا پئي ۽ هي ڪن ڏيئي انهن آوازن کي غور سان ٻڌڻ لڳو. هن جي ماءُ چئي رهي هئي "جان. توکي هاڻ وڃڻ گهرجي.مونکي وهنجڻو به آهي ۽

ڪپڙا بہ پاتا آهن. ڊينئل اسڪول مان اچڻ وارو هوندو. اڄ هن جي سالگرهہ آهي. منهنجي جان پاڻ سياڻي ملنداسين."

ٻاهريان گيٽ بند ٿيڻ وقت دروازي مان ڪو بہ آواز نہ آيو. ان ڪان پوءِ ڊينيئل ڪي، هن جي ماءُ جي غسلخاني مان پنهنجي مٿان پاڻي نانئڻ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. هاڻي ُهوءَ هن لاءِ هن جي ماءُ نہ هئي.هو هن لاءِ هاڻ صرف گندي عورت هئي، جيڪا گندي ماڻهن سان گڏ سمهندي هئي.ڊينيئل ماڻس جي باٿ روم ۾ بنا ڪپڙن جي گهڙيو. ماڻس ڊينئل طرف منهن ڪيو ۽ هن کي اگهاڙو ڏنو تہ ڪيس چيو."ڊينئل، منهنجي جان! تون ڇا پيو ڪرين...؟"

ڪوبر جي هٿ ۾ هڪڙي وڏي ڦٽنچي هئي، "ڊينئل..." هن جي وات مان پوءِ صرف هڪ لفظ "او" ئي نڪتو هو ۽ پوءِ ڦٽڪڻ لڳي. ڊينئل هن جي ڇاتي ۾ ڀهرين ڏک سان ڦٽنچي گهپائي وڌي هئي. هن جي منهن مان رڙيون نڪري رهيون هيون. "گندي عورت..گندي عورت! گندي عورت."

ڊينيئل ماڻس جي رت ۾ بلڪل ٻڏي ويو هو ۽ ماڻس جي ٽب مان ٻاهرنڪري پنهنجي جسم تي لڳل رت کي پاڻيءَ سان ڌوتو ۽ هي ان وقت سوچي رهيو هو تہ " پاڙي واري ماڻهوءَ منهنجي ماءُ کي قتل ڪيو آهي ۽ ان کي ئي ان جي سزا ملندي." تنهن ڪانپوءِ هن سڀ ڪجهہ پنهنجي سوچ ڪان مٿي ڪيو. سندس حرڪتون غير معمولي هيون. ڊينئل پنهنجي هٿن جا نشان ڦٽنچي تان مٽايا ۽ ان کي پنهنجي ماءُ جي باٿ ٽب ۾ اڇلايو.

هن ڪپڙا پاتا ۽ پوليس کي فون ڪئي. ٻہ پوليس ڪارون سائرن وڄائيندي پهتيون. ٻي ڪار جاسوسن سان ڀريل بہ اچي پهتي. انهن ڊينئل ڪان سوال پڇيا. هن کين ٻڌايو تہ هن کي سوير اسڪول اماڻيو ويو هو ۽ اسڪول مان ورندي هن پاڙي واري فريڊ زمر کي سندس گهر مان نڪرندي ڏٺو هو. جڏهن پوليس وارن فريڊ زمر ڪان سوال ڪيا تہ هن مڃيو تہ هو ڊينئل جي ماءُ جو عاشق هو پر هن ڊينيئل جي ماڻس جي قتل جي ڏوهہ مڃڻ ڪان انڪار ڪيو. ڊينئل جي شاهدي جي ڪري زمر کي ڪورٽ ڏوهاري قرار ڏيئي سزا ڏني.

"تون جڏهن اسڪول مان واپس آئين تہ ڇا تو پاڙي واري فريڊ زمرکي ئي پنهنجي گهرمان پڃندي ڏٺو؟"

"ها سائين."

"ڇا تون هن کي صحيح نموني سڃاڻين تو؟"

"ها،سائين."

"تہ پوءِ تو ڇا ڪيو؟"

"آئون... ان وقت ڏاڍو ڏڃي ويو هئس.جنهن وقت مون اهو ڏٺو تہ پاڙي وارو هيءُ شخص منهنجي گهر مان ڊڪندي وڃي رهيو هو تہ ان وقت مرن کي لڳو تہ ڪو واقعو منهنجي ماءُ سان پيش آيو هوندو."

" ڇا پوءِ تون گهر طرف اندر تائين وئين؟

"ها،سائين."

"پوءِ تو ڇا ڪيو؟"

"مون رڙ ڪئي.امان،امان..... پر هن ڪو بہ جواب نہ ڏنو.ان ڪان پوءِ آئون

باٿ روم طرف ويس ...."

ايستائين پهچڻ تي نڊيڙي ٻار جذباتي ٿيندي سڏڪا ڀريا ۽ روئڻ لڳو.

فريڊ زمر کي ان شاهديءَ جي تيرنهن مهينن کان پوءِ ڦاهي تي چاڙهيو ويو.

ان کان پوءِ نوعمر ڊينئل کي ٽيڪساس ۾ سندس پري وارن مائٽن ڏانهن رهڻ لاءِ اماڻيو ويو. جتي سندس چاچي رهندي هئي، جنهن جو نالو ميٽي هو. هي هن سان پهرين اڳ ڪڏهن به نه مليو هو. هوءَ هڪ سخت قسم جي عورت هئي. هو سينيءَ سان سختيءَ سان پيش ايندي هئي. ان گهر ۾ ڊينيئل ڪڏهن به ڪا خوشيءَ نه ڏٺي. هر وقت ماحول ٻسيل ٻسيل هوندو هو.

ڊينيئل کي پنهنجي ضمير چڪ پئي هنيا. سندس ماءُ جي مرڻ کانپوءِ اجا ڪيس گهڻو عرصو به نه ٿيو هو جو هي چرين وانگر حرڪتون ڪرڻ لڳو.هن ڊاڪٽرن کي ڏيکاريو. جن چيو ته هن ۾ چرپائپ واريون ڳالهيون پيدا ٿي رهيون آهن. ڇو ته هن جي ذهن ۾ ڪا اهڙي ڳالهه آهي. جنهن کي هي وسارڻ ٿو چاهي، پر اها ڪائنس نه ٿي وسري. روزبروز هن جي نظر ڪمزور ٿيندي وئي ۽ هي صحيح ڏسي به نه ٿي سگهيو. هن جي نظر واري چشمي جا لينس ٿلها ٿيندي پئي ويا.

سترهن سالن جي عمر ۾ ڊينيئل پنهنجي چاچيءَ جي گهر کان ڀڄي نڪتو ۽ ٽيڪساس کي هميشه لاءِ خير آباد چيائين.

هو هاڻي نيويارڪ ۾ رهندو هو ۽ ڪيس انٽرنيشنل انشورنس پروٽيڪشن ايسوسيئيشن ۾ قاصد طور ڀرتي ڪيو ويو هو.ٽن سالن کان پوءِ کيس تحقيقاتي آفيسر جي عهدي تي ترقي ڏني وئي.ايسوسئيشن هن کي سڀ کان بهترين آفيسر قرار ڏنو. هن ڪڏهن به اضافي پگهار جي گهر نه ڪئي ۽ نه ئي ڪنهن ٻي سهولت جي گهر ڪئي.

ڊينئل انهن سيني شين کي وساري ڇڏيو هو. سندس خيال مطابق هي خدا جي طرفان موڪليل سزا جو فرشتو هو. جنهن جو ڪم گناهگارن کي انهن جي ڪئي (ڏوهه) جي سزا ڏيارڻ آهي.

ڊينئل ڪوپر پنهنجي خيالن مان نڪتو ۽ وهنجي ٽب مان اٿيو . سمهڻ لاءِ بستري ڏانهن ويندي سوچڻ لڳو"سڀاڻي اهو ڏينهن هوندو جڏهن گندي عورت ٽريسيءَ کي سندس ڪيل ڏوهن جي سزا ملندي. ڪاش سندس ماءُ اتي هجي ها ۽ ٽريسيءَ کي ڏنل سزا ڏسي ها!"

☆......☆......☆

ايمسٽر ڊيم

جمع. آگسٽ 22 وقت صبح 00-8 وڳي

ڊينئل ڪوپر ۽ ٻن جاسوسن کي اها ذميواري سونپي وئي هئي ته هو ٽريسي ۽ جيف جي ناشتي تي ڪيل گفتگو ٻڌن.

"منهنجي جان.چا ڪپئي؟ رول يا ڪافي؟"

" ڪجهه به نه.مهرباني."

ڊينئل ڪوپر سوچيو."ٻئي گڏجي آخري ناشتو ڪري ونو."

"ڇا توکي خبر آهي مان ڪهڙي

دنيا جا حيرت انگيز انساني مقدس ميڙاڪا

☆ هرسال دنيا جو وڏي ۾ وڏو انساني ميڙ سعودي عرب جي پاڪ شهرمڪي شريف ۾ جمع ٿئي ٿو. جيڪو چاليهہ لکن کان بہ وڌيڪ ٿئي ٿو. ان جو مکيہ مقصد الله جو فرض پورو ڪرڻ آهي ۽ الله کي خوش ڪرڻ آهي.

☆ هندو وري هندوستان جي ڏور وارين علائقن مان بس، ريلوي ٽرين، گاڏين يا پيرين پنڌ گنگا ندي River Gangesوٽ وهنجڻ لاءِ اچن ٿا. انهن جو تعداد 2 کان 3 لک تائين ٿئي ٿو.انهن جو عقيدو آهي تہ ان سان سندن گناهہ معاف ٿي ويندا ۽ انهن کي ڌرتيءَ تي ٻي جنم ٿيڻ کان پوءِ وري مٿي آسمان تي قائم جنت ۾ جڳهہ ملندي.

☆ خدا کي نہ مڃيندڙ روسين جو بہ هڪ وڏو ميڙ روس جي گادي واري هنڌ "ريڊ اسڪوائر" ۾جمع ٿئي ٿو، جيڪي انهن جي باني ولاديمير ايلچ لينين وٽ جمع ٿين ٿا. جنهن مارڪسٽ رياست جو بنياد وڌو هو.

☆ "St: Palricks Purgalory"(روحن کي پاڪ ڪرڻ واري جاءِ). ڪيٿولڪ عقيدو رکندڙن جو عقيدو آهي تہ اتي گندا روح پاڪ ٿين ٿا. هيءَ جڳهہ آئرلينڊ ۾ آهي ۽ هتي 4 کان 5 لک ماڻهو هر سال جمع ٿين ٿا.

☆ ان کان علاوه فرانس جي شهر پيرس جي مقام وٽ لکين عيسائي جمع ٿين ٿا، جتي وري هي ڳالهہ مشهور آهي تہ ان جڳهہ تي بيبي مريم جي جهلڪ ڏٺي ويئي هئي.

ڳالهہ جي ڪري تجسس ۾ آهيان؟ اسان جي سفر بيڙي جي سفر جي باري ۾."

" نا! پر ان ۾ خاص ڳالهہ ڪهڙي آهي؟ "

"ڇاڪاڻ جو انهي سفر ۾ پاڻ صرف ٻہ هونداسين."

ٻنهيءَ جي کلڻ جو آواز.

"مون کي هن خوبصورت شهر کي ڇڏيندي افسوس پيو ٿئي."

"هيڏانهن ڏس! پياري. هن واردات کان پوءِ پاڻ ڪروڙپتي ٿي ويندا سين. "

ٽريسي جي ٽهڪ جو آواز.

"تون صحيح پيو چوين. جان من."

نائين وڳي صبح مهل تائين ٻنهيءَ جون اهي ڳالهيون جاري هيون . ڪوپر سوچيو پئي تہ." اهي هاڻ تيار آهن.هاڻي اهي پنهنجي منصوبي تي آخري پيرو نظر وجهندا.مونٽيءَ جو ڇا ٿيندو؟ اهو هنن سان ڪڏهن ملندو؟"

جيف چئي رهيو هو."پياري ڇا تون، هوٽل جي ڪنهن ماڻهوءَ کي گهرائي سامان کي ٻڌندينءَ ؟ مون کي لڳي ٿو تہ آئون ڪم جي ڪري مصروف رهندس."

"ها، چو نہ." ٽريسي چيو." مان هيٺان ڪنهن ماڻهوءَ کي گهرائي ٿي وٺان پر هي اهو ڪيڏو نہ عجيب سسٽم آهي.

آمريڪا جي هوٽلن ۾ سامان کڻڻ وارا عام طور تي نہ هوندا آهن."

جيف چيو، "ڇا توکي هن جي تاريخ جي خبر آهي؟"

"نہ،" ٽريسيءَ چيو، "ٻڌاءِ."

"ها،" جيف چيو، "اهو سسٽم ايئن شروع ٿيو هو جو فرانس ۾ 1627ع ۾ اتان جي بادشاهہ "هيو" هڪ جيل ۾ ناهيو هو ۽ ان لاءِ هن هڪ نواب کي ان جو انچارج مقرر ڪيو هو ۽ ان کي هن "ڪان سيرئيج" جو لقب ڏنو هو، جنهن جي معنيٰ آهي" ميڻ بتين وارا نواب." ان جي پگهار ٻہ پائونڊ هوندي هئي ۽ گڏوگڏ بادشاهہ جي چمنيءَ جي ڇار پڻ ان کي ملندي هئي. هي سسٽم اتان کان مشهور ٿيو."

"هي وري کهڙيون ڪچهريون پيا ڪن؟" ڪوپر حيران هو، "ساڍا نَو تي ويا آهن. اهو وقت تہ سندن نڪرڻ جو آهي."

ٽريسي ۽ جيف پاڻ ۾ اجايا موضوع ڳالهائي رهيا هئا.

"آخر اتي اهو ڇا ٿي رهيو آهي؟" ڪوپر ڳالهايو. ڄاسوس منجهي پيا. انهن منجهان هڪ ڇٽي چيو، " مان خبر وٺي ٿو اچان. "

ڪجهہ دير کان پوءِ هو آيو ۽ چوڻ لڳو، " انهن ٻنهيءَ جي ڪا بہ خبر ناهي. هوٽل جي رسيپشن واري هڪ ڪم ڪندڙ کي موڪليو تہ وڃي ڪمري ۾ صفائي ڪري اچي. اها اتي پهتي تہ هن صرف آواز پئي ٻڌا، پر نظر ڪو بہ ڪين آيس."

"ڇا!" ڪوپر جلدي اتي بيهي رهيو ۽ دروازي طرف ڊوڙ پائي، ڊوڙندي ڏاڪڻين تي چڙهڻ لڳو. ڪجهہ وقت کان پوءِ ڊينئل ڪوپر ۽ ڄاسوس ٽريسيءَ جي ڪمري ۾ بيٺا هئا. سواءِ هوٽل جي ڪمرن جي صفائي ڪرڻ واريءَ نوڪرياڻي جي، باقي سڄو ڪمرو خالي هو. ڪافي واري ميز تي، ڪوچ اڳيان ٽيپ ريڪارڊ وڄي رهيو هو، جنهن مان جيف ۽ ٽريسيءَ جو آواز اچي رهيا هئا.

جيف جو آواز.

"مان سمجهان نہ ٿو تہ منهنجو ڪافيءَ پيئڻ جو موڊ ٿي ويو آهي. ڇا اها اڃا گرم آهي؟"

ٽريسيءَ جو آواز.

"آ... ها. آ .. ها .. ها ها."

ڪوپر ۽ ڄاسوس بي اعتباريءَ ۾ هڪبئي کي تڪڻ لڳا.

" مون کي ڪجهہ بہ.... سمجهہ ۾ نہ ٿو اچي تہ هي ڇا آهي؟." ڄاسوسن مان هڪ ڇٽي هٻڪندي چيو.

ڪوپر ٽڙ تڪڙ ۾ هڪ ڄاسوس کان پڇيو، "پوليس ايمرجنسيءَ جو نمبر جلدي ٻڌاءِ؟"

"22-22-22"

ڪوپر جلدي فون کڻي نمبر ڊائل ڪيو.

جيف جو آواز ٽيپ ريڪارڊ مان اڃان تائين اچي رهيو هو. "مان سمجهان ٿو تہ هتان جي ڪافي اسان جي ڪافيءَ کان گهٽ بهتر آهي. مان حيران آهيان تہ اهي ڪيئن تا اهڙي ڪافي ناهين!"

ڪوپر فون تي رڙ ڪندي چيو، "آئون ڊينئل ڪوپر ڳالهايان پيو. انسپيڪٽر وان ڊيورين کي فورن اطلاع ڪيو تہ ٽريسي وٽني ۽ جيف اسٽيوَن غائب

تي چڪا آهن.اهي گيئريج چيڪ ڪن ته اتي ٽرڪ آهي يا نه؟ اٺون بينڪ طرف وڃي رهيو آهيان!"

هن ٽيليفون جو رسيور ڏڙاڪ سان رکي ڇڏيو. ٽريسي جو آواز ٽيپ ريڪارڊر مان اچي رهيو هو."تو ڪڏهن ٻڌو آهي ته ڪافيءَ ۾ بيدي جي زردي ڀيل هجي؟ اهو واقعي ڪيترو نه ....."

ڪوپر در ڪان ٻاهر پهچي چڪو هو.

☆......☆......☆

انسپيڪٽر وان ڊيورين ڊينيئل کي ٻڌائيندي چيو ته."سڀ ڪجهه ٺيڪ ٺاڪ آهي.ٽرڪ گيئريج مان نڪري چڪي آهي.اهي هتي پهچڻ وارا آهن."

انسپيڪٽر وان ڊيورين,ڪوپر ۽ ٻه ٻيا جاسوس ايمرو بينڪ جي بلڊنگ جي ڇت تي موجود هئا.

انسپيڪٽر چيو."انهن شايد پنهنجي منصوبي ۾ ڪا تبديلي ڪئي آهي,شايد ان ڪري جو انهن کي خبر پئجي وئي ته اسان سندن جاسوسي پيا ڪيون. پر تون فڪر نه ڪر دوست,هيڏانهن نهار." هڻ ڪوپر کي هڪ وڏي دوربين ڏانهن اشارو ڪندي چيو.جيڪا ڇت تي موجود هئي ۽ هيٺ گهٽيءَ وٽ هڪ ماڻهو دربان جي ڪپڙن ۾ نالي وارين لوهي پٽين تي پالش ڪري رهيو هو. هڪ ٻيو ماڻهو وري گهٽي صاف ڪري رهيو هو... ٽيون ماڻهو وري هڪ اخبار وڪڻندڙ جي روپ ۾ بينڪ جي ڪنڊ ڪان بيٺل هو.... ٽي ٻيا,مزورن جي روپ ۾ ڪم تي جتيل نظر اچي رهيا هئا هيا.انهن سڀني وٽ ننڍا واڪي ٽاڪي هئا.

انسپيڪٽر وان ڊيورين واڪي ٽاڪي تي ڳالهايو."پوائنٽ اي؟, دربان چيو," اٺون توهان کي ڏسان پيو انسپيڪٽر."

"پوائينٽ بي."

" اوهان اچي رهيا آهيو سائين."

"پوائينٽ سي."

اهو آواز گهٽي کي صاف ڪندڙ جو هو. "يس.؟" اخبار وڪڻندڙ مٿي نهاري... ها ۾ ڪنڌ ڌوڻيو.

" ڊي ...؟"

مرمت جو ڪم ڪندڙ مزورن پنهنجو ڪم روڪيو ۽ هڪ ڇٽي واڪي ٽاڪي تي ڳالهايو. "سائين سڀ ڪجهه هتي تيار آهي."

انسپيڪٽر,ڪوپر ڏي مڙيو."تون گهٻراءِ نه. بينڪ ۾ سون اچا تائين محفوظ پيل آهي. ڪين جيڪڏهن سون حاصل ڪرڻو آهي ته هتي اچڻو پوندو. ٻنهي گهٽين جي ڇيڙن جي ناڪابندي ٿيل آهي ۽ هتان ڀڄڻ جو ڪو به رستو اسان نه ڇڏيو آهي. جنهن وقت هو بينڪ ۾ داخل ٿيندا, ته سمجهه هو سڪ آهن. تون فڪر نه ڪر." هن پنهنجي واچ تي نگاهه وڌي. " انهن جو ٽرڪ هاڻ ڪنهن وقت به اچڻ وارو آهي."

☆......☆......☆

بينڪ ملازمن منجهه بيچيني هئي. ملازمن کي تفصيلات کان آگاهه ڪيو ويو هو. محافظن کي حڪم ڏنو ويو هو ته جڏهن بينڪ جي ٽرڪ اچي ته ان ۾ سون لوڊ ٿيڻ وقت ان جي مدد ڪن ۽ چوڪسي ڪن. يعني هر ماڻهو کي پوري مدد ڪرڻ

جو حڪم هو. مختلف روپن ۾ جاسوس بينڪ جي ٻاهران ڪم ڪري رهيا هئا ۽ گھٽيءَ تي ٽرڪ لاءِ ڪرڙين اکين سان ڇڪاس ڪري رهيا هئا.

ڇت تي انسپيڪٽر وان ڊيورين ڏهون دفعو پڇيو، "ان ٽرڪ جو ڪو ڏس پتو؟"

" سائين ڪو بہ نہ"

جاسوس سپاهي وٽڪيمپ واچ تي نگاهہ وڌي، "هاڻي تہ سندن مقرر وقت ڪان ٽيهہ منٽ وڌيڪ ٿي ويا آهن. جيڪڏهن اهي ....."

اُجتو واڪي ٽاڪي وڄڻ شروع ٿي.

"انسپيڪٽر! ٽرڪ نظر ۾ اچي وئي آهي، اها هاڻي بينڪ طرف اچي رهي آهي، توهان ڇت تان ڏسي سگهو ٿا. سر."

ماحول ۾ ڄڻ ڪرنٽ لڳي ويو. هر ڪو ڪڙو ترو ٿي ويو.

انسپيڪٽر وان ڊيورين واڪي ٽاڪيءَ تي تڪڙ تڪڙ ۾ ڳالهائيندي چيو، "اٽينشن، سيئي يونٽ. شڪار چار ۾ آهن. انهن کي ڦاسڻ ڏيو."

خاڪي رنگ سان رنگيل ٽرڪ بينڪ اندر داخلا ٿي ڪري پنهنجي مخصوص جاءِ تي بيهي رهيو. ٽرڪ سخت حفاظت هيٺ هو. ڪوپر ۽ وان ڊيورين ان کي غور سان ڏسي رهيا هئا. ٻہ ورديون پاتل سيڪيورٽي گارڊ ٽرڪ ڪان ٻاهر نڪري بينڪ طرف وڃڻ لڳا.

"هو ڪٿي آهي؟ ٽريسي وٽني ڪٿي آهي؟" ڊينيئل ڪوپر وڏي واڪي چيو.

"فڪر نہ ڪر.هو هتي هوندا،" انسپيڪٽر وان ڊيورين هن کي آٿت ڏني، "

تغويذ

ٻار جڏهن پيدا ٿيندو آهي تہ اڪثر ان جي ڳلي ۾ تعويذ وڌو ويندو آهي تہ جيئن اهو بلائن، بيمارين، مصيبتن ۽ اذيتن کان محفوظ رهي ۽ هڪ خوشگوار زندگي گذاري سگهي. ماڻهو ان بحث ۾ ڇو پوي تہ تعويذ سان ڪو فرق پوي ٿو يا نہ. بهرحال اهو سڀ ٿي چاهين ٿا تہ تغويذ کي ڪيئن پاتو ويندو آهي تہ جيئن ٻاهرڪان اهو نظر ۾ نہ اچي ۽ ڪپڙن جي هيٺان سيني جي نظرين ڪان لڪائي ان کي رکيو ويندو آهي.هر ڪتاب ۾ بہ اهڙي قسم جو تعويذ هجڻ گھرجي جيڪو نظرن ڪان لڪيل هجي تہ جيئن پڙهندڙ ان کي سوچي ۽دريافت ڪرڻ جي ڪوشش ڪري.

موڪليندڙ: نور بوزدار

هو سون ڪان گھڻو پري نہ ٿا رهي سگھن."

جيتوڻيڪ هو خود اتي موجود نہ آهي، ڊينئل ڪوپر سوچيو، پر اهو ايترو اهم نہ آهي. ڪين ڏوهاري ثابت ڪرڻ لاءِ تہ سندن ڳالهہ ٻولهہ وارو ٽيپ بہ ڪافي آهي.

☆......☆......☆

بينڪ جي ملازمن ٻن يونيفارم پاتل ماڻهن کي سونيون سرون تهہ خاني مان ڪڍائڻ ۾ ڀرپور مدد ڪئي ۽ ان سون

ڪي انهن هڪڙي ننڍي ٽراليءَ ٻروڙو. اهي هاٿي ٽرڪ ڏانهن وڃي رهيا هئا. اهو سڀ ڪجھ، هڪ وڏي دوربين ڪيمرا ذريعي ڪوپر ۽ وان ڊيورين اهو سڀ ڪجھ ڏسي رهيا هئا.

مال ڪٽڻ جو اهو عمل اٺ منٽن تائين لڳاتار جاري رهيو. جڏهن ٽرڪ جي پوئين حصي ۾ سون لوڊ ٿي ويو ۽ هاٿي ان کي لاڪ ڪيو ويو پٺي ته ٻه ماڻهو اڳئين سيٽ لاءِ ٽرڪ ۾ چڙهيا.

انسپيڪٽر وان ڊيورين واڪي ٽاڪي تي رڙ ڪئي، "ولگ!پاس اوپ! يعني، سيئي يونٽ بند ڪيو! فوري بند ڪيو"

هنگامو شروع ٿي ويو. دربان اخبارون وڪڻندڙ، ڪم ڪندڙ مزورَ ۽ جاسوسن جو هڪ هجوم ٽرڪ طرف ڊوڙي ان جو گهيراءُ ڪري ورتو ۽ چوڏاري بندوقون تاڻي ورتيون. ڪنهن ٻه طرف کان ٽريفڪ کي اچڻ کان منع ڪري روڊ بلاڪ ڪيو ويو.

انسپيڪٽر وان ڊيورين، ڊينئل ڪوپر ڏانهن مڙيو ۽ نڪ مان آواز ڪيندي چيو، " تو شروعات کان اهو ٿي چاهيو پٺي نه. ته ڪين سڳ سوڙو پڪڙيو وڃي؟ اچ ته ڪين جهليون."

"هاٿي تصو ٿيو ختم." ڪوپر سوچيو

اهي هاٿي گهٽيءَ طرف تيز تيز وکون کڻي هلڻ لڳا. سيڪيورٽي گارڊ جي يونيفارم پاتل ٻئي همراهَ پٺ طرف پٺيءَ پر بيٺل هئا. انهن جا هٿ مٿي تيل هئا. انهن جي چوڏاري هٿيارن سان مسلح جاسوسن جو گهيراءُ هو. ڊينئل ڪوپر ۽ انسپيڪٽر وان ڊيورين رستو ٺاهيندي اندرگهڙي آيا.

انسپيڪٽر وان ڊيورين اٽنديئي چيو، "توهان هاٿيٰ سڏا ٿيو. توهان کي گرفتار ڪيو وڃي ٿو."

ايشيائي چهرا رکندڙ ٻنهي ماڻهن پنهنجا منهن انهن ڏانهن موڙيا. ڊينئل ڪوپر ۽ وان ڊيورين جي حيرت منجهان رڙ نڪري ويئي ۽ مسلسل انهن کي تڪي ڏٺو.

اهي ٻئي هن جي لاءِ مڪمل اجنبي هئا.

"ڪير آهيو...توهان ؟" انسپيڪٽر وان ڊيورين ڪانئن سوال ڪيو.

"اسان ... سيڪيورٽي ڪمپنيءَ جا محافظ آهيون." انهن مان هڪ ڇٽي هڪندي چيو، "اسانکي شوٽ نه ڪجو اسان تي گوليون نه هلائجو."

☆......☆......☆

انسپيڪٽر وان ڊيورين، ڪوپر طرف مڙيو، "انهن جو منصوبو ناڪام ٿي ويو آهي ان ڪري، " هيءَ چرين وانگي ڳالهائي رهيو هو، "انهن پنهنجو منصوبو ملتوي ڪري ڇڏيو آهي."

ڊينيل ڪوپر جي معدي ۾ ڇڻ باهه لڳي هجي ۽ هن کي محسوس ٿيو ڇڻ اها سندس آهستي آهستي ڇاتيءَ طرف وڌندي پئي وڃي ۽ پوءِ وري نڙيءَ طرف ۽ جڏهن هن ڳالهايو ته هن جو آواز گهٽيل گهٽيل هو.

"نه ڪجھ ٻه غلط ناهي ٿيو."

"تون ڇا پيو ڳالهائين!"

"اهي ڪڏهن به سون جي پويان نه هئا. اهو سيٽ اپ ڊرڪو هو. اسان کي بيوقوف بڻايو ويو آهي."

"اهو ممڪن نه آهي، منهنجو مطلب آهي ته اها ٽرڪ، اها ٻيڙي، اهي يونيفارمس ... اسان وٽ ته سندن فوٽو به ته آهن...."

"ڇا تون سمجهي نه ٿو سگهين؟ انهن کي خبر هئي ته اسان سندن هردم سائي وانگر پيڇو ڪري رهيا آهيون!"

انسپيڪٽر وان ڊيورين جو منهن اڇو ٿي ويو. "او منهنجا خدا.... اهي هاڻي الاهي ڪٿي هوندا؟"

☆......☆......☆

پولر پوٽر گهٽيءَ وٽ ڪوسٽر ۾ ويٺي ٽريسي ۽ جيف هالينڊ واري هيرن کي ڪٽيندڙ فيڪٽريءَ وٽ پهتا. جيف کي نقلي ڏاڙهي ۽ مڇون لڳل هيون ۽ هن پنهنجي ڳل ۽ نڪ کي فوم جي ٽڪرن سان ٿپي پنهنجي مهانڊي کي تبديل ڪري ڇڏيو هو. جنهن ڪري ڪيس ڪير به سڃاڻي نه پئي سگهيو. هن کي رانديگرن وارو لباس پاتل هو ۽ هٿ ۾ ٽيبل ٽينس کيڏڻ وارو سامان جو ننڍو ٿيلهو هوس. ٽريسيءَ کي ڪاري وِگ پاتل هئي ۽ پيٽ سان هڄڻ وارين عورتن وانگر گهيريدار ويڪري پوشاڪ پهريل هئي. سندس هٿن ۾ ٻار کي لوڏڻ وارو ننڍو پينگهو هو. سندس منهن تي حد کان وڌيڪ ميڪ اپ ٿپيل هو ۽ ڪاري اس وارو چشمو پاتل هو. هن وٽ هڪ وڏو بريف ڪيس ۽ هڪ گول ناسي ڪاغذ سان ويڙهيل پارسل به هو. ٻئي ڄڻا رسيپشن روم ۾ آيا ۽ سير وتفريح ڪندڙ

حجام ۽ سندس گراهڪ

هڪ نوجوان حجام جي دڪان ۾ آيو ۽ حجام کي وار ڪٽڻ لاءِ چيو ته حجام ڪيس چيو ته هتي رش آهي تنهنجا وار مان ٻن ڪلاڪن کان پوءِ ڪٽيندس. تيستائين تون انتظار ڪر. نوجوان يڪدم حجام جي دڪان مان نڪتو. ٻئي ڏينهن تي به ائين ٿي ٿيو ۽ وري ٽئين ڏينهن تي به ائين ٿي ٿيو. آخر حجام هن مان تنگ ٿي پنهنجي اسسٽنٽ کي چيو ته ڏس ته سهي، هي آخر هتي انتظار ڇو نه ٿو ڪري ۽ ڪيڏانهن ٿو غائب ٿي وڃي. ان کان پوءِ اسسٽنٽ هن جو پيڇو ڪيو ۽ اهو معلوم ڪري وڌو ته آخر هُو ڪيڏانهن ٿو وڃي.

اسسٽنٽ رپورٽ پنهنجي مالڪ کي ڏني، "مون کي خبر ناهي ته هي ڪٿان ڪان اچي ٿو پر جيئن ئي توهان هن کي هڪ ڪلاڪ يا ٻه ڪلاڪ جوانتظار جو چئو ٿا ته هي توهان جي گهر اندر وڃي ٿو.

سياحن سان گڏ گائيڊ کي ٻڌڻ ويهي رهيا.

"... ۽ هاڻي توهان ليڊيز ۽ جينٽلمين منهنجي پويان ايندو ته توهان ڏسندو ته اسان جو هيرن کي ڪٽيندڙ ڪم ڪيئن ٿئي ٿو. هتي توهان کي موقعو ملندو ته توهان اسان جا بهترين ۽ناياب هيرا خريد ڪري سگهو."

گائيڊ انهن کي ساڻ ڪري وٺي وڃي رهيو هو. گائيڊ سان گڏ اهو هجوم ان دروازن تي پهتو، جيڪي فيڪٽريءَ اندر

ڪليا ٿي. ٽريسي ٻه انهن سياحن سان لڳو لڳ هلي رهي هئي. جڏهن ته جيف هلڪو منڊڪائيندو انهن ڪان پريرو ٿي هلي رهيو هو. جڏهن سيئي سياح دروازي ذريعي اندر ويا ته جيف مڙيو ۽ تڙ تڪڙ ۾ انهن ڏاڪڻن تان هيٺ لهڻ شروع ڪيو. جيڪي تهه خاني طرف ويون پيئي. هن پنهنجي رانديڪن وارو ٿيلهو کولي انهن مان تيل جا نشان لڳل ڪجهه اوزار ڪڍيا ۽ خاموشيءَ سان فيوز باڪس طرف هٿ وڌايو. ايئن ڪندي هن پنهنجي واچ طرف نگاهه وڌي ۽ ڪم شروع ڪري ڏنائين.

جڏهن ته ڏاڪڻن ڪان مٿي ٽريسي سياحن جي گروپ سان گڏ هئي، جيڪا هڪ ڪمري ڪان ٻي ڪمري تائين وڃي رهي هئي. گائيڊ ڪين مختلف ڪچي سون کي ٺاهيندڙ، پالشن ڪندڙ مرحلا ڏيکاري رهيو هو ۽ ڪنهن ڪنهن وقت ٽريسي پنهنجي واچ تي نگاهه ٿي وڌي. اهو ٽوئر سندس منصوبي ڪان پنج منٽ ليٽ هو. هن چاهيو پئي ته گائيڊ تڪڙ تڪڙ ۾ حرڪت ڪري.

نيٺ سياحت جو اهو دورو ختم ٿيو.هاڻي سيئي سياح اهي نمائش واري ڪمري وٽ وڃي پهتا. اهي گائيڊ سميت سنهڙي سونهري چوڏاري ويڙهيل نوڙيءَ واري ٻت وٽ وڃي بيٺا.

"انهيءَ شيشي جي شوڪيس ۾،" گائيڊ فخريه انداز ۾ اعلان ڪيو. "هي آهي لوڪولان هيرو، جيڪو دنيا جو مهانگو ترين هيرو آهي. اهو هڪ دفعي مشهور فلمي اداڪار پنهنجي زال لاءِ خريد ڪيو هو. ان جي قيمت ڏهه ملين ڊالر آهي ۽ ان جي حفاظت دنيا جي جديد طريقي ...."

لائيٽ هلي وئي.

سٽت ئي الارم وڄڻ شروع ٿي ويا ۽ اسٽيل جا شٽر، درن ۽ دروازن اڳيان هيٺ سرڪي ويا. سمورا دروازا بند ٿي ويا. ڪجهه سياح رڙيون ڪرڻ لڳا.

"مهرباني ڪري....،" گائيڊ رڙ ڪندي چيو،

" گهبرايو نه ...گهبرائڻ جي ڪا به ضرورت نه آهي، اهو فقط بجليءَ جو معمولي بريڪ ڊائون آهي. سٽت ئي ايمرجنسي جنريٽر روشني ڏيڻ..."

لائيٽ وري اچي وئي.

"توهان ڏٺو؟" گائيڊ ڪين چيو.

"گهبرائڻ جي ڪا به ڳالهه نه آهي."

هڪ جرمن سياح اسٽيل جي شٽر ڏانهن اشارو ڪندي چيو، " هي ڇا آهن؟"

"حفاظتي تدابير." گائيڊ وضاحت ڪئي. هن هڪ عجيب شڪل جي پنهنجي ڪيسي مان چابي ڪڍي، پت جي هڪ سوراخ ۾ وڌي ۽ ان کي موڙيو ته اسٽيل جا سمورا شٽرَ غائب ٿي ويا.سندس ٽيبل وٽ پيل ٽيليفون وڄي ۽ گائيڊ، ان جو رسيور کڻي ورتو.

"هيڊڪوارٽر پيو ڳالهايان. توهان جي مهرباني ڪيپٽن. نه،سڀ ڪجهه صحيح آهي. اهو غلط الارم هو. ٿي سگهي ٿو، اهو بجلي جو ڪو فالٽ هجي. آئون انهي کي فورن چيڪ ڪيان ٿو. ٺيڪ آهي سائين." هن رسيور رکيو ۽ سياحن جي گروپ ڏانهن مڙيو. "مان معافي ٿو گهران. محترم ليڊيز ۽جينٽلمين. اهو هيرو حقيقت ۾ تمام گهڻو قيمتي آهي، ان جي

پوري چوڪسيءَ سان حفاظت ڪئي وڃي ٿي. هاڻي توهان مان جيڪي خريداري ڪرڻ چاهين ٿا،اهي هتان جا بهترين هيرا...."

لائيٽ هڪ دفعو وري هلي وئي.

الارم وري وڄڻ شروع ٿي ويا ۽ اسٽيل شٽر پڻ وري بند ٿي ويا.

هجوم مان هڪ عورت جي رڙ آئي. "پاڻ کي ٻاهر نڪرڻ گهرجي هيري."

"ڇا تون چپ ڪندئين ڊائنا؟" هن جي مڙس ڪاوڙ مان چيو.

ڊاڪٽن جي هيٺ تهه خاني ۾ جيف فيوز باڪس جي پر ۾ بيٺو هو ۽ مٿان کان سياحن جون دانهون ٻڌي رهيو هو. هن ڪجهه وقت انتظار ڪيو ۽ سوئچ جي تارن کي وري ڳنڍيو. لائيٽ ٻيهر جهمڪو ڏنو.

" ليڊيز و جينٽلمين " گائيڊ ذري گهٽ رڙ ڪندي چيو." اهو ٽيڪنيڪل فالٽ آهي" هن چابي ٻيهر ڪيسي مان ڪڍي پٽ جي سوراخ ۾ وجهي ان کي گهمايو ته شٽر ٻيهر کلي ويا.

ٽيليفون جي گهنٽي وري وڳي. گائيڊ يڪدم ان جو رسيور کڻي ورتو."هيڊ ڊرڪ پيو ڳالهايان.نه، ڪيپٽن.هائو. اسان کي فورن انهي سلسلي ۾ ڪجهه ڪرڻو پوندو."

ڪمري جو دروازوکليو ۽ جيف اندرآيو. هن جي ساڄي هٿ ۾ اوزارن جو باڪس هو. هن جي مٿي تي بجليءَ جي ڪم ڪندڙن جهڙو ڪيپ پاتل هو. هن گائيڊ طرف اشارو ڪيو.

"مسئلو ڇا آهي؟ ڪنهن مونکي ٻڌايو آهي ته اليڪٽريڪل سرڪٽ ۾ پرابلم آهي."

"لائيٽ جهمڪو ڏئي بند ٿي وڃي ٿي." گائيڊ وضاحت ڪئي." تون ڏس ۽ ان کي مهرباني ڪري هڪدم صحيح ڪر."

پوءِ گائيڊ سياحن طرف مڙيو ۽ چپن تي زوري مسڪراهٽ وجهندي چيو."توهان هيڏانهن چونه ٿا اچو ته جيئن توهان آساني سان اسان جا عمده هيرا مناسب قيمت تي چونڊي سگهو؟"

سياحن جي ٽولي شوڪيس ڏانهن حرڪت شروع ڪئي. جيف هجوم کان نظرون چورائيندي هڪ ننڍي گول شي کيسي مان ڪڍي ان جي پنَ ڇڪي ۽ اها لوڪو لان هيري جي هار پاتل بت پويان اڇلائي. انهيءَ شيءِ منجهان ڪارو دونهون ۽ چڻنگون خارج ٿيڻ لڳيون.

جيف گائيڊ ڏانهن منهن ڪندي رڙ ڪئي، "هي آهي مسئلو توهان جو. زمين ۾ وڇايل تارن جو فالٽ آهي!"

سياحن جي ٽولي مان هڪ عورت رڙ ڪئي. "باهه!"

"مهرباني ڪري هر ماڻهو! ...."

گائيڊ رڙ ڪئي. "گهبرائڻ جي ڪا ضرورت نه آهي. خاموش رهو." هي جيف ڏانهن مڙيو ۽ سنهي آواز ۾ ڪيس چيو "ٺيڪ ڪر هن کي! فورن ٺيڪ ڪر هن کي!"

"ڪو مسئلو نه آهي." جيف ڪيس چيو ۽ بت جي چوڌاري ويڙهيل رسي طرف مڙيو.

" نه.... نه!" گارڊ رڙ ڪئي. "تو ان جي ويجهو نه ٿو وڃي سگهين!"

جيف ڪنڌ لوڏيو. "ٺيڪ آهي، پوءِ تون ٺيڪ ڪر هن کي."

مشهور چوڻيون

☆ جيڪڏهن توهان پئسا بچائي نہ ٿا سگهو، توهان کي پوءِ رپيا نہ ملندا.
☆ جيڪڏهن اسان نعمتن تي خدا جو شڪر ڪنداسين تہ پوءِ اسان کي خرابين تي روئڻ جو وقت ئي نہ ملندو.
☆ امير ماڻهو ڪڏهن بکيو رهي ٿو؟ جڏهن هن جو ڊاڪٽر هن کي هدايت ڪري ٿو.
☆ هڪ پيءُ ڏهہ ٻارن جي پرورش تہ ڪري سگهي ٿو پر ڏهہ ٻارن لاءِ پنهنجي پيءُ کي پالڻ ڏاڍو ڏکيو آهي.
☆ ٻار بند مٺي تہ ڪٽي پيدا ٿيندو آهي ۽ ماڻهو کليل هٿ مرندو آهي.
☆ بدنصيبي ڪنگلي جي پويان هوندي آهي.
☆ ماستر ۽ سندس زال جي جهيڙي جو نقصان شاگرد کي ئي ڀوڳڻو پوندو آهي.
☆ پاڙي وارن جي گهر وڃڻ سان ئي اسان کي خبرپوندي آهي تہ اسانجي گهر ۾ ڇا پيو ٿئي.
☆ ٽي شيون لڪائي بہ نہ ٿيون لڪن، محبت، ڪنگهہ ۽ غريبي.
☆ٽي شيون راتون رات وڌيو وڃن. نفعو، ڪرايو ۽ ڇوڪريون.
☆چارن سان پڪي پڪڙي سگهجن ٿا. تحفن سان وري ڇوڪريون.
☆جيڪڏهن زال چاهي ٿي تہ سندس مڙس گهر ۾ هر وقت رهي تہ پوءِ هيءَ ڳالهہ گهٽ ڪري ۽ گهڻو ٻڌي.
☆جڏهن پيٽ خالي هجي، دماغ بہ اهڙوئي ٿي وڃي ٿو.
☆جنهن جي زال خوبصورت آهي، اهو ان لاءِ هڪ خراب دوست مثل آهي.

اهو ڇٺي جيف وڃڻ لاءِ مڙڻ لڳو. دونهون تيزيءَ سان پکڙجي رهيو هو. سياح خوف وچان گهبرائجي ويا هئا.

"ترس، ترس!" گائيڊ ڪيس منٿ ڪئي، "تورو ترس." هن هڪدم فون ڪٽي نمبر ڊائل ڪيو. "ڪيپٽن، هيڊ ڊرڪ پيو ڳالهايان. مون کي توڪي اهو ٻڌائڻو آهي تہ فوري طور تي الارم بند ڪري ڇڏ، اسان سان هتي بجلي جو ڪجهہ مسئلو ٿي پيو آهي."

گائيڊ فون تي ڪجهہ ٻڌي ڪري ڪنڌ لوڏيو ۽ چيو، "ها سائين." هن جيف طرف نهاريو. "هن کي ٺيڪ ڪرڻ ۾ تو کي ڪيترو وقت لڳندو؟"

"پنج منٽ." جيف چيو.

"پنج منٽ." گائيڊ فون تي اهو ورجايو. "ٺيڪ آهي، صرف پنج منٽن لاءِ... اوڪي". هن رسيور رکي ڇڏيو.

"الارمَ ڏهن سيڪندن ۾ بند ٿي ويندا. خدا جي واسطي جلدي ڪج. اسان ڪڏهن بہ الارم بند نہ ڪندا آهيون!"

"مون کي صرف بہ هٿ آهن، دوست" جيف چيو. هن ڏهہ سيڪنڊ تائين انتظار ڪيو ۽ پوءِ فورن اندر وڌي بت وٺ وڃي بيٺو.

هيڊڊرڪ مسلح گارڊ کي اشارو

کيو ۽ گارڊ هاڪار ۾ ڪنڌ لوڏيو ۽ پنهنجون نظرون جيف مٿان ڪپائي ڇڏيون.

جيف بت جي پوئين حصي طرف ڪم ڪري رهيو هو. منجهيل ۽ گهبرائيل گائيڊ سياحن جي ٽولي طرف مڙيو.

"هاڻي ليڊيز ۽ جينٽلمين! تہ مان چئي رهيو هئس تہ هتي توهان عمده هيرن جي چونڊ سستي اگهن تي ڪري سگهو ٿا. اسان ڪريڊٽ ڪارڊن ۽ مسافري چيڪن کي بہ قبول ڪندا آهيون...." هن جهڪندي چيو"... ۽ روڪ رقم پڻ."

ڪائونٽر وٽ ٽريسي بيٺل هئي.

"ڇا توهان هيرا خريد بہ ڪندا آهيو؟" ٽريسيءَ ڪائنس وڏي واڪي پڇيو.

گائيڊ هن کي تڪڻ لڳو. "ڇا؟"

"منهنجو مڙس نهايت مالدار ماڻهو آهي. هو تازو ڏکڻ آفريڪا مان موٽيو آهي. هو چاهي ٿو تہ مان ڪجهہ هيرن کي وڪڻان."

هن ڳالهائيندي ڳالهائيندي پنهنجو بريف ڪيس کوليو جيڪو هن جي هٿ ۾ هو. اهو مٿان کان هيٺ کليو تہ ان مان چمڪندڙ هيرا فرش تي پکڙجي ويا.

"منهنجا هيرا." ٽريسي رڙ ڪئي، "منهنجي مدد ڪريو!"

اتي موجود سياحن جو ميڙ پهرين تہ هيرا ڪرندي ڏسي بت بڻيل خاموش رهيو ۽ پوءِ فوري طور تي هجوم حرڪت ڪئي. هاڻي ان هجوم ۾ پاڃ پئجي وئي هئي. اهي هيرن کي حاصل ڪرڻ لاءِ فرش تي جهڪي پيا ۽ هيرن کي ڳولهڻ لڳا. ان ڪشمڪش ۾ اهي هڪ ٻئي سان ٽڪرائجي رهيا هئا. ان ريت هجوم قابوءَ کان ٻاهر ٿي ويو هو.

"مون ڪجهہ حاصل ڪري ورتا..."

"ڪجهہ تہ جهلي وٺ جان ..."

"ڇڏي ڏي انهن کي اهي منهنجا آهن..."

گائيڊ ۽ محافظ ڪجهہ بہ ڪري نہ پئي سگهيا. اهي پاڃ پيل هجوم کي ٽڙ تڪڙ ۾ پڇندي، دانهون، ڪوڪون ڪندي، لالچ خاطر هڪبئي سان وڙهندي، کيسن ۽ پرسن ۾ هيرا وجهندي ڏسي رهيا هئا. رش جي ڪري محافظ بيوس بڻيل هئا.

محافظن رڙيون پئي ڪيون، "پويان ٿي بيهو! پوئتي هٽو! بيهي رهو."

سياح هيرا ڪٺا ڪرڻ جي لالچ ۾ هڪبئي مٿان چڙهي رهيا هئا.

اتفاق سان ان وقت اٽلي جي سياحن سان ڀريل هڪ بس اچي پهتي ۽ جڏهن انهن ڏٺو تہ ڇا ٿي رهيو آهي تہ اهي بہ ڇرين وانگي انهيءَ پيهہ ۾ هيرن جي لالچ ۾ ڪاهي پيا. محافظ جان توڙ ڪوشش ڪري رهيا هئا تہ هو الارم وڄائين پر رش ۽ پاڃ ڪري اهو ممڪن نہ هو ۽ سياحن جي رش ۾ ڪچليا پي ويا. اتي لڳو پئي تہ ڄڻ سڄي دنيا پاگل ٿي وئي هجي. ان منظرهڪ ڀيانڪ خواب جي صورت اختيار ڪري ورتي هئي جنهن جو انت نظر نہ پئي آيو.

وائڙپ جو شڪار بڻيل گائيڊ آخرڪار ٿاٻڙجندي ٿاٻڙجندي پنهنجي پيرن تي بيهي ڪري بت وٽ پهتو ۽ جڏهن بت ڏانهن ڏٺو تہ ڪيس پنهنجين اکين تي يقين ئي نہ پئي آيو.

لوڪولان هيرو غائب ٿي چڪو هو ۽ ان سان گڏوگڏ پيڻ سان عورت ۽ بجلي جو ٽيڪنيشن به.

☆......☆......☆

ٽريسي پنهنجو ٻهروپ باٿ روم ۾ لاٿو. جيڪو فيڪٽري کان ڪجھ مفاصلي تي هو. هن وٽ ناسي رنگ جي ڪاغذ جو پارسل هو. هوءِ پارڪ جي بينچ وٽ وڃي رهي هئي ۽ هرڪم سندن منشا مطابق ٿيو هو. هن سوچيو ته سياحن جو هجوم ڪيئن نه بي قدر زرقان جي نقلي هيرن تي ٽٽو هو.اهو سوچيندي سوچيندي ڪيس کل اچي وئي ۽ ٺهڪ ڏيڻ لڳي. هن جيف کي ايندو ڏٺو. جنهن کي گهرو پوري رنگ جو سوٽ پاتل هو. مڇون ۽ڏاڙهيون غائب هيون. ٽريسي ٽپ ڏئي اٿي، جيف هن وٽ آيو ۽ڪيس چيو، "آئون توسان بيحد پيار ڪريان ٿو."

هن پنهنجي ڪيسي مان لوڪولان هيرو ڪڍيو ۽ ٽريسيءَ جي حوالي ڪيو، " هيءُ پنهنجي دوست جي حوالي ڪج جان. پاڻ وري پوءِ ملنداسين."

☆......☆......☆

ٽريسي هن کي آهسته آهسته هلندي ويندي ڏٺو.

هن جون اکيون چمڪي رهيون هيون. اهي هڪٻئي سان تعلق رکندڙ هئا.انهن ٻنهي مختلف جهازن ۾ سيٽس بُڪ ڪرايون هيون ۽ برازيل ۾ وري ملڻ جو پروگرام ٺاهيو هو. ان کانپوءِ انهن فيصلو ڪيو هو ته هو هاڻي هميشه لاءِ گڏ زندگي گذاريندا. ٽريسي چوڌاري ڏٺو ۽پڪ ڪئي ته ڪو به ڪيس نه ڏسي رهيو هو. پوءِ هن پنهنجي پارسل ۾ اهو هيرو رکي ڇڏيو. پارسل ۾اندر هڪ ننڍڙو پڃرو هو، جنهن ۾ هڪ ڪبوتر هو. جڏهن هي آمريڪن ايڪسپريس آفيس ۾ ٽي ڏينهن اڳ ويئي هئي تڏهن ٽريسي اهو ورتو هو. هن انهيءَ ڪبوتر کي دري کان ٻاهر آزاد ڪرڻ لاءِ ڪڍيو. ٽريسي پکيءَ کي ڦر ڦر ڪندي ڏسندي رهي.

ٽريسي ننڍڙي، هٿ جيڏي ڪپڙي جي نهيل ٿيلهي، پرس مان ڪڍي ان ۾ هيرو وڌو ۽ پوءِ ان کي پکيءَ جي پيرن سان ٻڌي ڇڏيو.

"منهنجي سٺي مارگو، هن کي ڪٽي گهر پهچاءِ."

اوچتو يونيفارم پاتل پوليس وارو ظاهر ٿيو.

" رڪ! تون ڪير آهين ۽ اهو تون ڇا ڪري رهي آهين؟"

ٽريسي جي دل ڌڪ ڌڪ ڪرڻ لڳي "ڇا ... ڇا مسئلو آهي آفيسر؟"

پوليس واري جون اکيون پڃري طرف هيون ۽ ڏاڍو ڪاوڙيل هو.

"توکي خبر نه آهي ته مسئلو ڇا آهي. پهرين ڳالهه ته انهن ڪبوترن کي پوري ريت کاڌ خوراڪ ڪارائڻ گهرجي ۽ اهو قانون جي خلاف آهي ته انهن کي جهلي پڃرن ۾ قيد ڪجي. هاڻي تون فورن انهن کي آزاد ڪر نه ته آئون توکي گرفتار ٿو ڪريان."

ٽريسي ڳيٽ ڏيئي گهرو ساهه کنيو. "جيڪڏهن تون ائين چئين ٿو ته ٺيڪ آهي." هن پنهنجي ٻانهن مٿي ڪري پڃري مان ڪبوتر کي هوا ۾ اڇلايو.

هڪ مرڪ سندس چپن تي تري آئي. جيئن هن ڏنو پئي تہ ڪبوتر مٿي ۽ مٿي ويندو پئي رهيو. اهو گولائي جي صورت ۾ مٿي اڏامي رهيو هو. پوءِ انهي جو رخ لندن طرف ٿي ويو. جيڪو اتان ڪان 230 ڪلوميٽر جي مفاصلي تي هو. اهو هڪ پالتو ڪبوتر هو جيڪو هڪ ڪلاڪ ۾ چاليهہ ڪلوميٽرن جو سفر طئي ڪري سگهيو ٿي.

اها ڳالهہ گنٽر ٽريسيءَ کي ٻڌائي هئي، تنهن ڪري مارگو ڪبوتر ڇهن ڪلاڪن اندر گنٽر وٽ پهچي ويندو.

"هاڻي وري ائين نہ ڪجان." پوليس واري ٽريسيءَ کي خبردار ڪندي چيو.

"آئون وري ائين نہ ڪنديس." ٽريسي ساڻس واعدو ڪيو.

"ڪڏهن بہ نہ."

☆......☆......☆

شام جو دير سان ٽريسي شيفول ايئرپورٽ وٽ پهتي. هوءَ بورڊنگ ڪارڊ وٺي جهاز جي دروازي ڏانهن وڌي رهي هئي، جيڪو برازيل طرف وڃڻ وارو هو.

ڊينيل ڪوپر دروازي جي هڪ ڪنڊ وٽ بيٺل هو ۽ هن کي ڇتائي ڏسي رهيو هو. هن جي اکين ۾ غصو هو. ٽريسي لوڪولان هيرو چوري ڪري ورتو هو. ڪوپر کي خبر هئي تہ ٽريسي پنهنجو مقصد ضرور حاصل ڪري وٺندي. اهو سندس واردات جو طريقو هو. جرائت هئي ۽ هڪ زبردست منصوبو هيو. هيءُ ڪري بہ ڇا ٿي سگهيو. انسپيڪٽر وان ڊيورين، ٽريسي ۽ جيف جا فوٽو ميوزيم جي گارڊ کي ڏيکاريا. " نہ اسان انهن ٻنهي مان ڪنهن کي بہ ناهي ڏٺو. چورَ کي ڏاڙهي ۽ مڇون هيون، نڪ ۽ چپ نڪتل هئا ۽ عورت جنهن وٽ هيرا هئا ان جا وار گهرا هئا ۽ اها پيٽ سان هئي."

۽ نہ ئي هيرن جو ڪو اتو پتو پيو. جيف ۽ٽريسي جي سامانن جي مڪمل ڇڪاس ڪئي ويئي پر انهن مان ڪجهہ بہ نہ نڪتو.

"هيرا اڃا تائين ايمسٽرڊيم ۾ ئي آهن." انسپيڪٽر وان ڊيورين قسم کڻندي ڪوپر کي چيو "اسان هنن کي ڳولي وٺنداسون."

" هاڻ توهان ڪجهہ بہ ڪري نہ ٿا سگهو." ڪوپر ڪاوڙ سان چيو" هنن ڪبوتر جو استعمال ڪيو آهي. هنن هيرا توهان جي ملڪ منجهان گهريلو پالتو ڪبوترن ذريعي منتقل ڪري ڇڏيا آهن."

ڪوپر، ٽريسي وٽني کي ٻي يارومددگار نظرن سان ڏٺو پئي، جيڪا هجوم جو رستو چيريندي جهاز اندر وڃي رهي هئي. اها پهرين عورت هئي جنهن هن کي شڪست ڏني هئي.

جيئن ٽريسي بورڊنگ گيٽ وٽ پهتي تہ هُو ٿورو منجهي پئي ۽ ڪجهہ وقت لاءِ مڙي ڪري پنهنجون نظرون ڪوپر جي اکين ۾ ملايون. ڪيس خبر هئي تہ هُو هن جو يورپ ڀر ۾ وقت پيڇو ڪري رهيو هو، ڇڻ هن جا لاءِ موت ۽ زندگي جو سوال هجي. اهو ڪجهہ عجيب هو هن جي لاءِ. ٽريسيءَ جي من ۾ گهبراهٽ پيدا ٿي رهي هئي ۽ ساڳي وقت ٽريسي کي هن لاءِ افسوس بہ محسوس ٿي رهيو هو. آخري مهل ٽريسيءَ ڪوپر کي هٿ لوڏي خدا

حاڻ چيو ۽ جهاز ۾ چڙهي وئي.

ڊينئل ڪوپر پنهنجي ڪيسي ۾ پنهنجي استعفيٰ جي ليٽر کي هٿ لائي ڇهيو.

☆......☆......☆

اهو هڪ پرڪشش پان آمريڪن 747 بوئينگ جهاز هو ۽ ٽريسي فرسٽ ڪلاس ۾ سفر ڪري رهي هئي. هوءَ ڏاڍي پرجوش هئي. ڪجهه ڪلاڪن کان پوءِ هوءَ جيف سان گڏ هوندي، اهي برازيل ۾ شادي ڪندا. هاڻ ٻيو ڪو به جوکم وارو ڪم نه ڪندا. ٽريسي سوچيو پر آئون انهي کي نه وڃائيندس. مون کي خبر آهي ته آئون گهڻي دير انهن ڪمن کان پري نه ٿي رهي سگهان پر هاڻي وڏيڪ ڪم نه. هاڻ فقط زندگي ۾ هڪ ئي تجسس وارو ڪم بچيو آهي، اهو آهي جيف اسٽيوَن جي زال ٿيڻ.

"معاف ڪندا..."

ٽريسي مٿي نهاريو.

ٿورو پيٽ نڪتل، اداس نظر ايندڙ مايوس چهري وارو هڪ ماڻهو سندس پرسان بيٺو هو. ان ماڻهوءَ ڪيس دري واري سيٽ ڏانهن اشارو ڪندي چيو، "هي منهنجي سيٽ آهي."

ٽريسي پنهنجوپاڻ کي ٿورو وڪوڙيو ته جيئن هو پرسان لنگهي ڪري پنهنجي سيٽ تي وڃي سگهي.

"اڄوڪي فلائيٽ شاندار ٿي لڳي!" هن جي آواز ۾ رونق هئي.

ٽريسي خاموش رهي. هن کي ان ڳالهه ۾ ڪا به دلچسپي نه هئي ته هو ڪو پنهنجي همسفر سان ڪچهري ڪري. هن کي گهڻو ڪجهه سوچڻو هو ۽ هن وٽ وقت نه هو. هڪ نئين زندگي جي شروعات ڪرڻي هئي. هو ۽ جيف ڪنهن به جاءِ تي وڃي رهندا ۽ بهترين شهري ٿي ڪري رهندا. حد کان وڌيڪ عزت وارا. مان وارو صاحب جيف ۽ بيگم جيف.

هن جي ساٿي هن کي چيو، "جيئن ته اسان ٻئي هن پرواز تي هر مسافر آهيون.... ۽ هي فلائيٽ ڪافي ڊگهي آهي.... ڇو نه پاڻ بوريت کان بچڻ لاءِ هڪ ٻئي سان سڃاڻپ ڪرايون؟ منهنجو نالو ميڪسملئين پئرپونٽ آهي."

(ختم شُد)

شاگرد

هڪ سٺ سالن جو پوڙهو بس ۾ سفر ڪري رهيو هو ته ڪنڊيڪٽر هن ڏي ڪرايو وصول ڪرڻ لاءِ آيو. پوڙهي چار آنا ڪنڊيڪٽر جي هٿ تي رکياءِ چيو، "آئون شاگرد آهيان."

ڪنڊيڪٽر حيرت سان چيو، "چاچا، تون شاگرد آهين."

پوڙهو، "ها."

ڪنڊيڪٽر: "ٻڌايو ته اوهان ڪهڙي اسڪول ۾ پڙهندا آهيو."

پوڙهو: "اهو وري ڇو؟"

ڪنڊيڪٽر: "ڇو ته مان به پنهنجي پيءُ کي ان اسڪول ۾ داخل ڪرايان."

موڪليندڙ: وسيم الله سر شاهپور چاڪر.

☆......☆......☆

هڪ ويران ريلوي اسٽيشن جي اسٽيشن ماستر جو احوال جيڪو زندگيءَ مان بيزار ٿي پيو هو

عظيم روسي اديب انتون چيخوف جي انساني سڀاءَ مٿان لکيل ڪهاڻي. چيخوف لاءِ چيو وڃي ٿو ته هو انساني فطرت کي چٽڻ ۾ بي مثال مهارت رکندو هو. چيخوف کي عالمي ادب ۾ تمام مٿانهين حيثيت حاصل آهي. هي جيتوڻيڪ اڻويهين صديءَ جو ليکڪ آهي ته به سندس لکڻيون اڄ به دنيا جي ڪنڊڪڙڇ ۾ پڙهيون وڃن ٿيون. مغرب ۾ ته سندس ڊراما ۽ ڪتاب درسي ڪتابن جي حيثيت ۾ پڙهايا وڃن ٿا

شيمپين

انتون چيخوف

سنڌيڪار: مسڪين سمون

هي ڪهاڻي ان زماني جي آهي، جنهن وقت آئون ريلوي اسٽيشن تي اسٽيشن ماسترهيس.اهو ننڍڙو جهنڊي لهرائڻ وارو اسٽيشن.اسان جي ملڪ جي ريلوي سسٽم جو هڪ ننڍڙو اسٽيشن هو.

منهنجي زندگي مزي ۽ خوشين سان ڀريل آهي يا بيزار ڪن؟ انهي جو فيصلو اوهان پاڻ ڪجو، جڏهن آئون توهان کي ٻڌائيندس ته ان اسٽيشن کان ويهه ڪلوميٽر پري تائين ڪا به انساني آبادي

نہ هئي، نہ ڪا عورت هئي ۽ نہ ئي ڪو شراب جو ڊنگ وارو دڪان! آئون ان وقت ڀرپور جوان هئس. مضبوط هئس. گرم دماغ ۽ ڪجهہ سادو بہ هئس. ان وقت منهنجون دلچسپيون صرف اهي ئي هيون تہ مسافرن سان ڀريل ريل جي درين کي ويندي پري پري تائين ڏسڻ ۽ ٿرڊ ڪلاس ووڊڪا شراب واپرائڻ. ڪڏهن ڪڏهن ائين ٿيندو هو تہ ريل جي دبي (ڪار) جي دري ۾ ڪنهن خوبصورت عورت جو مُنهن ظاهر ٿيل ڏسندو هوس تہ بت جڻ پٿر بنجي ويندو هو ۽ ساهہ روڪي ان ويندڙ ريل جي دبي کي انهيءَ وقت تائين تڪيندو رهندو هوس، جيستائين ڪي اهو نظرن کان گم ٿي نہ ويندو هو. ڪنهن ڪنهن وقت آئون تمام گهڻو شراب پيئندو هوس ۽ ڪلاڪن جا ڪلاڪ مدهوش پيو هوندو هوس. اونهاري جي موسم ۾ تہ بيزار ڪن ۽ موت واري خاموشي هوندي هئي، جنهن ۾ زميني ڪيڙن جي چرچر جي آوازن ۽ خاص ڪري چانڊوڪيءَ جي راتين ۾ پريشان ڪندڙ آوازن جي ڪري ڏاڍي ڪاوڙ ايندي هئي.سياري ۾ بيداغ برف سان ڍڪيل اڇي رنگ جون ٽڪريون ۽ ٽڏيون ويرانيون، وڏيون ٿڪائيندڙ راتيون ۽ بگهڙن جي اونايون ڏاڍو عذاب رسائيندا هيا،جڻ تہ ڪو تڪليف ڏيندڙ خواب ڏسي رهيو هجان.

ننڍڙي اسٽيشن تي مون سان گڏ ٻيا بہ ڪجهہ ماڻهو رهندا هئا، جنهن ۾ منهنجي زال ۽ آئون، ڪنن کان ٻوڙو هڪ ٽيليگراف آپريٽر، ٽي عدد چوڪيدار، منهنجو اسسٽنٽ جيڪو عادي شرابي هو ۽ پنهنجو علاج ڪرائڻ جي لاءِ اڪثر شهر ويندو رهندو هو،جتي هو مهينن جا مهينا گذاريندو هو ۽ پويان هن جي ڊيوٽي مون کي ڪرڻي پوندي هئي ۽ ظاهر آهي تہ سندس پگهار بہ آئون کڻندو هوس. مون کي ڪو بہ يار نہ هو ۽ نہ ڪو اهڙو ڪو دوست هو جيڪو اسان وٽ مهمان بنجي اچي ترسي ها. مان خود بہ ڪنهن وٽ نہ ويندو هوس، سواءِ ريلوي جي ملازمن جي گهر ۽ اهو بہ آئون ڪڏهن ڪڏهن ويندو هئس! حقيقت ۾ منهنجي زندگي ٿڪائيندڙ ۽ بيزار ڪندڙ زندگي هئي.

مون کي ياد پوي ٿو تہ منهنجي زال ۽ مان نئون سال ملهائڻ لاءِ مهينا، هفتا ۽ پوءِ تاريخون ڳڻيندا هئاسون.

اسان ٽيبل تي سستي وچان ويٺا هئاسين. پوڙهي ٽيليگراف آپريٽر جي پيدا ڪيل بيزار ڪن ٽائيپ رائيٽر جي آوازن مان ٿڪاوٽ پئي ٿي، جنهن جو ڪمرو اسان جي ڪمري جي لڳو لڳ هو.

مون ووڊڪا شراب جا پنج گلاس اڳ ۾ ئي پي ڇڏيا هئا ۽ پنهنجو ڳرو مٿو هٿن ۾ وجهي انهي بيزار ڪن آوازن جي باري ۾ سوچي رهيو هوس، منهنجي زال منهنجي پر ڀرويهي پنهنجن اکين سان منهنجي منهن کي تڪي رهي هئي، ائين تڪيندي هن اکيون پوري ڇڏيون.مون کي محسوس ٿيو تہ دنيا ۾ شايد منهنجي لاءِ ڪا بہ ٻي عورت نہ آهي جيڪا پيار مان مون کي ائين تڪي. هو مون سان حد کان وڌيڪ محبت ڪندي هئي، جڻ تہ هو منهنجي غلام هجي.هو مون سان نہ فقط بي انتها محبت ڪندي هئي پر منهنجي

ناانصافين ۽ بي اعتنائيءَ، ظلمن، منهنجي غمگيني توڙي منهنجي ان بيواجبائين سان جيڪو آئون ان جي جسم تي ڪندو هوس، خوشيءَ سان سهندي هئي.

انهن ڏکن باوجود اسان نئين سال کي خوش آمديد چوڻ لاءِ تياري ڪندا هئاسين ۽ آڌي رات ٿيڻ جو ته ڪافي بي صبري سان انتظار ڪندا هئاسين. حقيقت ۾ اسان ان موقعي جي لاءِ ٻه شيمپيئن جون بوتلون بچائي رکندا هئاسين.اهو شيمپيئن اصلي هوندو هو. اهي بوتلون اسان ڪرسمس جي پارٽي جيڪا سرءُ مند ۾ ٿيندي هئي، ان مان بچائي رکندا هئاسين.

جنهن وقت ٻارنهن ۾پنج منٽ بچيا ته مون انهن بوتلن مان هڪ بوتل جو ڍڪڻ کوليو.مان ووڊڪا شراب جي اثر هيٺ ڪجھ مدهوش هيس ، ان ڪري مون کي خبر نه پئي تي ته آيا بوتل خالي آهي يا نه. بس مون کي اهو ياد هو ته ڍڪڻ ڌماڪي سان وڃي ڪمري جي ڇت سان لڳو هو ۽ بوتل منهنجي هٿ مان ترڪي فرش تي ڪري هئي. ان بوتل مان اڌ گلاس ڪن شراب جو هارجي ويو هو جو مون فورن بوتل کي جهلي ورتو ۽ ان جي منهن مٿان پنهنجي آڱر رکي ڇڏيم.

"نيڪ آ... نئون سال مبارڪ!"مون رڙ ڪندي شراب جا ٻه گلاس ڀريا. مون هڪ گلاس پنهنجي زال کي ڏنو ۽ کيس چيو، "پيءُ. نئون سال مبارڪ هجئي!"

منهنجي زال گلاس ڪنيو ۽ پريشان اکين سان مون کي ڏٺو. هن جو منهن ڊپ وچان پيلو ٿي ويو هو.

"تو بوتل ڦٽي ڪئي يا اها پاڻ تنهنجي هٿن مان ڪري پئي؟" هن پڇيو.

"اها پاڻ ڪري پئي هئي. پر ڇا ٿيو؟"

"اهو سٺو سنوڻ ناهي، " هن چيو ۽ پنهنجي شراب جو گلاس هيٺ رکي ڇڏيو، " اها نياڳ جي نشاني آهي. انهي جو مطلب اهو آهي ته هن سال اسان مٿان ڪا مصيبت نازل ٿيندي."

"ڪهڙيون نه ٻارن واريون ڳالهيون ٿي ڪرين!"مون کيس چيو."تون سياڻي عورت آهين پر اڄ پوڙهين عورتن وانگر ڇو پئي غلط سلط ڳالهائين. ماٺ ڪري شراب پيءُ ۽ مزو وٺ!"

"آئون غلط سلط ڳالهايان يا نه پر پڪ سان هن سال ضرور ڪجھ ٿيندو ۽ تو کي ان جي خبر پئجي ويندي."

هن گلاس خالي نه ڪيو ۽ ڪمري جي هڪ ڪنڊ طرف هلي وئي ۽ پنهنجو پاڻ کي سوچن ۾ گم ڪري ڇڏيو. مون ڪجھ وقت تائين وهم جي موضوع تي ڳالهايو، اڌ بوتل پيتي ۽ هيڏانهن هوڏانهن ڪمري منجھ هليس پوءِ ٻاهر نڪري آيس.

☆......☆......☆

خاموش ٿڌي رات ۾ سخت سيءَ پئجي رهيو هو. چنڊ ۽ ان جي هيٺ ڏسڻ ۾ ايندڙ ٻه اڇا ڪڪر بنا ڪنهن حرڪت جي اسٽيشن مٿان ڇڻ بيٺل نظر اچي رهيا هئا ۽ اهي ڇڻ آسمان کي غمگين ڪيو بيٺا هئا. ڇڻ ڪنهن جو انتظار ڪري رهيا هجن. پوءِ هلڪي برف باري شروع ٿي وئي. هوا به ڪجھ تيز هلي رهي هئي.مان پرسان واري بند تي چڙهي بيٺس.

بيوقوف عورت! مون سوچيو ۽ آسمان کي ڏٺو جنهن ۾ تارا چمڪي رهيا

هئا. جيڪڏهن ڪير اهو مڃي به ته اها منهنجي زال واري بدسوڻ واري اڳڪٿي پوري ٿي پوندي ته پوءِ اها ڪهڙي مصيبت هوندي جيڪا اسان مٿان نازل ٿيندي؟ بدقسمتي ته اڳ ئي اسان سان گڏ آهي، جو اسان اڪيلا هن ويران ريلوي اسٽيشن ۾ رهيا پيا آهيون. هاڻ انهي کان وڌيڪ ٻي ڪهڙي مصيبت اسان مٿان ايندي!

هاڻ وڌيڪ ڪهڙو نقصان اهو بدسوڻ ڪندو؟ ان مڃي جي وڌيڪ بدنصيبي ٻي ڪهڙي هوندي جيڪا اڳ ۾ ئي سڙي وئي هجي ۽ پوءِ ٽري ڪري سڀ مٿان ڪاڏي جي لاءِ سجائي رکي ويئي هجي.

منهنجي جواني ته اڳ ۾ ئي بيڪار گذري رهي آهي. مان سوچ ۾ پئجي چڪو هوس.

"منهنجا والدين ننڍپڻ ۾ ئي فوت ٿي چڪا هئا. مون کي اسڪول مان ڪڍيو ويو هو. مون کي ڪا سٺي تعليم نه ملي هئي. مون کي ڪو به گهر نه هو. نه ڪو همدرد ۽ نه ئي ڪو مٽ مائٽ يا ڪو دوست ۽ نه ئي وري مون کي من پسند ڏنڌو مليو هو. جڏهن مان جوان ٿيس ته مان صرف ڪري اهو سگهيس ٿي ته اسٽيشن ماستر جي جاءِ لاءِ درخواست ڀريان.

ناڪامين جي ڪري مان غريب هوس ۽ پنهنجي سموري حياتي غربت ۾ گذاري هئم. هاڻ ايترين مصيبتن کان پوءِ وري هاڻي ڪهڙي نئين مصيبت نازل ٿيندي.

ڳاڙهي رنگ جي روشني پري کان ظاهر ٿي رهي هئي.ڪا ريل گاڏي اچي رهي هئي. منهنجي سوچ ۾ مختلف خيال اچي رهيا هئا.

"وڌيڪ ڪهڙي مصيبت منهنجي مٿان نازل ٿيندي؟ ڇا منهنجي زال گذاري ويندي، "مون پنهنجو پاڻ کان سوال ڪيو. "پر اها مصيبت ته نه ڇئبي." مان اهو لڪائي نه سگهيو هئس ته مان پنهنجي زال سان پيار نه ٿو ڪريان! ننڍي وهيءَ ۾ مون هن سان شادي ڪئي هئي. هاڻ مان جوان. جانٺو ۽ مضبوط هئس ۽ هو سنهي سڪل بيوقوف ۽ وهسن ۾ جڪڙيل عورت هئي. مان هن کي برداشت ڪندو هوس پر هن سان محبت نه ڪندو هوس. ڇا تو ٿي سگهي؟

منهنجي جواني بيڪار گذري رهي هئي. ريل گاڏي جي دٻن مان عورتون مون کي ڏسنديون هيون. ريل گاڏي آواز ڪندي مون ڏانهن آئي پئي.مون ان کي ڏٺو ته اها اسٽيشن تي بيٺي ۽ ڪجهه گهڙين کان پوءِ وري هلڻ لڳي.

پوءِ آئون گهر تائين جو مفاصلو پنڌ طئي ڪري پنهنجي گهر پهتس.

منهنجون غمگين سوچون منهنجو پيڇو ڪري رهيون هيون. اهي منهنجي موڊ مطابق مون کي وڌيڪ ڏکارو ۽ اداس ڪري رهيون هيون. منهنجون يادون منهنجي ذهن سان پڙاڏي جي صورت ۾ ٽڪرائي مون کي پريشان ڪرڻ ۾ رڌل هيون. آئون گهڙي گهڙي سوچي رهيو هوس ته آخر ڪهڙي مصيبت منهنجي مٿان نازل ٿيندي؟

" اها.. ...مصيبت ڇا هوندي؟" گهر ويندي ويندي مون پنهنجو پاڻ کان سوال ڪيو. مون وٽ ته ڪجهه به نه آهي ۽ مان اڳ ۾ ئي غريب آهيان. پئسا مون

وٽ : اهن. ريلوي انتظاميہ طرفان مون کي نوڪريءَ ۾ لاپرواهي ڪرڻ ڪارڻ نوٽيس مليل آهن. آئون جيئن تيئن ڪري زندگي گذاري رهيو هوس ۽ وڏي مشڪل سان گهر جو گاڏو هلائي رهيو هوس. وڌيڪ مصيبت مون مٿان وري ڪهڙي ايندي؟ زندگيءَ ۾ مون کي بي عزتو ۽ ذليل ڪيو ويو هو. منهنجي بابت چيو ويندو هو تہ آئون بيڪار ۽ خراب ماڻهو آهيان. جڏهن تہ آئون وري اها ڳالهہ ٻين بابت ايئن سمجهندو هوس. دنيا جي صرف هڪ شيءِ اهڙي هئي جيڪا آئون نہ ئي ڪري سگهيس. مون ڪڏهن بہ ڪو ڏوهہ نہ ڪيو هو ۽ مان مڃان ٿو تہ مان ڏوهہ ڪرڻ جوڳو آهيان بہ نہ. آئون قانون جي پوئواري ڪندڙ شخص آهيان."

ٻن ڪڪرن چند جي جان ڇڏي ۽ سس پس ڪندي اڳتي هلڻ لڳا تہ جيئن چند ڪين ٻڏي نہ سگهي ۽ اهي هاڻي آسمان ۾ سفر ڪري رهيا هئا . ٿڌي هوا. اسٽيشن تان آئي پئي، جتان ويندڙ ريل گاڏي جو هلڪو هلڪو آواز ٻڌڻ ۾ پئي آيو.

جيئن مان گهر پهتس تہ دروازي تي منهنجي زال مون سان اچي ملي، هن جون اکيون خوشي وچان چمڪي رهيون هيون.

"تنهنجي لاءِ هڪ خبر آهي!" هن سس پس ڪندي چيو." پنهنجي ڪمري ۾ جلدي وڃ ۽ نئون ڪوٽ پائي اچ. اسان وٽ مهمان آيل آهي!"

"ڪهڙو مهمان؟"

"منهنجي چاچي نتاليہ پيٽرونہ ريل گاڏي ذريعي هاڻ هاڻ پهتي آهي."

"ڪهڙي نتاليہ...؟"

"منهنجي چاچي سميون جي زال."

منهنجي زال چيو." تون ان کي نہ ٿو سڃاڻين. هو ڏاڍي سٺي سياءُ واري خوبصورت عورت آهي."

شايد منهنجي منهن تي گهنج پئجي ويا هئا جو منهنجي زال اوچتو سنجيده ٿي وئي. هن جلدي مان سس پس ڪندي چيو ،" اها! عجيب ڳالهہ آهي جو هُوءَ هتي پاڻ وٽ آئي آهي، پر تون ڪاوڙ نہ ڪر. سميون ڪيس خرچ پکو ڏنو آهي. ڏس هو تمام بدنصيب عورت آهي. منهنجو چاچو ڏاڍو ظالم ۽ بداخلاق طبيعت وارو ماڻهو آهي. ڏاڍو مشڪل آهي تہ ڪير ان سان رهي سگهي. هو چوي ٿي تہ مان هتي فقط ٿي ڏينهن رهڻ لاءِ آئي آهيان. تيستائين جو هن جي سندس پاءُ سان ڪا ڳالهہ ٻولهہ ٿئي."

منهنجي زال پنهنجي ظالم چاچي جي باري ۾ جيڪا بڪواس ڪئي، اها ڏاڍي خراب ڳالهہ آهي، جو تہ عام طور تي ڪنهن بہ انسان جي ڪمزورين کي بيان نہ ڪجي، خاص طور تي جوان عورت ذات کي. اهو اسان جو فرض آهي تہ ٻين جي عيبن کي ڍڪيون، ڀلي ڪٽي اهو شيطان ڇو نہ هجي. زال جي ڳالهہ ٻڌڻ کان پوءِ مون نئون ڪوٽ پاتو ۽ منهنجي زال جي چاچيءَ سان ملڻ لاءِ ويس.

اها ننڍي قد پر وڏين وڏين اکين واري بيحد خوبصورت عورت هئي. اها ميز جي پرسان ويٺي هئي. لڳو پئي تہ اسان جو گهر، پٽيون، ۽ گهر ۾ موجود هر شيءِ، تان جو گهر ۾ پيل ننڍا ننڍا اناج جا داڻا بہ هن جي اچڻ ڪري خوش ٿي ويا هجن ۽

خوشي سان هن حور جهڙي وجود رکندڙ جي عطر ۽ خوبصورتي جي ڪري ٿڙي پيا هجن. اسان جي مهمان تمام حسين ۽ دلڪش هئي، جنهن جو اندازو مون سندس مسڪراهٽ، عطر ۽ ادائن مان لڳائي ورتو هو. هو مون ڏانهن جنهن انداز سان ڏسي رهي هئي ۽ جنهن انداز سان اکين کي استعمال ڪري رهي هئي ۽ جنهن آواز سان هو منهنجي زال سان ڳالهائي رهي هئي، هو واقعي هڪ معتبر ۽ شاندار عورت ٿي لڳي. انهي ڳالهه جي ضرورت نه هئي ته مون کي ٻڌايو وڃي ته هو پنهنجو مڙس کان پيچي آئي هئي.ظاهري ڳالهه آهي ته سندس مڙس پوڙهو ۽ ظالم هو ۽ هي جوان، سهڻي سياڻ ۽ مني طبيعت جي مالڪ هئي. اها ڳالهه آئون پهرين نگاهه ۾ ئي سمجهي ويس. يورپ ۾ ڪي چند ماڻهو ئي اهڙا هوندا جيڪي ڪنهن عورت جي مخصوص طبيعت کي سڃاڻڻ کان قاصر هوندا.

"مون کي خبر نه هئي ته مون کي ايڏو وڏو پائيٽو به آهي." منهنجي چاچيءَ مون کي ڏسندي چيو ۽ پنهنجو هٿ ملائڻ لاءِ منهنجي طرف وڌايو.

"۽ مون کي به اها خبر نه هئي ته مون کي اهڙي سهڻي چاچي به آهي." مون وراڻيو.

اسان هاڻي رات جو کاڌو کائڻ شروع ڪيو ۽ شيمپيئن جي بوتل جو ڍڪ کوليو. هن هڪ ئي ڍڪ ۾ اڌ گلاس شراب جو پي ورتو. جڏهن ڪجهه ساعت لاءِ منهنجي زال ڪمري کان ٻاهر نڪتي ته هن کي ڪير به روڪڻ وارو نه هو ۽ هن بچيل اڌ گلاس به پي ورتو. عورت ۽ شراب جي موجودگي منهنجي دماغ مٿان اثرانداز ٿي رهي هئي. چا توهان کي ياد آهن انهي گاني جا ٻول:

نيٽڻ نشيليون اکيون،

۽ چمڪدار خوبصورت اکيون،

پر آئون انهن سان محبت ڪريان ٿو!

گڏوگڏ آئون انهن کان خوف به محسوس ڪريان ٿو.

مون کي ياد نه آهي ته انهي گيت جا وڌيڪ ٻول ڇا هئا.

جيڪڏهن ڪو ماڻهو چاهي ٿو ته هو محبت جي باري ۾ ڄاڻ رکي ته ان کي محبت وارا ناول پڙهڻ گهرجن.مان فقط ايترو چوندس ته ان گيت جا ڪجهه لفظ هي به ٿي سگهن ٿا.

مون پهريون دفعو ان کي ڏٺو،

۽ شيطان منهنجي مٿان حاوي ٿي ويو.

ان کان پوءِ هر هڪ شي شيطان جي منشا مطابق ٿي. مون کي ياد پوي ٿو ته هڪ پيانڪ واچوڙو آيو جنهن مون کي سڪل پن وانگر اڏائي ڇڏيو. ڪافي عرصي تائين مان ان حالت ۾ رهيس ۽ ان واچوڙي منهنجي زال،منهجيءَ چاچيءَ ۽ منهنجي سگهه کي ختم ڪري ڇڏيو. نئڙي اسٽيشن تي منهنجي لاءِ واقعي هڪ وڏو طوفان آيو هو.

هاڻ توهان ئي مون کي ٻڌايو ته منهنجي مٿان ان کان وڌيڪ مصيبت ٻي ڪهڙي نازل ٿي سگهي ٿي؟

☆......☆......☆

نجيب محفوظ سن 1911ع ۾ قاهره ۾ پيدا ٿيو. مصر جي سڀ کان وڏي اخبار الاهرام جو مستقل تجزيہ نگار ۽ جديد عربي ادب جو ناليوارو داستان نويس آهي. چاليهن کان بہ وڌيڪ ناول ۽ افسانن جا ڪِتابَ لکيا اٿس. سرزمين عربستان ۽ عربستان کان ٻاهر سڀ کان وڌيڪ پڙهيو ويندڙ ليکڪ آهي. قاهره شهر جي گهماگهمي هن جي گهڻين لکتن جو موضوع رهيو آهي. نجيب محفوظ دنيا جي مٽ سٽ ۽ ضدن تي تمام سنيون ڪهاڻيون لکيون آهن. سندس موضوعن ۾ تمام گهڻي ورائٽي ملي ٿي. هن جي قلم ڪاريءَ جو عرصو ٽن نسلن تي ڦهليل آهي. وقت پراڻو ٿي ويو، پر نجيب پراڻو ڪو نہ ٿيو. هو بدلجندڙ وقت سان گڏوگڏ قدم سان قدم ملائي هلندو رهيو آهي. هن جي ڪن ڪتابن تي پڙهندڙن لاءِ پابندي مڙهي ويئي، جيڪا اڄ تائين قائم آهي. 1944ع ۾ هن جي خلاف فتويٰ بہ صادر ڪئي ويئي هئي. مصر جي هن بي مثال افسانہ نگار کي سن 1988ع ۾ سندس بي پناهہ تخليقي ڪارنامن تي ادب جي سڀ کان وڏي اعزاز نوبل پرائز سان نوازيو ويو. نجيب محفوظ جي هيءَ مختصر ڪهاڻي سندس افسانن جي ڪِتابَ "بذلالاثير" مان ورتي ويئي آهي.

جنگ عظيم جي پس منظر ۾ لکيل پر اثرائتي ڪهاڻي

نجيب محفوظ

سنڌيڪار: گلزار ولياٽي

ڦيريءَ وارو

هڪ غريب ماڻهوءَ جي عشق جو احوال جنهن پنهنجي رقيب کي مات ڏيڻ ٺاٺي گهري. ان ڏس ۾ هن کهڙيون ڪوششون ڪيون تہ سندس برابر اڇي پر آخر ۾ ڇا ٿيو، ان جو احوال عربيءَ ٻوليءَ جي جڳ مشهور نوبل انعام يافتہ اديب جي هن دلچسپ ڪهاڻيءَ ۾ پڙهندا.

گاڏي جي اچڻ جي مهل ويجهو آئي تہ ريلوي اسٽيشن "زقازيق" تي سڀ کان اڳ پهچڻ وارو شخص حجتہ سگريٽ فروش هو. هو بجا طور تي ريلوي اسٽيشن کي پنهنجي گشتي منڊي سمجهندو هو ۽ بي مثال ڦڙتيءَ سان پليٽ فارم تي گهمندي پنهنجي ننڍين ننڍين تجربيڪار اکين سان گراهڪن کي شڪار ڪندو هو. حجتہ کان سندس پيشي بابت ڪو سوال ڪيو ويندو هو تہ هو ڪجهہ ڪاوڙجي ويندو هو، ڇو جو ماڻهن جي گهٽائيءَ وانگيان هو بہ پنهنجي حياتيءَ مان بيزار ۽ پنهنجي مقدر مان ناخوش هو.

جيڪڏهن ڪيس پنهنجي ڏنتي جي چونڊ جي آزادي هجي ها تہ هو پڪ ئي پڪ ڪنهن رئيس جو موٽر ڊرائيور ٿيڻ وڌيڪ پسند ڪري ها، ڇو تہ ان ۾ ڪافي فائدا هئا جيئن جينٽلمينن واري پوشاڪ پهري صاحب جي مانيءَ مان ڪاڌو کائڻ، گرمين سردين ۾ ان سان گڏ سنن سنن ماڳن جو سير ڪرڻ وغيره. ڊرائيوريءَ جي پيشي کي پسند ڪرڻ جي لاءِ هن وٽ هڪ ٻيو بہ سبب هو.

هو ان ڏهاڙي کان ان ڊرائيوري جي پيشي جي تمنا رکندو هو، جڏهن هن هڪ وڏي ماڻهوءَ جي ڊرائيور "الغر" کي ڳوٺ جي نوجوان نوڪرياڻيءَ "نبويہ" کي رستي ۾ روڪي جرئت ۽ اعتماد سان عشق جو اظهار ڪندي ڏٺو هو. هڪ ڀيري تہ هن خوشيءَ وچان هٿن تي هٿ رڱڙيندي الغر کي اهو چوندي ٻڌو تہ "تمام جلد آئون منڊي ڪٽيءَ تنهنجي گهر اچڻ وارو آهيان." هن ڏٺو تہ ڇوڪريءَ گهٽي ناز سان مرڪي ۽ مٽي تي رئو ائين ڪسڪايو، ڄڻ ان کي درست ڪري رهي هجي. پر حقيقت ۾ هن گهريو پئي تہ تيل سان چلڪندڙ پنهنجن گهاٽن ڪارن وارن جو نماءُ ڪري سگهي. اهو سڀ ڪجهہ ڏسي سندس دل ۾ هڪ الاءُ پڙڪي اٿيو. رقابت جي جذبي ڪيس ڏنگڻ شروع ڪري ڏنو ۽ ڇوڪريءَ جي ڪارين اکين ڪيس ڏک ۾ وڪوڙي وڌو.

هو ڀري ڀري کان سندس پيڇو ڪندو هو. ايندي ويندي سندس رستو ڪاٽيندو ۽ ڪنهن موڙ تي ڪيس اڪيلو ڏسي الغر وارو جملو سندس آڏو دهرائيندو هو تہ "تمام جلد آئون منڊي ڪٽي اچڻ وارو آهيان." پر هوءَ هن کان منهن ڦيرائي، گهڻ وجهي حقارت سان چوندي هئي تہ "پنهنجي لاءِ چاڪڙي وٺي ڇڏ تہ بهتر ٿيندو!" ان تي هو پنهنجا بدصورت پير ڏسڻ لڳندو هو، جو ڄڻ انهن منجهہ ڪي اٺ جا پير ڪتل هجن. پوءِ پنهنجي گندي چغي ۽ ٽوپيءَ تي نظر وجهي سوچيندو هو تہ "اها آهي منهنجي بدنصيبي ۽ قسمت جي زوال جو سبب....!"

ڪيس الغر جي پيشي تي رشڪ اچڻ لڳندو هو ۽ ان جي آرزو ڪندو هو. پر پوءِ بہ انهن خواهشن ڪيس پنهنجي موجوده پيشي کان ڏور ڪو نہ ڪيو. پنهنجي ڏکن ڏاڪڙن ۾ فقط سپنن تي قناعت ڪندي پنهنجو ڏنڌو جاري رکيائين. انهيءَ شام جو هن پنهنجو خوانچو ڪنيو ۽ هر اچڻ وڃڻ واري تي نظر رکندو ريلوي اسٽيشن زقازيق جو رخ ڪيائين.

اپ ڏي نظر ڊوڙايائين ته ريل گاڏي پري کان دونهين جي ڪڪرن وانگيان ايندي نظر آئي. پوءِ اها ويجهي کان ويجهو ايندي ويئي ۽ ان جا ڊٻا جدا جدا نظر اچڻ لڳا. ان جي گڙگڙاهٽ ۾ واڌارو ٿيندو ويو. اوستائين جو اها پليٽ فارم تي اچي رڪجي ويئي. حجت سٽ ڏيئي پريل بوگين ڏانهن وڌيو ته ڪيس اهو ڏسي اچرج وٺي ويو ته دروازن تي هٿياربند گارڊ بيٺل هئا ۽ ڪي اوپرا چهرا ٽڪ ٽڪ ۽ ڊنل نظرن سان درين مان ٻاهر ليئا پائي ڏسي رهيا هئا. ماڻهن جي پڇڻ تي ڪين ٻڌايو ويو ته اهي اٽليءَ جا فوجي هئا. جيڪي هاڻ جنگي قيدي بنيل هئا. انهن فوجين پنهنجي دشمن آڏو هار مڃي وئي هئي ۽ هاڻ ڪين قيدي ڪيمپن ڏي نيو پئي ويو.

حجت حيرت واري عالم ۾ انهن هارايل چهرن تي نظرون ڊوڙائيندو رهيو. پوءِ ڪيس افسوس ٿيڻ لڳو ته اهي رنگ اڏريل، مصيبت ۽ افلاس ۾ ٻڏل هي مهاندا ڪهڙي نه شوق سان سندس نيلهي مٿان رکيل سگريٽن کي تڪي رهيا هئا. شايد اهي عادي سگريٽ پيئندڙ هئا. هن مٿن ناخوشيءَ ۽ حقارت واري نظر وڌي ۽ ارادو ڪيائين ته پنهنجي ورائي واپس هليو وڃي. پر اوچتو هن فرنگي لهجي ۾ هڪ آواز ٻڌو، جيڪو عربيءَ ۾ ڪيس چئي رهيو هو، "سگريٽ."

هن اچرج ۾ رشڪ ڀرين نظرن سان ڪيس ڏسي آڱرين سان اشارو ڪندي پڇيو، "پئسا!"

سپاهي ڳالهه سمجهي ويو ۽ مٿو ڌوڻيو. هو ڊڄندي ڊڄندي اڳتي وڌيو ۽ ايتري فاصلي تائين رڪجي ويو، جتان سپاهيءَ جو هٿ وٽس نه پهچي سگهي. سپاهيءَ بي فڪريءَ ۾ پنهنجو ڪوٽ لاٿو ۽ ان کي ڦيرائيندي چيو، "هي آهن منهن جا پئسا!"

حجت حيران ٿي ويو. پهرين ته هو بٽڻن واري خاڪي ڪوٽ کي حيرت ۽ حرص وارين نظرن سان جانچڻ لڳو. سندس دل ڌڪ ڌڪ ڪرڻ لڳي. پر هو ڪو سادو يا بيوقوف شخص ڪو نه هو. تنهنڪري هن پنهنجا دلي جذبا ڳجها رکيا ته متان سپاهي ڪنهن طمع جو شڪار ٿي پوي. هن ظاهري سڪون برقرار رکندي سگريٽ جو پيڪٽ کيس ڏيکاريو ۽ ڪوٽ وٺڻ لاءِ هٿ اڳتي وڌايائين. سپاهيءَ ڪاوڙ ۾ رڙ ڪندي چيو، "ڪوٽ جي بدلي فقط هڪ پيڪيٽ؟ گهٽ ۾ گهٽ ڏهه پيڪٽ ته ڏي!"

حجت گهبرائجي پوئتي هٽيو. سندس خواهش ڪمزور پئجي ويئي ۽ اجا هن سٽ ڏيئي وڃڻ ٿي پئي گهريو جو سپاهيءَ رڙ ڪندي چيو، "ڪجهه مناسب تعداد ڏي...نوَ...يا اٺ!"

هن سختيءَ سان نهڪر ۾ ڪنڌ لوڏيو. سپاهيءَ چيو، "چڱو ڀلا ست!"

پر هن اڳ وانگر مٿو ڌوڻيو ۽ ظاهر ڪيائين ته هو وڃڻ ٿو گهري. سپاهي ڇهن تائين، پوءِ پنجن تائين اچي ويو. جنهن جي حجت مايوسيءَ جو اظهار ڪندي هٿ لوڏيو ۽ پوئتي هٽي بينچ تي ويهي رهيو. سپاهيءَ اتاولائيءَ ۾ چيو، "اچ ته سهي! مون کي چار منظور آهن!"

هن ڪوبه ڌيان نه ڏنو ۽ اهو ظاهر

ڪرڻ لاءِ تہ ڪيس ڪابہ دلچسپي ڪانهي، هڪ سگريٽ دڪايائين ۽ سڪون سان مزو وٺي ڪش هڻڻ لڳو. سپاهي ڪاوڙ ۾ اچي ويو. ايئن ٿي لڳو۔ڄڻ سگريٽ حاصل ڪرڻ ڪانسواءِ زندگيءَ ۾ سندس ٻيو ڪو بہ مقصد ڪونہ هو. هو ٿڌ، پوءِ ٻن پيڪٽن تائين لهي آيو. جڏهن پنهنجن پڙڪندڙ جذبن ۽ ڏڪايل خواهش تي قابو پائي ويٺو رهيو. جڏهن سپاهي ٻن پيڪٽن تائين اچي ويو تہ غيراداري طور تي ڪانئس هڪ حرڪت سرزد ٿي، جنهن ڪي سپاهيءَ ڏسي ورتو ۽ هٿ وڌائي ڪوٽ ڏيکاريندي چيائين، "ڏي نہ...!"

هاڻ ڪيس اتڻ ڪانسواءِ ڪوبہ چارو نہ رهيو. هو گاڏيءَ جي ويجهو آيو. ڪوٽ ورتائين ۽ بہ پيڪٽ سپاهيءَ کي ڏنائين ۽ خوشي ۽ اطمينان سان غور سان ڪوٽ جو جائزو وٺڻ شروع ڪري ڏنائين. سندس چپن تي هڪ سوڀ ڀري مرڪ نچي رهي هئي. هن خوانچو بينچ تي رکي ڪوٽ پاتو ۽ خوشيءَ مان ڪپڙن ۾ نہ پئي ماپيو.

هن خوانچو ڪٺي سرور جي عالم ۾ فخر منجهان پليٽ فارم تي چڪر لڳائڻ شروع ڪري ڏنا. سندس نظرن آڏو اوچتو "نبوءِ" جي صورت ڦرڻ لڳي. پنهنجي چادر اوري هن پڻ پڻ ڪئي، "هاڻ هوءَ مونکي رڳو ڏسي تہ سهي...ها! اڄ ڪانپوءِ هوءَ مون ڪان پري ڪو نہ ڀڄندي ۽ حقارت سان منهن موڙڻ سندس وس ۾ نہ رهندو. الغر وٽ مون تي برتري جمائڻ لاءِ هاڻ ڪجهہ بہ ڪو نہ هوندو."

اوچتو ڪيس ياد آيو تہ الغر فقط ڪوٽ نہ پر مڪمل سوٽ پڻ پهريندو آهي. هاڻ پتلون جو انتظام ڪيئن ٿئي؟ هو دير تائين سوچيندو رهيو ۽ قيدين واري بوگين جي درين مان ليئو پائيندڙ مٿن تي نظر ڊوڙائيندو رهيو. خواهش ڀيهر سندس دل ۾ ڪر موڙيا ۽ سندس طبيعت سڪون پري ٿيندي، ڀيهر پريشانيءَ جو شڪار ٿي ويئي. هو گاڏيءَ ڏي وڌيو ۽ دل کي مضبوط ڪندي هوڪو ڏنائين، "سگريٽ، سگريٽ...سگريٽ... هڪ پيڪٽ پتلون جي عيوض... پيڪٽ!"

هن ٻيون ڀيرو ۽ ٽيون ڀيرو هوڪو ڏنو. پوءِ ڪيس انديشو ٿيڻ لڳو تہ شايد هن جو مطلب هنن قيدي فوجين جي سمجهہ ۾ نہ پيو اچي، تنهنڪري هن سگريٽ جو پيڪٽ لوڏيندي ڪوٽ ڏي اشارو ڪرڻ شروع ڪري ڏنو، جيڪو هو پهريل هو.

ان اشاري جو خاطر خواهہ اثر ٿيو. هڪ قيدي جهٽ ڏيئي اٿي بيٺو ۽ پنهنجو ڪوٽ لاهڻ لڳو. جڏهن سٽ ڏيئي ڪيس رڪجڻ جو اشارو ڪيو ۽ پوءِ پتلون ڏانهن اشارو ڪيائين تہ ڪيس ان جي گهرج آهي. قيديءَ بي پرواهيءَ واري انداز ۾ ڪلها لوڏيا ۽ پتلون لاهي ڇڏي. اهڙيءَ طرح مٿا سٺا مڪمل ٿي ويئي.

جڏهن پتلون کي مضبوطيءَ سان جهلي ورتو ۽ خوشيءَ وچان ديوانو ٿيڻ لڳو. هو واپس پنهنجي پهرئين هنڌ تي آيو ۽ پتلون پائڻ لڳو، جنهن ۾ هڪ منٽ لڳس ۽ هاڻ هو مڪمل اطالوي سپاهي پئي لڳو. پلا هاڻ ڪهڙي ڪسر رهجي ويئي هئي." افسوس! جيتوڻيڪ انهن قيدي فوجين کي مٿي تي فوجي ٽوپيون پاتل نہ آهن، پر پيرن ۾ جوتا ضرور اٿن."

تنهنڪري الغر جي برابري ڪرڻ لاءِ، جيڪا سندس لاءِ جيءُ جو جنجال بڻجي وئي هئي، بوٽ ڪانسواءِ گذارو ڪو نه هو.

هن خوانچو ڪنيو ۽ صدائون ڏيندو گاڏيءَ وٽ آيو، "سگريٽ، بوٽ جي بدلي پيڪٽ...بوٽ جي بدلي پيڪيٽ!"

هن ڳالهه سمجهائڻ لاءِ پهرين وانگر اشاري مان ڪم ورتو. پر ان ڪان اڳ جو ڪو نئون گراهڪ هٿ اچي، گاڏيءَ روانگيءَ جي سيٽي وڄائي ڇڏي. جنهن سان محافظ دستي جي سمورن سپاهين ۾ چوڪسيءَ جي لهر ڊوڙي ويئي. دونهن جا ڪڪر ريلوي اسٽيشن جي چوطرف ڦهلجي ويا. حجڻ دل ۾ پيڙا ۽ اکين ۾ حسرت ۽ ڪاوڙ کڻيو بيٺو هو. جڏهن گاڏي حرڪت ۾ آئي ته اڳلي بوگيءَ ۾ سوار هڪ محافظ جي نظر مٿس پئجي وئي. هن جي چهري تي ڪاوڙ جا آثار تري آيا ۽ هن پهرين انگريزي ۽ پوءِ اٽالين ٻوليءَ ۾ رڙ ڪندي چيو، "جلدي ڪر، چڙهه گاڏيءَ ۾. جلدي چڙهه او قيدي!"

هن جي ڳالهه حجڻ جي سمجهه ۾ نه آئي. هن دل هلڪي ڪرڻ لاءِ مشڪريءَ واري انداز ۾ محافظ جي حرڪتن جي نقل ڪرڻ شروع ڪري ڏنو. ڪيس اطمينان هو ته هو سندس پهچ کان گهڻو ڏور آهي. محافظ سندس لباس جي ڪري ڪيس اطالوي قيدي فوجي سمجهندي هڪ ڀيرو وري رڙ ڪئي. گاڏي هوريان هوريان پري ٿيندي پئي ويئي. هن ٻيهر رڙ ڪندي چيو، "چڙهي پئہ. آئون توکي وارننگ ٿو ڏيان، جلدي ڪر!"

حجڻ نهايت حقارت سان ڪيس

جماعت ۾ ڪرامت

اڪيلو ماڻهو، شيطان جو گهر آهي، پنهنجي اڪيلي/نويڪلي جهنم ۾ ٿو رهي. جنت کان دور، ذهني طرح بي سڪون رهي ٿو. ان جي برعڪس گڏجي رهڻ واري کي آٿت ملي ٿو. ذهني سڪون رهيس ٿو. غم ورهائجي وڃنس ٿا. ڪم سولا ٿي پونس ٿا. ٻين کي ڪم اچڻ جي ڪري.مالڪ مٿس مهربان ٿيو پوي. جيئري جنت مليس ٿي. اڻ ٿيڻا ڪم ٿي پونس ٿا.ان کان وڌيڪ ٻي ڪهڙي ڪرامت؟

☆ اڪيلو چٽو، ڪهڙا ٻٽ پريندو.
☆ اڪيلو ماڻهو، جنت ۾ به بيزار.
☆ جيڪڏهن چاهين ته ڪامياب ٿيان ته جماعت سان همرنگ ٿي.

چهرو ڏئي هن جو مذاق اڏائڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ پوءِ پنهنجي ڦيرائي هلڻ جو ارادو ڪيائين. محافظ ڌمڪيءَ واري انداز ۾ ڪابي هٿ جي مٺ کي پڪوڙيو ۽ بيخبر حجڻ ڏي بندوق تاڻي ورتائين... ۽ پوءِ ...پوءِ گولي هلائي ڇڏيائين...گوليءَ جي سوساٽ ڪندڙ گونج جي ڪري هن جي ڪنن جون تاڙيون چڙهي ويون ۽ پوءِ درد ۽ خوف جي هڪ رڙ ٻڌڻ ۾ آئي. حجڻ جو جسم اتي جو اتي اڪڙجي رهجي ويو. خوانچو سندس هٿن مان ڇڏائجي پري وڃي ڪريو. سگريٽ ۽ ماچيس جا پيڪٽ پکڙجي ويا ۽ پوءِ هو منهن ڀر زمين تي ڪري ٿڏو ٿي ويو.

☆......☆☆......☆

ناقابل يقين سچن واقعن تي مشتمل، عجب ۽ وجهندڙ ۽ وسنجندڙ احوال.

مرڻ کانپوءِ جا عجب اسرار

ڊاڪٽر خالد نوراني

انسان جي زندگي عجيب و غريب واقعن سان ڀريل آهي.انسان سان ڪڏهن ڪڏهن اهڙا واقعا پيش ايندا آهن جو جن جو تصور بہ ڪندي انسان ڪنبڻ لڳندو آهي.اهڙن ئي واقعن تي مشتمل احوال جو هلندڙ سلسلو پيش ڪجي ٿو.هن واري پيش ڪيل زندگي جي عجيب ۽ تجسس وارن واقعن ۾ توهان تي اهو راز ظاهر ٿيندو تہ گهڻن سارن انسان کي موت کان پوءِ جي مشاهدن ۾ ڪهڙي نہ لڱ ڪانڊاريندڙ صورتحال کي منهن ڏيڻو پيو.ڪن کي سندن ڪيل غلطين جو احساس ڏيارڻ لاءِ نندپڻ جي دؤر ۾ واپس گذاريو ويو.ڪن گهمراه ماڻهن کي هدايت واسطي نور واري بزرگ شخص سان واسطو ڪرايو ويو تہ ڪن کي وري پنهنجي مٽ مائٽن ۽ عزيزن سان ڪيل ناروا سلوڪ جو احساس ڏيارڻ لاءِ.گهاريل زندگيءَ ۾ واپس موڪليو ويو تہ جيئن هُو پنهنجي بهتر اصلاح ڪري سگهن.

7 ٻين سان ملڻ

ڪجهہ مريضن اهو ٻڌايو آهي تہ ان عارضي موت جي مهل جڏهن انهن جو روح سندن جسم مان ٻاهر نڪري رهيو هو تنهن وقت انهن مريضن اتي ڪجهہ اهڙن روحاني وجودن کي بہ ڏٺو هو جيڪي سندن مٽ مائٽن يا عزيزن وغيره جا روح نہ هئا. اهي روحاني وجود ان مقصد لاءِ ان مرندڙ ماڻهوءَ وٽ آيا هئا تہ جيئن سندن زندگيءَ کان موت واري مرحلي کي سولو ڪري سگهن. ڪجهہ واقعن ۾ انهن روحاني وجودن ،مرندڙ ماڻهن کي اهو بہ ٻڌايو تہ سندن موت جو وقت اڃان نہ آيو هو انڪري هُو في الحال پنهنجي جسمن ۾ موٽي وڃن. اهڙي قسم جي ماجرا کي هڪ مريض هنن لفظن ۾ بيان ڪري ٿي:

مون کي هن لقاءَ جو مشاهدو ان وقت ٿيو جنهن وقت آئون پنهنجي ٻار کي جنم ڏئي رهي هئس. اهو ويم ڪجهہ ڏکيو ٿي پيو ۽ منهنجو ڪافي رت زيان ٿي ويو ۽ آئون موت جي ڪنڌيءَ تي پهچي وئي هئس. ڊاڪٽر منهنجي جان جي بچڻ جي باري ۾ بلڪل مايوس ٿي ويا ۽ انهن منهنجي مٽن مائٽن ۽ عزيزن اقاربن کي ان بابت ٻڌايو ۽ کين مون سان آخري ملاقات ڪرڻ لاءِ چيو. آئون ان وقت پنهنجي پورن هوش حواسن ۾ هئس ۽ ڊاڪٽر جا اهي مايوسي وارا لفظ چٽي ريت ٻڌي رهي هئس. مون کي اچانڪ ايئن نظر آيو جڻ ڪمري جي ڇت وٽ ڪافي ماڻهو گڏ ٿي ويا هئا. اهي ماڻهو منهنجا ڄاتل سڃاتل هئا ۽ انهن سڀني جو هن دنيا مان لاڏاڻو ٿيل هو. مون پنهنجي ڏاڏي کي بہ انهن ۾ ڏٺو ۽ انهن ۾ ان ڇوڪريءَ کي بہ ڏٺم جيڪا اسڪول واري زماني ۾ منهنجي

هر ڪلاسي هئي. مون کي انهن جا صرف چهرا پئي نظر آيا ۽ سندن موجودگيءَ کان باخبر هئس. اهي سڀ خوش و خرم حالت ۾ هئا. ائين پئي لڳو جڻ سندن لاءِ اهو خوشي جو موقعو هو. مون اهو پڻ محسوس ڪيو ته هي سڀ مون کي هن ڏکئي وقت ۾ ساٿ ڏيڻ ۽ منهنجي متاهين دنيا ڏانهن رهنمائي ڪرڻ لاءِ آيا هئا. مون کي ائين پئي لڳو جڻ آئون پنهنجي گهر وڃي رهي هئس ۽ اهي سڀئي منهنجي آڌرڀاءُ ڪرڻ لاءِ بيٺل هجن. ان وقت مون کي هر ڪا شيءِ هلڪي ۽ خوبصورت لڳي رهي هئي ۽ اهي گهڙيون مون کان ڪڏهن به نه وسرنديون.“

هڪ ماڻهو پنهنجي ان تجربي جو اظهار هيٺين لفظن ۾ ڪري ٿو:

”ڪجهه هفتا پهرين جي ڳالهه آهي آئون ذري گهٽ موت جو شڪار ٿيو هئس. آئون ان وقت سخت بيمار حالت ۾ هئس ۽ منهنجي گهر وارن مون کي اسپتال داخل ڪيو هو. منهنجو هڪ دوست بوب (Bob) جو موت ڪجهه وقت پهرين ٿيو هو. ان اسپتال ۾ رهڻ واري عرصي دوران هڪ دفعي مون کي ائين محسوس ٿيو ته جڻ آئون پنهنجي جسم مان ٻاهر نڪري آيو هئس. مون کي ان ڳالهه جو احساس ٿي رهيو هو ته بوب منهنجي پرسان بيٺل هو. آئون ان کي پنهنجي شعور جي اک وسيلي ڏسي رهيو هئس ۽ ان جي موجودگيءَ کي محسوس ڪري رهيو هوس. پر حيرت جي ڳالهه اها هئي ته مون ڪيس ڪنهن جسماني روپ ۾ نه پئي ڏٺو. مون کي صرف سندس موجودگيءَ جو هڪ احساس هو. مون ڪيس ان ريت شعور جي اک سان پئي ڏٺو جهڙي نموني آئون اتي موجود هين شين کي ڏسي رهيو هئس. هن جي روپ جو هر عضوو منهنجي آڏو هو. توهان کي منهنجي ڳالهه تي ضرور ڪلَ ايندي هوندي ته آئون ڇا چئي رهيو آهيان پر حقيقت اها ئي آهي جيڪا آئون توهان کي ٻڌائي رهيو آهيان. بوب کي واقعي ان روپ ۾ ڪا به جسماني صورت ڪا نه هئي. هن جو روپ هڪ شفاف بادل وانگر هو جنهن جي وچان هن جي پويان موجود هر شيءَ نظر اچي رهي هئي. ان بادل واري روپ ۾ هن کي ڪو به جسماني بدن نه هو. آئون ان وقت ڪنهن به حيرت جو شڪار نه پئي ٿيس. مون کي بوب کي ڏسڻ لاءِ منهنجي اکين جي ڪا ضرورت ان ڪري نه هئي ڇاڪاڻ جو آئون خود به بوب وانگر روحاني حالت ۾ هئس.

آئون لڳاتار بوب کان پڇندو رهيس ته بوب آئون هاڻ ڇا ڪريان ۽ ڪيڏانهن وڃان؟ مون سان ڇا ٿيو آهي؟ جو آئون هن حالت ۾ آهيان؟ ڇا آئون واقعي مري چڪو آهيان يا نه؟ پر هن مون کي ڪو به جواب نه ڏنو. هن هڪ دفعو به ڪو لفظ منهنجي سوالن جي جواب ۾ نه ڪڇيو. آئون ڪافي ڏينهن ان اسپتال ۾ هئس ۽ اها ساڳئي ڪيفيت مون مٿان ڪافي دفعا طاري ٿي ۽ هر دفعي منهنجيون بوب سان ملاقاتون ٿينديون رهيون. آئون ڪائنس ورائي ورائي اهو پڇندو هوس ته بوب هي ڇا آهي؟ مون سان ڇا ٿي رهيو آهي؟ پر هن ڪڏهن به مون کي ڪو جواب نه ڏنو. تان جو هڪ ڏينهن اهڙو آيو جڏهن

ڊاڪٽرن مون کي ٻڌايو آئون نازڪ حالت مان ٻاهر نڪري آيو هئس ۽ هاڻ منهنجي زندگيءَ کي ڪو خطرو نہ هو. مون ان ڏينهن ڪانپوءِ ٻوب کي وري نہ ڏٺو ۽ نہ ئي ڪيس پنهنجي ڀرسان محسوس ڪيو. ايئن پئي لڳو جڏهن آئون موت ۽ زندگيءَ جي ڪشمڪش ۾ هئس، تنهن وقت هي ان انتظار ۾ هو تہ جيڪڏهن مون کي هي دنيا ڇڏڻي پوي تہ ان صورت ۾ هو منهنجي مٿانهين دنيا ڏانهن رهنمائي ڪندو ۽ سمجهائيندو تہ مون کي اڳتي ڇا ڪرڻو هو."

ڪافي مريضن کي ان بدن مان نڪرڻ واري ڪيفيت ۾ اهڙن ماڻهن جا روح بہ مليا آهن جن کي هو سڃاڻندا ڪو نہ هئا ڇو تہ انهن سان سندن ڪڏهن ڪا اڳ ۾ ملاقات ٿيل ڪو نہ هئي. هڪ عورت ان ڪيفيت جي هڪ انتهائي اهم ڳالهہ ٻڌائي آهي تہ جنهن وقت هن پنهنجو پاڻ کي روحاني جسم واري حالت ۾ ڏٺو هو تنهن وقت هيءَ شيشي وانگر شفاف حالت ۾ هئي. هن محسوس ڪيو تہ هن جي ڀرسان ڪو ٻيو بہ روحاني وجود موجود هو جنهن کي هن سڃاتو ڪو نہ ٿي. هن جي شعور کي اها ڄاڻ پئجي وئي تہ هن ٻئي روح جو جسماني موت ڪجهہ ڏينهن پهرين ئي واقع ٿيل هو. مريضہ چوي ٿي تہ، آئون باوجود ڪوشش جيان روحاني جسم واري وجود جي عمر جي باري ۾ ٻڌائي نہ ٿي سگهان ڇاڪاڻ جو ان حالت ۾ وقت جو ڪو بہ تصور ڪو نہ هو.

ڪن مرضن کي ان موت جي بعد واري ڪيفيت ۾ اهو پتو هو تہ سندن ڀرسان بيٺل روحاني وجود سندن روحاني سونهان هئا. هڪ واقعي ۾ ان روحاني سونهين هڪ مريض جي روحاني وجود کي چيو تہ مون تنهنجي هن جسماني حالت مان روحاني وجود واري حالت ۾ اچڻ واري ماجرا جي دوران جو ڏنل ڪم پورو ڪري ڇڏيو آهي. هاڻ آئون توکي ٻين روحاني سونهن جي حوالي ٿو ڪريان تہ جيئن هو تنهنجي اڳيان جي رهنمائي ڪري سگهن.

هڪ مريضہ ٻڌايو تہ جيڪو وقت هن جو روح جسماني بدن کان ٻاهر نڪري رهيو هو تہ کيس بہ روحاني وجود نظر آيا جن پنهنجو پاڻ کي هن عورت سان روحاني مدد ڪرڻ وارا (Spiritual Helpers) جي حوالي سان تعارف ڪرايو هو.

ڪجهہ واقعن ۾ موت جو مشاهدو ڪندڙن ٻڌايو آهي تہ روحن واري حالت ۾ انهن هڪ آواز ٻڌو هو جيڪو کين چئي رهيو هو تہ اجان سندن مرڻ جو وقت نہ آيو هو ان ڪري هو واپس پنهنجي جسماني بدن ۾ موٽي وڃن. ان ماجرا کي هڪ مرض هيئين ريت ٻڌائي ٿو:

"مون هڪ آواز ٻڌو، اهو آواز ڪنهن انساني آواز وانگر نہ هو پر ايئن پئي لڳو ڄڻ آئون ان آواز کي پنهنجي انساني حواسن کان مٿي ڪنهن شيءَ ذريعي ٻڌي رهيو هيس. اهو آواز مون کي چئي رهيو هو تہ مون کي ڇا ڪرڻ گهرجي. ان چيو پئي تہ آئون واپس دنيا ڏانهن موٽي وڃان ۽ مون کي پنهنجي جسماني بدن ڏانهن موٽڻ ۾ ڪو بہ ڊپ يا خوف جو احساس نہ پئي

ٿيو.“

ڪن حالتن ۾ اهي روحاني سونهان (Spiritual Guides) صرف محسوس ٿي سگهندا آهن پر انهن کي ڏسي نه سگهبو آهي. هڪ اهڙي مشاهدي مان گذرندڙ جو احوال هيٺين ريت آهي:

”آئون جنهن وقت موت کان پوءِ جي روحاني جسم واري حالت ۾ هئس ته مون کي اتي گهڻا ئي روحاني وجود مليا. مون انهن سان گفتگو پڻ ڪئي جيتوڻيڪ اها ڳالهه ٻولهه لفظن ذريعي نه ٿي رهي هئي جيئن هن دنيا ۾ واقع ٿيندي آهي. اتي اهي ”روحاني وجود“ غيبي حالت ۾ هئا تنهن هوندي به مون کي ڄاڻ هئي ته اهي منهنجي چوڌاري موجود هئا. مون انهن جي هلڻ ڦرڻ کي محسوس پئي ڪيو جيتوڻيڪ آئون ڪيس ڏسڻ کان قاصر هئس. مون انهن سان ڳالهايو به پئي پر تنهن هوندي به آئون انهن کي ڏسي نه پئي سگهيس. منهنجي دماغ ۾ جنهن وقت اهو خيال ايريو پئي ته مون سان هي ڇا وهي واپري رهيو آهي ته يڪدم خيالن وسيلي مون کي جواب مليو ٿي ته هر شيءِ صحيح آهي، هيئنر منهنجو جسماني موت ٿي رهيو هو. جلد ئي هر ڳالهه درست ٿي ويندي ،ان ڪري مون کي پنهنجي هن حالت ڪري پريشان نه ٿيڻ کپي. مون کي پنهنجي هر ان سوال جو جواب ملي رهيو هو جيڪو ان وقت منهنجي من ۾ ايريو ٿي.“

8. نُور جو تجلو

انهي موت واري مشاهدي جي سڀ کان حيران ڪندڙ ماجرا ”نُور جي تجلي“ جو نظر اچڻ آهي. ان ”نور جي تجلي“ بعد ۾ انسانن جي مٿان نهايت گهرو اثر ڇڏيو آهي. اهو نُور جو تجلو پهرين نهايت هلڪو نظر اچي ٿو جنهن جي روشني آهستي آهستي تيز ٿيندي وڃي ٿي. تان جو اهو نُور جو تجلو ايترو ته روشن ٿي وڃي ٿو جو انهيءَ جي چمڪ کي بيان نه ٿو ڪري سگهجي. جيتوڻيڪ اهو تجلو بيحد روشن بيان ڪيو ويو آهي پر تنهن هوندي به اهو اکين کي چهنجهائي ڪو نه ٿو. بلڪ ان تجلي جي موجودگي اکين کي آرام پهچائي ٿي. بيحد تکي روشني هوندي به اکيون پنهنجي چوطرف جي شين کي نهايت چٽي نموني ڏسي سگهن ٿيون. ان جو هڪڙو سبب اهو به ٿي سگهي ٿو ته ”روحاني جسم“ کي ان وقت مادي اکيون نه هونديون آهن جن کي تيز روشني وقتي طور انڌو بڻائي ڇڏي.

ان تجلي جي هڪ حيران ڪندڙ ڳالهه اها به آهي ته اهو نور جو تجلو ڪنهن وجود جي شڪل ۾ آهي ،يعني اهو هڪ نوراني وجود جو تجلو آهي. موت جو مشاهدو ڪندڙان ڳالهه تي متفق آهن ته اهو نور جو تجلو اصل ۾ نوري مخلوق جو پرتو هو. ان نوري وجود کي پنهنجي هڪ شخصيت آهي، جنهن مان پيار، محبت ۽ گرمجوشي ٻکي ٿي. ان نوري وجود جي موجودگي ان مرندڙ ماڻهوءَ جي ”روحاني جسم“ کي آرام ۽ سڪون پهچائي ٿي ۽ سندس دماغ کي مونجهاري کان بچائي ٿي. ماڻهن جا روح ان روحاني وجود جي چقمق جهڙي ڪشش (Magnetic Attraction) کي محسوس ڪن ٿا ۽ ان

نوري وجود ڏانهن ڇڪجي وڃن ٿا. اها نور جي تجلي واري شخصيت گهڻو ڪري هر موت جي مشاهدي ڪندڙ کي نظر آئي آهي.اها نوري شخصيت ڪير آهي؟ موت جي مشاهدي پسڻ وارن ماڻهن ان نور جي تجلي کي پنهنجن پنهنجن مذهبي عقيدن جي شخصيتن جي حوالي سان بيان ڪيو آهي. عيسائي مذهب جي پوئلڳن ان نوري تجلي واري وجود کي حضرت عيسيٰ ع جي حوالي سان سڏيو آهي ته يهودي ۽ ٻين مذهبن جي مڃيندڙن ان کي ملائڪن وغيره جي نالي سان ڪوٺيو آهي. ان نور جي تجلي جي هڪ ڳالهه اها به آهي ته ان وجود کي ملائڪن جي خيالي تصويرن وانگر پر يا مڪمل انساني جسم سان مشابهت نه آهي. سيئي ماڻهو ان ڳالهه تي متفق آهن ته اهو صرف هڪ نور جو تجلو هو جنهن مان روشني پکي رهي هئي. سيئي ماڻهو ان ڳالهه تي يقين رکن ٿا ته اهو "روحاني وجود" مٿانهين دنيا جو ڪو نمائندو يا قاصد هو جيڪو هنن ماڻهن وٽ موڪليو ويو هو ته اهو سندن مٿانهين دنيا منجهه رهنمائي ڪري سگهي.

ڪافي "موت جي مشاهدي" ڪندڙ ماڻهن ۾ اهڙا به مليا آهن، جيڪي ڪنهن به مذهبي عقيدي جا مڃيندڙ نه هئا تنهن هوندي به هي نوراني وجود کين به نظر آيو آهي جنهن کي انهن ناستڪ مريضن پڻ نور جي وجود جو نالو ڏنو آهي. اهو "نور جو وجود"مرندڙ ماڻهن سان رابطي ۾ اچي ٿو ۽ ساڻن ڳالهائي ٿو. اهو ڳالهائڻ آوازن ذريعي نه هوندو آهي پر اها گفتگو خيالن وسيلي ٿيندي آهي. نه مرندڙ ماڻهو ان نوراني وجود جو ڪو مادي آواز ٻڌي ٿو ۽ نه ئي هو ڪيس ٻڌندڙ آواز (Physical Voice) ۾ جواب ڏئي ٿو. اها خيالن جي ذريعي گفتگو ايتري ته چٽي ۽ صاف هوندي آهي جو ان ۾ غلط سمجهڻ جو ذرو به خدشو نه هوندو آهي ۽ نه وري ان خيالن جي گفتگو ۾ ڪو ڪوڙ ڳالهائي سگهي ٿو.

ان کان وڌيڪ حيرت جي ڳالهه اها به ڏسڻ ۾ آئي آهي ته ان خيالن وسيلي گفتگو ۾ هن دنيا جي ڪا به زبان ڪتب نه آندي ويندي آهي پر تنهن هوندي به ٻئي ڄڻا يعني اهو روحاني وجود ۽ مرندڙ ماڻهو ان ڳالهه ٻولهه کي پوري طرح سمجهي وٺن ٿا. اهو مريض جڏهن موت کان واپس اچي ٿو تنهن وقت به هو ان خيالن وسيلي ٿيندڙ ڳالهه ٻولهه کي هتي جي لفظن ۾ هوبهو دهرائي نه ٿو سگهي. ڇاڪاڻ جو ان مٿانهين دنيا ۾ لفظ استعمال ڪو نه ٿيا هئا. اتي صرف خيالن وسيلي هڪ ٻئي جي مفهوم کي سمجهيو ويو هو.

تنهن هوندي به انهن موت جو مشاهدو ڪندڙ مريضن اهو ٻڌايو آهي ته جيڪا ڳالهه ٻولهه ان نوراني وجود سان ٿئي ٿي ان ۾ گهڻو ڪري اهڙا سوال پڇيا وڃن ٿا جن جو مطلب هوندو آهي ته ڇا اهي ماڻهو موت لاءِ تيار هئا؟ ڇا انهن پنهنجي موت جي تياري ڪري ورتي هئي؟ انهن ماڻهن جيڪي پنهنجي زندگيءَ ۾ ڪم ڪيا هئا. ڇا اهي ماڻهو انهن کان مطمئن هئا؟ ڇا هنن واقعي سندن زندگيءَ جو مقصد پورو ڪري ورتو هو؟

انهي ڳالهه ٻولهه ۾ تلهي ليکي پهرين اهو پڇيو ويجي ٿو تہ ڇا اهو مرندڙ ماڻهو پنهنجي موت جي آجيان ڪرڻ لاءِ تيار آهي ۽ ٻئي قسم جي سوالن جو مقصد آهي تہ ڇا انهن ماڻهن پنهنجي زندگي ۾ سجايا ڪم ڪيا آهن ۽ هُو پنهنجي انهن ڪمن کان مطمئين آهن؟ هڪ مريض انهن سوالن ۽ جوابن کي هن نموني سميٽيو آهي:

”پهريون سوال جيڪو ان نوراني وجود مون کان ڪيو اهو هو تہ ڇا آئون موت ڏانهن وڌڻ لاءِ تيار آهيان؟ ۽ سندس ٻين سوالن جو مقصد هو تہ آئون ڪيس پنهنجا اهي ڪهڙا سٺا ڪم ٻڌائي سگهان ٿو جيڪي مون هن عارضي دنيا ۾ ڪيا هئا؟“

هڪ ٻئي مريض ان کي هينئين ريت بيان ڪيو آهي:

”ان آواز مون کان سوال پڇيو تہ ڇا اهو واقعي گذاري لائق هو؟ اهو هڪ مبهم سوال هو. ان سوال جو ڇا مطلب هو؟ ڇا ان مان اهو مطلب هو تہ آئون جيڪا زندگي هينئين دنيا ۾ گذاري آيو هئس، سا واقعي گذاري لائق هئي يا نہ؟ ان سوال مون کي ڏيکاريو تہ مٿين دنيا ۾ منهنجي هن زميني دنيا ۾ گذريل وقت جي ڇا حيثيت هئي؟“

هڪ ڳالهه تي سيئي موت جو مشاهدو ڪندڙ متفق آهن تہ انهن سوالن جو مقصد انسانن کي دنيا ۾ گذاريل وقت ۽ سندن ڪمن تي شرمندو ڪرڻ نہ هو ۽ نہ ئي ڪو انسانن کي ڊيڄارڻ لاءِ اهي سوال پڇيا پئي ويا ۽ انهن سوالن جو اهو مقصد هو تہ ماڻهن کي ٻڌائجي تہ هنن زميني دنيا ۾ صرف سٺين ڳالهين لاءِ وقت ڇو نہ پئي ڏنو ۽ دنيا جي خراب ڳالهين ۾ ڇو رڌل هئا. انهن سوالن جوابن واري وقت ۾ هنن کي نوراني وجود مان ڪو بہ خطرو يا ڊيڄارو محسوس نہ پئي ٿيو. الٽو ان مان کين اهڙي قسم جي راحت، خوشي ۽ پيار پئي مليو جيڪو هن دنيا ۾ پائڻ هڪ ناممڪن ڳالهه آهي. هنن موت جي مشاهدي ڪندڙن ماڻهن جيڪي بہ جواب ڏنا پئي تنهن هوندي بہ سندن ان محبت، سڪون ۽ فرحت ۾ ڪو بہ فرق نہ پئي آيو. انهيءَ سوالن جوابن مان اهو مقصد ٿي لڳو تہ جڻ انهن کي ٻڌائجي تہ هو دنيا ۾ ڪهڙا ڪم ڪري آيا هئا. آيا هنن جا دنياوي ڪم مڪمل ٿي ويا هئا يا اجان کي ڪم رهيل هئا. ان سان گڏ اهو مقصد بہ هو تہ انهن انسانن کي هن زميني دنيا مان ٻاهر ڪڍڻ لاءِ ذهني طرح تيار ڪجي ۽ کين اجا اڳيان هلڻ ۾ مدد ڪجي.

هڪ مريض ان ڏس ۾ هيٺيون تفصيل ٻڌائي ٿو. هي مريض مذهبي عقيدي جي لحاظ کان عيسائي آهي:

”مون ڊاڪٽرن جي واتان ٻڌو تہ آئون مري چڪو هئس ۽ ان وقت ئي مون محسوس ڪيو تہ آئون جهڙوڪ هوا ۾ ٽاٻڙجي يا تري رهيو هئس. منهنجي چوڌاري گهگهہ اونداهي هئي. لڳو پئي تہ ڇڻبي پاسن کان اها جاءِ بند هئي. مون کي کي لفظ نہ ٿا ملن جو آئون ان جاءِ کي تفصيل سان بيان ڪري سگهان. سواءِ ان رستي جي، جنهن مٿان آئون بيٺل هئس،

اتي هر ڪا شيءِ اونداهيءَ ۾ هئي. صرف ان رستي تي مون کي روشني نظر اچي رهي هئي. اها روشني نهايت چمڪدار ۽ روشن هئي. جيتوڻيڪ مون کي اها پهرين ڪجهه هلڪي لڳي، جيڪا آهستي آهستي تي اچان وڌيڪ چمڪدار ٿيندي وئي. تان جو اها چمڪ ايڏي تيز ٿي وئي جو آئون ان کي لفظن ۾ بيان نه ٿو ڪري سگهان. جيئن جيئن اها چمڪ وڌيڪ روشن ٿيندي وئي تيئن تيئن اها مون ڏانهن وڌندي پئي آئي. تان جو اها منهنجي بلڪل ويجهو اچي وئي.

مون ڪوشش پئي ڪئي ته آئون ان نور جي تجلي جي وڌيڪ پرسان ٿيان چاڪاڻ جو منهنجو اهو گمان هو ته شايد اهو نوراني تجلو حضرت عيسيٰ عليه السلام جن جو هو. ان نور جي تجلي جو ديدار ڪرڻ ۽ ان جو منهنجي قريب اچڻ وغيره ۾ مون کي ڪو به ڊپ يا خوف ڪو نه پئي اڀريو. بلڪ ان سڄي ماجرا دوران مون کي. هڪ ناقابل بيان فرحت ۽ سڪون پئي آيو. جيئن ته آئون عيسائي مذهب جو پوئلڳ آهيان. ان ڪري مون اهو ئي سمجهيو ته مون وٽ حضرت عيسيٰ عليه السلام جن آيا هئا. ان نوراني وجود منهنجي پرسان پهچي مون کي چيو: آئون هن ڪائنات جو نور آهيان. اهو ٻڌي مون منهنجو پاڻ کي چيو جيڪڏهن هي موت جي ڪيفيت آهي ۽ مون کي مرڻو ئي آهي ته آئون هاڻ ڄاڻان ٿو ته حضرت عيسيٰ عليه السلام جن هن مٿانهين دنيا ۾ هن روحاني وجود جي روپ ۾ منهنجو انتظار ڪري رهيو آهي.

هڪ ٻيو موت جو مشاهدو ڪندڙ پنهنجي تجربي کي هيٺين ريت ٻڌائي ٿو:

"آئون ستل هئس،مون کي پاڻي پيئڻ جي خواهش اڀري. آئون بستري تان اٿي رڌڻي ڏانهن ويس پئي ته ان وقت مون کي ڏاڍي ڪمزوري محسوس ٿي ۽ آئون بيهوش ٿي ڪري پيس (بعد ۾ خبر پئي ته منهنجو پيٽو ڦاٽي پيو هو). هيٺ ڪرڻ سان مون کي ائين محسوس ٿيو ڄڻ آئون پنهنجي بدن مان اندر ٻاهر، ايندو ۽ ويندو هجان. ان سان گڏ منهنجي ڪنن ۾ نهايت مڌر موسيقي جو آواز پڻ اچڻ لڳو. مون پنهنجو پاڻ کي ان جڳهه تي هوا ۾ اڏامندو محسوس ڪيو ۽ آئون ان اڏامڻ واري حالت منجهه پنهنجي گهر جي دروازي مان نڪري ڪار جي بيهارڻ واري جاءِ تي پهچي ويس. ان جاءِ تي سرن جي پٽ جي بجاءِ شيشي جي ديوار لڳل هئي. اتي مون کي لڳو ڄڻ آئون ترندو ان شيشي جي ديوار منجهان ٻه لنگهي ويو هجان. مون کي تر جيتري به رڪاوٽ محسوس ڪا نه ٿي هئي. ائين ٿي لڳو ڄڻ اهو شيشو اتي وجود ئي ڪونه هو. ٻاهر پهچڻ ڪانپوءِ محسوس ڪيم ته ڄڻ منهنجي آڏو هڪ تيز روشني موجود هئي. اها روشني نهايت ئي خوبصورت ۽ دلڪش هئي. ان جي روشني تمام تيز هئي پر ان هوندي به ان اکين کي ڪا تڪليف ڪا نه ٿي ڏني ۽ نه وري ڪو اها روشني اکين ۾ چڀي رهي هئي. اها هڪ عجيب قسم جي روشني هئي .جيڪا مون هن دنيا ۾ ڪڏهن به اڳي نه ڏٺي هئي ۽ نه ئي آئون ڪو ان روشني کي لفظن ۾ هوبهو بيان ڪري سگهان ٿو.

جيتوڻيڪ مون نور جي تجلي ۾ ڪنهن وجود کي نه ڏٺو هو پر تنهن هوندي به آئون ڄاڻان ٿو ته ان روشنيءَ ۾ ڪو نه ڪو "نوراني وجود" ضرور موجود هو. جنهن منجهان مون کي نهايت سڪون، خوشي ۽ فرحت جو احساس آيو پئي.

ان وقت مون کي ائين لڳو جڻ ان روشني وارو نوراني وجود مون کان پڇندو هجي، ڇا تون مون سان محبت ڪرين ٿو؟ جيتوڻيڪ آئون سمجهان ٿو ته مون کان روحاني وجود اهڙي نموني سوال نه پڇيو هو ڇاڪاڻ ته ان سوال ۾ لفظ شامل نه هئا. اهو سوال خيالن وسيلي پڇيو ويو هو جنهن منجهان مون کي اهو ئي سمجهه ۾ آيو ته اهو نوراني وجود مون کي چئي رهيو هو جيڪڏهن تون کي مون سان محبت آهي ته تون واپس دنيا ۾ وڃ. دنيا ۾ رهيل پنهنجن اڌورن ڪمن ڪارين کي مڪمل ڪر. ان وقت مون کي محسوس ٿيو ته آئون جڻ ابدي آرام، سڪون ۽ لازوال محبت کي ماڻيندو هجان."

هڪ ٻيون مريض ان موت جي مشاهدي کي پنهنجن هيٺين لفظن ۾ ياد ڪري ٿو:

"مون کي خبر هئي ته آئون مري رهيو هوس ۽ آئون ان وقت بلڪل بيوسيءَ جي حالت ۾ هئس، جو ته آئون ڪجهه به ڪري نه پئي سگهيس. ان ڪري جو منهنجي ڳالهائڻ کي ڪنهن ٻڌوئي ڪو نه ٿي... آئون پنهنجي بدن کان ٻاهر نڪري آيو هئس. ان ٻاهر هجڻ جي حالت ۾ مون کي ڪوشڪ ناهي. ڇاڪاڻ جو آئون خود پنهنجي جسم کي لاش جي صورت ۾ ميز تي پيل ڏسي رهيو هئس. منهنجو روح جسم کان ٻاهر نڪتل هو. ان ڳالهه مون کي نهايت بي چين ڪري ڇڏيو. ايتري ۾ هڪ نور جو تجلو مون ڏانهن وڌي آيو. پهريائين ان جي روشني ڪجهه مڌم هئي، جيڪا آهستي آهستي تي وڌڻ لڳي. تان جو اها روشني ايترو ته تيز ٿي وئي جو آئون ان کي بيان ڪري نه ٿو سگهان. اها هڪ بي پناهه روشني هئي. ان روشني جي موجودگيءَ ۾ مون کي ڪجهه گرماهٽ به محسوس ٿي جيڪا ڪنهن قسم جي تڪليف ڏيندڙ نه هئي.

اها روشني پيلي ۽ اڇي رنگ جي امتزاج جي گڏيل روشني هئيءَ بي حد چمڪ واري هئي. آئون ان کي لفظن ۾ ٻڌائڻ کان لاچار آهيان. ان نور جي تجلي جي موجودگيءَ ۾ هر شي چٽي نظر اچي رهي هئي. مون کي جراحي جو ڪمرو (Operation Room)، ڊاڪٽر، نرسون ۽ ڪمري ۾ موجود هر شيءِ صاف ڏسڻ ۾ آئي پئي. حيرت جي ڳالهه اها آهي ته ان تيز روشنيءَ ۾ منهنجون اکيون چهنجهي وڃڻ کپن ها ۽ مونکي ڪا شيءَ نظر نه اچڻ گهرجي ها، پر ان جي ابتڙ مون کي انوقت هر شيءِ نهايت صاف ۽ چٽي نظر اچي رهي هئي.

پهرين پهرين جڏهن اهو نور جو تجلو مون ڏانهن وڌي آيو ته مون کي اها ڄاڻ نه هئي ته ڇا ٿيڻ وارو هو پر ان نور جي تجلي ويجهو اچڻ تي مون کان خيال وسيلي پڇيو ڇا آئون موت لاءِ تيار آهيان. جيتوڻيڪ اتي ڪو به آواز نه هو پر تنهن هوندي به مون

ڪي ان نور جي تجلي جو سوال صاف طرح سمجهه ۾ آيو پئي. مون ڪيس ڪو به جواب نه ڏنو. هاڻ آئون محسوس ڪريان ٿو ته شايد ان نور جي تجلي محسوس ڪيو ته آئون اڃان موت لاءِ ذهني طرح تيار نه هئس تنهن ڪري منهنجي امتحان وٺڻ لاءِ اهو سوال پڇيو هئائين. انهي سوال جي ڪري مون ڪي ڪنهن ڊپ يا خوف جو احساس نه ٿيو بلڪ جڏهن ان نور جي تجلي مون سان ڳالهايو ته مون ڪي تحفظ ۽ امن محسوس ٿيو هو. جيڪو تحفظ، امن ۽ پيار مون ڪي ان تجلي جي موجودگيءَ ۾ محسوس ٿيو تنهن جو هن دنيا ۾ تصور ڪرڻ محال آهي ۽ ان کي لفظن ۾ بيان ڪري نه ٿو سگهجي. ان نور جي تجلي سان گذاريل وقت نهايت مزيدار ۽ دل کي خوش ڪندڙ هو."

9. پنهنجي دنيا جي ڪمن تي نظر وجهڻ (Review)

"نوراني وجود" جي ظاهر ٿيڻ، ان جو خيالن وسيلي مري ويل انسانن کان سوال جواب ڪرڻ ڪانپوءِ هڪ اهڙي مهل اچي ٿي، جنهن ۾ ان موت جي مشاهدي واري شخص کي سندس دنيا ۾ گذاريل زندگيءَ جو نظارو ڪرايو وڃي ٿو. انهيءَ لقاءَ ۾ اهو موت جو مشاهدو ڪندڙ انسان پنهنجي پوري زندگيءَ جي واقعن کي لمحن ۾ اکين اڳيان گذرندي ڏسي ٿو ۽ کيس زندگيءَ وارا واقعا ياد ڪرڻ لاءِ بي ڪنهن شيءَ جي ضرورت محسوس نه ٿي ٿئي. هر شيءَ سندس آڏو ڏيکاري وڃي ٿي.

ان زندگيءَ جي گذاريل واقعن جي دهرائڻ کي اسان يادگيري چئي سگهون ٿا. جيتوڻيڪ اها يادگيري هن دنيا واريءَ يادگيري جي مفهوم کان بلڪل مختلف آهي. ان لقاءَ ۾ واقعن جو ڏيکاءُ انتهائي تيز رفتاريءَ سان ٿئي ٿو ۽ لمحن ۾ سڄي زندگيءَ جا واقعا چرڻ فلم وانگر اکين آڏو اچي وڃن ٿا. ان مختصر مدت ۾ سڄي زندگيءَ جا واقعا انتهائي تيز رفتاريءَ سان ڏيکارڻ جي باوجود ان ڏسندڙ انسان جي زندگي جو ڪو به واقعو، چاهي پوءِ اهو ڪيڏو به ننڍو ڇو نه هجي، رهجي ڪو نه ٿو وڃي. ان زندگيءَ جي فلم ۾ هر واقعو جيئن سندن زندگيءَ ۾ واقعي ٿيو آهي تيئن ئي موت جي مشاهدي واري ماڻهوءَ کي ڏيکاريو وڃي ٿو. اهي زندگي جا واقعا وقت جي ترتيبي حساب (Chronological Order) سان ڏيکاريا وڃن ٿا. يعني شروعاتي زندگي جا واقعا پهرين ۽ بعد جي زندگي جا واقعا پوءِ جي وقت ۾ ڏيکاريا وڃن ٿا. ڪجهه ماڻهن بهرحال اهو به چيو آهي ته کين انهيءَ زندگيءَ جي فلم ۾ واقعا ڪنهن وقت جي حساب سان نه ڏيکاريا ويا هئا. بلڪ اهي سڀ واقعا هڪ جهلڪ ۾ يڪدم ڏيکارا وياهئا ۽ انهن واقعن کي ان موت جي مشاهدي ڪندڙ ماڻهو لمحي اندر ذهني اک سان ڏسي ورتو هو. بهرحال ان ڳالهه تي سڀئي موت جو مشاهدو ڪندڙ متفق آهن ته اها زندگيءَ جي واقعن ڏيکارڻ واري ماجرا هن فاني دنيا جي حساب سان لمحن جي ڳالهه هوندي آهي.

تيزي سان اکين آڏو گذرڻ جي باوجود هر واقعو انتهائي چٽوءِ صاف نظر اچي ٿو. ڪن ماڻهن کي ته اهي واقعا

پنهنجي حقيقي رنگن ۾ بہ نظر آيا آهن. ڪن ڪي تہ انهن واقعن ۾ ڪردار حرڪت ڪندي بہ نظر آيا آهن. جڻڪ هُو ڪنهن حقيقي فلم ڪي ڏسي رهيا هجن. باوجود تيزي سان اکين آڏو گذرڻ جي، موت جي مشاهدو ڪندڙ هر واقعي کي ان جي هر ننڍڙي وڏي تفصيل سان ڏسي ٿو ۽ ڪيس اهي واقعا ۽ تفصيل بعد ۾ ذري پرزي ياد رهن ٿا. بعد ۾ اهو انسان جڏهن انهيءَ ماجرا کي ياد ڪري ٿو تہ انهيءَ يادگيريءَ جي گهرائي ايتري تہ اونهي هوندي آهي جو ان مشاهدي ڪندڙ انسان کي پنهنجي اندر ان وقت جي جذبن ۽ احساسن جي بہ ياد تازي ٿي وڃي ٿي. انهن واقعن ۾ زندگيءَ جو هر اهم ۽ غير اهم واقعو پوءِ پلي اهو ڪيترو ننڍو ڇو نہ هجي، مشاهدي ڪندڙ کي ڏيکاريو وڃي ٿو.

انهيءَ لقاءَ جي ڏسندڙن جي گهڻائي ان ڳالهہ تي متفق آهي تہ زندگيءَ جي انهن واقعن کي ڏيکارڻ جو مقصد مثبت ۽ سيکارڻ آهي. زندگيءَ جي واقعن جي اها فلم جيڪا نوراني وجود ماڻهن کي ڏيکاريو تنهن جا بہ سبب ماڻهن ٻڌايا آهن. هڪڙو تہ انسانن سان پيار ۽ محبت ڪجي ۽ ٻيو علم ۽ ڄاڻ حاصل ڪجي. اچو تہ جن مريضن اهڙن مشاهدن کي ماڻيو آهي، تن جي واتان سندن تاثراتن کي ٻڌون.

هڪ مريضہ انهيءَ زندگيءَ جي واقعن جي فلم جي ڏسڻ کي هيٺين ريت بيان ڪري ٿي:

"جنهن وقت اهو نور جو تجلو منهنجي آڏو ظاهر ٿيو تہ سڀ کان پهريان ان مون کان اهو سوال پڇيو: "تو وٽ مون کي، تنهنجي زندگي مان ڏيکارڻ لاءِ ڇا آهي؟ جيتوڻيڪ ان روحاني وجود جي سوال جا لفظ هوبهو اهي نہ هئا پر انهيءَ سوال جو تلهي ليکي مطلب اهو ئي هو. تنهن بعد منهنجي زندگيءَ جي واقعن جون جهلڪيون منهنجي آڏو فلم وانگر اچڻ لڳيون. مون اهو سوچيو پئي تہ مون سان هي ڇا ٿي رهيو آهي؟ ڇاڪاڻ جو لمحن جي اندر آئون پنهنجي ٻالپڻ جي عمر ۾ پهچي وئي هئس. تنهن بعد اسڪول ۽ ڪاليج واري وقت جا واقعا شروع ٿي ويا. اهو سلسلو هلندو رهيو. تان جو منهنجي سڄي ڄمار جا واقعا هن موجوده عمر تائين مون کي ڏيکاريا ويا. اهو تجربو مون لاءِ انتهائي حيرت انگيز هو ڇاڪاڻ جو آئون پنهنجو پاڻ کي ان وقت ڏسي رهي هئس، جڏهن آئون معصوم ٻار هئس ۽ ٻاڙي وارن ٻارن سان رانديون ڪيڏي رهي هئس. تنهن بعد ٻيا بہ اهڙا منظر نظر آيا جيڪي ان ٻالپڻ جي وقت جا هئا. انهن منظرن مان ڪن ۾ تہ آئون پنهنجي ڀيڻ ۽ ٻائرن سان ويٺي هئس تہ ،ڪن ۾ آئون ٻاڙي وارن سان گڏ هئس، ڪن ۾ آئون مختلف ماڻهن سان مليس پئي. مون پنهنجو پاڻ کي انهن جڳهن تي ڏٺو جتي مون کي پنهنجي ننڍپڻ جي عمر ۾ گهمايو ڦيرايو ويو هو. ان بعد مون کي پنهنجو اسڪول نظر آيو جتي اهو منظر بہ ڏٺم تہ منهنجو دلپسند رانديڪو مون کان ڀڄي پيو هو. آئون زور زور سان رڙيون ڪري روئي رهي هئس. ان واقعي مون کي ان وقت شديد صدمي کان دوچار ڪيو هو.

تنهن ڪانپوءِ جا منظر منهنجي اکين آڏو آندا ويا ۽ مون کي نظر آيو جڏهن آئون گرلس اسڪائوٽ (Girls Scouts) ۾ شامل هئس ۽ هڪ دفعي ڪئمپ هڻڻ لاءِ (Camping) ساهيڙين ۽ ماسترياڻيءَ سان گڏ ويل هئس. مون کي پنهنجي اسڪول جي زماني جي هر ڪا ڳالهه منظرن ذريعي ڏيکاري ويئي. تنهن بعد آئون هاءِ اسڪول ۾ داخل ٿيس. اهو مون چٽي ريت ڏٺو پئي. هاءِ اسڪول دوران جڏهن مون کي اسڪالرشپ ملي هئي ۽ ان وقت جنهن خوشيءَ ۽ فخر جو احساس مون کي ٿيو هو، سو به هن مهل مون کي ياد اچي ويو. تنهن بعد ڪاليج جو وارو هو. مون ڏٺو ته آئون اتي پڙهي رهي هئس ۽ مون کي ڊگري ملي هئي. اهو وقت مون کي صاف صاف ڏيکاريو ويو. ان وقت کان پوءِ جاواقعا هڪ هڪ ڪري منهنجي اکين آڏو ايندا ويا، تان جو هن موجوده عمر تائين پهچي وياسين. آئون نه ٿي سمجهان ته ڪو انهن واقعن جي فلم ۾ منهنجي زندگيءَ جو ڪو پهلو ڏيکارڻ کان رهجي ويو هوندو.

جيڪي منظر مون کي منهنجي زندگيءَ بابت ڏيکاريا ويا، اهي نهايت ئي چٽا ۽ صاف هئا. اهي واقعا مون کي وقت جي حساب مطابق ڏيکاريا ويا هئا. اهي منظر ايترا ته حقيقي هئا جو مون سمجهيو پئي ته جڻ آئون اصلي واقعن کي پنهنجي اکين سان پسي رهي هجان. اهي سيئي واقعا ته جهڙي ۽ رنگدار هئا، جهڙا اصلي زندگيءَ ۾ هوندا آهن. انهن منظرن ۾ مون حقيقي زندگيءَ وانگر حرڪت پئي ڪئي. مثال طور جنهن وقت مون اهو ڏٺو ته آئون پنهنجي راندڪي کي پچي رهي هئس ته ان وقت مون کي پنهنجي هر حرڪت صاف نظر اچي رهي هئي. مون کي ان وقت ايئن نه پئي لڳو ته ڪو آئون پنهنجي زندگيءَ جي صرف فلم ڏسي رهي هئس، پر مون کي ايئن پئي محسوس ٿيو جڻ انهن منظرن ۾ آئون خود پنهنجو حقيقي ڪردار جو رول پڻ ادا ڪري رهي هئس. مون پنهنجو پاڻ کي ٻار واري منظر ۾ ٻار پئي محسوس ڪيو ۽ وڏپڻ جي وقت ۾ وڏي عمر جو. اهي سڀ منظر واقعي منهنجي حقيقي زندگي جا هئا، ڇاڪاڻ ته انهن منظرن منهنجي يادگيريءَ کي ذري پرزي تازو ڪري ڇڏيو هو.

مان ان نوراني وجود کي زندگيءَ جي واقعن جي فلم دوران ڏسي نه پئي سگهيس. هي ان وقت ئي منهنجي شعور جي اک وٽان هليو ويو هو. جنهن وقت هن مون کان پڇيو هو ته مون زندگيءَ ۾ ڇا ڪيو هو ۽ اهي زندگيءَ جون جهلڪيون شروع ٿيون هيون پر تنهن هوندي به آئون ڄاڻان ٿي ته اهو نوراني وجود منهنجي آسپاس موجود هو ۽ ان مون کي هڪ لمحي لاءِ به اڪيلو نه ڇڏيو هو. ڇو ته ٿوري وري دير بعد ان منهنجي زندگيءَ جي مختلف پهلوئن تي ڪجهه نه ڪجهه ٽيڪاٽپڻي ضرور ڪئي پئي. سندس جملا تنقيدي ڪو نه هئا ۽ نه مون کي ڪي منهنجيون غلطيون پئي ڏيکاريائين. هن جي ٻڌائڻ جو مقصد رڳو اهو هو ته مون کي پنهنجي زندگيءَ جي واقعن ۾ ڪجهه نه ڪجهه وڌيڪ ڏيکاريو ۽ سمجهايو وڃي جنهن کان آئون هيستائين بي خبر هئس. ان سان گڏوگڏ هن جو مطلب اهو به هو ته

آئون انهن منظرن کي ڏسي پنهنجي زندگيءَ جي واقعن کي چٽي نموني ياد ڪري سگهان. اهو نوراني وجود سارو وقت مون کي محبت، پيار، امن بابت ٻڌائيندو رهيو ۽ انهن جي اهميت تي زور ڏيندو رهيو. انهيءَ نوراني وجود جن منظرن مٿان ڪجهه نه ڪجهه تبصرو ڪيو هو انهن مان هڪ منظر ۾ آئون پنهنجي پيڻ سان گڏ هئس. آئون پنهنجي پيڻ سان نهايت محبت ڪندي هئس ۽ سندس تمام ويجهي هئس پر هن نوراني وجود مون کي ڪجهه منظرن ۾ ڏيکاريو ته آئون پنهنجي پيڻ لاءِ پيار محسوس ڪندي به ڏانهس خودغرضيءَ وارو رويو اپنايو هو. هن مون کي ماڻهن سان محبت ۽ سندن ڪم اچڻ لاءِ نصيحت ڪئي. انهي تبصري ۾ منهن مٿان ڪا تنقيد ڪا نه هئي. مون کي انهيءَ تبصري مان ايئن لڳو جڻ هو ٻڌائيندو هجي ته مون کي ان منظر جي لقاءَ مان اهو سبق سکڻ کپي ته آئون ڪڏهن به خود غرضيءَ وارو رويو نه اپنايان ۽ هميشه مثبت، پيار ۽ لاغرضيءَ وارو لاڙو ماڻهن ڏانهن رکان.

مون اها ڳالهه به محسوس ڪئي ته هن نوراني وجود ڄاڻ جي حاصل ڪرڻ ۾ نهايت دلچسپي ٿي ورتي. هن هر اها شيءِ مون کي ڏيکاري پئي جنهن جو تعلق ڄاڻ ۽ سکيا سان هو. ان نوراني وجود مون کي اهو ڪو نه چيو ته آئون هن جي نشاندهي ڪيل ڳالهين کي سکان پر هن مون کي اهو ٻڌايو ته مون کي عارضي دنيا ڏانهن واپس ويڄو هو ۽ آئون علم ۽ ڄاڻ جي جستجو قائم ۽ جاري رکان. علم ۽ ڄاڻ جو حاصل ڪرڻ هڪ مسلسل ڪم آهي جنهن مان مون انومان ڪيو ته ڄاڻ جو علم موت کان پوءِ به حاصل ڪري سگهجي ٿو. منهنجي خيال ۾ هن مون کي زندگيءَ بابت مثبت ڳالهيون منظرن وسيلي سيکاريون پئي.

اهو هڪ عجيب لقاءُ هو. آئون انهيءَ واقعن جي منظرن کي ڏسي به رهي هئس ۽ خود ان ۾ موجود به هئس ۽ انهن منظرن ۾ مختلف ڪم به پئي ڪيم. اهي منظر انتهائي تيزيءَ سان حرڪت ڪري رهيا هئا پر تنهن هوندي به اهي منظر ايترا آهستگيءَ سان هلي رهيا هئا جو هر منظر جي هر تفصيل نظر اچي رهي هئي. اها هڪ عجيب ۽ پاڻ ۾ تضاد رکندڙ ڳالهه آهي پر ان جاءِ تي جتي آئون اهو مشاهدو ڪري رهي هئس ته اتي وقت جي گذرڻ جو ڪو تصور نه هو. اتي وقت ابدي هو ۽ هن عارضي دنيا وانگر صرف هڪ طرف هلندڙ نه هو. مون کي صرف اهو محسوس ٿيو ته جڻ ڪا روشني آئي. جنهن اندر مون کي زندگيءَ جي واقعن جون جهلڪيون ڏيکاريون ويون ۽ وري روشني هلي وئي. ڪنهن وقت مون کي لڳندو آهي ته اهي سڄا منظر پنجن منٽن کان به گهٽ وقت ۾ منهنجي اکين آڏو آيا هئا ۽ ڪنهن وقت آئون اهو محسوس ڪندي آهيان ته انهن زندگيءَ جي واقعن ڏسڻ جو حقيقي وقت تيهن سڪنڊن کان به گهٽ هو. سچ پڇو ته آئون باري ۾ ڪا به شيءِ يقين سان ٻڌائي نه ٿي سگهان.

ٻي ڳالهه آئون اوهان کي اها ٻڌائڻ چاهيان ٿي ته ان موت جي مشاهدي دوران مون کي ڪا به تڪليف يا ڏک وغيره محسوس ڪو نه ٿيو هو. صرف مون کي

هڪ انديشو هو تہ شايد آئون هتي وڌيڪ رهي نہ سگهان ۽ مون کي منهنجي مرضيءَ جي خلاف واپس زميني دنيا ۾ موڪليو ويندو. مون کي پنهنجي زندگيءَ جي سمورن واقعن کي ڏسندي واقعي مزو پئي آيو. مون کي خاص ڪري پنهنجي ٻالپڻ جي وقت جي منظرن کي ڏسي بيحد خوشي ٿي. آئون پنهنجي زميني دنيا جي دوران اهڙي ريت پنهنجي زندگيءَ جي هر ورق کي ڏسڻ جو ڪڏهن بہ سوچي نہ ٿي سگهيس"

موت جي مشاهدن دوران ڪن ماڻهن اهو بہ ڏٺو آهي تہ زندگيءَ جي واقعن جي منظرن وقت اهو نوراني وجود غائب ڪو نہ ٿو ٿي وڃي پر اتي موجود هوندو آهي. عام طور اها ڳالهہ ڏٺي وئي آهي تہ جن زندگي جي واقعن تي روحاني وجود ڪو تبصرو ڪري ٿو تہ انهن زندگي جي موقعن جي منظرن ماڻهن جي زندگي تيڻ بعد مٿانهين دور رس اثر ڇڏيا آهن. ان ڳالهہ کان ڪنهن کي بہ انڪار ڪو نہ آهي تہ اهي منظر نهايت چٽا ۽ صاف ڏسڻ ۾ ايندا آهن. پوءِ چاهي اهي ماڻهو واقعي طبي موت ماڻي چڪا هوندا آهن يا موت جي نزد پهتل هوندا آهن. هڪ ٻئي اهڙي ماڻهوءَ جو احوال ٻڌو:

"منهنجي روح جو بدن کي ڇڏڻ ۽ اونداهي سرنگهہ مان پار پوڻ، پنهنجي ٻالپڻ ۽ سڄي حياتيءَ جي واقعن کي ان سرنگهہ جي ٻئي ڪناري وٽ ڏسڻ وغيره سڀ حقيقي هو. اهي سڀ منظر تصويرن ذريعي نہ پئي ڏيکاريا ويا پر خيالن وسيلي ماڻهن کي يادگيري کي اياريو. اهي منظر ڏسڻ لاءِ اتساهيو پئي ويو. گهٽ ۾ گهٽ منهنجو اهو ئي خيال آهي، جو تہ آئون ان ڪيفيت جي لفظن ۾ تصوير ڪشي نہ ٿو ڪري سگهان. ان ڪري جو ان ڪيفيت کي لفظ پوري ريت ادا ڪري نہ ٿا سگهن. ڪنهن ڪنهن وقت اهو پئي پائيم تہ اهي سڀ ڳالهيون هڪ ئي وقت اک ڇنڀ ۾ هڪ وقت تي رونما نہ ٿي رهيون هيون. ان وقت مون کي پنهنجي مٺڙي امڙ بہ ياد آئي ۽ اهي ڳالهيون بہ ياد آيون، جيڪي مون دنيا ۾ غلط ڪيون هيون. جنهن بعد مون پنهنجي ٻالپڻ کي ڏٺو ۽ اهو نظر آيو تہ مون ان ٻالپڻ وقت ڪيئي ننڍيون ننڍيون خود غرضيءَ جون ڳالهيون ڪيون هيون تہ نهايت پشيماني پئي ٿي تہ مون آخر ان وقت اهي ڪم ڇو ڪيا هئا؟. منهنجي من ۾ اها شديد خواهش اڀري تہ ڪاش آئون وري ٻار بنجي وڃان ۽ پنهنجي انهن غلط ڳالهين کي متائي درست ڪري موٽي اچان."

هيٺ اهڙي مريض جو احوال ٻڌائجي ٿو جيڪو طبي طور گذاري تہ ويو هو پر انهيءَ کي موت جي نفسياتي جهٽڪي لڳڻ ڪري هن موت جي مشاهدي جي ڪيفيت جي لقاءَ کي ڏسڻو پيو هو:

"اها سڄي صورتحال نهايت تيزي سان رونما ٿي. مون کي جهڪو تپ هو ۽ اها صورتحال بہ هفتا کن هلي، تان جو هڪ رات بخار ڏاڍو وڌي ويو ۽ منهنجي حالت انتهائي خراب ٿي وئي. آئون بستري تي ليٽيو پيو هوس ۽ مون بيحد ڪوشش پئي ڪئي تہ آئون پنهنجي گهر واريءَ کي پنهنجي انتهائي خراب طبيعت بابت ٻڌايان پر مون کي اچرج لڳو چاڪاڻ جو منهنجو جسم چرڻ سن ٿي ويو

هو ۽ حرڪت ڪرڻ کان لاچار هو.
ڪجهه مهل ڪانپوءِ مون پنهنجو پاڻ کي هڪ اونداهي جاءِ تي بيٺل محسوس ڪيو ۽ منهنجي سڄي زندگيءَ جا واقعا منظرن جي شڪل ۾ منهنجي آڏو گهمي ويا ۽ مون کي پنهنجي زندگيءَ جي هر شيءِ مڪمل ياد اچي وئي. اهي منظر ان وقت کان شروع ٿيا جڏهن آئون صرف ڇهن يا سٺن سالن جو ٻالڪ هئس ۽ اتي مون کي پنهنجو ننڍي هوندي جو گهاٽو سنگتي نظر آيو. تنهن بعد مون پنهنجو پاڻ کي پرائمري اسڪول منجهه ڏٺو ۽ پوءِ هاءِ اسڪول ۽ ڪاليج کان ٿيندو ڏندن جي ڊاڪٽر بنجڻ تائين جي هر واقعي کي صاف ۽ چٽو فلم وانگر ڏٺم.

مون کي ڄاڻ هئي ته آئون مري رهيو هئس ۽ مونکي ياد آهي ته آئون پنهنجي خاندان جي باري ۾ سوچي رهيو هئس ته منهنجي موت بعد انهن جو ڇا ٿيندو؟. آئون بيحد نراس هئس ته آئون ختم ٿي رهيو هئس ۽ دنيا ۾ منهنجا اجان ڪيترائي ڪم رهيل هئا. جيڪي مون کي پورا ڪرڻا هئا ۽ آئون انهن کي اڌوري حالت ۾ ڇڏي مري رهيو هئس.

جيتوڻيڪ زندگي جي واقعن جون جهلڪيون صرف ذهني تصويرن وسيلي ڏيکاريون پئي ويون. تنهن هوندي به اهي تمام صاف ۽ چٽيون هيون. اهڙيون صاف ۽ چٽيون تصويرون. مون ڪڏهن به پنهنجي زندگيءَ ۾ اڳ نه ڏٺيون هيون. مون کي صرف واقعن جي مکيه جهلڪ ئي ڏيکاري وئي هئي ۽ انهن جي گذرڻ جي رفتار به بيحد تيز هئي. مون کي لڳو ڄڻ آئون پنهنجي زندگيءَ جي ٿلهي ڪتاب جي ورقن کي ورائيندو پيو وڃان ۽ ان ۾ ڪي چند لمحا صرف ٿيا هئا. اهي منظر ڪنهن تيز فلم وانگر منهنجي آڏو هلي رهيا هئا پر حيرت جو ماڳ اهو هو ته انهن سڀني منظرن کي نهايت صاف، پورو ۽ چٽو ڏسي رهيو هوس. انهن منظرن جي گذرڻ جي رفتار تيز هوندي به انهن جي تفصيل منهنجي ذهن کان ترڪي ڪين سگهيو.

مون ان مهل سواءِ ان نور جي تجلي جي ٻئي ڪنهن کي اتي نه ڏٺو ڇو ته منهنجي چوڌاري انتهائي اونداهي جو عالم هو. اهو نور جو تجلو مون سان گڏ بيٺو هو. آئون يقين سان چوان ٿو ته مون ان وقت هڪ نهايت سگهاري، محبت ڪرڻ واري نوراني وجود جي موجودگي پنهنجي پرسان محسوس ڪئي هئي جيڪو ان سڄي لقاءَ دوران مون سان گڏ بيٺل هو.

اهو مون کي نهايت دلچسپ لڳو. جڏهن آئون سڄاڳ ٿيس ته جون پنهنجي هن تجربي ۽ گذاريل زندگيءَ جي هر واقعي ۽ ان تفصيل کان هر شخص کي آگاهه ڪيو، ڇاڪاڻ ته ان لقاءَ منهنجي گذاريل زندگيءَ جي هر پهلوءَ کي منهنجي آڏو آڻي ان جي ياد تازه ڪري ڇڏي هئي. اهو موت جو مشاهدو واقعي هڪ عجيب لقاءُ هو، جيڪو مون کي ڏيکاريو ويو هو. آئون سچ ٻڌايان ته ان لقاءَ کي هوبهو لفظن ۾ قيد ڪري ٻڌائي نه ٿو سگهجي. ڇاڪاڻ ته اهي منظر نهايت تيزي سان منهنجي آڏو گذاريا ويا هئا ۽ تنهن هوندي به مون انهن منظرن کي بلڪل چٽي نموني ڏٺو هو“.

(باقي آئينده مهيني پڙهندا)

قصوان نبيءَ جو جيڪو رياضتن ۾ پنهنجو مٽ پاڻ هو.

حضرت ذوالڪفل عليہ السلام

محبوب علي سمون

حضرت ذوالڪفل عليہ السلام خدا جو نبي هو. هن جي باري ۾ تمام گهٽ ذڪر ملي ٿو. هن نبيءَ کي بني اسرائيل مٿان نبوت ڏني وئي هئي. مصنف نهايت گهڻي ڪوشش ڪري جيڪو مواد هن نبيءَ جي باري ۾ هٿ ڪري سگهيو آهي، سو قابل تعريف آهي. هيٺين مضمون کي پڙهي ايمان تازو ٿي وڃي ٿو.

حضرت ذوالڪفل عليہ السلام جو ذڪر قرآن مجيد ۾ ٻن هنڌن تي ٿيو آهي. هڪ تہ سورت انبيا ٻيو سورت ص ۾. ڪيس بني اسرائيلن جي ساڃاهہ ۽ هدايت واسطي موڪليو ويو هو.

جيئن سورت ص ۾ فرمايو ويو آهي تہ، " اسماعيل، اليسع ۽ ذوالڪفل جو ذڪر ڪر. اهي سڀئي سهڻن لڇڻن وارا هئا."

سورت انبياءَ ۾ وري هيئن ارشاد فرمايو ويو آهي. " اسماعيل، ادريس ۽ ذوالڪفل کي ياد ڪر. اهي مڙيئي صبر ڪرڻ وارا هئا ۽ اسان انهن کي پنهنجي رحمت ۾ داخل ڪيو. بيشڪ اهي ڀلارا هئا."

طبري ذوالڪفل عہ کي حضرت ايوب عليہ السلام جو پٽ ٻڌايو آهي ۽ لکي ٿو تہ سندس نالو "بشر" هو ۽ لقب "ذوالڪفل" هوس. سندس پٽ جو نالو "عبدان" هو.

ڪنهن شخصي تي ڪو مقدمو هلي رهيو هو ۽ اهو ماڻهو ڪنهن ضامن جي ڳولها ۾ هئو. سندس غريب الوطنيءَ جي ڪري ڪو بہ سندس ضانت ڏيڻ لاءِ تيار ڪو نہ هئو. سندس چوڻ هو تہ مون کي رڳو ايتري مهلت ڏني وڃي جو آئون پنهنجي ديس وڃي پنهنجن ٻارن ٻچن جي گذر سفر ۽ ماني ٽڪي جو انتظام ڪريان. ان ڪانپوءِ جيڪڏهن مون کي سزا بہ ملي وڃي تہ مون کي پرواهہ ڪانهي."

جڏهن ڪو بہ ضامن ڪو نہ مليس تہ هن عدالت کي درخواست ڪئي تہ مون هڪ وڏو عرصو توهان وٽ گذاريو آهي. توهان منهنجي حسب نسب ۽ خاندان گهراڻي کان واقف ڪو نہ آيو. پر ماڻهو مون کي ذاتي طرح سان چڱي طرح سڃاڻن ٿا. آئون هڪ سچار ۽ سپيتو ماڻهو آهيان. عدالت منهنجي وعدي وچن تي ڀروسو ڪري مونکي ڇڏي ڏي. عدالت منهنجي واپسيءَ جو جيڪو وقت مقرر ڪري، آئون انهيءَ کان اڳي پڄي ويندس."

عدالت سندس اها درخواست

ردڪري ڇڏي ۽ چيو تہ "تون پاڻ پنھنجو
ضمانت ڪيئن پيو پوين؟ عدالت کي
ڪنھن ايماندار صاحب ڪردار معزز ۽
پارس شخص جي ضمانت جي ضرورت
آهي. جيڪڏهن اهڙو ڪو مان وارو ماڻهو
عدالت ۾ پيش ڪيووجي تہ انجي ضمانت
تي توکي ضرور آجو ڪيو ويندو."

وسنديءَ جي ماڻهن جو اهو حال هئو
جو اهي ڪيس چڱيءَ طرح سڃاڻندا تہ هئا
پر سندس ضامن پوڻ لاءِ بنھہ تيار ڪو نہ
هئا. انهيءَ بيوس ۽ بيواهي ماڻهوءَ کي
مايوسي وڪوڙي ويئي. ڏاڍو پريشان حال
هئو. ڪو بہ هن اوکيءَ ويل سندس ساٿ
ڏيڻ وارو نہ هئو. هن کي گهر بار ۽ اولاد
عيال جي ڳڻتيءَ ماري وڌو. سندس گهر
واري هر ذريعي کاڏ محروم ۽ سندس
سمايل نياڻي کي ڪير آٿت ۽ دلاسو ڏئي؟
سندس ننڍڙن ٻارڙن جي تربيت ڪير
ڪري؟ انهن کي سهارو ڪير ڏيندو؟ اهي
سيئي خيال ۽ ويچار کيس پريشان ڪري
رهيا هئا. هيڏيءَ ساريءَ وسنديءَ ۾ ڪو بہ
ماڻهو ڪونہ هو جو هن جو ضامن پوي ۽
سندس خاندان کي تباهيءَ کان بچائي.

پيغمبرزادو حضرت بشر (ذوالڪفل
عہ) ڪيترن ئي ڏينهن کان هن جي دانهن ۽
فرياد ٻڌي رهيو هئو ۽ سندس بيوسي ۽
بيواهي محسوس ڪري رهيو هو. نيٺ پاڻ
اڳتي وڌي عدالت کي چيائين تہ "آئون هن
جي ضمانت ڏيڻ لاءِ تيار آهيان."

عدالت ڪانئس پڇيو "تو هن ماڻهوءَ
جو گهر گهاٽ ڏٺو آهي؟ تون ڪڏهن هن
جي وطن ۾ ويو آهين؟ هن جي اولاد، عيال
۽ خاندان سان ملاقات ڪئي آهي؟"

نوجوان ذوالڪفل عليہ السلام
وراڻيو" آئون هن ماڻهوءَ کي هن وسنديءَ
جي حد تائين سڃاڻان ٿو."

عدالت ڏڙهي ڏيندي چيس،
"جيڪڏهن هيءُ ماڻهو واپس موٽي نہ آيو
تہ توکي سزا ڀوڳڻي پوندي!"

ذوالڪفل عہ جواب ڏنو "آئون سڀ
سوچي ويچاري سندس ضامن پوان پيو."

عدالت چيو "اي نبي زادا! هڪ ڀيرو
وري سوچي وٺ. ڇاڪاڻ تہ ضامن پوڻ
کان ماڻهو ڏاڍو گهبرائيندا آهن."

ذوالڪفل عہ انهيءَ ماڻهوءَ کي ڏنو
۽ عدالت کي چيائين "مون کي هن جي
واعدي تي ويساهہ آهي. هيءُ پنهنجي وچن
مطابق ضرور موٽي ايندو".

عدالت چيو "اي بشر! عدالت توکي
وري بہ سوچڻ جو موقعو ڏئي ٿي.
چڱيءَ طرح سياڻي تائين سوچي ويچاري
وٺ. جيڪڏهن هيءُ ماڻهو تو وٽ واپس نہ
آيو تہ توکي ڪيترائي سال قيد ڪاٽڻو
پوندو!"

ذوالڪفل عہ چيو "عدالت اڄ ئي
هن شخص کي منهنجي ضمانت تي ڇڏي
ڏي، چو تہ آئون ضمانت خدا ڪارڻ ڏيئي
رهيو آهيان."

عدالت ۾ معزز ماڻهن کي شاهد
ٻڌايو ۽ چيو "توهان ٻئي گواهہ ٿجو تہ هيءُ
شخص نالي بشر (ذوالڪفل عہ) هن
پرديسيءَ جي ضانت ڏيئي رهيو آهي.
جيڪڏهن هيءُ ماڻهو خاص مدت تائين
واپس نہ آيو تہ بشر ضامن جي حيثيت
سان سندس سزا ڀوڳيندو."

ذواڪفل عہ چيو "مون انهيءَ

معاملي ۾ پنهنجي پالڻهار کي گواهه بڻايو آهي. تنهنڪري ٻين شاهدن جي ضرورت ناهي."

عدالت ذوالڪفل عه کي پنهنجي تحويل ۾ ورتو ۽ غريب الوطن پرديسيءَ کي پنهنجي گهر وڃڻ جي موڪل ڏني ويئي.

هن ماڻهوءَ پنهنجي وطن وڃي گهرواريءَ کي ٻڌايو "مون تي هڪڙو مقدمو هلي رهيو آهي ۽ شايد مون کي سزا اچي وڃي. هڪڙي نبي زادي منهنجي ضمانت ڏني آهي. تنهن ڪري مون کي مقرر مدي جي اندر اتي پهچڻو آهي."

سندس ٻارن ٻچن کي ڳڻتي وڪوڙي ويئي. زال چيس."هاڻي جو اچي ويو آهين ته هتي ئي مات ڪري ويهي رهه. اهو ضامن ۽ عدالت توکي ڪٿي ڳولهي سگهندي تنهنڪري واپس اوڏانهن وڃڻ جي ضرورت ڪانهي."

مڙس چيس "اي ڀاڳيري! تون ڪهڙيون ڳالهيون پئي ڪرين. هن خدا جي ٻانهي وچ ۾ خدا کي گواهه بڻايو آهي. هاڻي آئون جيڪڏهن ڪو نه ويندس ته هن ويچاري کي هرويرو سزا ڀوڳڻي پوندي"

ٻنهي ۾ ڪافي دير تائين بحث ٿيندو رهيو. خدا کي ڪجهه ٻيو منظور هو. مقرر مدت کان اڳ ئي اهو ماڻهو گذاري ويو. مرڻ کان پهريائين پنهنجي گهرواريءَ کي چيائين ته "توکي دل ۾ کوٽ هو تنهنڪري توکي سزا ملي رهي آهي."

انهيءَ شخص جو انتقال ٿي ويو. هوڏانهن حضرت بشر (ذوالڪفل عه) ۽ عدالت سندس انتظار ڪري رهي هئي. عدالت ذوالڪفل عه کي سزا ڏيڻ ۾ ڍرائي ڪري رهي هئي. عدالت چاهيو ٿي ته سزا اصل ماڻهوءَ کي ملڻ گهرجي. واپارين جو ڪو قافلو اوڏانهن وڃي رهيو هو. عدالت ڪجهه ماڻهن کي چيو ته "توهان هن ماڻهوءَ سان ملجو ۽ چئجوس ته تنهنجي وعدي خلافي جي ڪري ذوالڪفل عه کي هرويرو سزا ملي ويندي"

قافلي جي واپارين کي اچڻ ۾ دير ٿي ويئي ۽ عدالت ذوالڪفل عه کي سزا ڏئي ڇڏي ۽ ڪيس قيد خاني ۾ ودو ويو. انهيءَ سزا جو عدالت کي به ڏک ٿيو ۽ ماڻهن کي پڻ. ماڻهو چئي رهيا هئا ته سنو ٿيو جو اسان هن ماڻهوءَ جا ضامن ڪو نه پياسون نه ته اسانجو به اهڙو حشر ٿئي ها. ڪجهه ماڻهو وري ائين چئي رهيا هئا ته ڀلجي به ڪنهن جي ضمانت نه ڏجي. ان جي بدران روڪڙي رقم ڏيڻ وڌيڪ بهتر آهي.

نبي زادو ذوالڪفل عه قيد خاني ۾ عبادت ۽ رياضت ۾ رڌل رهيو. پاڻ گهڻو ڪري خاموش رهندا هئا.

سزا ڪاٽڻ کان پوءِ ذوالڪفل عه گوشه نشين ٿي ويو. انهيءَ وچ ۾ واپارين ۽ ڪاروبارين اچي خبر ڏني ته "اهو پرڏيهي ماڻهو انهي ڪري موٽي ڪو نه آيو جو پاڻ هن دنيا مان موڪلائي چڪو آهي"!

هيءَ بني اسرائيلن جي پيغمبر حضرت اليسع عليه السلام جو زمانو هو. جيڪو هينئر ٻڍڙو ٿي چڪو هو. تنهن هوندي به سندس عزم ارادي ۽ ثابت قدميءَ جو اهو حال هو جو پنهنجي قوم جي رهبري ۽ رهنمائي کان غافل ڪين رهندو

هو. پاڻ روزانو ماڻهن کي گڏ ڪندو هو.
کين دين جي دعوت ڏيندو هو ۽ کين
نيڪي ڪرڻ ۽ بڇڙاين کان پاسو ڪرڻ
جي تلقين ۽ تاڪيد ڪندو رهندو هو.

ڪراڙو ٿي وڃڻ ڪري سندس قوم
کي به ڳڻتي وٺي ويئي ته حضرت اليسع ع
کانپوءِ سندن سرواڻي ۽ سرپرستي ڪير
ڪندو؟ هو پاڻ انهيءَ فڪر ۾ گم رهندو
هو. کيس ڪوبه اهڙو لائق انسان ڪو نه
مليو جيڪو اها ذميداري کڻي سگهي
۽ نبوت واري وراثت ۽ امانت سنڀالي
سگهي. نيٺ هڪڙي ڏينهن پنهنجي قوم
کي چيائين، "مون کي پنهنجي قائم مقام ۽
نائب جي حيثيت سان هڪڙو اهڙو
شخص گهرجي جيڪو مون سان ٽن
ڳالهين جو وچن ڪندو، انهيءَ کي آئون
پنهنجو جانشين بڻائيندس."

هيڏي وڏي ميڙ ۾ ڪنهن کي همت
ڪا نه ٿي جو کانئس اچي پڇي ته سائين!
اهي ٽي شرط ڪهڙا آهن، جن جو توهان
ذڪر ڪري رهيا آهيو.

حضرت اليسع ع نگاهه ڪئي ته
مان ڪو لائق ۽ قابل انسان ملي وڃي پر
هڙيئي سست ۽ غافل نظر آيس. ڪنهن ۾
ڪا صلاحيت ۽ لياقت ڏسڻ ۾ ڪا نه
آيس، جنهن کي کڻي نبوت جي امانت
سونپي. نيٺ اها خبر ذوالڪفل ع تائين
وڃي پهتي. جنهن سزا ڀوڳڻ کان پوءِ گوشه
نشيني اختيار ڪئي هئي ۽ تمام گهٽ
ماڻهن سان ملندو هو. هاڻي جو کيس سڌ
پيئي ته حضرت اليسع عليه السلام کي
پنهنجي جانشين جي جستجو لڳي پئي
آهي ۽ انهيءَ ۾ اهي ٽي خوبيون ڏسڻ
گهري ٿو پر ڪنهن ۾ کيس اهي ٽي
خوبيون نظر نه ٿيون اچن.

حضرت ذوالڪفل ع، حضرت
اليسع ع جي مجلس ۾ پهچي ويو ۽
هڪڙي ڪنڊ ۾ ماٺ ڪري ويهي رهيو.
سندس ڪنڌ هيٺ جهڪيل هو. کيس
ڪنهن به ڪو نه سڃاتو.

حضرت اليسع عليه السلام
پنهنجي دستور مطابق فرمائي رهيو هو"
آئون توهان مان هڪڙي ماڻهوءَ کي
پنهنجو خليفو بڻائڻ گهران ٿو پر شرط
آهي ته اهو مون سان ٽن ڳالهين جو انجام
ڪري"

نبي زادو ذوالڪفل ع اٿي بيٺو ۽
کانئس پڇيائين،" اهي ٽي شرط ڪهڙا
آهن؟"

ماڻهن هن کي ڏٺو ته هڪبڪئي کي
چوڻ لڳا،" هيءَ ته اهو ئي ماڻهو آهي
جيڪو جيل ۾ سزا ڪاٽي چڪو آهي ۽
هاڻي اها حالت اٿس جو ڦڪائيءَ جي
ڪري ڪنهن کي پنهنجو منهن به نه ٿو
ڏيکاري"

ٻئي چيو" واهه سائين واهه!
پنهنجا ڪرتوت ڏٺا اٿس. مس مس جيل
مان نڪتو آهي ۽ هليو آهي پيغمبري
منصب سنڀالڻ واسطي."

وري ڪنهن چيو" تازو قيد ڪاٽي
آئيو آهي ۽ هليو آهي نبيءَ جي نائب
بڻجڻ واسطي."

ذوالڪفل ع سندن ڳالهين تي ڌيان
ڪو نه ڏريو ۽ اطمينان سان حضرت
اليسع عليه السلام کان پڇيو "اوهان اهي
ٽيئي شرط ٻڌايو؟ ٿي سگهي ٿو آئون اهي

تيئي شرط پورا ڪري سگھان؟"

حضرت اليسع ع فرمايس، " تون منهنجي ويجهو اچ ته توکي پنهنجا شرط ٻڌايان."

پاڻ سنڌس ويجهو ويو ۽ پڇيائين، " قبلا! هاڻي ٻڌايو اهي ٽي ڳالهيون ڪهڙيون آهن؟"

حضرت اليسع ع فرمايو "اهي ٽي ڳالهيون دراصل ٽي وچن آهن. پهريون اهو ته هو سڄو ڏينهن روزو رکندو. ٻيو ته سڄي رات خدا جي ذڪر ۾ رڌل رهندو ۽ ٽيون ته ڪڏهن به ڇڙ ۽ ڪاوڙ نه ڪندو."

ذوالڪفل ع چيو "آئون اهي ٽيئي ڳالهيون مڃڻ لاءِ تيار آهيان."

ماڻهن ۾ ته چؤ ٻول مچي ويو ۽ چوڻ لڳا، "هيءُ چوي ٿو ته ٽيئي شرط پورا ڪندس!"

اهو حال ڏسي حضرت اليسع ع ٻيهر چيو" تون اهي ٽيئي عهد ۽ انجام وري ٻڌا! ائين نه ٿئي جو وري چئين ته مون اهي عهد چڱيءَ طرح ڪو نه ٻڌا هئا!"

ذوالڪفل ع ورندي ڏنس، "مون اهي ٽئي انجام ٻڌا آهن. اوهان پلي ٻيهر اهي عهد ۽ انجام بيان فرمايو جو سيئي ماڻهو پنهنجي ڪنن سان ٻڌن ۽ پوءِ منهنجي نگراني ڪن ته واقعي آئون اهي ٽيئي واعدا پاريان ٿو يا نه!"

حضرت اليسع ع ٻيهر ٽيئي عهد انجام بيان ڪيا. ماڻهن جي وينل ميڙ کي مخاطب ٿي چيائين، "توهان به اهي ٽيئي شرط پنهنجي ذهن ۾ وهاري ڇڏيو ۽ هن نوجوان کي ڏسندا رهجو ته هي واقعي پنهنجا وعدا ۽ وچن پاري ٿو يا نه؟"

جڏهن هڪڙو نسل موڪلائي وڃي ٿو ۽ سنڌس جڳهه تي ٻيو نسل اچي ٿو ته ان صورت ۾ پهرين نسل جي ڪنهن به ماڻهوءَ لاءِ پنهنجو مقام بنائڻ ڏاڍو ڏکيو ٿي پوندو آهي. ذوالڪفل ع جو به اهو حال هو. ڪيس سنڌس نسل جا ماڻهو چڱو سمجهندا هئا. خاص ڪري هڪڙي غريب الوطن جي ضمانت ڏيڻ ۽ سنڌس واسطي سزا سيڪت پوڳڻ ڪري. پراڻي نسل جا ماڻهو به سنڌس ڏاڍي عزت ڪندا هئا. پراڻي نسل جا ڪي ٿورا ماڻهو وڃي بچيا هئا، باقي هن جهان مان موڪلائي وڃي چڪا هئا. هاڻي جو نئين ٿهيءَ ڏنو ته حضرت اليسع ع ڪنهن ماڻهوءَ کي پنهنجو نائب ۽ خليفو بنائڻ گهري ٿو ۽ ڪانئس ٽي عهد پڻ گهري ٿو ته ماڻهن جو خيال هو ته اها ذميواري قبول ڪرڻ واسطي نئين ٿهيءَ جو ڪو ماڻهو اڳتي وڌندو ۽ ڪيس جانشين بنايو ويندو. پراڻين ڪو نه ٿيو. نئين ٿهيءَ جو ڪو به نوجوان آڏو ڪو نه آيو. نيٺ پراڻي ٿهيءَ جو اهو ماڻهو ميدان ۾ آيو. جيڪو جيل ڪاٽي آيو هو.

حضرت اليسع ع ذوالڪفل ع کي ان ڏينهن ڪو پڪو جواب نه ڏنو ۽ صرف اهو چيو ته "چڱو سڀاڻي ڏسنداسون." ان رات ماڻهن حضرت اليسع ع سان خصوصي طورتي ملاقات ڪئي ۽ ڪيس چيائون ته اسان چاهيون ٿا ته اوهان جو جانشين نئين ٿهيءَ منجهان هجي، ان ڪري پنهنجي فيصلي کي ڪجهه وقت لاءِ ملتوي ڪريو."

حضرت اليسع ع کين چيو" زندگيءَ تي ڪو اعتبار ڪونهي. جيڪو اهم ۽ ضروري ڪم ڪرڻو آهي، تنهن کي

هرويرو ڏکيو نہ ڪيو وڃي. آئون بشر (ذوالڪفل عہ) کي چڱيءَ طرح سڃاڻان ٿو ۽ ڪيس ڪنهن وقت بہ پنهنجو خليفو بڻائي سگهان ٿو. پر جيڪڏهن توهان ۾ ڪو اهڙو شخص موجود آهي، جيڪو منهنجا شرط پورا ڪري ۽ عهد انجام پاري سگهي تہ ان کي پنهنجو جانشين چونڊيندس.“

رات وهامي ويئي ۽ ڏينهن بہ اچي پورو ٿيو. شام جي وقت حضرت اليسع عہ جي چوڌاري ماڻهو گڏ ٿيڻ لڳا. پاڻ هڪ ڀيرو وري وڏي واڪي اعلان ڪيائين ”اي منهنجي قوم جا ماڻهو آئون ڪيترن ئي ڏينهن کان وٺي پنهنجي خليفي جي تلاش ۾ آهيان. مون توهان مڙني جي آڏو پنهنجو مسئلو رکيو ۽ اها اميد هئي تہ توهان مان ڪو ماڻهو سامهون ايندو ۽ آئون ڪيس پنهنجو نائب بڻائيندس. پر ارمان آهي تہ توهان مان هڪڙو ماڻهو بہ اهڙو لائق ۽ قابل ڪونهي جو پنهنجي ٻول تي قائم رهڻ جو واعدو ۽ وچن ڪري. مونکي ٻڌايو تہ توهان اهڙو با صلاحيت ۽ ڏاهو ماڻهو ڳولي لڌو آهي، جيڪو مونکي گهربل آهي؟“

ماڻهن مٿي ۾ پئجي ويا. ڪنهن کي بہ همت ۽ حوصلو ڪونہ ٿي سگهيو. پوءِ حضرت اليسع عہ ذوالڪفل عہ کي سڏ ڪيو.

ذوالڪفل عہ نماڻائيءَ سان اٿيو ۽ حضرت اليسع عہ وٽ وڃي عرض ڪيائين تہ آئون ڪالهہ بہ حاضر هوس ۽ اڄ پڻ حاضر آهيان. اوهان جا ٽيئي شرط مون کي قبول آهن. آئون اوهان سان وعدو ٿو ڪريان تہ اهي ٽيئي شرط ايمانداريءَ سان پورا ڪندس.“

حضرت اليسع عہ وڏي واڪي فرمايو”اي بشر (ذوالڪفل عہ) منهنجن ٽنهي شرطن کي وري بہ ڏيان سان ٻڌ. پهرين شرط هي آهي تہ ڏينهن جو روزو رکندين. ٻيو شرط تہ سڄي رات جاڳي الله جي ذڪر ۾ رڌل رهندين ۽ ٽيون شرط تہ ڪڏهن بہ ڪاوڙ ڪونہ ڪندين.“

حضرت اليسع عہ وڏي واڪي سڄي ميڙ جي سامهون چيو ” آئون وقت جي پيغمبر ۽ مڙني ماڻهن جي آڏو ٻول ۽ وچن ٿو ڪريان تہ الله گهريو تہ آئون انهن ٽنهي شرطن کي ضرور پورو ڪندس.“

چون ٿا تہ هيءَ اجتماعي ڪارروائي ابليس بہ ڏسي رهيو هو. شيطان پنهنجي چيلن کي چيو تہ ”مون ڪوشش ڪئي هئي تہ اليسع عہ ۽ ذوالڪفل عہ جي وچ ۾ اختلاف پيدا ٿي پوي، پر ڇا ڪريان جو منهنجو منصوبو ناڪام ٿي ويو. پر مون بہ پڪو پهہ ڪيو آهي تہ انهن جي خلاف جتن ڪندو رهندس.“

هڪڙي ننڍڙي شيطان چيو تہ ”سائين اوهان اليسع عہ ۽ ذوالڪفل عہ تي هرويرو پنهنجو قيمتي وقت ضايع ڪيو آهي. جڏهن تہ اليسع عہ جي قوم جي نوجوانن ۾ هيءَ ڪم ٿيڻ ڪپندو هو. اسان انهن ماڻهن کي ڇوريندا سون ۽ پڙڪائيندا سون.“

اها ڳالهہ ٻڌي ابليس پنهنجا چاڙتا چوڙي ڇڏيا، جن اچي ماڻهن کي ڇورڻ شروع ڪيو. هنن سڀ کان پهرين ذوالڪفل عہ تي تهمتون هنيون. اهي تهمتون جاچ جونچ ڪرڻ تي ڪوڙيون

ثابت ٿيون. اهڙي طرح شيطان جي پهرين شرارت ناڪام ٿي وئي. پوءِ وڏي شيطان اهو ڪم پنهنجن هٿن ۾ ڪنيو.

حضرت ذوالڪفل ع. حضرت اليسع ع جي خلافت سنڀالڻ کان پوءِ پنهنجي عادت ٻڌائي ڇڏي هئي ته ڏينهن جو روزي ۾ هوندو هو ۽ سڄي رات عبادت ڪندو هو. ٻنپهرن جو ڪيس ڪجهه آرام ڪرڻ جو وقت ملندو هو ۽ اهو ئي سندس ذاتي وقت هو.

ابليس هڪڙي ڀيري هڪ پوڙهي شخص جي شڪل اختيار ڪئي. اهو ٻڍڙو شخص هاڻي بني اسرائيل ۾ تمام گهڻو نظر اچڻ لڳو ۽ سيئي ماڻهو هن سفيد ريش بزرگ کي حيرت مان ڏسندا رهندا هئا. هڪ ڏينهن ابليس بني اسرائيل قوم جي هڪڙي ٻڍڙي کي جهلي پڇيو "توهان جي خليفي جا وقت ڪهڙا ڪهڙا آهن؟ ڪيڏي مهل سمهي ٿو ڪيڏي مهل کائي پيئي ٿو ۽ ڪيڏي مهل عبادت ڪري ٿو."

انهيءَ ٻڍڙي ٻڌايس." اسان جي خليفي جا وقت بلڪل پڌرا ۽ چٽا آهن. ڏينهن جو روزو رکي ٿو. رات جو عبادت ڪري ٿو ۽ ڪوڙ ته وٽس ويجهو به ڪو نه ٿو اچي ۽ نه وري ڪا چڙ ۽ ڪاوڙ ٿي اچيس."

ابليس چيس ته "توهان ڪيس سمجهايو ڇو نه ٿا ته ڪجهه وقت پنهنجن مٽن مائٽن، دوستن يارن ۽ ساٿين سنگتين وٽ به گذاري. ڇاڪاڻ ته هيءَ زندگي چند ڏينهن جي آهي. تنهن ڪري ڌڻيءَ جي ٻانهن کي هرگز ڏڪارڻ نه گهرجي. خدا جي مخلوق جي به سار سنڀال لهڻ کپي. توهان ڪيس منهنجي پاران سمجهايو ۽ جيڪڏهن هو مطمئن نه ٿئي ته مون سان ملاقات ڪرايو."

بني اسرائيل پيرمرد پڇيس،" پهرين ٻڌاءِ ته تون ڪير آهين ۽ ڪٿان آيو آهين؟"

ابليس چيو" مان توهان جو پاڙيسري آهيان. منهنجي قوم جا ماڻهو ڏاڍا ڏنگا آهن ۽ ارڏاريون ڪندا رهن ٿا. هتي توهان کي پنهنجي معاشري جي ابتڙ ڏسان ٿو ته سڪون حاصل ڪرڻ واسطي هليو ايندو آهيان."

بني اسرائيل پير مرد پڇيس." تون اسان ۾ ڪهڙو ارادو ۽ مطلب رکين ٿو؟"

ابليس وراڻيو "بس توهان مون کي رڳو بشر (ذوالڪفل ع) سان ملايو. مون کي جيڪو به ڪجهه چوڻ هوندو سو سندس سامهون چوندس."

انهيءَ پير مرد ابليس سان وعدو ڪيو" آئون توکي ساڻس ملائيندس، پر وٽس وقت بنهه ڪونهي. ائين سمجهه ته ٻنپهرن مهل هو ٿورو وقت سمهندو آهي. ٿي سگهي ٿو ته توکي ان مان ٿورو وقت ملي وڃي! آئون اڄ ئي منجهند مهل ڳالهه ڪري ڏسندس"

پير مرد منجهند مهل حضرت ذوالڪفل ع سان مليو. اڃان هن مس ڪجهه ڳالهائڻ گهريو ٿي ته در تي ٺڪ ٺڪ ٿي. هن در تي وڃي ڏٺو ته اهو ساڳيو ڪراڙو ذوالڪفل ع سان ڳالهه ٻولهه ڪرڻ واسطي آيو هو. پير مرد ڪيس اتي ڏٺو ته چيائينس،" تون هتي به پهچي وئين. آئون تنهنجي ئي باري ۾ هتي ڳالهائڻ آيو آهيان."

ابليس مسڪين صورت بڻائي چيو" مون سوچيو تہ آئون پاڻ بشر (ذوالڪفل عہ) سان اندر جو احوال اوريان."

پير مرد ويچارو اٿي هليو ويو. ابليس پنهنجو قصو شروع ڪيو. هيءُ ذوالڪفل عہ جي سمهڻ ۾ آرام ڪرڻ جو وقت هو. پر ابليس پنهنجي ڳالهہ کي اينگهائيندو ويو تہ جيئن ذوالڪفل عہ جو سک ڦٽي ۾ کيس ڪاوڙ لڳي. هو ڳالهہ مان ڳالهہ ناهيندو پئي ويو. ابليس جي اهائي ڪوشش هئي تہ ذوالڪفل عہ کي چڙ لڳي پر ذوالڪفل ماٺ ڪري سڀ ڪجهہ ٻڌي رهيو هو. آخر ۾ چيائينس، "تون جن ماڻهن جي شڪايت ڪٺي آيو آهين، جيڪڏهن اهي بہ سامهون هجن ها تہ ڏاڍو مناسب ٿئي ها. ساڻن روبرو ڳالهيون ڪري ڪنهن نتيجي تي پهچي ضرور مسئلي کي حل ڪجي ها."

ابليس پڇيو. "ڇا مان انهن مڙني کي توهان وٽ وٺي اچان؟"

حضرت ذوالڪفل عليہ السلام فرمايو تہ "مون وٽ ليٽڻ ۾ سمهڻ جو ٿورو وقت هو اهو بہ ختم ٿي چڪو آهي. هاڻي تون مون وٽ شام جو اچجان."

ابليس چيو "انهيءَ مهل تہ اوهان وٽ گهڻا ئي ماڻهو ويٺل هوندا آهن. انهن جي موجودگيءَ ۾ منهنجو مسئلو حل ڪندا؟"

حضرت ذوالڪفل عہ ساڻس واعدو ڪيو تہ تون شام جو مون وٽ اچجانءِ ۽ جن ماڻهن کان توکي شڪايت آهي، انهن کي پڻ وٺي اچجان، تہ جيئن مون کي نبيرو ڪرڻ ۾ سولائي ٿئي."

ابليس ڳالهہ کي ٻيگهہ ڪري سندس سمورو آرام وارو وقت وڃائي ڇڏيو هو پر ان هوندي بہ پاڻ ڪاوڙ ڪائي ويو ۽ ان جو اظهار ڪونہ ڪيائين.

شام جو بني اسرائيل جا ماڻهو گڏ ٿيا پر ذوالڪفل عہ کي اهو پوڙهو نظر نہ آيو. پاڻ کيس هيڏي ميڙ ۾ ڳولهي رهيو هو. اڄ کيس پين ڪمن ۾ دل نہ لڳي رهي هئي. کيس انهيءَ پيڙي سان همدردي ٿي پئي هئي پر اهو پوڙهو ڪونہ آيو هو.

ٻئي ڏينهن ٻنپهرن جو جڏهن تمام گهڻي مصروفيت ڪانپوءِ ذوالڪفل عہ واندو ٿيو ۽ چاهيائين پئي تہ ڪجهہ آرام فرمائي تہ اوچتو اهو پوڙهو (ابليس) وري حاضر ٿيو. پاڻ ڪانئس پڇيائين." ڪالهہ تون ڪيڏانهن ويو هئين؟ مون تنهنجو ڏاڍو انتظار ڪيو."

ابليس روئي چوڻ لڳو "سائين! اهي ڏاڍا خراب ماڻهو آهن. مون ڏاڍي ڪوشش ڪئي تہ انهن کي توهان وٽ وٺي حاضر ٿيان. پر اهي سڀ مون کي ڏٽا ڏيئي هيڏي هوڏي تڙي پکڙي ويا"

ذوالڪفل عہ چيو"هنن کي توکي هتي وٺي اچڻو پوندو فيصلو تڏهن ئي تہ ٿي سگهندو. جڏهن ٻئي ڌريون موجود هونديون."

ابليس بيوسي ظاهر ڪندي چيو"سائين! مان پوڙهو ماڻهو آهيان. نوجوان مون تان چڙون ٿا ڪن. منهنجي عمر وارا ٻيڙا پڻ مون تي ڪلن ٿا."

ذولڪفل عہ پاسو ورايو ۽ سمجهي ويو تہ هيءُ ڪراڙو اڄ بہ سندس سک

ڦٽائڻ آيو هو. پوڙهي کي چيائين تہ "مون توکي چيو آهي تہ جن ماڻهن کان توکي شڪايت آهي، تن کي وٺي اچ."

پوڙهي چيو "ڳالهہ هيءَ آهي تہ آئون بادشاهہ سلامت وٽ بہ داد فرياد واسطي ڪٿي وڃي سگهان ٿو پر اتي دير لڳندي ڇو تہ شاهي آداب ۾ اصول ڪجهہ اهڙا آهن.. جو انسان پنهنجي وس آهر ڪجهہ بہ نٿو ڪري سگهي. اوڏانهن جيڪو بہ وڃي ٿو. سو شاهي رسمن رواجن ۾ ڦاسي وڃي ٿو. پر هتي جي ڳالهہ ٻي آهي. هتي آئون ڪيترا بہ ماڻهو پاڻ سان وٺي اچان. گهٽ ۾ گهٽ انهن کي ويهڻ لاءِ جڳهہ تہ ملي ويندي"

ذوالڪفل ع سمجهي ويو تہ هي پوڙهو رڳو ڳالهہ کي اينگهائي رهيو هو. پاڻ چيائينس." مونکي انهيءَ سان ڪا بہ دلچسپي ڪانهي تہ تون پنهنجو مقدمو هرو ڀرو مون وٽ ڪٿي اچ. جيڏانهن ڪيئي تيڏانهن ڪٿي وڃ"

ابليس هن ڀيري بہ سندس سمورو وقت وڃائي ڇڏيو هو جنهن ڪري پاڻ نہ ننڊ ڪوڙي سگهيو ۽ نہ ڇيلهہ سڌي ڪري سگهيو.

ابليس اٿي بيهي چيو." چڱو هاڻي مان هلان ٿو. مون توهان جو گهڻو وقت وڃايو آهي. ڏاڍو شرمندو آهيان ۾ شام جو سيني کي وٺي اچي فيصلو ڪرائيندس."

اوچتو ذوالڪفل عليہ السلام کي خيال آئيو تہ هيءُ شخص جاٽي واٽي مون کي ڪاوڙ ۾ چڙ ڏيڻ چاهي ٿو ۽ آئون سانده سهندو پيو اچان. نيٺ اهو سلسلو ڪيستائين هلندو. متان هي ابليس هجي جو منهنجي ڪئي ڪمائي ڪٽ ڪرڻ ٿو گهري

شام جو اهو پوڙهو وري ڪو نہ آيو. پاڻ ان جو انتظار ڪندو رهيو. پڇڻ تي پتو پيو تہ اهو پوڙهو گهڻو ڪري توهان جي آرام ڪرڻ واري مهل ڏسڻ ۾ ايندو آهي. ان ڪانپوءِ اڪين کان اوجهل ٿي ويندو آهي.

حضرت ذوالڪفل عليہ السلام پنهنجن ماڻهن کي هدايت ڏني. "هاڻي ڪير بہ هن کي منهن ليٽڻ ۾ سمهڻ واري مهل اندر اچڻ نہ ڏي ۽ ڪيس چئجو تہ شام جو ملاقات ٿيندي"

ٿوري دير کان پوءِ اهو پوڙهو روئيندو پٽيندو آيو ۽ ماڻهن کي چيائين." مان ٿن ڏينهن کان هتي اچان پيو. منهنجي دشمنن کي سڏ پئجي وئي آهي تہ آئون هتي داد فرياد واسطي اچي رهيو آهيان. اهي هاڻ ڏچي مون کي چئي رهيا آهن تہ اسان توسان ناهہ ڪرڻ لاءِ تيار آهيون. هاڻي ڏسان ٿو تہ ڪڏهن ٿا مون سان صلح ڪن."

هڪڙي بني اسرائيلي ڪانئس پڇيو. "جيڪڏهن تنهنجي راڄ جا ماڻهو توسان مفاهمت ڪرڻ تي آماده ٿي ويا آهن تہ پوءِ هتي ڇا لاءِ پيو اچين؟"

ابليس وراڻيو" مان هتي صرف حاضريءَ جي رسم پوري ڪرڻ آيو آهيان. خدا نہ ڪري جو هو وري پنهنجي وعدي تان ڦري وڃن."

بني اسرائيلي چيس." تون پاڻ اسان کي جهيڙاڪ ٿو لڳين."

ابليس چيو"هي وقت آهي تہ بشر

(ذوالڪفل عہ) جي تڪ پهچڻ ۽ آرام ڪرڻ جو پر مان ساڻس ملاقات ڪرڻ گهران ٿو. هو منهنجي اچڻ جو ٻڌي ڪاوڙ ڪونہ ڪندو.“

بني اسرائيلي ورندي ڏنيس.” منهنجي خيال موجب تہ تو هيستائين رڳو ذوالڪفل عہ جو وقت وڃايو آهي.“

ابليس چيو ”بشر (ذوالڪفل عہ) ڏاڍي طبيعت وارو ماڻهو آهي. هڙو نرم دل ماڻهو اڄ ڏينهن تائين مون ڪونہ ڏٺو آهي. اڄ ٽيون ڏينهن اٿم. ڏينهاڻي هن جو سڪ اچي ٿڪايان ٿو ۽ ڪيس گفتگو ۾ مشغول رکان ٿو. پوءِ بہ هو مون کي شام جو گهرائي ٿو. ڪانئس پڇو تہ ڪيس چڙ چو نہ ٿي اچي؟“

بني اسرائيلي هن پوڙهي جي عجيب ۽ غريب گفتگو تي ڏاڍو حيران ٿيو ۽ پڇيائينس.” تون ڪير آهين؟“

ابليس چيو ”توهان پهرين منهنجي ملاقات بشر سان ڪرايو پوءِ ٻڌائيندس. “

بني اسرئيلي ڪيس سختيءَ سان جهليو تہ اڄ تنهنجي ملاقات بشر سان ڪا نہ ٿي سگهندي. هن پاڻ دروازي کي اندران بند ڪري ڇڏيو آهي ۽ اڄ ڪير بہ هيءُ در ڪونہ کوليندو.“

ابليس اطمينان سان چيو ” منهنجي لاءِ تہ اها هڪ معمولي ڳالهہ آهي. اجهو ٿو در کولايان.“

اهو ٻڌي بني اسرائيلي اندر گهڙي ويو ۽ ذوالڪفل عہ کي وڃي چيائين.” سائين! هو پوڙهو اڄ وري آيو آهي ۽ چوي پيو تہ منهنجو جن ماڻهن سان جهيڙو جهٽو آهي، اهي ساڻس صلح ڪرڻ تي راضي ٿي ويا آهن. پر پوڙهي کي يقين ڪونہ ٿو اچي تہ اها مفاهمت دير تائين قائم هلي سگهندي“

حضرت ذوالڪفل عليہ السلام پڇيو ”هن مهل هو ڇا ٿو چاهي ۽ مون وٽ ڇو آيو آهي؟“

بني اسرئيلي وراڻيو”مون کي تہ ائين لڳي ٿو تہ هو توهان جو سڪ ڦٽائڻ آيو آهي.“

پاڻ فرمايائين. ” اڄ مان هن سان ڪونہ ملندس.“

سندس زبان اڃان اهي لفظ مس نڪتا تہ ڇا ٿو ڏسي تہ اهو پوڙهو ڪلندو ڏانهس پيو اچي.

حضرت ذوالڪفل عليہ السلام ڪانئس پڇيو. ”جڏهن مون ٻاهريون دروازو بند ڪرائي ڇڏيو ۽ سيني کي هدايت ڪئي هئي تہ ڪير بہ منهنجي آرام ۾ اتڪاءَ نہ وجهي ۽ نہ ڪوئي دروازو کولي. پر آئون ڏسان پيو تہ دروازي کي اندران ڪڙو ڏنل آهي. ان هوندي بہ تون اندر موجود آهين. اها ڳالهہ منهنجي سمجهہ کان ٻاهر آهي!“

ابليس وراڻيو ”آئون صبح ۽ شام جو اوهان جي مجلس ۾ سولائيءَ سان حاضري ڏئي سگهان ٿو پر مون کي جيڪا ڳالهہ ڪپندي هئي، ان جو سانجهي صبوح جي مجلسن سان ڪو بہ واسطو ڪونہ هو. منهنجو مقصد رڳو توهان جو منجهند مهل جي آرام ۽ سڪ کي ڦٽائڻو هو تہ جيئن نہ سمهڻ ڪري اوهان کي ذهني، دماغي ۽ جسماني اذيت پهچي ۽ اوهان کي ڪاوڙ لڳي ۽ ائين اوهان ٽيون

شرط ٽوڙي ويهي رهو. "

حضرت ذوالڪفل عہ فرمايو"اي خدا جا دشمن! هي تنهنجي دل ۾ کھڙو کوٽ ۽ خلل پيو آهي، جو تو ابليس وانگي مون کي بہ ڏٺيءَ جي دربار مان تڙائي ڪيڻ گهرين ٿو."

ابليس چيو "اوهان مون کي صحيح سڃاتو. جڏهن اوهان اليسع عہ سان عهد تي قائم رهڻ جو پول ۽ وچن ڪيو هو تنهن مهل مون کي ڏاڍي اذيت پهتي ۽ مون پنهنجن چيلن کي حڪم ڪيو تہ ڪيئن بہ ڪري اوهان کي ڪنهن بہ هڪڙي شرط ۾ ناڪام ڪن. منهنجي چڏيل چاڙتن ڏاڍا جتن ڪيا. پر تنهنجي اڳيان هنن جو چارو هلي نہ سگهيو. پوءِ اهو ڪم مون پنهنجي ڪلهن تي کنيو ۽ مون اوهان جي ٽنهي شرطن تي غور ڪيو. ٽيون ۽ آخري شرط مون کي ڪجهہ سولو لڳو. مون ڀانئيو تہ مان انهيءَ ۾ ڪامياب ٿي ويندس. ٻنپهرن جو بہ تمام ٿورو وقت توهان کي آرام ڪرڻ واسطي ملندو هو اهو بہ مون اوهان جي هٿن مان کسي ورتو ۽ اوهان کي رڪاوٽون ۽ رنڊڪون وجهي اوهان جي سُک ڦٽايم. مون سمجهيو تہ اوهان کي ضرور ڪاوڙ لڳندي. پر اوهان تہ ڪمال ڪري ڏيکاريو ۽ ائين لڳو جڻ چڙ ۽ ڪاوڙ ڪان واقف ٿي نہ هجو."

انهيءَ واقعي ڪانپوءِ کيس "ذوالڪفل عہ " جو لقب مليو. ڇاڪاڻ تہ پاڻ حضرت اليسع عليہ السلام سان واعدو وچن ڪيو هئائين ۽ جنهن ذميواريءَ کي پورو ڪرڻ جو پول ڪيو هئائين، انهيءَ کي پاري ڏيکاريائين يعني تڪلف ۾ پورو ڪري ڏيکارڻ وارو.

بعض محققن ۽ مفسرن حضرت ذوالڪفل عليہ السلام کي "مهاتما گوتم ٻڌ" پڻ قرار ڏنو آهي. انهيءَ جو سبب اهو آهي تہ گوتم ٻڌ نيپال جي هيٺاهين پاسي "ڪپل وستو" نالي رياست جو شهزادو هو. هن معرفت الاهيءَ ۽ عرفان ذات واسطي وڏا وڏا ڪشالا ڪيا هئا ۽ نيٺ "ڪپل وستو" رياست جو هيءُ شهزادو "سڌارٿ" هڪڙي ڏينهن "مهاتما گوتم ٻڌ" بڻجي ويو. لفظ "ڪپل وستو" ۽ "ڪفل" جي مشابهت ۽ ساڳئي اچار نڪڻ جي ڪري کيس "گوتم ٻڌ" سمجهي وڃي ٿو.

ان جي ابتڙ ٻين محققن جي راءِ موجب گوتم ٻڌ ۽ ذوالڪفل عہ بہ الڳ شخصيتون آهن. اهي ڪنهن هڪڙي شخصيت جا بہ نالا يا لقب نہ آهن. جيئن تہ گوتم ٻڌل خدا جي عرفان حاصل ڪرڻ واسطي تمام گهٽيون رياضتون ڪيون، حق کي حاصل ڪرڻ هن تخت و تاج کي ڇڏي ڪري وڃي جهنگ ۽ ٻرن ۾ ويو. پر مهاتما گوتم ٻڌل جي زندگيءَ جو ڪو هڪڙو واقعو بہ حضرت ذوالڪفل عہ جي زندگيءَ سان مطابقت تہ پري مشابهت بہ نہ ٿو رکي. تنهن ڪري ذوالڪفل عہ جو رياست ڪپل وستوءَ جي راجڪمار (شهزادو) سان حقيقتن ڪو بہ واسطو يا لاڳاپو ڪونهي.

حضرت امام احمد بن حنبل رحمة اﷲ عليه پنهنجي مسند ۾ حضرت عبداﷲ بن عمر رضہ کان هڪڙي روايت هن طرح نقل ڪئي آهي تہ بني اسرائيل ۾ هڪڙو شخص "ڪفل" نالي هوندو هو. هيءُ

چوٿيءَ جو فاسق، زاني ۽ شرابي هو. حد درجي حسن پرست ۽ عاشق مزاج هوندو هو. هڪ ڏينهن وٽس هڪ خوبصورت عورت ڪنهن ڪم سان آئي. هيءَ مائي غربت ۽ مسڪينيءَ جي ماريل هئي. سندس گهر جون ضرورتون کيس ڇڪي "ڪفل" وٽ وني آيون هيون. مائيءَ پنهنجو مطلب "ڪفل" آڏو بيان ڪيو. ڪفل هن عورت کي ننهن کان چوٽيءَ تائين تاڙڻ ۽ تڪڻ لڳو. سندس بڇڙيون خواهشون ۽ گندا خيال ڳاٽ مٿي ڪڍڻ لڳا. عورت کي چيائين" تو جيڪو اسان کان گهريو آهي، ان جي عيوض تون ڇا ڏينديئن؟"

عورت چيو "سائين! هي توهان ڇا چئي رهيا آهيو مون پهرين ئي عرض ڪري ڇڏيو آهي ته آئون نهايت غريب، مسڪين، لاچار ۽ بيوس آهيان. جيڪڏهن مون وٽ پئسو هجي ها ته پوءِ تو وٽ ڇو اچان ها. گهر ۾ ڪوتيڙ ٿاڙي وڪڻ جهڙو هجي ها تڏهن به جيئن تيئن ڪري گهر جو گاڏو هلايان ها. پر ڇا ڪريان جو بلڪل خالي هٿين آهيان. هيستائين مون ڪنهن جي آڏو هٿ ڪونه ٽنگيو آهي. هاڻ مجبور ٿي تو وٽ مدد لاءِ آئي آهيان."

ڪفل عورت جي مجبوريءَ جو اندازو لڳايو ۽ چيائينس، "اي عورت! بيوقوفائيءَ واريون ڳالهيون نه ڪر. ڇا دنيا ۾ ڪا اهڙي ڏيتي ليتي آهي، جنهن جي بدلي ڪا شيءِ نه ملندي هجي. تنهنجو مامرو عجيب آهي ته تو وٽ ڏيڻ لاءِ ڪجهه به ڪو نه آهي ۽ شيءِ حاصل ڪرڻ واسطي آسرو ۽ اميد رکين ٿي. هاڻي تون پاڻ ٻڌاءِ ته مسئلو حل ڪيئن ٿيندو؟"

عورت ويچاريءَ ڏک مان چيو "سائين! آئون توهان جو مطلب چڱيءَ طرح سمجهي رهي آهيان."

ڪفل چيس، "تون ڳالهيون ڏاڍيون سٺيون پئي ڪرين، پر منهنجي سوال جو واضع ۽ معقول جواب نه ٿي ڏين. توکي ڪيترا ڏوڪڙ کپن؟"

عورت چيو "منهنجي گهرج 30 دينار آهي."

ڪفل چيس، "آئون توکي 30 دينارن جي جاءِ تي 60 دينار ڏيڻ لاءِ تيار آهيان. پر پهرين مون کي ٻڌاءِ ته تو منهنجو مطلب سمجهيو يا نه؟"

مائيءَ جواب ڏنو" سائين! دنيا ۾ ڪا به عورت ابوجهه نه آهي. جيڪا مرد جي ڏيتيءَ ليتيءَ متعلق اهڙي قسم جي گفتگو جو مطلب نه سمجهندي هجي. آئون توهان جو ارادو چڱيءَ طرح سمجهي ويئي آهيان."

ڪفلمائيءَ کيس 60 دينار ڪڍي ڏنا ۽ کيس نويڪلائي ۾ وني ويو. ڪفل مست هاٿيءَ وانگي مٿس ڪاهه ڪرڻ وارو هو ته مائي سڏڪا ڀري روئڻ لڳي.

ڪفل حيرت مان پڇيس، "تون ڇو روئي ٿي آهين. ڇا مون توکي 30 دينارن جي جڳهه تي 60 دنيار ڪو نه ڏنا آهن؟"

عورت سڏڪا ڀريندي چيو "ها!"

ڪفل پڇيس، "ڀلا ڇا آئون ڪوجهو يا شڪل جو بڇڙو آهيان جو تون مون کان ٿهين پئي؟"

عورت چيس، "نـا خدا تـوهان کي سهڻو ڇهرو ڏنو آهي. دولت بي حساب ڏني آهي. صحت بہ شاندار آهي."

ڪفل پڇيو "پوءِ ڪهڙي ڳالهہ آهي؟"

عورت جواب ڏنو "سائين! ڳالهہ دراصل هيءَ آهي تہ مون پنهنجي زندگيءَ ۾ اڄ ڏينهن تائين بڇڙائي ڪا نہ ڪئي آهي. اڄ بڇڙن جي ڪري مجبور آهيان. جو اڄ آئون 60 دينارن جي بدلي لڄ لاهڻ لاءِ سنيري پئي آهيان. منهنجي اندر جڻ خنجر هلي رهيو آهي. منهنجو اندر وڍجي رهيو آهي. آئون روئڻ ڪانسواءِ پلا بيو ڇا ڪري سگهان ٿي. مون پاڻ هي پنهنجو پاڻ کي اڄي پنءَ ۾ هنيو آهي. اي ا ! پناهہ ڏي! ڏٺي تون پناهہ ڏي!"

ڏکويل عورت جي دانهن، آهن ۽ تي ڏاڍو اثر ڪيو. هو ڪجهہ وقت ڪنڌ هيٺ ڪري سندس ڳالهين تي ويچار ڪندو رهيو. ٿوري دير ڪان پوءِ پوئتي هٽي ويو ۽ عورت کي چيائين "مون کي معاف ڪر! آئون گنگهار ۽ بدڪار آهيان جو مون تنهن مجبوريءَ ۽ محتاجيءَ مان نـاجـائز فائدو وٺڻ تي گهريو. آئون ڪيڏو نہ پاپي ۽ ڏوهاري آهيان. وڃ! تون پنهنجي گهر واپس هلي وڃ."

عورت 60 دينار ڪيڏي ڪفل جي سامهون رکيا ۽ چيائين، "هي واپس وٺو."!

ڪفل چيو"هي 60 دينـار بـہ پاڻ سان کڻي وڃ. توکي ڪم ايندا. تون سخت ضرورتمند آهين. توکي ڏيڻ سان آئون ڪٿي ڪو نہ پوندس. خدا مون کي گهڻو ڪجهہ عطا ڪيو آهي."

ان ڪانپوءِ ڪفل روئڻ ۾ اڄي ڇتڪيو ۽ عورت کي چيائين" اڄ کان وٺي پوءِ ڪو بہ پاپ ڪو نہ ڪندس".

مائي پنهنجي جي عصمت ۽ عفت پنهنجي پلاند ۾ ويڙهي واپس گهر هلي وئي. هوڏانهن ڪفل سڄي رات خدا جي بارگاهہ ۾ رئندو رهيو ۽ پنهنجي پاپن جي معافي پنهنجي پالڻهار کان پنندو رهيو. سڄي رات اهڙيءَ طرح وهامي ويس. صبوح ٿيڻ سان سندس روح جو پکي پرواز ڪري ويو.

صبوح جو ماڻهو سندس در تي گڏ ٿي ويا ۽ ڪ ڻ اهو ڏسنديءَ ڏاڍي حيرت ٿي تہ ڪنهن غيبي هٿ ڪفل جي دروازي مٿان تي لکي ڇڏيو هو "بيشڪ خدا ڪفل کي بخش ڪري ڇڏيو."

امام احد بن حنبل رحہ جي هن روايت پڙهڻ کان پوءِ اها ڳالهہ پڌري ٿي پوي ٿي تہ قرآن ۾ جنهن شخص جو ذڪر ڪيو ويو آهي، اهو "ذوالڪفل" آهي. جڏهن تہ مٿين واقعي ۾ "ڪفل" نالي ڪنهن عام ماڻهوءَ جي ذڪر ڪيل آهي. ذوالڪفل جي واقعي مان ئي معلوم ٿو ٿئي تہ ذوالڪفل عہ جو تعلق بني اسرائيل جي پيغمبرن مان هو پر سندس زندگيءَ جا واقعا قرآن پاڪ ۾ بيان نہ ڪيا ويا آهن. ڪفل جي مذڪوره واقعي ۾ معصوميت جو عنصر ناهي. هو گناهن جي طرف مائل هو. جڏهن تہ نبي معصوم هوندا آهن. تنهن ڪري اهو ڪفل هرگز ذوالڪفل نٿو ٿي سگهي.

***

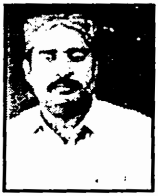

بيخود بلوچ

شيخ اياز جا لفظ آهن ته جيڪا شاعري روح کي گرمائي نه ٿي، اها منزل مقصود کي پائي نه ٿي.اهو بلڪل سؤ سيڪڙو سچ به آهي ته دنيا جي شاعري کان علاوه کهڙي به شيءِ ڇو نه هجي، پر جيڪڏهن ڪنهن دل کي نه وڻندي ته پنهنجي منزل به ڪا نه ماڻي سگهندي، پر شيخ اياز جي لفظن جي معيار تي شام جي سانوري پهر جهڙي شاعر بيخود بلوچ جي سندس جهڙي سانورڙي شاعري پڙهڻ سان روح به گرمائجي ويجي ٿوءِ منزل مقصود ڏانهن به وڌڻ جي سگهه پڻ پيدا ٿئي ٿي.

جيئن بيخود بلوچ جون سٽون آهن ته.

منهنجي خاطر وڃي وڃ،
سونهن ڇيو هي سودو ڪر.

سندس شاعري ءَ جي چٽائي چوڏنهن جي چنڊ جيان پڙهڻ کان پوءِ روح جي اونداهي ڪائنات کي روشن ٿي ڪري ڇڏي.

بيخود بلوچ جو جنم ڳوٺ جمعو جسڪاٽي، تعلقو پنو عاقل ضلع سکر ۾ 1971ع تي ٿيو.سندس شاعري ءَ جا ٽي مجموعا مارڪيٽ ۾ اچي چڪا آهن،جن ۾ "درد ۽ امنگ دل ۾"، "ٻوليون لوليون ٻارن جون"۽ "هوا ۾ ٻرياسين"شامل آهن.

سندس شاعريءَ ۾ پسنديده صنف غزل آهي.پاڻ سنڌي ادبي سنگت ضلع سکر جا 2004ع ۾ جنرل سيڪريٽري به رهي چڪا آهن. منهنجي دعا آهي ته بيخود بلوچ شاعريءَ جي ميدان ۾ پنهنجي منزل مقصود تي پهچي. (آمين)

جمشيد خان

غــزل

دل جي ڏک کي هلڪو ڪَرا!
ٿوري دير جو ٿورو ڪَرَا!

ڏوريءَ ۾ دم نڪري ٿو،
مون کي پنهنجي ويجهو ڪَرُ!

فرقَ فنا ڪر ذاتين جا،
آدم ذات کي اُونچو ڪر!

منهنجي خاطر وڍجي وڃ،
سونهن ڇيو اهو سودو ڪر!

چار ڏهاڙا اهي جيون جا،
ڪاوڙ کان ڦرُ ڦيرو ڪر!

ڪير پرايو پنهنجو آ،
"بيخود" سمجهي هلندو ڪر!

غــزل

هڪ اڃان مَسَ مَسَ ٻُلاٽي چوڻ آ،
دوست مون کي ٻي رسائي چوڻ آ.

فن فڪر جي ڪوٽ هوندي ٿو مَجان،
مون غزل ۾ گنگنائي چوڻ آ.

وار وڪريل جي ُهجي ڇُپُ چاپ ڪو،
سمجهو،هن کي بہ آئي چوڻ آ.

هن وڇوڙي جي ڇپي معنيٰ ڇير،
هي وڇوڙو چوڻ آهي ۽ جُدا ٿي چوڻ آ.

شاعري مُرڪي چيو، "بيخود" ايئن،
"جي اڃين مون ڏي تہ ڪائي چوڻ آ.

مون کي قسمت ڀلي خراب ڪري،
مولا توکي ٿي ڪامياب ڪري!

آءُ ڪنهن کي وٺان هي ناممڪن،
ڪير منهنجو ٿو انتخاب ڪري؟

ڪو تہ منهنجا اڃي اگهي ڳوڙها،
ڪو تہ حاصل اهو ثواب ڪري!

مون ڪان نمبر وٺي ويو ليڪن،
فون مون ڏي نہ ٿو جناب ڪري!

جنهن سان رشتو آ پيار جو تنهن سان،
ڪهڙو "بيخود"ويهي حساب ڪري؟

نظم

ڪنهن جي ڏک جو ڪنهن کي ڏک آ؟
ڪنهن جي سک جو ڪنهن کي سُک آ؟

ڪنهن جي دانهن کي ڪير ٻُڌي ٿو؟
ڪير ٿري ٿو، ڪير ٻڌي ٿو.

ڪنهن وٽ آ، آڙاه اندر ۾؟
ڪنهن جو سُڏڪيو ساه اندر ۾؟

ڪنهن جي دل جي دنيا اجڙي؟
ڪهڙو باغ ۽ ڪهڙي مُکڙي؟

هر ڪو گم آ پنهنجي ڏن ۾،
هر ڪو قاتل پنهنجي ڪنَ ۾،

ڇا جا رشتا، ڇا جا رستا؟
هر ڪو"بيخود" وانگر تنها!!

غــزل

دوست بنجي جي دغا ڏيندا رهيا،
دل جي شعلن کي هوا ڏيندا رهيا.

سرَ ڏيڻ جي ڳالهه سولي آ گهٽي،
سَر فقط کي سر ڦريا ڏيندا رهيا.

مون ڏٺا اندر ۾ سيئي داغدار،
ڏيک جيڪي خوشنما ڏيندا رهيا.

منصفن رائج ڪيو هو هي نظام،
بي خطا کي ٿي سزا ،ڏيندا رهيا.

حُسن وارن در نہ کوليا،
پر چڪر ڪيئي چريا ڏيندا رهيا.

غــزل

غيرن کي ڏنئہ دريا!
مون کي تہ ڏنئہ صحرا.

غيرن کي ڏنئہ جلوا،
مون لاءِ لٿيل لمحا.

غيرن کي ڏنئہ سڀ گل،
مون لاءِ سڪل پن ها!!

غيرن سان ملاقاتيون،
مون لاءِ رڳو دلبا.

الزام ستم ميڙي،
"بيخود" کي ڏنئہ تحفا!

☆......☆......☆

غـزل

حنيف عاطر

هڪ تہ ماٺھو واسطي وارو مليو،
پيو مٿان رستو ڪچي وارو مليو.

ويجھڙائي دل جي آ ساڳي مگر،
شخص ھو گھر ڪان پري وارو مليو.

ڇو ٽوڙائڻ جي ڪندو ڪوشش رهيو؟
وچ ۾ جيڪو رابطي وارو مليو.

هٿ ۾ ليٽر هن جي موڪل جو ڪٽي،
شام جو در تي پٽي وارو مليو.

نينگري معصوم ڪي کھڙي سبب؟
ڪاٺ جھڙو، سر اڇي وارو مليو.

ٻاڙي وارا ٻاڳ واري تا ڇون!!
جنھن وني ڪي وَر نشي وارو مليو.

منھنجي ياران پيو سھي عاطر ستم،
پيو نہ ڪوئي حوصلي وارو مليو.

غـزل

عبدالرحيم عبد ڪنير

جتي ڪنھن جي زلفن جون ڇانئون ڪٿيون!
اتي عاشقيءَ جون صدائون ڪٿيون.

اسان جون خطائون بہ آخر ڪٿيون،
خدا جون نہ هرگز عطائون ڪٿيون.

لکي مان ڪس، پيو قلم ٻي ٽڪجي،
ڪنھن جون نہ پر ماجرائون ڪٿيون.

گھريو پيار سويي نہ ڏيئي سگھيو!
سڄڻ جون سموريون سخائون ڪٿيون.

اجا عادتون ڪجھ اڳوٽيون اتس،
پرين جون نہ چنچل ادائون ڪٿيون.

نہ ڪا دردِ دل جي دوا تي سگھي،
طبيبن جون ساريون دوائون ڪٿيون.

غزل

عبدالرحيم "عبد" ڪنير

نينهن – نگر ۾ درد هزارين
پريت – سفر ۾ درد هزارين
ڪهڙا لکجن، ڪهڙا ڳڻجن؟
دل– دفتر ۾ درد هزارين
وقت ڏکن کان خالي ناهي،
شام، سحر ۾ درد هزارين
شاعر تنهنجا شعر پڙهيا تم،
شعر شعر ۾ درد هزارين!
تون ڇا چاڙهين ڪرسي وارا؟
ڪاڇي، ٿر ۾ درد هزارين!
ڪنهن جو دامن تار خوشين سان،
ڪنهن جي پر ۾ درد هزارين!
ڪنهن ڪي ويهي "عبد" ٻڌايان!
هاڻ، جگر ۾ درد هزارين!

غزل

عبدالعزيز لغاري

توکي ساري رنم
لڙڪ هاري رنم
آئين ڪو نه پيچڻ
درد ڏاري رنم
سال گذري ويا
چارا نهاري رنم
تون جدا ٿي وئين
ڪانگ اڏاري رنم
عزيز تنهنجي لئه
راهه پهاري رنم.

غزل

فراخ جانوري

هوا منجهه ڏيئو جلايو تہ مڃجي
ناممڪن کي ممڪن بنايو تہ مڃجي

ڪڏي نفرتون ۽ انائون دلين مان
محبت جا ميڙا مچايو تہ مڃجي

بدن جا زخم جي مٽايو تہ ڇا ٿيو
اندر جا زخم ڀي مٽايو تہ مڃجي

ڍڳن جان ڪپن هٿ ٿيون ناريون ٽڪن تي
اهي بند رسمون ڪرايو تہ مڃجي

ڏکايل ۽ غمگين ماڻهن کي سائين
ڏئي خوب خوشيون کلايو تہ مڃجي

فقط پاڻ پنهنجو سنواريو تہ ڇا ٿيو
ٻين جو ڀہ جيون سجايو تہ مڃجي

اڃان قوم پنهنجي کي غفلت جي ننڊ آ
اها قوم پنهنجي جاڳايو تہ مڃجي.

وڙهي ظالمن سان ، اها ظالمن جي
زماني مان ظلمت مٽايو تہ مڃجي

غـزل

مظهر جروار - امن آباد

شام شفق جو پيلو، رنگ،
منهنجي هٿ ۾ سائي پنگ.

سرجو سوڏو، مانگو ناهي؟
چارڻ، وينوچور تون چنگ،

ڳوٺ جي ڳهيلي، ڪاري ڪاري،
شهر جي ڇوري، شيشو انگ.

ڪير ڪڇي؟ ۽ ڪير ٻڇي؟
هن جو ڳالهائڻ نانگ جو ڏنگ.

ڏينهن تتو ڏس صحرا ۾،
پاڻي لاءِ ڊوڙي پيو ڪرنگ.

منزل تي پڇي وڃبو "مظهر"
هو هلي، جي منهنجي سنگ.

غـزل

دين محمد سجاڳ پلي

اسانکي ڪونہ سمجهي گهٽ
اسان وٽ ذوق جو آ رت

اسانجي ساھ جو صحرا
نيائي سونهن تي جهٽ پٽ

خيالن جي گلابن تي
پرين جي پور جو پوپٽ

دنيا جو واءُ سوچيهي
گجگوڙ منهن جهٽ

اکين جي شوق ۾ دل کي
ڦٽائي هيٺ تي سوڳٽ

سجاڳ آهي بنائي مل
سدائين چاھ جو پارٽ

غــزل

سرواڻ ڪتي آهين

آزادي علم ڪو ڪٿون، اڳواڻ ڪتي آهين؟؟
پيا گهندٻ گڙن ۾ تون، سرواڻ ڪتي آهين؟؟

ست ڏينهن جي روشن هن، سي رات بڻيل آهن،
منزل نہ ملي پلڪن، چانداڻي ڪتي آهين؟؟

ست ڏير ٿهن پيا تا، هتل فصل سڪن پيا تا،
ٿي ٿوٽ سڃي ڌرتي، مهراڻ ڪتي آهين؟؟

ڪڪري بہ نہ ٿي برسي، بجلي بہ نہ ٿي ڪڙڪي،
هي ءِ قوم پئي تڙپي، ڪاڪٽڪاڻ ڪتي آهين؟؟

پکين بہ وداع جو چئي، اڄ ڪوچ شروع آ ڪئي،
بدبوءِ جو هي ڪينجهر ٿئي، سرهاڻ ڪتي آهين؟؟

هت لوڏ اچي ٿي، چو راز بهارين جي،
اقليت جو وڏيو خدشو، سڃاڻ ڪتي آهين؟؟

جي ڪالهہ سجا آيا، اڄ اڌ گهرن پيا تا،
پيا هن مرڻ پنهنجا، ٻلواڻ ڪتي آهين؟؟

بادل جي ٿيل ڌرتي، مون روزه ازلپرتي،
آ لح رکون هن جي، نرواڻ ڪتي آهين؟؟

غــزل

محمد مجازي جروار

ايڏيون پرين وڇوڙيون،
جڏهاڻ لک لڪوٽيون.

ڪڏ پاڻ لاءِ پيو ڪوٽي،
ڪڏ پاڻ تنهن لاڪوٽيون.

جنگ جي زماني جوٽي،
جنگ پاٽي پي تا جوٽيون.

زلفن ڪي قيد ڪر تون،
ڇڏ ويڙهي هاڻ چوٽيون.

ڳالهيون ذهن ۾هر هر
چو تو ۔رکين تون چوٽيون.

ڪجهہ پيٽ ڪي ٻنجو ڏي،
وٺ هي پڪوڙا روٽيون.

غيرن سان هاڻ پنهنجون،
رنجهنديون نہ يار پوٽيون.

غزل

زيبا لاشاري

تنهنجي وفائن ۾ اهو اثر هاڻي رهيو ناهي،
يا شايد منهنجي پيار ۾ اهو اثر هاڻي رهيو ناهي.

آئون ڪيئن گهران تنهنجو پيار دعائن ۾ سڄڻ
منهنجي تہ دعائن ۾ بہ اهو اثر هاڻي رهيو ناهي.

هن زندگيءَ جو رڻ ۾ ڪيئن اڪيلي رهان مان
جو تہ تنهنجو مون سان ساٿ هاڻي رهيو ناهي.

اسان بہ شايد هاڻي وساري ڇڏيو آهي،
سر شام سرتين سان تنهنجو ذڪر هاڻي رهيو ناهي.

مان ڪيئن چوان توکي جي جيارو پرين،
تنهنجو پيار بہ "زيبا" سان ساڳيو هاڻي رهيو ناهي.

وائي

واحد سوز ملاح - سجاول

رم جهم بادل برسي پوندا
نرڪي ملندا مهڪي پوندا
مارو منهنجا پيچ پٽائي.

ميگهہ ملهاري موسم ۾ سي
گلڙن وانگي ٻهڪيپوندا.
مارو منهنجا پيچ پٽائي.

دورين جا سڀ درد وساري،
پاڻمرادو پرچي پوندا.
مارو منهنجا پيچ پٽائي.

لوسا تيل سڀ ڪو سل چهرا،
چنڊجيان پي چمڪي پوندا.
مارو منهنجا پيچ پٽائي.

کهنبو پائي ويس پنن تي،
سانگيئڙا تي سرهي پوندا.
مارو منهنجا پيچ پٽائي.

ڳيچ خوشين جا ڳائي تن جي،
اشڪ اکين ۾ پلٽي پوندا.
مارو منهنجا پيچ پٽائي.

"سوز" اباڻي ٻوليءَ خاطر،
جهيڙو جوٽي ڳنڍجي پوندا.
مارو منهنجا پيچ پٽائي.

غـــزل

ساجن اير راجڙ - ٽنڊو محمد خان

ادائن جو کھڙو قصور آ پرين،
هوائن جو کھڙو قصور آ پرين.

ڪڏهن هن ٽمرڪي ناهي ڏنو
صدائن جو کھڙو قصور آ پرين.

خزائن ۾ گلڙا ويا سڀ ڇڻي
بهارن جو کھڙو قصور آ پرين.

ڪٽي پاڻ سان گڏ هو خوشبو ويو
فضائن جو کھڙو قصور آ پرين.

اسان جي نصيبن ۾ ناهي وفا
دعائن جو کھڙو قصور آ پرين.

غـــزل

وفا منور علي زئور - بنورو

خواب اکين تي آڻين ٿا،
آب اکين تي آڻين ٿا.

پرين جي دوري جا احساس
سيلاب اکين تي آڻين ٿا.

زماني جا بي رحم رواج،
نقاب اکين تي آڻين ٿا.

سرد راتين جا اوجاڳا،
عذاب اکين تي آڻين ٿا.

غـــزل

امير حسين ڪوسو

اسان ڪان اڄ آهي سڄڻ موڪلائي ڪئي
آيا سور سيني ۾، سکن موڪلائي ڪئي.

اسان مرڪن ٽهڪن جا عادي هئاسين،
جڏهن آيا سڏڪا، مرڪن موڪلائي ڪئي.

سچائي وفائيءَ جا قسم جن ڪنيا هئا،
ٽوڙي قسم سارا سڄن موڪلائي ڪئي

قصا پيار پنهنجي جا هلندا ها ڪيڏا،
تني جا سنگت قصن موڪلائي ڪئي.

امير کھڙي ڏارين تي ڏيان ميار،
مشڪل ۾ آ پنهنجن مٽن موڪلائي ڪئي.

غـــزل

آڪاش اصغر لغاري

هٿن ۾ اٽس چنبيلي گل،
وڃي تي پنڻ اڪيلي گل،
سنگھي سنگھي نہ اچلائج
اهو معصوم، "بيلي" گل،
اچي هڪڙي بس هوءَ، در تي
ڪري ڇڏيان حويلي گل،
ميندي سان اٽس ٿاهيو
ڏيڪاري تي سو ڏيلي گل،
ڪنڌا اٽس خيال سان پنجو،
هوريان هوريان سھيلي گل

وائي

"اداسي" جکراڻي

سر جيل لفظن ۾
منهنجن گيتن ۾
آهي تنهنجي سار
منهنجي هڪڙي ئي
دل جي ڌڙڪن ۾
آهي تنهنجي سار
ٽمندڙ نيڻن ۾
پسيل پنبڻين ۾
آهي تنهنجي سار
دل جي گلشن جي
سڪل گلڙن ۾
آهي تنهنجي سار
منهنجن اکڙين مان
وهندڙ ڳوڙهن ۾
آهي تنهنجي سار
دل جي صحمت ۾ لوچن ۾
آهي تنهنجي سار

غــزل

رحمت سومرو - ميهڙ

جي نہ سهارو يار ملي ها لفظن جو
چا تہ الائي ٿئي ها منهنجي جذبن جو
پيار تہ پنهنجو پاڻ آ ظاهر ٿي پوندو
ڏوهہ نہ هوندو آهي ڪنهن جي نيڻ جو
ڪنهن ڏي پلجي ڪو نہ اداسي آئي ڪا
ڪنهن کي چين مليو ئي ناهي پل ڪن جو
اڪيل نيڻ ڪروڙين ڪنهن جي سونهن مٿان
ڪنهن کي خيال نہ آيو وارن اٿين جو
هوڏانهن پيو تو مرڪن جو مهراڻ وهي
هيڏانهن جاري وڏ ڦڙو آ لڙڪن جو
ڪين پڇو ير مون ڪان منهنجي پيارن جو
پڇيو ناهي رشتو دل ڪان ڌڙڪن جو
بزدل جو ڪو همت هاري ويهڻ آ
منزل تي ڪر پهچڻ آهي مردن جو
تنهائيءَ ۾ ٿورو "رحمت" روئڻ سک
ساٿ سدائين هوندو ناهي ٿهڪن جو.

هائيڪا

ذوالفقار ٽالپر

دوست سمجھ وڻ کي
کھاڙيون ڪاوڙ مان
هن نہ ان کي

ڪلفت ۾ ناهي
هر خوشي مٺا
الفت ۾ آهي

رڏن جو ڏڻ
ڏاڍو هو ٽڪل
ڳولڻ لڳو وڻ

گلن ڪڍيا رنگ
هيل وٺو سانوڻ
ٻاجھر جھليا سنگ

ٽڪجي ٽيو ساٽو
ڏنار ڪولي ريڊيو
ٻڌڻ لڳو راٽو

چرچر ڏڏ ڪري
سانوٽي ۾ هن جو
ٽو هانو ٺري

☆......☆......☆

گيت

مير محمد نوتڪاڻي

پيار هجي بس پيار هجي
هڪ سونهن پريو سنسار هجي
جت محبت جي هر منڊ هجي
سا ڪاش اسان جي سنڌ هجي

نہ ناري وڪجي نوٽن ۾
نہ قيد هجي ڪا ڪوٽن ۾
هر ڏاڍ جو دروڙو بند هجي
سا ڪاش اسان جي سنڌ هجي

موج هجي مهراڻ هجي
هي هٽڙو هٽڙن ساڻ هجي
جڳ سامهون اوچو ڪنڌ هجي
سا ڪاش اسان جي سنڌ هجي

نہ پاءُ هجي ڪو سير مٽي
هن گلي جي اجڙيل ڍير مٽي
نہ وحشي تنهنجو گند هجي
سا ڪاش اسان جي سنڌ هجي

"مير" نہ ڪو مجبور هجي
هر درد ڪان ماٺهو دور هجي
هر پاسي سرهي سڳنڌ هجي
سا ڪاش اسان جي سنڌ هجي

شاعري

اصغر مهراڻي

سنگت ساري ٽولن جا ٽولا ڏٺاسين،
وري ڪي انهن ۾ به رولا ڏٺاسين.

هي دنيا جو دستور آهي نرالو،
ڪي عاقل اڪابر ڪي ڀولا ڏٺاسين.

هتي ڳالهه حق جي گناهن ۾ شامل،
چڪيا چاڪ چيهون ڪي چولا ڏٺاسين.

قتيل دل عاشق غمن ۾ گذارين،
متل خوب خوشيون ڪي ميلا ڏٺاسين.

سهي سور اصغر پيا خوش گذاريون،
ڏکڻ ۾ جي گذرن سي ڏولا ڏٺاسين.

غزل

مجيب سنڌي

عدل ڪٿي آ انصاف ڪٿي آ،
ماڻهو اڄڪلهه صاف ڪٿي آ.

آهن اهڙا به نادان هتي،
چون تا ڪوه ڪاف ڪٿي آ

ڪهڙي قسم جا انسان آهن
ڪڍي اڃان مون ٻاڦ ڪٿي آ

ميرا من سيني جا هت
اندر ڪنهن جو شفاف ڪٿي آ

پيار ته پيارا ڪڏهن مون
توسان ڪيو موڊ آف ڪٿي آ

هر روز "مجيب" تو در اچي
پر رب ڪيو تو معاف ڪٿي آ

غزل

آفتاب احمد لولائي

ساپيان نه ملي سگهي منهنجي خواب ڪي
وڪيري ڇڏئي چاهت جي هن گلاب ڪي
تو بنا ساري نه سگهي تي ڪا گهڙي دلربا
ڪيئن سمجهايان پنهنجي دل بيتاب ڪي
توکي تنهنجو ئي پيار نظر ايندو بس
تون پڙهي ڏس منهنجي نيڻن جي ڪتاب ڪي
تنهنجي هجر جو هر لمحو ڏڪائي تو دل ڪي
ڪير روڪي وري لڙڪن جي سيلاب ڪي
قياس ڪجهه ته ڪر منهنجو هاڻ پرين
ڏي نه ڏک ايڏا پنهنجي هن " آفتاب" ڪي.

غزل

آفتاب احمد لولائي

ساپيان نه ملي سگهي منهنجي خواب ڪي
وڪيري ڇڏئي چاهت جي هن گلاب ڪي
تو بنا ساري نه سگهي تي ڪا گهڙي دلربا
ڪيئن سمجهايان پنهنجي دل بيتاب ڪي
توکي تنهنجو ئي پيار نظر ايندو بس
تون پڙهي ڏس منهنجي نيڻن جي ڪتاب ڪي
تنهنجي هجر جو هر لمحو ڏڪائي تو دل ڪي
ڪير روڪي وري لڙڪن جي سيلاب ڪي
قياس ڪجهه ته ڪر منهنجو هاڻ پرين
ڏي نه ڏک ايڏا پنهنجي هن " آفتاب" ڪي.

ٺهڪ ٽائيم

ٻن دوستن جي بازار ۾ ملاقات ٿي.

پهريون دوست: "ٻڌاءِ، اڄ ڪلهه ڇا پيو ڪرين؟"

ٻيون دوست: "بس يار، فرنيچر وڪڻڻ جو ڪم پيو ڪيان."

پهريون دوست: "ڪاروبار ڪيئن پيو هلي؟"

ٻيو دوست: "ڪجهه به خبر نه ٿي پوي، ڇو ته مان پنهنجي گهر جو فرنيچر وڪڻي رهيو آهيان."

☆......☆......☆

"ڇا تو ماڻهن کي چيو آهي ته اسان جو آفيسر چريو ۽ نالائق آهي؟" آفيسر ڪاوڙ مان نئين ڀرتي ٿيل ڪلارڪ کي چيو.

"نه سائين! ماڻهن کي ان ڳالهه جي پهرئين ڪانئي خبر هئي."

☆......☆......☆

هڪ ننڍو ٻار جڏهن اسڪول مان گهر آيو ته هن پنهنجي ماءُ کي چيو."امان، ٻڪ جي ڪري پيٽ ۾ سور پيو ٿئي."

ماڻس ڪيس چيو، "پٽ، پيٽ ۾ ڪجهه نه هوندو ته پوءِ سور نه ٿيندو ته وري پيو ڇا ٿيندو."

شام جو اهو ٻار پنهنجو هوم ورڪ ڪري رهيو هيو ته هن جو والد گهر ۾ داخل ٿيو ۽ پنهنجي زال کي چيو، "بيگم، منهنجي مٿي ۾ سور پيو ٿئي."

ننڍي ٻار جڏهن اهو ٻڌو ته چوڻ لڳو."ظاهر آهي جڏهن مٿي ۾ ڪجهه هوندو ئي ڪو نه، پوءِ سور ڇو نه ٿيندو."

☆......☆......☆

جواريءَ جو ٽن سالن جو پٽ ٽيرنهن تائين انگ سکي ورتا، اهي هي هئا، "هڪ، ٻه، ٽي، چار، پنج، ڇهه، ست، اٺ، نو، ڏه، غلام، بيگم ۽ بادشاهه."

☆......☆......☆

آمريڪن ۽ روسي ماڻهو جمهوريت ۽ ڪميونزم تي بحث ڪري رهيا هئا.

" جمهوريت ۾ هڪ عام ماڻهو،" آمريڪي جمهوريت جي حق ۾ چوڻ لڳو،

"پنهنجا خيال ظاهر ڪري سگهي ٿو.هن ڪي آزاديءَ مليل هوندي آهي. تو کي خبر آهي تہ مان ڪڏهن بہ، ڪنهن بہ ڏينهن تي صدر بش کي بي وقوف چئي سگهان ٿو!" روسيءَ بغير متاثر ٿيندي چيو."تہ ان ۾ وري ڪهڙي نئين ڳالهہ آهي.اهو تہ آئون هوئنن ئي چئي سگهان ٿو."

☆......☆......☆

ڊاڪٽر في في

مرض: اکين جي آپريشن ڪان گهٽي في وٺندي؟

ڊاڪٽر: 2000 ڊالر. ايڊوانس ۾ 300 ڊالر.

مريض: ايڊوانس ۾ 300 ڊالر ڇو؟

ڊاڪٽر: ان ڪري، متان منهنجو آپريشن ڪامياب نہ وڃين

☆......☆......☆

ماءُ (سهيل کي): "اس ۾ نہ ڦرندو ڪر. سڪي ڪاني ٿي ويندين،"

سهيل: "تہ پوءِ ڇا، امان ... پهريون ڪانيون ڇوڪرا هئا!"

☆......☆......☆

جرمني جي چانسلر (جرمني جو صدر) ولي برانٽ پنهنجي مشير سان گفتگو ڪري رهيو هو. چانسلر چيو. "جيڪڏهن مان 100 ماڪس جو نوٽ جهاز مان اڇلايان تہ گهٽ ۾ گهٽ هڪ جرمن کي تہ خوش ڪري سگهان ٿو." سندس مشير بهتر مشورو ڏيندي ڪيس چيو. "سومارڪ جو نوٽ اڇلائڻ بجاءِ ڏهن ڏهن مارڪن جا ڏهہ نوٽ اڇلايو تہ گهٽ ۾ گهٽ ڏهہ جرمن تہ خوش ٿين." پائلٽ جيڪو ڀنهي کي ٻڌي رهيو هو، مداخلت ڪندي ڪاڪ پٽ مان چيو، "جيڪڏهن توهان ٻنهي کي جهاز مان اڇلائي ڇڏيان تہ پنج ڪروڙ جرمن خوش ٿي سگهن ٿا."

☆......☆......☆

هڪ دفعي هڪ سک پنهنجي خوبصورت پيڻ سان تاج محل جو سير ڪرڻ ويو. اتي بالڪونئي مان ڪنهن آواز ڪيو. "يار سردار جي زال تہ ڏاڍي سهڻي آهي." سردار جي آواز لڳائيندڙ جو جواب ڏيندي چيو. "اڙي واهيات. زال هوندي تنهنجي منهنجي تہ پڻ آهي."

☆......☆......☆

مينيجر: "ڇا تو شهر جو جانور گهر (Zoo) ڏسي ورتو؟

آفيس ڪلارڪ: "نہ سائين!"

مينيجر: ڇو ڀلا؟ نہ ڏٺو اٿئي؟"

آفيس ڪلارڪ: "انهيءَ ڪري تہ مون هتي سڀ ڪجهہ ڏسي ورتو آهي."

☆......☆......☆

دڪانن جو مالڪ: ڇا مسئلو آهي؟ ٻڌي وٺ هن دڪان ۾ داخل ٿيندڙ هر گراهڪ هميشہ صحيح هوندو آحي. ان ڪي ڪڏهن بہ غلط نہ چوج. هن نوران عورت ڇا پئي چيو؟"

سيل مين: "سر، هن چيو تہ توهان جو مالڪ گڏهہ آهي."

☆......☆......☆

"هڪ گڏه جي ڪهاڻي" عظيم ليکڪ ڪرشن چندر جي مشهور ناول جو ترجمو آهي. هي ناول ان وقت جو لکيل آهي جڏهن پنڊت نهرو هندستان جو وزير اعظم هو. اهو وقت نهايت سستائيءَ جو هو. ان ڪري اوهان کي هن ناول ۾ رپين پئسن جو ذڪر ملندو. هي ناول هندستان جي سياسي ۽ سماجي حالتن تي بهترين طنز ليکيو وڃي ٿو. هڪ گڏه جيڪو هندستان جي وزيراعظم سان ملاقات ڪري ٿو. تنهن کان پوءِ هن سان ڇا ٿو ٿي واپري ٿو، سو هن عظيم الشان ناول ۾ خود پڙهندا.

هڪ گڏه جي ڪهاڻي

ڪرشن چندر

سنڌيڪار: يوسف سنڌي

هڪ گڏه جي اکين سان پنهنجي دنيا کي ڏسڻ جي داستان

ڇوڪريءَ سوئچ دٻايو، ٽيلي فون تي
ڳالهائيندي چيو، "رام ليايء، هڪ ماڻهو
توهان سان ملڻ چاهي ٿو."

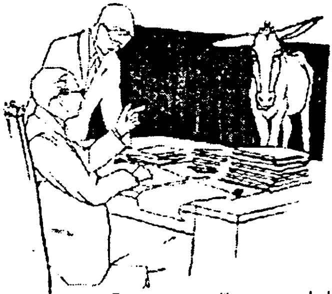

رنگاچاري چيو، "اسان مجبور آهيون، قانون
جي ڪري بلڪل ئي مجبور آهيون نہ نہ، اسان
جي همدردي بلڪل توهان سان گڏ آهي."

سڀ کان وڏو ڪير اهي؟ سنتريءَ منهنجو
سوال ٻڌي مٿو ڪنيو.

مون موڪلائي ويندي مهل پنهنجا ٻئي ڪن
ملائي پنڊت کي خدا حافظ چيو.

لنڊن ٽائمز جي ڪنهن نمائندي رائل ڪميشن
جي ڪنهن ميمبر وانگي چيو، "اي مسٽر
ڊونڪي، شخصي آزاديءَ جي باري ۾ اوهان
جو ڇا خيال آهي؟"

دلي وارن منهنجي لاءِ چاندني چوڪ تي هڪ
شاندار جلوس ڪڍيو.

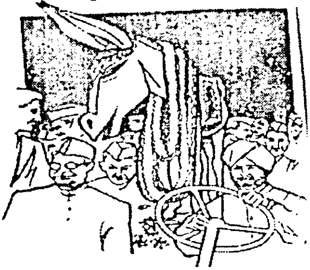

پائرو! آئون نہ ڪو ساڌو فقير آهيان، نہ شري 108 سوامي گگانند جو چيلو. نہ جڙي ٻوٽين وارو صوفي گورنگ سنگهہ سجيلا آهيان، نہ ئي وري ڪو حڪيم يا طبيب. آئون نہ ڪنهن هماليا جي چوٽيءَ تي ٿو رهان ۽ نہ وري ڪو فلم اسٽار آهيان. نہ وري سياسي اڳواڻ... آئون تہ بس هڪ گڏهہ آهيان، جنهن کي ننڍپڻ جي خراب عادتن جي ڪري اخبار پڙهڻ جي خطرناڪ بيماري لڳي وئي ۽ پوءِ اها بيماري ايتري تہ وڌي وئي جو مون سرون ڍوئڻ جو ڪم ڇڏي فقط اخبار پڙهڻ شروع ڪئي.

انهن ڏينهن ۾ منهنجو مالڪ ڌنو ڪنڀار هو. جيڪو "ٻارنهن ٻنڪيءَ" ۾ رهندو هو. (جتان جا گڏهہ گهڻا مشهور آهن) ۽ سيد ڪرامت علي شاهہ بار ايٽ لا جي بنگلي جي لاءِ سرون ڪٽڻ جو ڪم ڪندو هو. سيد ڪرامت علي شاهہ، لکنوءَ جو مڃيل بئريسٽر هو ۽ انهن ڏينهن ۾ پنهنجي اباڻي وطن "ٻارنهن ٻنڪيءَ" ۾ هڪ عاليشان بنگلو اڏرائي رهيو هو، جنهن جي نگراني هو پاڻ ڪري رهيو هو.

سيد صاحب کي پڙهڻ لکڻ جو وڏو شوق هو. هن پنهنجي بنگلي جو جيڪو حصو سڀ کان پهرين اڏرايو، اهو سندس لائبريريءَ جو هال ۽ ريڊنگ روم هو، جتي هو صبح جو سوير اٿي اچي ويهندو هو ۽ ٻاهر ورانڊي ۾ ڪرسي وجهي اخبار پڙهڻ ۽ سرون ڪٽڻ وارن جي نگراني شروع ڪري ڇڏيندو هو.

انهن ڏينهن ۾ مونکي اخبار پڙهڻ جي چوس پيدا ٿي. ٿيندو اڪثر هيئن هو تہ هيڏانهن مون مٿي ڪڇنڊڙ پٽ جي هيٺان سرون ڦٽيون ڪيون ۽ هوڏانهن ڊوڙندو ريڊنگ روم طرف هليو ويندو هوس. وڪيل صاحب اخبار پڙهڻ ۾ ايترو تہ رڌل هوندو هو جو ڪيس منهنجي اچڻ جي سڌ ئي ڪانہ پوندي هئي ۽ آئون هن جي پٺيان بيهي اخبار پڙهڻ شروع ڪندو هوس. اهو شوق وڌندو ايستائين وڃي پهتو جو اڪثر ڪري آئون وڪيل صاحب کان اڳ ۾ اچي اخبار پڙهڻ لڳندو هوس. بلڪ گهڻو ڪري هيئن ٿيندو هو جو اخبار جون اڳيون صفحو آئون پيو پڙهندو هوس ۽ هو سئنيما جي اشتهارن وارو صفحو پيو پڙهندو هو. آئون چوندو هوس "واهہ ايڊن آئزن هاور ۽ بلگانن بيهر ملاقات ڪندا؟"

هو چوندو هو "واهہ! حضرت گنج ۾ دليپ ڪمار ۽ نمي جي فلم لڳي آهي."

"آئون چوندو هوس "چہ... چہ... اسڪندريہ جي هوائي حادثي ۾ چوڏنهن مسافر مري ويا."

هو چوندو هو. "اباڙي! سون جو اگهہ ڪيڏو نہ وڌي ويو آهي."

بس ائين اسانجي تنقيد جو سلسلو جاري رهندو هو. ايتري دير ۾ منهنجو مالڪ سرون ڳڻي رازي جي حوالي ڪندو هو ۽ واپس اچي منهنجي پٺيءَ تي زوردار ڇهبڪ هڻي بيهر سرون ڪٽائڻ جي لاءِ وٺي ويندو هو. پر وڪيل صاحب مونکي ڪجهہ بہ نہ چوندو هو.

ٻيو ڦيرو ڪري جڏهن واپس ايندو هوس تہ هو پاڻ اخبار جو پهريون صفحو ڪٽي مونکي ڏيندو هو ۽ جيڪڏهن آئون اخبار پڙهي چڪو هوندو هوس تہ لائبريريءَ جي اندر وڃي ڪونہ ڪو ڪتاب ڪٽي ايندو هو ۽ زور زور سان پڙهڻ شروع ڪري ڏيندو هو.

هي جيڪو آئون پڙهڻ ڳالهائڻ سکيو آهيان، ان کي سيد صاحب جي ڪرامت سمجهو يا سندس مهربانيءَ جو نتيجو. چو تہ سيد صاحب کي اخبار پڙهندي خبرن تي بحث ڪرڻ ۽ ڪتاب زور زور سان پڙهندي ۽ ان ڪانپوءِ ان تي تنقيد ڪرڻ جي عادت هئي. جنهن هنڌ هو بنگلو اڏرائي رهيو هو، اتي ڪيس ڪوبہ اهڙو نہ مليو، جنهن سان هو اهڙا

بحث ڪري سگهي. اتي هر شخص پنهنجي پنهنجي ڪم ۾ رڌل هوندو هو. آئون ٿي هڪ اهڙو ڳڌهه ڪيس مليس، پر مون ساڻس بحث نہ ڪيو. هن دراصل ڳالهائڻ ٿي چاهيو. پنهنجي دل ۽ دماغ جون ڳالهيون ڪرڻ ٿي چاهيائين. ڳڌهه جي بدران جيڪڏهن هڪ سهو بہ سندس صحبت ۾ رهي ها تہ عالم فاضل بنجي وڃي ها. سيد صاحب مون سان ڏاڍي سٺي نموني پيش ايندو هو ۽ اڪثر چوندو هو تہ "افسوس جو تون ڳڌهه آهين. جيڪڏهن ماڻهوءَ جو ٻار هجين ها تہ ڪر توکي پنهنجو پٽ بنائي ڇڏيان ها."

سيد صاحب کي ڪوبہ اولاد ڪونہ هو. خير... ٿيو هيئن جو جنهن ڏينهن ڪرامت علي شاهہ جو بنگلو اڌجي راس ٿيو، ان ڏينهن مونکي ۽ منهنجي مالڪ کي ڪم ڪان جواب ملي ويو.

ان رات ڏنو ڪنيار نرو پي، ڏندو ڪٽي، مونکي ناهوڪي ڦيهہ ڪڍي ۽ پوءِ گهر مان ڪڍي ڇڏيو. ڪائڻ لاءِ گاهہ جي هڪ تند بہ نہ ڏنائين. منهنجو ڏوهہ اهو هو تہ آئون سرون گهٽ کٽندو هوس ۽ اخبار وڌيڪ پڙهندو هوس. گهر مان ڪڍڻ مهل چيائين، "مونکي سرون کڻڻ وارو ڳڌهه کپي.... اخبار پڙهڻ وارو ڳڌهه نہ...."

لاچار آئون سڄي رات بکيو ۽ اجيو ڏنو ڪنيار جي گهر جي ٻاهران سيءَ ۾ بيٺو رهيس. مون سوچي ورتو هو تہ صبح ٿيندي ئي سيد ڪرامت علي شاهہ جي بنگلي تي هليو ويندس ۽ کيس چوندس تہ جيڪڏهن سرون کڻڻ لاءِ نہ ٿا رکو تہ گهٽ ۾ گهٽ ڪتابَ کڻڻ لاءِ ئي ڪٽي نوڪر رکو. مون شيڪسپيئر کان وٺي احمق پوريءَ تائين هر ليکڪ جو ڪتاب پڙهيو آهي ۽ جيڪي ڪجهہ آئون انهن ليکڪن جي باري ۾ ڄاڻان ٿو، اهو ڪو ٻيو ڳڌهہ نہ ٿو ڄاڻي سگهي. مونکي اميد هئي تہ وڪيل صاحب مون تي ضرور مهرباني ڪندو ۽ مونکي پاڻ وٽ رکندو. پر منهنجا ڀاڳ بہ ڪي ڦٽل هئا.

ٻئي ڏينهن جڏهن سيد صاحب جي بنگلي تي ويس تہ خبر پيم تہ راتورات فسادين حملو ڪيو ۽ سيد ڪرامت علي شاهہ پنهنجي جان بچائي پاڪستان پهچي ويو. فسادين ۾ لاهور جو گنڊا سنگهہ فروٽ فروش بہ هو، جنهن جو لاهوري دروازي جي ٻاهران ميوي جو وڏو دڪان هو ۽ ماڊل ٽائون سان لڳولڳ هڪ عاليشان بنگلو بہ هوس. ان حساب سان هتي ڪيس هڪ وڏو بنگلو ملڻ کپي ها. تنهنجري ڀڳوان جي ڪرپا سان هتي ڪيس سيد ڪرامت علي شاهہ جو نهيل جڙيل بنگلو ملي ويو.

آئون جڏهن اتي پهتس تہ گنڊا سنگهہ، لائبريريءَ جا ڪتاب هڪ هڪ ڪري ٻاهر اڇلي رهيو هو ۽ لائبريريءَ کي فروٽ سان ڀري رهيو هو. هن شيڪسپيئر جو سيٽ ٻاهر اڇليو ۽ گدرن جو ٽوڪرو اندر آندو. هي غالب جو ديوان ٻاهر ويو ۽ مليح آباد جا انب اندر رکيا ويا. هي خليل جبران ويو ۽ چانهيون اندر آيون. ٿوري دير ڪانپوءِ سڀ ڪتاب ٻاهر هئا ۽ سڀ ميوا اندر هئا. افلاطون جي بدران آلو بخارا، سقراط جي جاءِ تي سيتا ڦل، جوش جي جاءِ تي چمون، مومن جي جاءِ تي موسميون، شبليءَ جي جاءِ تي شريف، ڪينس جي جاءِ تي ڪريلو، بقراط جي جاءِ تي بادام، ڪرشن چندر جي جاءِ تي ڪيلا، لـاحمد جي جاءِ تي ليما پريا پيا هئا. ڪتابن جي اها حالت ڏسي منهنجين اکين مان لڙڪ وهڻ لڳا ۽ آئون اهي ڪتاب هڪ هڪ ڪري پنهنجن پٺيءَ تي رکڻ لڳس.

ايتري ۾ گنڊا سنگهہ، ميون جي لائبريريءَ مان ٻاهر نڪتو ۽ هڪ نوڪر کي چيائين، "هن ڳڌهہ جي پٺ تي ڪتاب رکو ۽ جيڪڏهن هڪ ڦيري ۾ نہ وڃن تہ اٺ ڏهہ ڦيرا ڏيو ۽ هي سڀ ڪتاب هڪ گاڏيءَ ۾

وجهي لکنو کٽي وجو ۽ رديءَ ۾ وڪٽي اڇو."

گنداسنگهه جي نوڪر ائين ئي ڪيو. سڄو ڏينهن ڪتاب منهنجي پٺيءَ تي ڪٽي گاڏيءَ تائين پهچائيندو رهيو ۽ جڏهن آخري ڪتاب به گاڏيءَ تائين پهچي ويو ته پوءِ وڃي نوڪر مون مان هٿ ڪڍيا ۽ منهنجي پٺن تي هڪ ٺاهوڪو ڇهبڪ هنيائين ۽ مونکي لت هڻي اتان پچائي ڇڏيائين. مون سوچيو ته جنهن شهر ۾ ڪتابن، عالمن ۽ فاضلن جي عزت نه هجي، اتي رهڻ نيڪ ڪونهي. تنهنڪري مون شهر ڇڏڻ جو ارادو ڪيو ۽ پنهنجي شهر جي پٽين تي هڪ حسرت پري نظر وڌم ۽ گاهه جو ٻه چار تندون پنهنجي وات ۾ وجهي دهليءَ جو رخ ڪيم جو اها آزاد هندستان جي گاديءَ جو هنڌ هئي. علم ۽ ادب جو گهوارو ۽ رياست جو مرڪز آهي. اتي ڪنهن نه ڪنهن طريقي سان گذر سفر ٿي ئي ويندم.

☆......☆......☆

انهن ڏينهن ۾ "هلو... هلو... دهلي ...هلو" جو نعرو عام هو ۽ هر ڪنهن جي زبان تي هو. تنهنڪري آئون به ڪنهن حد تائين ان نعري کان متاثر ٿي دهلي وڃي رهيو هوس. پر اها خبر نه هيم ته ڪو رستي ۾ ڪهڙيون ڪهڙيون مصيبتون اينديون.هڪ پيري جو ذڪر آهي جو مون ڏٺو ته هڪ مسلمان واڍو، جنهن کي ڏاڙهيءَ هئي، اهو ڪڇ ۾ ننڍو ٿيلهو ڪٽي هڪ ننڍي ٻڪوٽ مان پڇندو رستي تي اچي رهيو هو. مون همدرديءَ طور ڪيس پاڻ تي سوار ڪيو ۽ ڏکيون وکون کڻندو اڳيان نڪري ويس ته جيئن فسادي سندس پٺيان لڳي نه سگهن ۽ ائين ئي ٿيو. آئون گهٽو اڳيان نڪري آيس ۽ دل ۾ ڏاڍو خوش پئي ٿيس ته منهنجي ڪري هڪ بي گناهه جي زندگي بچي وئي. ايتري ۾ ڇا ٿو ڏسان ته ڪيترائي فسادي رستو روڪي بيٺا آهن.

هڪ فسادي اسان ڏانهن ڏسندي چيو، "ڏسو! هن حرامي مسلمان کي... الائجي ڪنهن غريب هندوءَ جو گڏهه چورائي پيو وڃي!"

مسلمان واڍي پنهنجي جان بچائڻ جي لاءِ گهڻو ڪجهه چيو، پر ڪنهن هڪ لفظ به نه ٻڌس ۽ فسادين ڪيس ماري ڇڏيو. پوءِ هڪ فساديءَ مونکي رسي سان ٻڌو ۽ پاڻ سان گهر وٺي وڃڻ لڳو.

اسين ڪجهه اڳيرو ٿياسين ته رستي ۾ ڪجهه مسلمانن جا ٻڪوٽ ٿي آيا. هتي ڪجهه ٻيا فسادي اڳيان وڌيا.

هڪ چيو، "ڏسو! غريب گڏهه ڪنهن مسلمان جو ٿو لڳي. ڪيس هي هندو فسادي جهلي گهر وٺي پيو وڃي." ان هندوءَ پنهنجي جان بچائڻ جي لاءِ گهڻي واويلا ڪئي، پر ڪنهن به سندس واويلا تي ڌيان نه ڏنو ۽ ڪيس ڌوڙ ڪري ڇڏيائون ۽ آئون هڪ ملي جي حصي ۾ آيس. جيڪو مونکي رسي سان جهلي مسجد ڏانهن وٺي ويو. رستي ۾ مون ملي کي ڏاڍيون منٿون ڪيون.

گڏهه: يا حضرت مونکي ڇڏي ڏيو.

ملو: اهو ڪيئن ٿو ٿي سگهي، تون مال غنيمت آهين.

گڏهه: حضور! آئون مال غنيمت ناهيان، اهو به غنيمت آهي ته هڪ گڏهه آهيان، نه ته هيستائين مارجي چڪو هجان ها.

ملو: چڱو، اهو ته ٻڌاءِ ته تون هندو آهين يا مسلمان...پوءِ ئي ڪو فيصلو ڪبو؟

گڏهه: آئون نه هندو آهيان نه ئي وري مسلمان. آئون ته بس هڪ گڏهه ئي آهيان ۽ گڏهه جو ڪوبه مذهب نه هوندو آهي.

ملو: منهنجي سوال جو صحيح جواب ڏي.

گڏهه: صحيح ته چوان پيو مولوي

صاحب! هڪ مسلمان يا هندو تہ گڏھ ٿي سگهي ٿو، پر هڪ گڏھ، مسلمان يا هندو نہ ٿو ٿي سگهي.

ملي مونکي مسجد جي ٻاهر هڪ ڪتل ڪلي سان ٻڌي ڇڏيو ۽ پاڻ حجري ۾ هليو ويو. آئون موقعو سٺو ڏسي رسي ڇنائي وٺي ڀڳس ۽ اهڙو تہ مينهن واھ ڪري ڀڄس جو ڪوهن تائين پنيان مڙي نہ ڏٺم.

مون فيصلو ڪري ورتو هو تہ تنگ نظر انسانن سان هڪ گڏھ جو ڪهڙو واسطو. هاڻ آئون نہ ڪنهن هندوءَ جي مدد ڪندس ۽ نہ ڪنهن مسلمان جي. تنهنڪري سڄو ڏينهن ڪنهن گهاٽي وڻ جي ڇانوَ ۾ پيو هوندو هوس يا آسپاس گاھ چرندو رهندو هوس ۽ رات پوندي هئي تہ پنهنجو سفر شروع ڪندو هوس. ائين هلندي، ساهيون ڪائيندي، ڇهن ستن مهينن ڪانپوءِ دهليءَ جي پرسان پهتس. هتي آئون مختصر طور تي دهليءَ جي جاگرافي بيان ٿو ڪريان تہ دهلي ايندڙ سيلاني منهنجي ڄاڻ مان فيضياب ٿين ۽ ڪو دوکو نہ کائين.

دهليءَ جي جاگرافي:-

دهليءَ جي اتر ۾ پناهگير، ڏکڻ ۾ پناهگير، اوير ۾ پناهگير، اولهہ ۾ پناهگير، وچ ۾ هندستان جي گاديءَ جو هنڌ آهي ۽ ان ۾ هنڌ هنڌ تي سئنيمائن ڪانسواءِ نامرديءَ جي دوائن ۽ طاقت جي گورين جا اشتهار لڳل آهن، جن مان هتان جي تمدن ۽ سڀيتا جي وڏائيءَ جو اندازو ٿئي ٿو.

هڪ ڀيري چانڊني چوڪ تان لنگهي رهيو هوس جو هڪ ناهوڪي ڇوڪري ڏٺم، جيڪا ٽانگي تي ويٺي، پائيدان تي پير رکي، پنهنجي حسن ۽ جمال جي مستيءَ ۾ مست وڃي رهي هئي ۽ پائيدان تي لکيل هو، "اصلي طاقت جون گوريون اندرا سنگهہ جليبيءَ واري کان خريد ڪريو."

آئون ان منظر جي بي پناھ طنز کان متاثر ٿيڻ ڪانسواءِ رهي نہ سگهيس ۽ چانڊني چوڪ ۾ بيهي وڏا وڏا ٽهڪ ڏيڻ لڳس. ماڻهو هلندي هلندي بيهي رهيا ۽ هڪ گڏھ کي ان رستي تي بيهي هينگون ڏيندو ڏسي کلڻ لڳا. هو ويچارا منهنجين هينگن تي کلي رهيا هئا ۽ آئون سندن تهذيب تي ماتم ڪري رهيو هوس. بهرحال ڇا بہ هجي، هڪ پوليس واري لٺ هٽي مونکي اتان ڀڄائي ڇڏيو ۽ مونکي ٿائون هال طرف ڌڪي ڇڏيو. انهن ماڻهن کي خبر ڪونهي تہ ڪڏهن ڪڏهن گڏھ بہ انسانن تي کلي سگهن ٿا.

دهليءَ ۾ ايندڙن کي اهو ياد رکڻ گهرجي تہ دهليءَ ۾ داخل ٿيڻ جي لاءِ ڪيترائي دروازا آهن. جهڙوڪ دهلي دروازو، اجميري دروازو، ترڪمان دروازو، پر اوهين انهن مان ڪنهن بہ دروازي مان دهليءَ ۾ گهڙي نہ ٿا سگهو. ڇو تہ دروازن تي اڪثر ڍڪيون ۽ مينهون ويٺيون هونديون آهن يا وري پوليس وارا ڪتون وڃايو پيا اوٻاسيون ڏيندا آهن. ها، البتہ انهن دروازن جي ساڄي ۽ کاٻي پاسي ڪيترا ئي رستا ٺهيل آهن، جن تي هلي اوهين دهليءَ ۾ داخل ٿي سگهو ٿا.

انگريزن بہ دهليءَ ۾ هڪ انڊيا گيٽ ٺاهيو آهي، پر ان گيٽ مان لنگهڻ جو ڪوبہ رستو ڪونهي. دروازي جي پاسي کان ڦري وڃڻو پوي ٿو. ٿي سگهي ٿو تہ دهليءَ جي گهرن ۾ بہ ٿورن ئي ڏينهن ۾ اهڙا دروازا لڳي وڃن ۽ ماڻهو شايد درين مان ٽپي اندر گهڙن.

دهليءَ ۾ نئين دهلي آهي ۽ نئين دهليءَ ۾ ڪناٽ پئلس آهي. ڪناٽ پئلس ڏاڍي سهڻي جڳھ آهي. شام جو مون ڏٺو تہ ماڻهو لوھ جي گڏهن تي چڙهي ان جي گول رستي تي گهمي رهيا هئا. اهو لوھ جو گڏھ تيز ڊوڙي سگهي ٿو، پر اسان جيان هينگي نہ ٿو سگهي. هتي مون اڪثر ماڻهن کي بگهڙ

جي وارن وارا ڪپڙا پاتل ڏٺا. عورتون پنهنجا منهن ۽ ننهن رڱين ٿيون ۽ پنهنجن وارن کي مٽي تي پڊن ٿيون ته جيئن بلڪل گڏهه جا ڪن لڳن. مونکي اڄ خبر پئي ته انهن ماڻهن کي گڏهه بڻجڻ جو ڪيترو نه شوق آهي!

آئون ڪنا ٽ پئلس کان ٿيندو انديا گيٽ هليو ويس. اتي گاهه جا وڏا وڏا پارا هئا، جن جو ذائقو ڏاڍو سٺو هو. آئون ٻن ٽن ڏينهن جو بکيو ته اڃ ۾ ٿي هوس، تنهنڪري ڏاڍي مزي سان چرڻ لڳس. ايتري ۾ هڪ زوردار لڪڻ اچي منهنجي پٺ کي لڳو. مون گهٻرائجي ڏٺو، هڪ پوليس وارو سخت ڪاوڙ ۾ چئي رهيو هو "هي گڏهه وري ڪٿان اچي نڪتو؟"

مون مڙي چيو، "چو ڀائو! ڇا گڏهن کي نئين دهلي اچڻ جي اجازت ڪانهي...!؟"

مونکي ڳالهائيندو ڏسي هو سخت حيران ٿي ويو. هن شايد اڄ تائين ڪنهن گڏهه کي ڳالهائيندي نه ڏٺو هو. هو اکيون ڦاڙي مونکي ڏسڻ لڳو. ٿوري دير ڪانپوءِ جڏهن حيراني گهٽيس ته مونکي منهنجي رسيءَ کان جهلي ٿاڻي وٺي ويو. ٿاڻي ۾ پهچي هن مونکي هيڊ ڪانسٽيبل جي سامهون وڃي بيهاريو.

هيڊ ڪانسٽيبل ڏاڍي حيرت مان ڏسندي چيو، "هن کي هتي ڇو وٺي آيو آهين رام سنگهه!؟"

رام سنگهه وراڻيو، "سائين هيءُ هڪ گڏهه آهي."

"گڏهه ته آهي، اهو ته آئون به ڏسي رهيو آهيان، پر تو ڪيس هتي ڇو آندو آهي؟"

"سائين! هن انديا گيٽ وٽ گاهه پئي چريو."

"اڙي گاهه پئي چريو ته ڇا ٿي پيو...ڪٿي تون به گاهه چرڻ ته ناهين لڳو! هن کي هتي وٺي اچڻ جي بدران ڪنهن ڊڪ ۾ وڃي بند ڪر... هن بي زبان کي هتي وٺي اچڻ جي ڪهڙي ڳهرج هئي؟"

رام سنگهه هوريان هوريان فاتحاڻن نگاهن سان مون ڏانهن ڏسندي چيو، "سائين! هيءُ بي زبان ڪونهي. هيءُ ڳالهائي سگهي ٿو."

اهو ٻڌي هيڊ ڪانسٽيبل ڏاڍو حيران ٿيو، پر ڀهرين ته ڪيس يقين ئي نه آيو ۽ چيائين، "رام سنگهه! تنهنجو دماغ ته ٺيڪ آهي!"

"ته! هي بلڪل صحيح ٿو چوي هيڊ ڪانسٽيبل صاحب!" مون هوريان هوريان ڪنڌ ڌوڻي چيو.

هيڊ ڪانسٽيبل پنهنجي ڪرسيءَ تان ائين ٽپ ڏنو، ڄڻ هن کو ڀوت ڏسي ورتو هجي. اصل ۾ هن جي حيرت حق بجانب هئي، ڇو ته نئين دهليءَ ۾ اهڙا ماڻهو ته تمام گهڻا هوندا، جيڪي انسان ٿي ڪري به گڏهن جيان ڳالهائين ٿا، پر هڪ اهڙو گڏهه، جيڪو گڏهه ٿي ڪري انسانن جيان ڳالهائي، هيڊ ڪانسٽيبل اڄ تائين نه ڏٺو هو. تنهنڪري ويچارو چڪرائجي ويو. هن جي سمجهه ۾ نه پئي آيو ته ڇا ڪري. نيٺ سوچي سوچي هن روزنامچو کوليو ۽ رپورٽ لکڻ لڳو.

هن مونکان پڇيو، "تنهنجو نالو...؟"

"گڏهه!"

"پيءُ جو نالو...؟"

"گڏهه!"

"ڏاڏي جو نالو..."

"گڏهه!"

"هي ڇا...!" هيڊ ڪانسٽيبل حيرت مان پڇيو، "سڀني جو هڪ ئي نالو. اهو ڪيئن ٿو ٿي سگهي؟ مونکي ڏس، منهنجو نالو جيوتي سنگهه آهي. منهنجي پيءُ جو نالو پياري لال هو. منهنجي ڏاڏي جو نالو جيون داس هو. اسان وٽ نالا بدلبا رهندا

آهن. تون ضرور ڪوڙ ٿو ڳالهائين."

جيوتي سنگهه مونکي شڪ جي نظرن سان ڏسڻ لڳو. مون چيو، "نه سائين! آئون ڪوڙ نه پيو ڳالهايان ۽ واقعي ائين ئي آهي ته اسانجا نالا ناهن بدليا. جيڪو پيءُ جو نالو هوندو آهي، اهو ئي پٽ ۽ پوٽي جو نالو هوندو آهي."

"ان مان ڪهڙو فائدو؟" جيوتي سنگهه پڇيو.

"ان سان حسب نسب جو شجرو ناهڻ ۾ سولائي ٿي ٿئي. جهڙوڪ اوهين مونکي پنهنجي پڙڏاڏي جو نالو ٻڌائي سگهو ٿا؟"

"نه!" جيوتي سنگهه افسوس سان ڪنڌ ڌوڻيو.

"پر آئون ٻڌائي سگهان ٿو. اوهان وٽ وڏو خانداني ماڻهو اهو سمجهيو ويندو آهي، جيڪو اڄ ڪان چار سؤ سال، ڇهه سؤ سال يا اٺ سؤ سال اڳ پنهنجي وڏي جو نالو ٻڌائي سگهي. ڏسو آئون اڄ ڪان وٺي هزار سال اڳ ته ڇا پر اٺ لک سال اڳ به پنهنجي وڏي جو نالو ٻڌائي سگهان ٿو. شري گڏهه! هاڻ ٻڌائي ته اسين گڏهه اوهان ڪان سٺي گهراڻي جا ٿياسين يا نه؟"

جيوتي سنگهه ڏاڍي ڏيان سان مون ڏانهن ڏٺو. هن جو شڪ اڃا به وڌي ويو. هن هوريان هوران رام سنگهه جي ڪن ۾ سرپاٽ ڪيو. "هي شخص مونکي ڏاڍو خطرناڪ لڳي رهيو آهي. ٿي سگهي ٿو ته ڪو پرڏيهي جاسوس هجي. جيڪو گڏهه جي لباس ۾ نئين دهليءَ جا چڪر هڻي رهيو هجي."

رام سنگهه چيو. "سائين! آئون ته سمجهان ٿو ته هن جي ڪل لهرائي ڏسڻ گهرجي. اندران اهو ڳجهو جاسوس نڪري پاهر ٿيندو. پوءِ اسين ڪيس گرفتار ڪري وٺنداسين."

جيوتي سنگهه چيو، "تون نيڪ ٿو چوين. پر ان جي لاءِ سب انسپيڪٽر چاند رام جي منظوري وٺڻ بيحد ضروري آهي. اچ، ڪيس ان جي سامهون وٺي هلون."

منهنجي ڪن ۾ پٽڪ پئجي وئي، پر آئون ڪن ڪينا ڪري ماٺ ڪريو بيٺو هوس ۽ انهن ٻنهي سان گڏ اندر ڪمري ۾ سب انسپيڪٽر چاند رام جي سامهون هليو ويس. چاند رام جون مڇون وڇونءَ جي ڏنگ جيان اپيون هيون ۽ هن جي ڳاڙهي منهن تي سدائين ڪاوڙ ۽ ڪروڌ حاوي هوندو هو. چاند رام ڪي اڄ تائين ڪنهن به ڪلندي مرڪندي ناهي ڏٺو. تنهنڪري ڪيس ڪيترا ماڻهو اعليٰ آفيسر سمجهن ٿا. چاند رام هنن جي سڄي ڳالهه ٻڌي مون ڏانهن گهوري ڏٺو ۽ چيو، "ها، ته تون پاڪستاني جاسوس آهين؟"

آئون خاموش رهيس.

چاند رام زور سان ميز تي مڪ هڻندي چيو، "سمجهي ويس، تون روسي ايجنٽ آهين."

آئون وري به خاموش رهيس.

چاند رام ڏند ڪرٽيندي چيو، "حرامي، بدمعاش، ڪميونسٽ، آئون تنهنجا هڏڱڏ پيچي ڇڏيندس...نه ته جلدي ٻڌائي تون ڪير آهين." اهو چئي چاند رام مونکي لتن، مڪن، لنين ۽ ڏنڊن سان مارڻ لڳو. ماري ماري جڏهن هو صفا ٿڪجي پيو ۽ هانيارو هڻڻ لڳو ته مون هڪ زوردار هينگ ڏني.

منهنجي هينگ ٻڌي هو بيهي رهيو.

پهرين مون ڏانهن ۽ پوءِ جيوتي سنگهه ۽ رام سنگهه ڏانهن ڪاوڙ مان ڏٺائين ۽ چيائين، "اڙي، هي ته بلڪل گڏهه آهي گڏهه! ۽ اوهين چئو ٿا ته پرڏيهي جاسوس آهي. اوهين مون سان مذاق پيا ڪريو. اڃهو ٿو اوهان ڪي ڊسمس ڪرايان."

رام سنگهه ۽ جيوتي سنگهه ڊڄندي ڊڄندي هٿ ادب جا ٻڌي ڪنبندي چيو، "نه

سائين! اجا ٻاهرئين ڪمري ۾ هيءُ ڳالهائي رهيو هو. بلڪل انسانن وانگر...صاف ڳالهائي رهيو هو."

"اوهان خواب ڏٺو هوندو يا ڪم جي گهٽائيءَ سبب اوهانجو دماغ خراب ٿي ويو هوندو. وڃو! هن گڏهه کي منهنجين نظرن کان پري ڪريو ۽ وڃي ڪنهن ڍڪ ۾ بند ڪريو. ٽن چئن ڏينهن ۾ ڪو مالڪ نه اچيس ته نيلام ڪري ڇڏيوس."

آئون خوش ٿيندو ٻاهر نڪتس. منهنجي اٽڪل ڪم ڪري وئي. جيڪڏهن ڳالهايان ها ته هو ضرور منهنجي کل لاهي ڏسن ها ته اندر ڪير آهي.

ان ڪانپوءِ ٽي چار ڏينهن ته ڇا ۾ هڪ هفتي تائين به ڪو مالڪ نه آيو ته نيٺ مونکي نيلام ڪيو ويو ۽ مونکي رامو ڌوٻيءَ خريد ڪري ورتو. جيڪو جمنا پار جي ڪرشن نگر ۾ رهندو آهي.

☆......☆......☆

رامو ڌوٻي ڪنهن زماني ۾ "سوئي دالان" ۾ رهندو هو. پر جڏهن سندس ڪيترائي گراهڪ لڏي هليا ويا ۽ باقي جيڪي وڃي بچيا، سي ايترا ته غريب ٿي ويا جو خود پنهنجن هٿن سان ڪپڙا ڌوئڻ لڳا ته رامو ڌوٻي به اتان لڏي آيو ۽ جمنا جي ٻيءَ ڪنڌيءَ تي ڪرشن نگر ۾ اچي رهيو.

هتي مونکي تمام سخت ڪم ڪرڻو پوندو هو. رامو صبح جو سوير اتي ڪپڙن جون هڙون منهنجي پٺيءَ تي ڪٽي هلندو هو ۽ جمنا جي ڪناري پاٽيءَ ۾ ٻيهي ڪپڙا ڌوئڻ شروع ڪندو هو. منجهند جو سندس زال ماني ڪٽي ايندي هئي ۽ ڪجهه ڌوتل ڪپڙا منهنجي پٺيءَ تي رکي استري ڪرڻ جي لاءِ کٽي ويندي هئي.

آئون سڄو ڏينهن جمنا ڪناري گاهه چرندو هوس يا ريل جي پل تان لنگهندڙ مخلوق جو تماشو ڏسندو رهندو هوس. ڏينهن لڙڻ ڪانپوءِ رامو منهنجي پٺيءَ تي ڪپڙن جون هڙون ڪٽي واپس گهر ايندو هو ۽ مونکي هڪ ڪلي سان ٻڌي منهنجي اڳيان گاهه وجهي پاڻ ٽڪو ٽٽو وڃي ڪڻ پيڙو ٿيندو هو.

ائين صبح کان وٺي شام تائين هڪ عجيب زندگي گذرندي هئي. هڪ ڪلي کان ٻي ڪلي تائين، گهر کان گهاٽ تائين، گهاٽ کان واپس گهر تائين. وچ ۾ نه ڪو ڪتاب، نه ڪا اخبار! دنيا ۾ ڇا پيو وهي واپري، سائنس ڪنهن کي چئبي آهي، سئنيما ڇا هوندي آهي؟ رقص ۽ ڪلچر، تهذيب ۽ خوبصرتي، فن ۽ فلسفو، انهن سڀني ڳالهين سان رامو ۽ منهنجي زندگي خالي هئي. آئون ته خير گڏهه هوس، پر ڏسي رهيو هوس ته رامو ۽ سندس گهر وارا ۽ سندس گهر جي پرپاسي رهندڙ سڀ هڪ جهڙي زندگي، بلڪل مون جهڙي گذاري رهيا هئا.

وڏن ڪيترا نه سٺا ڪپڙا ڌوپجڻ جي لاءِ ايندا هئا. پر راموءَ جي زال يا سندس ڌيءُ جي لاءِ هڪ ڪپڙو به اهڙو نه هو. شام جو جڏهن جمنا کان موٽندا هئاسين ته اڪثر رستي جي ڪناري هڪ نئين اڏيل سئنيما جي ٻاهر تماشاين جا ميڙا متل هوندا هئا. پر رامو رڳو حسرت مان سئنيما جي خوبصورت اشتهارن کي ڏسي ٿڌو شوڪارو ڀريندو هو. هن جي دل چاهيندي هئي ته روزانو سئنيما ۾ ڪا فلم ڏسي ۽ هن سان گڏ ٻين ڌوٻين جي به دل چاهيندي هئي، پر سندن کيسن ۾ رڳو ايترا پئسا هوندا هئا، جن مان يا ته ٽڪيٽ اچي سگهي ٿي يا وري اٽو. هو مجبور ٿي اٽو وٺي ايندا هئا. جڏهن ڪو من موجي همراهه ڪڏهن اٽي بدران ٽڪيٽ وٺندو هو ته ان ڏينهن گهر ۾ وڏو هنگامو ٿي پوندو هو.

هڪ ڀيري راموءَ به ائين ڪيو. ان ڏينهن هن نه رڳو تاڙي پيتي، پر سئنيما جي

ٽڪيٽ بہ ورتائين ۽ مونکي سئنيما هال جي ٻاهران پنهنجي هڪ دوست ٽانگي واري جي حوالي ڪري اندر هليو ويو. هال جي ٻاهران ٽي چار ٽانگا بيٺا هئا. جن جا گهوڙو هٽڪارون ڪري ۽ زمين تي پنهنجا سنب هڻي هڪ ٻئي سان ڳالهائي رهيا هئا.

هڪ گهوڙو، جنهن جو رنگ مشڪي ۽ مٿو اڇو هو، جيڪو ڪنهن شاهوڪار ماڻهوءَ جي نجي ٽانگي جو گهوڙو پئي لڳو ۽ ان ڪري ٿورو مغرور ڏسڻ ۾ پئي آيو، ٻئي ٽانگي جي گهوڙي کي چئي رهيو هو، "منهنجو مالڪ مار موچڙي واريون فلمون پسند ڪندو آهي. هو گهڻو ڪري اهڙيون فلمون ڏسي زور زور سان ٽانگو هلائڻ لڳندو آهي. مونکي ياد آهي تہ هڪ ڀيري سئنيما مان فلم ڏسڻ کانپوءِ واپس موٽندي هن بازار جي وچ ۾ مونکي ايئن ڊوڙائڻ شروع ڪيو هو، جيئن هن فلم ۾ ڏٺو هو. ڪيترائي ماڻهو زخمي ٿي پيا ۽ هڪ ٻارڙو تہ اسپتال ۾ مري بہ ويو، پر منهنجو مالڪ گهڻو پئسي وارو هو، تنهنڪري هن ڪنهن طريقي سان اهو ثابت ڪري ڏيکاريو تہ هو شراب جي نشي ۾ ٻڏل هو، تنهنڪري فقط ڏنڊ ادا ڪري ڇٽي ويو."

ٻئي گهوڙي چيو، "منهنجي ٽانگي تي جيڪي بہ عورتون آيون آهن، سي فقط اهو ڏسڻ جي لاءِ آيون آهن تہ مٿوبالا کي نئين فيشن جا ڪهڙا ڪپڙا پاتل آهن. هڪ عورت تہ ٻيءَ کي پنهنجي ٻٽوڻ مان ڪاغذ ۽ پينسل بہ ڪڍي ڏيکاري تہ هوءَ ڪيئن هال جي اندر ويٺي ويٺي مٿوبالا جي نئين فراڪ جي نموني کي نقل ڪري وٺندي."

ٽئين گهوڙي چيو، "منهنجو مالڪ وڏو عزت وارو آهي. هو هفتي ۾ هڪ ڀيرو پنهنجي سريت کي، جيڪا هڪ غريب انگريز جي زال آهي، هتي فلم ڏيکارڻ ايندو آهي. جيڪڏهن هو چاهي تہ ڪيس نئين دهليءَ جي سڀ کان سني سئنيما ۾ وٺي وڃي سگهي ٿو، پر ڪيس پنهنجي عزت جو گهڻو خيال آهي."

مون هيڪي (چو تہ اهي سڀ اعليٰ نسل جا گهوڙا هئا) ۾ همت ڪري انهن گهوڙن جي ڳالهہ ٻولهہ ۾ حصو وٺي پڇي ئي ورتو، "يار! اهو تہ ٻڌايو تہ اها سئنيما جا هوندي آهي."

منهنجو سوال ٻڌي انهن ٽنهي گهوڙن وڏي نفرت ۽ حقارت سان مون ڏانهن ڏٺو، ڄڻ سندن نظرون چئي رهيون هجن، "نيٺ بہ گڏهہ آهين نہ!" ان کانپوءِ ٻيءَ گهڙيءَ هو هٽڪارون ڪري کلڻ لڳا ۽ منهنجي سوال جو جواب ڏيڻ کانسواءِ پنهنجين ڳالهين ۾ لڳي ويا.

مشڪي گهوڙي گهنٽيءَ جو آواز ٻڌي چيو، "شايد انٽرويل ٿي رهيو آهي."

جڏهن فلم ختم ٿي تہ رامو ڌوٻي ٽاڙيءَ جي نشي ۾ ٻي سڌ ٿي منهنجي پٺيءَ تي چڙهي ويٺو ۽ ان نئين فلم جا گيت ڳائيندو، جيڪا هو تازو ڏسي نڪتو هو، گهر ڏانهن هلڻ لڳو. اڳ ۾ هو مونکي گهر جو رستو ٻڌائيندو هو، پر اڄ مونکي ٻڌائڻو پئجي ويو. ڪيترا ڀيرا تہ رامو ڪرندي ڪرندي بچيو. نيٺ ڪنهن نہ ڪنهن طريقي سان ڪيس سنڀاليندو گهر وٺي آيس، جتي راموءَ جي حالت ڏسي سندس زال ساڻس وڏو جهيڙو ڪيو. چو تہ اڄوڪي راموءَ جي فضول خرچيءَ جي ڪري گهر ۾ ڪجهہ بہ رڌو پڪو نہ ٿيو هو. ٻارڙا بک سبب روئي روئي سمهي رهيا هئا.

جوٽس چئي رهي هيس، "تو ٽاڙي جو پيتي؟ سئنيما جو وئين؟ خبر نہ اٿئي تہ اهو سڀ ڪندين تہ گهر ۾ ان ڪٽو بہ نہ ايندو!؟"

رامو هٿ لوڏي ۽ ڪنڌ جهڪائي چئي رهيو هو، "مونکي سڀ خبر آهي، پر آئون مجبور هوس. دماغ ۾ روزانو اهڙا خيال آيا

ٿي جو ائين لڳندو هو ته دماغ ان جي گوڙ سبب ڦاٽي ويندو. اهڙي حالت ۾ تازي پيئڻ تي دل ٿي چاهي ته جيئن انهن خيالن کان جند آزاد ڪرائي سگهان. آئون وري ڪهڙو روز روز ٿو فلم ڏسان... قسم سان.... هڪ مهيني ڪانپوءِ اها فلم ڏٺي اٿم. صفا مجبور ٿي ويو هوس. ذهن ۾ عجيب غليظ ڏٻ پرجي وئي هيم. سو اڄ جي فلم وچي ڏٺم ته ڪهڙي خرابي ٿي. فلم ۾ هڪ سهڻو گهر ڏٺم. دلڪش ناچ، صاف سٿرا ٻارڙا، ۽ ان ۾ عورتون وري اهڙيون خوبصورت هيون، انهن جهڙيون مون پنهنجي حقيقي زندگيءَ ۾ ڪڏهن ڪو نه ڏٺيون آهن."

اهو ٻڌي راموءَ جي زال گيس هڪ ٿڦ هٽي ڪڍي، "مٺا باهه لڳئي، سڄي گهر کي بکيو رکي وڃيو ٿو تماشا ڏسين!"

راموءَ وراڻيو، "آئون به ته بکيو آهيان. سڄ ٿو چوان ته پيٽ جي بک بنهه بڇڙي آهي، پر ڪڏهن ڪا ٻي بک اهڙي جاڳي پوندي آهي جو پاڻ جهلي نه سگهبو آهي. آئون ڏوٻي آهيان ته ڇا ٿي پيو. نيٺ به ته انسان آهيان. پيٽ جي بک ڪانسواءِ ٻي به بک لڳي ٿي ۽ ائين ڇڻ اندر کي دکندڙ ٽانڊا هجن."

ان رات مونکي به گاهه جي هڪ تند نه ملي. آئون بکيو رهي به اهو سوچڻ لڳس ته رامو ٺيڪ ٿو چوي. رامو کو مون جيان گڏهه ٿورو ئي آهي، جنهن کي فقط ڪپڙا ڍوئڻ ۽ ٻن وقتن جي گاهه پني ڪائڻ سان ڪم هجي. پر رامو هڪ انسان آهي، جنهن کي پيٽ جي بک ڪانسواءِ ٻين به ڪيترين ئي بکن سان واسطو پئي ٿو. سٺي گهر جي بک، سٺن ڪپڙن جي بک، سٺي ناچ جي بک، هڪ سندر ڇهري کي ڏسڻ جي بک. خوبصورت شفق کي ڏسڻ جي بک، ڪيترا ڀيرا جمنا ڪناري گاهه چرندي مون جمنا جي پاڻيءَ ۾ سڄ جي سون کي وگهرندي ۽ سڄ کي ٻڏندي ڏٺو آهي ۽ ان جي بي پناهه حسن ۾ گم ٿي ويو هوندس. پر مون اهو به ڏٺو آهي ته بلڪل ان مهل ويچارو رامو ڪنڌ جهڪائي ڇيلهه تائين پاڻيءَ ۾ ٻڏو ان شفق جي حسن کان بي نياز ٿيو ڪپڙن کي سٽي ڪٽي رهيو هوندو آهي ۽ ڪيس ان ڳالهه جي بلڪل خبر نه هوندي هئي ته هن جي آسپاس ڪيتري نه وڏي خوبصورتيءَ جو خزانو پيو لٽجي. آئون هڪ گڏهه ٿي ڪري به ان خوبصورتيءَ کان متاثر ٿي سگهان ٿو، پر ويچارو رامو هڪ انسان ٿي به ان مان حظ نه ٿو وٺي سگهي. حيرت آهي ته هن زندگيءَ ۾، هن سماج ۾، اڄ به لکين ڪروڙين انسانن جون زندگيون گڏهن کان به بدتر آهن.

ان رات بکيو رهي مونکي ان قسم جا ڪيترائي خيال آيا، پر ان کانپوءِ مونکي گهٽا ڏينهن اتي ٽڪڻ نصيب نه ٿيو. ائين به ڪونهي ته ڪو مون ڇاٽي واٽي اتان ڀڄڻ جي ڪوشش ڪئي، جيتوڻيڪ اتي مونکي تمام گهڻي تڪليف هئي. هڪ ته اخبار پڙهڻ جي لاءِ نه ملندي هئي. ڪافي وقت کان ڪنهن ڪتاب جي شڪل به نه ڏٺي هيم. جمنا پار عام طور تي جن ماڻهن سان واسطو پوندو هو، اهي ايترا ته غريب هوندا هئا جو هو ڪو ڪتاب خريد ڪري نه ٿي سگهيا.

اتي رڳو جهيڙو جهٽو ۽ گارگند ٿيندي رهندي هئي. ڌوٻين جي پاڙي ۾ جتي آئون رهندو هوس، روزانو ڪنهن نه ڪنهن ڳالهه تي جهيڙو ٿيندو رهندو هو ۽ ڪاوڙ وري ڌوٻيءَ جي گڏهه تي لهندي هئي يا وري جيئن چوندا آهن ته يارن جون باهيون ٻارن مان، سو ڪٽڪو وري انهن جي زالن ۽ ٻارڙن تي پوندو هو. ڏوهه شايد حالتن جو به هو، جن چڱن موچارن انسانن کي جانور بنائي ڇڏيو هو. اوهين ڪنهن کي ڏنڊي سان ڪٽي نه ٿا سگهو. اهو تشدد ڇٽبو. تنهنڪري ڀيو ڪونه ته گڏهه ته گهر ۾ موجود آهي ئي،

ڪيس ٿي ڦيهہ ڪڍي ڇڏجي. قانون اوهانکي ان ڳالهہ جي موڪل ڏئي ٿو.

ظاهر آهي تہ راموءَ وٽ مون جهڙي پڙهيل ڳڙهيل گڏه کي تڪليفن سان منهن تہ ڏيٺو ئي هو. پوءِ بہ مون راموءَ جو ساٿ نہ ڇڏيو. ڇو تہ هو هڪ ديانتدار ڌوٻي هو. هو پنهنجن ڪپڙن تي ڏاڍي محنت ڪندو هو. هو صبح کان وٺي شام تائين پنهنجي گهر جو گاڏو هلائڻ جي لاءِ وڏي محنت ڪندو هو. اهڙي ماڻهوءَ جو ساٿ ڇڏڻ تي دل نہ چوندي آهي. پر خدا جي مرضي ڪا ٻي هئي.

ٿيو هيئن جو هڪ ڏينهن جڏهن رامو، جمنا ۾ ڪپڙا ڌوئي رهيو هو تہ هڪ واڳوءَ کيس ٽنگ کان اچي جهليو. رامو پاڻ کي ڇڏائڻ جا وڏا وس ڪيا. ٻنپهرن جو وقت هو. پل مان سوين مسافر بہ پل جي ناڪي تي بيٺا هئا. راموءَ گهڻائي سڏ واڪا ڪيا، پر واڳوءَ نہ ڇڏيس. راموءَ کي گهليندو اونهي پاڻيءَ ۾ ڪٽي ويو.

راموءَ جي گراهڪن کي راموءَ جي مرڻ جو افسوس تہ ضرور ٿيو. پر ڪين وڌيڪ ڏک پنهنجن ڪپڙن جي وڃڻ جو ٿيو. ڇو تہ رامو ۽ واڳوءَ جي ويڙهہ ۾ ڪيترا ئي ڪپڙا درياهہ ۾ لڙهي ويا هئا. ڪيترن گراهڪن تہ ان ئي مهل رسمي طور تي افسوس ڪرڻ کانپوءِ راموءَ جي زال سان ڪپڙن جي لاءِ تڪرار شروع ڪري ڇڏيو. "رامو سٺو ڌوٻي هو. پر اسانجي شفون جي ساڙهي بنهہ نئين هئي. اڃا ڪجهہ ڏينهن اڳ ئي گلزار درزيءَ کان سبرائي هئي، اها ڪٿي آهي. ٿورو ميرن ڪپڙن جي هڙ تہ کول."

مونکي انهن ماڻهن جي اها حالت ڏسي ڏاڍو افسوس ٿيو. اسان گڏهن مان بہ ڪو مري ويندو آهي تہ اسين ان جي زال ۽ ٻارن سان اهڙي هلت نہ هلندا آهيون. پر ان جو سبب شايد اهو آهي تہ انسان اشرف المخلوقات آهي!

ڪجهہ ئي ڏينهن ۾ راموءَ جي زال ۽ سندس ننهي ٻارن جي حالت خراب ٿي وئي. گهر ۾ اَني لپ بہ نہ هئي. هو لنگهڻ ڪاٽڻ لڳا. ڌوٻين جو پنيل، جيڪو راموءَ جي زال تي اک رکيو ويٺو هو، تنهن ڪجهہ اٽو ۽ دال، راموءَ جي گهر ڏياري موڪلي ۽ شام جو ٽرو پي راموءَ جي گهر هليو آيو ۽ راموءَ جي زال کي چوڻ لڳو تہ هوءَ سندس گهر هلي اچي.

راموءَ جي زال کيس گهٽ وڌ ڳالهائي گهر مان ڪڍي ڇڏيو ۽ پوءِ ڊڪو ڏئي روئڻ لڳي. مون کيس دلاسو ڏيندي چيو، "مالڪڻ! گهبرائين ڇو ٿي، سڀ ٺيڪ ٿي ويندو."

راموءَ جي زال مونکي ڳالهائيندي ٻڌو تہ کيس يقين ئي نہ آيو. جڏهن مون ڳالهہ ٻيهر ورجائي تہ هوءَ مون کي حيرت مان اکيون ڦاڙي ڏسڻ لڳي، ڇو تہ نئين دهليءَ کان اچڻ کانپوءِ مون هيستائين ڪنهن بہ انسان سان سندس ٻوليءَ ۾ نہ ڳالهايو هو ۽ راموءَ وٽ تہ ان قسم جي ڳالهہ ٻولهہ جو سوال ئي پيدا نہ ٿي ٿيو. پر هاڻي جڏهن راموءَ جي زال مونکي انسانن جيان ڳالهائيندي ٻڌو تہ گهبرائجي وئي. نيٺ ڏاڍي مشڪل سان مون کيس سمجهايو تہ ان ۾ ڪا خاص ڳالهہ ڪانهي. اهو معجزو ڪونهي. اهي خاص حالتون هيون، جن ۾ مون انسانن جي ٻولي ڳالهائڻ سکي ورتي هئي.

مون راموءَ جي زال کي چيو، "سائڻ! بيشڪ آئون هڪ گڏهہ آهيان، پر هيتري عرصي تائين تنهنجي گهر جو نمڪ کاڌو اٿم. هاڻي تون فڪر نہ ڪر. تون گهر ۾ ننهي ٻارڙن کي سنڀالي ويهہ. آئون ٻاهر ٿو وڃان ۽ ڏسان ٿو تہ ڇا ٿو ڪري سگهجي!"

"هاڻي ڇا ٿو ٿي سگهي!" راموءَ جي زال چيو، "ڪير اسانجي مدد نہ ڪندو.

اسين غريب ماڻهو آهيون."

"غريب آهيو تہ ڇا ٿي پيو." مون ٿوري دل ٻڏي چيو، "هاڻي حڪومت اسانجي آهي. زندگي اسانجي آهي. سماج اسانجو آهي. اسين آزاد آهيون. جيڪي چاهيون، سو ڪري سگهون ٿا. تون الڪو نہ ڪر، ضرور ڪو نہ ڪو ٻلو ٿي پوندو. آئون اڄ ئي تنهنجي مدد جي لاءِ ميونسپل ڪميٽيءَ ۾ درخواست کڻي ٿو وڃان."

ڪرشن نگر جي ميونسپلٽيءَ جو محرر پنهنجي پٽيوالي، هڪ دوست ۽ هيڊ ڪلارڪ سان گڏ ميز جي مٿان رجسٽر رکيو ۽ رجسٽر جي مٿان تاش جا پتا پکيڙيو هڪ عجيب بيزاريءَ جي حالت ۾ ويٺو هو. آئون هوريان هوريان هلندو هن جي پويان وڃي بيٺس ۽ آهستي چيم، "سائين! وڏي مصيبت آهي."

هو تاش جي راند ۾ ايترو تہ مگن هئا جو هنن منهنجي ڳالهہ کي ٻڌو اڻ ٻڌو ڪري ڇڏيو. فقط ميونسپلٽيءَ جي محرر اهو سمجهيو تہ آئون شايد هن جو ڪو سنگتي آهيان ۽ هن جي پٺيان بيٺو راند ڏسي رهيو آهيان ۽ ساڻس همدرديءَ جو اظهار پيو ڪريان. مون ڏانهن مڙي ڏسڻ ڪانسواءِ چيو، "ها يائو! ڏسو نہ! عجيب مصيبت آهي. ڪا بہ چال سمجهہ ۾ نہ پئي اچيم. جيڪڏهن هي (هڪ پتي ڏانهن اشارو ڪندي) اڇلايان ٿو تہ منهنجو مخالف رنگ سان ڪٽي ڇڏيندو ۽ جيڪڏهن هي (ٻيو پتو ڏيکاري) هلان ٿو تہ وٽس هن کان بہ وڏو پتو آهي ۽ جيڪڏهن هي (ٽيون پتو ڏيکاري) هلان ٿو...."

مون ڳالهہ اڌ ۾ ڪٽيندي چيس، "سائين! هو رامو ڌوٻي مري ويو آهي."

"مرڻ ڏينس يار..." ميونسپلٽيءَ جي محرر ڪاوڙ مان چيو، "هتي پنهنجو حڪم جو بادشاهہ پيو مري، تون ڌوٻيءَ جي ڳالهہ پيو ڪرين."

اوچتو هو مون ڏانهن مڙيو، جڏهن هن پنهنجي پويان ڪو ماڻهو نہ پر هڪ گڏهہ کي بيٺل ڏٺو تہ هڪدم بيزار ٿي نوڪر کي چوڻ لڳو، "هاڻ گڏهہ بہ اسانجي آفيس ۾ اچڻ لڳا آهن ڇا؟ ڪڍ هن بدبخت کي ٻاهر."

پٽيوالي لٺ کڻي مونکي اتان ڀڄائڻ لاءِ ڪڍيو. هو وري پتي راند کيڏڻ ۾ لڳي ويا. آئون ٿوري دير ڪانپوءِ وري ميونسپلٽيءَ جي محرر وٽ وڃي بيٺس ۽ هوريان هوريان پنهنجي ڏڳها ڪن جوڙي ڪيس نمستي چيم ۽ پوءِ مسڪين لهجي ۾ چيم، "سائين! هو رامو ڌوٻي...."

محرر مڙي مونکي ڏٺو. هو حرامي اهڙو شخص نظر پئي آيو، جڻ هن ڳالهائيندڙ گڏهہ کي ڏسي ڪو اثر نہ ورتو هجي. ائين پئي لڳو تہ هن جو سڄي ڄمار ڳالهائيندڙ گڏهن سان ئي واسطو پيو هجي. هن مون ڏانهن مڙي ڏٺو ۽ حاڪماڻي لهجي ۾ چيو، "جلدي ٻڌاءِ، ڪهڙو ڪم اٿئي؟"

مون چيو، "گذارش اها آهي سائين منهنجا تہ مان رامو ڌوٻيءَ جو گڏهہ آهيان. رامو ڌوٻي ٽي ڏينهن ٿيا آهن جو جمنا جي ڌوٻي گهاٽ تي ڪپڙا ڌوئيندي هڪ واڳوءَ جي حملي جو شڪار ٿي ويو آهي. هن جي زال ۽ ٻارڙا بڪايل آهن."

"تہ آئون ڇا ٿو ڪري سگهان؟" محرر رڙ ڪري چيو، "مون ڪو يتيم خانو کولي رکيو آهي ڇا؟"

مون چيو، "سائين! ڌوٻي گهاٽ تان ڌوٻين کان ٽيڪس وٺو ٿا. پل تان جڏهن ڪو گڏهہ يا ڏڳو ۽ ڪو ٻيو جانور سامان کڻي لنگهي ٿو تہ اوهان ان کان ناڪو وٺو ٿا. ايترا سارا محصول اوهين وصول ڪريو ٿا، پر اوهين هڪ غريب ڌوٻيءَ جي لنگهڻ ڪاٽيندڙ ٻارن جي لاءِ ڪو بندوبست نہ ٿا ڪري سگهو!"

"ڇو انتظام ڪريون؟ ڌوٻيءَ کي واڳوءَ ماريو آهي، اسان تہ ناهي ماريو!"

"واھ! اھا تہ واھ جي ڳالھ ٿي ۽ اوھين جيڪو ڌوٻين کان ڌوٻي گھاٽ جو ٽيڪس وٺو ٿا...۽ پوءِ جيڪڏھن ان ساڳئي ڌوٻي گھاٽ تي ڪو ڌوٻي ڪنھن واڳوءَ جو کاڄ بنجي وڃي تہ ان جو ذميدار ڪير ھوندو؟...اسين ڪنھن کان ان جو معاوضو وصول ڪريون؟...ڇو تہ جيڪڏھن ميونسپلٽي ڌوٻي گھاٽ جو ٽيڪس وٺي ٿي تہ واڳن کان بچاءَ جو بہ ڪيس بندوبست ڪرڻ گھرجي."

محرر وڏو چالاڪ ھو. چيائين، "ڌوٻين کي کپي تہ درياھ ۾ رھي واڳن سان وير نہ وجھن...نہ تہ...انھن جو بہ اھو ئي حشر ٿيندو، جيڪو رامو ڌوٻيءَ جو ٿيو آھي."

مون چيو، "اوھين ڳالھ نہ مڃايو. صاف صاف ٻڌايو تہ ھن معاملي ۾ اوھين ڇا ٿا ڪري سگھو؟"

محرر ڏٺو تہ آئون ھن جي جان ڇڏڻ وارو ناھيان تہ ھن ٿورو نرم ٿيندي چيو، "ڀائو! جتي اھو واقعو ٿيو آھي، اھا حد اسانجي حدن کان ٻاھر آھي. جمنا جو ڌوٻي گھاٽ تہ دھليءَ جي ميونسپلٽيءَ وٽ آھي. اسانجي عملداريءَ ۾ ڪونھي. تون دھليءَ جي ٽائون ھال ۾ وڃ. ھل ڀائو پتو اڇل..."

ھو وري تاش کيڏڻ ۾ مصروف ٿي ويا. مون جمنا پار وڃڻ جو پڪو پھہ ڪيو.

پل اڪرندي مونکي سنتريءَ روڪيو ۽ چيو، "اڙي او رولو گڏھ! ڪيڏانھن ڪاھ ڪئي اٿئي؟"

"ٽائون ھال!" مون جواب ڏنو.

"تنھنجو مالڪ ڪٿي آھي؟" سنتريءَ مونکي گھوريندي پڇيو.

"منھنجو ڪوبہ مالڪ ڪونھي. اڄ کان آئون آزاد آھيان." مون چيو.

سنتريءَ وراڻيو، "اھو ڪيئن ٿو ٿي سگھي؟ آزاديءَ جو مطلب اھو ڪونھي تہ ڪو ملڪيت ئي ختم ٿي وئي آھي. تنھنجو ڪونہ ڪو مالڪ ھوندو، جنھن جو تون حڪم مڃيندو آھين."

"ڇگو! تون ٻڌاءِ تنھنجو ڪھڙو مالڪ آھي، جنھن جو تون حڪم مڃيندو آھين؟" مون پڇيس.

"ھيڊ ڪانسٽيبل!"

"۽ ھيڊ ڪانسٽيبل جو مالڪ ڪير آھي؟"

"سب انسپيڪٽر!"

"۽ سب انسپيڪٽر جو مالڪ ڪير آھي؟"

"انسپيڪٽر؟" سنتريءَ بگڙندي چيو، "۽ ھيو ڪير ٿو ٿي سگھي؟"

انسپيڪٽر کان مٿي ڊي ايس پي، ڊي ايس پي کان مٿي سپرينٽنڊنٽ پوليس...اصل معاملو وزير تائين وڃي ٿو..."

"۽ وزير جو مالڪ ڪير آھي؟"

"وزير کي رزرو بينڪ مان پگھار ملي ٿو، تنھنڪري رزرو بينڪ وڏي ٿي نہ!"

"۽ رزرو بينڪ کان وڏو ڪير آھي؟"

"رزرو بينڪ ۾ پيسو ھوندو آھي نہ."

سنتريءَ ڪاوڙ ۾ چيو، "ايترو بہ نہ ٿو سمجھين! تنھنڪري رزرو بينڪ کان وڏو پئسو ئي ٿيو نہ."

"ڇگو پوءِ پئسن کان وڏو ڪير آھي؟"

"پئسن کان وڏو ڪير آھي؟" سنتريءَ منھنجو سوال ٻڌي مٿو ڪنھيو. ڪجھہ دير خاموش رھيو. پوءِ مون ڏانھن منھن ڪري چيائين، "پئسن کان وڏو ڪير آھي. اھا ڳالھ اڄ تائين منھنجي سمجھہ ۾ نہ آئي...تون ٻڌائي سگھين ٿو؟"

مون وراڻيو، "آئون تہ ھڪ گڏھ آھيان. ان ڏکئي سوال جو جواب ڪيئن ٿو ڏئي سگھان. مونکي ٽائون ھال وڃڻ ڏي، ڇو تہ رامو ڌوٻيءَ جي زال جي سلسلي ۾ پئسن جي امداد لاءِ اوڏانھن پيو وڃان. اتي وڃي

مونکي خبر پوندي تہ پٺسن کان وڏو ڪير آهي. واپسيءَ تي توکي ضرور ٻڌائيندس."

"ضرور!" سنتريءَ ڏاڍي بيچينيءَ سان چيو.

"ضرور!" مون وعدو ڪندي چيو. "پر تون ايترو بيقرار ڇو آهين؟"

سنتريءَ وراڻيو. "جيڪڏهن مونکي خبر پئجي وڃي تہ پٺسن کان وڏو ڪير آهي تہ آئون ونس نوڪري ڪريان."

"ماڻهو هوشيار ٿو لڳين." مون سنتريءَ جي واکاڻ ڪندي چيو ۽ پوءِ ڏکيون ٻرانگهون پريندو جمنا جي ٻئي پار آيس.

ڪلاڪن جا ڪلاڪ ڳولهڻ ڪانپوءِ نيٺ ٽائون هال مليم. ٽائون هال جي اندر گهڙندي ئي مون سوچيو تہ هاڻي ڪنهن ننڍي آفيسر سان ملڻ ۽ ڳالهائڻ سان وقت خراب ٿيندو. مون کي سڌو ميونسپل ڪميٽيءَ جي چيئرمين سان ملڻ کپي ۽ هاڻ رعب وجهڻ جي لاءِ انگريزيءَ ۾ ڳالهائڻ ٺيڪ رهندو. اهو سوچي آئون سڌو انڪوائريءَ ۾ گهڙي ويس ۽ ڪلارڪ کان صاف انگريزيءَ ۾ پڇيم. "چيئرمين جي آفيس ڪهڙي پاسي آهي؟"

انڪوائري ڪلارڪ هڪ گڏهہ کي انگريزيءَ ۾ ڳالهائيندو ڏسي حيرت ۾ پئجي ويو. هو هڪدم پنهنجي ڪرسيءَ تان اٿي بيٺو ۽ مؤدب لهجي ۾ چيائين. "سائين! پندرنهن نمبر ڪمرو آهي. هيڏانهن، هتان لفٽ جي ذريعي هليا وڃو." هن مون سان هڪ پٽيوالو گڏي ڇڏيو. پٽيوالي مونکي لفٽ مين جي حوالي ڪيو. لفٽ مين وڏي مؤدب انداز ۾ لفٽ جو دروازو کوليو. مون لفٽ ۾ گهڙندي ئي ڏٺو تہ اندر لکيل هو. "فقط ڇهن ماڻهن جي لاءِ." پر ان وقت آئون اڪيلو سفر ڪري رهيو هوس. لفٽ مين باقي ماڻهن کي ٻاهر ئي روڪي ڇڏيو هو. مونکي پهريون ڀيرو احساس ٿيو تہ هڪ گڏهہ - ڇهن ماڻهن جي برابر آهي.

لفٽ مين ٽي وڃي لفٽ روڪي. آئون هلندو چيئرمين جي آفيس ۾ پهتس ۽ ٻاهر ويٺل پٽيوالي کي بارعب آواز ۾ چيم. "صاحب کي چئہ تہ مسٽر ڊونڪي آف ٻاره ٻنڪي ملڻ جي لاءِ آيو آهي."

☆......☆......☆

پٽيوالي جو اشارو ملندي ئي آئون ڪمري جي اندر هليو ويس ۽ زور سان گڊ مارننگ چيم. مونکي ڊپ هو تہ جيڪڏهن هندستاني زبان ۾ ڳالهايم تہ بلڪل گڏهہ ئي نہ سمجهيو وڃان. دهليءَ جي آفيسن جي مختصر تجربي مون کہ اها ڳالهہ ذهن ۾ ويهاري ڇڏي هئي تہ انگريزن جي هلي وڃڻ ڪانپوءِ هتي انگريزي زبان جو راڄ آهي. اوهين جڏهن هندي يا اردوءَ ۾ ڳالهائيندا تہ آفيسن جا ماڻهو ڌيان نہ ڏيندا. پر جيئن ئي انگريزيءَ ۾ ڏند ٽيڙيندا تہ هو هڪدم مڙي اوهان جي ڳالهہ ٻڌندا. ڄڻ اوهين سڌو هنن جي ناناڻن مان آيا هجو ۽ ڳالهہ ٻڌڻ مهل هنن جي چهرن تي اهڙي تہ خوبصورت مرڪ هوندي، ڄڻ اوهان کي هنن سان نہ پر هنن کي اوهان سان ڪم هجي.

چيئرمين جو رنگ سانورو، قد ٻندرو ۽ چهرو ڳنڀير هو. هن جي اکين مان چالاڪي ۽ ڏاهپ جو اظهار پئي ٿيو. جيڪا گهٽ ۾ گهٽ پنج ڇهہ اليڪشنون وڙهڻ ڪانپوءِ ايندي آهي. پهرين نظر ڏسڻ سان ئي پتو پيو ٿي تہ کو وڏو تجربيڪار هو. هن پنهنجي ڪمري ۾ هڪ گڏهہ کي ايندو ڏسي هڪ گهڙيءَ جي لاءِ ڇرڪ پريو ۽ پوءِ ٺهي جڙي ويهي رهيو ۽ ائين ڳالهائڻ لڳو، ڄڻ هن جو سڄي عمر انگريزي ڳالهائيندڙ گڏهن سان واسطو پوندو رهيو هجي.

"ويهو!" هن مرڪي چيو.

مون وراڻيو. "جيڪڏهن ويهندس تہ اوهان جي هيءَ آرام ڪرسي ضرور ڀڄي پوندي. تنهنڪري بيٺل ئي رهان تہ چڱو

اهي."

چيئرمين صاحب مرڪيو. ”چو تہ مون صحيح ڳالهہ ڪئي هئي. ٿوري دير ڪانپوءِ هن چيو. "هن ڊونگ رچائڻ جي ڪهڙي ضرورت هئي. اوهين سادن سودن ڪپڙن ۾ بہ مون وٽ اچي پئي سگهيا!"

مون چيو. "سرڪار! هي ڊونگ ڪونهي."

"خير هر ڪنهن جي پنهنجي مرضي آهي." چيئرمين ٿورو دل ۾ ڪندي چيو، "آئون ڪير ٿيندو آهيان ڳالهائڻ وارو. جڏهن ڪان هڪ همراهہ دهليءَ ۾ ڏينهن ڏٺي جو لالٽين ۽ گهنٽي ڪٺي چونڊبون وڙهيو آهي، مون اعتراض وارڻ ئي ڇڏي ڏنو آهي. اوهين بہ چاهيو تہ گڏهہ جو ٻهروپ اختيار ڪري چونڊبون وڙهي سگهو ٿا. ائين جيڪڏهن اوهان کي وڌيڪ ووٽ ملن تہ ڪهڙو حرج آهي؟"

مون وراڻيو. "منهنجا سائين! آئون ڪو ٻهروپيو ناهيان، پر واقعي هڪ گڏهہ آهيان. اوهان منهنجي ڳالهہ تي يقين ڪريو."

چيئرمين کي بيهر اعتماد نہ آيو ۽ چيائين، "ڇڏيو انهن ڳالهين کي. مون ڇهہ ڀيرا چونڊبون وڙهيون آهن ۽ اڄ ڏينهن تائين هار نہ کاڌي اٿم. مونکي خبر آهي. اوهين ٻڌايو، اوهين ڪهڙي وارڊ مان آيا آهيو."

"جي! آئون في الحال ڪرشن نگر وارڊ مان آيو آهيان."

"هونهہ!" چيئرمين صاحب ڪنڌ ڌوڻي چيو ۽ پنهنجي مٺي جي اڇن وارن تي هٿ ائين ڦيريو، جيئن فلم "گرهستي" ۾ پيءُ ڪنهن مصيبت ۾ گهيرجي وڃڻ ڪانپوءِ ڦيريندو آهي.

"اوهين ڪرشن نگر جي وارڊ مان بيهي رهيا آهيو. ڀلا اهو ٻڌايو تہ اوهانکي ڪهڙي پارٽي نامزد ڪيو آهي. ڪانگريس، جن سنگهہ، پرجا سوشلسٽ پارٽي يا ڪميونسٽ پارٽيءَ؟ منهنجو مطلب آهي تہ اوهين ڪهڙي پارٽيءَ جا اميدوار آهيو؟"

"آئون تہ اوهانجي هڪ ڪرم جي نظر جو اميدوار آهيان." مون چيس.

چيئرمين مرڪيو. هو سمجهي ويو تہ سندس ڪنهن چالاڪ ماڻهوءَ سان واسطو پيو هو. چيائين، "بس! هاڻ ڇڏيو ڪٺي ڳجهارتون. ڪهڙو ڪم اٿوَ. مونکان جيڪو بہ ٿي سگهيو، اهو اوهانجي لاءِ ڪندس، پر هڪڙو شرط آهي، جيڪڏهن اوهين چونڊ ڪٽي ويا.... پلي ڪهڙي بہ پارٽي....."

"ڏسو!" مون هن کي روڪڻ چاهيو. پر هو ڳالهائيندو ويو.

"پلي ڪهڙي بہ پارٽيءَ پاران بيهو...چيئرمين جي عهدي جو ووٽ مونکي ئي ڏجو. اچو هٿ ملايو.....لالا سنت رام جي."

هن منهنجو هٿ گهريو تہ مون پنهنجو ڪن اڳيان ڪيو. چيئرمين منهنجو ڪن زور سان دٻايو تہ خبر پيس تہ اهو سچ پچ گڏهہ جو ڪن آهي، ڪنهن ٻهروپئي جو لباس ڪونهي. هو نهايت گهبرائجي ويو. سگار هن جي وات مان ڪري اچي ميز تي پيل ڪاغذن تي پيو. اک ڇنڀ ۾ ڪاغذن ۾ باهہ لڳي وئي.

"ڏسو!" مون معذرت ڪندي چيو، "آئون تہ سوير ڪان پيو چوان تہ هڪ گڏهہ آهيان، پر اوهين منهنجي ٻڌوئي نہ پيا!"

چيئرمين باهہ وسائيندي ڏاڍي ڪاوڙ مان چيو، "مون اوهانکي لالا سنت رام سمجهيو هو...ڪرشن نگر جو ڪانگريسي اميدوار!"

"چو آئون اوهان لالا سنت رام نظر ٿو اچان؟" مون چيس.

هن وراڻيو، "ڪجهہ ماڻهو ٻاهران گڏهہ نظر ايندا آهن، ڪجهہ اندران گڏهہ

هوندا آهن. مون سمجهيو تہ اوهين اندران ۽ ٻاهران گڏهہ ٿي آهيو. ائين مونکي پنهنجي چيئرمين جي عهدي جي لاءِ جلدي ووٽ ملي ويندو، پر افسوس جو تو منهنجو ڪيڏو نہ وقت وڃايو."

مون چيو، "اوهان منهنجي ڳالهہ ڪا نہ ٻڌي. آئون اصل ۾ رامو ڌوٻي مرحوم جي غريب ٻارن...."

چيئرمين زور سان گهنٽي وڄائي ۽ مون کي چيو، " هن مهل مون سان ڪو بہ نہ ڳالهائي، پوءِ ڀلي دهليءَ جا سڀ ڌوٻي مري چو نہ وڃن. ڏسين نہ ٿو،منهنجي آفيس ۾ باهہ لڳي وئي آهي."

واقعي باهہ ڀڙڪي رهي هئي. چيئرمين گهنٽي وڄائي، ڌوٻي گهاٽ تڪڙ ۾ فائر برگيڊ کي فون ڪيو. مون ڪمري مان ٻاهر نڪري هڪ زوردار هينگ ڏني. ٿوري دير ڪانپوءِ ٽن ٽنائن سان فائربرگيڊ جون ٻہ انجڻون اچي پهتيون. انهن سڀ ڪان پهرين مونکي لت هڻي اتان ٻاهر هڪليو. پوءِ باهہ وسائڻ لڳا.

مون سوچيو تہ جي هتي ويٺو هوندس تہ ٿي سگهي ٿو تہ باهہ لڳائڻ جي ڏوهہ ۾ جهليو وڃان. تنهنڪري هڪڙي اٽَ هڻي وٺي ڀڳس ۽ ڏاڪڻ تي اچي ساهي پٽيم، چو تہ هاڻي لفٽ ڪونہ پئي هلي. هيٺ اچي انڪوائريءَ ۾ هڪ جهوني پر بيحد همدرد نظر ايندڙ ڪلارڪ سان واقفيت ٿيم. جنهن کي راموءَ جي سڄي ڳالهہ ڪري ٻڌايم.

پوڙهي ڪلارڪ جي اکين ۾ لڙڪ ڀرجي آيا. هن ظالم سماج، بيرحم نظام ۽ سرمائيدارن کي لکين صلواتون ٻڌائڻ کانپوءِ منهنجي ڪن ۾ چيو، "جيڪڏهن تون مونکي ٻہ رپيا ڏين تہ آئون تنهنجي امداد جي درخواست آفيس ۾ موڪلي ڏيان."

مون چيو، "آئون تہ ڌوٻيءَ جو گڏهہ آهيان، نہ گهر جو نہ گهاٽ جو. مون وٽ وري ٻہ روپيا ڪٿان آيا. توکي تہ خبر آهي تہ ٻن روپين ۾ ٻہ مڻ گاهہ ٿو اچي ۽ ڇهہ سير ٻاجهر. ٽي سير چانور.."

"پر دم جي بيماريءَ جي صرف هڪ ئي انجيڪشن ملي ٿي،" ڪلارڪ ڏکاري لهجي ۾ ڪنگهندي چيو. "۽ مونکي دم جي تڪليف آهي ۽ ان جي لاءِ روزانو هڪ انجيڪشن وٺڻي ٿي پويم."

پوڙهو ڪلارڪ افسوس مان ڪنگهندو رهيو ۽ آئون اتان هليو آيس.

☆......☆......☆

پڇندي پڇندي نيٺ آئون آبادڪاريءَ جي آفيس ۾ پهچي ويس. آفيس ۾ گهڙندي ئي هڪ وڏو سهڻو نهيل جڙيل ڪمرو نظر آيم، جنهن جي وچ ۾ هڪ وڏي ٽپائيءَ تي هڪ وڏي گلدان ۾ سهڻا گل سجيل هئا. هڪ ڪنڊ ۾ ٽيليفون ايڪسچينج لڳل هئي، جنهن جي پرسان هڪ سهڻي ڇوڪري نيل پالش هڻڻ ۾ مصروف هئي. ايڪسچينج جي ميز تي لپ اسٽڪ، ڪريم پائوڊر جو ڊٻيون ائين پکڙيل هيون جو مون سوچيو تہ ڪٿي غلطيءَ وچان آبادڪاريءَ جي آفيس ۾ اچڻ بدران ميڪس فيڪٽريءَ جي دڪان ۾ تہ نہ گهڙي آيو آهيان. تنهنڪري معذرت ڪري ٻاهر نڪرڻ وارو ئي هوس جو ڇوڪري پنهنجين اکين جا ڇپر ڪٽي جاذب نظر سان مونکي ڏسندي چيو، "يس پليز!"

مون هٻڪندي چيو، "آئون....آئون....مدد جي لاءِ آيو آهيان."

ڇوڪريءَ سئچ دٻايو. ٽيليفون تي چيائين، "رام لڀايا، هڪ ماڻهو تو سان ملڻ ٿو چاهي."

ٽيليفون خراب هو يا ڪو ٻيو معاملو هو، بهرحال ٻڌڻ ۽ ٻڌائڻ واري ٻنهي جا آواز صاف ٻڌڻ ۾ پئي آيا. جڏهن ڇوڪريءَ، رام لڀايا کي چيو تہ "هڪ ماڻهو تو سان ملڻ ٿو چاهي." تہ ٻئي پاسي کان صاف آواز ٻڌڻ ۾

آيو تہ "آئون هن مهل لسي پيو پيان. ڪيس فرسٽ ڪلارڪ وٽ موڪلي ڇڏ."

ڇوڪريءَ پنهنجن چپن تي لپ اسٽڪ لڳائي ۽ فرسٽ ڪلارڪ کي ٽيليفون ڪيو.

"ڪير؟" ٻئي پاسي کان آواز آيو.

"آئون آهيان نرملا."

"هاءِ منهنجي مٺي!" فرسٽ ڪلارڪ مينهن جيان ٿڌو شوڪارو ڀريو.

"ٻڌ!" نرملا چيو، "هڪ ويچارو غريب...."

فرسٽ ڪلارڪ چيو، "هتي سڀ غريب ئي ايندا آهن. تون ٻڌاءِ... تنهنجي آواز ۾ ايتري دلڪشي ڇو آهي... دل ٿي چويم تہ سڄو ڏينهن ٻڌندو رهان....نرملا...نرملا...نرمي... اڄ شام جو سئنيما..."

ڇوڪريءَ ٽيليفون بند ڪري ڇڏيو. ان ڪانپوءِ هن چپن تي سرخي لڳائي ۽ پوءِ ڊپٽي سپرينٽنڊنٽ کي ٽيليفون ڪيو.

ڊپٽي سپرينٽنڊنٽ چيو، " نہ نرملا! هن وقت مون وٽ ڪوهاٽ جو رفيوجي سردار دربار سنگهہ ملٽري ٺيڪدار ويٺو آهي. ويچاري جو الهہ تلهہ ڦرجي ويو آهي. هن مهل آئون هن جي ستن لکن واري ڪليم جي جاچ ڪري رهيو آهيان. ڪيس اڳيان ٻئي ڪنهن ڏانهن موڪلي ڇڏ. آئون تہ هن مهل مصروف آهيان."

"ڇڱو سائين!" ائين چئي ڇوڪري سيٽ رکڻ واري هئي جو ٻئي پاسي کان آواز آيو، "نرملا! ٻڌ.."

"جي..."

"اها ساڙهي توکي وڻي؟" ڊپٽي سپرنٽنڊنٽ پڇي رهيو هو.

"جي، اها ئي تہ هينئر پاتل اٿم."

نرملا ٿورو شوخيءَ سان چئي ٽيليفون بند ڪري ڇڏيو. ان ڪانپوءِ هوءَ آرسيءَ ۾ پنهنجي شڪل ڏسي مرڪي. آخر ۾ هن پنهنجي

ڇو
ٻئي
توکي...
هتي اڄ نہ...
نرملا
جي مدد جي لاءِ..

"اڙي اسين بہ آهيون." سپرنٽنڊنٽ زور
اسٽائل ۾ چيو.

نرملا ٿورو ٺهي ۽

"ڏسو، هيءُ آفيس جو وقت آهي ۽

"تو سٺو جو ياد ڏياريو." ٻئي
کان سپرنٽنڊنٽ چيو، "هينئر هيڊ آفيس
حڪم آيو آهي تہ آفيس ۾ نوڪري ڪند
عورتون جيڪڏهن شادي ڪنديون تہ ڪين ڪنهن بہ مهل نوڪريءَ مان ڪڍي سگهجي ٿو. چئو....هاڻي ڇا ٿي چوين؟"

نرملا چيو، "مون شاديءَ جو ارادو لاهي ڇڏيو آهي."

ٻئي پاسي کان سپرنٽنڊنٽ جي ساهہ کڻڻ جو آواز آيو ۽ ان چيو، "فلپس جو ريڊيو سيٽ..."

"جي مهرباني... پر اوهين ٿورو ٻن منٽن جي لاءِ هن غريب سان ڳالهايو تہ سهي!"

"ڪير آهي؟"

"هڪ گڏهہ آهي."

سپرنٽنڊنٽ زوردار ٽهڪ ڏنو ۽ چيو، "تون بہ مذاق ٿي ڪرين. خير موڪلي ڏينس اندر... جيڪڏهن گڏهہ نہ هوندو تہ بہ ڪنن کان جهلي گڏهہ بنائي ڇڏيندوسانس."

"وڃو." ڇوڪري هڪ ننهن وات سان ڪتريندي، مون ڏانهن شرارتي نظرن سان ڏسندي چيو. بلڪل ائين جيڪڏهن گڏهہ نہ هجان ها تہ ضرور مٿس عاشق ٿي پوان ها.

ـ ـ سان بہ

ں نہ اٹون لکنؤ جي پرپاسي جو
ـہ اھيان." مون وراڻيو. "ءِ اوھين شايد
پنجاب جا آھيو؟"

"ھا بلڪل!" سپرنٽنڊنٽ چيو. "آئون
پند دادن خانِ جو آھيان." ھڪ ڏکيي وقفي
ڪانپوءِ چيائين. "فرمايو...ڪھڙو ڪم اٿوَ؟"

"آئون ھڪ ڪم جي ڪاڻ توھان جي
مدد حاصل ڪرڻ جي لاءِ حاضر ٿيو آھيان."

"اوھين پناھگير آھيو؟"

"نہ.... بلڪل نہ!"

"تہ پوءِ اوھين ھتي ڇا ڪرڻ آيا
آھيو؟" سپرنٽنڊنٽ ٿورو بيزار ٿيندي مون کان
پڇيو.

"مدد وٺڻ لاءِ آيو آھيان."

"ھتي فقط پناھگيرن جي مدد ڪئي
ويندي آھي. جيڪي پاڪستان مان غريب
ٿي، ڦرجي آيا آھن."

"ءِ جيڪڏھن ڪو ھندستان ۾ غريب ءِ
نادار ٿي وڃي تہ مدد جي لاءِ ڪنھن وٽ

ڻ جي باري ۾ آئون ڪجھ چئي نہ
." سپرنٽنڊنٽ وڏيڪ بيزار ٿيندي
۾ گھٽ ھي ڪاتو تہ اوھان جي
ٿو ڪري سگھي. ڪو ٻيو در

ٽ گھنٽي وڄائي. پٽيوالي
ٻ چڙيو.

ي ٿي مون ڪي اھا حور
نجي مايوس نظرن ڪي
ر نہ ٿيو ڇا؟"

قصو ڪري ٻڌايو.
رنٽنڊنٽ صحيح ٿو
ـستان مان آيو آھين

ـ ي ـدھ ڇو نہ ھجين، توکي ھتان
ـدد ملي ويندي. ھاڻ تہ توکي ڊپارٽمينٽ آف
ليبر اينڊ انبسٽريز ۾ وڃڻو پوندو."

"اھو ڪٿي آھي؟"

انھيءَ حور پريءَ مھرباني ڪري
مونکي مڪمل پتو ڏنو ءِ آئون سندس ٿورا
مڃيندي آبادڪاريءَ جي آفيس مان ٻاھر
نڪتس ءِ ڏکيا ڏکيا قدم کڻندو ڊپارٽمينٽ
آف ليبر اينڊ انبسٽريز جي ڪاتي طرف وڃڻ
لڳس.

☆......☆......☆

پي ڪيو رنگا چاري، تامل ناڊو جو
رھاڪو ھو. ھو سنسڪرت، بنارس جي پنڊتن
جيان ڳالھائيندو ھو ءِ انگريزي، آڪسفورڊ
جي استادن جھڙي. ھندي، ھندي ساھتيہ
سميلن جي جوشيلن مقرر جھڙي ءِ اردو
مولانا ابو الڪلام آزاد جيان استعمال ڪندو
ھو. ھو ڏھ زبانون ڄاڻندو ھو ءِ ڏھ ٻيون
سکي رھيو ھو. ھن پنھنجي زندگي ھڪ
معمولي ڪلارڪ جي حيثيت سان شروع
ڪئي ھئي ءِ اڄ ڊپارٽمينٽ آف ليبر اينڊ
انبسٽريز ۾ ڊپٽي سيڪريٽري جي عھدي تي
مقرر ھو. ڪيس ھر معاملي مان وڏ ڪڍڻ ۾

ايترو ته ملڪو حاصل ٿي چڪو هو جو سنڌس عهد حڪومت ۾ هر فائل ڏهن سالن تائين مختلف آفيسن ۽ ميزن جا چڪر هڻندي رهندي هئي ۽ جيستائين هن جي ترقي نه ٿيندي هئي، اها فائيل اڳيرو نه ٿيندي هئي. پنهنجن انهن ئي قانوني نقصن ڪيڻ جي ڪري هو جوائنٽ سيڪريٽري بنجڻ جا خواب ڏسي رهيو هو. پي ڪيو رنگا چاري جهڙا ماڻهو ڪڏهن به هڪ هنڌ ٽڪاءُ ڪري ناهن سگهندا. پلي هنن جي آفيسن جا سڀ فائل بيهي رهن، پر هو ڪڏهن به هڪ جاءِ تي بيهي نه ٿا سگهن.

پي ڪيو رنگا چاري ڏاڍي ڌيان ۽ صبر سان منهنجو عرض ٻڌو ۽ ڪاغذ تي باقاعده پينسل سان ڪجهه لکندو رهيو. نيٺ جڏهن منهنجي ڳالهه پوري ٿي چڪو ته هن پنهنجي دوست جوائنٽ سيڪريٽري واءِ زيڊ شبرامينر کي گهرايو. جيڪو تامل ناڊو جو رهاڪو هو ۽ پنجويهه زبانون ڄاڻندو هو.

پي ڪيو رنگا چاريءَ چيو، "واءِ زيڊ ٻڌ! هي ٿورو ڏکيو ڪيس آهي."

"ڇا! مسئلو آهي؟" واءِ زيڊ شبرامينر مون ڏانهن ڌيان سان ڏسندي پڇيو.

"هڪ ڌوٻي مري ويو آهي ۽ هي سنڌس ڳڻهه معاوضو ٿو گهري!"

"پوءِ؟"

پي ڪيو رنگا چاريءَ چيو، "قانوني نقطهءِ نظر موجب هڪ ڳڻهه ڪنهن ڪاٽي ۾ درخواست نه ٿو ڏئي سگهي ۽ ان درخواست جو اسين ڪو به نوٽيس نه ٿا وٺي سگهون. ڇو ته ڳڻهه انسان ڪونهي. قانون موجب هو انسانن جي عدالت ۾ ڪابه شڪايت نه ٿو ڪري سگهي."

مون چيو، "سوال منهنجي ڳاهه جو نه پر اوهان جي عقل جو آهي. راموءَ جا ٻارڙا لنگهڻ ڪاٽي رهيا آهن. جيڪڏهن سرڪار، ڌوٻي گهاٽ جي صحيح حفاظت ڪري ها ته هو اڄ ائين نه مري ها."

واءِ زيڊ شبرامينر چيو، "نيڪ آهي پي ڪيو، ان نقطي کي گول ڪر. فرض ڪر ته ان درخواست تي راموءَ جي زال جو آڱوٺو لڳائجي ته پوءِ اها درخواست غور جوڳي آهي؟"

پي ڪيو چيو، "پوءِ ٻئي نقطي تي غور ڪر. مجون به ڪٽي ته هڪ ڳڻهه. هڪ ڌوٻي گهراڻي جو سرپرست بنجي سگهي ٿو. ڇو ته اسان وڏن وڏن گهراڻن ۾ هن ڪان به وڏن ڳڻهن کي سرپرست ٿيندي ڏٺو آهي. هي ڳڻهه ته مونکي لکيل پڙهيل ٿو نظر اچي. خير ان ڳالهه کي ڪٽي مجيوسين. هاڻ سوال اهو ٿو پيدا ٿئي ته ڇا اهو مري ويل ڌوٻي مزدور هو؟"

"بلڪل نه!" واءِ زيڊ شبرامينر ڪنڌ ڌوڻي چيو.

مون چيو، "ڌوٻي جيڪڏهن مزدور ناهي ته ٻيو ڇا آهي؟ ويچارو صبح ڪان وٺي شام تائين اٺن ڪلاڪن بدران ٻارنهن ڪلاڪ ڪم ٿو ڪري، تڏهن ئي ڪيس ٻن ويلن جي ماني نصيب ٿئي ٿي."

"ليبر ايڪٽ جي فقري ايڪونجاهه موجب مزدور اهو آهي، جيڪو ڪنهن ڪارخاني ۾ ڪم ڪري ٿو. ڇا تون ڌوٻي گهاٽ کي ڪارخانو چئي سگهين ٿو شبرامينر!؟"

"بلڪل نه رنگا چاري! هي ڌوٻي مزدور هرگز نه ٿو ٿي سگهي نه ئي ڪيس ڪو معاوضو ملي سگهي ٿو ۽ نه ئي وري ڪيس پراويڊنٽ فنڊ مان ڪا امدادي رقم ڪنهن مد ۾ ڏئي سگهجي ٿي ۽ نه ئي هي ڪو ڪيس عدالت ۾ ڪري سگهجي ٿو."

"ته پوءِ؟" رنگا چاري، شبرامينر جو منهن ڏسڻ لڳو ۽ آئون ٻنهي ڇٽن جو. اوچتو انهن ٻنهي جي ذهن ۾ هڪ ئي خيال آيو ۽ ٻئي خوشيءَ مان ٽپڻ لڳا. آئون به خوش ٿي

ويس تہ ويچاري رامو ڌوٻيءَ جي گهراڻي جو ڪجهہ پلو ٿي پوندو.

"هڪ نقطو ڌيان جوڳو آهي." رنگاچاريءَ چيو، "جيڪڏهن هي ڌوٻي مزدور ڪونهي تہ پوءِ ڪير آهي؟ ان جي قانوني حيثيت ڇني ٿيڻ گهرجي، نہ تہ روزانو ڌوٻي، ڌوٻي گهاٽ تي مرندا رهندا ۽ اسان جي لاءِ مصيبت ڪڙي ڪندا رهندا."

شبرامينم چيو، "منهنجي خيال ۾ هن گڏهہ جي درخواست جو هڪ فائيل هلائڻ کپي."

رنگا چاريءَ منهنجي هٿ مان درخواست ورتي.

مون هن جا ٻئي هٿ پنهنجن ٻنهي ڪنن ۾ وٺي چيو، "رنگا چاري صاحب! وڏي مهرباني. اوهان جا لک لک ٿورا. اوهان هڪ غريب ڌوٻيءَ جي گهر وارن کي بک مرڻ کان بچائي ورتو. آئون هن درخواست جو فيصلو ٻڌڻ جي لاءِ ڪڏهن اچان؟"

رنگا چاريءَ، شبرامينم ڏانهن ڏٺو ۽ شبرامينم، رنگا چاريءَ ڏانهن. نيٺ رنگا چاريءَ چيو، "فائيل تہ اڄ کان ئي هلڻ شروع ٿي ويندي. ٽئين درجي جي ڪلارڪ کان فرسٽ ڪلارڪ تائين ايندي. پوءِ هر ميز تي ان جي نوٽنگ ٿيندي. فرسٽ ڪلارڪ کان ڊپٽي سپرنٽنڊنٽ، ان کانپوءِ سپرنٽنڊنٽ تائين هر شخص راءِ ڏيندو. اها راءِ هلندي هلندي، ميزن تان لنگهندي مون وٽ ايندي. آئون ڊپٽي سيڪريٽري آهيان. مون کان پوءِ جوائنٽ سيڪريٽري تائين ويندي. جوائنٽ کانپوءِ سيڪريٽريءَ وٽ. سيڪريٽري اها ڊپٽي وزير کان موڪليندو. ڊپٽي وزير، وڏي وزير وٽ کڻي ويندو. پر معاملو ٿورو ڏکيو آهي. سوال رامو ڌوٻيءَ جو ڪونهي، سوال اهو آهي تہ ڌوٻي مزدور آهي يا نہ؟ ٿي سگهي ٿو تہ ان سلسلي ۾ ڪامرس منسٽريءَ جي راءِ بہ وٺڻي پوي. پوءِ اهو سوال آهي تہ جيڪڏهن ڌوٻي مزدور آهي تہ پوءِ موچي مزدور ڇو ڪونهي. ڪنڀار مزدور ڇو ڪونهي. جيڪڏهن هڪ راموءَ کي معاوضو ملندو تہ پوءِ لکين رامو جهڙن لاءِ ريزرو بئنڪ معاوضو ڪٿان آڻيندي؟ ان لاءِ فنانس ڊپارٽمينٽ کان پڇڻو پوندو. ٿي سگهي ٿو تہ فنانس ڊپارٽمينٽ ان بنيادي سوال کي وزيراعظم جي سامهون رکي ۽ وزيراعظم، پارليامينٽ ۾ اهو سوال رکي. ٿي سگهي ٿو تہ ان سوال جي ڪري اسانجي آئين ۾ ڪا تبديلي آڻڻي پوي." رنگا چاري پنهنجين آڱرين تي ڳڻيندي چيو، "منهنجي خيال ۾ تون ڏهن سالن کانپوءِ اچ... ان وچ ۾ هن فائيل جو ضرور ڪو فيصلو ٿي ويندو."

"تيستائين راموءَ جي زال ۽ ٻار ڇا ڪن؟"

رنگا چاريءَ چيو، "اسين مجبور آهيون. قانون جي ڪري اسين مجبور آهيون، نہ تہ اسانجي پوري همدردي تو سان آهي."

شبرامينم چيو، "آئون سمجهان ٿو تہ رنگاچاري، نقطو اصل ۾ اهو ڪونهي تہ ڪو ڌوٻي، مزدور ڪونهي. اصل شيءِ اها معلوم ڪرڻي آهي تہ راموءَ کي ڪنهن ماريو آهي؟"

"هڪ واڳوءَ!" مون ڪاوڙ ۾ رڙ ڪندي چيو.

"هڪ واڳوءَ؟" شبرامينم خوشيءَ مان رڙ ڪندي چيو، "تہ پوءِ اهو معاملو اسان جي کاتي سان واسطو ئي نہ ٿو رکي. ان جو واسطو تہ سڌو سنئون ڊپارٽمينٽ آف فشريز سان آهي. مهرباني ڪري اوهين هڪدم مڇين جي کاتي ۾ وڃو. انهن جو واسطو هر قسم جي مڇين سان آهي، جن ۾ واڳو بہ شامل آهن."

رنگا چاريءَ، شبرامينم سان تاڙي ملائي ۽ رشڪ ۽ تعريف جي گڏيل سڏيل انداز ۾ چيو، "واهہ! ڇا نہ نقطو ڳولهي ڪڍيو اٿئي....واهہ يائو واهہ... ان ڪري تہ آئون

اجا سوڊو فقط ڊپٽي سيڪريٽري آهيان ۽ تون جوائنٽ سيڪريٽري آهين."

آئون ماٺ ڪري هٽ ۾ درخواست ڪٽي ٻاهر نڪري آيس.

☆......☆......☆

مڇين واري ڪاتي ۾ مڇي مارڪيٽ جهڙو هل ۽ هنگامو هو. گوڙ سبب ڪنن جا پڙدا ٿي ڦاٽا. هيستائين آئون آفيسن جي ڪارروائيءَ جو چڱو موچارو عادي ٿي چڪو هوس. تنهنڪري مون پهرين ڪائونٽر جي دريءَ کان شروعات ڪئي. پهرين ڪلارڪ چيو، "آئون تہ فقط مڇين جي بيدن جا فائل وٺندو آهيان. اوهين اڳتي وڃو."

ٻئي ڪلارڪ چيو، "مون وٽ تہ فقط مڇين جي ذخيرن بابت معلومات آهي. اها بہ فقط ٽن قسمن جي مڇين بابت. راهو، سامن ۽ پام فريٽ...اوهان ڪهڙو نالو ٻڌايو؟"

"رامو ؟" مون هوريان هوريان چيو.

ڪلارڪ انڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻيندي چيو، "ان نالي واري ڪابہ مڇي اسان وٽ ڪانهي. اڳتي وڃ.."

"پر....!" مون وضاحت ڪرڻ چاهي.

"اجايو بحث نہ ڪر..... اڳتي وڃ."

ڪلارڪ ڪنڌ ڌوڻي چيو.

ٽئين ڪلارڪ کي مون اٿندي ئي چيو، "صاحب واڳو آهي؟"

ٽئين ڪلارڪ چيو، "اوهين شارڪ مڇيءَ جي تيل يا جاپاني ٽرالر کي پاڙي تي وٺڻ جي باري ۾ جيڪڏهن پڇڻ چاهيو تہ پڇي سگهو ٿا، نہ تہ اڳتي وڃو."

چوٿين ڪلارڪ تائين پهچندي پهچندي مون کي ڪافي ڪاوڙ چڙهي وئي هئي. هتي هڪ پوڙهو ڪلارڪ پنهنجي چهنب جهڙو نڪ ڪنيو، هڪ وڏو رجسٽر کوليو اوٻاسيون ڏئي رهيو هو. مون چيو، "ٻڌا! توکي ٻڌڻو ئي پوندو. ڳالهہ هيءَ آهي تہ هڪ ڌوٻيءَ کي واڳو ڪائي ويو آهي."

پوڙهي ڪلارڪ ڪنن تي هٿ رکندي چيو، "هان! ڇا ٿو چوين؟"

مون رڙ ڪري چيو، "هڪ ڌوٻيءَ کي واڳو ڪائي ويو آهي."

پوڙهي ڪلارڪ ڇهري تي بيوقوفن جهڙي مرڪ آڻيندي چيو، "هڪ ڌوٻي هڪ مڇي ڪائي ويو آهي تہ ڇا ٿي پيو؟ ڪيترائي ڌوٻي مڇي ڪائيندا آهن. نہ ڪائين تہ پوءِ اسانجو ڪاتو ڪيئن هلي؟"

مون چيو، "ڌوٻي نہ.... واڳو، ڌوٻيءَ کي ڪائي ويو آهي."

هن چيو، "ڌوٻي نہ، واڳو مڇي ڪائي ويو آهي! واهہ واهہ! تہ ان ۾ شڪايت جي ڪهڙي ڳالهہ آهي؟ ڪيترائي واڳو مڇيون ڪائيندا آهن. نہ ڪائين تہ جيئرا ڪيئن رهن."

مون زور سان رڙ ڪندي چيو، "ٻڌا! مڇي نہ واڳو..."

هن چيو، "ها تہ هڪ واڳو..."

مون ڪيس سمجهائيندي چيو، "هڪ ڌوٻي... ياد رک... هڪ ڌوٻي... هڪ واڳو..."

هن چيو، "هڪ ڌوٻي.... هڪ واڳو...هاڻ اڳتي چئو."

مون چيو، "ڌوٻي، گهاٽ تي ڪپڙا ڌوئيندو هو."

هن چيو، "سنا ڌوئيندو هو؟"

مون رڙ ڪري چيو، "سنا ڌوئيندو هو يا خراب... تنهنجو ان ۾ ڇا؟"

هن چيو، "منهنجو ڌوٻي خراب ڪپڙا ڌوئيندو آهي. جيڪڏهن تون سفارش ڪرين تہ آئون تنهنجي ڌوٻيءَ کي..."

مون ڀڄرندي چيو، "تون منهنجي پوري ڳالهہ ڪونہ ٻڌندين."

هن چيو، "ها ٻڌاءِ! هڪ ڌوٻي...هڪ واڳو...هو ڌوٻي گهاٽ تي ڪپڙا ڌوئيندو هو. پوءِ!؟"

مون چيو، "ايتري ۾ هڪ واڳو آيو.

هن ڏوبيءَ جي تنگ کي جهلي ورتو."
"ڇا جهلي ورتو!؟ ٿورو وڌيڪ ڳالهاءِ. آئون مڙئي گهڻ ٻڌندو آهيان."
"تنگ تنگ!" مون رڙ ڪندي چيو.
"ڪڪڙ جي؟" ڪلارڪ خوشيءَ مان چيو.
"ڪڪڙ جي نہ. ڏوبيءَ جي تنگ."
"ڏوبيءَ جي تنگ مون ڪڏهن بہ ناهي ڪاڏي!" پوڙهي ڪلارڪ افسوس مان ڪنڌ ڏوڻي چيو. "ڪيئن ٿيندي آهي؟"
مون بيزار ٿي چيو. "اڙي ڏوبيءَ جي تنگ .... واڳو آيو. ويچارو ڏوبي ڪپڙا ڌوئي رهيو هو ۽ هو ڪيس جهلي ڪائي ويو...سمجهيئي؟"
"ها ها! هاڻ سمجهي ويس." ڪلارڪ ڪنڌ ڏوڻي چيو. "ڏوبي ڪپڙا ڌوئي رهيو هو. ايتري ۾ هڪ واڳو آيو ۽ ڏوبيءَ جا ڪپڙا ڪائي ويو."
مون هن ڏانهن ڪاوڙ ۾ نهاريو ۽ پوءِ بيءَ دريءَ ڏانهن وڌي ويس.
اتي هڪ اڌڙوٽ اينگلو انڊين پنهنجي گنجي مٿي سان ويٺو هو ۽ هن جي اکين مان ائين ٿي لڳو تہ ان مهل بہ ٿوري ڪا پيتل هيس. ڏسڻ ۾ تہ گهڻو خوش مزاج ٿي لڳو. مون سان ڏاڍي سٺي سٺي نموني پيش آيو. چوڻ لڳو، "فرمايو، آئون اوهانجي لاءِ ڇا ٿو ڪري سگهان؟"
مون دل ۾ سوچيو تہ متان پوڙهي ڪلارڪ جيان ڪا گڙٻڙ نہ ٿي وڃي، تنهنڪري هوريان هوريان سڄو واقعو بيان ڪري هن جي ذهن نشين ڪرائيندس. تنهنڪري مون آهستي چيو، " ٻڌو! هڪ واڳو آهي."
اينگلو انڊين جون اکيون هڪدم چمڪڻ لڳيون ۽ چيائين، "ڪٿي آهي؟"
مون چيو، "جمنا گهاٽ تي."
هن چيو، "جمنا تي تہ تمام گهڻا گهاٽ آهن...پر اهو ڪٿي آهي؟"
اينگلو انڊين صاحب سڀ نوٽ ڪندو پئي ويو. مون سوچيو تہ هاڻي ڪم جو ماڻهو مليو اٿم. مون دل ئي دل ۾ خدا جو شڪر ادا ڪيو، "ڪرشن نگر وٽ....ريل جي پل جي هيٺان."
اينگلو انڊين نوٽ ڪري پڇيو، "ڪيتري ڊيگهہ ۽ ويڪر اٿس؟"
"ڇا گهاٽ جي؟"
"گهاٽ جي نہ پر واڳوءَ جي." اينگلو انڊين چيو.
مون چيو، "مون ڏٺو تہ ڪونهي، پر ماڻهو چون ٿا تہ ٽيهن فوٽن کان گهٽ نہ هوندو."
"هون!" اينگلو انڊين جون اکيون وڌيڪ چمڪڻ لڳيون ۽ هاڻ تہ هن جا ڳل بہ چمڪڻ لڳا هئا. "ٽيهہ فوٽ! واهہ! تون مونکي اتي وٺي هلي سگهين ٿو؟"
"ها! وٺي هلي سگهان ٿو."
"اسين رائفل بہ ڪٿي هلنداسين."
اينگلو انڊين پروگرام ٺاهيندي چيو.
"رائفل ڇا جي لاءِ؟"
"واڳوءَ جي شڪار لاءِ!" اينگلو انڊين مون ڏانهن ڏسي حيران ٿيندي چيو. "تون، واڳوءَ جي شڪار جي لاءِ ئي آيو آهين نہ؟"
مون چيو " نہ! اهڙي تہ ڪا ڳالهہ ڪانهي. ان واڳوءَ هڪ ڏوبيءَ کي ڪائي ڇڏيو آهي. ان ڏوبيءَ جي گهراڻي جي مدد گهربل آهي...ان سلسلي ۾..."
"هون!" اينگلو انڊين ڇڻ وسامي ويو. هن جي اکين جي جوت ختم ٿي وئي هئي. پوءِ بلڪل ڪاروباري ۽ دفتري انداز ۾ چيائين، "آئون واڳن جو شڪار تہ ڪري سگهان ٿو. پر راموءَ جي لاءِ ڪجهہ بہ نہ ٿو ڪري سگهان. ساري، اسانجي ڪاتي جو ڏوبين سان ڪوبہ واسطو ڪونهي."
مون بلڪل بيزار ٿيندي چيو، " تہ پوءِ

اٿون ڪيڏانهن وڃان؟ تنهنجي ڪاتي جو ڌوٻين سان ڪهڙو واسطو ڪونهي ته پوءِ ڪنهن جو تعلق آهي. اها خبر ڪيئن پوي؟"

اينگلو انڊين وڏي غور ۽ همدرديءَ سان مونکي ڏٺو ۽ پڇيو. "ڇا تون فوتيءَ جو مائٽ آهين؟"

"نه. آئون ته بس ان جو گڏه آهيان."

"پوءِ ٻه ايتري همدردي پيو ڪرين؟"

اينگلو انڊين مون ڏانهن چرڪي ڏسندي چيو. "ڏس! آئون توکي صلاح ٿو ڏيان ته اڄوڪي زماني ۾ ڪنهن سان ايتري همدردي ڪرڻ خطري کان خالي ڪونهي."

مون چيس. "تون مونکي اها صلاح نه ڏي. اهو ٻڌائي تي منهنجي درخواست ڪير ٻڌندو؟"

اينگلو انڊين سوچ ۾ پئجي ويو ۽ پينسل چباڙڻ لڳو. پينسل چباڙيندي چباڙيندي چيائين. "معاملو واڳوءَ جو آهي. واڳوءَ جو عدالت سان ڪهڙو واسطو ڪونهي. نه ته ان قتل جي سلسلي ۾ عدالت ۾ وڃي سگهجي ٿو. پر واڳوءَ جو واسطو راڻي باغ سان ضرور آهي. تون راڻي باغ وڃي سگهين ٿو. پر راڻي باغ وارا به ڇا ڪندا؟ انهن وٽ ته اڳ ۾ ئي ڪيترا واڳو موجود آهن. پيو ته راڻي باغ وارن جو ڌوٻيءَ سان ڪهڙو واسطو؟ ڇو ته راڻي باغ جا جانور ڪپڙا ته پائيندا ناهن. ها!" اوچتو هو خوشيءَ کان ٽپ ٽپڻ لڳو ۽ هاڻ هن جي منهن تي اها ئي تازگي هئي. جيڪا ڪجهه وقت اڳ رنگا چاري ۽ شيرامينر جي چهرن تي ڏسي آيو هوس. هن چيو. " هڪ ائڪل سجهي ٿي."

"ڪهڙي؟"

"ٻڌ! ڌوٻيءَ جو واسطو صابڻ سان آهي ۽ صابڻ جو واسطو درآمد برآمد ۽ ڪامرس ڊپارٽمينٽ سان آهي. ڏس تون سڌو ڪامرس جي وزير وٽ وڃ. هن جي اڳيان رامو ڌوٻيءَ جي ڪهاڻي بيان ڪر. جيڪڏهن هو چاهيندو هوندو ته ڌوٻي ائين ڪپڙا ڌوئي ڌوئي ڦاڙيندا رهن ۽ ماڻهو نوان نوان ڪپڙا پائڻ تي مجبور ٿيندا رهن ته هو ان سلسلي ۾ تنهنجي مدد ضرور ڪندو."

☆......☆......☆

يارو، آئون هاڻ ڪهڙا ويهي اوهان سان حال اوريان. ڪامرس منسٽر جو بنگلو چوڌاري خوبصورت باغن ۽ باغيچن ۾ گهيريل هو. وڻن جون شاخون ميون سبب جهڪيل هيون ۽ ٻارين ۾ اهڙا ته رنگبرنگي خوبصورت گل پوڪيل هئا جو مون جهڙي گڏه جي اکين کي به طراوت ٿي آئي ۽ لان ۾ اهڙي ته سائي ۽ خوشبودار ڇٻر هئي جو هڪ سؤ گڏه روز چرن ته به نه گهٽجي. خبر ناهي ته هر وزير جي بنگلي جي اندر ايترو عمدو گاهه ڇو هوندو آهي. الائجي ان جو واسطو وزير سان آهي يا ڪنهن گڏه سان. پر مون ته انهن عاليشان ڪوٺين جي اندر پاڻ ڪانسواءِ ٻيو ڪو به گڏه ناهي ڏٺو. دل ۾ ڏاڍو افسوس ٿيم ته ايترو عمدو گاهه فقط انسانن جي پيرن هيٺان لتاڙجڻ لاءِ استعمال ٿئي ٿو! سچ اهو آهي ته هن دنيا ۾ صرف موٽرن وارن جو راڄ آهي ۽ نه ڪي گڏه وارن جو. جيئن ڪنيار جو، ڌوٻيءَ جو، چاڪيءَ جو، يعني انهن سيني جو. جيڪي گڏه رکن ٿا. نه ته گاهه جي هيئن بي قدري نه ٿئي ها. خير سائين جن کي مون گڏه يا سائي گاهه سان ڪهڙو مطلب! اوهانکي ته فقط ان قصي سان مطلب، سو ٻڌايان ٿو:

جڏهن آئون وزير صاحب جي بنگلي جي اندر پهتس ته هو هڪ سنگمرمر جي ٿهيل ڳاڙهي ڦوهاري جي پرسان ٽهل قدمي ڪري رهيو هو. هن جا ٻارڙا لان ۾ ٽينگ ٽپا ڏئي رهيا هئا ۽ سامهون ورانڊي ۾ ٻه عورتون گلن جي چٽن وارين ساڙهيون سڪائڻ جي لاءِ ٽنگي رهيو هيون. مطلب ته ڏاڍو دلفريب منظر هو. مون، "من سڪ لال

جيءَ" کي ٻئي کن جوڙي نمستي چيو. جنهن جو جواب هن ٻئي هٿ جوڙي نرميءَ سان ڏنو. هن پنهنجي ڌوتيءَ جي لانگ ٺيڪ ڪندي چيو. "سون چي؟"

مون چيو. "مونکي زڪام ڪونهي."

هن معافي گهرندي چيو. "مون اوهان کي پنهنجي وطن احمد آباد جو سمجهيو هو."

مون وراڻيو. "جي نه. آئون ته اتر پرديش جو رهاڪو آهيان."

هن چيو. "ها ها. اهو جيڪو بهار کان اڳتي آهي؟"

مون چيو. "ها بلڪل! جيڪڏهن اوهين بهار کان هيڏانهن ايندا ته پوءِ ايندو. پر جي هتان ويندا ته پهرين ايندو."

من سک لال جي کلڻ لڳو ۽ چيائين. "تون شڪل مان ته گڏهه ٿو لڳين...پر آهين ڪو انسان!"

مون چيو. "نه ياءِ! آئون واقعي گڏهه آهيان. يقين نه اچي ته منهنجو ڪن مروڙي ڏس!"

من سک لال جيءَ منهنجو ڪن مروڙيو. تڏهن ئي وجي ڪيس يقين آيو. چيائين. "آئون تنهنجي لاءِ ڇا ٿو ڪري سگهان؟"

مون چيس. "من سک لال جي! مونکي پنهنجي لاءِ گاهه جي هڪ تند به نه کپي. آئون رامو ڌوٻيءَ جي سلسلي ۾ آيو آهيان." اهو چئي مون رامو ڌوٻيءَ جو سڄو قصو بيان ڪري ٻڌايو مانس.

اها ڳالهه آئون چئي چوندس ته سمن سک لال جي مون سان ڏاڍي نرميءَ سان پيش آيو. هن ڪٿي به هڪ ٻيرو به ائين ظاهر ٿيڻ نه ڏنو ته هو ڪنهن انسان سان نه پر گڏهه سان پيو ڳالهائي. پر انهن سيني ڳالهين جي باوجود به هن جو جواب انڪار ۾ هو. چوڻ لڳو. "ياءُ! جيڪڏهن معاملو فقط صابڻ جو هجي ها. يعني ڌوٻين کي صابڻ سستي اگهه تي ملڻ جو سوال هجي ها ته آئون ان تي ويچاري سگهيس ٿي. جيڪڏهن سوال اهو هجي ها ته ڌوٻين کي ڪلف لڳائڻ ۾ سوڊا مهانگي ٿي ملي ته آئون ان تي ڊيوٽي گهٽ ڪري سگهيس ٿي. جيڪڏهن ڌوٻين کي اها شڪايت هجي ها ته ملن کان جيڪو ڪپڙو اچي ٿو. اهو ايترو ناقص ٿو آهي جو ٻن ڇڻن سٽڪن سان ئي ڦاٽي پوي ٿو ته آئون ڪارخاني وارن کي تنبيهه ڪري سگهان ها ته هو ٿلهو سٽ استعمال ڪن يا ڌوٻين کي ڪپڙن جي سٽڻ لاءِ نرم پٿر سپلاءِ ڪن. پر هتي سوال بلڪل ٻيو آهي. هتي سوال هيءُ آهي ته هڪ غريب ڌوٻي مري ويو آهي. ان جي زال ۽ ٻارڙا مفلس ۽ نادار آهن. بڪايل آهن. اهي ڪو ڪم نه ٿا ڄاڻن. هنن جو ڪوبه سرپرست ڪونهي. هاڻي هو ڪن به ته ڇا ڪن؟ اهو سوال اهڙو آهي. جيڪو وڏو وزير به نبيري نه ٿو سگهي."

"ڇو؟"

من سک لال جيءَ هيڏانهن هوڏانهن ڏسي منهنجي ڪن ۾ چيو. "اهو ته مرڪزي، پر اسانجي حڪومت جو بنيادي سوال آهي. ان ڪي اسانجي وزيراعظم ڪانسواءِ ٻيو ڪو نبيري نه ٿو سگهي."

"اوهانجو مطلب ڇا آهي؟" مون حيرت مان پنهنجا ٻئي ڪن جوڙي پڇيو. "ته ان جو مطلب ڪهڙو آهي...مونکي ان حڪم جي لاءِ...؟" مون جملو اڌ ۾ ڇڏي ڏنو.

من سک لال هوريان هوريان ڪنڌ ڌوڻي چيو. "هائو! توکي ان ڪم جي لاءِ پنڊت جواهر لال نهروءَ وٽ وڃڻو پوندو."

☆......☆......☆

مون ماڻهن کان ٻڌو هو ته پنڊت نهروءَ سان ملاقات جو وقت صبح جو ساڍي ستين انين بجي کان اڳ جو آهي. ان ڪانپوءِ ملاقاتين جو ايترو ته ميڙ اچي ڪٺو ٿيندو

آهي جو هڪ اڌ منٽ کان وڌيڪ وقت ملڻ مشڪل هوندو آهي. اهو سوچي آئون سڄي رات جاڳندو رهيس ۽ مختلف رستن تان ڦرندو پنڊت نهرو جي بنگلي جي ويجهو پهچڻ جي ڪوشش ڪندو رهيس. ڇهين وڳي ڌاري هن جي بنگلي جي ٻاهران هوس. سنترين مونکي لاپرواهيءَ سان ڏٺو. شايد ڪين آئون معمولي گڏهه ٿي نظر آيس.

پهرين ته آئون پٽ سان لڳي هوريان هوريان گاهه چرندو رهيس ۽ پير پير ۾ ڏئي دروازي جي ويجهو ايندو رهيس. جڏهن بلڪل ئي ويجهو پهتس ته سنترين هٽ الاري مون کي لاپرواهيءَ مان ڌيڪاريو. جيئن اڪثر گڏهن کي ڌيڪاريو ويندو آهي. مون سڄي اسڪيم اڳواٽ سوچي ڇڏي هئي. هن هٽ الاريو ته مون ائين ظاهر ڪيو، ڄڻ آئون ڌڇي ويو آهيان. تنهن ڪري مون چرڪي ٽپ ڏنو ۽ سڌو بنگلي ۾ گهڙي ويس. سنتري منهنجي پويان پيو. هو منهنجو پويان ۽ آئون هن جي اڳيان هوس. جڏهن آئون باغ جي ٻارن ۾ پهتس ته سنتريءَ هڪ گڏهه جي پويان لڳڻ بيڪار سمجهي، مالهيءَ کي سڏي چيو ته گڏهه کي باغ مان ٻاهر هڪلي ڪڍي ۽ اهو چئي هو ٻيهر وڃي دروازي تي بيٺو جتي سندس ڊيوٽي هئي.

مالهيءَ مونکي گهوري ڏٺو. ان مهل هو هڪ ڪرپي سان باغ جي ٻارين کي صاف ڪري رهيو هو. هن پنهنجو ڪم وڌندي ڏٺو ته سخت ڪاوڙ آيس. مونکي هن جي اکين ۾ ايذاءَ پرستي ۽ شيطانيت جي چمڪ نظر آئي. مالهي هوريان هوريان ٻارين وٽان اٿيو ۽ اندر وڃي پنهنجي ڪوارٽر مان هڪ ٿلهي سونٽي کڻي آيو. ايتري ۾ مون ڏٺو ته پنڊت نهرو هلندو، ڄڻ ڊوڙندو گلاب جي گلن ڏانهن وڃي رهيو هو. مون موقعو مناسب سمجهيو ۽ هرڻ جيان ڇال ڏئي پنڊت نهروءَ جي پويان وڃي بيٺس.

من آهستي چيو، "پنڊت جي!"

پنڊت نهرو حيرت مان مون ڏانهن مڙيو. جڏهن ڪيس ڪو انسان نظر نه آيو ته هو ٻيهر اڳيان وڌڻ لڳو.

مون ٻيهر چيو، "پنڊت جي!"

هن ٻيري پنڊت ڏورو تيز نظرن سان مونکي ڏٺو ۽ چيو، "آئون جنن ڀوتن تي يقين نه رکندو آهيان."

مون چيو، "يقين ڪريو ته آئون ڪو جن ڀوت نه پر هڪ گڏهه آهيان."

جڏهن پنڊت مونکي ڳالهائيندي ڏٺو ته هڪ پل اندي سندس حيرت خوشيءَ ۾ بدلجي ويس. هن چيو، "مون اٿليءَ جي هڪ گهوڙي جي باري ۾ پڙهيو هو، جيڪو آلجبرا جا سوال به حل ڪري ٿي سگهيو، پر ڳالهائيندڙ گڏهه اڄ ئي ڏٺو اٿم! اسان جي سائنس ڇا نه ٿي ڪري سگهي. ٻڌاءِ ڇا گهرجئي؟ مون وٽ وقت ڪونهي."

مون چيس، "مونکي فقط پنڊرنهن منٽ گهرجن. سوچيان ٿو ته ڪٿي اوهان انڪار نه ڪري ڇڏيو، ڇو ته آئون هڪ گڏهه آهيان."

پنڊت کلي چيو، "مون سان ملڻ جي لاءِ ڪيترائي گڏهه ايندا آهن. هڪ گڏهه ٻيو ئي سهي... ٻڌاءِ ڇا ٿو چوين؟"

آئون ٻڌائڻ وارو هوس جو مالهي ڏنڊو کڻي ڊوڙندو آيو. مون مالهيءَ ڏانهن ڏٺو، پوءِ پنڊت ڏانهن. پنڊت سمجهي ويو. هن هٿ جي اشاري سان مالهيءَ کي روڪيو ۽ پوءِ پيچري تي ٽهل قدمي ڪرڻ لڳو. مون رامو ڌوٻيءَ جو سڄو داستان مختصر طور تي کيس ٻڌايو.

پنڊت ڏاڍو متاثر ٿيو. چوڻ لڳو "ان معاملي ۾ حڪومت ڪجهه به نه ٿي ڪري سگهي، پر آئون پنهنجي طرفان سؤ روپيا ڏئي سگهان ٿو."

اهو چئي هن پنهنجي کيسي مان هڪ

سؤ روپين جو نوٽ ڪڍي منهنجي ڪن ۾ ڦسي ڇڏيو.

مون چيس، "پنڊت جي! مرحوم قدوائي به ائين خيرات ڪندو هو. ان سان سوين ماڻهن جو ڀلو ته ٿي ٿو وڃي، پر اها ته خيرات آهي."

پنڊت وراڻيو، ""واقعي اها خيرات آهي."

مون چيس، "خيرات بند ٿيڻ گهرجي. هر هندستانيءَ جو اهو حق هئڻ کپي ته هو جڏهن مري ته ان ڪانپوءِ رياست هن جي زال ۽ ٻارن جي گذاري جو بندوبست ڪري. ان ڪي آزاديءَ جي بنيادي حقن ۾ ڳڻڻ گهرجي."

"ڳالهه ته صحيح ٿو چوين." پنڊت نهروءَ سوچي چيو، "پر انهيءَ کي عمل ۾ آڻڻ لاءِ رت ولوڙي پت ڪرڻ جي ضرورت آهي. ان لاءِ صفا ٿورا ماڻهو تيار هوندا آهن. هونئن ته ماڻهو تو وانگي انقلاب جون گهڻيون ئي ڳالهيون ڪندا آهن. پر راموءَ ڌوبيءَ جي بيوهه کي سرڪاري پينشن ڏيڻ جي لاءِ قوم وٽ گهٽي دولت هئڻ گهرجي. ايتري نه جيتري اسان وٽ هاڻ موجود آهي. ان قومي دولت کي وڌائڻ جي لاءِ اسان پنج سالا منصوبو تيار ڪيو آهي. جنهن تي سڄي ملڪ ۾ عمل ٿي رهيو آهي، پر ماڻهن جي جوش ۽ جذبي جو اهو حال ڪونهي، جنهن جي مونکي منجهانئن اميد هئي."

من عرض ڪيو،"ماڻهن ۾ اوهانجي لاءِ بي پناهه عقيدت آهي. اوهانجي ٻڌايل اسڪيمن سان ڪين وڏي همدردي آهي. اوهانجو هر حڪم هنن جي اکين تي هوندو آهي. اوهين سڄي دنيا جي قومن جي وچ ۾ امن قائم ڪرڻ جي لاءِ جيڪي ڪوششون ڪري رهيا آهيو، انهن سان نه فقط هندستان، پر سڄي دنيا جي عوام ۾ به اوهانکي قدر جي نگاهن سان ڏٺو وڃي ٿو."

پنڊت جي مرڪندي چيو، "گڏهه هئڻ جي باوجود به تون سٺيون ڳالهيون ٿو ڪرين" مون وراڻيو،"اڄ آئون دنيا جي هڪ عظيم سياستدان جي سامهون ويٺو آهيان. پوءِ الائجي موقعو ملي يا نه، تنهنڪري چو نه دل جون ڳالهيون اوهانکي چئي ڇڏيان. پنڊت جي اوهانجي پرڏيهي پاليسين جي ڪاميابي يقيني آهي. قومي زندگيءَ ۾ اوهانجي حب الوطني، عوام دوستي ۽ قومي خدمت کان انڪار ڪفر برابر آهي. جيڪو به ائين ڪندو، سو منهن پر ڪرندو. جيتري قدر اوهين هندستان کي ان ٿوري عرصي ۾ وٺي ويا آهيو، ان مان اوهانجي ڪلهن جي سگهه ۽ مثيرائپ جي خبر پوي ٿي. پر پنڊت جي! ڇا اهو ڪافي آهي ته هڪ قوم، هڪ وڏي قوم، بهادر قوم، هندستان جهڙي سڌريل ۽ تهذيب يافته قوم، ڪيستائين هڪ ماڻهوءَ جي سهاري تي هلندي رهي! ڇا اوهين پڪ سان چئي سگهو ٿا ته جيڪڏهن اوهان پنهنجي حڪومت ۾ مناسب تبديليون نه ڪيون ته اوهان ڪانپوءِ هندستان ايئن ترقي ڪندو جيئن اشوڪ ۽ اڪبر ڪانپوءِ ٿي."

"اشوڪ ۽ اڪبر بادشاهه هئا. اڄ هندستان ۾ رعيتي راڄ آهي." پنڊت مونکي ياد ڏياريو.

"فقط ووٽ سان جمهوريت نه ٿي اچي. اڄ هندستان ۾ جيڪا حڪومت آهي، ان کي آئون وڌ ۾ وڌ نهروائي ٻاجهائپ جي نالي سان سڏي سگهان ٿو ۽ ٻاجهائپ ذاتي ۽ شخصي هوندي آهي. اها فقط هڪ فرد ڏانهن ڏسندي آهي ۽ جڏهن اهو فرد نه رهي ته پوءِ ڇا ٿيندو؟ پنڊت جي مونکي ان ڳالهه ڪان ڊپ ٿو لڳي."

آئون ان جو جواب اڳ ۾ ڏئي چڪو آهيان." پنڊت جيءَ چيو، "آئون نه ٿو سمجهان ته مون ڪانپوءِ هندستان جو عوام مون جهڙو وڏو اڳواڻ پيدا نه ٿو ڪري سگهي، جيڪو حالتن کي سنڀالي سگهي. مونکي پنهنجي عوام

تي مڪمل ڀروسو آهي"

"اوهانجو ڀروسو صحيح آهي، پر ان کي عمل ۾ آڻڻ لاءِ هندستاني عوام جي تخليقي قوتن کي سجاڳ ڪرڻ جي لاءِ اهو ضروري ڪونهي ته هينئر کان ئي ان جي لاءِ جوڳا قدم نه کنيا وڃن. معاف ڪجو پنڊت جي! مون کي اوهانجي حڪومت ۾ ڪو به رامو ڌوٻي، ڪو جمن موچي، ڪو ڌوينديويل مزدور نظر نه ٿو اچي. ڪارن وارا ته تمام گهڻا نظر اچن ٿا، پر گڏهه وارو ڪوبه نظر نه ٿو اچي. جيڪڏهن قومي دولت کي وڌائڻو آهي، جيڪڏهن قومي رٿائن کي هڪبئي جي پويان ڪامياب بنائڻو آهي، جيڪڏهن اوهين چاهيو ٿا ته ملڪ جي دولت ٻيڻي چوڻي ترقي ڪري ته هن حڪومت جي ڍانچي کي هيٺان کان وٺي مٿي تائين بدلائڻو پوندو ۽ عوام جي سيني طبقن کي سيني سطحن تي مٿان کان هيٺ تائين نمائندگي ڏيڻي پوندي ۽ هڪ اهڙي قومي حڪومت جي تخليق ڪرڻي پوندي، جنهن ۾ ملڪ جي سيني مختلف عنصرن، سرمائيدارن کان ڪاريگرن تائين ۽ ڪانگريسين کان اشتراڪين تائين ۽ اشتراڪين کان ڪميونسٽن تائين سڀ شامل هجن. فقط اهڙي حڪومت سان ئي ملڪ ۾ جوش ۽ جذبي جي لهر ڊوڙي سگهي ٿي ۽ ان جو اڳواٽيءَ ۾ هينئر جيڪو ڪم ڏهن يا پنڌرنهن سالن ۾ ڪيتري ئي مالي نقصان، رشوت ۽ منافعي خوريءَ سان ٿئي ٿو، اهو گهٽ نقصان ۽ گهٽ رشوت ۾، گهٽ وقت ۾ پورو ٿي ويندو. ڪم جي رفتار به وڌي ويندي، ڇو ته عوام هر سطح تي حڪومت جي اندر موجود هوندو. مزدورن کان وٺي وزيرن تائين هڪ اهڙي گڏيل حڪومت جي هن وقت سخت گهرج آهي...."

پنڊت جي مرڪيو، هن منهنجي ڳالهه ڪٽيندي چيو، " مون سمجهيو ته تون منهنجو انٽرويو وٺندي، پر لڳي ائين ٿو ته تون انٽرويو وٺڻ نه پر ڏيڻ آيو آهين.."

آئون گهبرائجي خاموش ٿي ويس. هن ڳالهه ته سچ چئي هئي. مونکي ماٺ ڏسي چوڻ لڳو، "ته نه...چڻ چڻ...آئون ته سدائين شاگرد ئي رهيو آهيان. آئون ته هڪ گڏهه کان به ڪجهه نه ڪجهه سکي سگهان ٿو."

مون چيومانس، "آئون توهان کي ڇا سيکاريندس. سچ جي سامهون ڏيئي جي ڪهڙي حيثيت، پر جيئن ته آئون هڪ غريب ماڻهوءَ جو گڏهه آهيان ۽ سچي زندگي غربت جو شڪار رهيو آهيان. مونکي خبر آهي ته اوهانجي دل ۾ جيڪو درد موجود آهي، اهو اسانجي حالت ڏسي ئي اوهانجي دل ۾ پيدا ٿيندو آهي. ان ڪري جيڪا ڳالهه اوهين چئو ٿا، اها چڻ منهنجي ئي دل مان نڪري ٿي. پر مصيبت اها آهي ته اوهان ۽ اسانجي وچ ۾ جيڪا وٿي پيدا ڪئي وئي آهي، جيڪا دوري پيدا ڪئي وئي آهي، اها نهايت سست رجعت پسند ۽ اڪثر ڪري اوهانجي حڪم کان انحرافي ڪرڻ وارن جي ڪري آهي. ان ڪري ته ان سرڪاري مشنريءَ جي اندر جيڪا طاقت ڪم ڪري ٿي، اها اسانجي خيالن جي مخالف آهي. هيستائين جيڪو ڪم ٿئي ٿو، اهو اوهانجي ڊپ سبب ٿئي ٿو. مونکي ڊپ آهي ته جڏهن اوهين اسانجي وچ ۾ نه هوندا ته ان وقت اهو ڊپ به نه رهندو ۽ اهي ماڻهو پنهنجي هلائڻ لڳندا. تنهنڪري هينئر کان ئي رٿابندي ڪرڻ گهرجي..."

"تنهنجو مطلب ٻي صف يعني Second line of defence آهي؟"

مون چيو، "سيڪنڊ لائين آف ڊفينس ۾ اوهان جيڪي ماڻهو ڪنيا آهن، اهي عمر ۽ خيالن ۾ اوهان کان گهڻا جهونا آهن. شايد اوهان کان اڳ ۾ ئي گذاري وڃن. منهنجو مطلب انهن ماڻهن سان ڪونهي. منهنجو مطلب هڪ قومي حڪومت جي قيام سان آهي. فقط اهڙي حڪومت، جيڪا ايندڙ

ويهن ٽيهن سالن ۾ هندستان کي اڳتي وڌڻ
وچي سگهي ٿي. جنهن ۾ سڄي جي سڄي
قوم پنهنجن مختلف طبقن ۽ عنصرن سان
ملڪي ۽ قومي ڀلائيءَ جي لاءِ شريڪ ٿئي."
پنڊت نهروءَ چيو. "آئون نه ٿو مڃيان ته
حڪومتي مشنري منهنجو ساٿ نه ٿي ڏي.
ڪو مثال ڏي؟"

مون چيو. "جيترا مثال چئو،اوترا
ڏيانوَ...اوهانکي پنهنجي رٿا ۾ پرائيويٽ
سيڪٽر کي گهٽ ۽ پبلڪ سيڪٽر کي
وڌيڪ رکڻ گهرجي. پر پرائيويٽ سيڪٽر ۾
ٻاهرين موڙي وڌي رهي آهي. جوٽ، چانهه،
بينڪن موڙي ڪانسواءِ اجا پنجويهه پنجويهه
ڪروڙ روپين جي لاڳت سان ٻه نيون تيل جون
ريفائنريون نڪتيون آهن."

"اسين انهن تي به ڪنٽرول
ڪنداسين."پنڊت ڪاوڙ مان چيو.

"ڪٿي اسانجي حالت به اينگلو ايران
ڪمپني جهڙو نه ٿئي. انهن کي ڪنٽرول
ڪندي ڪندي اسانجو پنهنجو وزير اعظم به
ڊاڪٽر مصدق جيان بي هٿيار نه ٿي وڃي."

"تون صفا ڪو گڏهه آهين!" پنڊت
نهروءَ بيزار ٿيندي چيو. "تون پراڻن
ڪلاسيڪي انقلابين جيان پيو ڳالهائين. پر
هندستان جون خاص حالتون نه ٿو ڏسين.
هتي جي عوام جي مخصوص ذهنيت جو
اپياس نه ٿو ڪرين. انهن جي امن پسندي،
رواداري، وچٿرائپ، عدم تشدد سان گهري
محبت جو ثبوت نه ٿو ڏسين. هتي هندستان
۾ ڪم هوريان هوريان ٿيندو. سماج جو
ڍانچو بلد بو. هوريان هوريان انهن ۾ سماجي
لچڪ پيدا ٿيندي، جيڪا ماڊرن سماج جو
خاصو آهي. اهو سڀ هڪ ڏينهن ۾ ٿي نه ٿو
سگهي. هندستان ۾ انقلابي اڏاوت ۾ قوتون
انسان جي مخصوص قومي مزاج ۽ وطنيت ۾
سمائجي ۽ وسي مٽي اپرنديون. آئون توکي
چئو پئو چئي ٿو چڏيان گڏهه....هوريان

هوريان سڀ ڪم ٿي ويندو."

"تيستائين راموءَ جي ٻيوهه جو ڇا
ٿيندو؟ انهن ماڻهن جو ڇا ٿيندو. جن کي هن
ملڪ ۾ نوڪري نه ٿي ملي، ڪم نه ٿو ملي.
جيڪي مجبور ٿي ملڪ کان ٻاهر هليا ٿا
وڃن ۽ پيو ته هن ملڪ ۾ وڌندڙ بيڪاريءَ
جو ڇا ٿيندو. هر صوبي جي حڪومت جا
انگ اکر پڙهي ته ڏسو! اڄا ڪالهه ئي
اترپرديش جي حڪومت مڃيو آهي ته هن جي
رياست ۾ بيڪاري وڌي رهي آهي."

"مون وٽ ڪو علادين جو ڏيئو
ڪونهي جو هڪ ئي ڏينهن ۾ هندستان جي
حالت بدلائي ڇڏيان. ائين ته اڄ تائين ڪنهن
به ملڪ ۾ نه ٿيو آهي. پنجويهن ٽيهن سالن
کان اڳ ڪنهن ملڪ جي حالت ايتري جلدي
ناهي بدلي. هر ملڪ جي تاريخ اهو ئي ٿي
چئي. رت ۽ پگهر هڪ ڪرڻ سان قومي
دولت ۽ طاقت وڌي ٿي." پنڊت نهروءَ
منهنجي پٺيءَ تي هٿ هڻندي چيو. "تو
پنڌرنهن منٽن کان وڌيڪ وقت ورتو آهي.
هاڻي آئون وڃان ٿو."

مون چيو. "پنڊت جي! هڪ عرض
آهي. اوهان ممڪن آهي ته ولايت ۾ گڏهن
جي سواري ڪئي هجي. پر هندستان ۾ مون
ناهي ٻڌو ته اوهان ڪنهن گڏهه جي پٺيءَ تي
سوار ٿيا هجو. منهنجي انتهائي خوشقسمتي
ٿيندي جو اوهين..."

پر پنڊت نهروءَ منهنجو جملو پورو
ٿيڻ نه ڏنو ۽ ٽپ ڏئي منهنجي پٺ تي چڙهي
ويٺو ۽ ڪجهه منٽن تائين مونکي باغ ۾
ڊوڙائيندو رهيو. نيٺ آئون ٿڪجي پيس ۽
هار مڃيندي چيم. "ڀڳوان جي واسطي پنڊت
جي هاڻي ته هيٺ لهو."

مون اهو جملو بار بار چيو. تنهن تي
هو ڪلي لهي پيو ۽ پڇڻ لڳو. "هاڻي ٻڌاءِ!
سست رفتار ڪير آهي؟"

ان ڪانپوءِ هو ٻئي طرف مڙيو. مون

ڏنو تہ وراندي ۾ ڪجھ پرڏيهي سفير ۽ هڪ ٻہ فوٽوگرافر بيٺ هئا. جيڪي پنڊت نهروءَ جي ڳڌھ جي سواريءَ جون تصويرون ڪڍي رهيا هئا. هڪ ٻہ سيڪريٽري بہ پريشانيءَ مان اچ وڃ ڪري رهيا هئا. نهروءَ منهنجي پٺي ٺپي اوڏانهن هليو ويو. ويندي ويندي مون کي چيائين. "ان ڏوبڻ کي هي سؤ جو نوٽ احتياط سان پهچائج."

آئون وڏي فخر سان هلندو پنڊت نهروءَ جي بنگلي مان ٻاهر نڪتس. آخر فخر ڇو نہ ڪريان. هندستان جي وزيراعظم سان ملاقات جو ڪري آيو هوس. ٻاهر نڪرڻ شرط پريس جي نمائندن ۽ فوٽوگرافرن مونکي گهيري ورتو.

☆......☆......

وزيراعظم جي بنگلي مان ٻاهر نڪرندي ئي مون پنهنجو پاڻ کي دنيا جو بيحد مشهور ڳڌھ محسوس ڪيو. ڪجھ وقت اڳ آئون هڪ گمنام ڳڌھ هوس، جيڪو رستن تي رلندو ٿي وتيو. پر وزيراعظم سان ملاقات ٿيندي ئي ڄڻ منهنجي تقدير ئي بدلجي وئي هئي.

جڏهن نهروءَ جي بنگلي مان ٻاهر نڪتس تہ دروازي جي ٻاهران صحافين ۽ فوٽو گرافرن جو ميڙ ڳڏ ٿي چڪو هو. تر ڇڻڻ جي جاءِ نہ هئي. منهنجا فوٽو پٺي ڪڍيا ويا. نيٺ هو مونکي گهيري ڪانسٽيٽيوشن ڪلب وٺي ويا تہ جيئن هو منهنجو انٽرويو وٺي سگهن.

"ڪانسٽيٽيوشن ڪلب" ۾ پريس جي نمائندن مون تي سوالن جو حملو ڪري ڏنو.

"وزيراعظم سان اوهانجون ڪهڙيون ڪهڙيون ڳالهيون ٿيون؟" هڪ صحافيءَ پڇيو.

مون وراڻيو. "ڪجھ گاھ جي باري ۾. ڪجھ گلاب جي گلن جي باري ۾."

ٻي صحافيءَ چيو. "اوهين اصل ڳالھ ٻڌائڻ کان نٽائي رهيا آهيو. صاف صاف ٻڌايو تہ ڪهڙي موضوع تي ڳالهيون ٿيون."

پر آئون سندن پڪڙ ۾ اچڻ وارو ڪٿي هوس. مون چيو. "ڪجھ ڌوٻين جي باري ۾ ذڪر رهيو. ڪجھ انهن جي ڳڌهن جي باري ۾...ڪجھ نئين نسل جي ڳڌهن جي باري ۾. جيڪي اڄڪلھ هندستان ۾ تيار ٿي رهيا آهن."

نئين صحافيءَ پڇيو. "ولائتي ڳڌهن جي باري ۾ بہ ڪو ذڪر نڪتو؟"

مون وراڻيو. "ها. جڏهن پنڊت جي اسڪول جي زماني دوران اڪثر ڳڌهن جي سواري ڪندو هو. ان زماني ۾ ڪيس هرڻ فورٽ شائر جا ڳڌھ گهڻا وڻندا هئا."

جرنلسٽن جون پينسلون هلنديون رهيون. پر اها ڳالھ چٽي هئي تہ جنهن ڪهاڻيءَ جي ڪين مون مان توقع هئي. اها پوري نہ پئي ٿي. مونکي ويچارن تي رحم اچي رهيو هو. نيٺ مونکي اعلان ڪرڻو پيو تہ "خواتين ۽ حضرات (ڇو تہ پريس جي نمائندن ۾ ڪيتريون عورتون بہ هيون) اوهان کي اهو ڄاڻي بيحد خوشي ٿيندي تہ آئون هندستان جو واحد ڳڌھ آهيان. جنهن کي اهو فخر حاصل آهي تہ پنڊت نهروءَ مٿس سواري ڪئي آهي."

اهو اعلان ٻڌندي ئي ڪيترائي صحافي خوشيءَ کان ٽپا ڏيڻ لڳا. ڪين پنهنجين اخبارن جي لاءِ پهرئين صفحي جي سرخي ملي وئي هئي.

آئون خيالن ئي خيالن ۾ پنهنجو پاڻ کي اخبارن جون سرخيون پڙهندو ڏسڻ لڳس. ايتري ۾ ڪنهن مونکي ڪن مان جهلي لوڏيو. اهو آمريڪي رسالي "لائف" جو نمائندو هو. ان سان گڏ "نيويارڪ ٽائمز" ۽ "لنڊن ٽائمز" ۽ "مانچسٽر ٽائمز" جا خابرو بہ هئا.

لائف جي نمائندي چيو. "اي مسٽر! تون تہ اسانجي فرانسس کان بہ وڏي وئين!"

"فرانسس ڪير آهي؟"

"ڳالهائيندڙ خچر! جيڪو ميٽرو گولڊن ميئر جي تصويرن ۾ ڪم ڪري ٿو. پر ڪيس اهو اعزاز ڪڏهن بہ نصيب نہ ٿيو آهي تہ هو دنيا جي ڪنهن وڏي سياستدان سان ملاقات ڪري سگهي."

نيويارڪ ٽائمز جي نمائندي، لائف جي نمائندي جي ڪوٽ جو ڪالر جهلي چيو، "اي مسٽر! منهنجو خيال آهي تہ جيڪڏهن اسانجي فرانسس جو ۽ هن هندستاني گڏهہ جو هڪ گڏيل انٽرويو ورتو وڃي ۽ ان کي آمريڪا جي ساحل تان نشر ڪيو وڃي."

"لائف" جو نمائندو اها رٽ ٻڌي خوشيءَ سبب ٽپا ڏيڻ لڳو. "هينئر ئي ڪيبل ٿو ڪريان تہ هو فرانسس کي چارٽرڊ هوائي جهاز وسيلي هندستان موڪلي ڇڏين. خدا جو قسم مزو اچي ويندو"

مانچسٽر گارڊن جي نمائندي ٿورو تلخ ٿي چيو، "پر ان کان اڳ هن جا سياسي خيال بہ معلوم ڪري وٺون. وڏو چالاڪ گڏهہ ٿو لڳي!"

لندن ٽائمز جي نمائندي، رائل ڪميشن جي ڪنهن ميمبر جيان ڳالهائيندي چيو، "اي مسٽر ڊنڪي! شخصي آزاديءَ بابت تنهنجي ڪهڙي راءِ آهي؟"

مون وراڻيو، "هر گڏهہ کي گاهہ چرڻ جي آزادي هئڻ گهرجي."

"۽ Co -existence يعني بقاءِ باهميءَ جي باري ۾!"

مون چيو، "هر گڏهہ کي کپي تہ پاڻ بہ جيئي ۽ ٻين کي بہ جيئڻ ڏي. گهٽ ۾ گهٽ اسين گڏهہ تہ ان اصول تي عمل ڪندا آهيون. آئون انسانن جي ڳالهہ نہ ٿو ڪريان."

"نسلي مت ڀيد جي باري ۾ ڪهڙي راءِ اٿئي؟"

مون وراڻيو، "اسان گڏهن ۾ ڪنهن بہ قسم جو نسلي مت ڀيد ڪونهي. گڏهہ ڪارن وارن وارو هجي يا ڀورن وارون وارو، ان جو مٿو اڇو هجي يا ڪارو، ڪل ڦٽاڦٽي هجيس يا لسي. اسان جي لاءِ ڪوبہ فرق ڪونهي. اسانجي سماج ۾ سڀ گڏهہ برابر آهن."

مانچسٽر گارڊين جي نمائندي اهڙي دلچسپيءَ سان نيويارڪ ٽائمز ۽ لائف جي نمائندن ڏانهن ڏٺو، ڄڻ ڇٺي رهيو هجي، مون چيو ڪونہ تہ ڀهرين هن جا خيال معلوم ڪري وٺجن.

لائف واري، نيويارڪ واري نمائندي کي چيو، "منهنجو خيال آهي تہ هاڻي فرانسس کي گهرائڻ جو ڪوبہ فائدو ڪونهي. اها تار منسوخ ڪئي وڃي."

مانچسٽر گارڊين جي نمائندي پڇيو، "حضرت! هيءَ اولهہ ۽ اوڀر ۾ جيڪا سرد جنگ لڳل آهي، ان بابت بہ ڪجهہ ٻڌايو."

مون چيو، "اسان گڏهن ۾ ڪڏهن بہ ڪا ٿڌي يا ڪوسي جنگ ناهي ٿيندي. دراصل اسين گڏهہ، جيئن اوهين انسان ڄاڻو ٿا، جنگ کان سخت نفرت ڪريون ٿا. اوهان اڪثر ڏٺو هوندو تہ اسين گاهہ جي هڪ ئي پلاٽ تي گڏجي چري سگهون ٿا ۽ ڪڏهن بہ پاڻ ۾ وڙهندا ناهيون. اسانکي سمجهہ ۾ نہ ٿو اچي تہ آخر انسان ائين اسان وانگي گڏجي چري چو نہ ٿو سگهي. اوهان اهو بہ ڏٺو هوندو تہ مختلف رنگن ۽ نسلن جا گڏهہ سڀ گڏجي سرون ڪڻندا آهن ۽ هڪ نئون گهر ٺاهڻ ۾ مدد ڪندا آهن. هاڻي منهنجي سمجهہ ۾ اهو نہ ٿو اچي تہ اوهين انسان مختلف رنگن ۽ نسلن وارا گڏجي سڏجي هڪ نئون ڪارخانو يا هڪ نئين دنيا اڏي چو نہ ٿا سگهو؟"

"۽ پنج شيلا جي باري ۾ ڪهڙو خيال اٿئي"

ان کان اڳ لندن ٽائمز جي نمائندي حقارت مان منهن کي موڙو ڏئي مانچسٽر

گارڊين واري نمائندي کي چئي ڏنو. "پڇڻ بيڪار آهي. هن گڏهه تي نهروءَ جو جادو هلي چڪو آهي. شڪر آهي جو هيءَ گڏهه بنڊونگ ڪانفرنس ۾ نه هو، نه ته الائجي ڪهڙا خنام ڪري ها!"

هو ٽئي مونکي ڇڏي هليا ويا.

هنن جي وڃڻ کانپوءِ مختلف موضوعن تي ٻيا به ڪيترائي سوال ٿيا، جن جا مون جواب ڏيڻ جي پوري ڪوشش ڪئي، جيئن هڪ گڏهه کان جواب نهي پئي سگهيا. اها پريس ڪانفرنس لڳ ڀڳ ڏيڍ ڪلاڪ جاري رهي. ان کانپوءِ سڀ صحافي پنهنجون پنهنجون ڪاپيون ڏيڻ جي لاءِ اخبارن جي آفيسن ۾ هليا ويا، چو ته ڪين اڃ نئون شوشو هٿ لڳو هو.

هيتري ڊگهي پريس ڪانفرنس کانپوءِ آئون به پگهر ۾ شل ٿي ويو هوس ۽ پاڻ کي ٿڪل محسوس ڪري رهيو هوس. مون سوچيو ته راموءَ جي بيوهه جي گهر وڃڻ کان اڳ جمنا نديءَ ۾ وهنجڻ گهرجي، جيئن طبيعت هلڪي ٿئي ۽ ٿڪاوٽ به دور ٿئي. اهو سوچي آئون ڪانسٽيٽيوشن ڪلب مان ٻاهر نڪتس ته هڪ ٿلهو متارو، پر بندرو شخص، جنهن کي هڪ سڻي عمدي ڌوتي ۽ پهراڻ پاتل هو، مونکي مخاطب ٿي چيو، "معاف ڪجو! اوهين ئي اهي گڏهه...يعني گالهائيندڙ گڏهه آهيو، جنهن کي اسانجي وزيراعظم ملاقات لاءِ خاص وقت ڏنو هو؟"

"ها، بلڪل!"

بندري قد واري همراهه مونکي پيرن کان وٺي مٿي تائين ڏٺو. پوءِ چڻ پاڻ کي سنڀاليندي چيائين، "جيڪڏهن اوهانکي تڪليف نه ٿئي ته هن وقت ماني منهنجي غريب خاني تي هلي کائو. منهنجو بنگلو هتان ڪانسٽيٽيوشن ڪلب کان صفا ويجهو آهي. برجوٽيا محل!"

"پر هتان هلنداسين ڪيئن؟" مون آرس موڙي اوٻاسي ڏيندي چيو. "آئون بيحد ٿڪل آهيان."

"مون وٽ هڪ بيوڪ گاڏي آهي. اوهين شايد ان ۾ اچي نه سگهو. ان ڪري مون هڪ شورلي گاڏي اوهانجي لاءِ آندي آهي."

زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو مون شورلي گاڏيءَ ۾ سفر ڪيو. هو اهو لوهه جو گڏهه ئي، پر واهه جو هو.

برجوٽيا محل واقعي هڪ محل جيان سينگاريل هو. مونکي جنهن صوفي تي وٺي وڃي ويهاريو ويو، اهو ايترو ته وڏو هو جو ٻه گڏهه ان تي سولائيءَ سان آرام ڪري ٿي سگهيا.

ڊرائنگ روم ۾ ويهارڻ کانپوءِ برجوٽيا جهڪي وڏي تعظيم سان مونکي چيو، "اوهين چا پيئندا؟ ليمن اسڪوائش يا ڪو ٻيو مشروب؟"

مون چيو، "آئون ٿورو گاهه کائيندس."

برجوٽيا ڏاڍي سنجيدگيءَ سان گهنٽي وڄائي، چڻ سڄي عمر مهمانن کي گاهه کارائڻ هن جو ڌنڌو رهيو هجي. ان کانپوءِ هن پنهنجي نوڪر کي ڪجهه هدايتون ڏنيون. ٿوري دير کانپوءِ جڏهن نوڪر ٻيهر ڪمري ۾ حاضر ٿيو ته چا ٿو ڏسان ته چانديءَ جي هڪ سڻي ٽري ۾ سائو ۽ نفيس گاهه رکيل هو، جيڪو بيحد سنهو ڪتريل هو، جنهن کي کائڻ سان ڏندن کي ڪا به تڪليف نه پئي ٿي. گاهه کائڻ کانپوءِ ٻئي نوڪر چانديءَ جي بالٽيءَ ۾ مونکي پاڻي پيش ڪيو. ريفريجريٽر جي ان ٿڌي پاڻيءَ ۾ الائجي ڪيترين سرهاڻيون گڏيل هيون. آئون جڏهن پاڻي پي واندو ٿيس ته ٽئين نوڪر هڪ اچي ٽوال سان منهنجو وات اگهيو. چوٿين نوڪر اچي پڇيو، "اوهين پان ڪهڙو کائڻ پسند ڪندا؟ سادو يا قوام وارو!"

مون وراڻيو، "قوام وارو بهتر رهندو،

پر ڏسجانءِ، قوام لکنوءَ وارو هجي، نہ تہ سچو مزو ئي خراب ٿي ويندو." اهو چئي آئون سيٺ برجوٽيا ڏانهن مڙيس ۽ کانئس پڇيم، "اوهان هيتري تڪليف ڇا جي لاءِ ڪئي آهي؟"

سيٺ برجوٽيا ڪرسي اڳيان سرڪائي ۽ مون ڏانهن غور سان ڏسي چيو، "شريمان جي! صاف صاف چوان؟"

"ها ها! بلڪل صاف صاف چئو!" مون زور ڏئي چيو.

"ڳالھ هيءَ آهي تہ...." سيٺ برجوٽيا منهنجي اڃا بہ ويجهو ايندي چيو، "آئون ان پريس ڪانفرنس ۾ موجود هوس. مون ان مهل پريس ڪانفرنس مان اندازو لڳايو تہ اوهين، پنڊت جيءَ سان پنهنجي ملاقات جو اصل متصد گول ڪري ويا آهيو. بس مونکي اتان ئي شڪ پيو."

"واھ!" مون ڳالھ ڪي ڪجھ سمجهندي چيو.

"بس هاڻي صاف صاف ٻڌائي ڇڏيو تہ اوهان ۽ پنڊت نهروءَ جي وچ ۾ ڪهڙيون ڳالهيون ٿيون؟"

"ڳالهيون تہ تمام گهڻيون ٿيون." مون اطمينان سان ڪنڌ ڌوڻي چيو، "قومي زندگيءَ جون ڳالهيون، پرڏيهي سياست جون ڳالهيون، پنج سالا رٿا جون ڳالهيون..."

"ڪا نيڪي نڙي جي ڳالھ بہ ٿي...؟"

منهنجي ذهن ۾ تيل جي ريفائنريءَ جو ذڪر آيو. مون چيو، "ها! ڪجھ نيڪي جون بہ ڳالهيون ٿيون هيون."

"ڪيتري جي نيڪي جون...ڏھ يا ويھ لک؟"

"ان کان وڌيڪ."

"هڪ ڪروڙ روپيا؟" برجوٽيا ڪرسي اڃا بہ اڳيان ڪسڪائيندي چيو.

"ان کان بہ وڌيڪ."

"پنج ڪروڙ؟"

"نہ، ان کان بہ وڌيڪ."

"ڏھ ڪروڙ روپيا؟" برجوٽيا جو آواز ڏڪڻ لڳو. هو ڪرسي ڪسڪائيندو ڪسائيندو بلڪل منهنجي ڇهري جي ويجهو اچي ويو.

"ويهن ڪروڙن کان بہ وڌيڪ." مون چيو.

"بس بس! اڳتي نہ چئجو." سيٺ برجوٽيا منهنجن چپن تي هٿ رکندي چيو، "پتين ڪي بہ ڪن هوندا آهن."

"پر ٻڌ تہ سهي..." مون احتجاج ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي.

"شش...شش...." سيٺ برجوٽيا پنهنجن چپن تي آڱر رکندي چيو، "مونکي پيو ڪجھ بہ ناهي پڇڻو. بس ايترو ئي ڪوڙ آهي. پنجويھ ڪروڙ...اڙي منهنجا بابا...شريمان جي...اڄ کان اوهين منهنجا پائيوار آهيو."

"پائيوار...!" مون حيرت مان چيو، "ڪهڙي ڳالھ ۾؟"

"ان سودي ۾!" برجوٽيا اشارو ڪندي چيو، "جنهن جو ذڪر پنڊت نهروءَ سان ٿيو آهي."

"پر..." مون چيو.

برجوٽيا منهنجي ڳالھ ڪاٽيندي چيو، "ڪا بہ اگر مگر نہ هلندي." برجوٽيا مونکي سمجهائڻ لڳو، "ڏسو! هونئن تہ اوهين ڪافي عقل وارا آهيو، پر اوهان وٽ پئسو ڏوڪڙ ڪونهي. پر مون وٽ پئسا آهن. اوهانکي اندازو ڪونهي. آئون اوهان کي پنهنجي ڪاروبار ۾ ٽين پتيءَ جو پائيوار ٿيڻ جي آڇ ڪريان ٿو."

مون نهڪر ۾ ڪنڌ ڌوڻيندي چيو، "پر اهو بہ تہ ڏسو..."

"چڱو چڱو...آئون سمجهي ويس. ٺيڪ آهي، اڌواڌ...اڌ حصو منهنجو، اڌ حصو تنهنجو...پئسا سڀ آئون لڳائيندس.

هاڻ تہ ٺيڪ آهي نہ... وٺو هن ڪاغذ تي صحيح ڪيو. مون ٽيليفون تي سالسٽر کي چئي سڀ اڳواٽ لکائي رکيو آهي. ڏسو منهنجو اندازو ڪيترو نہ صحيح نڪتو!"

"پر سائين! اوهان کي وڏي غلطفهميءَ ٿي رهي آهي. آئون هن ڪاغذ تي صحيح نہ ڪندس."

برجوٽيا مون ڏانهن گهوري ڏٺو ۽ چيو. "آئون اوهان کي گڏھ سمجهندو هوس، پر اوهين وڏا ڪي حرامي آهيو. ٺيڪ آهي، آئون اوهانکي پنهنجي فرم ۾ اڌ جو ڀائيوار ٿو ڪريان. ان ٺيڪي ڪانسواءِ منهنجي فرم جي ٻين ٺيڪن ۾ بہ اوهانجو حصو رهندو. ڏسو! هاڻ انڪار متان ڪريو. هن ڪاغذ تي صحيح ڪريو. آئون اوهانکي سچ ٿو چوان. هن ڪان وڌيڪ سٺي ڪاروباري آڇ اوهانکي ڪٿي بہ نہ ملندي. "برجوٽيا... برجوٽيا اينڊ برجوٽيا ڪنسٽرڪشن" ڪمپنيءَ جو ڀائيوار بنجڻ هندستان جي ڪنهن وڏي سرمائيدار جي لاءِ فخر جي ڳالھ آهي."

"ڏسو!" مون چيو ، "آئون هڪ معمولي گڏھ آهيان....."

برجوٽيا منهنجي ڳالھ ڪٽيندي چيو. "ان سان ڇا ٿو ٿئي. اسانجا اڪثر حصيدار گڏھ ئي تہ آهن. نہ تہ اسين ايترو فائدو ڪيئن ڪمائي سگهون. اوهانکي تہ خبر آهي."

برجوٽيا منهنجي ڪل ۾ چهنڊڙي وجهندي وڏو ٽهڪ ڏنو ۽ پوءِ هن منهنجي پٺي ٺپري. چڻ هو ۽ آئون ننڍي هوندي جا سنگتي هجون ۽ گڏ ئي گاھ چرندا رهيا هجون.

پوءِ هن مونکي اک هڻندي چيو. "مون هن بنگلي ۾ تنهنجي رهڻ لاءِ هڪ سٺو ڪمرو مخصوص ڪري ڇڏيو آهي. فرسٽ ڪلاس ايئرڪنڊيشنڊ ڪمرو. جيڪو ڪنهن مهاراجا جي ريس جي گهوڙي کي بہ نصيب نہ ٿيو هوندو. ان ۾ هر قسم جو عيش آرام هوندو ۽ رات جو توکي منن ڀائيءَ جو ناچ ۽ گانو بہ ڏيکاريو ويندو."

مون صوفي تان اٿندي چيو. "مونکي اجازت ڏيو! آئون هڪ غريب بيوھ جو گڏھ آهيان ۽ ان جا ٻارڙا منهنجو انتظار ڪري رهيا هوندا. وزيراعظم مونکي هنن جي لاءِ ڪجھ پئسا ڏنا آهن. جيڪي مونکي ڪين ڏيڻا آهن."

"اوهين ڪيڏانهن ويندا؟" برجوٽيا پڇيو.

"ڪرشن نگر...جمنا نديءَ جي پار."

"تہ اتي وڃڻ جي ڪهڙي ڪهرج آهي؟ آئون پنهنجي بيوڪ گاڏي گهرائي انهن کي هڪدم هتي گهرائي ٿو وٺان. رامو ڌوٻيءَ جي بيوھ ۽ سندس ننهي ٻارڙن کي هيٺ ڪوارٽر ۾ ترسائي ٿو ڇڏيان. هونئن بہ مونکي بنگلي جي لاءِ هڪ ڌوٻياڻيءَ جي ڪهرج آهي. پهريون ڌوٻي وڏو حرامي ۽ ڪم چور آهي. اوهين بلڪل فڪر نہ ڪريو. سڀ ٺيڪ ٿي ويندو. اوهين الڪو نہ ڪريو. جيڪڏهن اوهين ڪجھ دير سوچڻ چاهيو ٿا تہ ڀلي سوچيو. اوهانکي هينئر مجبور نہ ٿو ڪريان. پر ايترو عرض ضرور ڪندس تہ اوهين اجا ڪجھ ڏينهن منهنجا مهمان ٿي رهو. جنهن سان مونکي گهڻي خوشي ٿيندي."

سيٺ پارٽنرشپ جو ڪاغذ پنهنجي کيسي ۾ وجهي ڇڏيو ۽ مون ڏانهن نهايت عاجزاڻين نظرن سان ڏسڻ لڳو تہ مون کان انڪار ٿي نہ سگهيو. پوءِ مون سوچيو. "ٺيڪ آهي. منهنجي ڪري جيڪڏهن ٻارن کي ڪو اجهو پيو ملي تہ هتي ڪجھ ڏينهن رهڻ ۾ ڪهڙي خرابي آهي."

☆......☆......☆

ٻئي ڏينهن مونکي موسيقيءَ جي هلڪن هلڪن سرن جي وچ ۾ گهري ننڊ مان اٿاريو ويو. آئون پلنگ تان اٿيس تہ نوڪر اڳ ۾ ئي ناشتو ڪٽي بيٺا هئا. خوشبودار ٻاجهر جو ڏارو ڪائيندي ڏاڍو مزو آيو. مون

اڳ ۾ فقط ٻڌو هو تہ انسان پنهنجي مطلب جي لاءِ گڏهہ کي بہ پنهنجو پيءُ بنائي وٺندو آهي، پر اڄ سڀ ڪجهہ پنهنجين اکين سان ڏسي رهيو هوس. جو تہ جنهن مهل آئون ڏارو ڪاٽي رهيو هوس، ان مهل ڏنر تہ برجوٽيا هٽ ۾ اخبارن جو بنڊل کڻي خوشيءَ مان ٽڙندو پئي آيو. اڄڻ شرط هو، مون سان ٻڪجي ويو، جڻ آئون ڪو گڏهہ نہ پر هن جو سڳو پاءُ يا پيءُ هجان.

اڄڻ شرط هو چوڻ لڳو، "هيءُ ڏسو اڄ سڄي دنيا جي اخبارن ۾ اوهانجي تصوير ڇپي آهي. پهرئين صفحي تي تہ اوهان نهرو سوئٽر جي جهڳڙي کي بہ پنتي ڇڏي ڏنو آهي. هيءُ ڏسو ايڊن جي تقرير ٻئي صفحي تي ڇپي آهي. مون اڄ خاص طور تي سڄي دنيا جون اهم اخبارون اوهانجي لاءِ جهاز جي وسيلي گهرايون آهن."

مون ڏٺو تہ ڊيلي مرر لنڊن، ستن ڪالمن جي سرخي لڳائي هئي. "ڳالهائيندڙ گڏهہ جي هندستاني وزيراعظم سان ملاقات. دنيا جو وڏو معجزو."

نيويارڪ ٽائمز پهرئين صفحي تي منهنجي ۽ فرانسس جون تصويرون گڏ ڇپيون هيون. ان ڪانسواءِ هڪ اداريو بہ لکيو هو، جنهن جو تت هيءُ هو تہ جيڪڏهن پنڊت نهرو، هندستان جي هڪ گڏهہ سان ملاقات ڪري سگهي ٿو تہ اسانجو صدر، فرانسس کي ملاقات جو شرف ڇو نہ ٿو بخشي؟ جيترو بہ جلد ٿي سگهي، ان جو بندوبست ڪيو وڃي. نہ تہ سڄي دنيا ۾ آمريڪا جو وقار خطري ۾ پئجي ويندو."

لنڊن ٽائمز جي سرخي هئي، "هاڻ دنيا جا گڏهہ بہ جنگ جي خلاف ڳالهائڻ لڳا آهن. اولهہ کي خطرو!"

فرانس جي ڪنزرويٽو اخبار "لاماندي" هڪ طنزيہ سرخي هنئي: "نهروءَ جو گڏهہ پنج شيلا جي حمايت ۾!"

هندستان جي لڳ ڀڳ سيني اخبارن وڏين سرخين سان منهنجو انٽرويو ڇپيو هو. ڪيترين اخبارن اداريا بہ لکيا هئا ۽ ڪيترين اخبارن تہ ان ڳالهہ تي سخت نقطہ چيني ڪئي تہ پنڊت نهروءَ ڇو هڪ معمولي گڏهہ کي ملاقات جو وقت ڏنو. مطلب تہ جيترا هئا وات، اوتريون هيون ڳالهيون! پر ان ۾ ڪوبہ شڪ ڪونهي تہ آئون رات وچ ۾ بين الاقوامي حيثيت اختيار ڪري ويو هوس ۽ سڄي دنيا ۾ منهنجي هاڪ هئي.

"هي تارون تہ ڏسو!" سيٺ برجوٽيا مونکي ٽيليگرامن جا بنڊلن جا بنڊل ڏيکاريندي چيو. انهن مان گهڻيون تاريون مبارڪن جون هيون، پر ڪجهہ ڪم جون بہ هيون.

"هيءَ تار ڏسو، ڪنچن جنگا پهاڙ جي چوٽي سرڪندڙ جرمن مهم پاران آئي آهي. هنن لکيو آهي تہ هو بيحد خوش ٿيندا، جيڪڏهن اوهين فقط پهرين ڏهن فوٽن تائين ساڻن هلي سگهو. هو ان ڳالهہ جي گارنٽي ٿا ڏين تہ اوهان تي ڪو بہ وزن نہ رکيو ويندو."

"هيءَ تار ڏسو! ناليواري فلم ڊائريڪٽر خواجہ اي عباس ۽ رميش سهگل درخواست ڪئي آهي تہ اوهان هن جي نئين فلم ۾ ڪم ڪريو. ماهوار پگهار ڏهہ هزار روپيا. اڄ وچ جي لاءِ هوائي جهاز جو ڀاڙو ڏار. اوهان سان گڏ ڪم ڪرڻ جي لاءِ نلني جيونت، نرگس، مڌوبالا کان پڇيو پيو وڃي. ڏسون تہ ڪٿو ڪنهنجي نالي جر ٿو نڪري."

"هيءَ تار ڏسو. مشهور فلم اسٽار گوپ ۽ ڀڳوان اوهان سان گڏجي هڪ ڪاميڊي فلم ناهڻ ٿا چاهين. پبلسٽي ۾ اوهانجو نالو انهن ٻنهي جي نالن کان اڳ ڏنو ويندو. ڪيئن قبول آهي؟"

"هيءَ دي گريٽرائل انڊين سرڪس پاران آچ آهي. اهي همراهہ اوهانکي پاڻ سان وٺي يورپ جي سفر تي وڃڻ چاهين ٿا...."

مون بيزار ٿي تارن جو بنڊل پٽ تي اڇليو. برجوٽيا افسوس مان چيو. "ماڻهو شهرت لاءِ مرن ٿا ۽ اوهين آهيو جو ان کان انڪار پيا ڪريو. سائين! جيڪڏهن مونکي اهڙي شهرت ملي ته آئون هڪ گڏهه ڇا، پر سوئر بڻجڻ لاءِ به تيار آهيان."

آئون ڪاوڙ ۾ اچي ڏند ڪرٽڻ لڳس. پر چيم ڪجهه به نه.

سيٺ برجوٽيا چيو. "ٻاهر ڪيترائي ماڻهو اوهان سان ملڻ جي اوسيئڙي ۾ ويٺا آهن. ملاقاتين جو سڄو ڪمرو پرجي ويو آهي."

"آئون ڪنهن سان به نه ملندس." مون ڪاوڙ مان پڇ لوڏيندي چيو.

"ٻين سان نه ته دهلي ميونسپلٽيءَ جي چيئرمين سان ٿي ڪٽي ملو."

"ڇا!؟" مون گهٻرائجي چيو. "ڇا هو به آيو آهي؟"

"هائو بلڪل!" سيٺ برجوٽيا مونکي ائين ڪٽي چيو، ڄڻ سڀ ڪجهه سندس ئي ڪيل هجي. "دراصل دهلي ميونسپلٽي اوهانکي استقباليو پيش ڪرڻ چاهي ٿي."

"مونکي؟" مون حيرت مان رڙ ڪندي چيو. "هڪ معمولي گڏهه کي! هي دهلي ميونسپلٽيءَ کي ڇا ٿي ويو آهي؟"

"هاڻ اوهين معمولي گڏهه نه رهيا آهيو." برجوٽيا خوشيءَ مان ڏند ٽيڙيندي چيو. "هاڻ اوهين سڄي هندستان، بلڪ سڄي دنيا جي شهرت جا مالڪ آهيو. دنيا جا عظيم ترين گڏهه!"

"۽ اهو رڳو ان ڪري ته آئون غلطيءَ سان وزيراعظم جي بنگلي ۾ هليو ويو هوس ۽ هن مهرباني ڪري منهنجي پٺي ٺپري ۽ مون تي چڙهي سواري ڪيائين. فقط ان جي لاءِ...حيرت آهي صاحب! گڏهه آئون آهيان يا اوهين!"

برجوٽيا چيو. "جيڪڏهن اوهين موڪل ڏيو ته ڪيس گهرائي وٺان."

"نه نه!" مون ڪاوڙ مان چيو." نه سائين! آئون انهيءَ جي لائق ناهيان جو دهلي ميونسپلٽي مونکي خوش آمديدي استقباليو پيش ڪري."

"ڇا دنيا فقط لائق ماڻهن کي ئي خوش آمديدي استقباليو پيش ڪيو ويندو آهي؟ اوهين به ڪهڙيون ٿا ڳالهيون ڪريو سائين!" برجوٽيا مونکي سمجهائيندي چيو. "۽ هاڻ ڏسو اها منهنجي لاءِ وڏي بيعزتيءَ جي ڳالهه ٿيندي. مون اوهان پاران "ها" ڪري ڇڏي آهي ۽ هو سڀ بندوبست ڪري چڪا هوندا. بازارن ۾ اشتهار لڳي چڪا آهن. شهر جي معززن کي دعوت ناما پهچايا ويا هوندا. ٿورو سوچيو ته جيڪڏهن اوهان اها دعوت قبول نه ڪئي ته ماڻهن ۾ ڪيتري نه مايوسي ٿيندي....۽ ٻڌو..." برجوٽيا آواز جهيڻو ڪندي چيو. "منهنجي خاطر ئي قبول ڪري وٺو. دراصل مون ئي چاهيو هو ته ائين ٿئي. ان سان اسانجي پارٽنرشپ کي فائدو پهچندو."

"ڪهڙي پارٽنرشپ؟" مون ڪاوڙ ۾ چيو.

"اڙي اڙي! مونکي ته ان جو ذڪر ئي نه ڪرڻ گهرجي." برجوٽيا ڪلي چيو. "ٺيڪ آهي، آئون وڃان ٿو. اوهان پاران ها ڪري ٿو ڇڏيان. اوهانکي ڇو هنن سان ملڻ جي تڪليف ڏيان."

"پر ٻڌو ته سهي..."

پر هن ڪجهه به نه ٻڌو. هو ٻئي ڪمري ۾ هليو ويو. ٿوري دير کانپوءِ ڏٺم ته ڇوڪرين جو هڪ ميڙ منهنجي ڪمري ۾ داخل ٿي رهيو هو. سيئي ڪاليج جون ڇوڪريون هيون. هنن مونکي کلندي ٽهڪ ڏيندي گهيري ورتو. سيئي آٽوگراف بڪ کنيو مونکان صحيح گهري رهيون هيون. هنن جي آٽوگراف بڪن تي شيلاراماٽي،

ديو آنند، راج ڪپور، دليپ ڪمار ۽ ٻين فلم اسٽارن جون صحيحون هيون ۽ هاڻ هو پنهنجي آٽو گراف بڪن تي منهنجي صحيح گهري رهيون هيون. هي ڇوڪريون به عجيب آهن! جيڪي هڪ دليپ ڪمار ۽ گڏهه ۾ فرق نه ٿيون ڪري سگهن. سيني کي هڪ ئي آٽوگراف بڪ سان هڪلين ٿيون. هنن جون اکيون ان هٽ نوڪي شهرت سبب ڪيريون ٿي ويون هيون.

جڏهن آئون ڪين آٽوگراف ڏئي رهيو هوس ته مون ڏٺو ته برجوٽيا هڪ ڇوڪريءَ کي وٺيو خاص طور تي منهنجي پنيان ڦري رهيو هو. نيٺ منهنجي ويجهو اچي چيائين، "هيءَ منهنجي ڏيءُ آهي روپ وتي. هن جي آٽوگراف بڪ تي خاص طور تي ڪجهه لکي ڏيو."

مون روپ وتيءَ کي ڏٺو. قد جي ڊگهي ۽ نازڪ بدن ڇوڪري هئي. هن جي نظرن ۾ عجيب بيباڪي هئي. آواز جا ڪماٽو ۽ مصنوعي ادائن سان ڀرپور هوس. رنگ روپ جي لحاظ کان هوءَ هڪ ڇوڪري گهٽ پر گڏي وڌيڪ پئي لڳي. مون روپ وتيءَ کان پڇيو، "ڇا لکان؟"

هن غرور سان چيو، "مونکي ڪهڙي خبر...لکٽو هجئي ته لک نه ته ڪا گهٽي گهرج به ڪانهي." هن پنهنجو آٽوگراف بڪ بند ڪري ڇڏيو.

"ڏيءَ!" برجوٽيا ڪيس هلڪي تنبيهه ڪندي چيو، پر اهڙي انداز ۾ جو مونکي خبر نه پوي. پر مونکي خبر پئجي وئي. ڇوڪريءَ جون ٽاندا ٽيل اکيون وسامي ويون ۽ هاڻ انهن ۾ هڪ شرارتي شوخي اچي وئي. ڄڻ هن جي اکين پنهنجو لهجو بدلائي ڇڏيو هجي. هن ڏاڍي معصوم لهجي ۾ ڪلي چيو، "ڪو سٺو آٽوگراف ڏيو نه!؟"

هن جو نازڪ هٿ منهنجي ڪلهي تي هڪ گهڙيءَ لاءِ ٽڪي رهيو ۽ هن هڪ ڊگهو ۽ مٺو ساهه ڪنيو ۽ مونکي ائين محسوس ٿيو، ڄڻ آئون ڪنهن سخت سنگمرمر جي فرش واري ڪمري ۾ نه پر هڪ سائي ستابي واديءَ ۾ هجان. منهنجي چوڏاري سائو چمڪندڙ گاهه لهرائي رهيو هجي. لاهين تي چشما اڇڙڪي رهيا هجن. خوشگوار اس وڻن جي آسپاس خوب صورت شطرنج وڇائي ڇڏي هجي ۽ ڪڪرن جا اڇا ٽڪرا آسمان ۾ آرامي هجن.

اوچتو مون خوشيءَ مان زور سان ڏينچون ڏينچون جي صدا هنئي. صاف، ڪليل ۽ بيباڪ، زندگيءَ سان ڀرپور صدا. جڏهن گڏهه بيحد خوش هوندو آهي ۽ دنيا کي پنهنجي روح جي موسيقيءَ سان گونجائي ڇڏيندو آهي. اها ئي موسيقي منهنجن لبن تي آئي.

پر مون ڇا ڏٺو ته ڪجهه ئي گهڙين ۾ ڇوڪريون منهنجو آواز ٻڌي ڀڄي ويون. ڪيترين ڇوڪرين ته پنهنجا آٽوگراف بڪ به اتي ئي ڇڏي ڏنا هئا. ڪجهه گهڙين جي اندر ئي آئون پنهنجي ڪمري ۾ اڪيلو ويٺو هوس.

انسان ڪيڏو نه عجيب آهي. ڪيس فقط پنهنجي خوشيءَ جي موسيقي ٻڌڻ ايندي آهي ۽ ٻين جي خوشي بيسري لڳندي آهي.

☆......☆......☆

ناظرين و حاضرين! آئون ڪهڙو عرض ڪريان ته دهليءَ وارن منهنجو ڪهڙي نه ٺٺ سان جلوس ڪڍيو. لکين ماڻهو گڏ ٿيل هئا، جيڪي سڀ هڪ ڳالهائيندڙ گڏهه کي ڏسڻ جي لاءِ آيا هئا.

ويچاريون مايون پنهنجي جاهليت ۽ اڻ پڙهيل هئڻ جي ڪري ڏاڍيون وهمي هونديون آهن. هنن جي ڪن ۾ ڪنهن وجهي ڇڏيو هو ته آئون جيڪو ڳالهائڻ چاهيندو آهيان، او سڀ ايشور جي ڪرامت هوندي آهي. يارن دوستن انهن ڪمزور ايمان وارين ماين جي ذهن ۾ عجيب و غريب ڳالهيون وجهي ڇڏيو

هيون. جنهن جي ڪري اهو ٿيو جو جڏهن "چانديءَ چوڪ" مان منهنجو جلوس گذريو ته مٿي گهرن جي درين مان ٻنهي پاسن کان گلن جو مينهن مون تي وسندو رهيو. سڄي جلوس ۾ "گڏھ زنده باد" جا نعرا لڳندا رهيا ۽ مختلف هنڌن تي منهنجي سواريءَ کي بيهاري عوام کي منهنجي درشن ڪرڻ جو موقعو ڏنو پئي ويو ۽ مونکي چيو ٿي ويو ته ڪجھ لفظ دعا جا يا مهربانيءَ جا انهن ماڻهن جي سامهون ڳالهايان ته جيئن انهن کي يقين ٿئي ته آئون ڪو بلڪل گڏھ يا فراڊ ناهيان. واقعي انساني زبان ڳالهيان ٿو. تنهنڪري ڪيترن ئي هنڌن تي مونکي ڳالهائڻو پيو.

مونکي ڳالهائيندو ڏسي ماڻهن جي حالت عجيب ٿي پئي وئي. ڪيترا ماڻهو غشي کائي ڪري پيا. ڪيترا ته گوڏن ڀر پٽ تي ويهي، هٿ جوڙي يا زمين تي ليٽي ساڪشات ڏنڊوت ڪرڻ لڳا. سڄي شهر ۾ هڪ عجيب مذهبي محويت جو عالم طاري ٿي ويو ۽ جيئن پوءِ مونکي خبر پئي ته اهو سڀ بندوبست سيٺ برجوٽيا ڪيو هو.

ان ڏينهن مونکي چڱيءَ طرح خوشبوئن سان وهنجاريو ويو هو. زندگيءَ ۾ مون ڪڏهن به پنهنجو پاڻ کي ايترو صاف ۽ سٿرو محسوس نه ڪيو هو. نهايت سهڻي چادر منهنجي پٺيءَ تي پيل هئي. سون جو جهومر منهنجي مٿي تي لڳل هو ۽ ڳچيءَ ۾ موتين جا بيشمار هار پيل هئا ۽ مون سان گڏ جيڪو خدمتگار هو، سو هر سؤ ۽ ٻن سؤ گزن کانپوءِ منهنجي ٻت تان مٽي صاف ڪري رهيو هو، جو ته رستي ۾ تمام گهڻي مٽي اڏري رهي هئي.

هڪ خادم گلاب جو پاڻي کڻي پٺيان هليو. جيڪو ڪجھ منٽن کانپوءِ منهنجي جسم تي گلاب جو پاڻي ڇنڪاري رهيو هو. اڄ صبح جو سوير سيٺ برجوٽيا منهنجي پڇ جي خاص طور تي ڪٽ ڪرائي هئي ۽ منهنجي پٺيءَ جي وارن جي نهايت سهڻي انداز ۾ حجامت ڪرائي هئي ۽ منهنجن ڪرن جي ٽنهن کي سنواريو هو. ان ۾ ڪوبه شڪ ڪونهي ته اڄ آئون دنيا جو نهايت سهڻو گڏھ لڳي رهيو هوس.

مونکي نهايت شان سان ٽائون هال نيو ويو. مونکي ڏسندي ئي ٽائون هال ۾ جيترا به شهر جا معزز ويٺل هئا، اهي اٿي بيٺا ۽ مونکي تعظيم ڏيئي ويهي رهيا. مونکي اسٽيج تي نيو ويو. منهنجي سامهون مائيڪروفون رکيو ويو. پوءِ مختلف انجمنن پاران مونکي سوکڙيون پاڪڙيون پيش ڪيون ويون. ميونسپلٽيءَ جي چيئرمين پنهنجي خطاب ۾ چيو، "جنهن مهل اوهين پهريون ڀيرو اسانجي ميونسپلٽيءَ ۾ آيا هئا، ان مهل اسانکي خبر نه هئي ته اوهين ڪير آهيو. اسان، اوهانکي معمولي گڏھ سمجهيو هو ۽ لت هڻي ٻاهر ڪڍي ڇڏيو هو. اڄ اسانکي پنهنجي عمل تي نهايت ڦڪائي پئي محسوس ٿئي ته اسان اوهان جهڙي عظيم هستيءَ سان اهڙو سلوڪ ڪيو. هي جلسو ان خراب هلت جي تلافي ته نه ٿو ڪري سگهي، پر اسين هن پرڏئي ميڙ ۾ اوهان کان دل جي گهراين سان معافي ٿا گهرون. شريمان گڏھ جي! اوهين اسانکي معاف ڪري ڇڏيو ۽ اسانکي پنهنجو ڪري سمجهيو."

"هاڻي اسانکي اميد آهي ته اوهين ضرور اسانکي معاف ڪري ڇڏيندا، ڇو ته اوهانجي دل تمام وڏي آهي. اوهانجو حوصلو تمام وڏو آهي ۽ اوهين تمام وڏا گڏھ آهيو.

(باقي ايندڙ شماري ۾ پڙهندا)

"ڪرزما" ڊائجسٽ جي خريداري جي لاءِ هيٺين سان لهه جڙ اچو:

ڪراچي : [illegible] : 0300_2118454,021_2750379

ماتر وارا ضلعو : نور اياز مهر، سنڌيڪا اڪيڊمي زونل آفيس، سکر. فون نمبر 0321_3433848,071_5628368

حيدرآباد، ٽنڊو محمد خان، ميرپور خاص، ٿر پارڪر ضلعا ۽ ڪوٽڙي فاروق ڀائي. 0222_617313,0321_3041291,0300_3017413

ٿر ضلعو : ڪشور ڪمار ٿر ڪتاب گهر مٺي. فون نمبر : 0232_261968

بدين (شهر) : عبدالغفور نيوز ايجنسي، بدين. فون نمبر : 0297_861652

نواب شاهه ضلعو : ريحان نادرس. فون نمبر : 0244_360098

دادو ضلعو : سليم نيوز ايجنسي دادو. فون نمبر : 0301_3494392,0254_611315

ميرپور خاص . اقبال نيوز ايجنسي ميرپور خاص. فون نمبر : 0300_3312403,0233_872245

سانگهڙ ضلعو . ع. ڄ مڱي سانگهڙ. فون نمبر : 0333_2913588,0235_542182

ٺٽو ضلعو : ندو محمد ميرجاول. فون نمبر : 0301_3317259

خيرپور ضلعو : تهذيب نيوز ايجنسي خيرپور ميرس. فون نمبر : 0243_554293

سکر ضلعو : ملڪ محمد اسحاق، الفتح بڪ اسٽال. فون نمبر : 071_5613548

لاڙڪاڻو : فيض محمد چچڙ رابيل ڪتاب گهر، لاڙڪاڻو.

شهداد ڪوٽ : عبدالڪريم شيخ، ڪرن نيوز ايجنسي. فون نمبر : 074_4013435

شڪارپور . مرتضيٰ ابڙو

پنو عاقل : لالچند عرف لالو سني بڪ اسٽال، پنو عاقل. فون نمبر : 071_5691989

سني ڳڻس علائقو (خيرپور ميرس) : مير حسن ويسر. 0243_614065,0243_614201,0300_3138087

جيڪب آباد : علي ڏيپار، جمالي نيوز ايجنسي جيڪب آباد

روهڙي (شهر) : محمد علي شيخ، ريلوي اسٽيشن.

ڪشمور : اعزاز حسين شيخ، نيوز پيپر سپلائر. فون نمبر : 0722_577773

نوشهروفيروز : غلام مرتضيٰ ڪنڀر فون نمبر : 0300_3990825,0333_7092392

ڪنڌڪوٽ : شملا پرنس، نيوز ايجنسي، ڪنڌڪوٽ فون نمبر : 0722_573107

گمبٽ، راڻي پور، ڪنب، ڪوٽڏيجي، سوڀوديرو : غلام قاسم گوپانگ روشن علي ملڪ نيوز پيپر ايجنٽ. فون نمبر : 0243_640243,0243_640626

ٺوڙهي ديرو : سڪندر علي ٻرڙو اخبار فروش، ٺوڙهي ديرو.

رتوديرو : الطاف پرويز پنهور رتوديرو

ڪنڊيارو : قائم خاني نيوز ايجنسي، ڪنڊيارو.